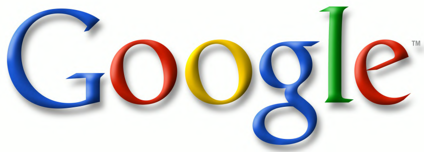
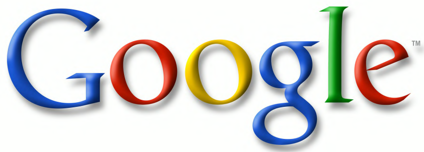

3

NORWAY

DEN NORSKE OBLIGATIONSRETS

SPECIELLE DEL.

AF

L. M. B. AUBERT.

TREDJE BIND.

INDEHOLDENDE TILLÆG TIL OBLIGATIONSRETTEN:

DET NORSKE THINGLYSNINGS- OG REGISTRERINGSVÆSEN.

CHRISTIANIA.
P. T. MALLINGS BOGHANDELS FORLAG.

1894.

DET NORSKE THINGLYSNINGS-

OG

REGISTRERINGSVÆSEN.

TILLÆG TIL OBLIGATIONSRETTEN.

AF

L. M. B. AUBERT.

CHRISTIANIA.
P. T. MALLINGS BOGHANDELS FORLAG.

1894.

For TX
A8890

Rec. Feb. 4, 1904.

JOHANNES BJØRNSTADS BOGTRYKKERI

Indhold.

Andet Afsnit.

Thinglysningens Former.

Side

Tredje Afsnit.
Thinglysningsvæsnet i dets Anvendelse paa Rettigheder over fast Gods.

Side

Fjerde Afsnit.

Thinglysningsvæsnet udenfor Rettigheder over fast Gods. Retsskriverens og andre Embedsmænds Ansvar.

Anden Afdeling.

Om Handelsregistre og Firma.

Tredje Afdeling.

Andre formueretslige Registre.

Tillæg og Rettelser

til indeværende Bind.

S. 3, Note 1. Se nu her ogsaa C. Torp Dansk Tingsret (Kbhvn. 1892), især §§ 21 ff., 35, 38, 42, 49, 61.

S. 22, Note. Forfatterens her bebudede Skrift er udkommet under Titel «Grundbøgernes (Skjøde- og Panteprotokollernes) Historie i Norge, Danmark og tildels Tyskland. Mit einem Resumé in deutscher Sprache». Kristiania 1892. 240 pp. (jfr. Uddraget i Anmeldelsen Norsk Rt. 1893 S. 513—25, Stöchels Anm. i dansk U. f R. 1893 S. 673—80 og E. Hertzbergs i T. f. R. VI. 493—5; den sidste ogsaa af nærværende Bind). En Bearbeidelse og tildels Oversættelse af Skriftets vigtigere Afsnit vedkommende de tyske Grundbøger er gjort af Dr. O. Doublier i Zeitschrift der Savigny-Stiftung f. Rechtsgesch. XIV (germ. Abth.) 1—74 under Titel «Beiträge zur Gesch. der deutschen Grundbücher».

S. 65. Her kan mærkes, at Udgivelsen af Herredagenes Dombøger, som haves fra 1578, nu er begyndt for det norske historiske Kildeskriftfond (Dombog for 1578 ved E. Thomle, Christiania 1892—3, Dombog for 1580, Dombog for 1585, Christiania 1894); jfr. ogsaa Nils Stubs Optegnelsesbøger fra Oslo Lagthing 1570—80 ved Huitfeldt-Kaas 1 H. Christiania 1893.

S. 69. Interessante Oplysninger om Forslag vedkommende Thinglysningsvæsnet fra de første Lovkommissioner 1661 ff. findes i Sechers Forarbeiderne til Kong Christian V. D. L. (Kbhvn. 1891—3) I.

S. 73—4, Note. L. 1. 4. 10 og 12 er ophævet ved L. 4 Juni 1892 § 44.

S. 74, Note 3. Fra Storthingsvalgene 1894 haves der mange Exempler paa saadanne Extrathing for Konstitutionsed; en kongelig Proposition om dette blev forelagt Storthinget 1894, men ikke behandlet.

S. 75. Om disse Extrathings Anvendelse udenfor Thinglysning se nu L. 4 Juni 1892 § 24.

S. 97, Note 1. Se her den nedenanførte Resol. 9 Decbr. 1893 (jfr. Dept.tid. 1894 S 136—42), No. 2 og nedenfor Tillæg til S 258.

S. 97, Note 3. Ved kgl. Res. 9 Decbr. 1893 No. 1 er det nu bestemt, at de ved Retsskriverens Embedsarkiver beroende ældre Skjøde- og Pantebøger samt ikke længere i Brug værende Panteregistre

i den Udstrækning, som Justitsdepartementet maatte bestemme, tillades afgivne til Rigsarkivet og vedkommende Stiftsarkiv. Efter denne Resolution bestemmer nu Justitsdepartementet særlig for hver Jurisdiktion, naar og i hvilken Udstrækning Afgivelsen skal finde Sted. I Almindelighed gjelder den alle Panteb øger ældre end 1800. Saalænge intet Stiftsarkiv er oprettet for Hamar og Christiania Stifter, er Afgivelsen forøvrigt afhængig af Rigsarkivets Plads.

S. 99. Senere Undersøgelser har vist, at dog allerede i de første Aartier af dette Aarhundrede indførtes virkelige Realfolier i en Del danske Landjurisdiktioner (jfr. Auberts Grundb. Hist. S. 124). Paa den anden Side maa det mærkes, at Fdn. 28 Marts 1845 endnu ikke er gjennemført overalt i Danmark (l. c. S. 133).

S. 100. Det ældste norske Realfolium er allerede fra 1738 eller 1739 (Heggen og Frøland); fra 1740—50 haves 3 (Nedenes, Robygdelaget og Ø. Telemarken); Aubert l. c. S. 183 ff. Allerede disse ældste Realfolier angaar flere Pantebøger, og er ikke, som forudsat paa det anførte Sted i nærv. Skrift, alene benyttede til det enkelte Bind. Se ellers l. c. S. 201.

S. 101. Af Fortegnelsen i Aubert Grundbøg. Hist. S 190 vil det sees, at i flere Jurisdiktioner fandtes endnu ingen Realregistre, da Resol. 19 Juli 1848 udkom. I det Sorenskriveri, som kom sidst i Rækken, var Forfattelsen af det første Realregister først afsluttet 1874.

S. 103. Note 5. Se Aubert Grundb. H. S. 197 Note 41.

S. 109, Note 2. Se nu nedenfor § 50.

S. 114. Se Cirk. fra Justitsdept. 12 Decbr. 1892 om, hvilke Legitimationer Retsskriveren antages at burde kræve af Husejere i Ladesteder o. desl. for Ejendomsretten til deres Huse.

S. 128. Se her L. 10 Juli 1894 § 44 om Thinglysning af Overenskomst om Fortøjningsindretning.

S. 187—8. Ved HRD. 14 Decbr. 1892 i Rt. 1893 S. 295 er dog et paa Grund af en lignende Mangel i Realregistret ikke extraheret og paa senere thinglyst Pantebrev ikke anmærket Pantebrev tillagt Prioritet foran dette (med 4 mod 3 Stemmer); jfr. nedenfor S. 246 N. 3.

S. 188. Om Forsømmelse af Anmærkning se her den nysnævnte Dom og Rt. 1894 S. 361.

S. 202. Her maa dog mærkes, at Storthinget 1885 krævede Thinglysning af Bygselbrevet som Vilkaar for, at de, der havde bygslet matrikuleret Jord (Grdl § 50 b før Forandringen i 1884), skulde ansees for stemmeberettigede; se Storthingsforh. 1885 VI (Indst. S. IV), VII. 60.

S. 239. HRD. 14 Marts 1894 i Rt. S. 363 ff. anerkjender den her forklarede Sædvane; om Thinglysningen var foretagen ensidig af Kjøberen, kom ikke frem i Sagen; jfr. ogsaa HRD. 28 Juli 1894 i Rt. S. 657 om en i en thinglyst Lejekontrakt indesluttet Kjøbekontrakt (dog ikke noget Præjudikat i det her omhandlede Spørgsmaal).

S. 242. I den nysnævnte Sag synes det ikke tillagt Betydning, at den thinglyste Kjøbekontrakt ikke var anmærket paa det senere thinglyste Skjøde; se Rt. 1894 S. 361 og 364.

S. 243. I den nysnævnte Sag var der ogsaa Tvist om, hvorvidt Dokumentet var Kjøbekontrakt eller Skjøde; det sidste var antaget af de foregaaende Retter, men forkastedes af HR.; se Rt. 1894 S. 361, 363—64. Man synes her under Voteringen at være gaaet ud fra en Formodning for Kjøbekontrakt, naar ikke stemplet Papir er brugt, og Skylddeling ikke har fundet Sted. Den sidste synes ikke at være anseet nødvendig før Thinglysning af Kjøbekontrakt paa en ny Parcel; jfr. Note 2.

S. 246, Note 3. Den her omhandlede HRD. findes nu i Rt. 1893 S. 295.

S. 258. Ifølge Res. 9 Decbr. 1893 No. 2 skal Retsskriveren, naar der forekommer Aflysninger eller senere Thinglysninger vedkommende et Dokument, som findes i en til Centralarkivet afgiven Pantebog, sende Meddelelse herom til Arkivaren, for at denne kan foretage den paabudne Anmærkning og Udslettelse.

S. 280—1. Se nu nedenfor § 50.

S. 301. Om Thinglysning af registrerede Renmærker se Regler af 14 Decbr. 1888 § 10 og nedenfor S. 410.

S. 321—2. Se her en Skrivelse 15 Decbr. 1893, hvor det antages, at et udenlandsk Aktieselskabs Grubevirksomhed her i Landet ikke frembragte en Filial paa dennes Sted (der fandtes en anden indenlandsk Filial); jfr. ogsaa Skr. 13 Maj 1891

S. 391. Her kan mærkes L. 29 Juni 1894 om Forandring i L. 29 Juni 1888 § 31.

Indledning.

Det er et stedse mere gjennemgaaende Træk i den moderne Ret, at man saavidt muligt søger at sikre Tredjemand Kundskab om de Retsforhold, hvis Tilværelse og Indhold er af Betydning for ham. Et Udtryk herfor er allerede det, forøvrigt fra gammel Tid, for Ordrepapirerne gjeldende Princip, der i vor Ret endog er udstrakt til alle Gjeldsbreve (Fdn. 9 Febr. 1798). Men især gjenfinder man denne Tanke i Indretningen af forskjellige offentlige Protokoller, hvori visse Rettigheder eller Retsforhold (foruden at kundgjøres i enkelte Tidender eller paa anden Maade) indføres, dels for Tredjemands Skyld dels — hvad der hænger nøje sammen hermed — for at vinde Beskyttelse ligeoverfor denne. Herhen hører nemlig Handelsregistre (jfr. nu hos os Lov 17 Maj 1890), Forlagsregistre (jfr. hos os Lov 22 Juni 1882), Varemærkeregistre (jfr. hos os L. 26 Maj 1884), Patentregistre (jfr. L. 16 Juni 1885 § 24), Skibsregistre, hvormed vi hos os dog ikke er komne længere end til et Lovudkast; jfr. ogsaa L. 23 Juni 1888 om Registrering af Fjeldfinnernes Renmærker. Den vigtigste herhen hørende Institution er imidlertid utvivlsomt det Protokolsystem, som fra Middelaldren af, men især dog i nyere Tid, er indført i mange Lande for tinglige Retsstiftelser navnlig i fast Gods, under forskjellige Navne (saasom Grundbogs-, Indtegnings- og hos os Thinglysningsvæsen).

Fremstillingen af disse Institutioner turde vistnok vinde i Klarhed ved at gives i Sammenhæng. Naar dette her sker som et Tillæg til Obligationsrettens specielle Del, er det, fordi de fleste af dem staar i nær Forbindelse med Retsforhold,

der ialfald hos os behandles i Obligationsretten. Dette er ogsaa Tilfældet med den vigtigste af dem, Thinglysningsvæsnet, og de nævnte Grunde turde derfor forsvare, at den er medtaget her, hvad der praktisk talt ogsaa er blevet nødvendigt derved, at den ikke af vore Forfattere er bleven behandlet i den Del af Retssystemet, hvor den nærmest hører hjemme, nemlig i Tingsretten.

Den vil her ogsaa blive stillet i Spidsen, som den uden Sammenligning vigtigste og hos os ældste af de herhen hørende Institutioner.

Første Afdeling.

Thinglysningsvæsnet[1]).

Første Afsnit.

Indledende Forklaringer og Historie.

---

§ 1.

Kort Fremstilling af Thinglysningsvæsnets og dermed beslægtede fremmede Instituters Begreb.

I. «Thinglysningsvæsnet»[2]) — eller udførligere «Thinglysnings- og Protokollationsvæsnet» — udtrykker i Norge og

---

[1]) **Literatur**: Ørsted Hb. især V. 202 ff., VI. 182 ff.; Larsen, saml. Sk.; I. især §§ 45 ff.; Brandt, Fremst. af Lovgivn. om Thinglæsningen (1851, 19 pp., er nu noget forældet, især paa Grund af L. 12 Oktober 1857); Hallager Obligationsret I. §§ 59—65, II. især § 161. Gram dansk Formueret især I. §§ 36 ff. og 133; Scheel, den danske Privatrets almindelige Del II. 2. 144—266; Aagaard om Thinglysningsinstitutionen og Protokollationsvæsnet (Kbhvn. 1861; kun af Betydning for Institutionens ydre Side); Matzen og Lassen nordisk Tingsret i nordisk Retsencyklopædi II. 93 ff. og 150 ff. og Matzen dansk Tingsret 2den Udg. (1884) S. 205 ff., 229—58 o. fl. St.; Aagesens Programmer, især af 1866 og 1871, paa forskjellige Steder; Hagerup «Bør Grundbøgerne tillægges offentlig Troværdighed?» (Forhandlingsemne ved 6te nordiske Juristmøde 1887; 64 S., i Boghandlen) og Hagerup Panteret S. 100—109 o. fl. St. Se ogsaa Ørsted om Grundsætningerne for det dansk-norske Hypothekvæsen sammenholdt med fremmede Staters, i Juridisk Tidsskrift XVI. 2. 92—392 (1830); jfr. Forhandlinger i det første nordiske Juristmøde 1872, S. 107 ff., jfr. 1875, Bilag I.

[2]) Med Hensyn til Sprogbrugen er at mærke, at det ældre Lovsprog synes at bruge Udtrykkene: «læse til Thinge», men «Thinglysning»

Danmark — hvilke her endnu i de fleste væsentlige Stykker har samme Ordning — en navnlig i forskjellig Slags Bogførsel bestaaende Fremgangsmaade, der fornemmelig sigter til at skaffe Tredjemand den fornødne Kundskab om de vigtigste tinglige Retsstiftelser.

Fremgangsmaaden opløser sig i følgende Led:

1) Det til Retsskriveren indleverede Dokument — et saadant foreligger nemlig i Almindelighed — læses i Uddrag paa Thinget, d. v. s. et til visse faste Tider afholdt Retsmøde; Bevidnelse herom indtages i den Protokol, der føres over alle Retskredsens Thingforretninger (Thingbogen).

2) Det thinglyste Dokument afskrives ordlydende i den dertil indrettede særskilte Protokol («Skjøde- og Pantebog» eller i Almindelighed blot kaldet «Pantebog»), der føres i kronologisk Orden.

3) Et Uddrag af det thinglyste Dokument indføres i det saakaldte Panteregister; forsaavidt angaar fast Gods, sker dette i et «Realregister», paa vedkommende Ejendoms (Matrikulnumers) særlige Folium; for andre Tilfælde i «Personalregistret».

4) Dokumentet forsynes med Retsskriverens Bevidnelse om Thinglysning og Protokollation, samt Anmærkning om de ældre thinglyste Dokumenter og andre Oplysninger, der kan være af Interesse for Indehaveren, forsaavidt Retsskriveren kan meddele dem efter sine Bøger.

En tilsvarende Fremgangsmaade, den saakaldte Aflysning, bruges for at bringe Ophør af tidligere thinglyste Retsforhold til Tredjemands Kundskab.

Skjønt Institutionen endnu har sit Navn efter det første

---

og «thinglyst» (jfr. L. 5. 3. 39, Pl. 18 Januar 1788), men det nyere ogsaa «Thinglæsning» og «thinglæst» (jfr. L. 12 Okt. 1857, Konkursloven 6 Juni 1863 §§ 47, 128, L. 6 Marts 1869, L. 16 Juni 1881) jfr. dog L. om Statsborgerretten 21 April 1888 §§ 10, 12 og 13, og L. om Ægtefællers Formuesforhold 29 Juni 1888 §§ 4, 10, hvor der er brugt saavel «thinglyse» som «Thinglysning». Den ældre Sprogbrug, der stammer fra de gamle norske og danske Love i Middelaldren, synes at fortjene Fortrinet, da derved den hele Kundgjørelsesmaade bedre betegnes og ikke blot det enkelte Led, selve «Læsningen».

Led, den ældgamle Lysning paa Thinget, ligger dens praktiske Tyngdepunkt forlængst i Protokollationen, fremfor alt Indførelsen i Panteregistret. Dette er gjennem Retsskriveren den daglige Kundskabskilde for Tredjemand og den uundværlige Nøgle til de andre Protokoller. Registrets oversigtlige Indretning til letvint Brug er derfor et nødvendigt Vilkaar for den hele Institutions Nytte. Men en saadan Indretning kan atter kun lykkes ved fast Gods, da i Almindelighed kun dette har saadant Værd og — hvad der er vigtigst — kan saaledes individualiseres, at det er muligt her at kræve Formens Iagttagelse som obligatorisk og at indrette særskilte Folier derfor i Panteregistret. Som Regel finder derfor Thinglysningen kun sin Anvendelse ved Rettigheder over fast Gods. Men her er da ogsaa dens Iagttagelse Vilkaaret for, at de fleste ad derivativ Vej — og det, hvad enten gjennem tvingende eller frivillig Retsstiftelse — foregaaede Retserhvervelser, der efter sit Væsen er bestemte til at gjelde mod Tredjemand (altsaa de almindelige tinglige Rettigheder, saasom Ejendomsret, Brugsret, Panteret), kan opretholdes mod denne. Derimod er den af de nævnte Grunde kun undtagelsesvis anvendelig ved lignende Rettigheder i Løsøre. Ved Siden heraf bruges Thinglysning endnu, i Mangel af noget bedre Kundgjørelsesmiddel, ogsaa udenfor Formueretsforhold i forskjellige Tilfælde, hvor det gjelder at bringe en eller anden retslig, f. Ex. processuel, Handling til almindelig Kundskab.

Uagtet som nævnt praktisk taget Protokollationen, især i Registret, nu er det vigtigste Led, har vor Lovgivning her ikke fulgt med Udviklingen, men lader endnu den egentlige Thinglysning, ialfald naar den er indført i selve Thingprotokollen, være afgjørende for Retsvirkningerne, navnlig Rettighedens Prioritet ligeoverfor Tredjemand. Endnu mindre har Lovgivningen hos os ophøjet Panteregistret (Realfoliet) til Hovedprotokol — saaledes som Tilfældet er ved de moderne fremmede Grundbøger — hvis Indhold gaar foran alt andet.

Regelen er hos os, at Retsskriveren ikke foretager nogen Prøvelse af Retshandlens formelle og materielle Gyldighed (f. Ex. om Dokumentet er ægte og udstedt af den dertil

berettigede Person), men at i Almindelighed hvilketsomhelst Dokument kan forlanges thinglyst. Heraf følger igjen, at vore Thinglysningsprotokoller («Panteprotokoller», som de gjerne for Kortheds Skyld kaldes) ikke har «offentlig Troværdighed» i den Forstand som de moderne fremmede Grundbøger. Deres Indhold gjelder nemlig ingenlunde uden videre som Sandhed til Fordel for godtroende Tredjemand. Han kan endnu mindre stole paa, at en der som thinglyst opført Ret har indre Gyldighed, end paa, at enhver Ret i fast Gods, som der ikke findes anført, er uforbindende for ham.

II. Institutioner, beslægtede med det dansk-norske Thinglysningsvæsen, findes nu i de fleste europæiske Lande[1]). Videst udviklet er det tysk-østerrigske Grundbogsystem, saaledes som det repræsenteres af de mest moderne Love: den preussiske «Grundbuchordnung»[2]) af 5 Maj 1872 og den dermed sammenhængende Lov af s. D. om Ejendomserhvervelse o. desl., der egentlig kun gaves for de gamle Provinser, men senere i det væsentlige er indførte i fhv. svensk Pommern, Slesvig og Holsten (1873) samt Rhin-Preussen (1888), og hvortil forskjellige mindre tyske Staters Lovgivning har sluttet sig (f. Ex. Oldenburg, Braunschweig, Anhalt, Hessen-Darmstadt[3]) — den mecklenburgske «Stadtbuch-Ordnung» af 1857, den sachsiske Lovbog af 1863 og Forordn. af 1865, den lübeckske Lov af

[1]) Jfr. Hagerup Afh. i det 6te nordiske Juristmødes Forhandlinger om Grundbøgernes offentlige Troværdighed (1887). — Ogsaa i Japan og China skal der ifølge Prof. Kohlers velvillige Meddelelse være et Slags Panteprotokoller.

[2]) Se herom især Turnau die Grundbuchordnung etc. mit Erläuterungen, 2 Bind, 4 Aufl. 1888; Achilles Die preussischen Gesetze über Grundeigenthum und Hypothekenrecht vom 5 Maj 1873, 3 Aufl. (1881); Dernburg preuss. Privatrecht I. 4 Aufl. (1884) §§ 191 ff.; Dernburg u. Hinrichs preuss. Hypothekenrecht (den Meibomske Samling VIII; 1ste Bind 1877, 2det og sidste Bind, der er forfattet af Dernburg alene, 1891).

[3]) Se nærmere Opregningen i Entwurf einer Grundbuchordnung etc. (Berlin 1889) S. 24—5, Stobbe Hb. d. deutsch. Priv. I. § 67, II. § 95. — Fremstillinger af de vigtigste tyske Landes Grundbogret har man i Meiboms store Samling: «Deutsches Hypothekenrecht» (jfr. nedenfor).

1880 m. fl. — den østerrigske «Grundbuchsgesetz» af 25 Juli 1871 [1]), der imidlertid endnu ikke er indført i alle de østerrigske (cisleithanske) Kronlande [2]) — den ungarske af 1855 [3]). Endelig maa her fremhæves det i 1889 udkomne Udkast til ny Grundbog-Lov for hele det tyske Rige med de dermed sammenhængende Afsnit af selve Civillov-Udkastet [4]).

I disse moderneste Love er Protokollationssystemet helt gjennemført, idet der ikke gaar nogen Thinglysning forud. Indtegningen udføres endvidere heller ikke i de ordinære Retsmøder, men som en anden Forretning til hvilkensomhelst Kontortid hos vedkommende Embedsmand. Herunder foregaar der i Regelen en vidtstrakt Prøvelse af Retshandlens indre og ydre Gyldighed; ved den vigtigste, Ejendomsoverdragelsen, maa efter den preussiske Lov endog Parterne selv møde for mundtlig at foretage den, hvoraf atter følger, at den preussiske Protokollation ikke paa langt nær i saa stor Udstrækning som hos os sker paa Grundlag af skriftlige Hjemmelsbreve. Den afgjørende Protokol er «das Grundbuch» eller selve Realfoliet (Realregistret), og der er med stor Omhu sørget for dettes nøjagtige Førelse. Indtegningen kræves derfor ogsaa i Almindelighed kun ved Retsstiftelser i fast Gods, men til Gjengjeld ogsaa ved de allerfleste af disse. En vigtig Følge af disse Regler er det, at Grundbøgerne har fuld offentlig Troværdighed, saa at deres Indhold helt

---

[1]) Se især Exner österreichisches Hypothekenrecht i Meiboms Samling; jfr. ogsaa Krasnopolski Erörterungen aus dem österr. Hypothekenrecht i Grünhuts Zeitschr. f. priv. u. öff. Recht XI; Randa, sammesteds VI. 96 ff. og samme, das Eigenthumsrecht nach österr. Recht I. (1884) 375 ff.

[2]) Jfr. Randa Eigenth. S. 396. I Tyrol er endnu intet egentligt Protokollationssystem indført; man nøjer sig der væsentlig med Afskrifter af Dokumenter, ordnede hos Retsskriveren i særskilte Rum (Fach) for hver Ejendom («Verfachsystem»), jfr. Randa l. c. S. 377.

[3]) Jfr. Randa S. 394—5.

[4]) Jfr. foruden det ovenfor anførte Udkast til Grundbog-Ordning med Motiver: Entwurf eines bürg. Gesetzbuchs für d. deutsche Reich (1888) §§ 826 ff. med Motiver III. 136 ff., 176 ff., 208 ff.

ud gjelder som sandt til Fordel for godtroende Tredjemand [1]).

I Hamburg og maaske enkelte andre tyske Territorier har man endnu et System, der mere ligner vort; vistnok er Embedsmandens Prøvelse af Retshandlen og Bøgernes deraf følgende «öffentlicher Glaube» helt gjennemført. Men Indførslen sker kun paa bestemte Retsdage, og den afgjørende Protokol er den, som føres over disse Forretninger, idet Realfoliet kun har samme Betydning som hos os, som et Hjælperegister for Retsskriveren [2]).

Langt ufuldkomnere er det franske [3]) System, især i de mange romanske Lande, hvor man har beholdt *Code civil* uforandret i dette Stykke. Her er Protokollationsvæsnet kun gjennemført paa Panteheftelser (og priviligerede Fordringer, *hypothèques et privilèges*); den vigtigste Protokol er den kronologisk førte Bog over selve Indtegningerne (*inscriptions*), og ved Siden heraf har man kun Personalfolier, ikke Realfolier. I Frankrige selv er Systemet forsaavidt forbedret, som man ved en Lov af 1855 [4]) har krævet Indtegning i en særskilt Protokol ogsaa af Ejendomsoverdragelser (*transcriptions*).

Enkelte tyske Lande, som Bayern, Würtemberg, Hannover, kjender ogsaa for en stor Del endnu kun Indtegning ved Pantsættelser af fast Gods, men har dog for det meste en fuldkomnere Ordning af Protokollerne.

Sverige har ved sin nye Ordning af 1875 vistnok fastslaaet Rettens Indvilgelse af den begjærede *lagfart* (ved Skjøder og lignende Hjemmelsbreve) eller *inteckning* (ved Pant, Brugs-

---

[1]) Jfr. Hagerups ovenanførte Afhandling til Juristmødet 1887. Se forøvrigt om den bagenfor disse Regler liggende forskjellige Opfatning af Indførslen inden de tyske Lovgrupper Motiver III. 136 ff.

[2]) Jfr. Baumeister Privatrecht Hamburgs I. (1856) og især L. 4 Dcbr. 1868 med enkelte smaa Tillægslove.

[3]) Jfr. Puchelt französisches Hypothekenrecht (iMeiboms Samling), S. 170 ff.

[4]) Gjelder ogsaa i Elsass-Lothringen, men blev ikke efterlignet i andre tyske Lande, hvor *Code* var indført (Baden, Rhin-Bayern og Rhin-Hessen); i Rhin-Preussen er den almindelige preussiske Ret nu indført paa dette Omraade; jfr. ovenfor S. 6.

ret og andre lignende tinglige Rettigheder) ved fast Gods; men til Gjengjeld er denne Indvilgning afgjørende for Tredjemand, og den efterfølgende Fremgangsmaade, der i det væsentlige ligner vor — nemlig foruden en Læsning i Retten Indførelse i to Slags Protokoller, svarende til vor Pantebog og Panteregister (Realfolium, som dog paa Landet føres i særskilte Protokoller for *lagfart* og *inteckning*) — har kun samme Betydning som hos os, hvorfor der heller ikke tilkommer de svenske Grundbøger offentlig Troværdighed[1]).

Den engelske Ret kjender i Almindelighed ikke Protokollations- eller lignende Publicitetssystem ved Retsstiftelser i fast Gods; Regelen er nemlig, at de er fuldt beskyttede mod Tredjemand ved Overleverelsen af et rent privat Hjemmelsbrev sammen med de ældre paa Godset udstedte Skjøder, og kun i et Par Grevskaber (York og Middlesex) har man ligesom i Irland og Skotland et (ufuldkomment) Grundbogvæsen. Imidlertid har dog engelske Love af 1862 og 1875 for Ejendomsoverdragelser ved fast Gods som frivillig Sag indført en Indregistrering efter forudgaaende Prøvelse, der har samme Virkning som en Dom. Og mærkeligt nok har man i England ved Love af 1878 og 1882 gjort Indregistrering nødvendig ved en stor Mængde Salg og Pantsættelse af Løsøre, hvorved Besiddelsesstanden ej forandres[2]).

§ 2.

Thinglysningsvæsnets og beslægtede fremmede Instituters historiske Udvikling.

I. Tanken om, at der ved de vigtigste Retshandler angaaende fast Gods trænges en særegen Vitterlighed, er saa

---

[1]) Se nærmere Nordling de nye Lagfarts- og Inteckningslagarne (2 Udg. 1891); Nordisk Tingsret (i Retsencyklopædien) §§ 14, 24, Hagerup l. c. især S. 8.

[2]) Jfr. Hagerup l. c. S. 1 og 17, Ingstad i Rt. 1885 S. 577, Pollock das Recht des Grundbesitzes in England, oversat paa Tysk ved Schuster (Berlin 1889).

gammel, at den findes i en forholdsvis udviklet Form hos flere af Oldtidens Kulturfolk.

Allerede hos Kanaaniterne[1]) ligesom senere hos Israeliterne[2]) foregik Afhændelse af fast Gods foran «Stadens Port» «for Folkets Øine og Øren». Hos Chaldæerne var det endog 1000 Aar før vor Tidsregning Skik at indgrave Ejendomsadkomsten for hvert Grundstykke paa store Grænsestene[3]).

Det første Folk, hos hvilket vi finder Spor af et Protokolvæsen ved Retshandler om fast Gods, er dog Ægypterne. Fra gammel Tid blev hos dem Overdragelse af fast Gods til Ejendom eller til det da allerede velkjendte Underpant[4]) vitterlig gjennem Afslutning i 16 Vidners Overvær for en Notarius, der synes at have nedtegnet Retshandlerne i sine Bøger[5]). Ligeledes førtes allerede tidlig paa Grund af Nilens Oversvømmelser, der let kunde forrykke Grænserne, en embedsmæssig Fortegnelse over de enkelte Grundstykker, som i denne Hensigt var opmaalte, altsaa et Slags Kataster (Matrikul), men hvor tillige Ejerskifte og Leie paa længere

---

[1]) Se 1 Mosebog c. 23 om Abrahams Kjøb af en Ager i Makpela ved Hebron til Gravsted for Sarah, især v. 17, 18 og 20, paa hvilket sidste Sted det ogsaa hedder, at Marken og Hulen blev stadfæstet Abraham til Ejendom af Heths Børn (ɔ: Folket).

[2]) Se Ruths Bog c. 4 om Boas's Løsning af hans Slægtning, Ruths Svigerfaders, bortsolgte Jord ved Bethlehem, i Overvær af 10 af Stadens Ældste og andre Indbyggere foran Porten. Den nærmeste Løsningsmand overdrog her Boas Retten ved at drage sin Sko af og give Boas den; thi «dette var forhen Skik i Israel ved Løsning og Bytte til Stadfæstelse». Med denne Sko betraadte Erhververen derefter Grundstykket (jfr. Saalschütz mosaisches Recht, 1853, II. 843—4), altsaa et Slags symbolsk Besiddelsestagelse. Paa det babyloniske Fangenskabs Tid brugtes Kjøbebreve, udstedte offentlig; jfr. Jeremias Bog c. 32, 7 ff., Saalschütz II. 846 ff. Se ogsaa 3 Mosebog c. 25, 13 ff. og 23 om Indskrænkninger i Retten til at afhænde Landjord til Ejendom m. v.

[3]) Jfr. Revillout *les obligations en droit Egyptien* (med et Tillæg om den chaldæiske Ret; Paris 1886) S. 197—8, jfr. 250. Jfr. dog om dette Værk Goldschmidt Universalgesch. des Handelsrechts (1891) S. 50.

[4]) Jfr. Hagerup Panteret S. 5 ff. [5]) Jfr. Revillout l. c. S. 197.

Tid end et Aar indskreves[1]. Under Ptolemæerne blev der videre for at kontrollere den med Afhændelsen nu forbundne Afgift indført særskilte Bøger for Ejerskifter. Og for at skaffe endnu virksommere Kontrolmiddel paabød Kong Ptolemæus Philometor (ca. 100 f. Kr.) en ny embedsmæssig Protokol, hvor de vigtigste Hjemmelsbreve vedkommende fast Gods gjennem Notárens Mellemkomst stedse maatte afskrives ordlydende, som i vore Pantebøger; Regelen gjaldt nemlig ialfald, under ellers indtrædende Ugyldighed, for alle Retshandler, hvorved et Gods strax gik eller kunde komme til at gaa ud af Slægtens Eje (Afhændelser, Hypothek). Uagtet denne Protokollation egentlig var indført i fiskalsk Øjemed, maatte den dog ogsaa bidrage til Retsstiftelsens Vitterlighed[2].

II. Det er muligt, at man i denne sidste Institution, der jo tilhører den hellenistiske Tid, ser et Spor af græsk Indflydelse. Det er nemlig sikkert nok, at man i Grækenland paa forskjellige, tildels mærkelig fremskredne Maader, sørgede for disse Retshandlers Vitterlighed. Paa flere Steder maatte Salg og tildels Pantsættelse af fast Gods indgaaes for Øvrigheden eller gjennem en offentlig Udraaber i betryggende Former, og i Attika viste Stentavler, anbragte ligesom i Babylon paa Ejendommen, ved sin Indskrift, til hvem og for hvilken Sum den var pantsat. Men særlig maa her fremhæves, at der førtes embedsmæssige Protokoller over Ejendommene, for det meste rigtignok i fiskalsk eller andet offentligt Øjemed (f. Ex. fordi Stemmeretten var knyttet dertil), men fleresteds — og det allerede i det 4de Aarhundrede f. Chr., f. Ex. paa Chios — ogsaa saaledes, at Indførelsen var nødvendig fôr Retshandlens Gyldighed overhovedet, og at man, for at tale med den samtidige Forfatter Theophrast, af disse Indførsler kunde «erfare, om Sælgeren redelig sælger sit eget frie, ubeheftede og ham tilhørende Gods» — altsaa i lignende privatretlige Øjemed som vore Panteprotokoller[3].

---

[1]) Uhlemann Handbuch der ægypt. Alterthumskunde (1857) II. 64 ff., Revillout l. c. S. 259—60. [2]) Jfr. Revillout S. 28 ff.

[3]) Se Theophrasts Paraphrase, meddelt hos F. Hofmann Beiträge z. Gesch. des griech. u. röm. Rechts (Wien 1870) S. 76 ff. (jfr. ogsaa S. 95 ff.) og af Dareste i *Revue de legislation ancienne et moderne*

III. Den ældre romerske Ret krævede ligeledes Vitterlighed ved Overdragelse af Ejendomsret (og Servituter) i de betydeligste Gjenstande og navnlig fast Gods. *Res mancipi*, hvoraf *fundus Italicus* — hvad enten i By eller paa Land, og Rustikalservituter derpaa — var det vigtigste, maatte overdrages enten gjennem *mancipatio*, der foregik i visse højtidelige Former for fem Vidner, eller ved *in jure cessio*, hvilken ogsaa kunde frivillig anvendes ved *prædia provincialia* og almindelige Servituter. Denne sidste Form var en Skinproces,

---

1870—71 p. 279 ff.; Büchsenschütz Besitz und Erwerb im griech. Alterthume (Halle 1869) S. 67; Hermann Lehrbuch der griech. Privatalterthümer (3 Aufl. 1882) S. 462 Note 1 og samme Lehrb. d. gr. Rechtsalt. (3 Aufl. 1884) S. 49, 73—4 og 128 ff. — Især i de senere Aar er adskillige Brudstykker af saadanne græske Protokollationer fundne paa Stene og offentliggjorte. Det største af dem turde være Levningerne af en Grundbog fra den joniske Ø Tenos — overhovedet findes de nok fortrinsvis paa disse Øer og i Lilleasien — der har været ført i kronologisk Orden paa en Marmorskive, vel 6 Fod høj og vel 3 Fod bred, hvoraf 123 svære Linier (dog deraf mange delvis ulæselige) er bevarede, og af Indhold omtrent som Indførslerne i vore «Thingprotokoller»; den maa ifølge Dr. A. Torps velvillige Meddelelse efter Sproget antages at være fra 1 eller 2 Aarh. f. Chr. — Som Prøve paa Protokollationens Indhold skal her anføres: «Phokos, Søn af Phokion kjøber for 1400 Drachmer fra Athenades, Søn af Amphithios, en Mindreaaring, og hans Værge Anaxitheos Søn af Athenades, det Hus og den Jord, som Phokos har pantsat til Athenades (det maa være Sælgerens Farfader) som Sikkerhed for, Laan af 1400 Drachmer» (altsaa en Form for Gjenkjøb af Pantsætteren). Ejendommen betegnes ofte nærmere ved Navn eller Beliggenhed. Oftere forekommer her ogsaa Formelen εν μεςῳ και χωρις, svarende til vort gamle «inden- og udengjerds» (*intra sepes et extra*) jfr. nedenfor § 4. Grundbogen fra Tenos er udførligst meddelt i Newton, *Ancient Greek inscriptions in the British Museum* II. (1883 stor Fol.) Nr. CCCLXXVII og p. 147 ff.; jfr. dertil Szanto i Wiener Studien IX. 289 ff. Forf. skylder en velvillig Meddelelse fra Prof. Schöll i München (gjennem Prof. K. Maurer), at han er bleven opmærksom paa dette Brudstykke. Ifølge samme Kilde findes Oplysninger om græske Grundbøger ogsaa paa følgende Steder, som ej har været Forf. tilgjængelige: G. Kaibel *de inscriptione Halæsina* (fra Sicilien) *commentariolus* (Rostock 1882, Universitetsskrift), Dareste i *bulletin de correspondance Hellénique* VI. 242; jfr. ogsaa *Corp. inscr. latin.* III. 567.

hvorunder Parterne havde Muld (*gleba*) af Jorden eller Tegl af Huset tilstede i Retten[1]), idet Kjøberen lagde et Rør (*vindicta*) paa den og udtalte sin Ejendomspaastand, hvorpaa Dommeren under Sælgerens stiltiende eller udtrykkelige Samtykke tilkjendte ham Gjenstanden[2]). Denne Fremgangsmaade er saa lig den, der mangesteds forekommer i den gamle germaniske Ret, at man kunde være fristet til heri at se et Tegn paa det oprindelige Stammeslægtskab ogsaa i Retslivet mellem de ariske Folk; men det synes, som om den romerske *in jure cessio* ligesaalidt som Thingskjødningen (die gerichtliche Auflassung), er oprindelig, men først udviklet efter de 12 Tavlers Love[3]). Brugen af de nævnte Symboler er dog urgammel og synes at være fælles-arisk[4]).

Den romerske Ret kom imidlertid ikke til nogen videre Udvikling af Publicitetssystemet. *In jure cessio* var allerede paa Gajus's Tid sjelden, og længe før Justinian nøjede man sig med en af Former ubunden Tradition ogsaa ved fast Gods' Overdragelse til Ejendom, ligesom det er bekjendt, at Romerne ikke med Hypotheket optog nogen af de i Grækenland brugte Former for dets Offentlighed. Middelaldrens og den nyere Tids Grundbogvæsen staar derfor, saavidt man hidtil ved, ikke i nogen historisk Sammenhæng med de Spirer dertil, som fandtes i Oldtiden. Det kan her ogsaa mærkes, at den Indførelse (*insinuatio*) af større Gaver i Retsprotokollerne (*acta, gesta*), som fra Konstantin var nødvendig, allerede bortfaldt i den tidlige Middelalders Retsliv[5]). Alligevel har den klassiske Oldtid givet Middelaldren i Arv enkelte Instituter, som er af Vigtighed for Grundbogvæsnets Historie. Mærkes kan det saaledes, at Romerne opmaalte og holdt Protokol

---

[1]) Om den *deductio quæ moribus fit* for at hente *gleba*, se især Hofmann l. c. S. 130 ff.

[2]) Jfr. Gajus I. 119, II. 22 ff. IV. 16, 17; Hagerup om Tradition (i Rt. 1884) § 2; jfr. Ingstad i Rt. 1885 S. 566 ff.

[3]) Jfr. Sohm Inst. d. röm. R. § 11.

[4]) Jfr. Schrøder Lehrb. der deutsch. Retsgesch. (1889) S. 51—2.

[5]) Brunner die Rechtsgesch. d. römischen und germ. Urkunde I. 140.

over uddelt Kolonialland[1]), ligesom at Jordebøgerne (jfr. nedenfor S. 22) vistnok kan føres tilbage til Romertiden. Navnlig sigtes dog her til den stærke Brug af Dokumenter[2]). I den romerske Keisertid var denne saa almindelig netop ogsaa ved Salg af fast Gods, at allerede i 2det Aarhundrede e. Chr. var Formularerne meget udviklede[3]), og en Konstitution af Aar 207 kalder Kjøbebreve over Grundstykker simpelthen *emtiones agrorum* (c. 7 Cod. VIII. 16).

To Former af Hjemmelsbreve maa her mærkes: 1) *Notitia*, et fortællende Brev (Bevis-Dokument), egentlig udstedt i Erhververens Navn med den særlige Hensigt at opregne de tilstedeværende Vidner, men som i den efterromerske Tid ofte udfærdigedes af en Notar eller af andre Vidner i disses Navn. 2) *Chirographum* (i Middelaldrens Retssprog ofte ogsaa kaldet *charta*) eller det «dispositive» Dokument, udfærdiget af Hjemmelsmanden og atter inddelt a) i det oprindelige Ch., som var skrevet af en Notar eller anden Fuldmægtig og lod Udstederen tale i tredje Person, og b) *epistola* (det senere Tids «aabne Brev»), der indledede med sædvanlig Hilsning og lod Hjemmelsmanden tale i første Person.

Den første af disse Former *(notitia)* blev senere gjennem Retsvidnernes (Thingmændenes) skriftlige Bevidnelse af Retshandler indgaaede for Retten, et Tilknytningspunkt for Grundbøgernes første Opkomst.

Den anden Form havde allerede i det vestromerske Riges sidste Dage i Italien fortrængt Traditionen, idet denne efter den dengang her praktiserede romerske Ret («Vulgærret») fyldestgjordes ved Overleverelse af et Brev, naar dette kun

---

[1]) Jfr. Randa i Grünhuts Zeitschr. VI. 81 ff., som herfor citerer Stöber die röm. Grundvermessungen (1877).

[2]) Jfr. hermed Brunner die Urkunde, især S. 44 ff., 64 og 145 ff.

[3]) De indeholdt bl. a. den siden overalt velkjendte Opregning af Stedets Herligheder og Tilliggelser; jfr. et hos Bruns *fontes juris Romani antiqui* S. 188 aftrykt Kjøbebrev, hvor Halvdelen af et Hus i en siebenbürgisk Landsby sælges bl. a. med sine Gjerder, Tilgange, Vinduer, «saadant som det er nagelfast og i størst og bedst Stand».

havde, om end ganske *pro forma,* indtaget et Forbehold af *constitutum possessorium* [1]).

IV. Af størst Betydning for vort Emne er imidlertid den germaniske Rets Udvikling. Hos Syd- og Vestgermanerne var denne i den tidligere Del af Middelaldren kortelig følgende [2]):

Fra ældgammel Tid krævedes Vitterlighed ved Overdragelse af Ejendom og de øvrige vigtigste tinglige Rettigheder over fast Gods. Den fandt et skarpt Udtryk i de Former, som allerede i den ældste historiske Tid (omtrent det 5te Aarhundrede e. Chr.) var sædvanlige hos de allerfleste Stammer. Disse Former bestod nemlig i tvende højtidelige, vidnesfaste (fortrinsvis for Nabovidner afsluttede) Retshandlinger: 1) en Erklæring, hvorved Godset paa Grundlag af den tidligere Kjøbe-, Bytte-, Gave-, Leje-, Pante-Kontrakt osv. overdrages til Ejendom, Brug osv. (*sala* eller i Middelaldrens Latin *traditio*); 2) selve Godsets Overgivelse til Erhververen (Tysk gewere, i Middelaldrens Latin efter et frankisk Ord: *investitura* ɔ: Indklædning i Besiddelsen).

Oprindelig foregik disse tvende Handlinger i Regelen som en sammenhængende Akt paa selve Grundstykket. Først udtaltes da her Viljeserklæringen med Hensyn til selve Rettighedens Overdragelse «med Haand og Mund» — ved hvilket

---

[1]) Jfr. nærmere Brunner l. c. S. 64 ff., 108 ff., 112 ff., Ingstad l. c. S. 575—6.

[2]) Her er især fulgt Brunners Oversigt i Holtzendorffs Encykl. 5. Aufl. (1890) S. 273 ff.; jfr. ogsaa samme die Urkunde, især S. 112 272 ff. og deutsche Rechtsgeschichte I. (1887; i Bindings Samling: Handb. der deutsch. Rechtsw.) paa flere Steder; Stobbe Hb. des deutsch. Priv. II. 2 Ausg. (1883) S. 185, hvor Fremstillingen for den ældre Tids Vedkommende er omarbeidet efter de i Brunner «die Urkunde» meddelte nye Oplysninger, navnlig om den romerske Vulgærret og dens Indflydelse; jfr. samme Afhandl. «die Auflassung des deutschen Rechts» i Jahrb. der Dogmatik XII; Amiras Artikel «Recht» (i Grundriss der german. Philologie v. Paull 1890) §§ 70 og 71 (paa sidstnævnte Sted findes ogsaa videre Literatur); Schrøder Rechtsgesch. S. 51—2, 195 ff., 205 ff. og især 263—72; Heusler Instit. des deutschen Privatrechts (i Bindings Samling) II. (1886) især S. 66 ff., 81 ff.

første Udtryk ikke blot tænkes paa det overalt brugelige Haandslag, men ogsaa paa visse mangesteds forekommende Bevægelser med Haanden eller Fingrene — sandsynligvis i en vis vedtagen Formular, som vel især har indeholdt en Opregning af Ejendommens Tilliggelser (jfr. den senere Skjødningsformular). Derpaa foregik Investituren, der atter egentlig faldt fra hinanden i to Handlinger: a) Overgivelse fra Hjemmelsmanden til Erhververen af en fra selve Stedet tagen Haandfuld Jord eller en Jordklump (Muld, *gleba*), et Torvstykke, en Gren eller anden Gjenstand, der skulde betegne Grundstykket, ofte ogsaa af en liden Stav (*festuca*) — eller senere et Straa — en Hat, Hanske eller lignende Gjenstande, der skulde udtrykke Herredømmet over Godset; Jorden, tildels ogsaa de andre Symboler, kastedes gjerne i Modtagerens Skjød, hvorfor denne Handling mangesteds kaldtes «Skjødning» (lat. *scotatio*). b) Den personlige Udgang af Godset fra Hjemmelsmandens Side. Den foregik paa forskjellige Maader hos de enkelte Stammer. Meget almindeligt var det dog, at Hjemmelsmanden, for at fastslaa det overdragne Grundstykkes Identitet og Omfang, førte den anden Part omkring dets Grænser og derpaa formelig forlod dette (ofte efter først at have slukket Ilden paa Arnestedet) paa en iøjnefaldende Maade[1]) (f. Ex. efter den saliske Lov ved at springe over Gjerdet med en Stok i Haanden), medens Erhververen derefter gjerne paa sin Side foretog Handlinger, der skulde vise, at han tog det i Besiddelse (f. Ex. tændte ny Ild, beværtede Gjester o. desl.). Istedetfor denne formelige Udgang traadte dog meget tidlig en — tildels ogsaa af visse Symboler, saasom Overgivelse af *festuca*, ledsaget — Erklæring om, at man forlader Stedet (*se exitum dicere* istedetfor *exire*). Denne Erklæring fik senere i det tyske Retssprog Navnet «Auflassung» (eller «Verlassung», Opladelse, *resignatio*, *exfestucatio*) og blev efterhaanden Navnet paa den samlede Retsoverdragelse.

Allerede i de første Aarhundreder af Middelaldren begyndte imidlertid Udviklingen ogsaa at gaa i den Retning

---

[1]) Jfr. Brunner Urkunde S. 274.

at skille hine to Handlinger — Overdragelse og Investitur — fra hinanden og senere tillige løsrive dem begge fra Grundstykket.

Det blev nemlig snart, især gjennem Geistlighedens Indflydelse og efter det senere romerske Retslivs Forbillede, almindeligt at benytte skriftlige Hjemmelsbreve[1]), ja, ved Overdragelser til Kirken blev disse endog paabudne. Men da de for Brevets Udstedelse nødvendige Vidner ofte ikke kunde skaffes tilstede paa selve Grundstykket, blev det snart Skik at foretage selve Hjemmelsakten andetsteds — eller ialfald gjentage den der til Stadfæstelse — saasom i en Kirke[2]), en eller anden Folkeforsamling eller forøvrigt for tilkaldte Vidner. Investituren foretoges da fremdeles ofte bagefter særskilt paa Grundstykket (real Investitur); men den udvikledes mere og mere til kun at blive symbolsk og blev derved skikket til ogsaa at løsrives fra Jorden — først saaledes, at man dog maatte føre strengt Bevis for, at Symbolerne (Mulden, Grenen o. desl.) var tagne fra denne, senere endog uden, at man lagde nogen Vægt herpaa.

Efterat herigjennem den hele Retshandel — Investitur som den egentlige Overdragelse — var løsreven fra selve det faste Gods, gik dens Omdannelse videre i to forskjellige Retninger.

Størst blev denne hos Germanerne i de Lande, hvor de efter Indvandringen kom til at bo sammen med Romere i større Mængde. For disse vedblev den oven omhandlede Vulgærret at gjelde, idet Lovenes Herredømme i hin Tid havde nationale, ikke territoriale, Grænser. Og herved fik den igjen snart atter Indflydelse paa Erobrerne. Langobarder og Vestgother, der bosatte sig indimellem Romerne og enkeltvis fik Jord overdragen af disse, kom ganske under den romerske agrariske Forfatning og tilegnede sig saaledes ogsaa helt den nævnte Regel om Ejendomsoverdragelse ved *traditio per chartam.* Denne blev ogsaa optagen af de fleste

[1]) Om Fremgangsmaaden ved Udfærdigelse af disse se især Amira l. c. 135—6.

[2]) *Nuntiatio ad ecclesiam* forekom allerede i 6 Aarh. i den frankiske Ret.

andre Vest- og Sydgermaner — nemlig næsten overalt undtagen af Sachserne — men dog kun (undtagen hos Angelsachserne) som valgfri Form ved Siden af den nationale og overalt med nogen Afændring. Disse Stammer omdannede nemlig Overgivelsen af Hjemmelsbrevet (dels det nye, dels det ældste vedkommende Godset levnede) til en symbolsk Investitur, idet det i eller udenfor Retten overleveredes sammen med et Stykke Torv, en Gren, en Hanske o. desl. Hermed var altsaa tillige de to Led i Retshandlen, selve Overdragelsen og Investituren, atter forenede. En endnu videre Udvikling var her Investitur gjennem Overrækkelse af Hjemmelsbrevet alene eller af Torv o. desl. alene. Af mest blivende Betydning blev denne Retsdannelse for den franske og engelske Ret.

I Frankrige blev nemlig hin romerske Vulgærrets Regel ikke blot herskende i Landet søndenfor Loire, der i det hele stod under Romerrettens Herredømme (*le pays du droit écrit*); men den fortrængte ogsaa efterhaanden i den sidste Del af Middelaldren og de derpaa følgende Aarhundreder i den øvrige Del af Landet (*pays du droit coutumier*) den senere germaniske (frankiske) Regel om Overdragelse til Thinge o. desl. (jfr. nedenfor) og blev derved Grundlaget for *Code Napoléon*'s indtil 1855 gjeldende bekjendte Sætning, at Ejendomsretten ogsaa ved fast Gods gaar over ved den blotte Overenskomst [1].

I England gik i den angelsachsiske Tid en stor Del af Jorden over til Privatejendom ved Overdragelse fra Kongen. Her som ellers i den germaniske Verden ansaa denne sig fri-

[1] Jfr. Brunner Urk. S. 112 ff. (der citerer Francken Gesch. des französ. Pfandrechts I. 93), Warnkönig französ. Staats- u. Rechtsgesch. II. 325 ff. (1848) (hvor det oplyses, at i de fleste nyere «Coutumer» — især fra 16de Aarhundrede — var den romerske Retsregel optagen som valgfri ved Siden af den germaniske om Opladelse til Thinge; jfr. ogsaa l. c. 329—30 og 330 Note 2 om Spor af Protokollationsregler ved Ejendomsskifte endnu i 18 Aarh.); jfr. ogsaa Hagerup om Tradition § 13. I Flandern holdt den germaniske Regel sig længere. — Om den hollandske Retsudvikling se Wessels Boer Bijdrage tot de kennis van de ontwickeling der eigendomsoverdracht van onroerend goed in Nederland (Assen 1887, akad. Doktorafh., 412 S. 8vo).

tagen for at benytte de vidtløftige nationale Former og nøjede sig med at udstede Hjemmelsbrev (*liber*, angels. *bóc*). Nu uddannede der sig under Geistlighedens Indflydelse den Retsregel, at saadan Jord for Eftertiden kunde overdrages ved Overleverelse af det oprindelige Kongeskjøde (*liber antiquus*), og blot, hvis det ej kunde findes, og dette paaberaabtes i et nyt Hjemmelsbrev, ved Overgivelse af et saadant. Som Følge heraf blev *bócland* efterhaanden (ialfald fra 9 Aarh.) Navnet paa al den engelske[1]) Jord, der overhovedet kunde være Gjenstand for Privatejendom, til Forskjel fra den store Del af Jorden, der var og fremdeles ansees som Kronens[2]). Endnu findes der i England Gods, som er angelsachsisk «Bogland»[3]) og behandles som saadant, og overhovedet lader, som ovenfor (S. 9) forklaret, Vitterlighedssystemet i den engelske Ret endnu vente paa sin Gjennemførelse i moderne Form[4]).

Af langt større Interesse for vort Emne er imidlertid den anden Retning, som den sydgermanske Udvikling tog paa andre Steder, idet Overdragelsen, Investituren indbefattet, efterhaanden kom til at foregaa i processuelle Former, *die gerichtliche Auflassung*, ɔ: Opladelse eller Overdragelse til Thinge[5]).

Det er forhen forklaret, at man, navnlig for at sikre sig Beviset, allerede tidlig begyndte at henlægge selve Overdragelsen til forskjellige offentlige Forsamlinger. Fortrinsvis blev da hertil valgt Thingene i Godsets Retskreds («Dinge»), fornemlig «die ungebotenen», som sammenkaldtes for den enkelte Sag (modsat «die gebotenen» eller faste Thing), idet man har meget talrige Exempler herpaa hos forskjellige

---

[1]) Ligesaa hos Friserne, hvor det var kjendt ved Kirkegods; Brunner Urk. S. 300.

[2]) Jfr. især Brunner die Urkunde S. 151—208.

[3]) De gamle Symboler, Torv, Gren, Halmstraa, forekommer ogsaa endnu sommesteds i Brug.

[4]) Jfr. Pollocks ovenfor S. 9 anførte Værk.

[5]) Jfr. til det følgende især Stobbe die Auflassung; samme deutsch. Priv. II § 94 No. II; Sohm «frankisches Recht u. römisches Recht» i Z. f. RG. I. (germ. Abth.) 44 ff.; Schrøder RG. S. 671 ff.

Stammer fra 8de og 9de Aarhundrede; ja, hos de ribuariske Franker (ved Neder-Rhin) blev det endog i det 7de befalet, at Opladelsen skulde foregaa der og skriftligt Vidnesbyrd herfor udstedes af Retsskriveren. Paa Thinget var nu Dommeren og Bisiddere (Schöffen) ikke blot Vidner, men udtalte sin Billigelse af Retshandlen. Herved uddannede der sig efterhaanden en processuel Form for Overdragelsen. Sporene heraf ved de folkelige Domstole er dog endnu kun faa i det frankiske Riges Tid, medens de allerede under Merovingerne ofte forekommer ved det Jordegods, som hørte under Kongens Domstol. Og i Løbet af det 11te og 12te Aarhundrede havde, som det synes under stærk Indflydelse fra den frankiske Ret, næsten overalt i Nord-Frankrige med Flandern og Holland, Nord- og Mellem-Tyskland denne nye Form, Opladelsen til Thinge, fortrængt de ældre Former, paa Land og i By, og var bleven en retslig Nødvendighed, medens i Syd-Tyskland, bortseet fra enkelte Stæder, de ældre Former for det meste holdt sig ved Siden deraf. «Die gerichtliche Auflassung» som nødvendigt Vilkaar, navnlig for Ejendoms-Erhvervelse, blev altsaa den store Regel for den tyske Ret i den senere Middelalder, dog saaledes, at Overdragelsen i de mange Byer, hvor den frivillige Jurisdiktion var gaaet over til Raadet, foretoges for dette.

Denne Overdragelse foregik i processuelle Former meget lig den romerske *in jure cessio.* Herunder udtalte Hjemmelsmanden som før sin Overdragelses-Erklæring, tildels ledsaget af Symboler, der dog mere og mere sank ned til en tom Formalitet[1]). Investituren gik op i Domstolens Tilkjendelse af Rettigheden til den anden Part og den dermed forbundne Fredlysning til Fordel for denne. Fremgangsmaaden udvikledes efterhaanden til en Skinproces[2]) — egentlig en Exe-

---

[1]) I enkelte nordtyske Egne, især Holsten, har de holdt sig ligetil Indførelsen af den nye preussiske Lovgivning, ja, findes maaske endnu sommesteds; jfr. Schrøder RG. S. 264; v. Seestern-Pauly das Grundbuchrecht für Schleswig-Holstein S. 191 Note 20, 330, 363, 365—6.

[2]) I England var denne kjendt som en frivillig brugt Form for visse Tilfælde lige ned til 1833, ligesom derover førtes en Protokol; jfr. Brunner Urk. S. 286.

kutivproces — og for Raadet bortfaldt Rettergangsformen ganske. Den havde dog ogsaa den Hensigt — efter Forløb af Aar og Dag fra Dommen — at sikre Erhververen i Besiddelsen mod Tredjemands Angreb, navnlig Slægtens Løsningsret (die rechte Gewehre). Sommesteds trængtes ogsaa Dommerens Billigelse af selve Retshandlen, hvorpaa Overdragelsen hvilede. Forøvrigt er endnu den offentlige Opladelses retslige Karakter i den tyske Middelalder omtvistet. Det er saaledes ogsaa vanskeligt at sige, om den som vor nyere Thinglysning danner Kjendemærket paa tinglig eller kun obligatorisk Retsbeskyttelse.

En anden Fordel, som Parterne dog utvivlsomt vandt ved Opladelsen til Thinge, var den, at de sikrede sig Beviset for Retshandlen, og dette blev selvfølgelig en Hovedgrund til denne Overdragelsesforms store Udbredelse, efterhaanden som den Regel uddannede sig, at Thingmændenes Vidnesbyrd om, hvad de havde seet og hørt paa Thinget, («Thingsvidne») havde en fortrinlig Beviskraft. Denne Regel, saavelsom den dermed sammenhængende, at det inden Retten eller af Retsskriveren udfærdigede Hjemmelsbrev var ligesaa uanfægteligt som et offentligt Dokument, blev dog ikke fuldt udviklet i Tyskland før i det 12te og 13de Aarhundrede. Paa samme Tid tog det private Dokument — som i det 10de og 11te Aarhundrede havde tabt meget i Tillid og næsten var kommet ud af Brug ogsaa hos de tyske Stammer (Vest- og Sydtysker), hvor det i den tidligere Del af Middelaldren havde fundet Udbredelse — et nyt Opsving, efterat Besegling var bleven almindelig, og man heri havde faaet større Sikkerhed mod Forfalskning [1]). Det «aabne Brev» eller det almindelige private Hjemmelsbrev hindrede endog i adskillige tyske Lande ligesom i Norden Udviklingen af Vitterlighedsprincipet i den senere Del af Middelaldren. Den ovennævnte tidligere Mistillid til det private Dokument sammen med Udviklingen af Thingsvidnets fortrinlige Beviskraft bidrog

[1]) Jfr. herom især Bresslau Hb. der Urkundenlehre I. (Leipzig 1889) Kap. 9.

derimod til Uddannelsen af den frivillige Jurisdiktion og navnlig til Oprindelsen af Grundbogvæsenet[1]).

Naar det først er blevet Skik, at Parterne begjærer et Vidnebrev (*notitia*, «Thingsvidne») af Thingmændene (Raadet, Retsskriveren) om, hvad de har foretaget paa Thinget eller i Raadet, er det jo en ganske naturlig Udvikling, især, hvor man har faaet en fast Retsskriver, at denne istedetfor at udfærdige særskilte Bevidnelser fører en sammenhængende Protokol over Retsforhandlingerne. At denne Protokol kom til at blive ført som en «Grundbog» eller særskilt for Retshandler over fast Gods, blev imidlertid forberedt dels ved Jordebøger, dels ved Adkomstprotokoller, som førtes af store, især geistlige Godsejere, og hvoraf de førstnævnte, der kan paavises allerede i det 8de Aarhundrede og ikke usandsynlig er en Arv fra Romertiden, efterhaanden (13—14 Aarhundrede) i Syd-Tyskland og Østerrig udvikledes derhen, at de tildels fik Formen af Realregistre (Urbarier). Disse egentlig private Protokoller blev da sommesteds efterlignede og videre uddannede af Domstol eller Raad, for hvem Retshandler vedkommende fast Gods blev foretagne. Det første Sted, hvor offentlige Grundbøger kjendes i Middelaldren, er Køln ved Rhinen. Fra 12 Aarh. indtegnedes her saadanne Retshandler først paa Pergamentskarter, senere (fra 13 Aarh.) i Bøger, hvilke sidste førtes særskilt for smaa Dele af Staden og derfor frembød en let Oversigt; til et Realfolium naaede dette «Schreinswesen» (saakaldet efter de Skrin, hvori Bøgerne m. v. opbevaredes), der afskaffedes af Franskmændene 1798, dog aldrig frem. Det efterlignedes i flere nærliggende Stæder og har maaske ogsaa bidraget til, at man i Løbet af 13de Aarhundrede i mange mellem- og nordtyske Stæder begyndte at føre lignende Bøger over alle til den frivillige Jurisdiktion hørende Forretninger eller som i Køln særskilt over dem blandt disse, der angik fast Gods. Især maa her fremhæves Grundbøgerne i Hamburg (Erbe- und Rentebücher) og Lübeck (Stadtbücher),

[1]) Herom maa Forf. henvise til en særskilt Afhandling, «Bidrag til Grundbøgernes Historie i Tyskland, Danmark og Norge», som snart vil blive særskilt udgiven i Trykken fra hans Haand.

som har været førte lige ned til vor Tid, da de i Lübeck er blevne omformede til en moderne Grundbog med Realfolium (jfr. ovenfor S. 7), medens dette endnu ikke er Tilfældet i Hamburg. Ved den lybske Rets Indflydelse blev saadanne Stadsbøger i den følgende Del af Middelaldren ogsaa almindelig i de tyske Byer langs Østersøen. I Danzig finder man allerede i 14de Aarhundrede det første hidtil kjendte offentlige, af Retsskriveren førte, Realfolium. I det følgende Aarhundrede forekommer flere saadanne, (saasom i Hannover, München og tildels Flensborg[1]); paa sidste Sted dog først fuldt udviklet fra 1508). Paa Landet kan Grundbøger i Middelaldren neppe paavises udenfor den bøhmiske Krones Lande (fra ca. 1300).

Bogførselen var fra først af vistnok kun af Vigtighed for Bevisets Skyld, idet der tillagdes den samme Vægt som et «Thingsvidne». Men efterhaanden dannede sig allerede i Middelaldren paa enkelte Steder den Opfattelse, at Rettigheden ikke gik over ved selve Opladelsen for Thinget (Raadet), men først ved Bogførslen. Denne Retsregel maa saaledes antages for Ejendomsretten at have gjeldt ialfald i de bøhmiske Lande, i Lübeck[2]), maaske ogsaa i Hamburg[3]) og for Panteret og beslægtede Heftelser (Rente) paa flere Steder[4]). Sandsynligt er det ogsaa, at Indtegningen paa enkelte af de ovennævnte Realfolier var afgjørende for Retsbeskyttelsen, og at man saaledes i disse (navnlig Danzigs, Münchens, Flensborgs) har de første Grundbøger i moderne Forstand.

Paa de ovennævnte Steder blev Udviklingen af Grundbogvæsnet ikke væsentlig forstyrret af den romerske Rets Reception i Tyskland i 16de Aarhundrede. Mangesteds blev dette derimod Tilfældet, saaat Publicitetssystemet blev meget forvansket og endmere hindret i sin Udbredelse[5]). Fra det

---

[1]) Denne Stad hørte ganske vist ikke til Tyskland, men findes dog helst at burde medtages her, da den stod under stærk tysk Indflydelse, og Bogførslen foregik paa Plattysk.

[2]) Jfr. Stobbe die Auflassung S. 208, hvor bl. a. anføres en Dom af 1488. [3]) Jfr. Randa Eigenthumsrecht S. 360 i Noten.

[4]) Jfr. Stobbe Hb. I. § 67 No. 1, II. § 104, Note 14 og § 107, Note 4.

[5]) Jfr. Stobbe Hb. II. § 108. Der kan dog ogsaa i denne Tid paavises en videre Udvikling, saasom Indførelse af Realfolier i flere holstenske Egne.

18de Aarhundrede har det imidlertid skudt ny Fart. Navnlig maa her fremhæves de preussiske Love af 1722 og 1783 (for hele det daværende Preussen) og forskjellige østerrigske Love fra Aarhundredets Slutning.

§ 3.

Forts. *Den ældre nordiske Ret.*
(Sverige, Island, Danmark indtil Lovbogen).

I. Af de gamle nordiske Love er det de ældste svenske[1]), som indtager det oprindeligste Standpunkt ved Overdragelse af Rettigheder i fast Gods, og hvor man gjenfinder mest af den urgermaniske Ret. De svenske Landskabslove — hvoraf kun en, Vestgøtalagens ældre Redaktion, gaar tilbage til Begyndelsen af 13de Aarhundrede, medens de øvrige er fra Slutningen af samme Aarhundrede eller første Halvdel af 14de — er alle komne saa langt, at de ved Salg, Gave, Bytte og enkelte andre Retshandler vedkommende Jord kræver Overdragelse til Thinge eller i anden offentlig Forsamling, saasom ved Kirken. Her opnævnes da et vexlende, men dog gjerne større Tal (indtil 24) af saakaldte *fastar*, hvilke ogsaa brugtes ved enkelte andre Arter af Retshandler, f. Ex. Forlovelser. Sandsynligvis[2]) har de været at anse som Repræsentanter for Thinget eller Forsamlingen — stundom maaske udgjort denne selv. En af dem har været Ordfører, udtalende et Slags Dom, der stadfæstede Parternes Handling, forsaavidt den foregik for dem. Ved Afhændelse af fast Gods bestod ifølge Götalagerne denne Handling gjerne i Skjødning og

---

1) Se herom især Amira nordgerman. Oblig. I. (altschwed. Obl. 1882), paa flere Steder og Nordling de nya Lagfarts- ock inteckningslagarne (1ste Opl. 1877, hvorefter her er citeret; 2 Opl. 1891), Indledningen. Jfr. ogsaa Humbla «om vilkoren för äganderättens öfvergång vid köp af fast gods (Lunds Universitets Aarsskrift 1865).

2) Her er fulgt Amira altschwed. Obl. S. 269 ff., hvortil K. Maurer synes at have sluttet sig i Krit. Viertelj. N. F. XII. 207; jfr. ogsaa Brunner d. Rechtsgesch. I. 155—6. K. Lehmann i Abhandl. z. germ. Rechtsgesch. (1888) S 97 ff. opfatter dem som et Slags Forlovere; jfr. derimod atter Amira i Götting. gel. Anzeig. 1889 S. 271.

dernæst i Grænseopgang. Skjødningen foregik paa Thinget for Fasterne og saaledes, at Hjemmelsmanden, medens han ligesom Fasterne holdt i et Skaft [1]), udtalte sin Overdragelses-Erklæring (i Almindelighed vistnok efter en fast Formular), og derhos kastede Jord, tagen af vedkommende Gods, i den anden Parts Skjød. Var nu allerede dette at anse som en symbolsk Overdragelse af Besiddelsen, saa foregik derefter en lignende af end mere fremtrædende Art i den navnlig i Vestgötalagen omhandlede *umfärd*, der bestod deri, at Parterne med alle Landsbyens Jordejere opgik Grænserne. I denne sidste Handling ser man da en Levning af den urgermaniske Investitur [2]). Svealovene kræver ikke udtrykkelig andet end Overdragelse paa Thinget eller desl. for Fasterne. Formodentlig har vel ogsaa i Svealand Skjødningsformen været benyttet. De nævnte Former synes at have været nødvendige for Ejendomsrettens Overgang [3]).

I Magnus Eriksens Landslov (c. 1350), hvis Forskrifter herom gjentages af Kong Kristofers Lov (1442), finder man ikke længere Skjødning og Grænseopgang. Derimod er Regelen om Overdragelse paa Thinget under Fasternes Medvirken videre udarbeidet og sat i Forbindelse med den for Slægtningernes Løsningsret (*bördsrätt*) nødvendige Lovbydelse paa Thinget, der egentlig kun skulde finde Sted ved Arvejord, men efterhaanden udvidedes til andet fast Gods. Efter Udløbet af Slægtens Forkjøbsfrist stadfæstedes Afhændelsen paa Thinget af Herredshøvdingen, som til Bevis for Salget udstedte det saakaldte *fastebref*. I Magnus Eriksens Stadsret fandtes noget lignende Regler, dog saaledes, at

---

[1]) «Skaft og Skötning» brugtes ialfald endnu i 17 Aarh. for at betegne Overdragelsen, skjønt da forlængst hine Former var bortfaldne; Stjernhöök *de jure Sveonum vetusto* S. 234 ff. (citeret efter Schlegel i Anchers saml. Sk. II. 417) og Hertzberg den ældste norske Proces S. 58—9.

[2]) Se nærmere Amira S. 201, 219, 265, 513 ff., 554, 587 ff. I Østgötalagen heder det om Panthaveren, at han kommer med «Ild og Arne».

[3]) Se især Amira S. 554—5; jfr. dog S. 555—6 om Sammenstødet mellem to Kjøbere af samme faste Gods.

Raadet her, formodentlig efter tysk Mønster, var traadt i Stedet for Thinget.

Denne Fremgangsmaade, den senere saakaldte *lagfart*, blev nærmere ordnet i den nu gjeldende Rigslov af 1734 ved Salg og andre vigtigere Arter Afhændelser af fast Gods og fik, efterat *bördsrätten* og dermed Lovbydelsen var ophørt, ved Fdn. 16 Juni 1875 en Skikkelse, der meget ligner vort Thinglysningsvæsen. Men den svenske Lovgivning har dog i Landets ældre Ret kunnet søge en Tilknytning for den nu gjeldende, moderne Regel, at «Lagfarten» efter en Prøvelse af Adkomstbrevet maa bevilges af Retten.

Allerede i Midten af 14de Aarhundrede foreskriver Stadsretten, at Salget skulde indskrives i Stadsbogen, og ialfald i enkelte svenske Byer blev en saadan virkelig ført allerede i Middelaldren[1]). Paa Landet paabødes Førelse af Thingbøger 1549, omtrent samtidig med tilsvarende Bud i Danmark. Men først i senere Tid indførtes særegne Protokoller for Lagfartsvæsnet, svarende til vore Skjødeprotokoller; Realregistre indførtes først 1875.

Det egentlige «Pantevæsen» har i Sverige udviklet sig noget mere forskjelligt under Navn af *inteckning*.

Da det nyere Underpant (Hypothek) var blevet lovligt ved Siden af Brugspant, krævedes Anmeldelse og Anerkjendelse deraf hos Retten eller Raadet og derefter Bogførsel. Det udvidedes efterhaanden til Løsøre (atter afskaffet 1730), ligesom Kreditorer uden Skyldnerens Samtykke kunde faa et Privilegium for visse Fordringer ved at opnaa Indtegning af dem. I dette Aarhundrede har Lovgivningen gjort Indtegning nødvendig ved andre Rettigheder i fremmed Ting. Indtegningsvæsnet er ogsaa undergaaet lignende Reform som Lagfarten ved en anden Fdn. 16 Juni 1875[2]).

II. I den islandske[3]) Ret finder man faa eller maaske

---

[1]) Uddrag af en saadan findes trykte i «Stockholms Stads Jordebok 1420—1474», udg. af H. Hildebrand 1876.

[2]) Jfr. hermed især Nordling l. c.

[3]) Se herom for vort Emne Schlegel Indledning til Udgaven af Graagaas I. (1829) p. CXXXVI., B. Einarson Bem. om den gamle islandske Lov Graagaasen osv. i Jur. Tidsskr. XXII. især S. 335 ff. (et

ingen Spor af de urgermaniske Regler for Overdragelse af Rettigheder i fast Gods. Da Landnamsmændene tog sig Jord paa den øde Ø, synes det vistnok, som om de har fulgt ældgammel Skik gjennem en symbolsk Besiddelsestagelse ved at «fare med Ild om Land», hvilket vel betyder en Grænseopgang [1]). Men ved senere Overdragelse af det engang okkuperede Land synes Islænderne, som i det hele i Fristatstiden skabte saa megen ny Ret for de nye Forhold, i det væsentlige at have fulgt sine egne Regler, om der end i de almindelige Former (Haandslag osv.) er Overensstemmelse med den gamle norske Ret. Ifølge Graagaasen, der antages at gjengive Retstilstanden i anden Halvdel af 12te Aarhundrede, skulde nemlig ved Salg af Jord Sælgeren først nøjagtig opgive Grænserne med Tilliggelser og Herligheder — og omvendt Rettigheder, som tilkom andre paa Jorden. Denne Aftale, som synes at være den forudgaaende Kjøbekontrakt, skulde da fuldbyrdes [2]) ved en Overdragelse i tilkaldte Vidners Overvær, hvorunder Sælgeren med en vis Formular og under Henvisning til de aftalte Grænser tilhjemlede Kjøberen Jorden; ellers var Gaarden som ukjøbt. Ved Gaarde under en vis Størrelse synes Overdragelsen at have været formløs [3]). Efter dette egentlige Salg fulgte imidlertid til en aftalt Tid en vidtløftig Grænseopgang (*merkja ganga*) i Nærværelse af Naboerne (*búar*), som dertil skulde stevnes. Det ligger nær her at tænke paa den gamle germaniske Investitur. Det er ogsaa muligt, at man heri finder et

---

Slags Anmeldelse af S.s Udgave m. v. og selv ledsaget med Anmærkninger af Sveinbjørnsen); Lehmann die altnordische Auflassung i Savigny-Stiftelsens Zeitschr. f. Rechtsgesch. germ. Abth. V. 107 ff.; Finsen Ord-Register til hans Udgave af Grágás III. (Skálholtsbók m. v., (1883) 579 ff., Amira nordgerm. Obligationenrecht II. (westnordisches Obl. 1891) paa forskj. Steder.

[1]) Jfr. Maurer Island S. 36; J. T. XXII. 5—6.

[2]) Jfr. Ordene: «*sidan skolo þeir — — nefna sér vátta at þvi, at hann kaupir land — — ok hann hansalar honom land til þeirra merkja*».

[3]) Her er fulgt den Redaktion af Graagaas, som findes i Stadhólarbok c. 390 (Finsens Udgave af 1879 S. 418), medens den anden Redaktion Konungsbók, c. 174, kun omtaler Opregning af Grænser og Haandslag,

historisk Tilknytningspunkt. Men næsten alle Retshistorikere er enige om, at Grænseopgangen hverken hører med til Ejendoms-Overdragelsen eller er at opfatte som Investitur, men kun har Virkning i Forhold til Naboerne for at faa opgjort mulige Tvistigheder med disse og afskjære senere Fordringer; derfor er den ogsaa ligeoverfor Naboerne en Pligt, for hvis Overtrædelse der er fastsat Bod. Muligt er det tillige, at Naboerne her har spillet en lignende Rolle som i forskjellige andre Tilfælde, hvor de havde at forrette som et Slags Billighedsdommere med Hensyn til Retshandlen[1]). Grænseopgangen bibeholdtes da ogsaa i Jonsbogen, som ellers optog Magnus Lagabøters norske Regel om Salg (jfr. nedenfor S.). Skjødningsceremonien har man ej fundet Spor af i de islandske Kilder, og heller ikke er det rimeligt, at nogen anden symbolsk Indtræden i Besiddelsen har fundet Sted[2]); den førnævnte mundtlige Overdragelse synes at have været fuldt tilstrækkelig for Ejendomsrettens Overgang. Lignende Former har formodentlig været anvendelige ved andre Afhændelser af fast Gods.

Skjønt Grænseopgangen altsaa tilsigtede noget andet,

---

[1]) Jfr. hermed Lehmann l. c., Einarson l. c., Amira westnord. Obl. S. 235, Finsen l. c. S. 636; jfr. ogsaa om *búar* Maurer Island S. 375 ff. og i Krit. Viertelj. N. F. XII. 207. Kun Schlegel l. c. ser en symbolsk Overdragelse i Grænseopgangen.

[2]) Vistnok finder man i Graagaas, Stadhólarbok S. 445, omtalt i Kapitlet om Jordleje det Tilfælde, at «Mand farer med Ild og Arne paa anden Mands Land ulovende til Bosættelse» (jfr. S. 499, hvor det er uvist, om der skal læses *eldi ok jarni* eller *e. o. arni*), og flere islandske Forfattere synes tilbøjelige til heri at se et Bevis for, at en saadan Ceremoni overhovedet brugtes ved Besiddelsestagelse af Jord; jfr. Jur. Tidsskr. XXII. 5—6 og 336; Maurer Entstehung des isl. Staates S. 56; Finsen Ordreg. S. 587. Det sandsynlige er dog vel, at det ikke paa det anførte Sted er Meningen at tillægge «Ild og Arne» nogen anden end en ren faktisk Betydning; jfr. Lehmann l. c. 109—10; se ogsaa Amira l. c. 235, hvor det siges, at Indsættelse i Besiddelsen paa Island ophørte at høre til de væsentlige Bestanddele af Ejendomsovergangen. Se forøvrigt det af Schlegel i Anm. til Anchers saml. Skr. II. 434—5 anførte Brev fra 1427 om et Slags Overleverelse ved Hoveddøren.

fulgte det dog af sig selv, at den ogsaa gav Overdragelsen Vitterlighed.

Den gamle islandske Ret har imidlertid ogsaa enkelte mærkelige Bud om Vitterlighed ved visse Retshandler. Ved den Art Pantsættelse af Jord, hvorved Skyldneren foreløbig lodes i Besiddelsen, skulde saaledes en Lysning paa Thinge finde Sted, og at Offentligheden her ikke foreskreves for Parternes Skyld, fremgaar deraf, at der var sat Bøder for Forsømmelse (Graagaas, Stadh. 401). Dette Bud, der gik over i Jonsbogen (Landabrigdsbalk c—8) og forøvrigt til-dels ogsaa gjaldt Løsøre, har man ikke uden Føje sammenlignet med langt senere Tiders Publicitetsprincip [1]). Ved Gaver til Kirken, hvad enten af løst eller fast Gods, skulde dennes Forvalter opsætte et Brev (*máldagi*, tillige Navn paa Retshandlen), som ogsaa skulde lyses paa Thinge; dette var en nødvendig Form indtil henimod Fristatens Slutning [2]).

I forrige Aarhundrede blev det dansk-norske Thinglysningsvæsen indført paa Island, væsentlig sædvansmæssig, formodentlig som Følge af, at Christian V.s norske Lov i stor Udstrækning ialfald blev subsidiær Retskilde paa Øen; ordnet blev det først ved Fdn. 24 April 1833 [3]).

III. I de ældste danske [4]) Love (fra 13de Aarh., især

---

[1]) Jfr. Amira l. c. S. 334, jfr. 240. [2]) Jfr. Amira S. 335—6.

[3]) Jfr. Resk. 2 Maj 1732 og 19 Febr. 1734 om norske Lov paa Island (Aubert Retskilder I. 393). Skr. 13 Dcbr. 1766 til Stiftsbefalingsmanden indskjærper Institutionen, der «faktisk» tidligere skal have været i Brug «i over 30 Aar» paa Basis af N. L. 1. 8. 4; den forudsættes som bestaaende i Instrux for Sysselmænd 12 Juni 1789 § 17 m. fl., jfr. Fdn. 11 Juli 1800 § 2, der henlægger Thinglysningen fra Lagmanden til Landsoverretten (velvillig meddelt af Justitsminister Nellemann).

[4]) Jfr. nu herom Chr. Kjer om Overdragelse af Ejendomsret over faste Ejendomme for Tiden indtil Chr.V. Lov (Aarhus 1889, 136 S. 8vo; indeholder tillige en Oversigt over andre germaniske Folks gamle Ret; anm. af Cand. jur. Støchel i U. f. R. 1890 S. 689—700). Rige Bidrag findes i Matzen danske Panterets Historie (1869), især S. 227 ff., 243 ff., 274 ff. (jfr. dertil Aubert Kontraktspantets Historie S. 32 ff.). Se ellers Kofod Ancher Lovhistorie II § 33, i hans samlede Skrifter II. 413 ff.; Schlegels Anmærkninger paa sidstnævnte

dets første Halvdel) staar Reglerne om Afhændelse af fast Gods paa det Standpunkt af den germaniske Retsudvikling, at Overdragelsen, som ialfald ved Jord[1]) overalt er «Skjødning», endnu kan foregaa paa Godset[2]), men dens Overførelse til Thinget er ifærd med at blive nødvendig. I den skaanske Stadsret c. 1[3])er det endnu tilstrækkeligt, at Jorden «skjødes hjemme ved Dør med gode Mænds Vidne», og Thinget nævnes ikke engang[4]). Den skaanske Lov omtaler saavel Skjødning udenfor som paa Thinget (almindeligt Thing, Kongens Thing eller Biskops-Thing), At Skjødning overhovedet har fundet Sted, er nødvendigt for at binde Hjemmelsmanden, da han ellers kunde løse Forholdet, alene mod at betale Medkontrahenten en liden Bod. Men først Skjødning paa Thinget — hvormed dog ligestilles Skjødning, som senere er lyst paa Thinge — har den fulde Retsvirkning, idet Sælgeren med Tylvtered kunde fragaa anden Skjødning, selv om den var skeet i en større Forsamling; den sidste gav dog fuld Ejendomsret, naar dertil kom 3 Aars Lovhævd. Af to Kjøbere skulde ogsaa den, som havde faaet Skjødning paa Thinge eller Lovhævd, beholde Godset; var ingen af dem i dette Tilfælde, kunde Sælgeren «hjemle» det til, hvem af dem, han selv vilde[5]). I det væsentlige den samme synes Retstilstanden at have været efter sjællandske Lov[6]). Man tør maaske antage, at Skjødning

---

Sted; Rosenvinge Retshistorie § 102, med Larsens Anm. i saml. Skr. I. 1. 412, Stemann Retshist. S. 464 ff. Jfr. ogsaa Vegesack *de scotatione Danica* (Altona 1744, 4to).

[1]) Ved Overdragelse af Hus paa Aastedet er der Spor til andre Former, idet f. Ex. sommesteds Kjøberen gik ind, Sælgeren ud af Døren; jfr. Kjer S. 43, Stemann S. 468, Note 3.

[2]) Kjer S. 32 ff. vil finde Spor af en Grænseopgang ved Afhændelse af fast Gods i den ældste danske Ret; jfr. derimod Støchel S. 689—90.

[3]) Ogsaa kaldet dels Helsingborgs, dels Lunds Stadsret; fra uvis Tid mellem 1216 og 1326. [4]) Jfr. dog Kjer S. 54.

[5]) Jfr. And. Sunesons Paraphrase c. 38—40, Skaanske Lov III. 8, IV. 15—19.

[6]) Jfr. Valdemar sj. L. 82 og 83, Eriks sj. L. II. 49 og 81. At der i den førstnævnte, som indeholder den ældre Redaktion af Sjæl-

paa Thinge først er kommen i Brug i Løbet af 12te Aarhundrede, hvad der ogsaa styrkes af Diplomerne [1]).

Den nye Retsregel er først kommen fuldt til Udvikling i den jydske Lov af 1241, I. 37 (Kilden til D. og N. L. 5. 3. 28 og 39 *init.*), som kræver, at «paa Thinge skal man Jord skjøde og ej andetsteds: paa det Herredsthing, der Jorden ligger i, eller Sysselthing eller Landsthing eller for Kongen». Til Jydske Lov sluttede sig i Hovedsagen en Række af Stadsretter [2]). Skjødningen paa Thinge synes ogsaa ellers i Landet snart at være bleven den praktisk gjeldende Regel; efterfølgende Lysning har neppe i Middelaldren spillet nogen Rolle [3]). Muligt er det dog, at de 3 Aars Lovhævd fremdeles, ogsaa efter Jydske Lov (jfr. I. 42), erstattede Thingskjødningen [4]). Først efter Lovhævdens Forløb fik ogsaa selv i Tilfælde af saadan Skjødning Erhververen Ret til at værge sig i Besiddelsen ved Meded [5]) ligeoverfor ældre Vindikationskrav.

Her paatrænger sig det Spørgsmaal, om Skjødningens Overførelse til Thinget skyldes fremmed Rets Indvirkning; det antages jo, at «die gerichtliche Auflassung», som fra 11te Aarhundrede trængte gjennem i store Dele af Tyskland, oprindelig skyldes den frankiske Rets Indflydelse (jfr. ovenfor S. 20), og det kunde jo være muligt, at denne

---

landske Lov, intet findes om Skjødning udenfor Thinget, er vel en Tilfældighed. Jfr. hermed Kjer S. 48 ff.

[1]) Jfr. Kjer S. 54—5. Det er ikke usandsynligt, at Skjødningens Overflytning fra Aastedet er begyndt ved Overdragelser til Kirken, idet man her overensstemmende med den kirkelige Skik hos Sydgermanerne har foretaget Skjødningen paa Alteret; jfr. de hos Schlegel S. 419 anførte Breve fra 12 Aarhundrede: *super altare more terræ.* Senere synes almindelig *scotatio ecclesiastica* at være stadfæstet ved *scotatio civilis*, l. c. S. 422, og den forsvandt ganske senere i Middelaldren; jfr. Kjer S. 45.

[2]) Ribes af 1269 c. 58 (i Nærværelse af Raadet paa almindeligt Thing), Erik Glippings alm. Stadsret c. 55 (i Fogdens og Raadmænds Nærvær); Regelen synes ogsaa forudsat i Flensborgs Stadsret af 1284 c. 102 og 103 (Thorsens Udg.).

[3]) Kjer S. 56, 58. [4]) Jfr. Støchel l. c. S. 691—2 mod Kjer S. 57.

[5]) Jfr. Kjer S. 53, 58, samt om Lovhævd i det hele S. 69 ff.; jfr. derimod Støchel S. 692 ff.

gjennem Nordtyskland havde forplantet sig længere nordover. Dette er dog i det hele neppe rimeligt. Vi finder jo omtrent samtidig en lignende Udvikling i Sverige og en Del af Norge (jfr. nedenfor S. 39 ff.), og det ligger da nærmere at antage, at ensartede Livsforhold og beslægtet Retsopfattelse har fremkaldt en lige Udvikling. Herved er det dog ikke udelukket, at enkelte Stadsretter ogsaa i dette Stykke kan være noget paavirkede fra Hansestæderne [1]).

Af Skjødningens Former har man en nøjagtig Beskrivelse for Skaane [2]), hvoraf det fremgaar, at man har brugt den ogsaa andetsteds kjendte Skik at kaste Jord i Kjøberens Kappeflig (Skjød). I det øvrige Danmark omtales lignende Former, Overrækkelse af Træ og Torv og navnlig «Muld paa Kniv» [3]). Allerede i Samtiden [4]) opfattedes dette som en symbolsk Overdragen af Besiddelsen, og heri er den retshistoriske Videnskab enig [5]). Skjødningens Nødvendighed var altsaa et Udtryk for den Retsopfatning, at ved tinglige Rettigheder i fast Gods Besiddelsen gaar over til Erhververen; man ser ogsaa af Breve fra 13—14de Aarhundrede [6]), at der lagdes Vægt paa den faktiske Indsættelse i Raadigheden over Godset. Naar det 16de og 17de Aarhundredes danske Domme saa haardnakket fastholdt, at Godset maatte følge Erhververen efter «gammel Sædvane» [7]), da bunder denne

[1]) Her sigtes navnlig til Regelen om Raadets Nærværelse, i Riberetten (som i det hele er stærkt paavirket af lybsk Ret) o. fl.; jfr. ogsaa forrige S. Note 1 om Muligheden af, at Kirken har bidraget her som i sydligere Lande til Overførelse af Skjødningen fra Grundstykket.

[2]) Andreas Sunesons Paraphrase til Skaaneloven og Pave Innocents III. Brev til Erkebiskop Absalon af 1199 i *corpus juris canonici* c. 2 X. *de consuet.*

[3]) Jfr. især Kjer S. 40 ff. Skjødning paa Alteret kunde ifølge det ovennævnte Pavebrev ske ved Overrækkelse af Jord indsvøbt i et Klæde.

[4]) Jfr. det ovennævnte Brev fra Paven.

[5]) Efter Ancher har, saavidt vides, alle Retshistorikere sluttet sig hertil, medens han udtalte sig derimod.

[6]) Jfr. især de hos Schlegel l. c. S. 422 f. anførte Breve. Jfr. dog Kjer S. 111—12. [7]) Jfr. Obl. sp. D. I. 106.

vistnok i Landets gamle Ret, om den end nu er bleven skarpere udformet og Anvendelsen deraf i Forhold til Tredjemand er ny.

Det maa nemlig endnu her fremhæves, at Skjødningen rigtignok allerede efter de ældste danske Love var en nødvendig Form for Ejendomsrettens Overgang [1]), og at det samme gjelder om den senere gjennem Skjødningen paa Thinge efterhaanden ved Retshandlen indførte Vitterlighed — ligesom denne ogsaa var nødvendig ved Pantsættelse, hvor egentlig Skjødning derimod ikke brugtes [2]). Men man maa ikke tro, at disse Former — særlig den offentlige Skjødning — havde en lignende Betydning som den nyere Thinglysning. Lovens Synspunkt er udtrykt i JL. I. 37: at «Thingsvidne» er saa stærkt, at derimod intet Modbevis tilstedes. Regelen om Thingsvidnets [3]) Fortrinlighed havde altsaa nu ogsaa udviklet sig i Danmark, og det var for at sikre Tilværelsen af dette uomstødelige Bevis ved de vigtigste Retshandler, at disse skulde indgaaes paa Thinget. Alene for Parternes Skyld har dog neppe denne Regel været opstillet; man har vistnok seet en Samfundsinteresse heri, maaske ogsaa krævet Vitterlighed af Hensyn til Slægtens Forkjøbsret o. desl. [4]). Men det særlige Hensyn til Tredjemand i Almindelighed — at skaffe denne en Kundskabskilde for at sikre sig mod Tab — har i det hele været den nordiske middelalderlige Lovgivning fremmed (jfr. S. 29).

Skjødningen og Pantsættelsen ledsagedes af en mundtlig Viljeserklæring, der formodentlig ligesom i de andre nordiske Lande har fulgt en vis Formular. Da Skrivekunsten

---

[1]) Jfr. (foruden den ovenfor S. 30 anførte Andr. Suneson Paraphr. c. 38: *in venditione terrarum ad translationem dominii est necesse, ut interveniat quædam solemnitas* etc., Eriks sj. L. I. 29) «han ejede den ikke tilfulde, førend den blev ham skjødet» (jfr. NL. 5. 3. 44).

[2]) Jfr. Matzen S. 227 ff.

[3]) Jfr. JL. I. 38: «Thingsvidne er det, at de gode Mænd, som var paa Thinge, vidner det, de der saa og hørte»; mindst 7 Mænd krævedes hertil ifølge samme Artikel.

[4]) Jfr. hermed Matzen S. 229—30, Stemann S. 467. Om Slægtens Ret og den dermed forbundne Lovbydelse se Stemann S. 468—9 Kjer S. 118 ff.

var bleven mere udbredt, blev det stedse almindeligere, at man efter Skjødningen osv. lod Thingmændene forsegle en Vidneseddel om Overdragelsen, hvilket skriftlige «Thingsvidne» da efterhaanden fik samme Beviskraft som det egentlige. Men ogsaa den anden Form for det almindelige middelalderlige Hjemmelsbrev, *charta*, blev tidlig kjendt i Danmark[1]). Allerede paa den Tid, da det i Mellemeuropa tog et nyt Opsving med Seglets Indførelse, altsaa i 12te Aarhundrede, begyndte især danske Geistlige at bruge det som en Stadfæstelse af den egentlige Skjødning eller ialfald til at sikre Beviset for denne; dette er de ældste Skjødebreve eller Skjøder, som de siden kortelig kaldtes[2]). Efterhaanden stiger Hjemmelsbrevets Vigtighed paa den offentlige Overdragelses Bekostning; det bliver samtidigt, derefter endog forudgaaende for denne, og det «aabne Brev» bliver Hovedsagen. Denne Udvikling, der i sin Oprindelse vistnok skyldes fremmede, især kirkelige, Forbilleder, er raskest og fuldstændigst ved Pantsættelser, hvor de højtideligere Former ikke kjendtes. I det 15de Aarhundrede ophører her Brugen af Thinget ganske, og man nøjer sig overalt med «aabent Brev», der kun rent undtagelsesvis findes thinglyst, om det end oftere sees senere forseglet af Thinget eller anden Myndighed. Og dette aabne Brev ansees nu som nødvendigt Bevis for Pantsættelsen eller det bliver egentlig selv det konstituerende Moment ved denne[3]).

Ved Afhændelse af fast Gods til Ejendom varede det derimod meget længere, før det aabne Brev saaledes fortrængte Skjødningen paa Thinge[4]). Men i Løbet af det 16de

---

[1]) Det ældste kjendte «aabne Brev» (*charta*) i Danmark er vistnok Kong Erik Lams Gavebrev til Nestved Kloster af 1140; jfr. Secher «de to ældste bevarede, i Norden udstedte Breve» i Aarbøger for nord. Oldk. og Historie 1882.

[2]) Allerede 1291 sees «*scoto*» brugt om Viljeserklæringen i saadant Brev; jfr. Matzen S. 230; jfr. ogsaa Kjer S. 61—2.

[3]) Jfr. Matzen S. 230 ff.

[4]) Jfr. en Dom af 1537 i Rosenvinges Samling II. Fortalen p. X., (som det synes, mellem Bønder): at «Skjøder, der hjemme gjøres, bør ingen Magt at have»; se ogsaa Kjer S. 63 ff.

Aarhundredes første Halvdel maa dog dets Brug, uden Skjødning, ikke blot hos Adelen (jfr. nedenfor), men ogsaa i Kjøbstæderne[1]), være bleven saa almindelig, at baade de rent private Afhændelser og Pantsættelser føltes som en offentlig Ulempe, der paakaldte Lovgivningens Indgriben. Efterat Reces 1551, Art. 3, havde paabudt Thingbøger for Land og By i Danmark for deri ogsaa at «indtegne alle Domme, Skjødebreve, Vidner og alle andre mærkelige Breve, som gaar til Thinget»[2]), befaler derfor Christian III.s Forordning af 1553 for de danske Kjøbstæder paa Grund af mangfoldige Klagemaal fra «Undersaatter og andre» over Bedragerier ved dobbelt Salg og Pantsættelse, at Salg og andre Afhændelser til Laan og Gave og Pantsættelser af Kjøbstadsgods skulde ske paa Bythinget eller paa Raadhuset for Borgermester og Raad «og klarligen indtegnes i Stadsbogen, saa man kan vide sig derefter at rette»; ellers skulde de «aldeles ingen Magt have». Dette Lovbud synes imidlertid at være meget slet efterlevet[3]) og endog glemt af Lovgiveren selv, hvad der fremgaar af flere i samme Aarhundrede udgivne Forordninger af beslægtet Indhold for enkelte Kjøbstæder[4]); derfor udkom 22 August 1580 en ny Forordning for alle danske Kjøbstæder, hvori det efter en lig-

---

[1]) Jfr. Kjer S. 100. [2]) Den er optagen næsten uforandret i Koldingske Reces af 1558, Art. 11, med Overskrift: «Alle Breve skulle registreres, som udgives paa Thinge og Raadhus». For Kjøbstæderne heder det: «Sammeledes skal udi lige Maade registeres alle Breve, som udgives for Borgmester og Raad». Jfr. ogsaa Store Reces II. 6. 24.

[3]) Jfr. Matzen S. 274—5.

[4]) Man finder i Sechers Saml. af «danske Forordn. 1558—1660» (*corp. c. D.*) I. 527 et Kongebrev af 24 Decbr. 1572, som paa Grund af Misbrug med svigagtige dobbelte Pantsættelser (uden at nævne den ældre almindelige Forordning) befaler for Aalborg, at ved Afhændelse af fast Gods til Pant eller Ejendom skal Brevet skrives af Byskriveren «og samme Breve strax at læses og forkyndes paa Bythinget eller Raadhuset»; ellers skulde de være «magtesløse og aldeles intet gjelde». Kbr. 28 April 1577 for Kjøbenhavn (l. c. II. 57) synes endmere at have glemt Forordningen, da det kun forbyder hemmeligen at pantsætte, afhænde osv., hvad der før er pantsat til Fattiges Legat.

nende Forklaring om den ved de hemmelige Retshandler opstaaede Skade indskjærpes, at de, som herefter «afhænder eller forsætter deres Gaarde, Huse og Ejendomme enten til Underpant, Pant eller Ejendom», skal gjøre det til sit Bything «og ikke andetsteds og der at gives beskrevet»; ellers skulde det være ganske dødt og magtesløst og de selv bøde [1]). Men ogsaa denne nye Forordning blev kun delvis efterkommet [2]).

For Landet havde man endnu længe kun Budet om Thingbøgerne af 1551, der indskjærpedes under 29 Marts 1578 [3]), men vistnok kun langsomt blev gjennemført og i hvert Fald alene ledede til, at de Retshandler, som alligevel foregik paa Thinget, blev bogførte. Praxis var paa Landet temmelig broget. Medens Pantsættelser indtil Fdn. 1632 vistnok i Almindelighed vedblev at være rent private, maa der ved Skjødning sondres mellem de upriviligerede og de priviligerede Stænder.

De første synes i Almindelighed at have fulgt Regelen i JL. ligetil Lovbogen og foretog altsaa Skjødningen paa Thinge, for en stor Del i de gamle Former, hvilke ogsaa tildels vedblev at bruges i Stæderne [4]), medens det dog vel ogsaa har været tilstrækkeligt at udgive Skjødet paa Thinge. Adelen og tildels Geistligheden søgte derimod allerede tidlig i det 16de Aarhundrede at løsrive sig herfra, og det er muligt, at Reces af 1547, § 30 (Kold. Rec. c. 49, jfr. DL. 5. 3. 3 og NL. 5. 3. 17), der fritager Adelen for Lovbydelse, er bleven forstaaet saaledes, at det ogsaa tillodes dem at overdrage Ejendomsret privat ved aabent Brev med Segl og Vidner. Ialfald synes denne Form at være bleven almindelig i den følgende Tid [5]). Herpaa er ogsaa Fdn. 26 August

---

[1]) Jfr. Secher *Corp. const. Dan.* II. 169. Det vil bemærkes, at der efter denne Forordning ikke længer er Valget mellem Bything og Raadhus.

[2]) Jfr. Matzen S. 275—6. [3]) Jfr. Secher *Corp. c. D.* II. 88.

[4]) Jfr. Matzen S. 228, Kjer S. 96 ff., 101; jfr. ogsaa Lehmann l. c. S. 86.

[5]) Jfr. Kjer S. 89 ff., Støchel S. 694—5; Kongens Retterthings Dom af 5 Juni 1613 (Sechers Samling II. 433—4) anser ogsaa «Brev og Segl» tilstrækkeligt ved Skjødning mellem Adelige, jfr. derimod en

1622 (optagen i Store Reces II. 2. 5) bygget. Forordningen bød nemlig for at forhindre Antidateringer, at, «hvis Skjøder, Gaver eller Pantebreve, som udgives til Adelen, skal herefter læses eller paaskrives næste eller andet Landsthing i det Land, hvor de dateres og udgives»[1]). Dette Lovbud, som indeholder den første Antydning til den senere Regel om Thinglysningens tilbagevirkende Kraft, er ogsaa, bortseet fra den specielle Fdn. for Aalborg af 1572 (ovenfor S. 35), det første, som nøjer sig med Læsning til Thinge[2]). Det samme var Tilfældet med den endnu langt vigtigere Fdn. 23 April 1632 (optagen i Store Reces II. 15. 11), hvorved Underpant anerkjendtes, og som for hele Danmark, Land som By, paabød, at Underpantebreve paa fast Gods skulde læses ved Herreds-, By- eller Birkething og siden til Landsthing, hvor Godset laa, og at de da skulde gjelde endog fremfor senere Brugspant (den nedarvede Form for Pantsættelse), hvor forøvrigt ogsaa nu Thinglysning blev fordret[3]). Samtidig bød Forordningen at holde en Pantebog ved hvert Herreds- og Landsthing, hvoraf enhver skulde kunne faa skriftlig Efterretning, om det Gods, der tilbydes ham til Pant, forhen er pantsat til brugeligt eller Underpant; (jfr. L. 5. 7. 7 og 1. 8. 4). Hermed menes da vistnok Pantebog i den endnu almindelige Betydning, altsaa en kronologisk ordnet Afskrift af de thinglyste Breve. Saadanne Bøger var imidlertid sommesteds

anden Dom af 31 Maj s. A. (l. c. S. 395—6), som underkjender et Skjøde til en Adelsmand, fordi det mod Loven ej er udgivet til Thinge.

1) Efter det originale Aftryk i det danske Rigsarkiv, jfr. Matzen S. 276 ff., Kjer S. 94—5.

2) Det vil forøvrigt bemærkes, at Fdn. siger «læses eller paaskrives», hvad der leder til at tro, at en dateret Paategning af Retsskriveren paa Landsthinget maa have været tilstrækkelig, hvilket ogsaa stemmer med Øjemedet. — Af Secher Samling af Kongens Retterthings Domme I. 329 sees dog, at Thinglysning (af Pantebreve) stundom har været brugt allerede i Slutningen af 16 Aarh.

3) Dette synes at fremgaa med Sikkerhed saavel af Forordningens Begyndelse som i Særdeleshed af dens Slutning om Underretning af Pantebogen (jfr. nedenfor).

allerede tidligere blevne frivillig indførte [1]). Forøvrigt varede det ved Hjemthingene meget længe, før Pantebøger blev virkelig anlagte.

Ved denne Lovgivning fra det 16de Aarhundredes Midte indtil Christian IV.s Store Reces — tildels i Forening med en tilsvarende for Norge — har vi faaet Grundlaget for det nuværende dansk-norske Thinglysningsvæsen, indført væsentlig for Tredjemands Skyld [2]) og forbundet med Protokollation. For Institutionens første Led havde denne Lovgivning et nærliggende hjemligt Forbillede i den Lysning paa Thinget, som ogsaa i Danmark fremdeles var brugelig ved visse Retshandler, og som i de endnu uophævede gamle Landskabslove var anvendt ogsaa paa Overdragelse af fast Gods; de første Lovbud indskjærpede desuden egentlig i dette Stykke kun den nedarvede Regel om selve Retshandlens Indgaaelse paa Thinget, og de senere Loves Bud om en Læsning af den før afsluttede tinglige Overenskomst var blot en i Livsforholdene grundet naturlig Udvikling. Institutionens andet, helt nye Led, Bogførslen, skyldes vistnok derimod fremmede Forbilleder. Det er ovenfor vist, at inden Middelaldrens Slutning havde Opfattelsen af Protokollation som en retslig Nødvendighed ved de vigtigste Retshandler vedkommende fast Gods udviklet sig i nogle af de nordtyske Stæder, hvormed Danmark stod i livligst Samfærdsel, ligesom den vel desuden i det 16de Aarhundrede gjaldt i Flensborg. Især det første Lovbud af 1553 havde ogsaa et gjennem-

---

[1]) Det første Spor finder man maaske i Ribe fra 1561 og ialfald i Kjøge fra 1587 (kun Skjøder og Afkald); i de nærmeste Aar før Fdn. findes de paa flere Steder, tildels særskilte Skjøde- og særskilte Pantebøger, ligesom i Hamburg og andre tyske Stæder.

[2]) Jfr. Præmisserne til Fdn. 1553 og dennes eget Indhold: « . . indtegnes i Stadsbogen, saa man kan vide sig derefter at rette», Præm. til Fdn. 1580; Fdn. 1632, især forsaavidt angaar Pantebogen (jfr. ovenfor S. 37). Forøvrigt var de ældste danske og norske Love om Thinglysning og Protokollation ej saa udelukkende givne af Hensyn til Tredjemand som den senere Lovgivning — ialfald saadan som denne har været anvendt — idet al Retskraft var gjort afhængig af Thinglysningen.

gaaende fremmed Præg, idet det særlig fremhæver det nye og fremmede Led «Indtegning i Stadsbogen»[1], og ligeledes for Lejligheden giver Raadet frivillig Jurisdiktion[2] efter tysk Mønster. — Den senere Indførelse af Pantebøger er sandsynligvis ogsaa skeet under Efterligning af nordtysk Protokollation[3].

§ 4.

Forts. *Den ældre norske Ret*[4].

I. De ældste norske Love indtager med Hensyn til vort Emne tildels samme Standpunkt som de ældste danske, idet man nemlig der finder udtrykt en ældre, oprindeligere Retstilstand, hvorefter Overdragelsen i Almindelighed foregaar paa Aastedet og kun i Tilfælde af Vægring fra Hjemmelsmandens Side — altsaa en virkelig Retstvist — paa Thinget, og en yngre, hvorefter den foregaar paa Thinget eller i anden større Forsamling *(i fjölda manna)*. Den første ligger til Grund for Frostathingsloven (i dens nuværende Redaktion fra

---

[1]) Dette minder jo ganske om «das Stadtbuch» i Lübeck og andre tyske Stæder, medens det fra dansk Standpunkt havde ligget nærmere at sige «Thingbogen».

Den samme findes i Fdn. for Aalborg af 1572, men ikke længere i den almindelige Forordning af 1580.

[3]) En Mulighed er der dog for, at de har udviklet sig af de geistlige Kopibøger over Adkomstbreve, som vel ogsaa i Danmark var kjendte i Middelaldren; jfr. ovenfor S. 22.

[4]) Bidrag særlig til det norske Thinglysningsvæsens Historie findes især i Brandts Brudstykker etc. § 63 i U. f. L. VI. 81 ff.; sammes Retshist. I. 191 ff.; Aschehoug om tinglige Rettigheder efter de gamle norske Love i norsk Tidsskr. f. Vidensk. og Lit. VII. (1854—55) S. 209 ff.; Aubert Kontraktspantets historiske Udvikling (Særaftryk af norsk Retst. 1872), især S. 20, 33, 45, 73 ff; Lehmann, die altnordische (altnorwegisch-isländische) Auflassung i Zeitsch. der Savigny-Stift. f. Rechtsgesch. germ. Abth. V. 84 ff.; Amira westnordisches Obligationenrecht (1ste Halvdel 1891) paa mange Steder (først i anden Halvdel vil selve Skjødningen blive behandlet). — Forf. skylder Prof. Konrad Maurers private Meddelelser mange Bidrag til Forstaaelse af vore gamle Love; ogsaa Prof. E. Hertzberg har han at takke for flere Bemærkninger.

Midten af 13de Aarhundrede) og for de fleste herhen hørende Artikler i Gulathingsloven (anden Halvdel af 12te Aarhundrede); den sidste er udformet i GL.s bekjendte Hovedartikel om Skjødningen, 292.

Gulathingslovens ældre Regel finder man især i Art. 279[1]). Ifølge denne skulde den for Ejendoms-Overdragelsen nødvendige Skjødning i Almindelighed, nemlig naar Parterne var enige, foregaa privat og sandsynligvis (jfr. S. 43) paa selve Jorden, og først, hvis der opkom en virkelig Tvist mellem dem[2]), offentlig gjennem Thingmændenes Vaabentag efter bevist rettelig Muldtagning (jfr. Art. 292).

Hvad dernæst angaar den nysnævnte GL. 292[3]), da turde denne vanskelige og omtvistede Artikels Mening nærmest være følgende. Den forudsætter som Regel, at efter Parternes pri-

---

[1]) «Nu kjøber nogen Jord til Skjødning (ɔ: til fuld Ejendom, modsat til Gjenløsning) og vil Sælgeren ikke skjøde, da skal han fare til Things og lade bære Vidne, at han havde kjøbt Jorden til Skjødning, og æske af Mænd Vaabentag, saa at de skjøder ham Jorden med Vaabentag; da er det jevngodt, som om han (ɔ Sælgeren) skjødede ham, hvis han har taget Muld rettelig».

[2]) Navnlig Artiklens Slutning («da er det jevngodt som» osv.) viser med Sikkerhed, at Sælgerens egen Skjødning her er det regelmæssige og Thingmændenes Skjødning blot en Nødhjælp.

[3]) I Oversættelse lyder GL. 292 saaledes: «Nu kjøber (*kaupir*) Nogen Jord i en stor Folkesamling (*i fjölda manna*), da har Thingmændene at skjøde ham Jorden. Han skal stevne den anden hjemme og derfra til Things og nyde sine Vidner paa Thinget, at han havde rettelig stevnet ham hjemme og derfra til Things. Han har at tage Muld, som sagt er i Loven. Tage den ved de fire Hjørner af Arnestedet og ved Højsædet og der, hvor Ager og Eng mødes, og der, hvor Holt og Hage mødes, og nyde paa Thinget Vidnerne for, at han har taget Mulden rettelig, og de andre Vidner, som var ved deres Kjøb (*kaup*). Hvis dette nu gaar fuldt frem for ham, da har Thingmændene at skjøde ham Jorden med Vaabentag. Overalt, hvor de bliver enige ved Kjøb og Salg, at Mulden er rettelig tagen, da skal det være fuldgyldigt (*halda*), og ligesaa paa samme Maade Skjødning ved Kirkestevne og i Gildehus, paa et fuldrustet Skib, som kan regnes efter Rorbænke (ɔ: mindst 13, jfr. GL. 301), det skal være ligesaa gyldigt (*jamt halda*), som om der var skjødet paa Thinge. Overalt, hvor Kongen skjøder Jord, skal det være gyldigt (*halda*)».

vat, men i Vidners Overvær, afsluttede Kjøb («Kjøbekontrakt» i Nutidens Sprog), foregaar Ejendoms-Overdragelsen altid offentlig i en større Forsamling. Denne er fortrinsvis Thinget, hvorved GL. her vistnok mener Herredsthinget. Kjøberen maa indfinde sig paa dette med Muld fra vedkommende Gaard [1]), nøjagtig tagen efter Lovens nærmere Forklaring. Han maa for alle Tilfældes Skyld gjøre dette i Vidners Overvær; ligeledes vidnefast stevne Sælgeren og sørge for, at samtlige Vidner er tilstede paa Thinget. Saafremt Kjøberen her møder og ingensomhelst Indsigelse gjør — hvad der vel var Regelen — bortfalder videre Rettergangsformer, og Thingmændene foretager Skjødningen gjennem «Vaabentag» [2]); muligt er det dog, at Art. skal forstaaes saaledes, at Sælgeren her selv umiddelbart skjøder Jorden. Hvis derimod Sælgeren udebliver eller modsiger nogen af Kjøberens Paastande, maa de ovennævnte Vidner forsaavidt føres, og, hvis de ikke gaar Kjøberen imod, skjøder da Thingmændene ham Jorden ved Vaabentag. Man har altsaa her et Slags Rettergang af lignende Art som «die gerichtlige Auflassung» hos Sydgermanerne — i Regelen vistnok kun en Skinproces. At der her foregaar nogen Tilkastning af Mulden, antydes ikke og er neppe sandsynligt, idet det jo maa mærkes, at det er Kjøberen, som efter GL. medbringer den paa Thinget. *Skeyting* er her gaaet over til at udtrykke Thingmændenes Stadfæstelse [3]), hvad der forklares derved, at denne vel nærmest gjaldt den i Kjøberens

---

[1]) «Muld» som Repræsentant for Jorden findes ogsaa brugt endnu i Retterbøder fra 14 Aarh.; jfr. NGL. III. 92, i Varianten, og 203.

[2]) Jeg opfatter nemlig «da skal det holde» saaledes, at Parternes Enighed om Kjøbet og Muldtagningen kun fritager for Vidneførsel, men ikke for Thingmændenes Skjødning, idet jeg fortolker Art.s første almindelige Regel, «da har Thingmænd at skjøde ham Jord», som gaaende paa hele det følgende om Forhandlingerne paa Thinget. Lehmann l. c. S. 94 antager derimod, at Sælgeren i dette Tilfælde selv foretager Skjødningen.

[3]) Om dennes Form *vápnatak* se Maurer i Germania XVI. 317 ff. jfr. ogsaa Brunner d. Rechtsg. I. 155.

ensidige Muldtag liggende symbolske Besiddelsestagelse[1], ligesom den vel overhovedet var et Udtryk for Herredsmændenes Anerkjendelse af hans Ret. Det er vel ogsaa sandsynligt, at i det virkelige Liv er Thingmændenes Stadfæstelse i Almindelighed kun bleven rent stiltiende og Skjødningen egentlig foregaaet gjennem Sælgerens Overdragelses-Erklæring[2].

GL. 292 stiller imidlertid lige med Skjødning paa Thinge den, der foregaar i visse andre Forsamlinger — Kirkestevne, Gildehus[3], større bemandet Skib — hvilke Lovene ogsaa i flere Henseender regnede jevngode med Thinget, hvor det gjaldt at skaffe Vitterlighed for en Retshandel[4]. Om Fremgangsmaaden i de sidstnævnte Forsamlinger skulde være en lignende som for Thinget, vides ikke; maaske Vitterligheden her var tilstrækkelig, og saaledes Skjødningen her altid foretoges af Sælgeren selv uden nogen Medvirkning fra de forsamledes Side. — Art.s sidste Regel,

---

[1]) Saaledes Amira das Recht S. 133—4; jfr. Brandt. Retshist. I. 193.

[2]) Jfr. Brandt l. c. S. 193—4. Herfor taler ogsaa, at *våpnatak* eller Skjødning gjennem Thingmændene neppe omtales i Diplomerne, medens Ordet *skeyta*, hvor det findes i disse, selv i de ældste nok kun bruges om selve Hjemmelsmandens Overdragelses-Erklæring. Jfr. saaledes det interessante Brev i DN. VIII. S. 4—5 (fra sidste Del af 12 Aarh.), hvor Bergens Biskop i et Slags *notitia* beretter om et Mageskifte mellem ham og Munkelivs Kloster i mange opregnede Vidners Overvær; her heder det først om Munkene, at de overdrog *(leto)* og skjødede Gaarden Herdla til Kristkirken, og at de i Stedet «tog Skjødning af mig paa denne Gaard (Mo) efter ret Lov og Landsskik». ML. VIII. 21: *skuldskeyting*, *skuldskeytir* og, i Varianten, *skeytir skuld* viser ogsaa, at *skeyta* da brugtes i en overført Betydning; jfr. Amira II. 83.

[3]) Der var ogsaa Regler for, hvor stort Drikkelaget skulde være; jfr. GL. 58, FL. IX. 1, 12; Hertzberg den ældste norske Proces S. 2—3, Amira II. 332 og Pappenheim ein altnorweg. Schutzgildenstatut (1888) S. 14

[4]) Amira II. 332, jfr. 163. Dette kan maaske forklares deraf, at efter de ældste norske Love kunde Herredsthing saammenkaldes naarsomhelst af dem, som ønskede det, hvorfor det vel blev mindre højtideligt.

at Kongens Skjødning er formfri, var kun almindelig germanisk Ret.

At nu denne GL. 292 som antydet er af yngre Oprindelse end de ovennævnte Regler om privat Skjødning som det principale, og at disse udtrykker den ældste Retstilstand, fremgaar ikke blot deraf, at Skjødning til Thinge ellers overalt i den germaniske Verden tilhører et sildigere Standpunkt end Skjødning paa Aastedet, men ogsaa af, at denne stemmer bedst med GL.s eget Indhold forøvrigt[1]) og med Frostathingslovens nedenanførte Forskrifter om Overdragelse af fast Gods (jfr. S. 45). Ogsaa enkelte Dele af GL. 292 selv synes at røbe, at man her har for sig en yngre Text end Art. 279[2]).

Mere tvivlsomt er det derimod, om denne yngre Regel om offentlig Skjødning har villet afskaffe den private. Den herskende Mening har hidtil været den, at den offentlige Ejendoms-Overdragelse ogsaa ifølge GL. er en rent frivillig Sag udenfor det i GL. 264 omhandlede Tilfælde[3]).

---

[1]) GL. byder nemlig i forskjellige beslægtede Tilfælde, at der skulde holdes Kjøbestevne paa Jorden; jfr. Art. 276, 277, 284, 287 om Lovbydelse til Frænder ved Salg af Odelsjord og om Indløsning af pantsat Jord.

[2]) Herved sigtes især til Ordene «tage Muld, som sagt er i Loven». Nogen saadan Forskrift findes ikke ellers i GL., og her er derfor vistnok egentlig en Henvisning til Lovens ældre Indhold eller til ældre Sædvaneret, som derefter nu indføjes i Texten. Det ligger ellers nær at gjætte paa, at den følgende Beskrivelse af Muldtagningen oprindelig har staaet i Art. 279 og først senere er overflyttet til Art. 292. Ogsaa Art.s Ligestillen af Kirkestevne og Gildehus med Thinget taler for dens yngre Oprindelse. Herimod indvendes imidlertid, at der her atter foreligger et senere Tillæg til Art. (jfr. Lehmann S. 92 og 96). Denne Indvending er dog ikke afgjørende, da Loven paa andre Steder, hvor der vistnok ikke kan være Tale om senere Tillæg til vedkommende Artikel, uden videre har sammenstillet Thing, Kirke og Gildehus (GL. 71, 198, 202). Et Bevis for Thingskjødningens senere Indsættelse i GL. kunde ogsaa hentes derfra, at den er ukjendt paa Island; men sikkert er det ikke, da dettes stedlige Forhold gjorde Thingene langt sjeldnere.

[3]) Saaledes ogsaa Lehmann l. c., hvorimod Amira, der forøvrigt ikke endnu har behandlet selve Skjødningen, l. c. II. 323 nærmest

Hvordan nu end selve Lovens Tanke har været, er det dog ialfald usandsynligt, at GL. 292 har formaaet i det virkelige Liv at fjerne den private Skjødning, som endnu havde andre Dele af Loven at støtte sig til[1]). Men omvendt har den naturligvis bidraget til, at man maaske hyppigst har foretaget Skjødningen i *fjölda manna*, om ikke netop i en af de udtrykkelig fremhævede Forsamlinger[2]), for at opnaa den særlig i hine urolige Tider vigtige Fordel, der laa i Vitterligheden og i den større Sikkerhed for fremtidig rolig Besiddelse, som de mange Nærværendes Anerkjendelse af den erhvervede Ret frembød.

Skjødningens Form, hvor den er foretagen af Sælgeren selv, er ej omtalt af GL., men har rimeligvis været en lignende som hos de andre nordiske Folk; formodentlig har ogsaa i dette Tilfælde Mulden været tagen paa de i Loven for Thingskjødningen foreskrevne Steder[3]). Som ved alt andet Kjøb[4]) maatte Parterne først tage hinanden i Haand,

---

synes at anse Vitterligheden obligatorisk; dette er ogsaa allerede Tilfældet med Aschehoug l. c. S. 234. I et Forhold er det utvivlsomt, at Loven gjør Thingskjødning nødvendig, nemlig (GL. 264) ved Kjøb fra Godsforvalter (Aarmanden) for at forebygge ulovligt hemmeligt Salg af Godsejerens Jord. Mærkes kan ellers her, at GL. 87, for at Odelsjord-Skifte skal være urokkeligt, kræver Lysning paa Thinge (jfr. Amira II. 334, Note 3), en Form, som var velkjendt i andre Retsforhold; jfr. Hertzberg den ældste norske Proces S. 2—3.

[1]) Man ser ogsaa, at adskillige af de ældre Diplomer fra denne Landsdel kun omtaler faa Vidners Nærværelse ved Salget; jfr. f. Ex. mange af Munkelivs Hjemmelsbreve i DN. XII.

[2]) Herpaa tyder, at der dog ogsaa i mange af de ældre Breve fra Gulathingsloven fremhæves, at mange gode Mænd havde været tilstede.

[3]) Lehmann l. c. S. 94—5 og 96 er tilbøjelig til her, navnlig i Nævnelsen af Arnestedet, at se Levning af en endnu ældre Retstilstand, da en real Investitur er foregaaet som en Grænseopgang med Ildbæring.

[4]) Dette blev da her efter Omstændighederne tinglig Overenskomst, der fuldbyrdede en tidligere Kjøbekontrakt, eller — hvor ingen saadan var gaaet iforvejen — den eneste Retshandel, som Salget fremkaldte.

i Vidners[1]) Overvær (GL. 40, 78). Sandsynligt er det ogsaa, at Hjemmelsmanden enten selv eller gjennem en forretningskyndig Tredjemand har udtalt Overdragelsen i visse faste Udtryk[2]), og det ligger nær at formode, at man mundtlig har benyttet lignende Formular, som man i Middelaldrens senere Aarhundreder gjenfinder i saamange Diplomer, navnlig forsaavidt angaar Gaardens Tilliggender[3]) og Hjemmelsansvaret; selv om GL. ikke kjender FL.s skarpe Form for dette (jfr. nedenfor S. 47), er det nemlig dog sandsynligt, at Tilsagnet om en uforstyrret Ejendoms-Nydelse ogsaa i denne Landsdel har havt en fremtrædende Plads i Viljeserklæringen[4]).

Frostathingsloven kjender i Almindelighed kun Skjødning paa Thinget (ↄ: her Fylkethinget, hvorunder Jorden ligger) i Tilfælde af, at Hjemmelsmanden er uvillig til Skjødning; der foregaar da en virkelig Rettergang, og Thingmændene skjøder ligesom i GL. Jorden ved Vaabentag, hvad da er ligesaa gyldigt, som om Jorden var «selvskjødt» (jfr. især XII. 2 og 4, XIV. 4). Skjødning ved Hjemmelsmanden selv, hjemme paa Jorden, var derfor her den almindelige Regel for frivillig Overdragelse. Undtagelsesvis krævede IX. 4 ved almindelige Gaver af Arvejord, formodentlig for Slægtens Skyld, at Skjødningen (af Giveren selv) maatte

---

[1]) Disse var lige nødvendige, om Skjødningen foregik paa Thinget; jfr. Amira II. 332.

[2]) Jfr. Amira II. 290 ff., 305 ff. jfr. 314—15, 326—8.

[3]) Herfor taler ogsaa det ovennævnte Diplom fra 1170—90 i DN. VIII. 4, der gjør Indtryk af at gjengive, hvad der mundtlig er foregaaet mellem Parterne, og hvori det heder: «de skjødede Herdla til Kristkirken med alle de Herligheder, som nu ligger, og som har ligget til den fra gammelt og fra nyt, og som bedre er at have end at undvære», en Formel, som for den første Dels Vedkommende senere næsten altid bruges i Diplomer fra det hele Land, og for den sidste Dels gjenfindes i flere Breve fra Gulathingslagen; jfr. nedenfor S. 53.

[4]) Ogsaa herfor taler de ældste Diplomer; se saaledes allerede det nysnævnte DN. VIII. 4, der indeholder Trusler mod kommende Forstyrrere og tilsidst Erklæring om, at «de skal eje *jörð heimila*» for hver Mand; jfr. ogsaa Udtrykket *selja til heimils* (ↄ: til fuld Ejendom) i GL. 72, 276.

foregaa ved Thinge, Kirke eller Gildehus [1]). Vistnok taler flere Lovsteder ogsaa ellers om Hjemmelsmandens Skjødning paa Thinget; men dette er kun i Tilfælde af, at hans Vægring af at skjøde hjemme nøder til Stevning; han skal da paa Thinget opfordres endnu en Gang til Skjødning, og hvis han er villig hertil, er Sagen dermed afgjort [2]), medens, hvis han fremdeles vægrer sig, Thingmændenes Skjødning træder i Stedet. Forøvrigt spiller denne tvungne Skjødning ved Thingmændene en stor Rolle i Lovstederne, fordi saa mange af disse taler om Kjøb af Jord, hvortil man har Løsningsret, eller om andre Forhold, hvor Rettergang let kan opstaa; dog stevnes der ogsaa her først til Skjødning hjemme paa Jorden (XII. 2, jfr. 4). Gulathingsloven nævner udtrykkelig kun Skjødning ved Salg, om det end er at antage, at den ogsaa brugtes ved anden Afhændelse til Ejendom, ialfald naar den var endelig [3]). Frostathingsloven omtaler derimod udtrykkelig Skjødning foruden ved almindeligt Salg (FL. XI. 8, XII. 4, XIV. 2): ved Gave (IX. 4, jfr. nedenfor), ved Jordeskifte (XIV. 4), ved Salg med Forbehold af Gjenløsningsret, selv om det kun er Form for Pantsættelse [4]) (XII. 1, IX. 19). Det kan derfor endnu sikrere antages efter Frostathingsloven, at den krævede Skjødning ved enhver Ejendoms-Overdragelse. Denne Lov omtaler ellers ikke nærmere Formerne for selve Skjødningen; sandsynligvis har den især bestaaet

---

[1]) Amira II. 333, jfr. 229; Brandt I. 192 forstaar IX. 4 saaledes, at den udtrykkelig erklærer Skjødning unødvendig; dette er dog vistnok en Misforstaaelse, idet det kun er ved *tiundargiöf* at Skjødning er unødig, selv om den (delvis?) bestaar i Jord; jfr. Lehmann l. c. S. 103. Se ellers FL. XI. 5 om Lysning af visse Gaver til Thinge, osv.; jfr. Amira II. 334.

[2]) Muligt er det dog, at Thingmændenes Vaabentag her er kommen til som Stadfæstelse, skjønt Loven tier derom.

[3]) Amira II. 229—30; jfr. Lehmann S. 87—8, hvor forøvrigt mod den almindelige Mening er antaget, at Skjødning ikke fandt Sted ved Pantsættelse i Form af Salg med Gjenløsningsret; jfr. dertil Amira l. c. Note 4. I det førnævnte Brev i DN. VIII. 4—5 findes Skjødning nævnt ved Mageskifte i Bergen.

[4]) Jfr. Amira II. 229, Note 7; jfr. derimod Lehmann l. c. S. 99.

i den sædvanlige symbolske Overleverelse af Jorden[1]), ligesom naturligvis Haandslag, tilkaldte Vidner og vel ogsaa en vis Formular her har været nødvendig. Derimod kræver FL. foruden den egentlige Skjødning en særegen Form eller rettere Handling, som i denne Anvendelse er GL. ukjendt[2]). Ligesom enkelte andre vigtige Retshandler (f. Ex. Frigivelse) maatte den nemlig ledsages af et højtideligt[3]) Tilsagn om fremtidig Tryghed (*trygðir*) i Retsnydelsen, afgivet i Overvær af opnævnte Vidner, der dog kunde være de samme som for selve Skjødningen (jfr. FL. IX. 22, X. 28); Brud paa Tilsagnet havde Niding-Straf til Følge og medførte saaledes et særlig strengt Ansvar for Hjemmelsmanden. Formen selv forekommer kun ved den frivillige Skjødning; men ogsaa i denne Henseende har Brud paa Thingmændenes Skjødning samme Virkning, som om der var *sjálfskeytt,* jfr. FL. XII. 4, XIV. 4. Dette viser tillige, at Loven tænker sig Trygheds-Tilsagnet som en nødvendig, ja, maaske som den væsentligste, Del af Skjødningen i videre Forstand[4]). I Tidens Løb tør ogsaa Sondringen mellem de to Bestanddele have tabt sig, og hvad der er blevet igjen af de gamle *trygðir*, er vistnok, at dømme efter Diplomerne — først Paakaldelse af svære Straffe

---

[1]) Jfr. FL. XIV. 4. at *skaut* ogsaa her er kjendt ved retslige Handlinger (her: at kaste Lodder ved Jordeskifte i *skaut*). Om Muligheden af, at en Stav *(laga kefli)* ogsaa i Norges ældste Tid var brugt ved Ejendoms-Overdragelsen, se Hertzberg S. 55—60.

[2]) DN. XII. 9 findes dog et Brev fra det Bergenske af 1288, hvor «*skøyt ok trygkt*» forekommer; jfr. ogsaa Lehmann S. 104, Note 2; GL. kjender Trygder i anden Anvendelse.

[3]) FL. XI. 8, *leiða til bókar* (formodentlig Evangeliebogen e. desl.) *skeyting at taka*, leder til at tro, at det har været et Slags religiøs Akt, rimeligvis en Edsaflæggelse, (jfr. Brandt I. 192, Lehmann S. 102—3, Amira, II. 356, Note 8); det er dog vel ellers ikke sandsynligt, at man i hine Tider skulde kunne havt «Bogen» tilstede ved enhver Skjødning, ialfald naar den foregik paa Aastedet. Jfr. nærmere om *trygðir* Lehmann S. 101 ff. og Amira II. 354 ff., 296 ff.

[4]) Jfr. ogsaa IX. 4, hvor *trygðir* og *skeyting* vistnok er brugte om hinanden; jfr. Lehmann S. 103.

over Forstyrrerne [1]) — siden det almindelige Hjemmels-Tilsagn.

Som bekjendt er de ældste verdslige Love for de øvrige Dele af Landet tabte. Men enkelte gamle Breve lader temmelig sikkert formode, at ialfald i Borgarthingslagen er der foregaaet «Muldskjødning» med Trygder [2]); jfr. ogsaa den nyere Borgarthings Christenret c. 25, hvor Skjødning og «Trygging» er nævnt.

For Kjøbstad har i dette Stykke formodentlig i det hele gjeldt samme Ret som for Landet. Ialfald nævner den gamle Bjarkörets Bearbeidelse for Nidaros i Art. 104, 105 og 159 Skjødning og Trygder ligesom Frostathingsloven, idet dennes Regler vel forøvrigt har skullet være udfyldende. Men fremhæves maa her ogsaa, at den ældre Bylovs Art. 110 ved Salg af Hus, Skib eller andre kostbare Ting tillige kræver Nærværelse af *heimildartökum*, hvilket formodentlig var Tredjemænd, som stillede Sikkerhed for Hjemmelspligtens Opfyldelse [3]).

---

[1]) Jfr. endnu DN. III. 206 fra Jemtland af 1347 og DN. IX. 168, fra Smaalenene af 1366, hvor Forstyrrere trues med samme Straf, som om de brød Trygd; jfr. ogsaa Amira II. 358, Note 6.

[2]) Herpaa er allerede gjort opmærksom af Lehmannn S. 103—4. Især maa her mærkes DN. I. 6 (1224), hvor Biskop Nikolaus bevidner en vis Uddards Gave til Hovedøens Kloster af Jord paa Jeløen ved Moss og i Grue («Gravar») i Solør, som U. først havde faaet i Betaling af Bispen: *var þetta gort allt með einu skilorðe scæyt oc tryght af vare hende oc Uddarðar með allum fullmælum gort. En sa er þetta ryfr eða rofsmenn til fær þa liggi hanum slikt við sem moldrofs manne a við at liggia at logum.* Det vil sees, at den ene af Gaardene hørte under Eidsiviathingslagen; men da Overdragelsen foregik for begge Gaarde under et og i Oslo, er det neppe bevisende for denne Lovs Former. — DN. I. 75—6 (1294) fra Vestfold: *trygði þa Olafuer Gunnare Borga æignn ok skæytti unndann ser ok sinu afsprengi*; jfr. l. c. *trygging ok skæytting*; jfr. ogsaa I. 50, II. 110. I. 82 findes et Brev fra Lom (Eids.) af 1299, hvor Bispen kundgjør et Mageskifte: dem, som bryder det, skal det gaa som *kaup rofsmanne at lagum rettum.*

[3]) Det kommer nemlig vistnok af *h.taki* og ikke af *tak* eller *taka*; jfr. hermed især Maurer i T. f. R. I. 311, Lehmann S. 106—7; jfr. ogsaa Amira II. 55, 352; jfr. derimod Brandt om foreløb. Retsm. S. 11.

Endnu staar tilbage det vanskelige Spørgsmaal, hvilken retslig Betydning egentlig de ovennævnte Former, og særlig selve Skjødningen, havde efter de ældste norske Love. Vore Retshistorikere har gjerne været tilbøjelige til ikke at anse nogen Form som nødvendig for Retshandlens Gyldighed, men kun som en Lettelse for Beviset, saaledes ogsaa ved Overdragelse af fast Gods[1]). Men dette hviler vistnok paa en Miskjendelse af den store Vegt, vore ældste Love, som i det hele den gamle germaniske Ret, lagde paa Formerne. At Haandslag og lovlig tilkaldte Vidners Overvær, formodentlig ogsaa en vis Formular, var væsentlige for Retshandlens Gyldighed, hvad enten det gjaldt den endelige Overdragelse eller en forudgaaende Kontrakt, kan neppe være tvivlsomt[2]). Hvad nu angaar selve Skjødningen — privat eller offentlig — synes ikke blot den almindelige Vegt, Lovene som nævnt i det hele lægger paa Formen, men ogsaa flere Udtryk i vedkommende Lovtexter[3]) og navnlig disses stadige Henvisning til den tvungne Skjødning, hvor ej den frivillige kan opnaaes (se især FL. XII. 2 i. f.), at vise, at de har anseet den nødvendig for selve den overdragne Ejendomsrets Gyldighed[4]).

---

1) Jfr. især Brandt I. 190—1 og 193, 199.

2) Jfr. Amira II. 289, 301, Note 3, 311—12, 315, 326—7. At *trygðir* ikke var nødvendige for selve Ejendoms-Overdragelsen, antages af Lehmann S. 104; jfr. dog Amira II. 358.

3) Jfr. GL. 292 gjentagende: «da skal det holde»; FL. IX. 4 «da skal det holde, omendskjønt det ikke er skjødet».

4) Saaledes ogsaa Amira II. 229, hvis nærmere Begrundelse imidlertid først kan ventes i Bindets endnu ikke udkomne anden Halvdel. I Almindelighed læres derimod, at den blot mundtlige Overenskomst, uden Skjødning, var tilstrækkelig til at overføre fuld Ejendomsret ogsaa ved fast Gods; jfr. Brandt I. 193, Hertzberg S. 29, Aschehoug l. c. S. 226, jfr. dog 227 og 231; se derimod Lehmann S. 97—8, tildels anderledes. Man paaberaaber sig her navnlig Regelen i GL. 78, at, om en Mand sælger en Jord til tvende, da skal den have den, som først «tog». Men selv om det sidste Ord her overensstemmende med den herskende Fortolkning er brugt om at slutte en Retshandel og ikke om at «tage i Besiddelse», er det dermed ingenlunde afgjort, at første Kjøbers ubetingede Fortrin bestod i, at han allerede skulde have Ejendomsret; det kan jo have opløst sig i Retten til at faa denne overdragen gjennem Skjødning; jfr. Amira II. 229 Note 3.

Og hvis nu først dette antages, er der vistnok efter de gamle norske Loves hele Standpunkt[1]) neppe Grund til her at sondre Forholdet mellem Parterne fra Forholdet til Tredjemand; ogsaa ligeoverfor Hjemmelsmanden var der uden Skjødning kun erhvervet en (obligatorisk) Ret til at kræve denne og derigjennem Ejendoms-Overdragelsen.

II. Magnus Lagabøters Lovbog (Landslovens VIII. 10, Byl. VII. 6, jfr. Jonsbok VII. 19) kræver ved Salg (*kaup*) af fast Gods og andre kostbarere Gjenstande, formodentlig som nødvendig Form, Haandslag og mindst to Vidners Overvær[2]). Ved Siden heraf indførte denne Lovbog en ganske ny Forskrift, idet den (ML. VIII. 11, Byloven VII. 17, Jonsbok VII. 10) byder, at der ved alle Ægteskabskontrakter, ved Handler om fast Gods, samt forøvrigt, hvor Gjenstanden har mindst 10 Marks Værd, af begge Parter «efter Kjøbet»[3]) oprettes «Brev» om Handlen og dens Vilkaar med Lagmandens, Sysselmandens eller andre ved Handlen nærværende forstandige Mænds Segl; hvor dette ej kan faaes — altsaa vel, fordi Vidner, der selv havde Segl, ej har været tilstede — skal de oprette *chirographum*, «og bærer da dette Vidnesbyrd om deres Kjøb, hvis der ej er Vidner til». Det er klart, at man her sporer fremmed, sandsynligvis vestgermanisk (helst vel engelsk), Indflydelse. «Brev og Segl» var nu, som før forklaret (S. 21), kommet i høj Anseelse overalt i den germaniske Forretningsverden, og hvor Segl ej kunde skaffes, havde man navnlig i England opfundet *chirographum*[4]) for

---

[1]) Jfr. Brandt I. 193. [2]) Efter en Del Haandskrifter kræves ogsaa som i den ældre Bylov *heimildar tokum*; men ved Optagelsen heraf synes at foreligge en Feil, og Stedet har vistnok intet med *heimildartaki* at gjøre; jfr. Maurer l. c. S. 320, Amira II. 353 Note 2.

[3]) Lovbudet gjelder *kaup*, hvorved vistnok her omfattes saavel Ejendoms-Overdragelsen som Kjøbekontrakten, hvor disse ej falder sammen; Diplomerne viser, som venteligt er, at Budet hovedsagelig kun er fulgt ved den tinglige Overenskomst.

[4]) Dette Ord har ikke her sin almindelige Betydning af «Haandskrift», men betegner en særegen Art deraf, som ialfald i sin udviklede Form synes først at være kommen i Brug hos Angelsachserne; derved forstodes nemlig et Brev i to Exemplarer, skrevne under eller ved Siden af hinanden med et Mellemrum, hvorpaa med større

at forebygge Forfalskning af Hjemmelsbreve. Meningen med denne Forskrift kan neppe have været at opstille nogen ny Form for Ejendoms-Overdragelsen. Det synes med Bestemthed at fremgaa af Artiklens eget Indhold, at her kun er Tale om et Bevis-Dokument (*notitia*) angaaende den forud i de lovlige Former afsluttede Retshandel, navnlig for at sikre fremtidigt Bevismiddel, naar ikke længere Vidnerne var til. Hvad enten det udstedtes af Parterne selv eller af Vidnerne, var der altsaa ikke her Tale om et aabent Brev, som selv indeholdt Ejendoms-Overdragelsen[1]).

En anden stor Forskjel mellem de ældre Love og den nye Lovbog var dens Forhold til Skjødningen. Denne er vistnok nævnt i Forbigaaende paa flere Steder[2]) og forudsættes altsaa som fremdeles brugt. Men intetsteds er den egentlig foreskreven, og mærkeligt nok er den bestemte Henvisning til frivillig eller tvungen Skjødning i de vigtigste ovennævnte Artikler af FL. udeladt ved deres Optagelse i den nye Landslov[3]).

Hvorledes man nu end skal forklare dette Forhold[4]),

Skrift tegnedes *chirographum* (senere andre Ord); Pergamentet blev derefter skaaret i to Dele tvers over dette Ord, saaat Halvdelen kom paa hvert af Exemplarerne; Skaaret var ofte ikke ret, men bølgeformigt eller hakket (*charta dentata*). Det kan i England føres tilbage til 9de Aarhundrede; paa Fastlandet kom det især i Brug i 12te og 13de. Se nærmere Bresslau Hb. der Urkundenlehre I. 502 ff.; jfr. ogsaa Vidalin *Skyringar yfir fornyrði lögbókar þeirrar, er Jónsbók kallast* (Reykjavik 1854) S. 107—8. Det er vistnok samme Slags Brev, der menes med «udskaaren Skrift» i Chr. IV. NL. VII. 11, der gjengiver ML. VIII. 11, jfr. Osterssøn Weylles Glossarium (1652), paa hvis Tid dette endnu brugtes meget. Man har mange Exempler paa Brugen heraf fra 13—14 Aarh.; jfr. t. Ex. DN. I. 92, 113, XII. 8, 9, 28.

[1]) Dette er ogsaa den almindelige Opfattelse; jfr. saaledes ogsaa Amira II. 339, Lehmann S. 112.

[2]) ML. V. 4, VI. 8 (der ogsaa nævner *tryg*ı, jfr. Udtrykket *bókarskeyting* i førstnævnte Sted), VI. 10; jfr. ogsaa den nyere Borgarthings Kristenret c. 25.

[3]) Sammenlign saaledes ML. VI. 3 med FL. XIV. 4. Den nysnævnte Art. i ML. har imidlertid paa den anden Side optaget Thinglysning ved Jordeskifte (jfr. GL. 87).

[4]) Det ligger jo nærmest at tro, at den egentlige gamle Skjødningsceremoni allerede har været forældet i store Dele af Landet; maaske

maa vel Virkningen deraf foreløbig have været den, at man i hver Landsdel vedblev at følge den før brugelige Skik[1]). Men i Længden har det vel bidraget til, at den gamle formelle Skjødning, som det synes, forholdsvis tidlig er efterhaanden ganske bortfaldt i Norge. Ikke i noget trykt Diplom vides den symbolske Overleverelse paa mindste Maade antydet, og endog i Breve fra 14de Aarhundrede forekommer selv Ordet *skeyta* forholdsvis sjelden[2]); i Regelen bruges kun *selja, gefa* o. desl.[3]). Rimeligvis har da ogsaa Magnus' Lov bidraget til Udviklingen af den Retsopfattelse, at Forandring i Besiddelsen — hvad enten en virkelig eller en symbolsk — overhovedet var unødvendig for Ejendomsrettens Overgang; ialfald synes den at have været herskende i Norge længe før Chr. V.s Lovbog.

III. Den sædvanlige Form for Ejendoms-Overdragelsen i

---

har man ogsaa troet, at den nye Regel om Bevis-Dokumentet kunde erstatte den gamle Form. Den nye Lovbogs ofte uheldige Affattelse synes ikke at være en tilfredsstillende Forklaring.

[1]) Jfr. Saaledes de ovenfor S. 48 anførte Breve fra Borgarthingslagen. I Jemteland finder man oftere efter svensk Skik *fastar* anvendte; se DN. IX. 202, 229, fra Beg. af 15de Aarh.

[2]) Dette udelukker dog ikke, at *skeyta* og *skeyting* i det daglige Liv er vedblevet at bruges som Udtryk for Overdragelsen. Herpaa tyder ogsaa enkelte sammensatte, herhen hørende Ord i Diplomerne: *Skeytingavitni* i DN. III. 211, 212 (1348; begge fra Jemtland), *skeytingafé* i DN. III. 501 (1428), 580 (1449; begge sammestedsfra); *skeytingsaurar* i DN. IV. 115 (1317). 138 (1321; i begge Breve synes det at være selve Kjøbesummen), 644 (1440, en liden Tillægssum), samtlige fra Stavanger, IX. 817 (Voss 1564). I denne Henseende kan det mærkes, at ifølge Arent Berentsens Danmarks og Norges frugtbare Herlighed III. 335 var endnu paa hans Tid, i Midten af 17de Aarhundrede, intet Kjøb i Norge fuldkommet uden Betaling af «Skjødningsøre» fra Kjøberens Side; jfr. DN. X. 59 (1366 Afhændelse af en Ko i Thelemarken til Stadfæstelse af et Jordkjøb). Det senere Ord «Skjødebrev», eller forkortet «Skjøde», er vel dansk, ligesom maaske ogsaa Verbet «skjøder» i de senere Hjemmelsbreve er optaget fra danske Formularer. Ordet forekommer en enkelt Gang dog allerede tidlig om selve Viljeserklæringen; jfr. DN. II. 110 (1316).

[3]) I Gavebreve forekommer ofte «give og afhænde» f. Ex. DN. VIII. 289 og 314 (1413 og 1428); «solgt og afhændet» findes dog ogsaa, VII. 347 (1405).

den senere Del af Middelaldren blev da en mundtlig, fast formuleret, Erklæring under Haandslag i tilkaldte Vidners Overvær. Foruden en højtidelig Udtalelse af Hjemmelsansvaret, der ved Salg var forbunden med Erkjendelse for Kjøbesummens Betaling[1]), har den, at dømme efter de derom udfærdigede Vidnebreve[2]), gjerne især indeholdt en mere eller mindre udførlig Forklaring af den overdragne Gjenstand, navnlig Gaardens Tilliggelser; disse er dels betegnede ved en mere almindelig Form[3]), der har været fælles for hele Lan-

---

[1]) Hvor Kjøbesummen endnu ikke var betalt ved Overdragelsen, ser man, at der ved dens Betaling udstedes et særskilt «Hjemmelsbrev» i snevreste Forstand, idet Sælgeren nu udtrykkelig hjemler Kjøberen Gaarden fri for enhver Tiltale; se saaledes DN, VIII. 115 (Gbrdl. 1336), VII. 413, 492. — Som ovenfor nævnt er man en Tidlang vedbleven at forene Trygging med Skjødningen; men formodentlig er den efterhaanden forsvunden i det sædvanlige Hjemmelstilsagn; jfr. ovenfor S. 47—8. Dette gives ofte en vidtløftigere Form f. Ex. *borgaði . . . . frjálsa fyrsagða jörð ok ákærolausa firir sér ok hverjum manne firir foeðum ok ofoeðum, alnum ok oalnum* (jfr. IX. 172, Hallingdal 1372). Tillægget «fra mig og mine Arvinger og under ham og hans Arvinger» forekommer allerede ofte i 15de Aarhundrede; jfr. VII. 362, IX. 232, XI. 154.

[2]) At Vidnesedlernes Formular i det væsentlige er en Gjengivelse af den mundtlig brugte, bestyrkes af enkelte Breve, som lader Parterne bruge direkte Tale. Interessant er her især et Brev i DN. VIII. 447 fra Eker, saa sent som 1496. Vidnerne fortæller, at de var tilstede og hørte Parternes «Handerband» — to Sælgere og en Kjøber: «spurgte da A. J.: «vedkjender du, at du solgte mig min Odel S. . . . svarede J.: «hvad jeg har solgt eder, det vedstaar jeg baade med Lotter og Lunner, som tilligger og ligget haver fra gammel og nyt uden Gjerds og inden». Jfr. ogsaa DN. X. 137 fra Hallingdal 1444; XI. 797 fra Sætersdalen 1557.

[3]) I de ældste Diplomer findes Gaarden ofte alene betegnet med Navn, hvad der forøvrigt forekommer, saa langt Diplomatariet rækker (til c. 1570). Allerede tidlig (DN. V. 13, VI. 63 og endog allerede VIII. 4 fra Slutn. 12 Aarh.) bliver det imidlertid en staaende Formular over hele Landet, at Gaarden sælges omtrent saaledes: *frjálst ok heimult firir hvarjum manni með öllum hlutum ok lunnendum sem — tilliggja eða legit hafva frá fornu ok nýu utan garðs ok innan* — med smaa Afvexlinger (f. Ex. i Valders *lunnendum ok tilleigum* fra 1344 og 1540 DN. VIII. 158 og X. 772) eller Tillæg f. Ex. i Gulathingsl. *ok bettre er at hafva en unn at vera* (DN. XII. 8, 17 fra Slutn. af 13 Aarh., jfr.

det, dels ved en, især alliterende, Opregning af enkelte Herligheder (Holt og Hage osv.), som ofte har formet sig forskjellig i de enkelte Landsdele[1]). Det ligger nær at tro

---

VIII. 4); *til retta endamerkja* eller *retta merkja við aðra menn* (VII. 380, 831, XI. 147, 149, Valders). *ængo undantakno* (XI. 140). Et af de almindeligere herhenhørende Tillæg er *til æfverdelegra eigu ok alls afræðis* eller *oðals*. Det er ikke usandsynligt, at man i hin almindeligere Betegnelse af Gaarden delvis har gaaet efter fremmede Formularer, saasom gamle angelsachsiske, hvilke vistnok har været Geistligheden velkjendte; se om disse Kemble *Codex diplomaticus ævi Saxonici* I. især XXXVI ff.

[1]) Af de alliterende Betegnelser af Gaardene i hele deres Udstrækning kan foruden de i den ovennævnte almindelige Formular forekommende «Lotter og Lunner» nævnes: Holt og Hage (GL. 292, FL. XIII. 14, 23, 25, XIV. 3, ML. VI. 17, VII. 19, Bjarköretten 144), bruges i de forskjelligste Dele af Landet, se DN. X. 92, 1412, XI. 228, 1494, begge fra Romsdal; XI. 149, Nordfjord 1440; IX. 420, Thlmk. 1505; IX. 459, Num. 1518; VII. 829, Sætersd. 1554; XII. 836, Lister 1566; X. 818, Søndhordl. 1558; IX. 202, Jemtl. 1407; jfr. X. 827 (*i hugh och i hauffne*, Hallingdal 1563). — Ager og Eng (GL. 292, FL. XIII. 23) er sjelden; jfr. IX. 374 (Gudbrandsdalen 1489). Exempel paa, at dette ogsaa findes i danske Skjøder, se Matzen S. 4. — Vand og Veidesteder (jfr. ML. VII. 48) er meget udbredt: VII. 351 Gbrd.; X. 827 Hall.; IX. 338 Ringer.; IX. 307 Thlmk.; XI. 149 Nordfj.; VII. 831 Vald.; X. 173 Nordm.; XII. 836 Lister. — Fisk og Fugl, gjerne med Tillæg af «med alle Veidesteder», er særdeles almindeligt i 15 og 16 Aarh. (se endnu XI. 832 fra 1570) i Thelemarken og Nabobygder ligetil Sigdal (XII. 171), Ringerike (IX. 338) og Tønsberg (XI. 416, jfr. VIII. 343), sydl. Sætersdal (XI. 797); jfr. ogsaa VIII. 410 Ringsaker; IX. 805, Valders; XI. 149 Nordfjord; XII. 85 Hardanger (1380). Lignende Udtryk forekommer i tyske Breve endnu i 16 Aarh. (Grimm). — Tun og Toft findes i Romsd. (X. 92 1412, XI. 228 1494), Hard. (VIII. 272), Gbrdl. (VII. 467, IX. 234), Jemtl. (IX. 218); jfr. «Hus og Toft» ved en Bygaard i Tønsberg 1398 VII. 337, jfr. 339. — *Tillegium ok tillogum*: Voss 1346, XII. 72. *Teigum ok tillagum*, IX. 295 (fra Akershus), VIII. 268 fra 1394 og XI. 29 fra 1337, begge fra Hard. — Mellem Fjeld og Fjære (GL. 85, ML. VII. 46, 48) eller «til Fjelds og Fjære» er af de hyppigst forekommende, saasom i Søndm. VIII. 276, Valders IX. 808, Hedem. VIII. 410, Hard. XII. 85 (1380), Voss X. 229, Thlmk. IX. 307. — Hus og Herberge findes i Lom (Gudbrd.) IX. 230 og 234 (1424—5) og Lister VII. 534 (1517). — Raa og Ren bruges i Jemtland, IX. 218. —

I adskillige Breve er naturligvis flere af disse Alliterationer forenede f. Ex. *med tunum ok toftum, votnum ok veiðistøðum, holtum*

at man heri har en Levning fra den ældgamle Skjødningsformular. Vistnok har saadanne Opregninger forekommet i Salgsbreve ligefra den klassiske Oldtid (jfr. ovenfor S. 12, 14), og lignende Alliterationer bruges i alle germaniske Folks Retsformularer [1]), ligesom det kan mærkes, at de kun sjelden findes i vore ældste Diplomer, men især i de senere fra det 14de Aarhundrede af. Men om end enkelte af dem kan skyldes Efterligning af fremmede Forbilleder, og disse tør have bidraget til Optagelsen deraf i Brevene, er dog mange af dem saa ejendommelig norske, at det vel ikke er for dristigt at anse dem som forplantede i Formularerne gjennem mundtlig Overleverelse (jfr. ogsaa GL. 292).

---

ok haga, se VIII. 272 Hardanger 1398; X. 92 og XI. 228, lignende fra Romsdal 1412 og 1494; jfr. ogsaa III. 460, IX. 202, 213, 218, 229 fra Jemtland, XI. 237 fra Thelemk., XII. 809—10 fra Bjelland, XI. 149 fra Nordfjord.

Af andre, ikke allitererende, Tillæg er de almindeligste: vaadt og tørt (Thmk. XI. 198, Gbrd IX. 374, Numedal IX. 459, Guldalen XII. 221, Lister IX. 404, Valders X. 772, Thoten X. 809, Jarlsberg X. 222, jfr. det samme i danske Skjøder Matzen S. 4); nær og fjern (Jemtland IX. 218, Jarlsberg IX. 403, Snaasen XI. 207). Men især maa her mærkes Udtrykket *fjøgurra hornstafa imillum*, der er meget hyppigt i Sætersdalen og sydligere indtil Mandal; (jfr. saaledes DN. XII. 170 fra 1437, XII. 173 fra 1439, VIII. 435, XI. 797 Hordnes, XII. 836 Spangereid 1566) og formodentlig betyder «inden de fire Verdenshjørner» (jfr. Fritzners Ordbog 2den Udg. II. 44); det bruges ogsaa i det vestlige Thelemarken (IX. 813 Nissedal 1562, X. 791 Vraadal); her finder man dog ogsaa det enstydige «mellem fire Stavdeler» eller «Stavstøder» (VII. 335, 1393 Tyredal, IX. 385, XI. 159), der forøvrigt ogsaa findes i Sætersdalen og andre Bygder i hin Landsdel (X. 203 Bykle 1479, X. 214 Aamlid 1487, IX. 306 Sand, VII. 404 Spangereid, IV. 644 Stavanger). Med dette Udtryk kan sammenlignes et tilsvarende i de angelsachsiske Breve fra 7—8 Aarh.: *et quicquid ad supradictam terram pertinet a quatuor partibus orientis* etc. (Kemble l. c. S. 42, jfr. 214). Ogsaa ellers gjenfinder man i de angelsachsiske Formularer enkelte af de fra de oldnorske Breve velkjendte Udtryk. — Et latinsk Kongeskjøde, hvori mange af de hernævnte Udtryk findes, men som vel er Oversættelse fra Norsk eller Svensk, se DN. VII. 314 fra 1377. Et lignende latinsk Mageskiftebrev fra Kantsleren se IV. 94 fra 1312.

[1]) Jfr. især Grimms Rechtsalterthümer (1828) S. 28 ff. Som Prøve paa lignende i Danmark se Matzen Panterettens Hist. S. 4.

Overdragelsen synes i det første Tidsrum efter Landsloven fremdeles gjerne at være gjort saa vitterlig som muligt ved at foretages *i fjølda manna*; vistnok i de fleste af de ældste Breve finder man nemlig efter de særlig opregnede Vidner tilføjet, at: «mange andre gode Mænd» var tilstede. Oftere heder det udtrykkelig, at den skete ved Kirke eller Thinge eller paa andet mere offentligt Sted (saasom Bispegaarden, Klostret), ligesom den stundom ialfald er lyst paa saadanne Steder eller i anden større Forsamling.[1]) Naar man betænker; at Landsloven ikke støttede denne Vitterlighed, er det sandsynligt, at man her ogsaa udenfor det vestenfjeldske Norge har fulgt gammel Sædvane. Men allerede tidlig i det 14de Aarhundrede[2]) er det ogsaa meget hyppigt, at Overdragelsen sker alene i Nærvær af nogle faa Vidner, fortrinsvis da saadanne ansete Mænd, som er fremhævede i ML. VIII. 11 (Lagmand, Sysselmand, Biskop, Præst o. desl.). Og denne mere private Overdragelse bliver efterhaanden almindeligere, idet man senere gjerne nøjer sig med at tilkalde nogle af Bygdens faste Lagretsmænd (ofte tillige Præsten) som Vidner. At den, naar den ej skete paa mere offentligt Sted, maatte foregaa hjemme paa Gaarden, faar man ikke Indtryk af.

Til Svækkelse af den ældre Vitterlighed har vistnok

---

[1]) Se t. Ex. DN. II. 38 (1297 Nidaros, Lysning af en Gave i manges Nærvær) I. 139—40 (Voss 1319, Vidnebrev om, at et Salg lystes for 9 Aar siden ved Kirken), 289 (Hardanger 1362, «mange gode Mænd»), 274 (Loms Præstegaaard 1356), II. 153 (1331 i et Fæsterøl), 247 (Sogn 1349), V. 494 (Romerike 1439), 678 (Præsten lyser et Salg af en Gaard i Skogns Kirke 1488), VII. 198 (Gave af en Gaard lyses for Præsten i Sandeherred 1345), 423 (Gbrdl. 1445), X. 44 (Lysning paa Vossevangen, at en Gaardhandel var hævet, 1343), 136 (Hallingdal 1443), IX. 256 (paa Kirkevolden i Gausdal 1439), XII. 118 (Søndhordl. 1414). Hvor intet andet er tilføjet, synes «Lysningen» dog kun at være skeet i faa Vidners Nærvær og ikke at have været andet end den samme Vedgaaelse af Salget m. v., som ellers saa ofte forekommer i Vidnebrevene; jfr. X. 167 (Vardal 1457), hvor 4 Lagretsmænd vidner, at de hørte paa *Ord oc lysingh oc fullo vidhergongo . . . at S. lyste thet fyrir okker at* osv. jfr. ogsaa III. 242, X. 138, XIII. 5. Jfr. ellers Amira II. 334.

[2]) Jfr. den førnævnte Samling Hjemmelsbreve til Munkelivs Kloster i DN. XII.

Magnus Lagabøters nye Regel om skriftligt Bevis væsentlig bidraget, da den efterhaanden maatte bane Vej for den Opfattelse, at Skriftligheden var langt vigtigere.

IV. Hvad nu Gjennemførelsen af denne angaar, da varede det vistnok et Par Menneskealdre, før den blev mere almindelig. Rigtignok kan man ikke slutte dette alene af de forhaandenværende ældste Breves Faatallighed, da ganske vist mange er tabte; men det er dog sandsynligt, at det har varet længe, før Skrivekunsten er bleven tilstrækkelig udbredt, f. Ex. blandt Præsterne, og før Bønderne er bleven vante til at benytte sig deraf.

Den Form for det i ML. VIII. 11 foreskrevne Bevis-Dokument (*notitia*), som i lang Tid var aldeles overvejende, er Vidnebrevet eller Vidnesedlen, hvori nogle af de tilstedeværende[1]) under sit Segl bekræfter, at Overdragelsen er foregaaet, formodentlig i det væsentlige med Gjengivelse af den mundtlig benyttede Formular[2]). I sin Grundform er dette

[1]) I Bergen sees en Notar c. 1300 at have udstedt saadanne; jfr. t. Ex. DN. I. 92.

[2]) Som Prøver fra den ældste Tid skal her hidsættes følgende: **1299**: «Alle Guds og sine Venner, som ser eller hører dette Brev, sender Arne i Grasgard, Erik Lagmand og alle Raadmænd i Bergen Guds og sin Hilsen; være eder kundgjort, at vi var hos, da Erlend paa B. solgte Herr Audun Hugleiksøn 3 Spands Leje Jord i Egge i Skogn for 24 Merker. Betalte A. E. hver Penge i Haand. Og til sandt Vidnesbyrd og fuldkommen Stadfæstelse satte vi Stadens Segl paa dette Brev ved vore Segl. Var dette Brev gjort — (Tiden)». (DN. II. 41—2)». —**1318**: «Alle Mænd, som ser og hører dette Brev, sender Erik Jokelsen og Jon Gjæst Guds og sin Hilsen. Vi vil kundgjøre eder, at vi var tilstede i Stuen i Jokels Gaard (Tiden), da Eilif Skjalg kjøbte ti Ørers Bol i den Jord, som heder Fet, som ligger i Sande Sogn, af den Mand, som heder Hall paa Fet og hans Hustru — — og Sønner. Vedgik de da, at de havde faaet hver Penning hel og halv for førnævnte Jord efter det, som kom i deres Kjøb. Tog de da Hænderne sammen og var ganske forligte. Og til sandt Vidnesbyrd satte vi vort Indsegl for dette Brev, som var gjort førnævnte Dag og Aar». (DN. I. 137). — Den mere udviklede Form, som senere omtrent er den almindelige, har man i følgende Brev fra **1359**: «Alle Mænd osv. — — var vi paa Kirkevolden paa Vaage, saa og hørte, at de holdt Hænderne sammen («paa den ene Side» tilføjes her gjerne) Th. og («paa den anden

Dokument jo en Efterligning af fremmed, oprindelig romersk Forbillede, men i sine Enkeltheder vistnok meget nationalt[1]), ligesom dette altid er Tilfældet med Sproget.

I Middelaldrens senere Del brugte man imidlertid ved Siden heraf ogsaa i Norge efter fremmed Forbillede[2]) det nyere Hjemmelsbrev, som selv indeholder Overdragelsen (*charta*, det dispositive Dokument). Fra Konger og andre af de højeste Herrer forekommer det allerede før Landsloven[3]), hvorimod de private Breve, hvor Parterne selv optræder som talende i første Person, i den nærmeste Tid efter Loven, overensstemmende med dennes Anvisning, overvejende kun er en Art *notitia*, hvori de fortæller om den foregaaede Overdragelse og opregner Vidnerne[4]). Herfra sker imidlertid allerede i det 14de Aarhundrede Overgangen ogsaa i det almindelige private Forretningsliv til det nyere Hjemmelsbrev — først gjennem Breve, der nærmest fremtræder som et Slags Stad-

---

Side») B. med det Vilkaar, at førnævnte B. og hans Kone S. vedgik for os, at de havde solgt førn. T. en Koleje Jord i Stade paa Ladalm frit og paataleløst for hver Mand uden Gjerds og inden med alle Lunner og Tilliggelser, som tilligget haver fra gammelt og nyt; og i samme Haandslag vedgik førnævnte Ægtefolk, at de havde faaet den første Penge og den sidste og alt derimellem, som kom i deres Kjøb for førnævnte Jord. Og til Sandhed sætter vi vort Segl osv. (DN. III. 246). Jfr. i alt væsentligt samme Form endnu i Midten af 16 Aarh. XII. 800—1 (Hadeland 1553), 811 (Bohuslehn 1557), XI. 799 (Thelem. 1558) o. fl.

[1]) Amira II. 7 kalder det det mest nationale af alle germaniske Bevis-Dokumenter. Ogsaa de «aabne Breve» — selv Geistlighedens — er næsten altid skrevne paa Norsk; kun enkelte Breve fra Konger og Biskoper er latinske.

[2]) Herfor taler ogsaa Formen, der er mindre national end ved Vidnebrevene; sandsynligvis er den hentet fra Vesteuropa af Geistligheden.

[3]) DN. I. 7 (1225 fra Skule Jarl; væsentlig dispositivt, om det end heder «vi gav»), XII. 3 (1223 fra en Biskop, lignende; «har givet»); jfr. II. 11 (1266, samme Bemærkning) og 13 (1273, latinsk Brev af lignende Indhold). Jfr. ogsaa XII. 5 fra Audun Hugleiksøn af 1281. Amira II. 339—41 antager, at det dispositive Brev i Norge som Privatdokument først forekommer ved Gjeldsbreve og dernæst ved de førnævnte (S. 53, Note 1) «Hjemmelsbreve» i snevreste Forstand.

[4]) D. N. XII. 6, 7, 8 fra 1282—7, I. 128 (1315), III. 250 (1360). Levning af dette Slags Breve finder man længe i afsides Egne; se DN. VII. 502 (V. Thlmk. 1493).

fæstelse[1]) af den mundtlige Retshandel (jfr. ovenfor S. 34) — dernæst gjennem Breve, som vistnok kun siger, at man «har solgt» eller «givet»[2]) men som dog saameget mindre lader sig skarpt sondre fra det rene dispositive Brev («jeg giver, sælger, afhænder osv. herved»), fordi den mundtlige Retshandel ogsaa ofte eller maaske endog oftest kun indeholdt en Vedgaaelse for Vidnerne af at have solgt osv. Utvivlsomme dispositive Hjemmelsbreve eller «aabne Breve» i snevrere Forstand[3]) forekommer i hvert Fald allerede tidlig i Aarhundredet[4]), og i Løbet af dette maa de ansees som fuldt udviklede. Senere bliver de stedse hyppigere brugte istedetfor Vidnebrevene.

De optog i sig meget af det gamle Indhold, f. Ex. Opregningen af Gaardens Herligheder, men blev siden mere paavirkede af fremmede Formularer, navnlig dansk-tyske; de beholdt dog altid enkelte norske Ejendommeligheder[5]).

---

[1]) Jfr. saaledes DN. VI. 77 fra 1311; se ogsaa IX. 183 af 1389 og VII. 380 af 1430 (begge fra Valders), hvor dette kommer skarpt frem; jfr. ogsaa VII. 404 (af 1436) en mærkelig Blanding af Brev og mundtlig Overdragelse. Lignende Stadfæstelses-Breve findes endnu i 16 Aarh., se t. Ex. DN. VII. 825 fra Thelemarken 1552.

[2]) Jfr. saaledes DN. IV. 105 fra 1315, XI. 35 (1343), 46—7 (1356) og mange Breve til Munkelivs Kloster i DN. XII. Denne Overgangsform synes især at forekomme ved Overdragelser til Kirken, og det er vel ogsaa især Geistligheden, som har indført «det aabne Brev» i det private Forretningsliv. Mest blev saadanne Breve benyttede, hvor Vedk. selv havde Segl, men ogsaa stundom, hvor det maatte bekræftes af andres Segl; DN. XII. 13.

[3]) Navnet forekommer ialfald allerede midt i 14 Aarh.; DN. XI. 46 fra 1356.

[4]) Jfr. hermed Lehmann S. 114—15 og som Exempel de der citerede Breve af DN. I. 170 (Tunsberg 1330), II. 110 (Oslo 1316, som vistnok kaldes Testamente, men hvor det dog heder: *afhændir ek mer nu fyrsaghda jörd ok trygghyr ek ok skiæytir ek* o. s. v.), IV. 149 (1324, Stavanger). Flere af de der citerede Breve er derimod ikke at anse som private Hjemmelsbreve. Man kan nu saameget mindre lægge stærk Vægt paa, at der bruges «Perfektum» i disse ældre Breve, som dette ofte brugtes endnu i 16 Aarh., da de forlængst var sikre dispositive Breve (f. Ex. III. 803 fra 1528), ligesom det jo endnu ofte heder «gjør vitterligt, at jeg har solgt, ligesom jeg herved sælger» etc.

[5]) Jfr. saaledes Arent Berentsens Formularer paa danske og norske Skjøder i 17de Aarhundrede (III. 336 og 437). Som Exempel paa dette Slags Skjøder i 16 Aarh. se DN. VII. 810, IX. 776, XI. 781.

Det maa da antages allerede i den sidste Del af Middelaldren at være bleven sikker norsk Sædvane, at Overdragelse af Ejendomsret, Panteret osv. i fast Gods med fuld Virkning kunde ske alene skriftlig ved «Brev og Segl» (Skjøde eller Kjøbebrev, Pantebrev osv.), idet ved Ejendomsretten Besiddelsens Overgang til Erhververen ialfald nu vistnok ikke ansaaes nødvendig [1]). Hvorvidt Vidners Medforsegling har været nødvendig, synes usikkert [2]); senere turde den (eller Medunderskrift) være bleven det.

I Almindelighed har naturligvis Hjemmelsbrevet, hvad enten Vidneseddel eller aabent Brev, været overleveret Erhververen. Hvorvidt dette har været anseet nødvendigt for Ejendomsrettens Overgang som en *traditio chartæ*, er vel vanskeligt at afgjøre. Det samme gjelder Betydningen af den endnu kjendte og tidlig almindelige Forretningsskik ved sidste Overdragelse tillige at overlevere alle Gaarden vedkommende ældre Hjemmelsbreve; det er muligt, at man har anseet dette som nødvendigt og ikke blot som nyttigt; men isaafald har det vel mere været en uklar Retsopfattelse end Udtryk for en sikker Sædvaneret [3]).

V. I Midten af det 16de Aarhundrede var efter det Indtryk, Diplomatariet giver, Forholdet følgende. Tinglige Rettigheder i fast Gods overdroges i Regelen i flere Vidners Overvær,

---

[1]) Om et Slags Hypothek i Norge allerede i 13 Aarh, se Amira II. 241.

[2]) Der forekommer især i den ældre Tid mange aabne Breve, som kun er forseglede af Hjemmelsmanden selv; langt færre derimod i 16de Aarhundrede.

[3]) Jfr. hermed Lehmann S. 115, der for det Tilfælde, hvori Overleverelse af de gjerne sammenheftede eller paa anden Maade sammenføjede Hjemmelsbreve er foregaaet før sidste Skjødning, her ser en *traditio per chartam* (jfr. ovenfor S. 17—18). Man behøver dog ikke i denne nærliggende Forretningsskik at se Efterligning af en fremmed Retsregel. Hallager Obl. I. 1ste Udg. S. 243 finder at burde advare stærkt mod Misforstaaelse af denne Skik (jfr. ogsaa Reskr. for Bergen 19 Aug. 1740 §§ 1 og 3), hvad der vel tyder paa en saadan uklar populær Retsanskuelse. Stundom henvises der angaaende Gaardens Udstrækning o. desl. til vedheftet ældre «Kjøbebrev»; DN. VII. 347 (1405).

dels og vistnok overvejende [1]) gjennem aabent forseglet Brev, dels paa den gamle Maade mundtlig ved Haandslag under paafølgende Udstedelse af Vidnebrevet; at den mundtlige Overdragelse fremdeles kunde være gyldig uden saadan senere Udstedelse af Vidnebrev, lader sig dog vanskelig negte. Den foregik yderst sjelden paa Thinget, noget oftere ved Kirken eller anden større Forsamling [2]), i Almindelighed kun i en mindre; dog synes oftest flere end to Vidner at have været tilkaldte. Som saadanne forrettede gjerne Egnens faste Lagretsmænd, ofte ogsaa Præsten. Der var ikke saa stor Forskjel i disse Henseender mellem de Tilfælde, hvor aabent Brev udstedtes, og dem, hvor man nøjede sig med Vidneseddel. Vistnok synes det første aldrig benyttet, hvor Overdragelsen foregik ved Thinge eller Kirke, og omvendt kan der paavises ikke saa ganske faa aabne Breve, der alene har været medforseglet af et Vidne eller slet ikke af noget, navnlig naar der var flere Hjemmelsmænd. Men i Almindelighed synes der at have været lige mange Vidner tilstede i begge Slags Tilfælde, og det har vistnok, naar ikke en af Parterne selv forfattede Brevet, ofte været rent vilkaarligt, om den skrivende lod Hjemmelsmanden selv optræde talende

---

[1]) En Gjennemgaaelse af alle de c. 225 Hjemmelsbreve i DN. for Aarene 1540—1559 (c. 160 for det første Tiaar, 65 for det sidste, fra hvilket Diplomatariet kun meddeler et Udvalg af Breve) har vist, at c. 130 er aabne Breve, de 95 Vidnesedler (henholdsvis 97 og 32, 62 og 34 fra hvert af de nævnte Tiaar). Det bør imidlertid mærkes, at de aabne Breve vistnok er bedre bevarede end Vidnebrevene, da de gjerne fortrinsvis brugtes af høje Herrer, Geistlige o. desl. (saaledes findes i DN. VIII mellem 1540—9 nogle og 20 «aabne Breve» af dette Slags udstedte til Kansleren); Vidnebrevene har derfor vistnok været forholdsvis flere, end det nu ser ud til. Nogen paafaldende Forskjel mellem de mere eller mindre afsidesliggende Egne er der neppe; aabne Breve forekommer saaledes ofte i Thelemarken og afvexler endog med Vidnesedlen i Sætersdalen, ligesom man omvendt har flere Vidnebreve fra Hadeland, Thoten, Viken.

[2]) Af de ovennævnte 225 Breve viser det sig, at kun i 6 Tilfælde er Overdragelsen foregaaet ved Thinget, i et paa Raadhus, i 11 ved eller i Kirken. I denne sidste Henseende maa det mærkes, at der

eller kun lod Vidnerne fortælle.[1]) Vitterligheden har vel overhovedet, især paa Grund af de almindelig tilkaldte Vidners Personlighed, under de daværende smaa Forhold i Landets fleste Egne været større, end man nu kunde være tilbøjelig til at tro, og derfor har den maaske heller ikke været saameget mindre end i Danmark, hvor dog Skjødningen endnu for en stor Del foregik paa Thinge. Men det er paa den anden Side klart nok, at Retstilstanden langtfra var heldig, og at navnlig de aabne Breve med et eller intet Vidne, især da nu Forretningslivet begyndte at tage Opsving, muliggjorde de samme Misbrug, hvorover der samtidig klagedes i Danmark. Nogen almindelig Lov fremkaldtes dog ikke herved for Norge førend i det følgende Aarhundrede. Derimod blev Sædvanen og lokale Vedtægter her af større Betydning for det moderne Thinglysningsvæsens Opkomst.

VI. Det Sted, som ogsaa i denne Henseende kom til at gaa i Spidsen, var Bergen, under Indflydelse af tysk Ret. Lybekkerne havde, som bekjendt, allerede fra ca. 1350 et «Kontor» der og hævdede for dette i flere Aarhundreder egen Jurisdiktion, overensstemmende med den hjemlige Ret. «Die gerichtliche Auflassung» foregik derfor ogsaa i Kontorets offentlige Møder;[2]) allerede fra det 14de Aarhundredes Slutning indtegnedes Afhændelser o. desl. af deres bergenske «Stuer» m. v. i Lübecks Stadsbog[3]), og senere skete dette formodentlig i deres bergenske «Kontors» tilsvarende Protokol. Ved en hanseatisk Reces af 1572 blev disse Regler tildels indskjærpede, idet det

---

i Kirken dengang mangesteds efter Gudstjenesten foregik meget verdsligt, hvis der ellers ikke kun menes Svalgangen eller en anden Udbygning, hvor man samledes i ondt Veir; jfr. Dietrichson de norske Stavkirker S. 10. Kundgjørelse paa Kirkebakken bruges endnu i mange Forhold, jfr. NL. 5. 3. 1.

[1]) Det er heller ikke urimeligt at der stundom fremdeles udstedtes aabent Brev til Bekræftelse af en mundtlig Viljeserklæring; jfr. saaledes DN. I. 812 (Østerraat 1547).

[2]) Jfr. Yngvar Nielsen, Vedtægter for det hanseatiske Kontor i Bergen i 16 og 17 Aarh., i Christiania Videnskabsselsk.s Skr. 1878 og 1880.

[3]) Jfr. Urkundenbuch der Stadt Lübeck IV. 696, V. 549, VI. 720 o. fl. St.

særlig foreskreves, at Skjødning af Huse («die Verlassung») skulde foregaa offentlig i Kontorets Møder, og at ingen Pantsættelse af Huse eller Boder, henhørende til Kontoret, skulde gjelde, medmindre det var skeet «offentlig for Retten og for Raadet i Tyskland og for de velagtede Kjøbmænd i Kontoret.»

Den tyske Lov skal ogsaa være bleven efterfulgt af en Overenskomst mellem Kontoret og Lehnsherren paa Bergenhus, at ingen Pantsættelse af Huse fra Tyskere til Nordmænd eller fra Nordmænd til Tyskere skulde være gyldig, medmindre den skete for Kontoret eller for Bythinget. Denne Forskrift synes tildels given af politiske Grunde for at hindre Husenes Overgang til anden Nationalitet.[1]) Men der kan vistnok ingen Tvivl være om, at det lange Bekjendtskab med den lybske Ret har i den norske Del af Byen fremkaldt Trangen til en Reform af den hjemlige Retstilstand, der netop i en større Handelsstad maatte føles som uheldig. Allerede før Midten af Aarhundredet havde Bergen en «Stadsbog»[2]), der formodentlig tillige har været Byens Thingbog. Og fra 1554 nævnes en »Vedtægt» for Bergen, hvis Indhold sandsynligvis har været, at Pantsættelser af fast Gods skulde kundgjøres «paa Raadstuen» og «indtegnes» i Thingbogen.[3]) Ogsaa sædvansmæssigen blev allerede i samme Aarhundredes sidste Del den Regel gjennemført i Bergen, at saavel Salg som Pantsættelser blev læste for Retten og «indtegnede» i Thingbogen. Ifølge en bergensk Lagthingsdom af 1594[4]) var saadan Indtegning endog nødvendig, for at Pantebrevet

[1]) Jfr. hermed det hanseatiske Forbud af 1446 i DN. VII. 429—30. Se ellers nærmere om disse Forhold Aubert Grundbøgernes Historie § 30.

[2]) En «Stadsbog» for Bergen, hvor Borgernes Navne skulde indføres, nævnes allerede i Haakon Magnussøns Retterbod i NGL. III. 211; men dette Bud er vel i meget lang Tid blevet staaende paa Papiret.

[3]) Det kan jo være tvivlsomt, om denne «Vedtægt» er en Efterligning af den danske Fdn. 1553 eller direkte af tysk Ret; men at Regelen i Bergen sædvansmæssig slog faste Rødder og videre udvikledes, medens dette ikke endnu var Tilfældet i Danmark, har man vist den lybske Ret at takke for.

[4]) Jfr. norske Saml. I. 278; sammesteds S. 259 findes Læsning og Indtegning af et «Kjøbebrev».

skulde have noget Fortrin i Skyldnerens Konkursbo. Man har saaledes her i Bergen det moderne Thinglysnings- og Protokollationsvæsens Princip langt udviklet i Slutningen af det 16de Aarhundrede. En ny Vitterlighed er kommen istedetfor den svundne nationale, og den kræves væsentlig for at beskytte Tredjemand mod hemmelige Retshandler [1]).

Men ogsaa i mange andre Egne af Norge — saavel Land som By — følte man nu en almindeligere Trang til større Offentlighed for Retshandler vedkommende fast Gods. Magnus Lagabøters gjeldende Lov, som ogsaa heri gjengaves af Christian IV.s norske Lov af 1604, gav jo Anvisning paa at lyse forskjellige andre vigtige Retsforhold paa Thinget, f. Ex. Ægtefællig o. desl., Ætledning, Odelsskifte [2]), hvortil Chr. IV. i IV. 22 føjer Gaver [3]), og den ovenomtalte enkeltvis stedfindende Efterligning heraf ved Salg af fast Gods er maaske aldrig gaaet ganske af Brug. Man ser imidlertid, at den paa denne Tid har taget Opsving i Form af Thinglysning af ældre Breve [4]), saavel paa Lagthingene som for Underretterne, det sidste maaske især efter Sorenskriverembedets Op-

---

[1]) Jfr. hermed Aubert Kontraktspantets historiske Udvikling S. 72 ff. (Rt. 1872 S. 274 ff.).

[2]) Chr. IV.s NL. V. 3 tilføjer her endog, at man skal «tage Thingsvidne» paa Lysningen.

[3]) Efter at have omtalt de tilladte Gaver, navnlig Fjerdingsgaver af det selverhvervede Gods og Tiendegaver af det arvede, tilføjes: «og slige Gaver skal lyses til Thinge der som Godset udi ligger samme Aar det bliver givet». Dette sidste staar ikke i Kilden ML. V. 21; jfr. derimod en beslægtet Regel i FL. IX. 4 (jfr. ovenfor S. 45—6). Regelen er paaberaabt i Stavanger Lagthingsdom 18 April 1639 som Grund til Kuldkastelse af en Gave, som ej var thinglyst før 3 Aar bagefter; en lignende Underretsdom findes af 27 Juni 1622 (Jæderen og Dalerne).

[4]) Der findes mange Exempler i Diplomatariet paa, at Breve fra den tidligere Del af 16 Aarh. er «læste for Retten» i den sidste Del af samme Aarh. eller i den første Del af 17 Aarh.; se f. Ex. DN. XI. 789. I DN. VIII. 294 findes et Brev af 1418 læst paa Vaage Thing 1600. I Rigsarkivet findes et Fæstebrev paa en Tomt i Stavanger, som ifølge Paategning er thinglyst 1599 (et Par Aar efter Udstedelsen). Forøvrigt kan det vel stundom være tvivlsomt, om Paategningen gjelder en virkelig Thinglysning eller blot en Irettelæggelse.

rettelse 1591.[1]) En endnu kraftigere Bevæggrund hertil maatte man faa, da Thingprotokoller blev kjendte ogsaa andetsteds end i Bergen. Dette var Tilfældet i enkelte Byer sidst i 16de Aarhundrede og i flere Landsegne som Byer i første Del af det 17de, og paa samme Tid ved Lagthingene,[2]) for hvilke sidste Protokoller forøvrigt allerede var foreskrevne ved Recessen af 1568 Art. 6 og især ved Fdn. 21 Juli 1587, som bl. a. byder deri at optegne Skjødebreve. Imidlertid kan det ikke af de faa levnede Underretsprotokoller for Landet, sees, at Thinglysning[3]) af Dokumenter er indtegnet i disse før den nedenfor omtalte Fdn. af 1622. Men de ovenfor nævnte Forhold har sandsynligvis dog tilsammen bidraget væsentlig til, at dette første Lovbud om Thinglysning blev snart gjennemført. ialfald i de Egne, hvor der var Retsprotokoller, og at Reformen kun føltes som en naturlig Udvikling.

Trods de Fremskridt, som saaledes især i enkelte Egne kunde spores, var dog Tilstanden fremdeles et Par Tiaar efter det 17de Aarhundredes Begyndelse i det hele uheldig, og den nye Lovbog af 1604[4]) havde her som ellers i Almindelighed

---

[1]) Hertil kan det maaske ogsaa have bidraget, af flere Lovbud i 16de Aarhundrede og derefter Chr. IV. NL. I. 4 forbød at dømme efter anden Bevisning end den, som er tagen til Thinge, omend dette Forbud vistnok egentlig sigter til almindelige Vidneprov.

[2]) Den ældste levnede Lagthingsprotokol er den bergenske 1592—4, hvoraf Uddrag er meddelt i Norske Samlinger I. under Titel «Bergens Raadhusprotokol», idet den ogsaa tildels har forrettet som Byens Thingbog (jfr. l. c. S. 259—60); dernæst kommer Fredriksstads af 1607. Den ældste levnede Underretsprotokol er Jæderens og Dalerne Sorenskriveris Thingbog fra 1613; jfr. hermed Brandt Retshist. II. 196—7, 199, 406; Aubert Grundbøg. Hist. § 31.

[3]) Derimod findes nogle saadanne i Bythings- og (dog sjelden) i Lagthingsprotokoller, jfr. Aubert Kontraktspantets Hist. S. 77 og Grundbøgernes Hist. § 31. Forøvrigt er det mest i Paategninger paa selve Brevene, man finder Bevis for Thinglysningen.

[4]) De faa Steder, hvor ML. havde nævnt Skjødningen, er, saavidt sees, alle udeladte i Chr. IV. NL., som derimod gjentager i VII. 10 ML. VIII. 10 om Kjøb af Jord ved Haandslag i Vidners Overvær og i VII. 11 ML. VIII. 11 om Brev. Loven kan dog vistnok siges at forudsætte den praktisk gjeldende Regel om Overdragelse ved Brev og Segl; jfr. især den nye Sætning i V. 6: «alle de Odels Jorder, som man med

ingen Forbedring indført (jfr. dog ovenfor om dens Arvebalk c. 22). Der var derfor al Opfordring for Lovgivningen til at skride ind ligesom i Danmark ved et almindeligt Bud for at hindre de hyppig forekommende hemmelige Retshandler vedkommende fast Gods (jfr. Indledningen til nedenanførte Fdn.) Dette skete i Norge samme Aar, da Danmark fik sin første Thinglysningslov for Landet,[1]) nemlig ved Fdn. 1 Aug. 1622.[2]) Denne foreskriver dog ikke ligefrem Thinglysning, men overensstemmende med de danske Love for Kjøbstæderne fra det 16de Aarhundrede (jfr. ogsaa Jydske Lov), at selve Afhændelsen, Pantsættelsen eller andre Forhandlinger om Odelsgods skulde ske ved Godsets Værnething, «saa det alle og hver kan være vitterligt», og i modsat Fald «være som ugjort» — som det synes, ligesaa meget for Bevisets som for Tredjemands Skyld.[3])

Budet synes, som før antydet, at være forholdsvis hurtig gjennemført,[4]) især der, hvor Thingbøger allerede fandtes —

---

lovlig Skjøde af rette Ejer bekommer» o. s. v., hvilket jo endog passer bedst paa de nyere aabne Breve. «Breve», der nævnes som lovligt Bevis paa Ejendomsret til Odelsjord i V. 4 og 5, passer vel ialfald lige godt paa begge Arter af Hjemmelsbreve. Af herhen hørende nyt kan ogsaa mærkes V. 8 i. f., at, naar Bonden solgte Hustruens Jord, maatte hun selv være tilstede og give sit Samtykke i 2—3 Dannemænds Nærværelse, hvilket de skulde bekræfte med sit Segl.

[1]) I Danmark blev den givet for Adelsgods, i Norge for Odelsgods; dette er imidlertid maaske en Tilfældighed, da Indholdet forøvrigt er temmelig forskjelligt, og den danske Fdn. er nogle Uger yngre.

[2]) Forhen trykt i Evensens Samlinger af juridiske og historiske Materier (1785) II. 2. 11; jfr. nu norske Rigsreg. V. 263.

[3]) Fdn.s Indledning er nemlig saalydende: «— — — eftersom vi ud adskillige Maader komme udi Forfaring, hvorledes vore Undersaatter Odelsbønder her udi vort Rige Norge tidt og ofte indbyrdes og hemmeligen med hverandre sælger, kjøber, mageskifter og ellers udi andre Maader ved Contracter afhænder eller sig tilforhandler Odels-Jordegods, hvoraf adskillige Trætte og Vidtløftighed foraarsages, da, paa det alle Veje og Middel, som Trætte og Tvistagtighed kan afskaffe, kan søges, ville vi osv.»

[4]) I NR. VII. 739 omtales i 1640 en noget ældre Kommissariedom, som underkjendte et Gavebrev paa alt Gods, fordi det ikke var thinglyst og til Thinge konfirmeret, som sig burde; her kan dog ogsaa sigtes til den ovennævnte Artikel i Chr. IV.s Arvebalk (jfr. S. 64).

dog som oftest ikke ligefrem efter Ordlyden, gjennem selve Retshandlens Indgaaelse paa Thinget, men gjennem Thinglysning af Brev, idet denne Stiftelsesmaade nu vistnok allerede i de fleste Egne havde faaet Overhaand.[1]) Det var i hvert Fald utilstrækkeligt, saalænge ikke Thingprotokoller var blevne mere almindelige. Efter Bogstaven gjaldt det heller ikke alt fast Gods paa Landet, men kun Odelsgods[2]) og slet ikke Byerne. I disse er det alligevel sandsynligt, at man, især eftersom Thingbøger indførtes, har — tildels under Indflydelse af fremmed Ret, især nu vel de danske Forordninger for Kjøbstæderne — stedse mere anvendt Thinglysningen.[3]) Dobbelte svigagtige Retshandler, navnlig Pantsættelser, blev imidlertid herved endnu langtfra forebyggede hverken i By eller paa Land, og paa Klage herover af Bergens Borgerskab udgaves Fdn. 26 Juli 1646 om Kjøbe- og Pantebreves Kundgjørelse paa Lagthinget og (eller?) for Raadet, hvilket Lovbud, der kun synes at have gjeldt Bergenhus Lehn, dog neppe kan have havt synderlig praktisk Betydning for Landet, medens det for Byen kan have tjent til at opfriske den gamle Regel.[4]) Imidlertid havde nu Christian IV.s store Reces af

---

[1]) Dette Indtryk giver en Gjennemgaaelse af de første Thingbøger efter Forordningen for Stavanger Amt, hvor der findes mange Thinglysninger anmærkede ligefra Slutningen af 1622. Under en Rettergang i Jæderen og Dalerne 13 Juni 1624 paastaaes, at et Kjøbebrev maatte læses og forkyndes efter hans Majestæts Anordning til Thinge.

[2]) Ved «frit Jordegods» har man maaske fulgt den danske Fdn. 1622 (ovenfor S. 37); men noget Bevis herfor kjendes ikke, da Lagthings-Protokoller ej er bevarede for de 15 første Aar efter 1622.

[3]) Herfor taler, at der allerede i Stavanger Bys ældste Thingbog 1617 —22 findes flere Thinglysninger.

[4]) Forordningen, der ikke findes i norske Rigsregistranter, idet de originale Kilder for dette Aar næsten helt mangler, men kun hos Paus II. 825, byder, at «ingen Kjøbe-, Pante-, eller Forsikringsbreve skal herefter for fulde og nøjagtige holdes, medmindre de paa Lagthinget og for Borgermester og Raad paa Raadstuen det første, muligt er, er notificerede og til Bog førte, at enhver der erfare kan, om det, som pantsættes til andre, tilforn er udsat eller ej». Det vil sees, at denne Forordning har et mere fremmedartet Præg ligesom de første danske Love om Thinglysning.

1643 lagt Grunden til det nyere Thinglysningsvæsens sikre Udvikling i Norge. Dens 3dje Bogs Kap. 19, der forøvrigt er en Gjentagelse af Fdn. 15de Marts 1633, byder ikke blot Lagmændene, men ogsaa alle Sorenskrivere hver at have sin Thingbog for deri at skrive alt, hvad der paa Thinget forhandledes, og efter 16_0 blev nu ogsaa virkelig snart Thingbøger almindelig indførte ved Rigets Underretter. Af stor Vigtighed var ogsaa Recessens II. 15. 11 om Thinglysning af Pantebreve, som vistnok alene var given for Danmark, men ligesom saameget andet af Recessens to første Bøger sandsynligvis efterhaanden sædvansmæssig er bleven gjort gjeldende i Norge.[1]) Ogsaa ellers har vistnok Thinglysningsvæsnets fyldigere Gjennemførelse i Danmark nu virket stærkere paa dets Udvikling i Norge.

Retstilstanden i den sidste Tid før Christian V's NL. har sandsynligvis i Korthed været følgende: Ved de fleste frivillige Overdragelser af tinglige Rettigheder over fast Gods[2]) krævedes Thinglysning ved Godsets Værnething (i Almindelighed Hjemthinget) af Hjemmelsbrevet. Endnu i Midten af Aarhundredet har vel i adskillige Egne Parterne indfundet sig selv paa Thinget for her paa gammeldags Maade og overensstemmende med Ordlyden i Fdn. 1 Aug. 1622 mundtlig at foretage Overdragelsen; dette gik dog vel efterhaanden af Brug ved Indførelsen af stemplet Papir ved Fdn. 20 Juli 1657 og 16 Decbr. 1676, jfr. NR. VIII. 185[3]). Da Pantebøger

[1]) Jfr. Aubert norske Retskilder I. 84 og samme Kontraktspantets Historie S. 78—9.

[2]) Ogsaa af thinglyst Underpant i Skib og andet Løsøre er der Spor.

[3]) Andre af de gamle Former end Haandslag kan ikke sees bevarede; om Skjødningsøre se ovenfor S. 52. De gamle Thingsvidner eller Vidnebreve benyttedes dog fremdeles stundom. En Levning af dem havde man vistnok i de saakaldte «Ejendoms»- eller «Hævds-Thingsvidner», som for at erstatte Manglen paa thinglyst Adkomst stundom brugtes, ialfald i nogle Egne, lige indtil L. 6 Marts 1869 § 12. Et Exempel paa en ældre Form af disse har man i Rt. 1847 S. 716 (Sætersdalen 1724). Ved Afslutningen af Kontrakter, der ikke tillige skal være Hjemmelsbrev, ser man endnu i vor Tid Vidnesedler udstedte. — Tinglige Retshandlers Lysning paa Kirkegaarden og Thingsvidne derom sees endnu brugt ialfald i første Halvdel af 17de Aarhundrede.

var næsten ukjendte i Norge før Lovbogen, blev Hjemmelsbrevets Indhold (eller Parternes mundtlige Overenskomst) oftere uddraget meget udførligere i Thingprotokollen end nutildags, stundom endog indført i sin Helhed. Dokumentet modtog Bevidnelse om Thinglysningen. Dennes Forsømmelse medførte formodentlig (jfr. ovenfor S. 63—4), at Hjemmelsbrevet ikke blot stod tilbage for andre thinglyste frivillige Retsstiftelser, men ogsaa var ubeskyttet ligeoverfor Kreditorers Indførsel og Konkurs. Retsvirkningen regnedes først fra Thinglysningen, idet man ikke endnu kjendte Regelen om dens tilbagevirkende Kraft.

§ 5.

Fortsættelse. *Det dansk-norske Thinglysningsvæsens Udvikling fra Christian V.s Lovbøger.*

Som paa de fleste andre Omraader indskrænkede Christian V.s Lovbøger sig væsentlig til at ordne, hvad der tidligere, ialfald i Danmark, havde været skreven eller uskreven Ret, samt til at give nogle nye Forskrifter i Enkelthederne, hvilke sidste dog her blev vigtigere end i mange andre Forhold.

Thinglysning krævedes nu udtrykkelig for de vigtigere frivillige tinglige Retsstiftelser i fast Gods mellem Levende (Afhændelser 5. 3. 39, jfr. 5. 1. 9 om Fledførelse, Underpant 5. 7. 7, Bygsel 3. 14. 25) og maatte vistnok ansees nødvendig ogsaa for alle andre af samme Art, undtagen ved Husleje (5. 8. 16) og i Danmark tillige ved Fæstebreve paa Bondegaarde. Derimod krævedes den ikke ligefrem ved tvungne Retsstiftelser af nogen Art, men var maaske alligevel efter Analogi af 5. 3. 39 nødvendig i visse Kollisioner ved Indførsel (jfr. nærmere nedenfor § 16). Om den kunde skaffe nogen Beskyttelse for tinglige Rettigheder i Løsøre udenfor Underpant i Skib (5. 7. 7), er omtvistet, men bør vistnok helst negtes. Af Thinglysningens Brug ved Handlinger, som vedkommer Personers Retsforhold i det hele — ved det personlige Værnething — er der ialfald Spor i DL. (3. 14. 8, Vornedes Fribreve), maaske ogsaa i begge Loves 5. 1. 9.

Thinglysningen var ifølge 5. 3. 39, jfr. 5. 7. 7 nødvendig for, at Hjemmelsbrevet skulde være sikret mod senere Indførsler; Forholdet til Hjemmelsmandens Konkursbo var ikke af Loven afgjort paa en lignende utvivlsom Maade og blev derfor i forrige Aarhundrede meget omtvistet. Ved Ejendoms-Overdragelse krævede 5. 3. 43 ogsaa overensstemmende med gammel dansk Sædvane, at Gaarden skulde følge Erhververen, for at hans thinglyste Adkomstbrev skulde opretholdes mod Tredjemand.

Loven fastslog, at Lysningen for fast Gods maatte foregaa ved det Thing, hvorunder det laa (jfr. derimod dansk Fdn. 1622), men lod dog fremdeles for «frit» Jordegods rette Thing være Lagthinget (Landsthinget i DL.), hvilket imidlertid for Norge fik langt mindre praktisk Betydning end for Danmark. Handlingen skulde efter Lovens fleste herhenhørende Artikler bestaa i Læsning af Brev; men den beholdt dog ved Siden heraf i 5. 3. 39 den hermed (jfr. ogsaa NL. 5. 3. 17, DL. 5. 3. 3) mindre vel stemmende Regel fra Jydske Lov, at selve Skjødningen skulde foregaa til Thinge.

Den samme Artikel indførte Lovbogens vigtigste nye Regel for Thinglysningen, nemlig dens tilbagevirkende Kraft, naar den var foregaaet i «rette Tid» eller inden en vis Tid efter Hjemmelsbrevets Udstedelse. Dette var ogsaa nødvendigt i en Tid, da man, navnlig paa Landet i Norge, havde saa faa Thing (3 Gange aarlig, sommesteds endnu færre). Et Tilknytningspunkt herfor havde man i den førnævnte danske Fdn. for Adelen af 1622, og Tanken maatte overhovedet ligge saa nær, at der neppe er Grund til her at gjætte paa fremmed Indflydelse [1]). Særlig for Norge maa mærkes den store Forbedring i Protokollationsvæsnet, som laa i Indførelsen af Pantebøger (1. 8. 4).

Lovbogens Ordning er endnu Grundlaget for vort nuværende Thinglysningsvæsen. Dette er dog i de forløbne 200 Aar naturligvis væsentlig forbedret. Hvad saaledes først angaar Fremgangsmaaden, foreskreves ved Fdn. 7 Febr. 1738

---

[1]) Jfr. her ogsaa «Forarbeiderne til Kong Chr. V. DL.» ved Secher og Støchel (Kbhvn. 1891) I. 69—70.

— der ogsaa her i andre Henseender er af Interesse — Indrettelsen af Registre til Protokollerne («Panteregistre»), Real- og Personalregistre for Landet, Personalregistre for Byerne; men dette Lovbud blev først langsomt gjennemført, navnlig i Danmark, hvor man i Regelen endog ikke fik Realregistre før 1845, da der herom udgaves en særskilt Lov (Fdn. 28 Marts 1845). — I dette samme Aar befaledes ogsaa (L. 19 Aug. 1845, jfr. Resol. 19 Juli 1848) Indrettelse af nye Panteregistre i Norge, hvilke dog blev noget afvigende fra de danske.

Skjønt Thingene ogsaa paa Landet i Norge blev meget hyppigere ved Indførelsen af Maanedsthing 1797, opretholdtes Thinglysningens tilbagevirkende Kraft — undtagen i enkelte nyere Forordninger, der udvidede Thinglysningens Brug — indtil L. 12 Okt. 1857 for Norge indførte Extrathing. Fra den Tid (jfr. dog Konkursl. 6 Juni 1863 § 128) er den i dette Land afskaffet, medens den fremdeles i Almindelighed gjelder i Danmark. Skjønt Protokollationen efter dette utvivlsomt er den praktisk vigtigste Del af Thinglysningsvæsnet, har man dog endnu ikke fulgt moderne fremmede Love i at lade den, navnlig Indførelsen i Registret, blive afgjørende for Retsbeskyttelsen. Følgen af Thinglysningens Forsømmelse er fastslaaet saaledes, at den ogsaa udelukker Rettighedens Fortrinsret i Konkurs (Pl. 7 Juni 1787, norsk L. 12 Okt. 1857 § 6, norsk Konkursl. § 128)

Omfanget af Thinglysningens Anvendelse er blevet betydelig udvidet. Her er der imidlertid fremkommen en større Ulighed mellem den danske og norske Ret.

For Norge gjorde Fdn. 19 Aug. 1735 § 18 Thinglysningen ogsaa til Vilkaar for at beskytte de vigtigste judicielle tinglige Sikkerheds-Rettigheder i fast Gods ligeoverfor Tredjemand, hvortil kom de fælles Love Pl. 18 Januar 1788 om Thinglysning af Arrest og Fdn. 4 Decbr. 1795 om Thinglysning af Huslejekontrakter paa længere Tid, jfr. dansk Fdn. 8 Febr. 1810 § 6 om Fæstebreve.

Sædvanen udvidede allerede i forrige Aarhundrede Thinglysningens Anvendelse til Løsøre (udenfor Skib), nemlig saaledes, at den blev krævet som Vilkaar for det judicielle Underpants Retsbeskyttelse, og at den blev brugt til den videste Udvikling af det før Lovbogen saagodtsom ukjendte kontrakts-

mæssige Underpant i Løsøre. Og efterat man saaledes havde forladt Institutionens oprindelige og naturlige Brug, ved fast Gods (og Skib), blev dens Anvendelse dels ved Loven (især Pl. for Norge 7 Aug. 1776 og for begge Riger af 18 Januar 1788 om Namsdomme osv.), dels sædvansmæssig ogsaa paa andre Kanter strakt udover alle rimelige Grænser, saa at man i den første Halvdel af dette Aarhundrede var langt paa Vej til at opstille en kunstig uafbevislig Præsumtion om Kundskab som Thinglysningens Virkning, ikke blot overalt ved fast Gods, men ogsaa, hvor det gjaldt en Persons almindelige Retsstilling (f. Ex. Fuldmagt, Interessentskabsforhold, Umyndiggjørelse, i hvilket sidste Tilfælde den endnu er bevaret).

Denne skadelige Udvikling af Institutionen stansedes ved L. 12 Okt. 1857, der førte den tilbage i det gamle Spor ved i det væsentlige at afskaffe den nyere Brug af den udenfor fast Gods (og Skib), nemlig undtagen ved judicielle Retsstiftelser i Loven, iberegnet Arrest. Den senere Lovgivning har ogsaa ved Indførelse af Firmaregistre imødekommet Trangen til Kundgjørelse af forskjellige Retsforhold, hvor man forhen i Mangel af noget bedre havde benyttet Thinglysningsvæsnet som Surrogat. Man har dog flere Exempler paa, at ogsaa den nyeste Lovgivning har brugt Thinglysning ved det personlige Værnething som Kundgjørelsesmiddel. De Tilfælde, hvor den fra gammel Tid var brugt saaledes, er for en Del fremdeles i Kraft; det vigtigste er dog hævet (Loves Thinglysning).

I Danmark har Retsudviklingen været den samme med Hensyn til Thinglysningsvæsnets Anvendelse udenfor fast Gods. Men man har i dette Land endnu langtfra gaaet saa vidt i sin Reaktion herimod som i Norge, idet man endnu tillader kontraktsmæssigt Underpant i Løsøre (jfr. dog Fdn. 28 Juli 1841 og især Konkursl. 25 Marts 1872 § 151 ff., der indeholder vigtige Indskrænkninger); derimod har den sidstnævnte Lovs § 157 ligesom den norske L. 12 Okt. 1857 § 11 hævet den særegne Virkning af thinglyste Namsdomme osv. Thinglysning af Udlæg og Afsætning i Løsøre er i Danmark uden Retsvirkning (jfr. Konkursl. § 158), hvorimod den sædvansmæssig er bleven nødvendig ved de samme Retshandler over fast Gods for at opretholde Sikkerhedsretten

ligeoverfor Skyldnerens senere frivillige Retsstiftelser. Ogsaa med Hensyn til Thinglysning af Lejekontrakter o. desl. ved fast Gods gjelder noget forskjellige Regler i Danmark og Norge. I denne Sammenhæng kan det tillige mærkes, at man i Norge lægger langt mindre Vegt paa Besiddelsens Overgang efter thinglyste Adkomstbreve (5. 3. 43, jfr. DL. 32) end i Danmark.

Det vil altsaa sees, at der ved Thinglysningsvæsnet er fremkommet flere Afvigelser mellem dansk og norsk Ret end ellers almindeligt paa Formuerettens Omraade.

Andet Afsnit.

Thinglysningens Former.

---

§ 6.

Om Thinglysningens Sted.

Thinglysning med Protokollation foregaar i Almindelighed ved de ordinære Underretter — derunder indbefattet disses Retsskrivere — idet den Læsning ved Overretterne, der forhen oftere skulde finde Sted, nu kun er praktisk i enkelte Tilfælde[1]), navnlig ved Oppebørselsbetjentes Bestallingsbreve.

---

[1]) Jfr. Kammerrets-Ordre 1720 II. § 15 (Oppebørsels-Betjentes Bestallinger og Konstitution, hvorimod den sammesteds forordnede Thinglysning af deres Kautionisters Forløfte er bortfaldt ved L. 5 Aug. 1857); desuden er dog Læsning ved Underretten nødvendig i dette Tilfælde. — NL. 5. 3. 39, Fdn. 19 Aug. 1735 § 18, 7 Febr. 1738, § 2, jfr. Fdn. 11 Aug. 1797 § 19, om, at Thinglysning vedkommende frit (adeligt) Jordegods foregaar ved Overretten, har i lang Tid sædvansmæssig været forstaaet saaledes, at dette kun gjelder, saalænge Godset er i Adeliges Besiddelse (altsaa nu vel kun Jarlsberg og Rosendal),

Det første Led i den Fremgangsmaade, som kaldes Thinglysning, foregaar da ved Thingene eller de faste, i Almindelighed for hele det løbende Aar forudberammede, Retsmøder, altsaa aldrig ved nogen Extraret (jfr. Fdn. 19 Aug. 1735 § 1). Derimod kan den med samme Virkning foretages ved alle de tre forskjellige Arter Thing[1]), man har, det almindelige Sage- og Skattething paa Landet (NL. 1. 3. 6) eller Bythinget[2]) i Kjøbstæderne (1. 3. 5), Maanedsthingene for Landet (Fdn. 5 Maj 1797 § 7) og de ved L. 12 Okt. 1857 § 9 alene for «Thinglysning af Dokumenter» indførte Extrathing[3])

trods det udtrykkelige Bud i Fdn. 1738 § 2 (jfr. Hallager Obl. I. 220 Brandt Tingsret S. 242; Aubert Grundbøg. Hist. § 25); ved Christiania Overret er ingen saadan Thinglysning foretagen siden 1840. Den ved Fdn. 10 Spt. 1701 befalede Læsning ved Lagthinget af Skiftebreve vedkommende almindeligt Jordegods forandredes ved Fdn. 19 Aug. 1735 § 18. — Ellers forekommer Thinglysning ved Overretten fremdeles hyppig som Kundgjørelsesmiddel ifølge L. 1. 4. 10 og 12 (jfr. dog for Christiania L. 17 Marts 1866 § 8) for Stevninger og dermed beslægtede Indkaldelser (Udsigelse efter Odelsloven, Forkyndelser af nye Dokumenter til Fremlæggelse i Højesteret i visse Tilfælde). — Ogsaa Ansættelser ved selve Overretten thinglyses her. — Derimod er Læsning for Overretten bortfaldt ved Mortifikationsstevninger (jfr. L. 6 Marts 1869 § 7) og Proklamata (L. 28 Aug. 1851) undtagen i de sjeldne Tilfælde, hvor disse sidste fremdeles udstedes efter kongelig Bevilling. — Den ved Fdn. 7 Febr. 1738 § 2 foreskrevne Thinglysning ved Overbergamtet af Dokumenter vedk. Bergværker og Gruber bortfaldt gjennem den nævnte Domstols Ophævelse ved L. 13 Sept. 1830.

[1]) Jfr. Schweigaard Proces I. § 15. Her tænkes altsaa ikke paa saakaldte Thing, der ikke er Retsmøde, f. Ex. «Formynderthing».

[2]) I Christiania, hvor Ordet Bything forøvrigt fremdeles bruges i daglig Tale, foregaar Thinglysningen ved Byrettens «regelmæssige Retsmøder», L. 17 Marts 1866 § 7. Thinglysning ved Overretterne foregaar i de sædvanlige ugentlige Møder; Fdn. 11 Aug. 1797 § 5, jfr. § 17.

[3]) Disse maa nøje adskilles fra «Extraret», skjønt Fdn. 19 Aug. 1735 § 1 bruger begge Udtryk i Flæng. — «Extrathing» kjendes forøvrigt som Navn paa visse extraordinære Valgmøder (jfr. Formandskabsl. for Landet af 1837 § 60 og som Exempel Resol. 11 April 1878) og Thing, hvorpaa der alene aflægges Ed til Konstitutionen, hvilke sidste ikke har anden Hjemmel end en højeste Resolution for det enkelte Tilfælde (1884 og 1891).

for Land og By. Disse sidste skal efter Amtmandens nærmere Anordning holdes saa ofte, som fornødiges, for at i Regelen — Undtagelser kan gjøres ved kongelig Resolution — Thinglysning kan finde Sted i Byerne to Gange hver Uge [1]) og paa Landet to Gange hver Maaned. Disse Extrathing er forøvrigt ifølge den nævnte Lovs § 10 afvigende fra andre Thing i følgende Stykker:

1) De holdes paa Landet under et for den hele Jurisdiktion og paa Sorenskriverens Kontor, medens de øvrige Thing holdes paa dertil særlig bestemte offentlige Steder, hvorhos Sage- og Skattethingene altid er særskilte for hvert Thinglag og der af Maanedsthingene ogsaa i Regelen er flere i hvert Sorenskriveri, om disse end ogsaa sommesteds er fælles for hele dette.

2) Det hele Retspersonale bestaar kun af Dommeren og Retsskriveren samt to Retsvidner, hvilke sidste efter L. 26 Maj 1866 — forsaavidt det kan ske uden Udgift for det Offentlige — ikke er de sædvanlige Lagretsmænd, eller nu «mandtalsførte Retsvidner» (L. 1 Juli 1887 § 494), men hvilkesomhelst «af Dommeren antagne vidnedygtige Mænd» — i Almindelighed hans Kontorister. Da Thinglysning paa Extrathing som Følge af disse Bestemmelser ikke bliver mere vitterlig end andre Kontorforretninger — idet der naturligvis aldrig er nogen «Thingalmue» tilstede — har Loven videre fastsat:

3) at, medens Thinglysningen ved de andre Thing er endelig, skal, «hvad der er foregaaet paa Extrathingene, oplæses paa det første sædvanlige Thing for Distriktet» [2]). Denne fornyede Thinglysning, som dog gjerne kun bestaar i Oplæsning af den for Extrathinget førte Protokol, har naturligvis til Hensigt at sørge for, at det paa Extrathinget thinglyste Dokument bringes saavidt muligt til ligesaa almindelig Kundskab som de paa andre Thing læste. Dens Forsømmelse

[1]) I Christiania holdes aldrig Extrathing, da der er 3 faste Bythingsdage ugentlig, paa hvilke samtlige Thinglysning foregaar; jfr. L. 17 Marts 1866 §§ 1 c. 4, 7, L. 11 April 1878 og kgl. Resol. 13 Juli 1878 B. I.

[2]) Jfr. som en Analogi Fdn. 5 Maj 1797 § 7 om fornyet Læsning paa Sage- og Skattethinget af de Forordninger som var læste paa Maanedsthinget.

har imidlertid ifølge Lovens udtrykkelige Bud ingen skadelig Virkning for Retserhvervelsen, der i hvert Fald regnes allerede fra Læsningen paa Extrathinget.

Gjennem disse Forandringer, som var nødvendige for at kunne afskaffe Regelen om Thinglysningens tilbagevirkende Kraft, er der derfor utvivlsomt gjort et stort Skaar i den Vitterlighed, som selve Læsningen paa Thinget efter den ældre Lovgivnings Tanke skulde give Dokumentet, men som forøvrigt i det praktiske Liv mangesteds var forsvunden allerede tidligere, ialfald forsaavidt Thinglysningen fandt Sted ved Maanedsthinget. Indførelsen af Extrathing maa da ogsaa ansees som et væsentligt Skridt henimod en med den almindelige europæiske stemmende Retstilstand, hvorefter Indtegningen er løsreven fra Retsmøderne og alene bleven en Kontorforretning [1]).

§ 7.

Fortsættelse. *Thinglysningens Værnething.*

I. Thinglysningens væsentlige Øjemed, at skaffe Tredjemand en sikker Kundskabskilde med Hensyn til visse Retsforhold, leder naturligen til, at alle Thinglysninger vedkommende samme Gjenstand eller Person saavidt muligt maa finde Sted i en og samme Thingkreds; thi kun da ere de nødvendige Oplysninger at erholde hos en og samme Retsskriver. Dette Princip har ogsaa hos os været opstillet ialfald fra Lovbogen og er selvfølgelig saameget nødvendigere at gjennemføre, efterat Protokollationen forlængst er bleven den vigtigste Kilde for Oplysningerne.

Ved denne Gjennemførelse maa der sondres mellem Thinglysninger vedkommende fast Gods og saadanne, der vedkommer Personen eller hans Løsøre.

a) Vedkommer Tinglysningen fast Gods, skal den foregaa ved «det Bygde- eller Bything, som Hus og Jord ligger under» (L. 5. 3. 39, 5. 7. 7), altsaa ved *forum rei sitæ.* Medens det paa Lovbogens Tid var nødvendigt, at Thinglysningen foregik ved Thinglagets Thing, er det nu, efterat

---

[1]) Jfr. 6te nordiske Juristmødes Forhandl. S. 80 o. fl. St.

man paa Landet har faaet tre forskjellige Slags Thing, tilstrækkeligt, at den foregaar ved Maanedsthinget for Maanedsthingsdistriktet eller Extrathinget for det Sorenskriveri, hvori det ligger (jfr. dog nedenfor om selve Læsningen). Ligger en Ejendom i flere Thinglag, f. Ex. om en Jernbane skulde pantsættes[1]), maa Thinglysningen finde Sted i dem alle.

b) Vedkommer Thinglysningen noget andet end fast Gods, altsaa enten Personen i Almindelighed (f. Ex. Umyndiggjørelse) eller hans Løsøre, skal den foregaa ved Personens almindelige Værnething.[2])

Denne Regel maa fremdeles anvendes paa Thinglysninger vedkommende Skib — hvor der forøvrigt kunde været Spørgsmaal om et eget Værnething — og dette er antaget, selv om det staar paa Stabelen ved Værftet, hvor dog *forum rei sitæ* ligefrem kunde anvendes,[3]) (jfr. 4. 5. 9).

Ejes en Løsøregjenstand af flere Personer[4]), maa deres fælles Pantebrev thinglyses ved hver enkelt Samejers personlige Værnething (jfr. HRD. 10 Maj 1862 i Rt. S. 515 og 561). Har de samme Værnething, og en Thinglysning altsaa er tilstrækkelig, maa — hvor, som f. Ex. ved sædvanligt Partrederi, Samejet ikke er *pro indiviso*, — Pantebrevet tydelig

---

[1]) Et andet Exempel er, at et ikke særskilt matrikuleret Underbrug f. Ex. en Sæter, ligger i andet Thinglag, som stundom hænder.

[2]) Jfr. KRO. 1720 II. § 15 og Pl. 18 Jan. 1788 § 1, Plan for en norsk Laaneindretning 5 Decbr. 1807 § 3, Resol. 19 Juli 1848 § 7, L. 6 Marts 1869 § 7, L. om Ægtefællers Formuesforhold 29 Juni 1888 §§ 3, 4 om Ægtepagter i Almindelighed, jfr. §§ 33, 38 og 40, HRD. 26 Okt. 1830 (ifølge Højesterets Præjudikatprotokol; utrykt), jfr. HRD. i Rt. 1861 S. 681 et Spørgsmaal, om hvilket Thing i Tvivlstilfælde skulde ansees for det rette personlige Værnething i denne Anvendelse. Jfr. Hallager Obl. II. 271 mod den af Hurtigkarl fremsatte Mening, at Læsning ogsaa skulde foregaa ved det Thing, hvorunder Løsøret laa. Se ogsaa Hagerup Panteret S. 135.

[3]) Jfr. HRD. i Rt. 1871 S. 697; se derimod nu Lovudkast om Skibsregistre i Oth. Prp. No. 23 for 1888, hvor et ganske nyt System er foreslaaet indført ved Retsstiftelser i Skib, med fuldkommen Opgivelse af Thinglysningen og Overgang til det nye Protokollationssystem (Registrering) med et Skibsregister for det hele Land.

[4]) Jfr. hermed Hallager Obl. 2 Udg. II. 358—9.

udvise, at Retsstiftelsen gjelder alles Parter, hvis den hele Gjenstand skal ansees pantsat, jfr. HRD. i Rt. 1871 S. 701. Tilhører Gjenstanden et ansvarligt Handelsselskab, er det tilstrækkeligt og nødvendigt, at Thinglysningen foregaar i den Jurisdiktion, hvor Selskabet har sit Hovedkontor (Hjemsted). Dette er for de anmeldelsespligtige Selskaber udtrykkelig afgjort af Loven (L. 3 Juni 1874 § 9 og nu L. 17 Maj 1890 § 34). For andre Handelsselskaber har man vistnok ingen Afgjørelse af Spørgsmaalet, og Udvidelsen er tvivlsom nok. Men den turde dog stemme bedst med den nu sædvansmæssig fastslaaede Opfattelse af dette Slags Selskaber, at deres Formuesmasse har en vis juridisk Selvstændighed [1]). — Derimod er det særegne Thinglysnings-Værnething, som L. 1874 § 9 ogsaa opstillede for anmeldte Enkelt-Kjøbmænd, atter afskaffet ved L. 17 Maj 1890, og Regelen er her nu som tidligere, at Thinglysning ogsaa vedkommende Forretningen (f. Ex. Exekution i Varelager) maa finde Sted ved Indehaverens almindelige personlige Værnething [2]). Under ansvarlige Handelsselskaber gaar ikke Partrederier, og Thinglysningen af disses Pantebreve maa altid foregaa ved Ejernes personlige Værnething, hvad enten man i Fællesskab pantsætter hele Skibet eller særskilt de enkelte Parter. — Thinglysningen vedkommende uansvarlige Selskabers Løsøre foregaar i den Jurisdiktion, hvor Bestyrelsen har sit Sæde (Hovedkontor); for Handelsselskaberne fremgaar dette af L. 17 Maj 1890 § 34, for de øvriges Vedkommende er det kun en Følge af dette Slags Selskaber almindelige Retsstilling.

Vedkommer Thinglysningen foruden fast Gods ogsaa Løsøre, som er at anse for Appertinents dertil, foregaar den selvfølgelig ligefuldt alene ved *forum rei sitæ*. Angaar den tillige Løsøre af anden Art (f. Ex. ved Indførsel i en Gaard og dens Besætning; Bestallingsbrev, hvis Regnskabsbetjenten ejer Gods af begge Slags), maa, saafremt Ejeren bor andet-

---

[1]) Se derimod Beichmann Kommentar til L. 17 Maj 1890 S. 103—4, jfr. nærv. Forf.s Anm. i T. f. R. 1891 S. 208—9.

[2]) Jfr. HRD. 30 Maj 1872 i Rt. S. 535, Motiver til Lovudkastet om Handelsregistre S. 41, jfr. ogsaa Hallager Obl. II. 2 Udg. S. 359 og Hagerup Panteret S. 136, Note 4.

steds, Thinglysning foregaa saavel ved det personlige Værnething som ved *f. r. s.*

Vedkommer Thinglysningen Personens hele Retsstilling (f. Ex. ved Umyndiggjørelse), bør, hvis han ejer fast Gods udenfor den Thingkreds, hvori han bor, Thinglysningen tillige foregaa ved Godsets Værnething[1]) da den selvfølgelig ogsaa er af Interesse for kommende Retsstiftelser med Hensyn til det faste Gods og altsaa bør kunne oplyses af dettes Folium i Realregistret.

Idet der i det hele maa henvises til Tingsrettens Adskillelse mellem fast Gods (og dettes Appertinentser) og Løsøre, skal her dog med særlig Anvendelse paa Thinglysningsvæsenet gives følgende Forklaringer.

Rettigheder, der er knyttede til fast Gods som sin Gjenstand (f. Ex. stedsevarende Grundbyrder, Føderaad), behandles ogsaa her[2]) som fast Gods, jfr. særlig om Tiender Resol. 19 Juli 1848 § 3. Ideelle Andele i fast Gods behandles som dette selv f. Ex. ved Afhændelsen af Lod i et Sameje; anderledes ved Aktier i et uansvarligt Selskab, som ejer fast Gods, f. Ex. et Tomteselskab.[3]) Ved Overdragelse af Vand eller Ret til Vand skal ogsaa ifølge Vasdragsl. 1 Juli 1887 § 6 de om fast Gods gjeldende Forskrifter anvendes. Enkelte Gjenstande, der ikke i sig selv er Appertinentser, staar dog i saa nær Sammenhæng med det faste Gods, at Thinglysningen naturligst foregaar, eller endog ifølge særligt Lovbud maa foregaa, ved dettes Værnething. Det første gjelder navnlig om Huse paa anden Mands Grund, der som Følge heraf ansees som lovlig Gjenstand for Underpant,[4]) og det sidste finder Anvendelse paa Forlagskontrakter om Værks-

---

[1]) Jfr. Hallager Obl. I. 255; jfr. Konkursl. § 17, HRD. 26 Marts 1845 i Rt. S. 222, L. 29 Juni 1888 § 9, jfr. §§ 33 og 38

[2]) Jfr. ellers som Exempel Stpl. 1839 § 2 d; L. om Statsborg. 21 April 1888 § 9; ved kontraktsmæssigt Underpant se Hagerup Panteret S. 132—33.

[3]) Jfr. dog L. 12 Sept. 1818, Privilegier for Røros Værk § 1, om at Aktiebrevene skal thinglyses ved Bergstadens Jurisdiktion og noteres i Bergprotokollen.

[4]) Jfr. Hallager Obl. II. 267—8, Hagerup Panteret S. 140.

produkter o. desl., hvilke ifølge L. 14 Juli 1842 § 52 og L. 12 Okt. 1857 § 1 a maa thinglyses ved Værkets eller Fabrikens Værnething.[1]) Overhovedet bør i Tvivlstilfælde det Hensyn komme i Betragtning, om Thinglysningen og Protokollationen lader sig anvende ved Gjenstanden paa en lignende Maade som ved fast Gods.[2])

Saafremt et fast Gods bliver henlagt under en anden Jurisdiktion (f. Ex. til et andet Sorenskriveri eller fra Land til By), er det ikke derfor nødvendigt at forny alle ældre Thinglysninger vedkommende Godset ved det nye Værnething. Thi da det væsentlige ved Institutionen som Kundskabskilde nu ligger i Protokollationen, opnaaes alt fornødent gjennem en administrativ Foranstaltning, nemlig Meddelelse af alle vedkommende Udskrifter af Pantebog[3]) og Panteregister til den nye Jurisdiktions Retsskriver, noget, hvorom der gjerne tages Forbehold i de kongelige Resolutioner om deslige Grænseforandringer. Ved det nye Værnething vil derfor fra nu af alle Oplysninger være at erholde ogsaa om de ældre Retsstiftelser.[4])

Saafremt det Sted, hvor den Person bor, om hvis Retsstilling eller om hvis Løsøre en Thinglysning er foretagen, henlægges under en anden Jurisdiktion, forholdes som i foregaaende Tilfælde forklaret.

Hvis derimod Personen paa anden Maade, altsaa ved Flytning, faar andet Værnething, maa inden visse Begrænsninger Thinglysningen fornyes ved det sidste Værnething. Dette Spørgsmaal ligesaavel som det tilsvarende, der opstaar ved Overdragelse af Løsøre, som er beheftet gjennem thinglyst Dokument, til anden Ejer, behandles imidlertid bedst i anden Sammenhæng (jfr. nedenfor i 5te Afsnit).

---

[1]) Se ligeledes om Thinglysning vedkommende løse Maskiner ifølge L. 12 Okt. 1857 § 1 b Hallager Obl. II. 273.

[2]) Se f. Ex. om de «reelle» Apothekerprivilegier Hagerup Panteret S. 134.

[3]) Exempel derpaa findes allerede i Reskr. 2 April 1774.

[4]) Jfr. HRD. 17 Juli 1841 i Rt. S. 610. Om Forholdet ved Deling af Jurisdiktioner se t. Ex. Resol. 17 Juli 1847.

§ 8.

Thinglysningen i snevrere Forstand (Læsningen paa Thinget).

Tidligere har den Opfattelse været herskende, at Thinglysningen, ialfald i dens Hovedanvendelse ved de tinglige Rettigheder, ifølge sit Væsen krævede Skriftligheden som sit nødvendige Grundlag [1]), eller at der altsaa kun kan være Tale om Thinglysning af Dokumenter. Og herfor kan da anføres, at den efterfølgende Protokollation, navnlig i Pantebogen, forudsætter disse, ligesom at Lovgivningen i Almindelighed ogsaa kun taler om Thinglysning af «Breve» (jfr. L. 1. 3. 10, 1. 8. 4, Sportellov 13 Septbr. 1830 §§ 25, 33 m. fl.).

Dette er dog i hvert Fald en Overdrivelse. At Protokollationsvæsnet i sig selv ikke nødvendigvis forudsætter en Indlevering af Brev, bevises ikke blot af Fremgangsmaaden i Institutionens ældste Dage hos os (jfr. ovenfor S. 68), men ogsaa af Reglerne i den mest moderne fremmede Lov, hvor endog, som før oplyst (S. 7), i det vigtigste Tilfælde («die Auflassung») mundtlig Viljeserklæring under Parternes personlige Fremmøde for Grundbogsføreren ligefrem er paabuden [2]). Ja, det kunde endog paastaaes, at Lovbogen endnu hos os ved Ejendoms-Overdragelse byder det samme. Thi naar NL. 5. 3. 39 (DL. 5. 3. 28) første P. kræver, at «paa Thinge skal man Hus og Jord skjøde og ej andetsteds», kan denne Fordring efter hele den historiske Sammenhæng ikke fyldestgjøres ved at skrive Skjødet paa Thingstedet, men kun ved Parternes personlige Foretagelse af Retshandlen i selve Thingmødet.

Andre af Lovbogens Forskrifter viser imidlertid, at der ikke maa lægges saa meget ind i det nysanførte Bud, men at dette egentlig kun er optaget uforandret fra Jydske Lov gjennem en forøvrigt ikke sjelden Uagtsomhed hos Lovbogens Forfattere. Allerede samme Artikels følgende Del viser, at

---

[1]) Se t. Ex. Hallager Obl. I. 1 Udg. S. 51, hvor Lovbud om Thinglysning af visse Retshandler ansees *ipso jure* at medføre deres skriftlige Affattelse.

[2]) Det samme gjelder efter forskjellige andre tyske Love. Den østerrigske Lov af 1871 § 26 fordrer derimod «Urkunden».

Skjøderne forudsattes almindelig udstedte før Thinget[1]), og forskjellige andre Lovartikler viser dels, at Thinglysning af Breve var det sædvanlige ved Overdragelse af Ejendoms- og anden Ret i fast Gods (se især 1. 3. 10, 1. 8. 4, 1. 23. 6 og 12, 5. 7. 7), dels at mundtlig Overdragelse paa Thinget var overflødig, jfr. 1. 23. 17, som i fuld Almindelighed erklærer det tilstrækkeligt, at man kommer til Thinglysning med tidligere forfattede Skjøder og andre Breve, uden at der da paa Thinget foregaar andet end Brevets Læsning.

Men om nu end 5. 3. 39 *init.* maa tilsidesættes for Lovbogens øvrige Indhold[2]), er dette omvendt heller ikke en afgjørende Hindring for, at Parterne fremdeles kan bruge den gamle Fremgangsmaade, mundtlig Overdragelse paa Thinge. Dette gaar da saaledes for sig, at Retsskriveren protokollerer alt fornødent af deres mundtlige Viljeserklæring i Thingbogen, hvilken Protokollation her da naturligen ligesom ofte før Lovbogen (jfr. ovenfor S. 69) bliver noget vidtløftigere end sædvanligt[3]). Den samme indføres da i Pantebogen ligesom i andre Tilfælde, hvor utvivlsomt mundtlige Erklæringer som Form for Thinglysningen (jfr. nedenfor S. 94) maa bogføres. Og

---

[1]) Herimod kunde det vistnok indvendes, at dette bør antages alene at sigte til de i NL. 5. 3. 17, jfr. DL. 5. 3. 3, omhandlede Skjøder, idet dette Lovbud maa fortolkes som indeholdende et Privilegium for det der nævnte Jordegods' Ejere — i Danmark adeligt Gods og i Norge, ved Misforstaaelse heraf, «Jordegods, som ikke er Odelsgods» — til at skjøde med Brev istedetfor paa Thinge, jfr. Kjer l. c. S. 104. Denne Fortolkning af de sidstnævnte Lovsteder er dog vistnok urigtig, idet de paa Grund af Sammenhængen med Lovbogens andre Artikler om de herhenhørende Emner kun kan antages at indeholde et Privilegium med Hensyn til Lovbydelsen, ikke længer som i Kilden (jfr. ovenfor S. 36) ogsaa med Hensyn til Skjødningens Form; se Støchel i U. f. R. 1890 S. 696. Og i hvert Fald er Forudsætningen i 5. 3. 39 om Skjødernes Skrivning før Thinget for almindelig til, at den kan sigte alene til det priviligerede Jordegods; Kjer l. c. S. 106 antager ogsaa, at andre Ejere havde Valget mellem den ældre (danske) Skjødningsform eller den nyere (Thinglysning af Brev).

[2]) Saaledes navnlig Aagesen Program 1866, S. 101 ff.

[3]) Sportelloven kan ej være til Hinder herfor, da han jo kan tage forskudsvis den sædvanlige Betaling for Dokumenternes Skrivning.

Thinglysningsattesten, i Tilfælde med Anmærkninger, kan gives i Form af Protokol-Udskrift (mod sædvanlig Sportel), i Analogi af de gamle Thingsvidner (jfr. 1. 23. 17).

Saafremt Hjemmelsbrevet i Tilfældet ej trænger stemplet Papir — altsaa navnlig Pante- og andre Heftelses-Breve — skjønnes det heller ikke, at den senere Lovgivning kan berettige Skriveren til at negte en Thinglysning, som sker i Form af mundtlig Overdragelse paa Thinget, eller Domstolene til at anse en saaledes foretagen Retsstiftelse som ikke thinglyst[1]). I Almindelighed vil dette vistnok ikke være praktisk, da man af andre Grunde selv vil trænge f. Ex. et Pantebrev. Men ligesom den mundtlige Thinglysning har sine Fordele for Protokollernes Troværdighed, navnlig ved at sikre Ægtheden, saaledes turde den kunne blive nyttig for selve Parterne i Tilfælde, hvor der endnu er Hindringer for Udfærdigelse af et udførligt Dokument, f. Ex. et Føderaadsbrev, men hvor de ønsker at sikre Prioriteten ved en saadan foreløbig mundtlig Overenskomst (jfr. den i fremmede Love kjendte Prænotation).

Derimod kunde det synes mere tvivlsomt, hvorvidt Stempel-Lovgivningen tillader den oven forklarede Fremgangsmaade ved stempelpligtige Retshandler, navnlig altsaa Ejendoms-Overdragelser. Men ogsaa her kan man, saavidt skjønnes, anvende den uden Lovbrud, nemlig saaledes, at Retsskriveren, i Analogi af Hjemmelsbreve paa Skifte (Sportell. 1830 § 38, Stempell. 1839 § 2 d og 1885 § 8), tager en Udskrift af Thingprotokollen, forsaavidt angaar vedkommende Retshandel, paa det for Skjøder osv. fastsatte stemplede Papir og selvfølgelig negter at modtage den mundtlige Overdragelse paa Thinge, før Stempelgebyret er betalt. Saameget mindre synes dette at kunne stride mod Stempel-Lovgivningen efter de Forandringer, denne er undergaaet ved L. 11 April 1885.

Den her fremstillede Undersøgelse har imidlertid, ialfald for Tiden, væsentlig kun theoretisk Interesse. Sikkert er det nemlig, at ialfald, hvor Thinglysningen bruges i sit almindeligste Øjemed, til at beskytte tinglige Retserhvervelser, sker

---

[1]) Saaledes ogsaa Hagerup Panteret S. 93.

den nu næsten undtagelsesfrit ved Læsning af Hjemmelsbreve, saaledes som det ogsaa er forudsat i de ovennævnte Lovbud.

Hvor Thinglysningen kun bruges i sit oprindelige Øjemed som en Kundgjørelse, er det vistnok aldrig benegtet, at den fremdeles kan ske uden foregaaende Dokument, f. Ex. ved Kuldlysning (jfr. 5. 2. 71), Vedersigelse til Thinge efter 5. 1. 4, Fredlysning. Det samme gjelder om Protester mod Thinglysning af Hjemmelsbreve, hvilke ogsaa selv kan opfattes som en Art Thinglysning (jfr. Sportell. § 29). I disse Tilfælde, der forøvrigt tilsammentagne ikke er hyppige, vil man vel ogsaa noget oftere i det virkelige Liv træffe paa Thinglysning i Form af mundtlig Erklæring paa Thinget.

I de allerfleste Tilfælde vil altsaa Thinglysningen foregaa med Hensyn til et Dokument (eller Paategning paa et saadant). Dette maa da med mundtlig eller skrittlig Begjæring om Thinglysning indleveres til Retsskriveren[1]) inden vedkommende Thing eller i Løbet af dette[2]), idet Sportlerne samtidig maa betales (Sportell. § 218, L. 14 Maj 1872 § 12 ff.). Hvem af Parterne der har at sørge herfor, afhænger af dem selv. I Almindelighed bliver det Erhververen, hvilket ogsaa gjelder i Mangel af Aftale; ofte har dog Hjemmelsmanden i denne forpligtet sig til at skaffe Brevet i thing-

---

[1]) Den i Danmark gjeldende Regel, at der samtidig maa indleveres en bekræftet Gjenpart til Opbevaring ved Pantebogen og for at fremme hurtigere Expedition (jfr. oprindelig «Hof- og Stadrets-Plak. 6 Decbr. 1771), er ukjendt hos os.

[2]) Vistnok taler L. 1. 3. 10, som om Brevene skulde indleveres ialfald strax efter Thingets Begyndelse. Men denne Regel, saavelsom den tilsvarende i samme Artikel om Læsningens Tid, hang formodentlig sammen med Kollisionsreglerne i 5. 3. 40 og kan derfor neppe gjelde efter L. 12 Okt. 1857; i Norge har den heller aldrig kunnet følges, da mangfoldige Dokumenter her, navnlig i Egne, hvor Thinget er fjernt fra Retsskriverens Kontor, og hvor Almuen ikke selv har plejet at skrive dem, først har været forfattede paa selve Thinget, i hvilken Anledning ogsaa Panteregistre og andre Hjælpemidler har været medtagne paa Thingreisen. Dette Forhold er imidlertid ialfald i mange Egne af Landet ophørt, efterat det er blevet sjeldent at bruge Skriveren til Forfattelse af Breve (jfr. L. 17 Juni 1869).

lyst Stand, f. Ex. et Pantebrev ved Laan i offentlig Indretning.

II. Den egentlige Thinglysning er da en Læsning eller Kundgjørelse paa Thinget. Herved medtager man kun saa meget af Dokumentets Indhold[1]) som nødvendigt for skarpt at betegne dets Individualitet og den Rettighed, for hvis Skyld Thinglysningen udkræves, altsaa Parterne, Datum, Gjenstanden, Pantesummen, Prioritet o. desl. Saafremt Dokumentet er Hjemmelsbrev for flere Rettigheder f. Ex. Ejendomsret og Føderaad, maa det iagttages, at det læses i sin dobbelte Egenskab; ellers er det, selv om det siden nøjagtigen extraheres i Realregistret, strengt taget ikke at anse thinglyst f. Ex. som Føderaadsbrev, naar det ved Læsningen kun er anført som Skjøde[2]).

Læsningen er efter L. 1. 3. 10 den første Forretning, der foregaar paa Thinget, hvilket dog nu kun kan forstaaes om de forinden indleverede Dokumenter. De øvrige plejer man at samle sammen og læse i nogle Partier ad Gangen, saa vidt det kan ske uden Afbrydelse af andre Forretninger. Om det end nu efter L. 12 Okt. 1857 § 5 i Sammenstød mellem thinglyste Dokumenter indbyrdes er ligegyldigt, paa hvilken Thingdag de læses, bør dog et indleveret Dokuments Læsning ikke opsættes til en følgende Dag eller overhovedet længere, end almindelig Forretningsorden tilsiger, da det nemlig i Tilfælde af Sammenstød med Konkurs har Betydning, til hvilket Klokkeslet Læsningen har fundet Sted; den bør dog naturligvis heller ikke for denne Muligheds Skyld paaskyndes for at tjene den enkelte Rekvirent.

Hvor Thinget holdes for flere Thinglag, hvad der altid er Tilfældet ved Extrathing og ofte ved Maanedsthing, foreskriver god Orden, at Dokumenterne saavidt muligt læses thinglagsvis. Saafremt noget af dem vedkommer fast Gods

---

[1]) I forrige Aarhundrede brugte man her i Landet at oplæse hele Dokumentet; jfr. Wamberg «kort Anvisning til en Underdommers Forhold» (1775) S. 2.

[2]) Jfr. hermed Scheel S. 239—41. I Danmark kræves, at det udtrykkelig begjæres thinglyst i begge Egenskaber, jfr. Matzen dansk Tingsret S. 206.

eller Personer i forskjellige af Sorenskriveriets Thinglag, maa isaafald Læsningen gjentages særlig for hvert Thinglag, idet det ellers neppe kan ansees lovlig thinglyst med Hensyn til Ejendomme eller Personer i det Thinglag, hvor Læsningen er undladt [1]).

Om Læsningen sker der lignende Protokollation som om alt andet, der foregaar paa Thinget, i Justits- eller Thingprotokollen [2]) jfr. L. 1. 8. 3, Fdn. 19 Aug. 1735 § 18. Det er tilstrækkeligt, at den er af samme Udførlighed som selve. Læsningen.[3]) Heri har man et authentisk Bevis for, at og paa hvilken Dag Thinglysningen er foregaaet. [4])

Thinglysningen sker uden foregaaende Stevning (L. 1. 4. 37). Det er ogsaa ganske unødvendigt, at Dokumentets Parter eller ialfald dets Udsteder er nærværende, selv eller ved Fuldmægtig;[5]) det er ovenfor ogsaa antydet, at heller ikke nogen af dem forud maa indfinde sig hos Retsskriveren med Begjæring om Thinglysning.

---

[1]) Jfr. HRD. 18 Novbr. 1823, hvor et Dokument, der ifølge sin Paategning var thinglyst ved «Maanedsthinget for Skedsmo, Hakedalen og Nitedalen», ikke ansaaes retsstiftende med Hensyn til Ejendomme i Fet Thinglag, der henlaa under samme Distrikt. Jfr. hermed Hallager Obl. I. 221. — Sker Thinglysningen under et for hele Sorenskriveriet, bør man vel gaa ud fra, at den har gjeldt alle de nævnte Ejendomme inden dettes Grænser, saalænge ikke Thinglysnings-Paategningen, som i det anførte Tilfælde, viser noget andet.

[2]) I Christiania, hvor der er egen Retsskriver («Byskriveren») for Thinglysningsvæsnet (jfr. nedenfor S. 87 Note 1), føres der særskilt Protokol over Thinglysningerne, som til Gjengjeld ikke indtages i den almindelige Retsprotokol. Hin Protokol føres for de forud indleverede Breve paa Byskriverens Kontor, for de efter Retsmødets Begyndelse indleverede af en anden Retsskriver, idet Byskriveren ikke er tilstede i Retten, hvilket neppe stemmer godt med L. 17 Marts 1866 § 10.

[3]) De forud indleverede Dokumenter thinglyses derfor ofte paa den Maade, at den forud indførte Protokollation derom oplæses; selvfølgelig maa Brevene alligevel være tilstede i Retten.

[4]) Om det forlanges af Hensyn til mulig Konkurs, bør Retsskriveren ogsaa anføre Klokkeslettet i Protokollen.

[5]) I ældre Tid ansaaes dette nødvendigt, og man lod da, som det synes, ofte Parterne mundtlig stadfæste Overenskomsten, maaske for saaledes at opfylde Budet i 5. 3. 39 *init.*; jfr. Stampe Erkl. V. 82—3.

Medens det er Retsskriveren, til hvem Dokumentet indleveres, er det i de faa Jurisdiktioner, hvor Skriver og Dommer ikke er samme Person[1]), den sidste, der forestaar den egentlige Thinglysning eller Læsning paa Thinget jfr. Fdn. 7 Fbr. 1738 § 5. Dette er dog ikke saaledes at forstaa, at han jo kan lade det ydre hermed forbundne Arbeide forrette af Retsskriveren[2]), jfr. L. 1. 23. 17. Men han er her, som ved alt, hvad der foregaar paa Thinget, som dettes Administrator den ledende og har Afgjørelsen, saafremt der opstaar Tvist om, hvorvidt noget skal læses eller protokolleres inden Retten.[3])

§ 9.

Fortsættelse. *Retsskriverens Pligter ligeoverfor Begjæring om Thinglysning og Protest derimod.*

Det er tidligere forklaret, at de moderne Grundbogslove paalægger vedkommende Embedsmand en vidtstrakt Undersøgelsespligt med Hensyn til Retshandlens indre og ydre Lovlighed, og at de ikke tillader den begjærede Indtegning af Retserhvervelsen, før alt i denne Henseende er fundet i Orden, hvilket atter hænger sammen med deres Princip, at godtroende

---

1) Bortseet fra de 3 Overretter, som har egne Sekretærer, er paa Landet i Norge (iberegnet Ladestederne) overalt den ordinære civile Underdommer tillige Retsskriver og som saadan Pantebogsfører. Det samme er Tilfældet i alle de Kjøbstæder, hvor ikke egen Byskriver er ansat; en saadan findes kun i Christiania, Trondhjem, Bergen og Christianssand. I Christiania er der egentlig to Retsskrivere; men den af dem, der er udnævnt som «Byskriver» — den anden kaldes «Justitssekretær» — er alene om Pantebogsvæsnet; jfr. L. 17 Marts 1866 § 10 og Regl. 12 Juli 1866 § 9 (jfr. ovenfor S. 86 Note 2).

2) Jfr. Matzen nordisk Tingsret S. 99. I Christiania, hvor Byskriveren ikke er tilstede i Retten, foretages selve Læsningen af Justitssekretæren eller Fuldmægtig.

3) Jfr. Schweigaard Proces I § 36 og nedenfor S. 94. Anderledes, hvor der spørges om Protokollation o. desl. udenfor Retten, idet Retsskriveren her handler selvstændig i Thinglysningsvæsnet; jfr. Schweigaard l. c.

Tredjemand skal kunne stole paa Grundbøgernes Indhold som stemmende med Ret og Sandhed.

Dette er i det dansk-norske Thinglysningsvæsen helt forskjelligt. Det har ikke stillet sig som Maal «Grundbøgernes offentlige Troværdighed» i denne Udstrækning, og sammenhængende hermed har det ogsaa aabnet en langt friere Adgang til Thinglysning og Protokollation. Vor Lovgivning paalægger saaledes ikke Retsskriveren nogen almindelig Undersøgelsespligt angaaende det til Thinglysning indleverede Dokuments Retmæssighed. Kun i nogle undtagne Tilfælde[1]) maa Retsskriveren granske enkelte Sider af denne, idet Loven stundom anvender Negtelse af Adkomstbreves Thinglysning som Middel til at fremtvinge Opfyldelsen af visse Pligter ligeoverfor det offentlige. I denne Henseende maa nemlig bemærkes:

1) Ved Afhændelsen af Jordlodder, der tidligere ikke har været særlig opførte i Skatte- eller Grund-Matrikulen[2]) eller altsaa ikke udgjort et eget Matrikulnummer, maa Thinglysning ikke foretages, før Skylddeling (eller Skyldsætning, saafremt Grundstykket forhen aldeles ikke har været skyldsat f. Ex. Almenningsjord) paa Landet eller Maalingsforretning i Byerne har fundet Sted, og Bevis herfor fremlægges for Retsskriveren.[3]) Saafremt en Parcel paa Landet er funden saa

---

[1]) Disse Tilfælde var forhen mange flere, se især L. 28 Aug. 1851 §§ 1 og 2, som hævede en Del ældre Lovbud om, at Adkomst- og Heftelsesbreve ej maatte antages til Thinglysning uden Overformyndernes Attest om, at Udstederne ikke sad inde med usikrede Umyndiges Midler, eller uden Vidnesbyrd om aflagt Rigtighed for offentlige Afgifter. Jfr. Hallager Obl. I. 244—5.

[2]) Det første Udtryk sigter til Landet, det sidste til Byerne; jfr. L. om Christiania Byret 17 Marts 1866 § 10.

[3]) Se om Skylddeling og Skyldsætning Fdn. 18 Decbr. 1764 og 8 Decbr. 1813, jfr. Lov 26 Juni 1821 § 14, L. 17 Aug. 1818 § 42, L. 17 Decbr. 1836 § 3, L. 11 April 1842, L. 28 Maj 1845, L. 9 Juli 1851 og 6 Juni 1863 § 36, jfr. Skovl. 22 Juni 1863 § 5, L. 13 Marts 1882 om Udskiftning §§ 99 ff.; L. 4 Juli 1884 og Lov om Sammenføjning af Brug 15 Juni 1878 § 3, jfr. ogsaa Skr. 20 Maj 1858, 14 og 29 Decbr. 1859, 8 Juli 1868, 20 Septbr. 1870, 19 Jan. 1872. — Lignende Forskrift angaaende Negtelse af Skjødets Thinglysning, forinden Magistraten ved Paategning har bevidnet, at Opmaaling og Bestemmelse af Grund-

værdiløs, at den ifølge L. 4 Juli 1884 ikke skal indføres i Matrikulen, er dette ifølge samme Lovs § 3 ikke til Hinder for Adkomstbrevets Thinglysning, naar kun den nævnte Forretning er lovlig udført. — Overholdelsen af den her omhandlede Pligt, skjønt egentlig foreskreven for Skatternes Skyld, er ogsaa af stor Vigtighed for selve Thinglysningsvæsnet, navnlig Realregistret, nemlig for at fastslaa Grundstykkets Individualitet, jfr. nedenfor § 22.

---

taxten har fundet Sted, naar Ejere af Huse eller Gaarde i Kjøbstæderne afhænder enkelte Stykker af de Ejendommen tilhørende Grunde, findes i Fdn. 19 Marts 1790, der er given for «Kjøbstæderne» i Almindelighed. Endnu noget videre gaar flere specielle Bygningslove saasom for Bergen af 12 Aug. 1848 § 67, for Trondhjem af 12 Juni 1869 § 67 og for Christiania 8 Sept. 1842 § 56 (jfr. HRD. i Rt. 1872 S. 449—50) og 5 Juni 1875 § 76 (jfr. Lov 17 April 1880 § 9), der forbyder Thinglysning af Skjøder, naar der ikke medfølger Maalebrev over den Grund, som Skjødet angaar, ligesom Lov 21 Juni 1883 indeholder den samme Regel for enhver By, hvor Kommunebestyrelsen har fattet Beslutning om tvungen Opmaaling m. v. (gjelder ogsaa ældre særskilte Ejendomme). — L. 7 Septbr. 1854 § 2 e om Byskatten i Drammen og L. 18 Juli 1857 § 2 e om Byskatten i Fredrikshald gaar derimod lidt mindre vidt, ved at foreskrive, at intet Skjøde, hvorved en Ejendom deles, antages til Thinglysning, medmindre det godtgjøres, at hver enkelt Del særskilt er ansat til Ejendomsskat. L. for Lillehammer 24 Marts 1860, for Skien 27 Decbr. 1862, for Kristianssund 3 Marts 1866, for Fredriksstad s. D., for Arendal 6 Marts 1869, for Grimstad s. D. — samtlige Loves § 2 e — L. for Moss 1 April 1876 § 10, L. for Svelvik 18 Maj 1876 § 2 e, L. for Kragerø 14 April 1877 § 10, nøjer sig med at byde Pantebogsføreren at underrette Formandskabet, naar et Skjøde, hvorved en Ejendom deles, er blevet thinglyst, for at det da strax kan foranstalte den fornødne Taxt afholdt. — Det kan efter alle disse Love være noget tvivlsomt, hvorledes Sagen staar i de Byer, hvorfor ingen særlig Lov er udfærdiget, idet man kunde ville opfatte Speciallovene og maaske endmere L. 21 Juni 1883 som hvilende paa Forudsætningen om, at det almindelige Bud i Fdn. 19 Marts 1790 ikke længer er gjeldende, ialfald for senere anlagte Kjøbstæder. En saadan Begrænsning af Fdns. Virkekreds vilde dog vistnok være vilkaarlig og ugrundet, da ingen af de nævnte senere Love indeholder ganske den samme Forskrift. Fdn. synes derfor at burde antages gjeldende for enhver Kjøbstad, ny eller gammel, som ikke har faaet Forholdet ordnet ved særlig Retsregel.

2) Ifølge L. 11 April 1885 § 8 maa Kjøbekontrakter og lignende Dokumenter, hvorved nogen forpligter sig til Overdragelse af Ejendoms- eller Brugsret til fast Gods, eller som indeholder Bevis for saadan Overdragelse eller Forpligtelse dertil (f. Ex. Vidnesedler efter den gamle Maade jfr. ovenfor S. 57) ligesaalidt som Odelsdomme eller Ejendomsdomme efter L. 6 Marts 1869 § 12 thinglyses, førend den for Skjøder fastsatte Stempelafgift er berigtiget. Dette er imidlertid en ved særegne Grunde fremkaldt Undtagelsesforskrift, og Negtelse af Thinglysning er ellers ikke længere Tvangsmiddel for Stempel-Lovgivningens Overholden.[1])

3) I Kjøbstæderne i det tidligere Akershus Stift maa der først skaffes Bevis for, at den her ifølge Reskr. 1 Marts og Kanc. Prom. 19 Marts 1805 fremdeles (jfr. Skattelov 15 April 1882 § 53) bestaaende $^{1}/_{4}$ pCt. Afgift af Skjøder til Fattigvæsnet er betalt.[2])

4) Muligvis maa nu hertil ogsaa regnes Lov om Statsborgerretten 21 April 1888 § 11 jfr. § 9. Naar nemlig denne sidste § har negtet Udlændinger (undtagen Svensker) med fuld Retsvirkning at erhverve Ejendoms- eller Brugsret (jfr. dog Resol. 9 Novbr. 1890) over Jord her i Riget uden Kongens Tilladelse, og § 11 derefter foreskriver, at Aftale stridende mod § 9 ikke kan forlanges «fuldbyrdet», synes dette ogsaa at maatte lede til Negtelse af Thinglysning; jfr. § 13 1ste Del, der viser, at i Lovens Sprogbrug gaar Thinglysning ind under Begrebet «fuldbyrde».[3]) Lovens Mening fordunkles imidlertid atter ved § 12, som forudsætter, at Begjæring om at thinglyse et mod § 9 stridende Hjemmelsbrev efterkommes, idet den kun byder Retsskriveren at gjøre Anmærkning paa Dokumentet og derom underrette Overøvrigheden, «saafremt han finder det tvivlsomt, hvorvidt Erhvervelsen er i Strid med den nævnte §». Lovens §§ 11, jfr. 13 og 12 kunde dog bringes

---

[1]) Jfr. L. 9 Aug. 1839 med den ældre Fdn. 25 Maj 1804 § 14 og Fdn. 9 Juni 1812.

[2]) Den tilsvarende Afgift for Landet ifølge Resol. 12 Maj 1808 hævedes ved Fattigl. 6 Juni 1863 § 94.

[3]) «Er en mod § 9 stridende Retshandel fuldbyrdet ved Hjemmelsbrevets Thinglysning».

i Samklang med hinanden ved at antage, at Negtelse af Thinglysning kun bør ske, hvor den manglende Bevilgning aabenbart er nødvendig, og at Brevet derimod bør thinglyses, hvor dens Nødvendighed paa Grund af § 9, der efterlader flere Fortolkningsspørgsmaal, blot er tvivlsom. Hvorvidt dette, der synes at stemme bedst med Lovens Ord, vil blive antaget, er dog vistnok usikkert.[1] Forøvrigt taler ogsaa det nedenfor S. 93 opstillede almindelige Princip ved Retsskriverens Forhold ligeoverfor ulovlige Hjemmelsbreve for samme Resultat.

I denne Forbindelse bør det ogsaa mærkes, at Retsskriveren maa undersøge, hvorvidt Brevets eget Indhold selv gjør Thinglysningen afhængig af visse Vilkaar; dette er ikke saa ganske sjeldent i Adkomstbreve, idet f. Ex. Kongeskjøder ofte indeholder den Klausul, at de ej maa thinglyses, før Kjøbesummen er berigtiget, og isaafald maa Retsskriveren negte Modtagelsen, saalænge ej fornødent Bevis herfor er tilvejebragt.

Nogen Undersøgelsespligt udenfor de ovennævnte udtrykkelig foreskrevne Tilfælde eller udenfor Brevets eget Indhold har altsaa Retsskriveren ikke før Thinglysningen — saaledes heller ikke med Hensyn til, hvorvidt Brevet er ægte, eller dets Udsteder er myndig eller paa anden Maade raadig over Godset. Særlig maa det her fremhæves, at vor Ret aldeles ikke kjender fremmede Loves Regel om, at ingen Overdragelse kan indføres i Grundbøgerne uden Samtykke af den, der staar i disse som Ejer eller som Rettighedens Indehaver, og Retsskriveren har saaledes ikke heller før Thinglysningen at undersøge, om Brevets Udsteder har thinglyst Adkomst.

---

[1]) Aschehoug (Lovens Forfatter) udtaler sig, under Henvisning til Forarbeiderne, i Norges Statsforf. I. 2. Udg. S. 125 bestemt for den modsatte Mening. Antages denne, maa § 12 fortolkes saaledes, at Retsskriveren ikke blot, hvor Bevilgning aabenbart er fornøden, men hvor der endog blot kan være Tvivl om dens Unødvendighed, maa gjøre Anmærkning o. s. v. — Forudsætningen i § 13 om lovstridige Hjemmelsbreves Thinglysning kan ikke paaberaabes mod den oven forsvarede Mening, da det jo i hvert Fald kan indtræffe, at Retsskriveren urigtigen thinglyser.

Retsskriverens Undersøgelsespligt indtræder overhovedet i Almindelighed hos os først efter Thinglysningen, da han skal give sit Vidnesbyrd om denne og dermed sine Oplysninger om mulige Mangler ved Retsstiftelsen; jfr. nedenfor § 12. Der er ogsaa Stedet for Anmærkning af de Mangler, som Retsskriveren paa Forhaand maatte være vidende om uden Undersøgelse. Han kan saaledes ikke negte Thinglysning blot, fordi han sikkert ved, at Udstederen mangler thinglyst Adkomst; en saadan Negtelse vilde efter vor nuværende Ret ikke kunne forsvares[1]), aldenstund den anerkjender forskjellige Adkomster uden Thinglysning (f. Ex. Arv, Ægteskab, Hævd) og ingensomhelst Hjemmel indeholder for den nævnte Mening, efterat Fdn. 7 Febr. 1738 § 7, jfr. 8, der maaske kunde ledet til at opstille den, er bortfaldt ved Sportell. § 33[2]). Paa samme Maade kan han heller ikke negte Thinglysning af den Grund, at han som Følge af Gjenstandens uklare Betegnelse ikke kan se, hvilket Matrikulnumer er ment, da han jo muligens vil kunne finde dette ved sin senere Undersøgelse[3]).

Det fremgaar da ogsaa af ovenstaaende Forklaring, at vor gjeldende Regel medfører Frihed til i Almindelighed at faa enhver Retshandel thinglyst uden nærmere Prøvelse og uden Hensyn til Retsskriverens Tvivl om dens Lovlighed. Dette er vistnok intetsteds ligefrem udtalt i Loven, men fremgaar allerede deraf, at den modsatte Regel efter sin Natur vilde kræve en udtrykkelig Hjemmel. Den er ogsaa forlængst at anse som sædvansmæssig fastslaaet[4]).

Naar Regelen imidlertid stundom udtrykkes saaledes, at hvemsomhelst kan faa thinglyst hvadsomhelst om hvilkensom-

---

¹) Dette har dog været forsøgt i en Afh. i U. f. L. IX. 73; se derimod Deptskr. 18 Decbr. 1863.

²) Jfr. Schweigaard Proces I § 37, Hallager Obl. I. 241.

³) Saaledes ogsaa Hagerup Panteret S. 106.

⁴) Jfr. Deptskr. 19 Juli 1849 og 18 Decbr. 1863, Schweigaard Proces § 230 (III. 2 Udg. S. 23—4), Hallager Obl. I. 241—2, Scheel l. c. S. 244, Matzen, dansk Tingsret 2 Udg. S. 207, Hagerup Panteret S. 106—7.

helst Ejendom[1]), da gaar dette dog vistnok noget for vidt. Den maa nemlig finde sin Begrænsning i Retsbetjentenes almindelige Pligt, ikke at lade sig bruge som Redskaber til at fremme, hvad der aabenbart strider mod Lov eller Ærbarhed (jfr. 5. 1. 2). Vistnok vinder en saadan Retshandel ikke i sig selv større Gyldighed ved Thinglysningen; men den kan dog virke forstyrrende for Tredjemands velgrundede Interesser, og naar det endog er forbudt at befordre Telegramer, hvis Indhold er lovstridigt eller usædeligt (Regl. for Statstelegrafen af 27 Okt. 1860 § 13, jfr. ogsaa Lov om Patenter 16 Juni 1885 § 1 a), synes det endnu mindre tilbørligt at optage Dokumenter af lignende Indhold i saa vigtige offentlige Bøger som Panteprotokollerne. Retsskriveren bør derfor negte Thinglysning, hvor selve den tilsigtede Retsoverdragelse aabenbart er stridende mod en materiel Forbudslov (f. Ex. et Hjemmelsbrev paa de af Skovloven forbudne Brugsrettigheder), eller hvor Dokumentet tydelig skjønnes frembragt ved en Forbrydelse, f. Ex. Falsk. Dette Resultat vil have en positiv Støtte i Lovgivningen, hvis den ovenfor S. 90 antagne Fortolkning af Statsborgerloven er rigtig. Omvendt viser de førnævnte Love om Skylddeling m. v. som Vilkaar for Thinglysning, at Retshandlens eller Dokumentets aabenbare Overtrædelse af rent formelle Retsregler ikke berettiger Negtelsen uden særlig Hjemmel (jfr. navnlig Stempel-Lovgivningen).

Om det end ikke er nogen Pligt for Retsskriveren, kan han dog ogsaa uden Ansvar negte Thinglysning, hvor en saadan aabenbart vilde være hensigtsløs, f. Ex. paa Grund af Dokumentets Art[2]), eller fordi Udstederen vitterlig ikke ejer Godset, eller dette aldeles ikke existerer.

Skjønt Thinglysningen hører til den saakaldte *jurisdictio*

---

[1]) Jfr. Hagerup om Grundbøgerne S. 50 og Forh. paa 6 nord. Juristmøde S. 80—1. Paa disse Steder er det forøvrigt kun Meningen at udtrykke den faktisk gjeldende Frihed.

[2]) Saasom i det bekjendte Exempel en Dampskibsrutes Thinglysning, eller hvor et almindeligt Gjeldsbrev begjæres thinglyst, uden at Hensigten er at sikre dets Opbevarelse; jfr. Forh. paa 6 nord. Juristmøde S. 81.

voluntaria, vil overalt, hvor Retsskriveren negter Thinglysning, herfor kunne kræves Kjendelse, som, ifald Retsskriveren er forskjellig fra Dommeren, afsiges af denne og er Gjenstand for sædvanlig Paaanke [1].

Det samme gjelder, om nogen fremsætter Protest mod en begjæret Thinglysning. Som før forklaret vil imidlertid Kjendelsen — som gjerne vil blive afsagt uden foregaaende Procedure, da der ikke stevnes til Thinglysning — i Regelen alene kunne gaa ud paa dennes Fremme, og der vil derfor som oftest intet andet være at opnaa end, at Protesten kan kræves tilført Retsprotokollen (Sportell. § 29) som en anden Thinglysning for senere at anmærkes paa det thinglyste Dokument. Ikke engang Forbud mod Thinglysningen, nedlagt gjennem en Fogedforretning, antages at have større Virkning [2]. Den, der føler sin Ret krænket ved det thinglyste Dokument, er altsaa i Almindelighed kun henvist til at søge Dom over Vedkommende til dets Udslettelse af Protokollerne.

Dette er ingen god Retstilstand. Vistnok anføres til dens Forsvar, at det thinglyste Dokument ikke bliver mere gyldigt ved Thinglysningen, hvis det i sig selv er uretmæssigt. Men ligesom dette leder til den uheldige Følge, at Panteprotokollernes offentlige Troværdighed svækkes, kan dets Thinglysning ialfald midlertidig medføre Skade derved, at det kommer til at opføres i Anmærkninger paa senere thinglyste Dokumenter og muligens derigjennem hindrer rette Ejers Pantsættelse o. desl. Der har derfor i den senere Tid hævet sig stærke Røster for en principiel Forandring [3] i Overensstemmelse med de moderne fremmede Love, saaledes

---

[1]) Angaaende Spørgsmaalet om, hvorledes en Retsskrivers Beslutninger i Thinglysningsvæsnet — ogsaa forøvrigt, f. Ex. ved Udslettelser — skal angribes, naar han ej er Dommer, se Schweigaard Proces I § 36 i. f., Getz om Paaanke S. 31, Matzen dansk Tingsret S. 208—9.

[2]) Schweigaard l. c.; jfr. dog Scheel S. 245—6.

[3]) Herom handler bl. a. det ovennævnte Skrift af Hagerup om Grundbøgernes offentlige Troværdighed (se især S. 50 ff.). Jfr. ogsaa første nordiske Juristmødes Forh. S. 59—118; 6te nord. Jur. Forh. S. 115 ff. o. fl. St.; U. f. L. VII. 121 og IX. 73.

at Retsskriveren forpligtedes til først at undersøge Hjemmelsbrevenes og Rekvisitionens formelle og materielle Gyldighed — altsaa navnlig Dokumentets Ægthed, Parternes Identitet og Raadighedsevne — samt at intet thinglystes (bogførtes) uden Samtykke af den, som derved ifølge Protokollernes Indhold vilde tabe sin Ret eller faa sin Ejendom beheftet, medmindre en Retskjendelse forelaa. Dette hænger imidlertid sammen med andre indgribende Reformer i vort Thinglysningsvæsen, som først nedenfor vil blive forstaaelige, men hvoraf dog allerede her skal nævnes, at der maatte aabnes Adgang til langt hyppigere Thinglysning samt til en foreløbig Indtegning for saadanne, hvis Begjæring nærmere maatte prøves (Prænotation).

At Retsskriverens Stilling efter vor gjeldende Regel er en anden ved Aflysning og Udslettelse, skal blive vist i 5te Afsnit.

§ 10.

Pantebogen.

Naar Dokumentet er thinglyst, skal det forsynes med Attest om Thinglysningen tilligemed Anmærkninger om ældre Heftelser o. desl. samt indføres i Pantebog og Panteregister. Vi skal Led for Led gjennemgaa denne Fremgangsmaade.

Det thinglyste Dokument bliver da først paa Retsskriverens Kontor indført ordlydende[1]) i den saakaldte «Skjøde- og Pantebog» (Sportellovens § 38 o. fl. St.), almindelig kun «Pantebog» kaldet[2]) i den Hensigt, at enhver deraf mod den

---

[1]) Jfr. L. 1. 8. 4 «Ord for Ord», jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 1: «Ord til andet». I de Tilfælde, hvor kun mundtlige Erklæringer er thinglyste (f. Ex. Protester), bliver blot disses Protokollation i Thingbogen at gjentage i Pantebogen; jfr. ovenfor S. 82.

[2]) Fdn. 7 Febr. 1738 § 1 ff.; L. 17 Decbr. 1836 §§ 6—9: «Panteprotokol», Fdn. 7 Febr. 1738 § 6 «Pante- og Skjødeprotokol». Stundom ser man Navnet «Publikationsprotokol» (f. Ex. ved Stiftsoverrettens Pantebog). I enkelte Jurisdiktioner findes særskilt Skjødebog og Pantebog. I Kjøbenhavn er det sidste Ord Navn paa en Protokol, der blot indeholder Thingbogens Bevidnelse af Thinglysningerne, medens den almindelige Skjøde- og Pantebog kaldes «Pantekopibog».

lovbestemte Sportel kan faa en nøjagtig Afskrift og Retsskriveren for Fremtiden have en Kundskabskilde, hvoraf han kan hente og give andre paalidelig Oplysning om forhen thinglyste Breve (L. 1. 8. 4, Fdn. 7 Febr. 1738 § 1).

Budet om det thinglyste Dokuments ordlydende Indførelse i Pantebogen er dog ikke ganske bogstaveligt at forstaa. Saafremt det nemlig selv er en Udskrift af anden offentlig Protokol, f. Ex. en Domsakt, Skiftebrev o. desl., er det kun nødvendigt eller rigtigt — for ikke til Overflod at opfylde Bogen — at indføre ordlydende den Del af Indholdet, som er af Interesse for det Retsforhold, for hvis Skyld Thinglysningen har fundet Sted [1]) f. Ex. ved en Dom i en Grænsetvist Konklusionen og den Del af Præmisserne, som tjener til at forklare dennes Afgjørelse af Grænserne. Dette er ingen vilkaarlig Indskrænkning af Loven, men flyder ganske naturlig af den rette Opfattelse af, hvad der her skal ansees som thinglyst; det er i Virkeligheden kun den nævnte Del af Domsakten o. desl. og ikke denne i sin Helhed med alskens uvedkommende Ting. Den her antagne Mening finder ogsaa Støtte i de Lovbud, der især taler om denne Slags Thinglysninger, Fdn. 19 Aug. 1735 § 18 («saavidt Skiftebrevene derom handle», jfr. i Slutningen «den endelige Doms Sentense») og Sportell. § 38 («extraktvis indføres i Skjøde- og Pantebogen»). Saafremt den thinglyste Protokoludskrift kun indeholder, hvad der er af Interesse for Pantevæsnet (saasom den i Udskiftningsl. 13 Marts 1882 § 26 omhandlede), bliver derimod naturligvis som sædvanligt alt at indføre i Pantebogen. Ved de i samme Lovs § 112 omhandlede Storskifter skal imidlertid Uddraget endog slet ikke indføres i Pantebogen for ej at overfylde denne, men kun i Registret, med Henvisning til den over Forretningen førte Protokol [1]).

---

[1]) Medens Justits- og Indredept. i Skr. 17 Januar 1861 (jfr. dog Skr. 29 Juli 1863) har udtalt samme Mening som ovenfor ved Udskiftningsforretninger (den daværende Lov havde ingen saadan Begrænsning af Protokol-Udskriften som L. 1882 § 26), har Justitsdept. nu i Skr. 5 Juni 1889 bestemt fastholdt, at Exekutions- og andre Fogedforretninger skal indføres «Ord til andet» i Pantebøgerne; hvis herved menes den hele Akt, henvises til det ovenfor forklarede.

Dokumenterne indføres i kronologisk Orden, beregnet efter Thinglysningstiden, idet nemlig Pantebogen føres under et for den hele Jurisdiktion. Dette leder da til, at Dokumenter, thinglyste paa samme Thingreise, indføres thinglagsvis, gjerne med fælles Overskrift for hvert Thing og for hver Thingdag inden dette. Ved Slutningen af de under samme Overskrift indførte Dokumenter bør Retsskriveren bekræfte rigtig Protokollation. — Pantebogen skal være forsynet med en «Margin» for at give Plads til Anmærkninger om Aflysning og senere Thinglysninger vedkommende samme Dokument, f. Ex. om Cession af Panteret[1]).

Pantebøgerne foreskreves i Norge først ved Lovbogen, hvis Bud herom (1. 8. 4) kun langsomt blev efterkommet i adskillige Egne. Sommesteds har de været førte allerede tidligere[2]).

Medens andre Retsprotokoller, efter at være udskrevne, skal indsendes til Amtmanden og efterhaanden af denne afgives til Centralarkiverne (Rigsarkivet eller — for det vestenfjeldske og nordenfjeldske — Stiftsarkiverne i Bergen og Trondhjem), har Fdn. 7 Febr. 1738 § 6 paabudt, at Pantebøgerne tilligemed de i næste § omhandlede Registre bliver at opbevare hos Retsskriverne for at følge dem «Mand for Mand»[3]).

[1]) Se 1. 8. 3 i. f., Fdn. 7 Febr. 1738 § 5; Budet ansees opfyldt ved at levne et aabent Rum ved Begyndelsen af hver Afskrift. — Kancelliskr. 3 Marts 1792 for Danmark (Fogtmans Reskriptsamling) anser Margin overflødig, naar kun Register føres, hvorimod det dog er afgjørende, at Fdn. 7 Febr. 1738, som indførte Registre, selv ogsaa i § 5 foreskriver Margin.

[2]) Ialfald er dette Tilfældet i Trondhjem, hvor der findes Pantebøger fra 1670 af.

[3]) Naar samme § ogsaa bød Amtmændene at tilbagelevere Retsskriverne de ældre Pantebøger, da er dette Bud for adskillige Jurisdiktioner vistnok ikke efterkommet; flere af de ældste Pantebøger fra Lovbogen af findes nemlig nu i Centralarkiverne; jfr. ellers Aubert Grundbøgernes Historie § 32. Der er af Justitsdept. ved Cirk. 6 Septbr. 1890 reist Spørgsmaal om Indsendelsen til disse af alle Pantebøger ældre end et vist Aar (f. Ex. 1800). Dept. har ogsaa tidligere i enkelte Tilfælde samtykket i de ældste Bøgers Afgivelse til Centralarkivet. Hertil udfordres dog vel Hjemmel i en kongelig Resolution, da et Departement neppe har Myndighed til uden videre at fravige Fdn. 1738 § 6.

Dette forklares derved, at der ofte paa deres Kontor er Spørgsmaal efter Afskrift af gamle thinglyste Breve.

§ 11.

Panteregistrene.

I. Da Lovbogen indførte Pantebøger, var det i den Hensigt, at «enhver til Efterretning deraf skriftlig gives, som haver fornøden at vide, om det Gods, som til Pant frembydes, mageskiftes, skjødes eller gives, til andre tilforn er pantsat eller afhændet». Eftersom man udskrev det ene Bind Pantebøger efter det andet, maatte imidlertid, naar Pantebogen skulde svare til dette sit Øjemed, Trangen til et oversigtligt Register blive følelig. Mangesteds — især ved Landsthingene i Danmark — havde man vistnok forfattet alfabetiske Registre i hvert enkelt Bind af Pantebogen, men væsentlig kun over Personer [1]); de var saaledes ganske utilfredsstillende (jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 5 *int.*). Anlægget af ordentlige Registre — eller «Panteregistre», som de næsten altid har været kaldte i Danmark og Norge — blev derfor for begge Riger paabudt ved Fdn. 7 Febr. 1738 § 2 [2]).

Denne af Andreas Højer forfattede Forordning [3]), som vistnok navnlig i dette Hovedstykke er paavirket af det nordtyske Grundbogvæsen, betegnede herigjennem et stort Fremskridt. Men det er at beklage, at Tanken ikke har faaet et tilstrækkelig klart Udtryk, og at den, ligesaalidt senere som sam-

---

[1]) Jfr. nærmere Aubert Grundbøgernes Historie § 24.

[2]) Fdn.s § 2, 1ste P. lyder: «Over denne Pantebog skal de holde accurate alphabetiske Registre, ej alene over Debitorernes og Kreditorernes Navne; men paa Landet eller ved Landsthingene, endog over Jordegodser, som pantsættes, skjødes eller mageskiftes, hvori ej alene Hovedgaarder, men Byerne, hvori en eller anden Gaard pantsættes eller skjødes, Skove, Møller, Kirke- og Kongetiender og al anden fast Ejendom indføres, saa at deraf alle Tider uden Møje af enhver kan udfindes, om nogen Gaard eller Gods med Pant eller i anden Maade findes behæftede».

[3]) Se nærmere Aubert l. c. § 25.

tidig, fulgtes af nogensomhelst Instruktion om de nye Registres Indretning (jfr. dog Fdn.s § 3). De uheldige Følger heraf udeblev ikke i en Tid, da Lovenes Gjennemførelse overhovedet, selv hvor de var klare, endnu var saa særdeles langsom og slap.

Forordningen foreskrev utvivlsomt Anlægget af Personalregistre («over Debitorernes og Creditorernes Navne») saavel for By som for Land, samt fornemmelig af Realregistre («hvori Jordegodser — — og al anden fast Ejendom indføres») for Landet, og at disse skulde føres hver for sig. Men allerede dette sidste har fundet et mindre klart Udtryk, og det samme gjelder det Hovedvilkaar for et godt Realregister, at hver Ejendom skulde have sit særskilte Folium (Realfolium). Uklart var det ogsaa, om der mentes Registre til hvert enkelt Bind af Pantebogen eller til de fremtidige Pantebøger i det hele, og i første Tilfælde, om Registret skulde føres som en særskilt Bog.

II. Slettest blev nu Lovbudet efterlevet i Danmark [1]), skjønt det — hvad selve Ordene viser — nærmest var skrevet med dette Lands Forhold for Øje. Naar undtages Kjøbenhavn — hvor Realfolier anlagdes efter en særskilt kgl. Resol. af 27 Juli 1759, meddelt i Raadstueplakat af 1 Aug. s. A. — og enkelte andre danske Stæder, hvor de frivillig indførtes i langt senere Tid, fandtes der, saavidt vides, intet ordentligt Realfolium i Danmark før Midten af dette Aarhundrede. Dette finder imidlertid tildels sin Forklaring i den samme Omstændighed, som havde hindret Institutionens Opkomst i mange tyske Lande, nemlig at man savnede en ordnet Matrikul over Landejendommene og, for de fleste Bondegaardes Vedkommende, tillige andet Middel til at individualisere Grundstykket paa en for Pantevæsnet tilstrækkelig Maade. Efterat denne Hindring var bleven fjernet gjennem Indførelsen af en ny Matrikul ved Fdn. 24 Juni 1840, blev Anlægget af Realfolier paabudt ved Fdn. 28 Marts 1845, som da, saavidt vides, ogsaa efterhaanden blev gjennemført overalt i Danmark undtagen i Kjøbenhavn, hvor det skulde have sit For-

[1]) Jfr nærmere Aubert l. c. § 26 ff.

blivende med den gamle Ordning. Forordningen ledsagedes af et, efter tysk Forbillede forfattet, Schema med særskilte Afdelinger: 1) for selve Ejendommen og dens nærmere Betegnelse, hvorunder ogsaa i Korthed anføres Servituter og andre varige Byrder; 2) Adkomster; 3) Pant og andre Heftelser, derunder indbefattet Kjøbekontrakter og Breve, hvorved Servituter stiftes[1]).

III. Bedre gik det med Efterlevelsen af Fdn. 7 Febr. 1738 § 2 i Norge, hvad der vistnok især maa forklares derved, at her næsten alle Thinglysninger var samlede ved Hjemthinget, og fornemmelig ved, at man allerede fra det 17de Aarhundrede havde en ordnet Matrikul over alle dengang endnu udelte Ejendomme, hvilken sammen med de nedarvede Gaardsnavne og Landets særegne Bebyggelse (modsat de danske Landsbyer) afgav et forholdsvis brugbart Grundlag for Realfoliers Anlæg. Alligevel bidrog ogsaa hos os Lovbudets Uklarhed til en meget langsom og ofte særdeles utilfredsstillende Gjennemførelse. I den første Tid nøjede man sig vistnok overalt med de ældre alfabetiske Registre bag eller foran i hvert Bind af Pantebogen (stundom dog i en særskilt Bog), med Gaardes og Personers Navne blandede om hinanden uden nogetsomhelst «Folium» og ofte uden nogen Extrakt; hermed vedblev man sommesteds — og naturligvis især i Byerne — til langt ud i vort Aarhundrede. Efter Forløbet af et Snes Aar[2]) begyndte man imidlertid i flere Jurisdiktioner — og det ogsaa i Kjøbstæder — efterhaanden at anlægge Realfolier. Disse var imidlertid, ialfald som Regel, knyttede alene til det enkelte Bind af Pantebogen, og denne Ordning holdt sig sommesteds meget længe. I den sidste Del af Aarhundredet begyndte man dog ogsaa i adskillige Jurisdiktioner at anlægge Realfolier, der var beregnede for en længere Fremtid,

---

[1]) For disse findes dog i forskjellige Registres Schemata en egen Rubrik ligesom i det ældre preussiske Schema.

[2]) I 1757 er sandsynligvis det ældste mig bekjendte norske Realfolium (Akers Sorenskriveri) anlagt; jfr. nærmere Aubert Grundbøgernes Historie § 33. I dette og flere andre Sorenskriverier har man ogsaa opfyldt Budet i Fdn. 1738 § 6 om Forfattelse af Register til de ældre Pantebøger; men dette er dog hos os en Undtagelse.

som et virkeligt Register over alle de vedkommende Ejendommen thinglyste Dokumenter uden Hensyn til Pantebøgernes Omskiften; dette synes navnlig at være fremskyndet ved Indførelsen af 1/4 pCt.-Skatten paa Pantebreve, hvilken skulde kontrolleres gjennem Retsskriverens Extrakter af Pantebøgerne (jfr. Fdn. 31 Maj 1781 § 4), og ved den dermed sammenhængende Renselse af disse for gamle Heftelser (se især Reskript 1 Aug. 1788 og det der citerede).

Paa denne Maade var da vistnok overalt i Norge Realregistre indførte noget før Midten af vort Aarhundrede. Disse saakaldte «gamle Registre» var imidlertid af Mangel paa enhver Instruktion yderst forskjellig indrettede og blev desuden mangesteds uordentlig førte. Paa Landet havde ogsaa de allerfleste den særlige Mangel, der hang sammen med den ældre Matrikuls Plan, at kun hvert gammelt Matrikulnumer havde sit Folium; dette maatte derfor i de Egne, hvor Jordudstykningen gik raskt fremad, let blive overlæsset til Skade for Brugen. Skjønt adskillige Retsskrivere efter Indførelsen af den nye Matrikul i 1836 havde begyndt at forfatte nye Registre, hvori denne Feil var rettet, fandt derfor Lovgivningen det fornødent at skride ind, og ved Lov indeholdende nærmere Bestemmelser om Pantevæsnet af 19 August 1845 — der i § 1 foreskrev Panteprotokollernes Renselse for gamle tomme Heftelser — befaledes det i § 3, at enhver ny Parcel skulde have sit eget Folium i Panteregistret — hvilken Regel, efterhaanden som nye Panteregistre indrettedes, skulde blive at anvende paa ældre Parceller[1]) — hvorhos Lovens § 4 overlod til Kongen at bestemme det Schema, hvorefter nye Panteregistre skulde indrettes. Uagtet det altsaa ikke hermed egentlig var blevet lovfæstet, at nye Registre overalt skulde indføres, og dette heller ikke blev paabudt i den med Hjemmel af Lovens § 4 udfærdigede kgl. Resolution 19 Juli 1848 (jfr. dens

[1]) Det vil altsaa sees, at Loven er given i samme Aar som den ovennævnte danske Forordning — hvad der vistnok kun er en Tilfældighed og ikke Efterligning — og at Reformen i begge Lande har fulgt efter Indførelsen af en ny Matrikul. Den danske Fdn. § 17 hjemlede ogsaa Udslettelse af 20 Aar gamle Heftelser, men efter Mortifikationsstevning.

§ 1, «naar nye Registre herefter indrettes»), var det dog en Selvfølge, at Regjeringen nu i Tilfælde af Ledighed i Embedet forbeholdt nye Realregistres Forfattelse overalt, hvor de ældre Registre ikke fandtes tilfredsstillende. Efterhaanden er saaledes nu nye Realregistre indførte i de allerfleste Jurisdiktioner, om der end fremdeles bruges nogle Registre, der er indrettede i den nærmeste Tid før 1848.

IV. Ifølge Resolutionen af 1848 [1]) — fra hvis Regler der forøvrigt kan gjøres Afvigelser, paa Grund af særegne Omstændigheder, med Justitsdepartementets Tilladelse (§ 10) — skal Realregistret paa Landet indrettes særskilt for hvert Thinglag, saaledes at det, hvor det findes hensigtsmæssigt, med Overøvrighedens Samtykke kan deles i flere Bind for et enkelt saadant, hvilket naturligvis efterhaanden er blevet meget praktisk [2]). Hvor der findes noget større Antal Bygninger samlede paa et Sted (f. Ex. Strandsteder), skal de ogsaa have et eget Bind eller ialfald en egen Plads i Registret [3]).

Inden det enkelte Bind skal hver Ejendom, som ved Registrets Anlæg udgjør et særskilt Matrikulnumer, have sit særskilte Folium, i den Orden, som svarer til «Løbenumrenes» (nu Gaardsnumrenes) Rækkefølge efter Matrikulen af 1836. Deles et Numer efter Registrets Indrettelse, skal Parcellen efter Skylddelings-Forretningens Thinglysning (jfr. Cirk. 21 Juni 1880 § 7 og 10 Juli 1889 § 5 ff.) faa sit særskilte Folium, om muligt bag i samme Bind af Registret eller ialfald i et senere Bind, hvori der henvises til det ældre samlede Numers Folium, der vedbliver at benyttes som saadant for Hovedbruget. Ogsaa saadanne Parceller, der efter Lov af 4 Juli 1884 § 1 paa Grund af sit ringe Værd ikke kan erholde særskilt Matrikul-Skyld eller Numer, maa paa lignende

[1]) Denne Resolution med Schema er affattet væsentlig overensstemmende med en Afhandling af Sorenskriver J. M. Conradi i Rt. 1846 S. 27 ff.; jfr. ogsaa Departementstid. 1848 S. 629 ff.

[2]) I enkelte Thinglag er der saaledes indtil 12 Bind.

[3]) Sommesteds har ogsaa et enkelt Matr.-No., som er særdeles udstykket, et eget Bind.

Maade efter Skylddelings-Forretningens[1]) Thinglysning (jfr. L.s § 4) erholde eget Folium[2]). Om Foreningen af Folier, naar flere Matrikulnumre sammenføjes til et, se L. 15 Juni 1878 § 2, jfr. § 3 i. f., jfr. Cirk. 10 Juli 1889 § 3. Kirker samt Tiender og lignende stedsevarende Grundbyrder, der ikke udgjør Appertinentser til en skyldsat Ejendom, skal have særskilt Folium; ligesaa i de ovennævnte Hus-Samlinger enhver Bygning eller Kreds af Bygninger, der udgjør en Ejendom; Resol. § 3[3]). Paa samme Maade bør forholdes med andre uskyldsatte Ejendomme[4]) som Almenninger, Jernbaner[5]).

I Kjøb- og Ladesteder[6]) skal ligeledes hver Ejendom have sit Folium efter Matrikulen, Grundtaxtnumer, Assurancenumer eller deslige, idet der om Registrets Indretning

---

[1]) Ifølge Lovens § 4 er ogsaa Thinglysning af Adkomstbreve for ny Ejer Vilkaar for at opføre saadan Parcel særskilt i Matrikulen; men dette anseees ikke nødvendigt for at give den særskilt Folium i Panteregistret; jfr. Justitsdept. Skr. 14 Novbr. 1884 og Finantsdept. Cirk. 26 Novbr. 1888 § 1. — Se ogsaa det sidstnævnte Cirk. § 3 om Sorenskriverens Meddelelse til Fogden og Indberetning til Finantsdep. om Thinglysning af Adkomstbreve paa nye Parceller.

[2]) Jfr. ogsaa C. Lous i Rt. 1882 S. 372 og Dept. Skr. 6 Maj 1884.

[3]) Jfr. Skr. 24 April 1869 og 8 Decbr. 1873; jfr. ogsaa her Skr. 31 Maj 1889 indeholdende vejledende Regler for Udarbeidelsen af Realregistre over bymæssig bebyggede Strøg paa Landet.

[4]) I Finmarken er vistnok ikke Rigets almindelige Matrikul indført; men der findes dog dels en gammel (Resol. 27 Maj 1775 meddelt i Skr. 3 Juni s. A.) dels en ny Matrikul; jfr. L. 22 Juni 1863 og 24 April 1869, kgl. Resol. 14 Marts 1870 og 26 Aug. 1876, Oth. Prp. No. 33 i Storth. Forh. 1862 og No. 19 for 1868, Storth. Prp. No. 18 for 1877. Finmarkens Realfolier er anlagte paa Grundlag af en af disse Matrikler.

[5]) Ved Røraas Sorenskriveri føres et eget Kux-Register over Kuxerne eller Parterne i Kobberværket, der overensstemmende med gammel Bergret tildels endnu behandles som fast Gods, idet Kuxejerens Aktiebrev skal thinglyses ved Værkets Værnething, jfr. Privil. 12 Sept. 1818 § 1; se ogsaa Aubert i Rt. 1874 S. 102 Note 66 og ovenfor S. 79.

[6]) Disse skal have sit eget Register, selv om de hører under samme Thinglag som det omliggende Landdistrikt, jfr. Resol. § 4; se ogsaa L. 5 Juni 1869.

forøvrigt[1]) gjelder lignende Regler som for Landets Vedkommende (Resol. § 4). — Om Haandregister o. desl. til Realregistrene for hvert Thinglag o. s. v. se Resol. § 6.

Hvert Folium i Realregistrene skal bestaa af mindst to Sider og vil naturligvis ofte tælle adskillig flere. Der skal her først levnes en særskilt Plads til Overskriften, som indeholder alt vedkommende Ejendommens nærmere Betegnelse, nemlig Matrikul-Numer paa Landet og tilsvarende i Byerne, Matrikul-Skyld paa Landet og Ejendommens særlige Navn, hvilket sidste dog kun undtagelsesvis findes i Byerne. Ved Matrikul-Numer og Skyld paa Landet er nu at mærke, at den reviderede Matrikul efter L. 6 Juni 1863 § 37 er sat i Kraft ved kgl. Resol. 29 Maj 1886 og derfor maa lægges til Grund for Realregistrenes Førelse, efterhaanden som den trykte Matrikul for Distriktet er omsendt fra Finantsdepartementet (hvilket i den nærmeste Fremtid vil være fuldført) overensstemmende med de nærmere Regler i Cirk. 10 Juli 1889[2]). Herved kommer da «Gaardsnumer» istedetfor det tidligere «Matrikulnumer» og derunder for hver ny eller gammel Parcel løbende Brugsnumer (for hvert Gaardsnumer begyndende med No. 1), medens de tidligere Løbenumre bortfalder. Det «gamle» (før 1837 gjeldende) Matr.-No. med Skyld bør dog fremdeles anføres, da det endnu kan være af Interesse f. Ex. ved Udskiftninger, jfr. L. 13 Marts 1882 § 33. — Hvad Gaardsnavnene paa Landet angaar, da skal saadanne altid findes, ogsaa ved nye Parceller; jfr. L. 15 Juni 1878 § 4, Cirk. 21 Juni 1880 §§ 5 og 6, Cirk. 10 Juli 1889 § 8. Forandring af dette for hele Protokollationsvæsnet saa vigtige Led i Grundstykkets Betegnelse maa i Almindelighed kun ske ved Ejerens thinglyste Erklæring (L. 17 Decbr. 1836 § 5 og 15 Juni 1878 § 4), hvad der sikrer, at det nye Navn kommer ind i Registrets Overskrift; for ældre Rettigheds-

[1]) Grundlaget for Folierne er temmelig forskjelligt i de enkelte Byer, hvorom navnlig maa henvises til de mange lokale Love om Grundskatter, jfr. ogsaa ovenfor S. 89.

[2]) Som ovenfor S. 103, Note 4 forklaret gjelder ikke denne Matrikul i Finmarken; man har der andre Slags Numre og anden Skyld («Kjør og Faar»).

haveres Skyld bør dog det forrige Navn blive staaende og tilføjes i de af Retsskriveren udfærdigede Panteattester o. desl., da der ellers let kan opstaa Forvirring. Samtidig med den stedfundne Revision af Matrikulen er der nu ogsaa ved ven idenskabelig Kommission foretaget en Revision af Gaardsnavnene, hvorved disses Skrivemaade paa en forsigtig Maade er bragt nærmere i Overensstemmelse med den almindelige Udtale og det historiske Navn. Noget Bud om, at denne reviderede Skrivemaade skal anvendes i Panteprotokoller og Dokumenter, er ej udfærdiget, og det er derfor enhver Retsskrivers Skjønsomhed overladt, hvorvidt han vil optage den nævnte rigtigere Skrivemaade. I de maaske hyppigste Tilfælde vil en saadan Optagelse ogsaa være ganske ubetænkelig, da paa Grund af Afvigelsens Ringhed ingen Misforstaaelse vil kunne flyde deraf; en lignende er vistnok ogsaa mangesteds foregaaet efter den nye Matrikul af 1836, hvormed tildels ogsaa en Navne-Revision var forbunden. Men i mange Tilfælde vil Retsskriveren ikke kunne optage den nye Skrivemaade uden Fare for, at der heraf kan opstaa Forvirring, idet nemlig Forandringen er saa stor, at Uindviede ikke vil kunne skjønne Navnenes Enhed [1]). Paa den anden Side er det dog ønskeligt, at Retsskriveren bidrager til en forsigtig Afskaffelse af de gamle forvanskede Navne — der sandsynligvis især skriver sig fra den ældste Matrikul og er fremkaldte ved Ukyndighed i Sproget og Tidens bagvendte Retskrivning — og dette vil kunne ske, om han bruger en lignende Fremgangsmaade, som ovenfor er anbefalet ved thinglyste nye Navne, nemlig at opføre det reviderede Navn i Registret ved Siden af det gamle og foreløbig tilføje det i Parenthes i sine Attester; derved vil det efterhaanden vinde Indpas og kan efter en Tidlang ganske afløse det gamle [2]).

---

1) F. Ex. Filset for Tilset, Hjera for Heiret, Ro for Ryen, Juland for Lifland, Hauge for Høje, for ikke at tale om Tilfælde, hvor Matrikulnavnet er aldeles forskjelligt fra det i daglig Tale brugte, (f. Ex. Vigenstad for Skeje, Ekre for Ødegaarden).

2) Jfr. hermed Dept.-Cirk. 10 Juli 1889 § 8 om Grundsætningerne for Angivelsen af nye Navn ved Parceller. — Ved disse er ofte at anbefale, at Hovedbrugets Navn tilføjes, da mange Parcellers Navne er tilfældig valgte og lidet kjendte.

Forøvrigt bør det ved Overskriften iagttages, at der ikke levnes for lidet Rum til kommende Anmærkninger. Særlig at anbefale er det, at man her i Lighed med, hvad der sker ved enkelte Jurisdiktioner, opfører Ejernes Række i al Korthed for strax ved enhver Benyttelse af Foliet at kunne se, hvem der har thinglyst Adkomst paa Ejendommen[1]).

Hvad Indretningen af Foliet forøvrigt angaar, maa derom henvises til det lovbefalede Schema[2]).

---

[1]) Dette Slags Tillæg i Anordningen, som ikke i nogen Grad forstyrrer Schemaet, maa kunne gjøres uden Departementets Samtykke; man kan desuden derfor anføre, at man herved paa bedste Maade opfylder Budet i Fdn. 7 Febr. 1738 § 3.

[2]) Det for Landet brugelige hidsættes her efter Bilagene til Resol. 19 Juli 1848, kun med de Forandringer, der er en Følge af Matrikulens Revision:

Matr.-No. 48 (31).
Løbe-No. 69. **Brøter, østre.**
Gl. Skyld 4 Daler (1 Sk₰).
Gaards No. 58, Brugs No. 1. Skyld 12 Mark 25 Øre.

Adkomster og Heftelser.	Pantebog. No. Fol.	Anmærkninger.
Skjøde fra Hans Kristensen til Peder Karlsen for 1600 Spd., dateret 26 September, thinglyst 13 November 1863.	7—30	
Obligation fra Peder Karlsen til Hans Kristensen med 1ste Prioritet for 800 Spd., dat. 26 September, thinglyst 13 November 1863.	7—31	Aflyst 4 Februar 1870 for 400 Spd., Pb. 8—40.
Skyldsætning afholdt og thinglyst 5 Februar 1889, hvorved en til Ole Olsen solgt Andel er givet en Skyld af 2 Mark 75 Øre.	12—80	
Skjøde fra Karl Pedersen til Ole Olsen paa bemeldte Andel for 600 Spd., dateret og thinglyst 5 Februar 1889.	12—81	Se for denne Del, Gaards-No. 58, Brugs-No. 2, Reg. Pag. 300.
Gaards-No. 58, Brugs-No. 1 Skyld 9 Mark 50 Øre.		
Fæsteseddel fra o. s. v.	12—109	

Det vil heraf sees, at der kun er en Hoved-Rubrik for Indførslerne eller Extrakterne, fælles for Adkomster og Heftelser[1]). Dette maa vistnok ansees som en af de ikke faa Mangler ved vort Schema, idet det gjør Oversigten vanskeligere.[2]) Om Extrakternes Form forøvrigt skal handles nedenfor S. 109 ff. fælles for begge Slags Registre.

V. Personalregistrene, som ogsaa var foreskrevne i Fdn. af 1738 § 2 og det saavel for By som for Land, var i Norge endnu meget længere end Realregistrene i mislig Orden. Først efterhaanden blev virkelige Personalregistre som særskilte Protokoller mere almindelig indførte især i Byerne, medens man paa Landet ialfald ofte nøjede sig med at extrahere vedkommende thinglyste Dokument paa den Gaards Folium, hvor Skyldneren o. s. v. boede, uagtet det var Gaarden selv ganske uvedkommende. Resol. 19 Juli 1848 §§ 7 og 8 har imidlertid gjort det nødvendigt overalt at indrette særskilte Personalregistre for deri at extrahere alle de thinglyste Dokumenter, der ikke vedkommer fast Gods. Det er overladt Sorenskriveren, hvorvidt han vil føre dette Register thinglagsvis eller under et for det hele Sorenskriveri. Ifølge

---

[1]) I flere Jurisdiktioner, især blandt Byerne f. Ex. i Christiania (med nær 60 Bind Realregistre), Drammen og Trondhjem har man faaet Tilladelse til at føre særskilte Rubriker for hver af disse Slags Dokumenter overensstemmende med, hvad der forhen vistnok var det almindeligste.

[2]) Man var overhovedet i 1848 altfor ængstelig for at gjøre Folierne store, for at ikke det hele Bind skulde blive for stort og derved vanskeligt at medtage paa Thinget, hvor dengang mange Dokumenter forfattedes. Efterat Sorenskriverens Eneret til i visse Tilfælde at skrive Skjøder o. desl. (Sportell. § 23) er hævet ved L. 17 Juni 1869, er efterhaanden vistnok i de fleste Egne hans Forfattelse af Dokumenter paa Thinget bortfalden, og Registrene kan forblive hjemme. Deres Format bør da ogsaa forøges, da mange Folier nu saa let bliver overfyldte, og man saameget snarere maa forfatte et helt Sæt nye Registre for Jurisdiktionerne; dette er allerede skeet paa flere Steder, hvor man havde anlagt nye Registre efter 1848. Ved Cirk. 27 Juni 1888 har imidlertid Justitsdept. udtalt, at Højden ved alle offentlige Protokoller af Hensyn til Opbevarings-Rummene (de nye Jernskabe og siden Centralarkiverne) ikke bør være over 34 Cm.

hvad der i sidste Afsnit vil blive forklaret om Thinglysningens Fornyelse i Tilfælde af Personens Flytning, vil det være hensigtsmæssigst at føre det paa sidstnævnte Maade, hvilket ogsaa anbefaler sig paa Grund af de herhen hørende Thinglysningers større Sjeldenhed efter Lov 12 Oktbr. 1857. I Almindelighed har dette ogsaa været overholdt fra Justitsdepartementets Side; men der er dog endnu mange Jurisdiktioner, hvor Personalregistret føres særskilt for Thinglagene eller andre mindre Dele [1]).

Personalregistret skal egentlig have to Afdelinger, den ene for alskens Beheftelser af Person eller Gods, den anden for Dokumenter af andet Indhold f. Ex. Afkald; men efterat Thinglysning af saadanne er afskaffet, og det samme for det meste er blevet Tilfældet ved beslægtede Dokumenter, ansees denne Deling ikke længere nødvendig, jfr. Skrivelse 13 Januar 1870.

Personalregistrets Indretning er væsentlig forskjellig fra Realregistrets. Der kan selvfølgelig ikke være Tale om at give enhver Person i Retskredsen sit særskilte Folium, og selv om man vilde indskrænke sig til at indrette et saadant for enhver, for hvis Vedkommende noget engang er thinglyst, vilde det ialfald i større Jurisdiktioner være meget byrdefuldt om ikke uoverkommeligt [2]). I Stedet har Resol. 1848 nøjet sig med efter de ældre Registres Forbillede at give hvert Bogstav af Alfabetet sit særskilte Rum i Protokollen, og Anførslerne sker da under dens Forbogstav, hvem Thinglysningen vedkommer; se nærmere Resol. § 8 om, hvilket af Personens flere Navne her skal være det afgjørende. Inden det enkelte Bogstavs Plads er der ingen

---

[1]) I det Foredrag, som ligger til Grund for Resolutionen af 1848 (i Departementstidende 1848 S. 654) har Dept. udtalt det som lidet tvilsomt, at Personalregistret bør føres jurisdiktionsvis, altsaa for det hele Sorenskriveri; men denne Mening har ikke faaet tilstrækkeligt Udtryk i Resolutionen (jfr. dog Schemaet), og Dept. har i mange Tilfælde uden særlig Grund tilladt, at Registret føres thinglagsvis o. desl. Jfr. hermed Ertzaas i Rt. 1875 S. 853.

[2]) Det er dog gjort ialfald i et enkelt Sorenskriveri (Holt Sorenskriveri c. 1880); Justitsdepartementet har negtet Samtykke dertil i Skr. 5 Maj 1891.

anden Orden end den kronologiske, hvorfor det i store Jurisdiktioner kan være tungvint at eftersøge alt, hvad der vedkommer samme Person [1]).

VI. I adskillige Søfartsdistrikter føres ogsaa, tildels fra gammel Tid, særskilte Skibsregistre med særskilt Folium for hvert Fartøj. Disse Registre ligger ganske udenfor Fdn. 7 Febr. 1738 og Resol. 19 Juli 1848, hvilken sidste byder at extrahere Thinglysninger vedkommende alt Løsøre i Personalregistret, og det kunde da synes, som om denne Regel ligefuldt maa følges, hvor der er Skibsregister. Justitsdepartementet har imidlertid i enkelte Tilfælde i Kraft af sin i Resol. § 10 hjemlede Myndighed paabudt disses Førelse og i mange andre ialfald stiltiende tilladt den. Det tør derfor vistnok antages som sædvansmæssig gjeldende Regel, at Førelse af Skibsregister fritager for Extrakt af de derhen hørende Thinglysninger i Personalregistret [2]).

VII. Som fælles Regel for de to Hovedarter af Registre gjelder, at alt, hvad der er thinglyst og indført i Pantebogen, skal extraheres i Registret, jfr. Fdn. 1738 § 2, Resol. 1848 § 7; en Undtagelse se Lov om Jordebogsrettigheder 17 Decbr. 1836 § 6, jfr §§ 8 og 9 [3]) hvilken selvfølgelig ikke kan udstrækkes til andre sædvanlige, thinglyste Afgifter f. Ex. Jordafgiften, jfr. Cirk. 24 Januar 1850. Har Thinglysningen været ganske hensigtsløs,

---

[1]) I Christiania er derfor atter anlagt et kortfattet Hjælperegister for Personalregistret; jfr. ogsaa U. f. L. VII. 29.

[2]) Som ovenfor S. 1 nævnt er der udarbeidet et Lovudkast om Skibsregistre med retsstiftende Virkning efter Indførelsen heri (altsaa efter Indtegningsprincipet); se Storthingforh. 1888 Oth. Prop. No. 23. Et lignende Udkast ventes netop i denne Tid ophøjet til Lov for Danmark.

[3]) Den i Loven omhandlede nye Fortegnelse over Jordebogsrettigheder skal thinglyses og som sædvanligt indføres i Pantebogen; men §'en fritager for at notere dens Indhold i Panteregistret for hvert Brug og for at anmærke den som Heftelse i Panteattester, dels paa Grund af Vidtløftigheden, dels og fornemmelig, fordi slige Heftelser vitterlig findes paa de fleste Brug, og det derfor kun lidet interesserer at faa særlig Oplysning derom. Sammenhængende hermed er Bestemmelsen i §§ 8 og 9 om, at thinglyste Kvitteringer kun skal noteres paa et for dem bestemt særskilt Blad i Pantebogen.

f. Ex. ved et simpelt Gjeldsbrev, bør Retsskriveren dog ikke opfylde Registret med Extrakter deraf. Endelig kan det mærkes, at Anførsel i Realregistret kan blive umulig derved, at Ejendommen er for utydelig betegnet; Thinglysningen bør da anmærkes i Personalregistret, jfr. Skr. 18 Decbr. 1863 i Slutningen.

Hvorvidt Anførslen skal ske enten i Real- eller Personalregistret, afgjøres efter samme Regler, som tidligere er fremstillede angaaende det Sted, hvor Thinglysningen skal foregaa. Realregistret skal nemlig oplyse alle Thinglysninger vedkommende fast Gods — Personalregistret alle, der vedkommer Personen selv eller hans Løsøre, iberegnet Skib, Res. 1848 § 7. Immaterielle Rettigheder over fast Ejendom ansees som fast Gods. Thinglysning vedrørende Huse paa Andenmands Jord anføres ogsaa bedst paa dennes Folium (jfr. Skr. 24 April 1878). Anførslen sker ligefuldt i Realregistret, om end Udstederen ikke kan sees at have thinglyst Hjemmel paa den faste Ejendom (jfr. U. f. L. IX. 73). At en Person har en saadan, leder omvendt heller ikke til at anføre Thinglysningen i Realregistret, naar den ikke angaar dette Gods. Derimod bør Anførsel finde Sted i begge Registre, naar Thinglysningen gjelder Personens Retsstilling i det hele (f. Ex. Umyndiggjørelse, Konkurs) og han tillige ejer fast Gods i det Thinglag, hvor Thinglysningen er foregaaet. Ogsaa ellers kan Anførsel i begge Registre blive nødvendig, t. Ex. hvor Thinglysningen har angaaet baade fast Gods og Løsøre (saasom ved Exekutioner). Stundom maa Anførsel finde Sted inden samme Slags Register paa flere Folier, f. Ex. ved flere Personers Pantsættelse af et Skib, ved et Skjøde paa en Parcel ved dennes Udskillelse fra Hovedbruget, ved Stiftelse af Realservituter og dermed beslægtede Grundbyrder — hvilken maa anmærkes saavel paa den herskende som paa den tjenende Ejendoms Folium — ved en Taxtforretnings Bestemmelse om Servituter paa Jernbanelinien, og især ved Skatte-Indførsler, hvilke gjerne vedkommer mange Gaarde.[1])

[1] Ved disse sidste bliver som Følge heraf Arbeidet med Indførselen i Registret større end ved den tilsvarende i Pantebogen.

Hvad angaar Anførslens Indhold, da har man ingen anden Regel end den, som efter gammel Sædvane er fulgt i Schemaet af 1848 (jfr. dog den uklare § 3 i Fdn. 1738). Den bestaar i et Uddrag af det thinglyste Dokument, i Lighed med det, der indføres i Thingprotokollen. Ved at afgjøre dens Udførlighed maa det haves for Øje, at dens Hensigt ikke blot er at lette Dokumentets Eftersøgning i Pantebogen, men ogsaa saavidt muligt at spare Retsskriveren for en saadan. Derfor bør Extrakten ikke blot nøjagtig individualisere selve Dokumentet, men ogsaa kortelig oplyse saa meget af Indholdet, som er af Interesse for det Øjemed, i hvilket Thinglysning er foregaaet, f. Ex. ved Pantebreve Prioritet, Opstigelsesret. Paa den anden Side er unødig Vidtløftighed skadelig derved, at Foliet for tidlig bliver udskrevet. Indeholder et Hjemmelsbrev Overdragelse af flere Rettigheder, f. Ex. ved Salg Servitut, Føderaad eller Panteret ved Siden af Ejendomsretten, bør der helst foregaa en særskilt Extrakt for hver Rettighed for at hindre, at man overser den sekundære Retsstiftelse. Det er nyttigt at numerere Extrakterne i Realgistret. Ved Thinglysninger angaaende Løsøre plejer man i Personalregistret ikke at specificere dette, jfr. Schemaet.

Extrakten sker inden hver Bogstavs eller hver Ejendoms Folium i kronologisk Orden efter Thinglysningens Datum. I Personalregistret skal den begynde med det Navn, som er det afgjørende for den alfabetiske Orden, i Realregistret med Dokumentets Titel, Skjøde o. s. v. — Saafremt det thinglyste Dokument ikke har nogen selvstændig Betydning, men slutter sig til et tidligere thinglyst (f. Ex. Frafaldelse af Panteret i en Parcel, Opgivelse af Prioritet til Fordel for en yngre Heftelse, Forandring i Rentefoden), extraheres det ikke særskilt, men anmærkes ved Extrakten af Hoveddokumentet[1]).

Nogen Regel om Underskrift af den enkelte Indførsel eller om Bevidnelse fra den, som har foretaget Udstryg-

[1]) Det er at anbefale, hvad der ogsaa er gjort i enkelte Jurisdiktioner, at anlægge en særskilt Rubrik for dette Slags Anmærkninger (f. E. paa Foden af Foliet), da den vanlige Anmærkningsrubrik ofte let bliver overfyldt.

ninger, Tillæg og Rettelser findes ikke hverken sædvansmæssig eller i Resolutionen; saavidt vides, underskrives ialfald selve Extrakterne aldrig. Overhovedet maa det siges, at Panteregistrets Førelse endnu altfor meget er overladt den enkelte Retsskrivers Skjøn.

Dette hænger nøje sammen med den væsentlige Egenskab ved Registret, som helt igjennem maa haves for Øje ved vort Thinglysnings- og Protokollationsvæsen — at selv Realfoliet egentlig kun er Hjælperegister for Retsskriveren og ikke som den moderne Grundbog den for Retsbeskyttelsen overfor Tredjemand afgjørende Protokol.

VIII. Med Hensyn til Udarbeidelsen af nye Registre kan mærkes, at disse ikke kun bør være en Afskrift af de ældre, men at hver enkelt Extrakts Overensstemmelse med Pantebogen paany maa undersøges (jfr. ogsaa dansk Fdn. 28 Marts 1845 § 17). I Skr. 26 Januar 1891 har Justitsdepartementet udtalt, at man her ikke kan nøje sig med blot at indføre, hvad der nu antages at have praktisk Interesse, men at man tillige maa medtage alle ældre Hjemmelsbreve og overhovedet kun udelade, hvad der er aflyst eller lovlig udslettet. Dette bør ogsaa iagttages, for at man ikke skal være nødt til oftere at ty til de ældre Registre. De nye Registre skal som andre Retsprotokoller autoriseres efterat være paginerede og gjennemtrukne med en forseglet Snor.

IX. Tilsynet med Panteprotokollernes Førelse falder nærmest paa Overøvrigheden, hvem Fdn. 1738 § 4 har gjort det til Pligt «aarligen[1]) med Flid at examinere Protokollerne samt disses Register, om de tydelig og forsvarlig er indrettede», i Tilfælde af Forsømmelse under Ansvar for øjensynlige Mangler lige med Retsskriveren. Resol. 6 Okt. 1821 har for at sikre Overholdelsen af denne Regel paalagt Amtmanden aarlig Indberetning om Eftersynet af Embedsprotokollerne; jfr. særlig for Panteregistrenes Vedkommende Cirk. 30 Okt. 1845 og 27 Maj 1874, hvilket sidste foruden at indskjærpe Regelen om aarlig Indberetning paabød en almindelig Under-

---

[1]) I Norge kan Amtmanden ved langt fraliggende Egne bemyndige Fogden til aarligt Eftersyn; men dette har neppe været iagttaget og trænges ej nu mere.

søgelse. Paa Grundlag heraf er der senere i Justitsdepartementet istandbragt en meget nyttig, som et Realfolium ført, Protokol over samtlige Jurisdiktioners Panteregistre, deres Tilstand, Indberetninger derom, Udarbeidelsen af nye o. desl.[1]).

Panteregistrene skal ifølge Fdn. 1738 § 6 altid forblive i Retsskriverens Arkiv. Det er imidlertid en meget farlig Mangel ved vort Pantevæsen, at det forsaavidt har delt Skjæbne med vore Embedsarkiver i Almindelighed, som der aldeles ikke fra det Offentliges Side har været sørget for Ildsikkerhed. Der er dog nu, efter gjentagne alvorlige Erfaringer, gjort de første Skridt i denne Retning[2]).

§ 12.

Thinglysnings-Attesten med Anmærkninger[3]).

Det thinglyste Dokument skal, foruden at bogføres, ogsaa «paaskrives» (L. 1. 3. 10 og 1. 8. 4) eller «paategnes» (Sportell. § 33).

Heri ligger for det første, at det skal forsynes med Vidnesbyrd om den foregaaede Thinglysning (med Angivelse af Dag og Thing) og Bogførsel[4]) (jfr. Fdn. 1738 § 11: «den Paategning, som om den skete Protokollering skal vidne»). L. 1. 8. 4 kunde vistnok lede til, at man først foretog Indførslen i Panteprotokollerne efter Paategningen; men det anførte Ord af den senere Forordning maa her være afgjø-

[1]) Fra denne Protokol er adskillige ovenfor meddelte Oplysninger hentede; Forf. skylder ogsaa Bureauchef Klem enkelte af disse.

[2]) Fra 1887 er der bevilget en aarlig Sum til Anskaffelse af ildfaste Skabe for Panteprotokollerne, saa at de nu snart vil findes i alle Jurisdiktioner; i enkelte af disse er der dels af Retsskriveren, dels af Kommunebestyrelsen sørget for brandfrit Husrum.

[3]) Jfr. Schweigaard Proces I § 37, Hallager Obl. I §§ 63 og 65, II. 269—70, Matzen dansk Tingsret S. 207—9 Scheel, Privatr. alm. D. II. 247 ff.

[4]) Det er at anbefale, at Indførelsen i Pantebogen (med Bind og Pagina) og Extrakten i Registret udtrykkelig bevidnes, baade for saa meget mere at sikre mod Protokollationens Forglemmelse og for at skaffe en Lettelse i Fremtiden.

rende[1]). Om Sportelberegningens specificerede Anførsel se Sportell. § 224.

Dernæst skal Paategningen i Tilfælde indeholde den saakaldte «Erindring» (Sportell. § 152) eller Anmærkning, hvilket er noget af det vigtigste ved den hele Institution.

Ifølge Fdn. 7 Febr. 1738 § 11[2]) og Sportell. §§ 33 og 152 skal nemlig Retsskriveren gjøre fornøden Anmærkning paa Dokumentet om, hvilke thinglyste Heftelser eller Dokumenter der er til Hinder for den derved tilstaaede Ret. Det herigjennem betegnede Indhold af Anmærkningen er imidlertid, selv efter det videstgaaende af de nævnte Lovsteder, for snevert. Overensstemmende med den praktiske Anvendelse maa det opstilles som Regel, at ikke blot alle ældre thinglyste Dokumenter, som er til Hinder for den ved det nu thinglyste Dokument tilstaaede Rettighed, bør anmærkes, men overhovedet alt det af Panteprotokollernes Indhold, som Retsskriveren skjønner at være af Betydning for den thinglyste Rettighed[3]). Det er nemlig ikke blot ældre thinglyste Dokumenter, som skal anmærkes, men ofte netop Savnet af saadanne, saasom at Hjemmelsmanden mangler thinglyst Adkomst, eller at han kun har saadan fra en anden, der selv mangler den, uden at Hævdstid siden er forløben[4]); om dette er Tilfældet, er netop den vigtigste Opgave for Retsskriverens Undersøgelse. Dernæst er Anmærkningens Gjenstand ingenlunde blot, hvad der kan sees at være til Hinder for den nye Rettighed.

---

[1]) I Danmark er det foreskrevet, at Paategningen sker før Bogførslen, jfr. Aagaard S. 56—7.

[2]) Denne § handler kun om Pantebreve, da der ifølge § 7 ved Skjødernes Thinglysning skulde medfølge Panteattest, hvorfor Anmærkning blev overflødig; § 7 ansees imidlertid forandret ved Sportell. § 33, saaat der nu heri ingen Forskjel bliver mellem Adkomstbreve og Heftelsesbreve (jfr. nedenfor S. 121).

[3]) Jfr. hermed HRVot. i Rt. 1871 S. 245, hvor der findes forskjellige Bemærkninger om, hvad der kan ventes oplyst i Anmærkninger paa thinglyste Adkomstbreve.

[4]) At Retsskriveren personlig er bekjendt med, at Manglen udfyldes ved Hævd, bør ej hindre Anmærkning, saalænge ikke den i L. 6 Marts 1869 § 12 omhandlede Ejendomsdom er thinglyst.

Dette passer vistnok ved det Slags Breve, Loven især har havt for Øje, Panteobligationer og lignende, idet Retsskriveren her — foruden, om Hjemmelsmanden mangler thinglyst Adkomst — væsentlig kun har at undersøge, om der er bedre prioriterede[1]) Heftelser. Men ved Adkomstbreve er det meget mere, som er af Interesse for den nye Rettighedshaver at faa vide, f. Ex. thinglyste Domme om Grundstykkets Grænser, Udskiftningsforretninger, Husmandssedler, hvilke derimod ikke er vigtige nok for Panthavere til at medtages. Men ogsaa Mangler ved selve det thinglyste Dokument maa Retsskriveren anmærke, naar han kan skjønne dem af sine Protokoller, og det selv om disse ikke netop vedkommer Pantevæsnet, f. Ex. at Hjemmelsmandens Underskrift vækker Tvivl om hans Identitet med den, der staar som thinglyst Ejer (jfr. Skr. 25 Marts 1885), at den Kurator, som har medunderskrevet Brevet, er en anden end den af rette Vedkommende opnævnte, at Hjemmelsmanden for Tiden er under Konkurs eller paa anden Maade berøvet Raadigheden over sit Gods. I denne Forbindelse maa her særlig fremhæves L. 29 Juni 1888 § 14, der nøder Retsskriveren til at gjøre Anmærkning, hvis Hustruen ikke kan sees at have givet det fornødne Samtykke til Retshandlen, hvor denne gjelder fast Gods paa Landet, som hun har indbragt i Boet med thinglyst Adkomst, om end Ægteskabsattest for Manden er thinglyst, og Godset ikke er forbeholdt Hustruen som Særeje[2]).

Ogsaa til Mangler ved Erhververens Person kan det være nødvendigt at tage Hensyn, idet nemlig L. 21 April 1888 § 12 tilpligter Retsskriveren at gjøre Anmærkning, hvor en Udlænding (ɔ: hverken svensk[3]) eller norsk Statsborger) har faaet thinglyst Adkomstbrev paa fast Gods eller Brugsret

[1]) Et Føderaad stiftet af Kjøberen samtidig med Skjødets Modtagelse ansees det unødvendigt at anmærke paa Skjødet i Skr. 23 Spt. 1889; Anmærkning er dog utvivlsomt nødvendig, hvis Føderaadet ej er nævnt i selve Skjødet. Naturligvis bør man medtage ældre Heftelser, som skal indfries ved det Laan, hvorfor det nye Pantebrev thinglyses; Skr. 24 Marts 1888.

[2]) Jfr. herom Bemærkninger af M. D. Gjessing i Rt. 1889 S. 473 og især H. Scheel om Formuesforholdet mellem Ægtefæller (Chr.ania 1892, under Pressen), S. 51 ff.

[3]) Jfr. om saadan L.s § 10.

derover uden hoslagt særlig Bevilling, i Tilfælde, hvor Retsskriveren finder det tvivlsomt, om en saadan er ufornøden; i dette Tilfælde har han ogsaa at meddele Anmærkningen til Overøvrigheden; jfr. ogsaa L.s § 13 ff. og ovenfor S. 90.

Endelig skal det nævnes, at der kan være Anmærkning at gjøre med Hensyn til Overdragelsens Gjenstand, navnlig naar Godsets Matrikul-Numer eller Skyld er urigtig angivet i Brevet[1]). Er denne Urigtighed saa stor, at Retsskriveren ikke har kunnet forstaa, hvilken Ejendom har været ment, maa dette udtrykkelig anmærkes, da det sandsynligvis berøver Thinglysningen enhver Retsvirkning (jfr. nedenfor § 25).

Nogen Undersøgelsespligt udenfor Protokollerne og det, som Dokumentet selv — dets Text og Underskrift — kan vise ham, paahviler heller ikke ved Thinglysnings-Paategningen Retsskriveren. Saaledes har han ikke at granske efter, om den udenfor Jurisdiktionen boende Hjemmelsmand er myndig. Men det er ovenfor forudsat, at, hvis Dokumentets inden Bygden boende Udsteder er ham bekjendt som mindreaarig, bør han efterse ogsaa i andre Bøger end Panteprotokollerne, om han har Kurator, og hvilken denne er. Mærkes kan ellers her L. 23 Juni 1888 om Stamhusgods m. v. § 8.

I Tvivlstilfælde gjør naturligvis Retsskriveren rigtigst i at anmærke. Men paa den anden Side bør han ikke gjøre overflødige Anmærkninger, navnlig naar de, som let er Tilfældet ved Pantebreve, kan være til Skade for disses Omsætning. Saaledes maa der ej gjøres Anmærkning om et forhen thinglyst 1ste Prioritets Pantebrev, naar der i dette er gjort Forbehold om at pantsætte med bedre Prioritet for den nu thinglyste Sum, eller Prioriteten senere ved thinglyst Erklæring er vegen til Fordel for det yngre Brev[2]). Utvivlsomt betydningsløse Dokumenter bør ej medtages, f. Ex. udløbne Lejekontrakter. At Retsskriveren anser Brevet ugyldigt, fri-

---

[1]) Jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 11 «efterse, om Pantet er rigtigt»; L. 17 Dcbr. 1836 § 1 om Matrikulskyld etc. i alle Dokumenter; Resol. 19 Juli 1848 § 2 og HRVot. i Rt. 1871 S. 55—6. For denne Anmærkning kan ingen Sportel beregnes; Skr. 23 Spt. 1889.

[2]) Ligesaa er det ufornødent at gjøre Anmærkning om ældre Heftelser paa Skatteindførsler i de sædvanlige Tilfælde, hvor disse har første Prioritet ifølge Lovene af 15 April 1882 §§ 49 og 59 (se S. 131 og 160).

tager ham ikke for Anmærkning, medmindre Forholdet er ganske utvivlsomt, f. Ex. naar et ældre Brev er udstedt af en, der vitterlig intet har havt med Godset at gjøre [1]). — Er Anmærkningerne helt overflødige, f. Ex. fordi vedkommende Heftelser allerede er oplyste i Brevets Text, kan ikke den særlige Sportel beregnes [2]). En saadan tilstrækkelig Oplysning kan imidlertid ikke siges at ligge deri, at Gaarden udtrykkelig overdrages med «samme Rettigheder og Heftelser, hvormed Hjemmelsmanden ejede den» [3]). Hvor Thinglysningen kun sker for Opbevaringens Skyld (f. Ex. ved de fleste Husmandssedler) eller Dokumentet kun har Hensyn til Fremtiden, f. Ex. en Umyndigheds-Erklæring, er naturligvis Anmærkning derpaa overflødig.

Retsskriveren maa selvfølgelig efterse de forskjellige Folier i Realregistret, som kan indeholde noget af Interesse f. Ex. det ældre samlede Matrikulnumers Folium, hvor noget thinglyses vedkommende Parcellen. I Personalregistret bør han, hvis det føres thinglagsvis, efterse ogsaa under de andre Thinglag, hvor vedkommende Skyldner tidligere, efter hvad der er ham bekjendt, har boet.

Det praktisk vigtigste herhen hørende Spørgsmaal er imidlertid, om Retsskriveren ved sin Forberedelse af Anmærkningen kan nøje sig med Gjennemsyn af Registret, eller om han ikke tillige for at være ansvarfri maa efterse alle de Steder i Pantebøgerne, hvor der findes noget om vedkommende Gaard o. desl. Dette Spørgsmaal synes rigtignok løst paa en utvetydig Maade af Fdn. 7 Febr. 1738 § 11, som byder Retsskriverne, «saa ofte nogen Pantobligation paa deres Thing til Læsning fremlægges», at «efterse i Pantebogen, om det i Obligationen nævnte Pant er rigtigt» o. s. v.; jfr. ogsaa § 8, der ved Panteattest byder at »conferere den med Pantebogen». Det synes imidlertid klart, at denne Forskrift ikke kan være

---

1) Jfr. hermed Aagaard S. 195—6.

2) Jfr. Skr. 28 Spt. 1888. Sammenhængende hermed er det, at Retsskriveren i de Dokumenter, han forfatter, er forpligtet til ved Hjælp af sine Protokoller at skrive deres Text saaledes, at Anmærkning om, hvad der kunde erfares af dem, bliver overflødig; jfr. Sportell. § 23

3) Jfr. dansk Kancelli-Skr. 8 Aug. 1835; jfr. derimod Matzen S. 208.

afgjørende under Nutidens Forhold. Da Forordningen udkom, var der allesteds kun ganske faa Bind Pantebøger, og det kunde ikke være noget stort Arbeide at slaa efter i disse paa de Steder, hvortil der henvistes i de af den samme Forordning indførte Registre. Men nu, 150 Aar senere, er der jo overalt en lang Række af Pantebøger — og det selv, om man blot medregner den Tid, de nuværende Panteregistre omfatter — og det vil i mangfoldige Tilfælde være en aldeles urimelig eller endog umulig Fordring til Retsskriveren, at han for Sikkerheds Skyld skal efterse i Pantebøgerne og kun paa eget Eventyr undlade det. Ganske vist er selv Realregistret fremdeles kun et Hjælperegister, ikke nogen Normal-Protokol, og Skriveren maa, om han finder Extrakten uoverensstemmende med Pantebogens Indhold, følge dette i sine Anmærkninger. Men efterat ialfald Realregistrene har faaet en ganske anden Udvikling, end der kunde forudsees i 1738, efterat Retsskriverne i flere Slægtled har været vante til at bruge dem som sin daglige Kundskabskilde, og efterat der endelig i senere Tider næsten overalt er udarbeidet nye Registre, ved hvis samtlige Extrakter deres Overensstemmelse med Pantebogen maa antages nøje undersøgt, er dog det faktiske Forhold mellem Pantebog og Register blevet et ganske andet. Og idet hele er derfor Forudsætningerne for den nævnte Regel i Fdn. 7 Fbr. 1738 § 11 saa væsentlig forandrede, at man ikke længere kan være forpligtet til at følge den. Ligeledes viser den ovenstaaende Forklaring, at heller ikke de almindelige Grundsætninger for den Agtsomhed, Embedsmænd skylder at vise i sine Forretninger, kan tilsige dem under det daglige Arbeide med Thinglysnings-Anmærkningerne at undersøge Pantebogen. En saadan Pligt kan kun være tilstede, hvor Extrakten er uklar, aabenbar ufuldstændig eller paa anden Maade ved Form[1]) eller Indhold særlig opfordrer til en nærmere Prøvelse af dens Rigtighed. Maaske ogsaa den samme Pligt bør antages, hvis Extrakten aabenbart skriver sig fra en Formand, i hvis Tid der i det hele vitterlig har været en skjødesløs Bogførsel. I saadanne Tilfælde kan det med Rette siges, at Skriveren ved ikke at efterse det Sted i

[1]) F. Ex. hvor der viser sig at være foretaget Rettelser i den.

Pantebogen, hvortil der er henvist, har gjort sig skyldig i en Uagtsomhed, og at han faar bære Ansvaret, hvis den Extrakt i Panteregistret, han har stolet paa, senere viser sig at have været feilagtig [1]).

Anmærkningen forfattes *generaliter*, som det heder i Fdn. 7 Febr. 1738 § 11; d. v. s. den nævner kun de ældre thinglyste Dokumenter i Korthed, saavidt nødvendigt for at gjøre Retserhververen opmærksom paa deres Tilværelse; det faar derefter blive hans egen Sag at skaffe sig nærmere Underretning om deres Indhold f. Ex. ved Udskrift af Pantebogen.

Er ingen Anmærkning gjort, er dette jevngodt med udtrykkelig Bevidnelse af, at intet i Panteprotokollerne kan sees at være til Hinder for Retserhvervelsen efter det thinglyste Brevs eget Indhold; jfr. Sportell. § 33.

Pligten til at paategne Anmærkning, hvor nogen saadan er at gjøre, følger uden videre af Begjæring om Thinglysning, uden at nogen særlig Anmodning derom kræves; jfr. Sportell. § 33. Derimod er det — saafremt Rekvirenten af en eller anden Grund (saasom for at blive fri for Sportler eller paaskynde Dokumentets Tilbagelevering) ikke ønsker Anmærkningen, der maaske er ham personlig ligegyldig — nødvendigt, at han udtrykkelig frafalder den, og at dette anføres i Thinglysnings-Paategningen; ellers har Tredjemand, f. Ex. kommende Ejere af Pantebrevet, Ret til som sædvanligt at stole paa, at der intet var at bemærke. Men Spørgsmaalet er, om en saadan Frafaldelse af Anmærkning fritager Retsskriveren for *ex officio* at gjøre denne. Justitsdepartementet har i Skr. 13 Septbr. 1873 udtalt en negtende Mening, uden Hensyn til Dokumenternes forskjellige Art. Den bør vistnok ogsaa antages at være den rette ved almindelige Pantebreve, som Følge af Fdn. 9 Febr. 1798, samt ved saa vigtige Dokumenter som Adkomstbreve, hvis Paategning ofte bruges som en Kundskabskilde for Tredjemand ved senere Leiligheder; det er nemlig let at overse

---

[1]) Allerede HRD. 12 Febr. 1844 i Rt. S. 487 synes antage, at der ikke er en videregaaende Pligt til at undersøge de ældre Extrakters Overensstemmelse med Pantebogen, end ovenfor er antaget jfr. Hallager Obl. I. 235; jfr. ogsaa HRD. i Rt. 1863 S. 481.

Oplysningen om, at Anmærkning er frafaldt, og dette bør ikke her komme Tredjemand til Skade[1]). Derimod turde det være mindre betænkeligt at anse Frafaldelsen gyldig ved Exekutionsforretninger, hvor Anmærkningerne desuden ofte vilde være meget lange og skaffe Retsskriveren stort Arbeide uden tilsvarende Nytte.

Hvor Dommer og Skriver er forskjellige Personer, er Retsskriveren den, der selvstændig afgjør saavel Anmærkningens Indhold som, hvad der skal uddrages i Registret. Paategningen skal dog efter L. 1. 8. 4 underskrives af begge[2]).

Regelen i L. 1. 8. 9 om den Frist, inden hvilken Breve skal gives beskrevne, kan neppe være anvendelig paa Tilbagelevering af Dokumenter i thinglyst og paategnet Stand.

§ 13.

Panteattester. Protokollernes Offentlighed.

Allerede de Oplysninger, som de i foregaaende § omhandlede Anmærkninger giver det thinglyste Dokuments Indehaver, vil være til stor Nytte for denne og ofte forebygge Tab — f. Ex. i de hyppige Tilfælde, hvor et Laan først udbetales Skyldneren, naar der fremlægges thinglyst Pantebrev uden Anmærkninger, eller hvor en Kjøbesum kun betales mod «frit Skjøde» — ligesom de er af største Vigtighed for Tredjemand, hvem han atter vil overdrage Rettigheden f. Ex. navnlig ved Salg af Pantebreve.

Det kan imidlertid ogsaa ofte være af Interesse for den, der har indladt sig i Forhandling om en Retserhvervelse

---

[1]) Det er klart, at et thinglyst Skjøde, i hvis Paategning det oplyses, at Anmærkning er frafaldt, ikke har den almindelige Evne til at bevise Ejendomsret f. Ex. ved Valgforsamlinger i fremmede Distrikter; det levner jo saaledes Muligheden af, at Hjemmelsmanden ikke var Ejer, eller af, at det opgivne Matrikulnumer ikke engang findes.

[2]) Dette maa dog nu vistnok kun gjelde den egentlige Attest om Thinglysningen (jfr. Sportell. § 153), medens Anmærkningen underskrives af Skriveren alene (jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 11). Praxis ialfald Christiania er dog bleven, at Byskriveren alene undertegner det hele; jfr. for Danmark Matzen Tingsret S. 209.

vedkommende et fast Gods, at faa vide paa Forhaand, om noget ifølge Panteprotokollerne er til Hinder for den ønskede Rettighed. Saafremt han kjender Tilværelsen af et ældre thinglyst Dokument, som i denne Henseende er af Betydning, kan han begjære Afskrift deraf efter Pantebogen. Men Loven er ogsaa yderligere kommen ham til Hjælp ved at give Adgang til at faa den saakaldte Panteattest d. v. s. en af Retsskriveren [1]) udfærdiget og bekræftet [2]) kortfattet Oplysning om ældre thinglyste Dokumenter, jfr. L. 1. 8. 4, Fdn. 7 Febr. 1738 § 8, Sportell. §§ 32 og 152. Indholdet af Attesten kan forøvrigt være forskjelligt alt efter Begjæringens Indhold; den kan saaledes angaa blot Heftelserne eller endog kun et ganske enkelt Spørgsmaal (f. Ex. Gaardens gamle Matrikulskyld, om den har været benificeret o. desl.), eller den kan omfatte alt, hvad der vedkommende Gaarden (eller Personen) findes thinglyst; det sidste maa vistnok formodes at være ment, naar kun «Panteattest» uden nærmere Forklaring er begjæret.[3])

Ifølge Fdn. 1738 § 8 skulde Attestens Overensstemmelse med Pantebogen stedse konfereres. Saafremt Attesten omfatter Registrets Extrakter i Almindelighed eller en større Del af dem f. Ex. alle Heftelser, maa der vistnok om den praktiske Anvendelse af dette Bud gjelde det samme, som ovenfor S. 118 er antaget om Anmærkninger. Er der kun begjæret Attest om et enkelt Punkt, f. Ex. om ældre Ejendomsforhold, kan det derimod blive nødvendigt at gaa til Pantebogen. Forøvrigt kan saadanne Undersøgelser være af en saa dybtgaaende historisk Art, at Retsskriveren neppe er pligtig til at udføre dem.

---

[1]) Fdn. 1738 § 8 byder vistnok, at den skal udfærdiges af Dommer og Skriver i Forening; men dette er forlængst kommet ud af Brug, hvilket vel ogsaa er forudsat i Sportell. § 152.

[2]) Mod ubekræftede Attester se Skr. 22 Juni 1878; om underhaands Meddelelser af Panteprotokollerne se Skr. 2 Maj 1873.

[3]) Den Pligt til at tage Panteattest, før man kunde faa et Skjøde thinglyst, som var foreskreven ved Fdn. 7 Febr. 1738 § 7, ansees bortfalden ved Regl. 11 Juni 1788 I § 20 og den dermed stemmende Sportell. § 33. Jfr. Hallager Obl. I. 241; Schweigaard I § 37; Scheel S. 247—8 og ovenfor S. 92, 114.

I flere fremmede Love er Adgangen til at faa Oplysning af Grundbøgerne indskrænket til dem, som kan bevise at have en særlig Interesse deraf. Vistnok kan 1. 8. 4 hos os synes at indeholde en lignende Regel («enhver — — — som haver fornøden at vide»); men Meningen har vist her kun været at overlade enhvers eget Skjøn, hvorvidt saadan Nødvendighed er tilstede, jfr. ogsaa Fdn. 1738 § 8, der ingen Indskrænkning antyder («saa ofte Nogen — — — forlanger» osv.). Det har da ogsaa, saavidt vides, altid været den praktisk gjeldende Opfatning, at Panteprotokollerne er ganske offentlige, saaat hvemsomhelst mod at betale de fastsatte Sportler kan kræve Udskrift og Panteattest. Det danske Kancelli hævdede endog allerede i Prom. 4 Maj 1793 (Fogtmanns Samling) udførlig den Mening, at man ikke engang kan modsætte sig Trykning ialfald af de egentlige Thinglysninger i de offentlige Blade[1]. Dette kan heller ikke være tvivlsomt, da de hos os foregaar ved offentligt Retsmøde.

Om Retsskriverens Ansvar skal handles nærmere i sidste Afsnit.

Tredje Afsnit.

Thinglysningsvæsnet i dets Anvendelse paa Rettigheder over fast Gods.

§ 14.

Indledende Oversigt.

Den Forklaring, som i det foregaaende er givet af Thinglysningens Former, vil have gjort det end mere forstaaeligt, hvad der allerede er kortelig fremhævet ovenfor S. 4—5, at Institutionen ganske fortrinsvis er skikket til at anvendes paa saadanne Retsstiftelser, der vedkommer fast Gods, og som det er

[1]) Der udgaves allerede dengang i Danmark maanedlige Bekjendtgjørelser af forskjellige Retters Thinglysninger. I Norge har man ogsaa i senere Aar gjort Forsøg paa at udgive «Thinglysnings-Tidender» for enkelte Byer, f. Ex. Christiania, efter Meddelelser fra Retsskriverens Kontor, ialfald som Tillæg til offentlige Blade (f. Ex. «Retsbladet»).

af Interesse for Tredjemand at kjende, altsaa fornemmelig Erhvervelse af Ejendom, Pant, Brugsret og andre saakaldte tinglige Rettigheder i fast Gods. De er efter sit Væsen bestemte til at gjelde mod Tredjemand — enten mod denne i Almindelighed eller mod en vis Kreds — og det er derfor af stor Vigtighed for den Tredjemand, der kommer i noget Forhold til deres Gjenstand, at der er en let Adgang for ham til at lære deres Tilværelse at kjende. Og da nu Thinglysnings-Institutionen frembyder en saadan Adgang, har Lovgivningen i stor Udstrækning sat Thinglysning som Vilkaar for, at deslige Rettigheder i fast Gods skal kunne vinde retslig Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand.

Den ovennævnte Grund til at kræve Thinglysning gjelder fortrinsvis ligeoverfor den ene store Klasse af Tredjemænd — alle dem, som enten allerede grunder en Ret over Godset paa frivillig Stiftelse, eller som er i Færd med ad denne Vej at erhverve den. Ligeoverfor den anden store Klasse. Hjemmelsmandens almindelige Fordringshavere, kommer ogsaa et andet vigtigt Hensyn med i Betragtning, nemlig at fast Gods ej bør kunne unddrages deres Fyldestgjørelse uden gjennem Former, som saavidt muligt sikrer mod Bedrageri ved at tilvejebringe Offentlighed i Retsstiftelsen. En saadan Form er ogsaa, fra denne Side betragtet, Thinglysningen.

Hvad nu nærmere angaar den Udstrækning, hvori Loven ved fast Gods har gjort Thinglysning til Vilkaar for Rettigheders Beskyttelse mod Tredjemand, vil det nu let forstaaes, at man her tildels har været bunden af Adkomstens Art. I denne Henseende maa navnlig her anføres:

1) Ved de virkelige originære Erhvervelser lader Thinglysningen sig naturligvis ikke anvende paa den nævnte Maade. De er dog netop ved fast Gods nutildags lidet praktiske. Hvis man derimod hertil ogsaa regner Hævd, da maa det nøje mærkes, at denne i vor Ret kan finde Sted ikke blot udenfor, men i visse Tilfælde endog mod Panteprotokollernes Indhold (jfr. § 20).

2) Selvfølgeligt er det, at Thinglysningen ikke kan kræves ved tinglige Rettigheder, som er nogen tilstaaede umiddelbart af selve Loven f. Ex. stiltiende Pant eller legal Løsningsret. Heller ikke disse er dog tilsammentagne af nogen stor Betydning i vor Ret (jfr. § 19).

Men ogsaa ved andre og langt vigtigere Klasser af Erhvervelsesmaader har Loven endnu ikke, uden undtagelsesvis, gjort Thinglysningen nødvendig, skjønt dens Anvendelse dog med nogen Ændring i de almindelige Regler ikke blot vilde være mulig, men ogsaa ønskelig. Dette gjelder nemlig om Erhvervelser ved:

3) Arv eller Legat (nedenfor § 18), og ved

4) Ægteskab, idet nemlig det almindelige Formuesfællesskab ogsaa i fast Gods indtræder uden videre (§ 17).

Noget andet er det, at det i disse sidste Tilfælde ligesom ved Hævd kan blive praktisk nødvendigt at faa et Bevis for Retserhvervelsen thinglyst, nemlig for at forebygge Anmærkning paa de senere af Erhververen (Hævderen, Arvingen eller Legataren, Ægtefællen) udstedte thinglyste Breve.

I Virkeligheden er derfor Regelen om Thinglysningens Nødvendighed ved Retsstiftelser i fast Gods kun gjennemført, hvor en derivativ Erhvervelse er umiddelbart grundet paa Viljeserklæring mellem Levende, hvad enten den bestaar i en tinglig Overenskomst (frivillig Retsstiftelse) eller Øvrighedens Beslutning (tvingende, judiciel Retsstiftelse).

Ved Thinglysningen vinder da Rettigheden Beskyttelse ligeoverfor hele den Kreds af Tredjemænd, mod hvem den efter sin Natur er bestemt til at gjelde. Hvorvidt den vindes ligeoverfor alle Tredjemænd eller kun en vis Kreds af disse, er da ogsaa i Almindelighed ganske afhængigt af vedkommende tinglige Rets særlige Natur. Saaledes er det thinglyste Skjøde beskyttet i alle Sammenstød, ogsaa mod Hjemmelsmandens Kreditorer under Indførsel eller i Konkurs, fordi Ejendomsretten, hvis Overdragelse det tilsigter, efter sit Væsen gjelder ligeoverfor alle, medens derimod en sædvanlig Forkjøbsret (jfr. Obl. sp. D. I. 57) antages at staa tilbage for de nævnte Kreditorer. Det almindelige Forhold er alligevel, at de thinglyste tinglige Rettigheder gjelder i ethvert Slags Sammenstød med Tredjemand, dog med det selvfølgelige Forbehold, at denne ikke har en bedre prioriteret Ret, enten paa Grund af Alder (tidligere Thinglysning), Aftale (f. E. ved Panteprioriteten) eller Lov (f. E. stiltiende Panteret).

En Følge af, hvad der ovenfor S. 88 er forklaret, er det imidlertid, at Thinglysningen ikke har den nævnte Virkning i hvert

Tilfælde, men kun, saafremt den thinglyste retsstiftende Kjendsgjerning, navnlig Hjemmelsbrevet, i indre og ydre Henseende er fuldgyldigt. Endog godtroende Tredjemand, som senere har erhvervet f. E. en thinglyst Panteret fra den, der staar i Realfoliet som Ejer efter et virkelig thinglyst og udvortes umistænkeligt Skjøde, maa derfor finde sig i, at der føres Bevis for dettes Ugyldighed med fuld Virkning mod ham.

Thinglysningens Betydning i de foreskrevne Tilfælde viser sig da fra den anden Side negativt derved, at dens Forsømmelse udelukker Rettighedens Beskyttelse ligeoverfor enhver senere godtroende Erhverver af frivillig stiftede tinglige Rettigheder i samme Gods, ligeoverfor enhver Hjemmelsmandens Kreditor, som faar Udlæg i den, og ligeoverfor hans Konkursbo. Derimod er den i Almindelighed ikke til Hinder for, at den tinglige Ret kan virke i Forholdet mellem Parterne selv (jfr. nedenfor § 26).

Det sidste Forhold forklarer ogsaa, hvorfor der i nærværende Fremstilling er brugt det Udtryk, at Thinglysningen er nødvendig til den tinglige Rets Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand og ikke — saaledes som det ofte, især hos ældre Forfattere, udtrykkes — til dens Stiftelse. Her er nemlig forudsat en saadan Definition af den tinglige Ret, at kun den umiddelbare Raadighed over Tingen nødvendigen hører med til dens Begreb, ikke derimod Retsbeskyttelsens Udstrækning. Noget andet er, at de tinglige Rettigheder regelmæssig er beskyttede ogsaa ligeoverfor Tredjemand og det endog enhver Tredjemand, hvorfor det bliver naturligt at tale om tinglig Retsbeskyttelse modsat den obligatoriske.

Foruden at Thinglysningen saaledes spiller en stor Rolle ved egentlige tinglige Rettigheder i fast Gods, kan der ogsaa blive Spørgsmaal om, hvorvidt Rettigheder vedkommende fast Gods, der efter sit Væsen egentlig kun gjelder ligeoverfor bestemte Personer — altsaa de obligatoriske f. Ex. Fordringen efter en Kjøbekontrakt — kan vinde en vis Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand gjennem Thinglysning; herom skal blive nærmere handlet nedenfor i en særskilt §.

§ 15.

Thinglysningen ved frivillige Retserhvervelser mellem Levende[1].

Lovgivningen har udtrykkelig erklæret Thinglysning for Tredjemands Skyld nødvendig i følgende herhen hørende Tilfælde:

1) Afhændelse til Ejendom («Skjøder» og «Gavebreve», L. 5. 3. 39 ff.; «Mageskiftebreve», 1. 8. 3, Fdn. 7 Febr. 1738 § 1; Fledføringskontrakter L. 5. 1. 9 — hvor Thinglysningen først og fremst maa ansees paabuden for det Tilfælde, at Fledføringen har fast Gods[2]), jfr. især Udtrykket «skjøde og afhænde» — se ogsaa det almindelige Udtryk «Adkomstbreve» i L. 12 Oktbr. 1857 §§ 5, 6).

Regelen gjelder, selv om Afhændelsen kun i Formen er frivillig, saaledes som ved Odelsskjøder, jfr. Odelsl. § 25 og L. 11 April 1885 § 8[3]).

Omvendt hører ogsaa hid den frivillige Afhændelse i judicielle Former, altsaa Auktionsskjøde efter frivillig Auktion, jfr. Fdn. 19 Decbr. 1693 § 17.

2) Pantsættelse[4]), hvad enten til Underpant eller til Brugelighed (L. 5. 7. 7). Hvorvidt den sidste Slags Pant rammes af den nævnte Artikel, afhænger af den omtvistede Fortolkning af Ordene «som ikke i Hænde leveres»; men i hvert

---

[1]) Jfr. hermed Motiver til det tyske Civillovudkast III. 158.

[2]) De ældste Forfattere antog derimod gjerne, at Thinglysningen i 5. 1. 9 kun gjaldt den af Fledførelsen følgende Indskrænkning i Raadigheden over Godset, og lærte, at Ejendomsretten saavel ved fast Gods som ved Løsøre gik over *ipso jure* uden Thinglysning eller Overleverelse, i Analogi af, hvad der gjelder ved de andre «Universal-Successioner«, Ægteskab og Arv. Her mangler imidlertid ethvert Vilkaar for en analogisk Anvendelse, især da Fledførelsen deri er væsentlig forskjellig fra de nævnte Erhvervelsesmaader, at den har Overdragelse af Ejendomsret og den tilsvarende Stiftelse af Forsørgelsespligt til Hovedhensigt. Jfr. ogsaa Obl. sp. D. I. 308, Scheel S. 237.

[3]) Schweigaard Proces II, 3 Udg. S. 165.

[4]) Foruden de allerede ovenfor S. 35 ff. omtalte ældre danske Love kan, som forberedende Thinglysningens Anvendelse paa Pant, her ogsaa nævnes Fdn. 5 Decbr. 1594 for Bornholm, at Pantsættelse af Jord skal ske til Thinge (i Secher *Corp. const. Dan.* II).

Fald er Thinglysningens Nødvendighed her forlængst sædvanmæssig fastslaaet[1]).

3) De fleste Lejerettigheder. Allerede Lovbogen bød Thinglysning af Hjemmelsbrevet for Leilændinger (L. 3. 14. 25), derimod ikke i andre Tilfælde af Leje. Ved Husleje blev den gjort nødvendig ved Fdn. 4 Decbr. 1795, forsaavidt Lejen var sluttet anderledes end paa sædvanlig Opsigelse eller forøvrigt paa usædvanlige Vilkaar (jfr. nærmere I. 181 ff.), medens den fremdeles er unødvendig ogsaa for Tredjemands Skyld ved den almindeligst forekommende Husleje, hvorved Opsigelse kan gives til første Faredag efter en vis lovbestemt Frist, forudsat at Lejeren allerede har Besiddelsen. Samme Regel gjelder baade positivt og negativt ved almindelig Jordleje, saasom Forpagtning, Tomte- eller Grundleje, jfr. L. 12 Oktbr. 1857 § 5 og Konkursl. § 128, der forudsætter Nødvendigheden af at thinglyse Lejekontrakter i det hele ligeoverfor Konkurs. En Undtagelse har man ved Husmandssedler, hvis Thinglysning vistnok er paabuden ved L. 15 Septbr. 1851 § 4, men i Regelen kun for at sikre Dokumentets Opbevarelse i Pantebogen (jfr. nærmere I. 186 ff.).

Paa Grundlag af disse vigtige Tilfælde er man berettiget til at opstille den almindelige Grundsætning, at Thinglysning er et nødvendigt Vilkaar, for at nogen ad frivillig Vej ved ligefrem Viljeserklæring mellem Levende erhvervet tinglig Ret i fast Gods skal vinde Beskyttelse, ligeoverfor Tredjemand, medmindre der kan paavises en særlig Hjemmel for at gjøre en Undtagelse. Denne Grundsætning var egentlig allerede udtalt i de ældste Forordninger, som indførte Thinglysningens moderne Brug til Fordel for Tredjemand, jfr. ovenfor S. 35 og og 66, og naar Lovbogen ej har gjentaget den, da skyldes det dens Affattelsesmaade og beviser naturligvis ikke, at den har villet indskrænke Institutionens Brug. Naar Loven udtrykkelig har krævet Thinglysning for Tredjemands Skyld ved de vigtigste frivillige Retsstiftelser, kan man ogsaa sikkert slutte,

[1]) Ved det nu almindeligst forekommende »Brugspant« er Thinglysning nødvendig af en anden Grund, idet det nemlig indeholder en skjult Afhændelse til Ejendom eller til Brug, jfr. Obl. sp. D. I. 292.

at den i Almindelighed ogsaa vil have den anvendt ved andre af samme Art — om de end tilfældigvis ej er blevne udtrykkelig omhandlede — idet Lovgrunden her er ganske den samme. Den opstillede Sætning har ogsaa, saavidt vides, altid været sædvansmæssig iagttaget[1]).

Som Følge heraf maa man ogsaa kræve Thinglysning for Tredjemands Skyld ved alle «Afhændelser til Brug» (jfr. Konkursl. § 43) af fast Gods, saasom ved Stiftelse af Servitut eller gratuit Afstaaelse af Brugsret (jfr. I. 304), og ved Føderaadsbreve, Fledføringskontrakter (forsaavidt Forsørgelsespligt heftes paa fast Gods), kontraktmæssige Grundbyrder, Forbehold af Retentionsret.

Det samme gjelder om Viljeserklæringer, hvorved der tilstaaes nogen Forkjøbs-, Løsningsret og andre deslige Indskrænkninger i Ejendomsretten, hvad enten dette sker i Forbindelse med Godsets Salg eller ved særskilt Overenskomst (jfr. I. 52 ff); ligesaa, om en Gave indeholder Forbud mod fremtidig Afhændelse (jfr. L. 23 Juni 1888 § 13).

Af en beslægtet Grund maa Thinglysning finde Sted ved Indskrænkninger i Personens Raadighed over sit Gods, der er fremkomne paa anden Maade, f. Ex. Fledførelse, Umyndiggjørelse. Herom nærmere i anden Sammenhæng (se 4de Afsnit).

Det er tillige klart, at ikke blot det oprindelige Hjemmelsbrev, men ogsaa senere Forandringer i eller Tillæg til dette med Hensyn til noget, som har Betydning for Tredjemand, maa thinglyses, hvad enten de findes i særskilt Dokument eller i Paategninger paa det ældre; saaledes Forhøjelse af Renten i Pantebrev, Frafaldelse af Panteret for en Del af Godset, Opgivelse af Prioritet til Fordel for senere Retserhververe[2]).

Af særlig hjemlede Undtagelser er allerede ovenfor nævnt sædvanlig Husleje og Husmandsrettigheder. Heraf maa man ingenlunde lade sig forlede til at tro, at Besiddelse i Almin-

[1]) Jfr. allerede Stampes Erkl. II. 591 (1759). Om Regelens Anvendelse paa Ægtepagter skal siden nærmere tales.

[2]) Jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 5 for de «ganske forandrede eller omskrevne» Pantebreve, hvoraf vistnok ikke kan sluttes, at mindre Forandringer ej skal »antegnes», men vel blot, at Forordningen her kun har tænkt sig en Marginalbemærkning ved det ældre Brev; sædvanligt er dog nu, at der sker særlig Indførsel i Pantebogen for saadanne Thinglysninger.

delighed fritager Rettighedshaveren fra Thinglysning, naar han vil være beskyttet ligeoverfor Tredjemand (jfr. Regelen om Brugspant, Bygsel m. m.).

Derimod er man vistnok berettiget til uden udtrykkelig Hjemmel at undtage en Del ubetydelige Afhændelser, der ofte forekommer i Naboforhold, f. Ex. ved Flytning eller Rettelse af Gjerder og lignende smaa Grænsereguleringer, forudsat at man ikke herved kommer i Strid med et tidligere thinglyst Dokument vedkommende Grænsen. Fordringen om Thinglysning og — hvad der ofte vilde være en Følge deraf — Skylddeling vilde nemlig i de fleste saadanne Tilfælde føles som meget urimelig af den Grund, at det hele aldeles ikke fremtræder for Parternes Bevidsthed som en Retshandel, der indeholder Overdragelse af Ejendomsret, f. Ex. Mageskifte. Og naar Undtagelsen begrænses som ovenfor, er det heller ikke for Tredjemands Skyld af Interesse at kræve Thinglysning, da disse Forhold gjerne undersøges paa selve Stedet og i Regelen ikke ventes oplyste af Bøgerne.[1] Af lignende Art er den Overenskomt om forandret Gjerdepligt, som omhandles i L. 16 Maj 1860 § 17. Om et beslægtet Forhold, mindelige Udskiftninger, skal senere blive særskilt handlet (S. 136). Se ogsaa nedenfor § 22.

§ 16.

Thinglysningen ved judicielle Retsstiftelser.

I. Thinglysning udfordres dernæst til Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand ved en Række af Rettigheder, som har det tilfælles, at de hviler paa en Beslutning af judiciel Art (Dom, Skifterets-Kjendelse, Fogedhandling), der altsaa svarer til den private Viljeserklæring i de i den forrige § omhandlede Tilfælde. Den Omstændighed, at selve Beslutningen er of-

[1] Jfr. Dept. Skr. 12 Januar 1870. som synes at opretholde Fordring om Skylddeling og Thinglysning i lignende Forhold, men som egentlig gjelder et ikke ubetydeligt Mageskifte (7 Maal Jord) mellem Naboer. En ORD. 26 April 1880 (Chr.ania 1 Afd.) har anseet begge Dele overflødige i et herhen hørende Tilfælde; jfr. ogsaa HR. Vot. Rt. 1871 S. 245.

fentlig og indført i andre Protokoller, gjør Thinglysningens Nødvendighed her mindre paatrængende end ved de frivillige Retsstiftelser, hvorfor den først senere er foreskreven af Lovgivningen. Den er dog under Nutidens Forhold i sig selv ønskelig for Tredjemands Skyld og er derfor gjennemført i en Række af vigtige Tilfælde, nemlig i følgende:

1) Skifteudlæg (Fdn. 19 Aug. 1735 § 18 [1]), Fdn. 7 Febr. 1738 § 1), hvad enten det gives til Ejendom (Sportell. §§ 38, 140) eller til Pant (Odelsl. § 15, L. 12 Okt. 1857 § 7). Her handles kun om Udlæg paa offentligt Skifte, idet privat Skifteudlæg gaar ind under Regelen for frivillige (private) Retsstiftelser (jfr. L. 5. 2. 68). Det er da Skiftebrevet eller anden Udskrift af Skifterettens Beslutning, der her thinglyses som Hjemmelsbrev, idet Skifteforvalteren efter Loven drager Omsorg derfor.

2) Indførsel [2]) — hvorunder da ogsaa gaar Udpantning — jfr. Fdn. 19 Aug. 1735 § 18 [3]), 7 Febr. 1738 § 1, L. 12 Okt. 1857 §

[1]) Egentlig, forsaavidt angaar Læsning ved Lagthinget, paabudt allerede i Fdn. 10 Septbr. 1701, men ej overholdt; jfr. Auberts Oplysninger om Fdn. 19 Aug. 1735 i U. f. L. IX. 374.

[2]) Store Reces II. 2. 3 bød «ufri Mand», som havde gjort Indførsel i «frit» Jordegods, at thinglyse den ved Landsthinget, hvad dog synes at hænge sammen med en saadan Mands Pligt til at lovbyde Godset til Adelsmænd, da han ej selv kunde eje det. Det kan ogsaa mærkes, at aarlig Thinglysning af »Delsbreve« var foreskreven allerede ved Fdn. for Fyn af 10 Septbr. 1578, «saaledes som andetsteds sædvanligt er» (Secher *corp. c. d.* II. 117).

Lovbogen indeholdt ligesaalidt nogen Regel om Thinglysning ved Indførsel som ved Skifteudlæg, og for Danmark er ej heller senere udkommet noget almindeligt Lovbud (for Skifteudlæg se dog Reskr. 7 Febr. 1794 § 2 og L. 26 Maj 1868 § 12). Nyere danske Forfattere antager dog, at, saalænge Indførsel stiftede en betinget Ejendomsret, maatte Analogien af Regelen om Skjøders Thinglysning kræve denne ved Indførsler for at opretholde dem ligeoverfor senere frivillige thinglyste Overdragelser fra Skyldnerens Side, men ikke ligeoverfor senere Indførsel eller Konkurs. Lignende Analogi af Regelen om Pantebreves Thinglysning antages, efterat Indførsel er gaaet over til at give en Sikkerhedsret; jfr. især Nellemann om Exekution og Auktion 2 Udg. S. 221 ff.

[3]) Det er nu Rekvirenten og ikke Fogden, der besørger Forretningen thinglyst, ligesom Boden for Forsømmelse er bortfaldt; jfr. Schweigaard Proces II. 3 Udg. S. 403—4.

7; jfr. ogsaa Skattelove 15 April 1882, henholdsvis § 59 og § 49, hvor Bevarelsen af den fortrinlige Panteret for de kommunale Ejendomsskatter er gjort afhængig af Thinglysning paa første eller andet Thing efter Forretningen, der atter maa være afholdt inden 6 Maaneder fra Forfaldstid (jfr. nedenfor § 23).

Saafremt Indførslen kun har til Hensigt at forberede Tvangsauktion i Medhold af et thinglyst Pantebrev, er Thinglysningen naturligvis overflødig. [1])

Hvis Skyldneren under eller efter Forretningen bliver enig med Kreditor om at fyldestgjøre ham ved at afstaa ham det udlagte faste Gods til Ejendom for Taxtsummen, følges Reglerne for frivillige Retsstiftelser. [2])

3) Afsætning; man har her altid sædvansmæssig fulgt Regelen for Indførsel, hvilken da ogsaa er forudsat i L. 12 Okt. 1857 § 7.

4) Arrest i Skyldnerens faste Gods, for at beskytte den i L. 5. 3. 33 grundede Sikkerhedsret; jfr. Pl. 18 Januar 1788 § 1. Derimod antages det, at der ikke engang er Adgang til at skaffe sig Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand ved at thinglyse en Forbudsforretning [3]).

5) Domme angaaende tinglige Rettigheder i fast Gods skal i flere Tilfælde thinglyses. Herom kan mærkes:

a) De i L. 6 Marts 1869 § 12 omhandlede Ejendomsdomme [4]) træder, naar de thinglyses, istedetfor anden lovlig Adkomst. Det regelmæssige Forhold er imidlertid her, at Besidderen allerede forhen har en Adkomst, der uden videre gjelder mod Tredjemand, nemlig Hævd, og at Dommens Thinglysning kun skal afhjælpe de praktiske Ulemper, som overhovedet er en Følge af Mangel paa thinglyst Adkomst, navnlig

---

[1]) Derimod er den ikke unødvendig, om end thinglyst Arrestforretning for samme Fordring er gaaet i Forvejen; den modsatte Bemærkning i 1 Udg. af Schweigaard Proces II. 404 er rettet i 2 Udg. S. 351—2, jfr. 3 Udg. S. 403.

[2]) Schweigaard Proces II. 3 Udg. S. 398.

[3]) Schweigaard Proces III § 228. Hvorvidt den ved thinglyst Arrest vundne Ret skal opfattes som tinglig, er forøvrigt, som bekjendt, meget omtvistet.

[4]) De ældste Ejendomsdomme efter L. 5. 7. 10. og 5. 6. 2 skulde, ialfald fra Fdn. 7 Febr. 1738 § 1, thinglyses.

Vanskeligheden ved at faa Pantelaan. Der kan dog ogsaa tænkes Tilfælde, hvor den i den nævnte § omhandlede Dom kan faaes, uden at Vilkaarene for Hævd er tilstede, og hvor Dommen indeholder en virkelig Retsstiftelse; jfr. ellers nedenfor § 20.

b) Saafremt Hjemmelsmanden negter at udstede det Adkomstbrev, hvortil han efter Kontrakt er forpligtet, har det været lært, at man kan faa Rettigheden overdragen gjennem en over Hjemmelsmanden tagen Dom, lydende paa Anerkjendelsen af Ejendomsretten istedetfor paa Udstedelsen af Adkomstbrev.[1]) Saadanne Domme er vistnok hidtil hos os ukjendte; men ligesom de synes at være naturlige, er intet i Vejen for, at Domsudskriften kunde tjene som Hjemmelsbrev ved at skrives paa det for Skjøder paabudne stemplede Papir ligesom Skifteudskrifter (jfr. L. 11 April 1885 § 8).

c) Domme, hvorved en, paa andet Grundlag end det i det foregaaende nævnte hvilende, tinglig Rettighed over fast Gods anerkjendes, maa i Almindelighed[2]) thinglyses, for at *exceptio rei judicatæ* skal kunne fremsættes mod Tredjemand. En tilsvarende Regel gjelder her om Forlig, der afgjør en saadan Tvist, idet man dog vel her vil være enig om at kræve Thinglysning i fuldere Udstrækning[3]). Saafremt Forliget kun er en Form for ny Retsstiftelse, behandles denne i hvert Fald efter Reglerne for frivillige Erhvervelser ved Spørgsmaalet om Thinglysning (jfr. Forll. § 65).

6) Ved Auktion foregaar den tinglige Retserhvervelse ikke ved selve Forretningen, men, hvad enten denne er tvungen eller frivillig, ved det efterfølgende Skjøde (jfr. Fdn. 19 Decbr. 1693 § 17[4]), og skjønt dettes Udstedelse i Regelen sker ved Auktionsforvalteren, bør det ialfald ved frivilligt Salg ikke

---

[1]) Jfr. Aagesen Program 1871 S. 6—7 og 53.

[2]) Der er noget delte Meninger om den Udstrækning, hvori det er nødvendigt; jfr. Schweigaard Proces II. 3 Udg. S. 87—8, Hagerup i Rt. 1885 S. 279—80, Mundt om Dommes og Kjendelsers Retskraft (Kb.havn 1865) S. 59 ff. Se her ogsaa ovenfor S. 129 og nedenfor S. 160.

[3]) Jfr. HRD. i Rt. 1857 S. 81 og 832.

[4]) Det vil bemærkes, at der er brugt Udtrykket »Skjøde til Thinge« ligesom i 5. 3. 39 *init.*; Meningen er naturligvis som her, at Thinglysning af Skjøde er tilstrækkelig.

ansees som en egentlig judiciel Retsstiftelse[1]). Ved Tvangsauktion er Kjøberen uden Thinglysning beskyttet ogsaa ligeoverfor Konkurs[2]), saafremt Auktionen er grundet i en Ret, der selv ikke rokkes af denne, f. Ex. thinglyst Indførsel eller Pantebrev[3]).

Thinglysning af selve Auktionen (tvungen eller frivillig) beskytter ialfald ikke Kjøberen i samme Udstrækning som Skjødets Thinglysning; hvorvidt den er ham til nogen Hjælp, afhænger af, hvad der i det hele læres om Kjøbekontrakters Thinglysning.

7) Opløsning af Sameje ved Rettens Mellemkomst maa thinglyses ligesaavel som Skifteudlæg til Ejendom, hvorhos Thinglysningen her maa have sin sædvanlige Betydning for Retsbeskyttelsen[4]). Saadanne Tilfælde er imidlertid sjeldne, medmindre man hertil regner Skylddelinger, hvorved der ofte foregaar en Bestemmelse af de enkelte Lodder sammen med disses Skyld, jfr. saaledes Lov om Udskiftning 13 Marts 1882 § 101; se ellers om disse Forretninger nedenfor § 22. Den nu afsluttede Deling af Privatalmenninger mellem Ejeren og de Brugsberettigede skulde thinglyses efter L. 22 Juni 1863 § 36, «hvorefter den tjener som Hjemmelsdokument for alle Vedkommende»; Thinglysningen har vistnok her sin sædvanlige Betydning.

II. Der er paa den anden Side forskjellige judicielle Retsstiftelser, hvorved der ej kræves Thinglysning, eller hvor ialfald denne ikke er nødvendig for at vinde Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand. Dette gjelder om:

1) Expropriationer[5]), naar det er kommet saa langt, at ikke blot selve Taxten er afholdt, men ogsaa Grundstykket taget

---

[1]) Jfr. herom Schweigaard Proces II § 223 *init.* og Hagerup Panteret S. 324 Note; jfr. ovenfor S. 126.

[2]) Jfr. om enkelte andre Kollisioner Hagerup Panteret S. 321—3.

[3]) Schweigaard Proces II. 3 Udg. S. 543 (§ 222), hvor den videregaaende Mening i ældre Udgaver er rettet.

[4]) Jfr. Hagerup Panteret S. 239.

[5]) Jfr. C. Platou i U. f. L. I. 69, Brandt Tingsret S. 82, Scheel II. 159—60.

i Besiddelse af Exproprianten eller ialfald Kjendelse, som berettiger ham hertil, er erhvervet [1]). Unødvendigheden af Thinglysning som Vilkaar for Retsbeskyttelse er her en Konsekventse af den Regel, at Expropriationen ikke blot tilintetgjør Ejendomsretten, men ogsaa alle andre ældre Rettigheder i Grundstykket; saameget mindre kan nemlig da yngre Retsstiftelser i dette antages at gjelde mod Exproprianten af den Grund, at Forretningen ikke er thinglyst [2]). Forøvrigt iagttages det ofte frivillig — hvad der ogsaa meget er at anbefale — at større Expropriationer, f. Ex. til Jernbaneanlæg, thinglyses, for at Panteregistret skal indeholde Oplysning derom. Saafremt det exproprierede Stykke er saa stort, at Affældning i Skylden finder Sted, bliver naturligvis denne at thinglyse [3]).

Det er kun, forsaavidt den Exproprianten hjemlede Ret angaar, at den tvungne Afstaaelse af Grund ikke trænger Thinglysning. Saafremt der ved Forretningen besluttes en Retsstiftelse til Fordel for andre — saasom, hvor der paalægges det exproprierede Stykke en Servitut til Fordel for Hovedejendommen (f. Ex. en Bro-Overgang over Jernbane) — bør den som sædvanligt thinglyses.

Det forstaar sig ligeledes, at det kun er den ogsaa i Formen tvungne Expropriation, som ikke trænger Thinglysning. Bliver Parterne, uden eller mod foregaaende Taxtforretning, enige om Vilkaarene for Afstaaelsen, da maa denne ogsaa i den her omhandlede Henseende ganske behandles efter Reglerne for de frivillige Retsstiftelser og altsaa thinglyst Skjøde udfærdiges, forsaavidt ikke — hvad dog her ofte er Tilfældet f. Ex. ved gratis Afstaaelse af Grund til Vejanlæg i Udmark — det afstaaede Stykke er saa ubetydeligt af Værd,

---

[1]) Taxten kan være en saakaldt «Forsøgstaxt»; jfr. HRD. Rt. 1875 S. 1, som har antaget, at endog Kjendelse kan tages paa Prøve.

[2]) Jfr. dog Hagerup om Grundbøgerne S. 24, at der kunde være Grund til ved Lov at opstille et Erstatningskrav for senere godtroende Erhververe i dette Tilfælde, da disse ikke som de ældre er beskyttede ved Reglerne for Expropriationssummens Udbetaling (jfr. L. 10 Maj 1860).

[3]) Jfr. Skr. 10 Oktbr. 1864 og 2 Oktbr. 1879. Ved Expropriation af en hel uskyldsat Ejendom (f. Ex. Kirke) udstedes vistnok sædvanligt Skjøde.

at man efter den ovenfor S. 129 fremstillede Regel kan undlade saadant.

Paa samme Maade som offentlige Expropriationer behandles Tomte-Reguleringer efter Bygningslov 19 Maj 1860 § 1. Imidlertid er dog Thinglysning her endnu mere at anbefale for Panteregistrets Skyld, om den end ikke i sig selv er nødvendig for at beskytte de nye Retsstiftelser ligeoverfor Tredjemand[1].

2) Endvidere er Thinglysning unødvendig for at beskytte de nye Retserhvervelser i de fleste Tilfælde af offentlig (tvungen) Udskiftning. Vistnok skal ifølge L. 13 Marts 1882 §§ 26 og 112[2]) (jfr. fh. L. 12 Oktbr. 1857 § 16) et Uddrag af Forretningen thinglyses. Men saafremt det kun er en ren Udskiftning eller tvunget Mageskifte, uden Vederlag (eller Mellemlag) i Penge, kan denne Thinglysnings Hensigt kun være den rent faktiske at bringe Oplysning om den foregaaede Forandring af Gaarden ind i Panteprotokollerne, derimod ikke at have nogen Retsvirkning, saaledes at dens Forsømmelse skulde gjøre Udskiftningen uforbindende for Tredjemand. Dette følger med Nødvendighed deraf, at den endelige Udskiftning er bindende for alle, der har nogen Ret i Samejet, selv om de, saaledes som ældre Panthavere, ikke varsles til Forretningen og ingen Adgang har til at paaanke denne. Der er ogsaa her langt mindre Grund end ved Expropriation til at fordre Thinglysning for senere Retserhververes Skyld, fordi Udskiftningsvæsnet nemlig er bygget paa den Tanke, at Gaarden forbedres og saaledes fremdeles indeholder mere end Vederlag for afstaaede Dele eller Rettigheder. Som afgjørende Tidspunkt for Udskiftningens forbindende Kraft ligeoverfor enhver Tredjemand bør man derimod vistnok sætte de enkelte Lodders Tiltrædelse eller maaske det i Udskiftningsrettens Kjendelse herfor fastsatte Tidspunkt; jfr. L.s § 47.

Som offentlig Udskiftning maa med Hensyn til Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand ogsaa behandles «Ordning af Fællesbrug» (L.s § 85 ff.) og Ordning af Forholdet mellem

---

[1]) Jfr. hermed C. Platou i U. f. L. I. 54, HRD. i Rt. 1861 S. 425.

[2]) Jfr. Kommissions-Indstilling af 1877 S. 58 og 99.

Ejer og Bruger uden Afløsning (L. § 97). Loven har i disse Tilfælde heller ikke paabudt nogensomhelst Thinglysning.

Afløsning af Brugsrettighed ved offentlig Forretning behandles ligeledes i det hele efter samme Regler som Udskiftning (jfr. L. § 96), og saafremt Vederlag gives alene i Jord, er derfor vistnok Thinglysning, om end foreskreven, dog ikke nødvendig for Retsbeskyttelsens Skyld; en anden Sag er det, at, saafremt den leder til Skyldforandring, maa denne som sædvanligt thinglyses (jfr. L. § 99 ff.)

Saafremt der ved offentlig Udskiftning foregaar en Afhændelse, der ikke er rent Mageskifte (f. Ex. fordi Mellemlag gives eller en Servitut afløses med Penge), da er det rimeligt at opfatte den foreskrevne Thinglysning som nødvendig ogsaa for Retsbeskyttelsen. Her er der nemlig ikke Tale om Forbedring, men om Forringelse af Gaarden. Vistnok er denne bindende for de ældre Rettighedshavere; men da disse er sikrede i Udløsningssummen ved L.s § 116, kan dette ikke med nogensomhelst Konsekventse lede til at anse Thinglysningen unødig ligeoverfor de yngre Retserhververe, som ingen saadan Sikkerhed har. Ogsaa Skylddelingen o. desl. bliver naturligvis her at thinglyse.

Ogsaa m i n d e l i g (privat) U d s k i f t n i n g[1]) byder den nye Lov af 13 Marts 1882 § 7, ligesom de ældre Love af 12 Oktbr. 1857 § 9 og 21 Aug. 1821 § 7, at thinglyse.[2]) Betydningen heraf er noget tvivlsom; men det synes dog rettest, under samme Betingelser som ved offentlig Udskiftning, ikke heller at anse denne Thinglysning som nødvendig for Retsbeskyttelsen.[3]) I denne Henseende er det at mærke, at Lo-

---

[1]) Denne hører jo ikke egentlig hjemme i denne §; men det er dog fundet rigtigst at behandle den i Sammenhæng med den offentlige Udskiftning.

[2]) Budet af 1857 om, at dette skulde ske paa 1ste eller 2det Thing, hvilket var bibeholdt i Kommissions-Indstillingen af 1877 § 8 og af 1878 § 8, er udeladt i den nye Lov; jfr. kgl. Prop. 1880 S. 39; jfr. H a l l a g e r Obl. I. 1ste Udg. S. 232.

[3]) Se om den ældre Lov Kommissions-Indstillingen af 1857 (særskilt trykt) S. 87—8, hvor det siges, at den kun er nødvendig for at opbevare Beviset; jfr. ogsaa Chr. P l a t o u i U. f. L. I. 74—5, B r a n d t Tingsret S. 340 f.; HRD. i Rt. 1871 S. 238 ff.

ven ogsaa opfatter den mindelige Udskiftning som i Regelen medførende en saadan Forbedring af Gaarden, at ingen ældre eller senere Rettighedshaver kan have en velgrundet Interesse af at angribe den; se især dens §§ 8—10 og 35 (jfr. L. 1857 § 22 og L. 4 Juni 1866 § 4) om dens Urokkelighed, under visse Betingelser, ligeoverfor Spørgsmaalet om senere offentlig Udskiftning. Den maa saaledes vistnok være bindende for ældre Panthavere og er fra det Øjeblik, den faktisk er bragt i Udførelse, uden Hensyn til Thinglysning, uangribelig ligeoverfor alle senere Rettighedshavere, medmindre de Betingelser, hvorunder offentlig Udskiftning lige fuldt kan kræves, er tilstede, hvilket dog kun kommer senere Ejer til Gode. Dog bør man vel antage det modsatte, saafremt Udskiftningen staar i Strid med noget, som tidligere er thinglyst, f. Ex. en ældre Udskiftning eller Dom [1]). Forholdet bliver altsaa i det hele at bedømme som de i forrige § omhandlede mindre Grænsereguleringer.

Saafremt ved den mindelige Udskiftning Vederlaget tildels eller for det hele gives i Penge, bliver derimod Afhændelsen heltud at behandle efter de almindelige Regler for frivillige Retsstiftelser, og selvfølgelig Thinglysning nødvendig for at beskytte Retserhvervelserne ligeoverfor Tredjemand. [2])

§ 17.

Hvorvidt Thinglysning er nødvendig ved Retsstiftelser sammenhængende med Ægteskabet [3]).

I. Det Formuesfællesskab, som i Almindelighed efter vor Ret er en Følge af Ægteskabet, indtræder *ipso jure* ved selve dettes Stiftelse, uden at nogen derpaa rettet Viljeserklæring udfordres. Den ene Ægtefælle bliver derfor Samejer af den andens i Ægteskabet indbragte faste Gods, uden at noget Adkomstbrev eller nogen Thinglysning af Ægteskabets Stiftelse udkræves.

Hustruens ældre Kreditorer kan derfor ikke paa Grund

---

1) Jfr. Hagerup Panteret S. 212—13. 2) Jfr. HRD. i Rt. 1880 S. 52.

3) Jfr. nu her især H. Scheel om Formuesforholdet mellem Ægtefæller (Christiania 1892, under Trykken).

af den manglende Thinglysning gjøre Indførsel i det af hende indbragte Gods, som Manden i Egenskab af Fællesboets Bestyrer har afhændet ved thinglyst Skjøde (jfr. dog L. 29 Juni 1888 §§ 15 og 16). Og lignende er Tilfældet med Mandens Kreditorer ligeoverfor Gods, som han havde indbragt, og som Hustruen afhænder under Uskifte efter hans Død.

Noget andet er det, at i disse Tilfælde vil Mandens eller Hustruens Hjemmelsbreve — skjønt de, forudsat, at alt andet er i Orden, i sig selv er fuldt retskraftige ligeoverfor Tredjemand — ved sin egen Thinglysning af Retsskriveren faa Anmærkning om Udstederens Mangel paa thinglyst Hjemmel, og at denne, for at undgaa de heraf flydende Ulemper, maa sørge for Thinglysning af Vielses-Attest, Bevilling til at sidde i uskiftet Bo o. dels.[1]. Thi dette har kun til Hensigt at faa Bevis for en uden Thinglysning fuldgyldig Adkomst ind i Protokollerne og derved at forebygge den nævnte Anmærkning.

Paa samme Maade er under Forudsætning af det sædvanlige Formuesfællesskab Thinglysning unødvendig for den anden Ægtefælle ved Erhvervelser under Ægteskabet; skjønt det thinglyste Skjøde gjerne alene lyder paa Manden, er Hustruen, hvad der viser sig ved hans Død, derved bleven fuldt beskyttet Medejer. Ligeledes bliver i Almindelighed den ene Ægtefælle uden videre Medejer i Gods, som skjænkes eller paa anden Maade overdrages til den anden under Ægteskabet. Anderledes, hvis det i thinglyst Gavebrev, Testament[2]) (L. 1888 § 20, 2 P.) eller andet Hjemmelsbrev fra Tredjemand udtrykkelig er fastsat, at det skal være Særeje[3]); jfr. L. 29 Juni 1888 § 9 i. f.

---

[1]) Det kunde vistnok ogsaa være ønskeligt, om Lovgivningen foreskrev Thinglysning af Vielses-Attest inden en vis Tid efter Ægteskabsstiftelsen, for at den herved foregaaede Overgang af Rettigheder i fast Gods skulde være beskyttet mod Tredjemand, uagtet en lignende Regel neppe heller i Almindelighed gjelder i fremmed Ret. Jfr. Hagerup om Grundbøg. S. 23—7.

[2]) Her er gaaet ud fra den forøvrigt ikke utvivlsomme Forudsætning, at Thinglysning ogsaa her er nødvendig; jfr. nærmere H. Scheel l. c. S. 19 ff. og især 3dje Afsnit, Kap. 3.

[3]) Der kan vistnok saaledes herved (uanseet L.s § 24) opnaaes, at Gods, som Manden kjøber for sine eller Fællesboets Midler, bliver Hustruens Særeje, naar han kun sørger for, at Skjødet tilstrækkelig viser det sidste.

Dette sidste er kun Anvendelse af den allerede tidligere gjeldende Grundsætning, at alle Afvigelser fra det sædvanlige Formuesforhold mellem Ægtefællerne, altsaa netop ethvert Særeje, maa thinglyses for at faa Betydning ligeoverfor Tredjemand;[1]) se nu især L. 29 Juni 1888 § 9, 1 P., som kræver Thinglysning ved den faste Ejendoms Værnething, naar denne eller Rettighed derover udelukkende skal tilhøre den ene Ægtefælle. Dette gjelder, hvad enten Aftale derom sker før eller efter Ægteskabets Stiftelse, og maa tillige anvendes paa den i samme Lovs § 8 omhandlede Overenskomst mellem Ægtefællerne under Ægteskabet om, at alt, hvad der senere maatte tilfalde en af dem som Arv eller Gave, forbliver Særeje. Thi vistnok er denne Overenskomst maaske[2]) fritagen for de i Lovens tidligere §§ omhandlede Former (jfr. dette Værk I. 16 ff), men gaar lige ind under den følgende § 9, der omfatter alt Særeje i fast Gods, uden Hensyn til Adkomsten. Den mest praktiske Anvendelse af den her forklarede Regel vil da være en Ægtepagt, hvorved der aftales, at Hustruens medbragte Gods ikke skal indgaa i Fællesboet. Om Anvendelsen deraf paa Gaver mellem Ægtefællerne se L.s § 24 og dette Værk I. S. 17 ff.[3]).

En Undtagelse fra Regelen har man i L.s § 31 med Hensyn til fast Gods, som Hustruen bevislig erhverver for Udbyttet af sin egen selvstændige Virksomhed, idet hun selv, uden Ægtepagt, raader herover, om der end hersker helt Formuesfællesskab. Det maa dog kræves for Tredjemands Skyld, at det thinglyste Adkomstbrev lyder alene paa Hustruens Navn; at det indeholder Oplysning om, hvorledes Kjøbesummen er tilvejebragt, er derimod neppe nødvendigt. Jfr. ogsaa L. om Statsborgerretten 21 April 1888 § 16.

---

[1]) Jfr. om den ældre Ret Collett Familieret §§ 32, 33, Aschehoug i Forh. ved 1 nord. Juristmøde, Bilag VIII; Kommissions-Betænkning i Oth. Prop. 1876 No. 1.

[2]) Der kan nemlig være Grund til ikke her at tage Loven ganske paa Ordet, men alligevel at anse enkelte af de i dens foregaaende §§ omhandlede Former (se navnlig § 2) anvendelige paa denne Overenskomst.

[3]) Om den Thinglysning ved personligt Værnething, som der kan blive Tale om ved Ægtepagter ogsaa angaaende fast Gods, skal handles nedenfor i 4de Afsnit.

II. Den nye Lov har givet Hustruen Ret til under visse Omstændigheder at faa Formuesfællesskabet hævet ifølge administrativ Beslutning, uden at Ægteskabet foreløbig eller endeligen opløses; se dens 6te Kapitel. Ved det herved fremkaldte Skifte, der kan foregaa privat eller ved Retten (L. § 33 i. f.), forholdes som ved almindelige Skifter med Hensyn til Thinglysningens Nødvendighed; hvis altsaa Hustruen her paa sin Lod faar fast Gods, som før var Mandens Særeje eller tilhørte Fællesboet, skal Udlægget thinglyses ved Godsets Værnething (L.s § 40). Med Hensyn til hendes senere Erhvervelser af fast Gods under Ægteskabets fortsatte Bestaaen med gjensidigt Særeje gjelder ifølge samme § ikke blot den før nævnte almindelige Regel efter L.s § 9, at Godset bliver hendes Særeje, naar hendes thinglyste Adkomstbrev tilstrækkelig viser dette (§ 40, 2 P.), men ogsaa den videregaaende, at hun erhverver det som Særeje selv uden saadant Vilkaar — altsaa f. Ex. hvor Hjemmelsbrevet lyder paa hende uden Omtale af Særeje eller hvor, saasom ved Intestatarv, intet Hjemmelsbrev findes — naar kun Øvrighedens Beslutning om Formuesfællesskabets Ophævelse har været thinglyst inden den Jurisdiktion, hvor det nu erhvervede Gods ligger, se § 40, 2 P. Ja, ifølge L.s § 39 har denne Beslutningens Thinglysning tilbagevirkende Kraft, idet allerede alt, som hun erhverver fra Indgivelsen af sit Andragende om Opløsning, i dette Tilfælde bliver Særeje, naturligvis forudsat, at det ikke ved Skiftet er kommet paa Mandens Lod. Hvad nu angaar Tilstedeværelsen af det ovenfor nævnte Vilkaar for Særeje, da maa det mærkes, at L.s § 33 gjennem Henvisning til Konkursl. § 17 har foreskrevet Beslutningens Thinglysning saavel ved Ægtefællernes personlige Værnething som ved de faste Ejendommes Værnething, de paa den Tid besad. Men det er naturligvis en Tilfældighed, om det faste Gods, Hustruen senere erhverver, netop ligger i den Jurisdiktion, hvor hin Thinglysning har fundet Sted. Det er klart, at Retsskriveren ved Indførelsen af det senere thinglyste Adkomstbrev i Realregistret tillige der maa anmærke paa vedkommende Ejendoms Folium den thinglyste Beslutning om Formuesfællesskabets Opløsning (jfr. nærmere H. Scheel S. 115 ff).

Lovens § 39 lader ogsaa det faste Gods, som Manden

erhverver ved denne Opløsning, blive hans Særeje, med den samme tilbagevirkende Kraft. Den omtaler imidlertid ikke her Thinglysning. Spørgsmaalet om dennes Nødvendighed maa da — hvis man ikke skal forudsætte, at her alene foreligger en Inkurie — blive at afgjøre efter de samme Regler, som antages at gjelde ved Fællesboets Deling paa Grund af selve Ægteskabets foreløbige eller endelige Opløsning (Separation eller Skilsmisse, Død) og som er uberørte af L. 29 Juni 1888, der kun behandler Formuesforholdet under Ægteskabets Bestaaen.

III. Ved denne Deling skulde egentlig Thinglysning være nødvendig i samme Tilfælde som ved andre Skifter og altsaa Udlæg af fælles Gods til en Lodhavers Eneejendom thinglyses. Dette anvendes ogsaa, naar Manden faar udlagt Gods, Hustruen har indbragt i Boet, eller som har været hendes Særeje, eller naar Hustruen beholder, hvad der er indbragt af Manden eller erhvervet for Boet af denne. I de Tilfælde derimod, hvor Manden faar udlagt, hvad han havde indbragt eller erhvervet med thinglyst Adkomst i sit Navn, vil man vistnok ikke anse ny Thinglysning af Udlægget nødvendig, da han har været Fællesboets Bestyrer (jfr. dog Skr. 23 Okt. 1873).

At Ejendomsrettens Overdragelse i de Tilfælde, hvor Fællesgods udlægges den ene Ægtefælle, egentlig kun gjør en Medejer til Eneejer — idet Vedkommende allerede forhen, uden Hensyn til Thinglysning var fuldt beskyttet Medejer i det hele — viser sig ved Fritagelsen for stemplet Papir til Hjemmelsbrevet; jfr. L. 14 Aug. 1851.

Det tilhører Fremstillingen af Familieretten at gaa nærmere ind paa Enkelthederne af de her forklarede Regler.

§ 18.

Hvorvidt Thinglysningen udkræves ved Rettigheder, der hviler paa Arv eller Legat.

I. Arv er, ligesom Ægteskab i Tilfælde af Formuesfællesskab, en Universalsukcession, og alle Arveladerens Ejendele (jfr. dog nedenfor om Legat) gaar ved selve Arvefaldet uden videre i Kraft af Loven over til Arvingerne (Arvel. § 76). En Konsekventse heraf er, at en fuldt beskyttet Ejendomsret til det faste Gods erhverves for Arvingerne i det

nævnte Øjeblik uden Thinglysning. Regelen gjelder ligesaavel om testamentarisk Arv [1]) som om Intestatarv. Den kan heller ikke i sig selv ansees som noget betænkeligt Brud paa Publicitetsprincipet, da den ikke medfører nogensomhelst Fare for Tredjemænd, der udleder sin Ret fra den forrige Ejer, idet disse alligevel, om ikke mellemkommende Omstændigheder (f. Ex. Præklusion af en Kjøbekontrakt) indtræder, uden Hensyn til Reglerne om Thinglysningens Prioritet gaar foran Arvingerne.

Anderledes forholder det sig, hvor Arvingerne senere raader over Godset ved Afhændelser, Pantsættelser o. desl. Skjønt de af dem overdragne Rettigheder (under Forudsætning af, at alt andet er i Orden) nyder fuld Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand, uanseet Hjemmelsmandens Mangel paa thinglyst Adkomst, faar dog de af dem udstedte Hjemmelsbreve Paategning om Manglen ved sin Thinglysning. Og for at forebygge de skadelige Følger heraf er de da, navnlig ved Pantelaan, ofte faktisk nødte til at thinglyse et Bevis for deres Ejendoms-Erhvervelse (Døds-Attest, Døds-Formodningsdom efter L. 12 Okt. 1857, tilligemed Bevis for Arveforholdet; Testamentet) for herved at skaffe den fornødne Oplysning ind i Realregistret [2]).

Regelen om Thinglysningens Unødvendighed gjelder imid-

---

[1]) Jfr. ORD. i Rt. 1873 S. 645, hvor Odelsrettens Præskription som Følge heraf regnedes fra Testators Død og ikke først fra Testamentets Thinglysning, hvilket vilde været overensstemmende med Praxis ved Afhændelser imellem Levende; jfr. Brandt Tingsret § 75.

[2]) En Lovgivning, der vilde gjennemføre Grundbøgernes offentlige Troværdighed, kunde derfor have Føje til at opstille Indtegningen af Arvingernes egen Adkomst som Vilkaar for de af dem udstedte Hjemmelsbreves Indtegning. Det er forøvrigt vistnok ogsaa i fremmede moderne Love Regelen, at Arvingerne kan faa indført paa Realfoliet ialfald ny Ejendoms-Overdragelse uden selv at være indtegnede der som Ejere; jfr. tyske Motiver III. 317. Efter den preussiske Lov af 1872 § 5 maa Enearving være indskreven for at kunne foretage «Auflassung», flere Samarvinger derimod ikke. Exempel paa, at allerede i 17 Aarh. Indtegning krævedes, for at Arvingerne atter kunde faa indført nogen Retsstiftelse i Grundbogen, se Aubert Grundb. Historie §§ 11 og 13 (Danzig og München).

lertid kun for den Retserhvervelse, der finder Sted ved selve Arvefaldet — altsaa til Fordel for samtlige Arvinger, om flere saadanne findes, idet enhver af Arvingerne herved endnu kun bliver Samejer *pro indiviso* i hver enkelt arvet Gjenstand i Forhold til sin Arvelods Størrelse. Skal siden Ejendomsretten til et fast Gods gaa helt over paa en enkelt, som ikke er Enearving, maa Hjemmelsbrevet — hvad enten dette er myndige Medarvingers Skjøde eller et offentligt Skifteudlæg — thinglyses paa vanlig Maade for Retsbeskyttelsens Skyld. Dette gjelder lige fuldt, om vedkommende Arving, f. Ex. som Aasædesberettiget, har Retskrav paa Udlægget. At han allerede tidligere var Medejer for sin Lod, viser sig dog i alle Tilfælde deri, at denne fradrages ved det stemplede Papirs Beregning[1]).

II. Saafremt Arveladeren har legeret nogen sit faste Gods til Ejendom, kunde der være Rum for den Opfattelse, at Ejendomsretten i Forhold til Tredjemand ved Arvefaldet alligevel gaar over paa Universalsukcessorerne eller Arvingerne, og at Legataren indtil Testamentets Thinglysning kun har en personlig Ret ligeoverfor Arvingerne. Følgen heraf vilde da være, at Legataren maatte staa tilbage for de af Arvingerne imidlertid trufne Forføjninger til godtroende Tredjemand ligesaavel som for Arvingernes Kreditorer under Forudsætning af Konkurs eller Indførsel. Dette Resultat vilde imidlertid være meget uretfærdigt, fornemmelig i det Tilfælde, som vistnok er det almindelige, at Arvingerne sidder inde med Testamentet, og Legataren derfor ikke har det i sin Magt at faa dette thinglyst kort efter Arveladerens Død; i hvert Fald vilde han være ubeskyttet i det Tidsrum, som næsten altid vil hengaa efter Testators Død, inden Thinglysningen kan foregaa. Det har derfor allerede længe været den dansk-norske Rets herskende Lære, at Ejendomserhvervelse ved Legat ikke kræver Thinglysning for at opretholdes

---

[1]) Jfr. L. 12 Okt. 1857 (i den almindelige Lovudgave S. 233—4) sammenholdt med den ovenfor S. 141 nævnte L. 14 Aug. 1851, der fritager Ægtefællen helt for stemplet Papir; se ogsaa Schweigaard Konkursret S. 267 (Proces III. 2 Udg. S. 356).

ligeoverfor Tredjemand [1]). Denne Lære stemmer vistnok tillige bedst med vor Arvelovs Opfattelse af de her omhandlede Legatarer. Disse henregnes ogsaa i Lovens Sprogbrug blandt «Arvinger» (se især § 45), og det synes da følgerigtigt, at den, som ved Testamentet er indsat for en enkelt Gjenstand, erhverver Ejendomsretten til denne i samme Øjeblik som det, hvori en Enearving erhverver det hele Bo, d. v. s. ved Arvefaldet [2]).

Regelen gjelder imidlertid kun for de Tilfælde, hvor Arveladeren maa formodes at have villet overdrage Legataren en tinglig Ret eller lade ham umiddelbart efter Arvefaldet (*recta via*) indtræde i Raadigheden over Tingen. Hvis det derimod klart fremgaar af Testamentet, at Legataren først skal modtage Ejendomsretten gjennem Arvingerne, da maa Tilfældet behandles som ellers, hvor der paahviler Arvingerne en obligatorisk Forpligtelse, og sædvanligt Hjemmelsbrev maa thinglyses for at skaffe ham fuld Retsbeskyttelse. Imidlertid rammer man dog vistnok — hvor det som her gjelder en individuelt bestemt Gjenstand, der naturligvis forudsættes at findes i Boet — i Almindelighed Arveladerens Tanke ved i Tvivlstilfælde at formode, Meningen har været en umiddelbar Overførelse af Ejendomsretten. Gaar Legatet ud paa en Pengesum, er det derimod i hvert Fald klart, at det faste Gods, som maatte udlægges til Fyldestgjørelse deraf, først erhverves med fuld Retsbeskyttelse ved thinglyst Skifteudlæg.

Paa samme Maade som Legat af Ejendomsret maa det her behandles, naar Arveladeren har bortlegeret en ham selv allerede tilkommende partiel tinglig Ret over fast Gods (jfr. nedenfor S. 156). Saafremt derimod Testator behefter det Arvingerne forøvrigt som Ejendom tilfaldende faste Gods med

---

1) Jfr. Bang og Larsen i Jur. Tidskr. XXXIX. 62, Larsen Arveret S. 235, Scheel Priv. alm. D. II. 51, 129, Hallager Arveret 2 Udg. S. 178, Deuntzer i Ugeskr. f. Retsv. 1870 S. 766 ff., Hagerup om Grundb. S. 10, E. Hambro om Legatarens Retsstilling efter norsk Ret i Tidskr. f. R. 1892 S. 161—2; se derimod Bornemann Arveret S. 24.

2) Deraf, at § 43 taler om «Udlæg», maa man ej slutte, at dette er nødvendigt for Ejendomsrettens Overgang, da §en kun vil afgjøre Rangordnen mellem de forskjellige Klasser af «Arvinger».

en ny Brugsret, Panteret, Føderaad o. desl., er Forholdet væsentlig forskjelligt og Spørgsmaalet om Thinglysningens Nødvendighed langt mere tvivlsomt.

Hvis Arveladerens Mening maa formodes at have været, at Rettighedens Overdragelse kun er et Paalæg til Arvingerne, da kan alene en obligatorisk Ret for Legataren være stiftet ved Arvefaldet, og en fuldt beskyttet Panteret o. s. v. erhverver han først ved Thinglysning af Arvingernes Hjemmelsbrev til ham; her, hvor der ej er Tale om en fra Arveladeren fortsat Ret, vil vel endog i Tvivlstilfælde (f. Ex. hvor Legatet bestaar i Føderaad efter uvillige Mænds Skjøn) Formodningen være for, at Arveladerens Mening har indskrænket sig hertil. Hvor denne derimod utvivlsomt har været, at selve Testamentet skal være tilstrækkeligt Hjemmelsbrev, kan det synes, som om Legataren følgerigtig maa stilles i Klasse med andre Arvinger for «bestemte Gjenstande» (Arvel. § 43 ff.), og at hans tinglige Ret er ligesaa fuldt beskyttet mod Tredjemand helt fra Arvefaldet, som om den bestod i selve Ejendomsretten til det faste Gods.

Men om end en ensidig Fastholden af Lovens Legat-Begreb nærmest leder hertil, opvejes dette dog derved, at Spørgsmaalet stiller sig ganske anderledes fra Thinglysningsvæsnets Standpunkt. Der kan nemlig aldeles ikke her som ved Ejendomsretten eller en anden allerede bestaaende Ret siges, at den dog maa være etsteds og derfor uden Krænkelse af Tredjemands Tarv kan anerkjendes skjønt uthinglyst. Thi den forudsættes jo først at faa sin Tilværelse efter Arveladerens Død. Og naar det nu desuden betænkes, at denne Slags Retsstiftelser langt fra hører til de sædvanlige, som man gjerne vil være forberedt paa at finde, vil det forstaaes, at Tredjemand her let vilde kunne lide uforskyldt Tab, om de behandledes ganske som den legerede Ejendomsret. Navnlig vilde det være meget urimeligt, om den godtroende Tredjemand, til hvem Arvingerne atter ved thinglyst Skjøde havde solgt Godset som ubeheftet, skulde være nødt til at anerkjende den uthinglyste legerede Panteret o. s. v.[1]).

[1]) Forøvrigt er det her en Selvfølge, at, hvis testamentariske Arvinger for at skaffe thinglyst Hjemmel ind i Registret, har thinglyst

Men til et lignende Resultat kommer man ogsaa, om man nærmere undersøger Legatarens almindelige Forhold til Arveladerens Kreditorer. Hovedregelen er jo, at, naar det kommer til Konkurs (offentligt Skifte), gaar Kreditorerne foran, hvis Boet viser sig utilstrækkeligt til at udrede saavel Legat som Gjeld. Men saalænge den sædvanlige Retsforfølgning staar aaben, gjør Legataren sin Ret fuldt ud gjeldende mod Arvingerne, der, naar de først har overtaget Arv og Gjeld, ikke kan bruge Boets Utilstrækkelighed som Indvending (Arvel. §§ 43 og 44). En Følge heraf er det ogsaa, at en Arvekreditor ikke kan gjøre Indførsel i nogen Arveladeren tilhørende Gjenstand til Fortrængsel for en legeret, fuldtbeskyttet tinglig Ret i denne. Vil han kuldkaste Legatet, maa det ske ved at fremtvinge Konkursbehandling i Arveladerens Bo — altsaa til Fordel for samtlige Kreditorer — forsaavidt Adgang hertil staar ham aaben. Efter den før opstillede Regel maa altsaa Arvekreditorerne udenfor saadan Konkurs respektere en legeret uthinglyst Ejendomsret. Dette er imidlertid et mindre Skaar i deres Beregninger, da Ejendomsretten til Arvegodset i hvert Fald gaar over uden Thinglysning, nemlig til Arvingen, som jo kan benytte sig heraf til Forføjninger (Pantsættelser, Afhændelser), der kan blive Arvekreditorerne til Fortrængsel — ikke at tale om, at han forud kan være saa insolvent, at Arvekreditorerne ikke hos ham kan vente Dækkelse for sine Krav. Men det er klart, at Kreditorerne vilde blive langt mere skuffede, om der ogsaa allerede ved Dødsfaldet af Legataren uden Thinglysning kunde erhverves en fuldtbeskyttet ny Panteret eller Brugsret.

Efter dette turde det derfor, da Arveloven ikke egentlig kan siges at afgjøre Spørgsmaalet i modsat Retning, være rettest at antage Thinglysning nødvendig for, at en ved Legat nystiftet partiel tinglig Ret over Arveladerens faste Gods skal være beskyttet mod Tredjemand i Almindelighed. Men hertil bør dog vistnok ikke regnes Arvingernes egne Kredi-

---

Testamentet, og det tillige er Hjemmelsbrev for Legatet, maa dette ogsaa ansees thinglyst, hvis den rette Fremgangsmaade (se ovenfor S. 85 og 111) er iagttaget; jfr. Hambro l. c. S. 163.

torer, der neppe her bør have større Ret end Arvingerne selv [1].

Ved *donationes mortis caussa* gaar Hjemmelsbrevet ligefrem ind under den almindelige Regel om Gavebreves Thinglysning.

§ 19.

Thinglysningsvæsnet og de lovbestemte tinglige Rettigheder.

Der maa her sondres mellem de umiddelbart og de middelbart lovbestemte (legale) tinglige Rettigheder i fast Gods.

1) De umiddelbart lovbestemte tinglige Rettigheder tilkommer i Kraft af selve Loven enhver, som opfylder visse materielle Vilkaar, uden Iagttagelse af nogen saadan Form som Thinglysning. Denne kunde der ikke være Tale om at fordre, naar disse Rettigheders Hensigt overhovedet skulde opnaaes — saameget mindre, som de tildels maa gaa foran alle andre tinglige Rettigheder i samme Gods uden Hensyn til Alder. Idet der forøvrigt henvises til Tingsretten, skal her kun fremhæves, at de endog tilsammen gjør et mindre Skaar i

---

[1]) Thinglysningens Nødvendighed ved ny partiel Ret er ogsaa opstillet som Regel af Deuntzer i Ugeskr. f. Retsv. 1870 S. 770; jfr. ogsaa Hagerup Grundb. S. 10 og Hambro S. 163, hos hvilken sidste Regelen dog ialfald er opstillet med større Begrænsning. Forøvrigt er Spørgsmaalet ikke behandlet i den dansk-norske Literatur. Romerretten tilstod ogsaa i dette Tilfælde en almindelig tinglig Retsbeskyttelse for Legataren lige fra Arvens Tiltrædelse af Arvingen. Dette saakaldte Vindikationslegat er ogsaa gjeldende i enkelte nyere Love, som støtter sig paa den romerske Ret, f. Ex. den sachsiske Lovbog. — I de moderne Grundbogslove kræves naturligvis Indtegning ved saadanne Rettigheder, som overhovedet ikke kan opstaa uden denne f. Ex. Hypothek og Grundschuld i de nyeste tyske Love; men Indtegning — som da atter kræver Arvingernes Samtykke — er ogsaa nødvendig for, at den legerede Ejendomsret til fast Arvegods skal blive beskyttet mod Tredjemand, ialfald i de nyeste Love, se den preussiske L. 5 Maj 1872 §§ 12, 14, 65; jfr. Dernburg preuss. Priv. III § 138; lignende er den østerrigske Ret. Ogsaa det tyske Civillov-Udkast § 1865 tilstaar Legataren, selv ved Ejendomsretten, kun en obligatorisk Ret mod Arvingerne, jfr. Mot. V. 133 ff.

det til Grund før Thinglysningen liggende Publicitetsprincip, end man skulde tro. Vor Lovgivning har nemlig været meget maadeholden i Tilstaaelsen af denne Slags Rettigheder, og de fleste af dem, den har anerkjendt (især de vigtigere stiltiende Panterettigheder[1]) og dé legale Grundbyrder), har bestaaet fra gammel Tid længe før Thinglysningsvæsnets Indførelse. Den vigtigste af denne Klasse udenfor de nævnte turde være Slægtens Odelsret; men om den findes ved et Gods, er gjerne vitterligt eller let at faa vide. Den afgiver ogsaa et Exempel paa, at, naar en Rettighed af denne Art skal udelukkes, kræver netop dette, som Afvigelse fra det sædvanlige, Thinglysning; jfr. L. 28 Septbr. 1857 § 2 angaaende Erklæring om Odelsfrihed. Er imidlertid først en saadan thinglyst, kan Odelsret paa Godset ikke siden erhverves førend fra Thinglysning af dens Tilbagekaldelse.

2) De middelbart lovbestemte Rettigheder, ɔ: saadanne, som vistnok — istedetfor gjennem en udtrykkelig Overdragelse ved privat Viljeserklæring eller Øvrighedens Beslutning — er tillagt vedkommende, der er i en vis Stilling, at Loven selv, men, ialfald med Virksomhed mod Tredjemand, kun efter Iagttagelse af en ydre Form. Denne er da ved fast Gods fortrinsvis Thinglysning af den Kjendsgjerning, som begrunder eller kan begrunde det Forhold, for hvis Skyld Loven har fundet Rettighedens Erhvervelse ønskelig. Loven har nemlig villet gjøre denne uafhængig af vedkommende private Ejeres Samtykke eller af anden udtrykkelig Overdragelse, men har paa den anden Side ikke anseet det nødvendigt at bryde paa Publicitetsprincipet eller at rive disse Rettigheder ud af den med Thinglysningen sammenhængende Rangorden for Kollisionstilfælde.

Man finder denne Slags Rettigheder især i visse offentligretslige Forhold, nemlig:

1) Statens og forskjellige offentlige Stiftelsers Panteret i Regnskabs- og Oppebørsels-Betjentes Bo, derunder da først og fremst indbefattet det faste Gods, efter Thinglysning af Be-

---

[1]) Jfr. nærmere om disse Hallager Obl. II § 174 og det der citerede og nu især Hagerup Panteret S. 157 ff.

stallingsbrevet, ifølge KRO. 18 Marts 1720 I § 17 og en Mængde senere Lovbud[1]).

2) Enkekassens Panteret i Embedsmandens Bo efter Thinglysning af den om Udnævnelsen meddelte Departements-Skrivelse, dog kun forsaavidt vedkommende faste Gods er særlig opgivet ved Begjæringen om Thinglysning; jfr. L. 24 April 1869 §§ 3, 5. En noget lignende Regel giver L. 13 Marts 1882 §§ 1 og 2 for visse Klasser af Statens Bestillingsmænd.

3) Den Panteret, der ifølge Udskiftningslov 13 Marts 1882 § 117 gjennem Thinglysning af Udskiftningsforretningen erhverves i den udskiftede Gaard eller Brugsret for 10 Aar, foran samtidig eller senere thinglyste Heftelser, til Sikkerhed for, hvad der ved offentlig Udskiftning er paalagt Ejer eller Brugsberettiget at udrede.

Udenfor disse Arter af Pant er Thinglysning neppe krævet ved de middelbart lovbestemte tinglige Rettigheder. Særlig kan det mærkes, at den Kundgjørelse, som udfordres ved visse lovbestemte Bergrettigheder, er Læsning paa Kirkebakken; jfr. L. 14 Juli 1842 §§ 7, 11, 39.

§ 20.

Thinglysningsvæsnet i Forhold til Hævds-Institutionen.

En Rettighed, som er grundet paa Hævd, er fuldt beskyttet uden Thinglysning; jfr. L. 5. 5. 3 og 4. At en Hævdsdom thinglyses, har derfor kun den Hensigt enten at hindre Anmærkning om Mangel paa thinglyst Adkomst ved de senere af Hævderen udstedte Hjemmelsbreve eller at sikre sig Adgangen til at benytte *exceptio rei judicatæ* ligeoverfor Tredjemand, der siden maatte erholde nogen Ret over Ejendommen overdraget fra den, mod hvem Hævdsdommen er erhvervet (jfr. ovenfor S. 132).

I en Anvendelse er Hævden kun til Gavn for Thinglysnings-Institutionen, nemlig naar den udfylder en thinglyst Adkomst, ved at fjerne dennes mulige Mangler; især har man

---

[1]) Jfr. nærmere Hallager Obl. II. 2 Udg. S. 462 ff., Hagerup Panteret S. 155—6 og Indstilling fra en i 1878 om Regnskabsvæsnet nedsat Kommission, S. 4 ff. Se ogsaa HRD. i Rt. 1886 S. 44 og 685.

et meget praktisk Exempel herpaa, naar denne skriver sig fra en Hjemmelsmand, der selv ingensomhelst thinglyst Adkomst havde; andre herhen hørende Tilfælde er det, naar Hjemmelsbrevet er udstedt af en Fuldmægtig uden thinglyst Fuldmagt eller af en Mindreaarig uden Kurator. Denne Hævds-Institutionens Hjælp trænges saameget mere ved vort Thinglysningsvæsen, der ingensomhelst Sikkerhed byder godtroende Tredjemand for, at en thinglyst Rettighed virkelig er gyldig. Den tjener her væsentlig til at styrke Pantebøgernes offentlige Troværdighed, forsaavidt angaar Indtegninger, som er mindst 20 Aar gamle; jfr. ogsaa nedenfor S. 160.

Det samme kan vistnok ikke siges om det langt hyppigere Tilfælde, at Hævden udfylder en uthinglyst Adkomst, f. Ex. naar Kjøberen har siddet paa Gaarden i 20 Aar efter en blot mundtlig Ejendomsoverdragelse. Men Loven har her dog gjort sit til væsentlig at lette Hævderen Erhvervelsen af thinglyst Adkomst. L. 6 Marts 1869 § 12 aabner ham nemlig under visse nærmere Vilkaar Adgang til Ejendomsdom efter en mod enhver Tredjemand rettet (Ediktal-)Stevning, og dens Thinglysning sikrer ham ligesaameget som enhver, der sidder med fuldgyldigt thinglyst Hjemmelsbrev. De nævnte Vilkaar er da, at Godset er særskilt matrikuleret (kartlagt), at han personlig møder for at føre Bevis for Ejendomshævd, meddeler alle af Dommeren forlangte Oplysninger om Forholdet samt godtgjør som overvejende sandsynligt, at han kun med særdeles Vanskelighed kan faa almindelig Adkomst — og endelig, at ingen har mødt og godtgjort bedre Adkomst; jfr. om det stemplede Papir L. 11 April 1885 § 8. Imidlertid har Lovbudet hidtil neppe gjort den tilsigtede Nytte, da de her omhandlede Domme vistnok endnu forholdsvis er ganske sjeldne.

Mere uforenelig med Thinglysningsvæsnet bliver imidlertid Hævden, naar den danner Rettighedens eneste Adkomst, og det gjelder noget mere end saadanne smaa Grænsespørgsmaal, hvorom Panteprotokollerne gjerne tier, og hvorom man ikke i disse kan vente at finde Oplysning (jfr. ovenfor S. 129). Det er nemlig sikkert nok, at saavel Ejendomshævd som Brugshævd kan finde Sted med Virkning mod den, der staar med thinglyst Hjemmel til Godset i Panteregistret, og

ligesaa, at Hævden uden Thinglysning virker ogsaa mod den, der udleder sin Ret fra denne. Dette Forhold er meget uheldigt for Panteprotokollernes Troværdighed, omend de værste og tidligere saa særdeles praktiske Tilfælde nu er afskaarne ved L. 23 Maj 1874, hvorefter i Almindelighed kun de saakaldte synbare Servituter kan erhverves ved Hævd.

Et endnu langt værre Brud paa Thinglysningsvæsnets Princip indeholder imidlertid den tidligere herskende Lære angaaende Frihævdelse ligeoverfor Servituter, Grundbyrder og andre Heftelser. Denne gaar væsentlig ud paa, at den, som opfylder Vilkaarene for Ejendoms- eller Brugshævd, har erhvervet Rettigheden saadan, som han i god Tro har udøvet den gjennem Hævdstiden, og derfor ikke bør vige for andre ældre Rettigheder end saadanne, ligeoverfor hvilke han ikke kan ansees for at være i god Tro — uden Hensyn til, om de har været thinglyste eller ikke. Hvad der især gjør denne Lære saa farlig for Thinglysningsvæsnet, er nemlig den samtidig fremsatte Mening, at Panteprotokollernes Oplysning om den ældre, modstridende Rettighed ikke udelukker god Tro, naar den ikke bevislig er kommen til Hævderens Kundskab, f. Ex. gjennem Anmærkning paa hans thinglyste Hjemmelsbrev [1]). Herved aabnes der jo nemlig en vid Adgang til Hævd ikke blot udenfor Panteprotokollernes Indhold, men ogsaa i ligefrem Strid med dette.

Nu er vistnok Læren om Frihævdelse med Hensyn til Grundbyrder og maaske tillige Pantheftelser ialfald bleven meget tvivlsom som Følge af flere nyere Højesteretsdomme. Naar disse har negtet Frihævdelse ligeoverfor Grundbyrder, er det imidlertid ikke af nogetsomhelst Hensyn til Thinglysningsvæsnet, men alene, fordi den har været anseet som uforenelig med Fordringen til Besiddelse efter 5. 5. 3 [2]), idet den antages i Vir-

---

[1]) Jfr. Brandt Tingsret 2 Udg. S. 468—9, Chr. Platou om Besiddelse S. 98, 101.

[2]) Jfr. herom Hagerup Panteret S. 451 ff. og Hallager-Aubert Obl. alm. D. S. 297. Som allerede her antydet, er det dernævnte ældste Præjudikat, HRD. 1 Novbr. 1853 i Rt. S. 803, dog ifølge Voterings-Protokollen mindre sikkert. 4 af de Voterende antog, at der her forelaa en tinglig Grundbyrde, og de negtede, at den var

keligheden kun at ville være en Præskription, hvortil der som bekjendt ikke i Almindelighed er Adgang ved tinglige Rettigheder. De rammer derfor ogsaa lige meget uthinglyste ældre Heftelser, hvor Frihævdelsen kun vilde være til Gavn for Thinglysnings-Institutionen. Selv 'om den ældre Lære maatte blive væsentlig fravegen, vilde der imidlertid ialfald levnes Plads for Frihævdelse ligeoverfor thinglyste Servituter, idet det ikke kan negtes, at virkelig Besiddelse her kan udøves i Strid med Rettigheden.

Det fortjener derfor — af Hensyn saavel hertil som til den ovennævnte Regel, at der kan hævdes Ejendoms- og Brugsret imod den, som har thinglyst Adkomst — en nærmere Undersøgelse, under hvilke Vilkaar god Tro kan erkjendes at være tilstede ligeoverfor Panteprotokollernes Oplysninger om Forhold, der vilde hindre Hævden. Det maa da her erindres, at god Tro ikke blot udelukkes ved virkelig Kundskab om Hindringen, men ogsaa ved den Omstændighed, at man burde havt saadan Kundskab, idet en uagtsom Uvidenhed ikke i Civilretten opfattes som god Tro. Nu kan der — som nærmere skal blive forklaret i 4de Afsnit — vistnok ikke opstilles nogen almindelig Formodning om, at alle thinglyste Dokumenter vedkommende fast Gods er enhver bekjendte. Men der er mange Tilfælde, hvor Panteprotokollernes Oplysninger paa Grund af det særegne Forhold, hvori Vedkommende staar til Godset, burde været ham bekjendte, og da behandles han som den, der har kjendt dem; han kan altsaa ikke vinde Hævd i Strid dermed. At nu enhver, der udøver Hævdsbesiddelse over et fast Gods, skulde være i dette Tilfælde, kan imidlertid ikke paastaaes. Spørgsmaalet vil navnlig stille sig forskjelligt, eftersom det gjelder Hævd til Ejendom eller til Brug.

Den, der kun udøver en Servitut paa et fast Gods, har nemlig i det hele forøvrigt saa lidet med dette at gjøre, at

---

bortfaldt; men kun en af dem har udtrykkelig negtet Frihævdelse, de øvrige nøjer sig med at sige, at en slig Heftelse ej kan bortfalde ved Præskription, og da de ikke særlig omhandler Spørgsmaalet om god Tro, er der en Mulighed for, at denne ikke har været tilstede, om det end synes at have været Tilfældet. Mindretallet byggede sit Resultat paa meget afvigende Grunde, idet kun en paastod, at Frihævdelse var indtraadt.

han ikke har synderlig Opfordring til af Panteregistret at søge Oplysninger om det i sin Almindelighed. Har han derfor ikke gjort det, og er han virkelig som Følge heraf i Hævdstiden forbleven uvidende om ældre thinglyste modstridende Rettigheder, kan dette ej lægges ham til Last som Uagtsomhed, og han vil derfor ligefuldt ansees for at være i god Tro.[1])

Lignende er Tilfældet ved Hævd til Ejendom paa mindre Dele af et Matrikulnumer. Anderledes staar derimod Spørgsmaalet, hvor Ejendomshævden gjelder et helt saadant eller den væsentlige Del deraf. Her er der al Opfordring for Besidderen til ialfald en Gang i den lange Hævdstid at søge Oplysning af Panteprotokollerne om, hvad der findes thinglyst vedrørende det Gods, han mener sig at eje, og har han ikke gjort det, er det hans egen Skyld, at han er bleven uvidende om ældre thinglyste Dokumenter, som staar i ligefrem Strid med hans Besiddelse, og han bør ikke ligeoverfor dem ansees for godtroende. En anden Sag er det, naar han virkelig har søgt Oplysning, men Panteattesten (Panteregistret) feilagtigen intet har indeholdt om vedkommende Dokument. Paa den ovenfor forklarede Maade maa det ogsaa bedømmes, naar andre særegne Omstændigheder, f. Ex. hans Hjemmelsbrevs Indhold, burde have advaret Besidderen om at søge Oplysning hos Retsskriveren.[2])

Der bliver altsaa, selv om den her forsvarede Lære an-

---

[1]) Jfr.. HRD. 22 Okt. 1859 i Rt. 1860 S. 3, hvor en Servitut anerkjendtes hævdet ligeoverfor en ældre thinglyst Panteret. Dette er jo ogsaa en nødvendig Konsekventse, naar man erkjender Hævden imod Ejeren, uagtet Panthaveren har det mindre i sin Magt at afbryde Hævdens Løb. Jfr. derimod ORD. i U. f. L. I. 46 og Gram Formueret I. 2 Udg. S. 198 ff.

[2]) Den nyeste Praxis synes ogsaa at gaa i denne Retning. Jfr. især HRD. 3 April 1873 i Rt. S. 403. Her var i 1798 thinglyst, vedkommende en Tomt nær Christiania, et Lejebrev paa egen, Hustrus og Børns Levetid, mod aarlig Afgift. Denne svaredes af senere Besiddere; men i disses Skjøder med Thinglysnings-Anmærkning stod intet om, at Tomten kun var lejet. Hævd blev her alligevel negtet, da dels Afgiften, dels Skjødernes Indhold ansaaes at indeholde en Opfordring til nærmere Undersøgelse i Pantebøgerne. Se derimod HRD. i Rt. 1880 S. 23, hvor god Tro er antaget i et mere uklart Forhold. Jfr. ogsaa Hagerup Panteret S. 456.

tages, utvivlsomt adskillige Tilfælde tilbage, hvor der efter vor Ret kan vindes Hævd i ligefrem Strid med Panteprotokollernes Indhold. Dette er en af de største Mangler ved vor Thinglysnings-Institution og strider ganske mod nyere fremmede Love om Grundbogsvæsnet[1]).

§ 21.

Thinglysning ved Retsstiftelser vedkommende tinglige Rettigheder over fast Gods.

For Ejendomsrettens Vedkommende fremgaar det af de tidligere Forklaringer, at en frivillig Overførelse af den fra en Haand til en anden mellem Levende maa ske ved Thinglysning af et særskilt Hjemmelsbrev. Pantsættelse eller anden Beheftelse af Ejendomsretten gjelder Godset selv, og Thinglysningens Nødvendighed er her afgjort ved de foran i §§ 15 og 16 fremstillede Regler.

Noget anderledes staar Sagen ved senere Overdragelser af engang stiftede, partielle tinglige Rettigheder. Der paatrænger sig strax den Betragtning, at Thinglysningen ikke her har den Interesse for Tredjemand som ved Ejendomsretten. Medens det ved denne for ham især gjelder at faa Kundskab om, paa hvilken Haand den for Tiden er — idet man jo af sig selv ved, at den existerer for hvert enkelt fast Gods — er det for de partielle Rettigheders Vedkommende netop det principale Spørgsmaal, som Tredjemand i Almindelighed ønsker at faa oplyst, om de overhovedet findes ved dette Gods; hvem der er Indehaver af dem, synes kun at have en sekundær Interesse. Man kunde derfor ville slutte, at vor Institutions Grundsætninger ingenlunde nødvendig leder til Kravet om Thinglysning for senere Overdragelser af deslige Rettigheder.

Dette vilde imidlertid være en overfladisk Betragtning. Denne tager nemlig kun Hensyn til de Tredjemænd, som staar i Forhold til selve det beheftede faste Gods eller dets

[1]) Jfr. herom allerede Ørsted i J. T. XVI. 2. 294 ff., Ark. f. R. VI. 325 og Hb. IV. 308—9; jfr. ogsaa Hagerup om Grundb. S. 9 og 25.

Ejer. Men der er her ogsaa en anden Klasse af Tredjemænd, som ikke maa oversees, nemlig alle de, som kommer i Forhold til den partielle Rettigheds Indehaver. Og for disse er det naturligvis af Vigtighed, om de af Panteprotokollerne kan faa Oplysning angaaende de her omhandlede personlige Forandringer, ligesom det for Kreditorerne, især i Konkurstilfælde, er af Interesse, at Overdragelser ikke kan foregaa i al Hemmelighed. Det maa endvidere erindres, at tinglige Rettigheder over fast Gods i forskjellige Henseender er ligestillede med selve det faste Gods (jfr. ovenfor S. 79), og hermed stemmer det da bedst, at Overdragelse af saadanne tinglige Rettigheder sker i samme Former som Overdragelse af selve det faste Gods, medmindre Lovgivningen hjemler en Undtagelse. Hvad særlig angaar Overdragelse af almindelige Grundbyrder og Servituter til ny Indehaver, har Lovgivningen krævet samme Slags Adkomstbrev som for Ejendoms-Overdragelse ved det faste Gods [1]), og det synes da klart, at det maa thinglyses. Og overhovedet er det vistnok efter den foranstaaende Forklaring det rette som Regel at kræve Thinglysning ved enhver senere Overdragelse af alle saadanne partielle Rettigheder over fast Gods, hvis oprindelige Stiftelse selv har været thinglyst [2]).

Hvad man end maatte antage ved Personalservituter og tilsvarende Grundbyrder, er det ialfald utvivlsomt, at thinglyste Realservituters og tilsvarende Grundbyrders Overdragelse til en anden herskende Ejendom eller deres Overgang til personelle maa thinglyses, da ellers Realregistret kommer til at indeholde en meget vildledende Oplysning.

Omvendt er det meget tvivlsomt, hvorvidt man kan kræve Thinglysning ved almindelig Overdragelse til ny Indehaver af saadanne tinglige Rettigheder, som vistnok ogsaa er fuldt beskyttede mod Tredjemand, men som selv fra først af grunder sig paa en

---

[1]) Jfr. Stpll. § 2 i. f., L. 20 Aug. 1821 § 31, Brandt Tingsret S. 127—8 og 137—8; i Praxis kræver man dog ikke Skylddeling før Thinglysningen. Mærk ogsaa Stpll. § 5 og L. 11 April 1885 § 9 angaaende Overdragelse af Ret efter et Hjemmelsbrev paa Brugsret eller efter en (obligatorisk) Kontrakt derom.

[2]) Se mod den oven antagne Lære Aagesen Indl. S. 391—2.

Adkomst, der gjelder mod denne uden Thinglysning — altsaa navnlig hævdede Servituter. I disse Tilfælde turde dog vistnok Hensynet til Tredjemand (f. Ex. den ældre Indehavers Kreditorer) være gjort Fyldest, naar man nøjer sig med at fordre, at Rettighedens Udøvelse ogsaa i Virkeligheden maa være gaaet over til den nye Mand *(quasi possessio)*.

Gjelder det kun en Rettighed over Godset, som hverken selv er thinglyst eller af anden Grund alligevel beskyttet mod Tredjemand (f. Ex. en Brugsret af saadan Art, at der ej kan være Tale om Hævd), er det selvfølgeligt, at man ikke heller kan kræve Thinglysning af dens Overførelse paa en ny Haand [1]).

Hvor de engang stiftede og thinglyste partielle Rettigheder overføres paa en ny Haand gjennem en Adkomst, der ogsaa ved Ejendomsretten vilde gjelde mod Tredjemand uden Thinglysning (f. Ex. Arv eller Legat, jfr. ovenfor S. 144), er det klart, at Thinglysning af Forandringen er overflødig.

For den vigtigste af de partielle tinglige Rettigheder har Lovgivningen udtrykkelig hjemlet en Undtagelse fra den ovenfor antagne Regel, idet Fdn. 7 Febr. 1738 § 5 for Panterettens Vedkommende har afgjort, at «Transporter paa engang protokollerede Obligationer ... ikke behøver at thinglyses» [2]).

---

[1]) Jfr. HRD. 13 Marts 1868 i Rt. S. 363 ff. og U. f. L. VIII. 225, HRD. 12 Jan. 1870 i Rt. S. 136 og U. f. L. X. 88 angaaende Salg af allerede paa Roden blinkede Træer; disse Domme angaar dog kun en midlertidig Ret (Udhugstkontrakt).

[2]) Efter den ældre preussiske Hypothek-Lovgivning skulde Cessioner og Pantsættelser af Underpant ske paa Originaldokumentet, og de var virksomme uden Indtegning (jfr. Dernburg og Hinrichs I. 14); den samme Regel er bibeholdt i den nuværende Lov af 1872 § 54, ligesom den gjelder i forskjellige andre tyske Love (deriblandt den bayerske og würtembergske) samt i fransk Ret. I flere andre tyske Love og i den østerrigske Lov, ligesom i det nye tyske Udkast, er derimod Indtegningens Nødvendighed opstillet, jfr. Hagerup Panteret S. 167, tyske Motiver III. 707—9. Exempel paa lignende Regel fra 17de Aarhundrede i Danzig se Aubert Grundb. Hist. § 11. Om Spørgsmaalets legislative Side jfr. Ørsted J. T. XVI. 2. 318 ff. — Om Overdragelse og Pantsættelse af andre partielle Rettigheder se tyske Motiver III. 163 ff.

Forsaavidt Panteretten, hvad der jo er det hyppigste Tilfælde, er knyttet til et Brev, som indgaar under Regelen i Fdn. 9 Febr. 1798, er denne Undtagelse ogsaa ganske naturlig og gjør intet Skaar i Thinglysningsvæsnet. De Tredjemænd, der udleder sin Ret fra den første Panthaver, er nemlig i Almindelighed sikrede ved den Regel, at Ejendoms- og Panteret over Pantebreve kun kan gaa over gjennem Overleverelse af selve Brevet eller ialfald gjennem Paategning paa dette[1]), og paa den anden Side er ikke her saaledes som ved Brugsrettigheder o. desl. Thinglysning af en Overdragelses-Erklæring istand til at overføre Rettigheden, naar ikke samtidig Brevets Besiddelse gaar over paa anden Haand. Hvad angaar den Panteret, som ikke er knyttet til Gjeldsbrev, f. Ex. Retspant, har man heller ikke nogensinde draget i Tvivl, at det nævnte Lovbud ogsaa er anvendeligt derpaa og Thinglysning af Transport o. desl. altsaa unødvendig. Dette kan ogsaa forsvares derved, at Panteretten i Almindelighed er akcessorisk til en Fordring og maa følge Reglerne for dennes Overdragelse, der jo aldrig kræver Thinglysning[2]).

Det vil heraf ogsaa sees, at der for Fdn. 1738 § 5 taler saa særegne Grunde, at man ikke er berettiget til at anvende den analogisk paa andre partielle tinglige Rettigheder.

Hertil kan ogsaa føjes det praktiske Hensyn, at Kravet om Thinglysning af Transport ved Panteretten vilde være en meget større Byrde end ved de øvrige Rettigheder, da den gaar uden Sammenligning langt oftere fra Haand til Haand.

Føderaad følger naturligvis i denne Henseende de almindelige Regler for Panteretten — Brugspantet derimod rettest Reglerne for Brugsrettigheder[3]).

---

1) Jfr. Hallager-Aubert Obl. alm. D. S. 204, jfr. dog Hagerup Panteret S. 168 ff.

2) Derimod kan man neppe støtte denne udvidende Fortolkning derpaa, at Panteretten altid var uafhængig af Papiret paa den Tid, da Fdn. 7 Febr. 1738 udkom. Som bekjendt var det nemlig tidlig i 18de Aarhundrede Gjenstand for megen Tvivl, om ikke allerede L. 5. 13. 54 gjorde løse Kvitteringer uforbindende for godtroende Cessionar og Panthaver, og Praxis var meget vaklende. Fdn. 1738 § 5 turde maaske skyldes nordtysk, nærmest preussisk, Indflydelse.

3) Jfr. Hagerup Panteret S. 167, samme om Grundbøg. S. 29, Aubert Kontraktspantets Hist. S. 100.

Da tinglige Rettigheder over fast Gods med Hensyn til Thinglysningens Værnething og Protokollationen, navnlig Indførelse paa Realfoliet, behandles som fast Gods (jfr. ovenfor S. 79 og 110), følger heraf, at de kan være Gjenstand for Underpant paa samme Maade som selve det faste Gods, gjennem Thinglysning af Pantebrev eller Retsdekret. Dette gjelder ogsaa om selve det kontraktmæssige Hypothek i fast Gods, forsaavidt det ikke er knyttet til et Brev, hvorpaa Fdn. 9 Febr. 1798 er anvendelig. Jfr. hermed Hagerup Panteret S. 97, 132 ff., 141, 359.

§ 22.

Thinglysninger vedkommende det faste Gods som Retsobjekt.

I. Det er tidligere forklaret (jfr. ovenfor S. 104), at Realfoliet maa indeholde al fornøden Oplysning om det faste Gods's Individualitet. Saafremt der indtræder Forandringer af Vigtighed for denne, maa de selvfølgelig anmærkes paa Realfoliet. Ofte er ogsaa særskilt Foliums Anlæg afhængigt af vedkommende Forretning (jfr. ovenfor S. 102). I begge Tilfælde gaar imidlertid i Regelen Vejen kun gjennem Thinglysning. Denne er saaledes foreskreven ved:

1. Forretninger vedkommende Godsets Matrikul-Numer og Skyld, nemlig:

a) Skyldsætninger i egentlig Forstand, hvorved forhen ganske uskyldsat Jord, navnlig Rydningspladse i Almenning, optages i Matrikulen; jfr. L. 28 Maj 1845 § 1.

b) Skylddelinger, hvorved en afhændet Parcel faar sin Andel af det forhen samlede Brugs Skyld og særskilt Matrikulnumer; jfr. L. 28 Maj 1845 § 1. Det samme gjelder om Forretninger, hvorved Parcellen paa Grund af sin ringe Størrelse vel har faaet sit eget Numer, men ikke særskilt Skyld; L. 4 Juli 1884. Om Thinglysning af de ved Udskiftningsret afholdte Delings- og Skyldsætnings-Forretninger se L. 13 Marts 1882 § 102 og ovenfor S. 134—6.

c) Affældnings-Forretninger eller rettere den Resolution, hvorved man paa Grundlag heraf tilstaar Aftag i Skylden, idet man her analogisk maa følge Regelen for de ovennævnte Forretninger; det samme gjelder om Resolutioner,

hvorved bestemmes, at en Ejendom af andre Grunde udgaar af Matrikulen som værdiløs; jfr. Brandt Tingsret § 80. Hvor en Lov fastsætter, at en hel Ejendom skal udgaa af Landets Matrikul for at henlægges til nærmeste Kjøbstad, maa vistnok Retsskriveren *ipso jure* være forpligtet til at udføre den fornødne Udslettelse af det hele Folium; gaar kun en Del af et Matrikulnumer over til Kjøbstaden, bliver en almindelig Skylddelings-Forretning først at afholde; jfr. Skr. 25 Aug. 1870.

d) Sammenføjning af Matrikulnumre. L. 15 Juni 1878 § 2 kræver Thinglysning af vedkommende Rettighedshaveres Erklæring for, at Sammenføjning af Brug kan finde Sted i Panteregistret. Ifølge samme Lovs § 3 maa de Brug, som er sammenføjede ikke blot i Fogdens Skattebog, men ogsaa i Panteregistret, ikke atter adskilles uden efter lovlig Skylddeling, som altsaa maa thinglyses.

De Forandringer, som foregaar ved den hele Matrikuls Revision, saaledes som i de sidste Aar har været Tilfælde ifølge L. 6. Juni 1863 § 37, skal naturligvis anmærkes i Registret uden foregaaende Thinglysning (jfr. ovenfor S. 104).

2) For den tilsvarende Opmaalings-Forretning ved Parceller i forskjellige Byer maa det erindres, at flere herhen hørende Lovbud forbyder at thinglyse Skjøder, medmindre Maalebrev medfølger (jfr. ovenfor S. 89 i Noten). En almindelig Regel savnes imidlertid; jfr. dog L. 21 Juni 1883. Formodentlig bringes den fornødne Oplysning paa de fleste Steder til Panteregistret ad administrativ Vej.

3) Forandringer i Gaardens Navn fra Ejerens Side; jfr. L. 17 Decbr. 1836 § 5 og 15 Juni 1878 § 4; se ovenfor S. 105 om Berigtigelse af Skrivemaaden gjennem Matrikul-Revisionen.

II. Herved maa sammenholdes, hvad der er forklaret ovenfor paa forskjellige Steder (især S. 129, 132, 134—5, 137) om Retshandler og Retsdekreter m. v. vedkommende Ejendommens Grænser, Bestanddele o. desl.

Det fremgaar deraf, at, medens i Regelen de tinglige Retsstiftelser skal thinglyses for Tredjemands Skyld, er det i Almindelighed tilstrækkeligt med Hensyn til selve Rettighedens Gjenstand at thinglyse, hvad der angaar denne i dens

Helhed, altsaa navnlig dens Individualitet. Hvad der tilsammen udgjør det enkelte faste Gods — dets særskilte Dele, dets Udstrækning og Grænser, tilliggende Rettigheder og Herligheder — kan derimod forholdsvis sjelden ventes oplyst af Panteprotokollerne. Kart eller Maalebrev vedligger kun i Byerne og langtfra allesteds; paa Landet kan der hos os ej være Tale om at fordre det (jfr. derimod for Danmark Fdn. 28 Januar 1840). Hvorvidt anden Beskrivelse af Godset eller dets Bestanddele findes i Protokollerne, er som oftest afhængigt af Tilfældigheder, saasom om vedkommende Del eller Rettighed er erhvervet ved thinglyst Adkomst efter Realregistrenes Indførelse, om der i nyere Tid er holdt en Udskiftning eller en nøjagtig Skylddelings-Forretning paa Godset. Det vil derfor især være ved nyere Parceller og udskiftede Brug, man kan vente saadanne Oplysninger. Ved de gamle Gaarde (Hovedbøl) har man her gjerne kun at holde sig til, hvad der i Virkeligheden tilligger Gaarden. Ogsaa i denne Henseende viser det sig, at Hævds-Institutionen udfylder Panteprotokollernes Mangler (jfr. ovenfor S. 150).

Af det her forklarede er det netop, man slutter, at Overenskomster og Afgjørelser vedkommende Enkeltheder i Grænser, Bestanddele o. desl. i Almindelighed ikke for Tredjemands Skyld trænger Thinglysning, medmindre de forandrer en tidligere thinglyst Tilstand (jfr. de nys anførte Steder ovenfor).

III. Thinglysninger af beslægtet Art er de, der vedkommer forskjellige retslige Egenskaber ved det faste Gods, som er af Interesse for senere tinglige Retsstiftelser. Herhen hører Thinglysning af:

1) Erklæring om Gaardens Frihed for Odelshævd og Tilbagekaldelse deraf; L. 28 Septbr. 1857 § 2 (jfr. ovenfor S. 148).

2) Erklæring om Aasædets Deling; L. 26 Juni 1821 § 14 d.

3) Fortegnelse over Jordebogsrettigheder og Kvitteringer for deres Afløsning ifølge L. 17 Decbr. 1836 §§ 6 ff.; jfr. ovenfor S. 109.

Paa samme Maade bør ogsaa Afløsning af løs Landskyld og lignende Grundbyrder, Ophør af reelle Privilegier o. desl. thinglyses, selv om ej Stiftelsen i sin Tid har været thinglyst; jfr. ogsaa ovenfor § 16 om Udskiftninger.

§ 23.

De thinglyste tinglige Rettigheders indbyrdes Rangorden.

I. Er der thinglyst flere tinglige Rettigheder vedkommende samme faste Gods, er deres indbyrdes Fortrinsret først og fremst afhængig af Rettighedens Art og Hjemmelsbrevenes eget Indhold. Saafremt saaledes en thinglyst Rettighed aldeles ikke er beskyttet ligeoverfor tvungne Retsstiftelser (f. Ex. en thinglyst Arrest), vil den jo altid komme til at staa tilbage for Indførsler, hvad enten disse er thinglyste før eller efter den. Omvendt har en i rette Tid thinglyst Skatteindførsel ifølge de kommunale Skattelove af 15 April 1882, henholdsvis § 59 og § 49, Prioritet i den skattepligtige Ejendom foran tidligere thinglyste private Retsstiftelser, idet den til Indførslen her knyttede tinglige Ret alene kan ansees som en, af Thinglysningen, betinget Fortsættelse af den hver enkelt Skattetermin [1]) tilkommende legale Panteret; jfr. L. 3 April 1880 § 11 og ovenfor S. 131. Derimod er den samme Prioritet, der i L. 20 August 1821 § 40, jfr. § 19 ff., er tillagt Kornrente og Jordafgift af solgt beneficeret Gods, kun en Følge deraf, at der før det Skjøde, hvori de nævnte Afgifter paaheftes Jorden til Fordel for vedkommende Embede o. desl., ikke lettelig kan være nogen anden privat Rettighed thinglyst med Hensyn til et saadant Gods [2]).

De fleste thinglyste tinglige Rettigheder er imidlertid af Loven i lige Grad beskyttede i Forhold til Tredjemand, nemlig kun mod yngre Rettighedshavere, men omvendt saavel mod tvungne som frivillige Retsstiftelser og saavel mod thinglyste som ikke thinglyste.

---

[1]) For mere end en Termin ad Gangen kan saadan Prioritet neppe haves, jfr. Hallager Obl. II. 361; se forøvrigt Hagerup Panteret S. 157.

[2]) Her er da forudsat, at denne Panteret ikke er stiltiende, men afhængig af Thinglysning. I Forlagskontrakter har man derimod ogsaa et Exempel paa, at en thinglyst Rettighed har første Prioritet uden Hensyn til Tiden; men den omfatter kun Løsøre.

Selve Hjemmelsbrevets eget Indhold kan dog stille det tilbage for yngre Breve. Navnlig er dette ofte Tilfældet ved Pantebreve, idet dels disse selv udtrykkelig forbeholder, at senere thinglyste Dokumenter gaar foran dem, dels en senere paa Brevet tegnet Erklæring fra Panthaveren tillader dette [1]). Lignende Forhold ved samtidig thinglyste Breve vil blive omtalt nedenfor S. 167.

Men bortser man fra disse Tilfælde og forudsætter, at alt, hvad der forøvrigt er nødvendigt til Retsstiftelsens indre og ydre Gyldighed, er i Orden, gjelder det nærmere at forklare den allerede antydede Grundsætning, at den ældre thinglyste Ret gaar foran den yngre, og overhovedet at fremstille de Regler, hvorefter Rangordnen skal afgjøres ved Sammenstød mellem thinglyste tinglige Retsstiftelser indbyrdes i samme faste Gods.

II. De moderne Grundbogslove, som lader Indtegningen være afgjørende for Retsbeskyttelsen, maa konsekvent ogsaa lade Rangordnen afhænge af Indtegningens Tid. Denne Grundsætning er imidlertid noget forskjellig gjennemført. Snart er det udelukkende Indtegningens Tidsfølge (Datering), som er afgjørende (fransk, bayersk, würtembergsk Ret); snart er det den Rækkefølge, som Rettighederne har i Realfoliet, hvilket aabner Mulighed for, at yngre Rettigheder kan blive indtegnede foran ældre — dog saaledes, at, hvis de findes i forskjellige Afdelinger (Adkomster og Heftelser), er Datum afgjørende (preussisk og de fleste mindre tyske Staters Ret); snart er det det Numer, som Grundbogsføreren har givet det indleverede Dokument (østerrigsk Ret). Hertil knytter sig da ogsaa Regler om, at de først indgivne Andragender om Indtegning skal først efterkommes, forsaavidt de er lovlige. Derhos aabner de fleste af disse Love under visse Betingelser Adgang til en foreløbig Indtegning (Vormerkung, Prænotation) af saadanne Rettigheder, som ikke endnu er modne til endelig Indtegning [2]), men som herigjennem ogsaa faar Rang efter

[1]) Jfr. nærmere Hagerup Panteret S. 400 ff.

[2]) F. Ex. hvor Hjemmelsmanden vrangvillig negter «Auflassung», og der først maa tages Dom over ham; ogsaa «Vormerkung» til Udslettelse af en omstridt Ret kjendes.

den foreløbige Indtegnings Tid, naar siden Vilkaarene for selve Retsstiftelsen er tilvejebragte; dette hænger naturligvis sammen med den Prøvelse af dennes Lovlighed, som først skal finde Sted fra Bogførerens Side[1].

Forøvrigt maa det mærkes, at denne Rangorden naturligvis kan forandres ved indtegnet Forbehold eller senere Aftale; saadant bliver dog mindre nødvendigt i de Love, som tillader Ejeren at indtegne Hypothek for sig selv[2].

III. Da vi ikke har antaget Indtegningsprincipet, er vi endnu ikke komne til at lade Protokollationen i de egentlige Grundbøger (Pantebog eller Realfolium) faa nogen Betydning for Rettighedernes Rangorden. Vi har altid ladet den egentlige Thinglysning (iberegnet Protokollationen i Thingbogen, jfr. nedenfor § 25) her være afgjørende. Denne store Regel har imidlertid i Tidernes Løb været gjennemført meget forskjellig.

IV. De ældste danske og norske Lovbud om den nyere Thinglysning gav vistnok ingen nærmere Regler for Rangordnen, men maatte dog medføre, at selve Thinglysningens Datum her var afgjørende[3].

V. Lovbogen (N. L. 5. 3. 39 ff., D. L. 28 ff., jfr. 5. 7. 7) sondrede mellem Thinglysning i rette og urette Tid, eftersom den havde fundet Sted før eller efter en vis Frist (i Almindelighed første eller andet Thing) fra Brevets Udstedelse. Thinglysning i rette Tid havde tilbagevirkende Kraft, saaledes at Retsstiftelsen i Kollisionstilfælde regnedes fra Udstedelsen, hvorimod et i urette Tid thinglyst Brev først havde Prioritet fra Thinglysningsdagen. Heraf fulgte, at det i rette Tid thinglyste Brev ofte kunde gaa foran et tidligere, og det endog i rette Tid, thinglyst Brev. — Ved den samtidige Thinglysning gjorde, naar begge var thinglyste i rette Tid, Udste-

---

[1] Jfr. hermed især de tyske Motiver til Civillov-Udkastet III. 225 ff. og Entwurf einer Grundbuchordnung S. 87 ff.

[2] Jfr. Hagerup Panteret S. 63 ff.

[3] Jfr. især Fdn. 1632 (ovenfor S. 37); det antages ikke, at Fdn. 1622 (sammesteds) medførte nogen tilbagevirkende Kraft for Thinglysningen inden den der omhandlede Frist; jfr. Matzen Panteret S. 286—7, jfr. 284. Se ogsaa ovenfor S. 70.

delsestiden Udslaget, hvorimod det i rette Tid thinglyste Brev uden Hensyn til denne altid gik foran det i urette Tid thinglyste. Var begge thinglyste i urette Tid, havde de i hvert Fald lige Ret, og det samme gjaldt om de i rette Tid thinglyste Breve, hvis de var udstedte paa samme Dag. Ved Spørgsmaalet, om Thinglysningen var samtidig, kom det an paa Dagen, hvor Thinget varede i flere Dage[1]).

Da Thinglysningen senere (Fdn. 19 Aug. 1735 § 18) bragtes i Anvendelse paa de vigtigste judicielle Retsstiftelser (Skifteudlæg, Indførsel, Afsætning), blev de undergivne de samme Regler i Sammenstød saavel indbyrdes som med frivillige Retsstiftelser. Disse stod altsaa ikke i nogen Henseende tilbage, og et yngre Skjøde, thinglyst i rette Tid, gik altsaa foran en for silde thinglyst ældre Indførsel, hvis Thinglysning havde fundet Sted mellem Skjødets Udstedelse og Thinglysning.

En vigtig Grund til at opretholde Thinglysningens tilbagevirkende Kraft var for Norge bortfaldt med den nævnte Fdn. 1735, som gjorde det utvivlsomt, at Indførsler ikke længer var beskyttede mod Tredjemand uden Thinglysning (jfr. ovenfor S. 69 og 130). Man begyndte ogsaa i Aarhundredets Slutning at føle Systemets Urigtighed, og, efterhaanden som Thinglysningens Omraade nu udvidedes, lod man Retsbeskyttelsen først regnes fra Thinglysningen, nemlig ved Arrest o. desl. (Pl. 18 Januar 1788 § 1), Lejekontrakter (Fdn. 4 Decbr. 1795); jfr. ogsaa L. 26 Juni 1821 § 6 om Odelshævdens (Tiaarshævdens) Beregning.

Ved denne Mangel paa Sammenhæng var imidlertid Systemet kun blevet saameget uheldigere, ligesom hertil kom, at Trangen til en tilbagevirkende Kraft var bleven langt mere formindsket ved Maanedsthingenes Indførelse i 1797, og at de i sig selv indviklede Kollisionsregler fremkaldte forskjellige meget omtvistede Spørgsmaal. Det var da naturligt, at Lov 12 Okt. 1857, forsaavidt angik Sammenstød mellem thinglyste

[1]) Se nærmere om disse Lovbogens tildels omstridte Regler især Ørsted Hb. V. 209 ff. og Jur. T. XVI. 2. 346 ff.; Faith jur. Afhandlinger (Kbhn. 1850) S. 307 ff.; Gram Formueret I § 36 ff.; Matzen dansk Tingsret S. 232 ff.; Torp, dansk Tingsret S. 271 ff.

Dokumenter, helt afskaffede Thinglysningens tilbagevirkende Kraft paa samme Tid, som den ved Indførelsen af Extrathing i høj Grad forkortede Ventetiden mellem Dokumentets Udstedelse og dets Thinglysning. Enhver Grund til at regne Retsvirkningen fra Dokumentets Udstedelse vilde dog først bortfalde, naar dets Kundgjørelse ikke var bunden til regelmæssige Tider, d. v. s. hvis den skete gjennem Indtegning istedetfor gjennem Thinglysning. I Danmark har man ogsaa fremdeles for Adkomst- og Pantebreve bibeholdt den tilbagevirkende Kraft, skjønt Thingene der afholdes endnu hyppigere end hos os [1]).

VI. L. 12 Oktbr. 1857 fastsætter altsaa, at den ved Thinglysningen vundne Retsbeskyttelse, forsaavidt angaar de thinglyste Dokumenters indbyrdes Sammenstød (om Forholdet til Konkurs se § 24), ikke i noget Fald regnes førend fra Thinglysningen, uanseet hvor lang eller hvor kort Tid der er hengaaet siden den thinglyste Forretnings Afholdelse eller Brevets Udfærdigelse; se L.s §§ 5—7, især § 6 i. f. [2]).

Samtidig har Loven ogsaa forandret Lovbogen deri, at, hvor Thinget varer flere Dage, regnes enhver Thinglysning, der foregaar under samme Thing, som foregaaet paa en og samme Dag (§ 5); selvfølgelig kan det da i denne indbyrdes Kollision endnu mindre komme an paa, om Dokumenterne er thinglyste før eller senere i Løbet af samme Dag.

---

[1]) Se Konkurslov 25 Marts 1872 Kap. 17 sammenholdt med dansk Udkast til Konkurslov §§ 151 og 156.

[2]) Naar § 6 i. f. udtrykker dette saaledes: «I alle andre Henseender (end ligeoverfor Konkursbo) er det uden Indflydelse, hvor lang Tid der er hengaaet mellem Dokumentets Udstedelse og dets Thinglysning», da er dette Udtryk, som skyldes den kongelige Proposition (jfr. Storthforh. 1857 V. Prop. O. No. 41 S. 18, jfr. derimod Revideret Udkast § 7 og p. 7, hvor det kun var sagt i Forhold til Konkursbo), vel stærkt. Det er nemlig i forskjellige Henseender udenfor Kollision mellem thinglyste Dokumenter naturligvis af Vigtighed, hvorvidt Udstedelsen er foregaaet før eller efter en vis mellemkommende Handling, f. Ex. Umyndiggjørelse, en Kvindes Indgaaelse af Ægteskab, jfr. ogsaa Odelslov 28 Sept. 1857 § 2. Som et herhen hørende Exempel hentet fra Retsregler, der er yngre end L. 12 Okt. 1857, kan mærkes Thinglysning af et Pantebrev for «ældre Gjeld» i de sidste 8 Uger; Konkursl. § 45.

Som Følge heraf gaar da det først thinglyste Dokument[1]) foran det senere thinglyste (jfr. dog ovenfor S. 161).

Ved samtidig (ɔ: paa samme Thing) thinglyste Dokumenter gjelder følgende Regler:

1) De judicielle Retsstiftelser gaar altid foran de frivillige, uanseet om f. Ex. Skjødet har et ældre Datum end Exekutionsforretningen; jfr. dog om Ægtepagter nedenfor S. 167—8.

2) Af judicielle Retsstiftelser, som indbyrdes støder sammen, har den ældste (ɔ: den tidligere afholdte Exekutionsforretning, det tidligere givne Skifteudlæg) Fortrinet (§ 7); i Forbindelse hermed staar den i L.s § 8 givne Regel, at den først afholdte Forretning skal gives først beskreven, og at samtidig afholdte skal gives samtidig beskrevne[2]).

3) Frivillige Retsstiftelser har i Almindelighed lige Ret, saaledes, at det først daterede Hjemmelsbrev intet Fortrin har. Dette er ikke udtrykkelig sagt i L.s § 5. Men da denne siger, at Udstedelsestiden heller ikke i dette Tilfælde skal komme i Betragtning, maa man her fremdeles følge den ældre Regel i 5. 3. 40 om Skjøder o. s. v., der var udstedte og thinglyste samtidig: «da kan det ene ikke gjelde mere end det andet» [3]). Ved samtidig thinglyste Adkomstbreve — en Kollision, som dog, da den vanskelig kan forklares uden ved Svig, yderst sjelden vil forekomme — vil der da opstaa

---

[1]) Dette Udtryk bruges som Fællesbetegnelse, hvad enten det gjelder Breve eller judicielle Forretninger.

[2]) Hvad der her skal forstaaes med «samtidig», er ikke ganske sikkert. Ved Fortolkningen af 1. 22. 22 og 23 fortolkes Rekvisition «paa en Tid» som Rekvisition «paa samme Dag» (Schweigaard Proces II § 192); man kunde ligeledes ville paaberaabe Regelen om Thinglysning i L.s § 5 for ialfald ikke at tage Hensyn til mindre Tidsdele end Dage. Imidlertid turde dog den i Hallager Obl. I. 225 i Noten antagne Mening, at det her kommer an paa Øjeblikket, være rigtig; thi ligesom den fra Thinglysningsreglerne hentede Analogi ikke er meget nærliggende, kan det her i Almindelighed let bevises, hvilken Exekution er afholdt først. «Samtidig afholdte» turde maaske sigte til det i L. 1. 22. 23 (jfr. Fdn. 30 Septbr. 1778) omhandlede Tilfælde. §en indsattes af Storthingskomiteen, der ikke har nærmere begrundet dens Enkeltheder.

[3]) Jfr. Hallager Obl. I. 224.

Sameje. Støder Pantebrev sammen med Skjøde, maa Panthaverens Ret indskrænkes til Halvdelen af Pantesummen, forsaavidt denne kan dækkes paa Tvangsauktion [1]. Samtidig thinglyste Pantebreve deler Prioritet, hvilket dog kun leder til Afkortning, saafremt Pantet ej er godt nok til begges Fyldestgjørelse; thi at senere Prioriteter maa finde sig i at staa tilbage for begges Fordringer tilsammentagne, er en Selvfølge. Ved Brugsrettigheder indbyrdes maa Forholdet ordnes efter lignende Grundsætninger [2]. Saafremt et Bygselbrev og Skjøde thinglyses samtidig, maa vistnok ogsaa efter Analogien af 5. 3. 40, jfr. L. 12 Oktbr. 1857 § 5, Bygselretten indskrænkes til en Halvdel af Godset [3]. Derimod omhandler den nævnte § 5 ikke andre Lejekontrakter, idet Fdn. 4 Dcbr. 1795 her vedbliver at afgive Regelen [4]. Og dette Lovbud fortolkes i Almindelighed saaledes, at Lejekontrakten staar helt tilbage for samtidig thinglyste Adkomst- og Pantebreve [5].

Det maa ogsaa bemærkes, at udtrykkelig eller stiltiende Aftale ofte giver et af de samtidig thinglyste Breve en Forrang. Exempel herpaa har man navnlig ved Pantebreve. Ligesaa maa en Føderaads- eller Panteret, der er forbeholdt Sælgeren i Skjødet — hvad enten der desuden udstedes særskilt Hjemmelsbrev herfor eller ej — faa Fortrinet for et samtidig med Skjødet thinglyst Pantebrev til Tredjemand fra Kjøberen, eftersom den Ejendomsoverdragelse, der er Grundlaget for dennes Ret, kun er skeet med Forbehold af Sælgerens [6].

Virkelige Undtagelser fra Reglerne er gjorte i et Par senere Love. L. 29 Juni 1888 § 10 lader den i L.s § 9 omhandlede Ægtepagt angaaende Særeje i fast Gods gaa foran saavel tvungne som frivillige Retsstiftelser, naar de ikke er

---

[1] Jfr. Hallager Obl. II. 2 Udg. 364—5, Hagerup Panteret S. 365—6.

[2] Jfr. hermed Aagesen Program 1866 S. 116—18, Program 1871 S. 106 ff., Schweigaard Proces II § 212 *init.*

[3] Hallager II. 45, Hagerup S. 368—9. [4] Jfr. Prop. 1857 S. 7, 11.

[5] Hallager II. 40, Scheel Privatr. alm. Del II. 232, Hagerup Panteret S. 368; jfr. derimod Aagesen Program 1871 S. 110.

[6] Jfr. HRD. 4 Marts 1856 i Rt. S. 331 og 12 Maj 1857 i Rt. S. 409; jfr. derimod HRD. 3 Juli 1867 i Rt. S. 580; se ogsaa Hallager Obl. I. 234—5 og ovenfor S. 85.

tidligere thinglyste [1]). Og ifølge Udskiftningslov 13 Marts 1882, § 117 har den der omhandlede Heftelse (jfr. ovenfor S. 149) Fortrinsret ogsaa foran alle samtidig thinglyste Heftelser, uden Hensyn til deres Grundlag og deres Alder.

Det er skikket til at vække Opmærksomhed, med hvilken stor Forskjel Loven i de oven forklarede Regler for samtidig Thinglysning har behandlet de frivillige og de judicielle Retsstiftelser; disse gaar altid foran, og ved deres indbyrdes Sammenstød tages der Hensyn til deres Afholdelse, medens Hjemmelsbrevets Udstedelsestid slet ikke kommer Betragtning ved de frivillige Retsstiftelser. Dette finder imidlertid allerede for en væsentlig Del sin Forklaring deri, at, medens man ved Tiden for de judicielle Retshandlingers Afholdelse har et authentisk Bevis i de offentlige Protokoller, hvoraf den thinglyste Akt er en bekræftet Udskrift, er ved de frivillige Retsstiftelser Hjemmelsbrevet et rent privat Dokument, for hvis Datums Ægthed man altsaa ikke har fuld Sikkerhed — og ved disse vigtige Spørgsmaal om Prioriteten har Loven villet gjøre denne uafhængig af Bevistvistemaal, ligesom den har villet formindske Fristelsen til Antedatering. En tilstrækkelig Forklaring af de judicielle Retsstiftelsers store Fortrin i det her omhandlede Punkt faar man imidlertid først, naar det erindres, at, medens det ved de frivillige Retsstiftelser ganske beror paa Erhververens eget frie Valg, om han overhovedet vil indlade sig med Vedkommende, er dette her ingenlunde Tilfældet, hvorhos det paa den anden Side for hver enkelt Fordringshaver her netop gjelder at komme andre i Forkjøbet. Det vilde derfor unegtelig være mindre i sin Orden, om den Sikkerhed, hvis Opnaaelse er Forretningens Hensigt, ikke med fuld Tryghed skulde kunne paaregnes at forblive ubeskaaren [2]), naar man indsender Forretningen til Thinglysning paa første Thing.

Naar der ovenfor for Kortheds Skyld er brugt Udtrykket «judicielle Retsstiftelser», maa det bemærkes, at det nævnte

[1]) Jfr. nærmere om denne lidet overvejede Forskrift H. Scheel om Formuesforholdet mellem Ægtefæller S. 254 ff.

[2]) Jfr. Prop. 1857 S. 9—10 (Lovkommissionen havde stillet alle Retsstiftelser lige); jfr. Konkursl. § 47, hvor lignende Grunde som de førstnævnte har fremkaldt den der indeholdte Regel.

Lovbud ikke udtrykkelig har omhandlet alle de judicielle Retsstiftelser, hvorved Thinglysning for Tredjemands Skyld er nødvendig, men kun Exekution (Udpantning) og Afsætning samt Skifteudlæg til Pant eller med andre Ord kun alle Slags Retspant. Skifteudlæg til Ejendom synes imidlertid helst at burde følge samme Regel, da de almindelige Betingelser for en analogisk Lovanvendelse her er tilstede. Derimod turde det være rettest at lade Auktionsskjøder — hvad enten disse er grundede paa en frivillig eller en tvungen Auktion — følge Regelen i § 5, under hvis Udtryk «Adkomstbrev» de ligefrem indgaar, uagtet ellers væsentlig de samme Grunde taler for at tage Hensyn til Udstedelsestiden (Afholdelsen) her som ved de øvrige judicielle Retsstiftelser[1]).

Sammenstød med thinglyst Arrest[2]) er ikke omtalt i L. 12 Okt. 1857. At man ved thinglyste Arrestforretninger indbyrdes kan følge den saa nærliggende Analogi fra L.s § 7, er dog neppe tvivlsomt[3]). Mere usikkert er det derimod, hvorledes man skal afgjøre Sammenstødet mellem Arrest og frivillige tinglige Retsstiftelser. Man er her nærmest henvist til at søge Løsningen alene i den ældre Lovgivning, da det kan synes, som om Forholdet er ganske uberørt af L. 12 Okt.

---

[1]) Prop. 1857 S. 12 har forøvrigt ogsaa medregnet Skifteudlæg til Ejendom blandt Adkomstbreve i § 5. Ved Tvangsauktion maa det tillige erindres, at Kjøberen oftest beskyttes gjennem Rekvirentens ved Thinglysning erhvervede Prioritet. Er den grundet paa forhen uthinglyst Indførsel, maa hans Adkomst — ialfald, naar denne samtidig thinglyses — have Fortrinsret for samtidig thinglyst Skjøde og deslige.

[2]) Til Reglerne herfor henholder sig Straffeprocesl. 1 Juli 1887 § 459, forsaavidt angaar thinglyst Heftelse af Sigtedes Gods til Sikrelse af Formuesstraf, Omkostninger og Erstatningsansvar (Sekvestrationsforretninger); jfr. ogsaa HRD. i Rt. 1862 S. 763.

[3]) Man kan sige, at der indeholdes en Forudsætning herom i Lovens § 8. Men «Arrestforretninger» i denne § er vistnok kun blevet staaende ved en Uagtsomhed. Lovudkastet havde nemlig villet tildele Arrest, der stadfæstedes ved Forlig eller Dom, fuld Retspantsikkerhed; dette udgik imidlertid under Forhandlingerne i Odelsthinget (Storthingstidende 1857 III. 366), og rimeligvis er man da ikke bleven opmærksom paa, at hint Ord i § 8 ikke nu længere passede.

1857. Hvad den ældre Lovgivning fastsætter herom, hører imidlertid til de mest omtvistede Spørgsmaal. Dette gjelder fortrinsvis om selve Grundlaget for Arresthaverens Ret, L. 5. 3. 33 (D. L. 18): «Ingen, som lovlig er arresteret, . . . maa sit Gods afhænde eller pantsætte» — nemlig, om «afhænde» o. s. v. her betegner den blotte tinglige Overenskomst[1]) (Skjøde, Pantebrev) eller den mod Tredjemand beskyttede, altsaa det thinglyste Skjøde o. s. v.[2]). Det sidste synes helst at burde antages efter 5. 3. 39 i. f. og 5. 7. 7[3]). Arresthaverens Stilling ligeoverfor det uthinglyste Skjøde o. s. v. er dog neppe nu længere afhængig af dette tvivlsomme Fortolkningsspørgsmaal. Selv om man ikke antager Sammenstødet afgjort til Fordel for Arresthaveren allerede ved Lovbogen, turde dette nemlig senere være skeet ved Pl. 18 Januar 1788 § 1, der nærmest synes at burde forstaaes som fastslaaende den Opfattelse af Lovbogen, at Thinglysning af Skjøde var nødvendig for at opretholde det ligeoverfor en yngre Arrest[4]). Efterat Plakaten selv har krævet Thinglysning af Arrest for dennes egen Retsbeskyttelse, vil dette sige, at en thinglyst Arrest gaar foran senere thinglyst Skjøde o. s. v., skjønt dette er udstedt endog før Arrestforretningens Afholdelse.

---

[1]) Saaledes Scheel II. 207 og, skjønt med meget forskjellig Begrundelse, Matzen dansk Tingsret S. 250, idet denne Forf. søger Afgjørelsen i L. 5. 3. 39 (DL. 28), hvorefter det i urette Tid thinglyste og det uthinglyste Skjøde kun staar tilbage for anden «Adkomst», hvortil Arrest efter hans Mening ej kan regnes.

[2]) Denne Mening har de fleste Forfattere for sig; se foruden den hos Scheel l. c. anførte ældre Literatur nu især Aagesen Program 1871 S. 75 og 80 ff. (jfr. derimod Sammes Program 1866 S. 120 ff., hvor han endnu var af den modsatte Mening) og Ussing om tingl. Rett. S. 127 ff. De støtter den navnlig paa, at den med 5. 3. 33 sammenhængende 1. 22. 28 kun forbyder Arresthaveren at gjøre Udlæg i det, som før Arresten var «lovlig afhændet», hvilket da paa Grund af 5. 3. 39 *init.* skal sigte til lovlig thinglyst Skjøde.

[3]) Jfr. nedenfor S. 174 og Torp dansk Tingsret S. 286 ff., hvor det er udviklet, at «lovlig Adkomst» i 5. 3. 39 ikke maa bedømmes alene fra Lovbogens eget Standpunkt, men efter den til enhver Tid gjeldende Opfattelse; jfr. om denne i Nutiden strax nedenfor S. 171.

[4]) Saaledes især Matzen S. 251—2; se derimod Aagesen Program 1866 S. 108 og Scheel II. 210—11 samt nu senest Torp S. 285.

Til det samme Resultat kommer man imidlertid ogsaa, hvis man opfatter den nu almindeligst forekommende Arrest, nemlig i specielle Gjenstande, som medførende en tinglig Sikkerhedsret — kun deri forskjellig fra den paa Afsætning grundede, at den ikke tillige er beskyttet mod tvungne Retsstiftelser — altsaa som en Heftelse paa Godset[1]. Af denne Opfattelse, som nu synes at have de bedste Grunde for sig, følger nemlig naturlig, at det i Sammenstød mellem Arrest og frivillige tinglige Rettigheder, overensstemmende med den almindelige Grundsætning, alene kan komme an paa, hvilken af dem er først thinglyst. Og saafremt Thinglysningen er samtidig, synes man da ligeledes at have en nærliggende Analogi fra Regelen om Afsætning i § 7 og altsaa at burde lade Arresten uden Hensyn til Afholdelsestiden gaa foran Skjødet o. s. v., idet det jo maa erindres, at ogsaa Arresten er en judiciel Retsstiftelse[2].

§ 24.

Hvorvidt Thinglysning ogsaa er nødvendig i Forhold til Hjemmelsmandens (Skyldnerens) Konkursbo.

I. De Spørgsmaal, som vedkommer Thinglysningens Virkning i Tilfælde af Rettigheders Sammenstød, er ikke udtømte ved den foregaaende §. Nogle af dem vil allerede være behandlede tidligere, nemlig hvor det gjelder Sammenstød mellem de tinglige Rettigheder i fast Gods, for hvis Beskyttelse mod Tredjemand Thinglysning er nødvendig, og saadanne, hvorved denne ikke her kræves (se især ovenfor §§ 18—20). Tilbage staar foruden den i den følgende § indeholdte nærmere Undersøgelse af, hvorvidt Thinglysningen eller Protokollationen hos os er det afgjørende, Reglerne om Thinglysningen i Forhold til Hjemmelsmandens eller Skyldnerens Konkurs.

Dette Forhold har to Sider. For det første gjelder det,

[1] Se herom nærmere Matzen Tingsret § 65 (S. 625 ff.).

[2] Saaledes ogsaa Hagerup Panteret S. 368; Hallager Obl. I. 230 lader derimod Skjødet gaa foran, da han opfatter Arresten som kun forbydende senere Forføjelser.

om Thinglysning overhovedet er nødvendig for at beskytte Retserhververen ligeoverfor Konkursen, og dernæst, saafremt dette er Tilfældet, hvilken af de til Thinglysningen hørende Former skal danne Vendepunktet.

Det er nu lidet tvivlsomt, at her, hvor det gjelder Fortrinsret i fast Gods fremfor alle almindelige Konkurskreditorer, bør Loven gjøre den afhængig af en eller anden offentlig Form, for at man kan have et uomtvisteligt Bevis for dens Erhvervelse før Konkursens Aabning. Det er da ogsaa naturligt, at de Lovgivninger, som fordrer Thinglysning eller Indtegning for tinglige Rettigheders Beskyttelse overhovedet, ogsaa kræver den i Forhold til Hjemmelsmandens (Skyldnerens) Konkursbo. Dette er da saaledes ogsaa Tilfældet i den franske, tyske og østerrigske Ret[1]). Derimod er de indbyrdes meget afvigende med Hensyn til den nærmere Fastsættelse af det afgjørende Tidspunkt. Medens den franske Lov lader det komme an paa selve Indtegningen, er ifølge den østerrigske Lov Indtegnings-Andragendets Afgivelse til vedkommende Domstol før Konkursen tilstrækkelig — naturligvis forudsat, at det senere bliver indvilget — og lignende Regel findes i flere tyske Love, hvorimod enkelte af disse lader det komme an paa Bogførerens Indvilgelse af Andragendet[2]).

Det maa ogsaa indrømmes, at — da ligeoverfor Konkurskreditorerne ikke netop selve Grundbøgernes Indhold har samme Betydning som ligeoverfor den Tredjemand, der vil opnaa særlige Rettigheder i det enkelte faste Gods — kan

---

[1]) Se den franske Konkurslov af 1838 § 448, den tyske § 12, den østerrigske § 11. Den tyske Lov gjør forøvrigt sin Regel afhængig af, hvorvidt de særskilte tyske Landes Ret overhovedet kræver Indtegning.

[2]) Jfr. hermed Völderndorff Kommentar til den tyske «Konkursordnung» (i Bezolds Samling: «Die Gesetzgebung des deutschen Reichs») 2 Udg. (1884) I. 195 ff.; tyske Motiver III. 190 ff. Det tyske Udkast § 831 vil lade Indleveringen være afgjørende, og der antydes en Forandring af Konkursl. § 12 i denne Retning. Den franske Lov tillader endog Omstødelse af Indtegning foretagen i de sidste 10 Dage eller efter Betalings-Indstilling, naar der er forløbet mere end 15 Dage mellem Hjemmelsbrevets Datering og Indtegningen.

Erhvervelsen af den her omhandlede Fortrinsret uden Skade knyttes til et tidligere Tidspunkt end Indtegningen; herfor taler ogsaa det Billighedshensyn, at der mellem Andragendets (Hjemmelsbrevets) Indlevering til Indtegning (Thinglysning) og selve denne oftere, uden Erhververens Skyld, hengaar en længere Tid, hvori en maaske endog uventet Konkursaabning kan komme forstyrrende imellem[1]).

II. Hvad nu vor Ret angaar, har den her tidligere været temmelig uklar og vaklende. De ældste Love om Thinglysning, der frakjendte det uthinglyste Hjemmelsbrev over fast Gods al Retskraft, maatte naturligen forstaaes saaledes, at det heller ikke kunde have nogen Fortrinsret i Konkursbo, og de Oplysninger, man har om Retsbrugen, stemmer ogsaa hermed[2]).

Lovbogen indeholder ligesaalidt som de tidligere Love nogen udtrykkelig og almindelig Forskrift om Thinglysningens Nødvendighed ligeoverfor Konkurs ved Hjemmelsbreve i fast Gods, og den mangler desuden den ældre Udtalelse af, at det uthinglyste Brev overhovedet ingen Kraft har; hvorledes Lovbogen i dette Stykke skulde forstaaes, har da ogsaa været et af de mest omtvistede Spørgsmaal[3]).

---

[1]) Jfr. hermed Hagerup om Grundb. S. 46 ff., 7 nord. Juristmødes Forh. S. 62, 84.

[2]) Se ovenfor S. 35 og 66, Matzen Panterettens Hist. S. 283 ff., og den ovenfor S. 63—4 anførte bergenske Dom; disse Oplysninger gjelder dog kun Pantebreve.

[3]) De fleste Theoretikere før Ørsted lærte, at uthinglyste samt de efter Konkursens «Aabning» og i urette Tid thinglyste Hjemmelsbreve ikke kunde gjøres gjeldende i Konkursbo, hvad der hænger sammen med den Tids hele Opfattelse af Lovbogens Ordning, nemlig at Retshandlen først var at anse som endelig afsluttet ved Thinglysningen (jfr. nedenfor § 26, samt Aagesen Program 1866 S. 97—9, hvor den ældste Literatur nærmere er gjennemgaaet; se ogsaa Schweigaard om Konkurs S. 173); denne Mening er tydeligvis ogsaa forudsat i Pl. 8 Juni 1787 (jfr. den til Grund for denne liggende Fakultetsbetænkning i Jur. Ark. II. 63 ff. og Ark. f. Retsv. VI. 482 ff.). Ørsted og Efterfølgere forstod imidlertid Lovbogen anderledes, men fandt, at Pl. 8 Juni 1787 havde afgjort Spørgsmaalet i Retning af Thinglysningens Nødvendighed; jfr. saaledes Ørsted Hb. V. 210, Hallager Obl. I. 217—18, Scheel II. 152 ff., 193 ff.

For Pantebreves Vedkommende bør der dog ingen Tvivl være om, at den rette Fortolkning af L. 5. 7. 7 («da gaar . . den Panthavendes . . . for alle Creditorer og skal først udløses efter sit Pantebrevs Lydelse») maatte lede til at kræve Thinglysning ogsaa ligeoverfor Konkurs [1]), idet det dog maa erindres, at paa Grund af Lovbogens Regel om Thinglysningens tilbagevirkende Kraft udelukkes herved kun Pantebreve, der enten slet ikke blev thinglyste eller først thinglystes i «urette» Tid.

Derimod er Lovbogens Mening med Hensyn til Adkomstbreve unegtelig tvivlsommere. Afgjørende synes dog her 5. 3. 39 sidste P. («Ti ellers kunde de ikke gjelde mod . . . . . . Indførsler eller anden lovlig Adkomst, enddog de for dennem er daterede»), sammenholdt med Lovbogens Konkursregler. Ifølge disse var nemlig den ved Registreringen foretagne Vurdering bindende for den Kreditor, som siden ved Lodkastning fik det faste Gods til Ejendom (jfr. L. 5. 13. 29 og 31, jfr. 39 og 41). Registreringen synes derfor rigtigst at burde jevnstilles med en Indførsel, til Fordel for den *incerta persona*, som siden ved Loddet fik Godset udlagt til Eje, eller ialfald at burde ansees som det første Led i den Forretning, som dannede Udlægshaverens «lovlige Adkomst». Hvad enten man henfører Forholdet under det ene eller under det andet af de ovennævnte Udtryk i 5. 3. 39, synes man derfor at have tilstrækkelig Hjemmel for den Fortolkning, at en Thinglysning, der ikke havde tilbagevirkende Kraft, og

---

og Fortalen samt for Skjøder Aagesen Program 1866 S. 101 ff., hvor derimod S. 96 ff. heller ikke Plakaten ansees afgjørende. I senere Tid er imidlertid flere Forff. vendte tilbage til den gamle Mening, at allerede Lovbogen krævede Thinglysning saavel af Adkomst- som af Pantebreve ligeoverfor Konkurs, idet de støtter dette paa 5. 3. 39 (D. L. 28) første P.; se især Ussing om tingl. Rettigheder S. 92 ff. og overensstemmende dermed Aagesen Progr. 1871 S. 74 ff., hvor Forf. har opgivet sin tidligere Mening; se derimod udførlig Matzen dansk Tingsret S. 235 ff. Denne nyere Mening er yngre end L. 12 Okt. 1857 og har ingen Indflydelse havt paa den norske Retstilstand. Se nu om de ældre Meninger Torp dansk Tingsret S. 280 ff.; dennes egen Mening synes at ligge den nedenfor forsvarede nærmest.

[1]) Saaledes ogsaa allerede Aagesen Progr. 1866 S. 106—7 samt Matzen l. c. S. 238 og 538—9.

som tillige først kom efter Registreringen og Vurderingen[1]) af det faste Gods, ikke kunde opretholde Adkomstbrevets Fortrinsret i Konkursboet[2]); eller oversat i Nutidens Sprogbrug: Thinglysningen maatte udenfor Tilfælde af tilbagevirkende Kraft foregaa før Konkursens Aabning[3]). Rigtigheden af dette Resultat styrkes ogsaa derved, at man kun saaledes vinder den i sig selv naturlige Overensstemmelse mellem Reglerne for uthinglyste Pantebreves og Adkomstbreves Stilling i Konkurs, og at der ellers vilde blive en større Afvigelse mellem Lovbogen og dens Kilder i Henseende til Thinglysningens Betydning, end det er rimeligt at anse for tilsigtet.

Uanseet hvorledes Lovbogen selv rettelig var at fortolke, medførte Pl. 8 Juni 1787, jfr. Pl. 18 Januar 1788 — skjønt i sig selv ikke indeholdende en positiv Forskrift, men kun en Forudsætning — at Thinglysningens Nødvendighed ligeoverfor Konkurs snart var at anse ialfald som sædvansmæssig gjeldende ved alle de Retsstiftelser, hvor Thinglysning var foreskreven af Lovbogen selv. Derimod var der vedvarende Tvivl for de Tilfælde, hvor Thinglysning først senere var indført, saasom ved Leje[4]) og navnlig ved de judicielle Retsstiftelser[5]); ligeledes om, hvorvidt selve Konkursens Aabning skulde thinglyses, og om Thing-

---

[1]) Lovbogens Regel om Thinglysnings tilbagevirkende Kraft synes vise, at det kun stemmer med dens egne Grundsætninger, naar Udlægshaverens Ret til Godset allerede regnes fra dette Øjeblik.

[2]) Forf. er ikke uopmærksom paa, at Lovbogens eneste egentlige Konkursbo var Arvs- og Gjelds-Fragaaelses-Boer, og at dens Opbudsboer strengt taget ikke var Konkursboer. Ovenfor er dog ogsaa 5. 3. 39 og 41 medtagne, da man jo kort efter (Fdn. 1690 og 1702) her fik virkelig Konkurs under Henvisning til Lovbogens Regler om Opbud.

[3]) Jfr. hermed Schweigaard om Konkurs § 245 *init.*, § 268 i. f., jfr. § 247 om Ubestemtheden af «Aabningens» Tidspunkt efter Lovbogen.

[4]) I Danmark antages det endnu almindelig, at Thinglysning efter Fdn. 4 Decbr. 1795 er unødvendig ligeoverfor Konkurs for den besiddende Lejer; jfr. nord. Tingsret S. 160. Se ogsaa Schweigaard om Konkurs S. 174.

[5]) Jfr. Schweigaard Proces II. (1 Udg.) S. 404 og om Konkurs S. 174. Jfr. Scheel II. 188 ff. og Nellemann om Exekution og Auktion 2 Udg. S. 224—5, hvorefter Thinglysning her fremdeles ansees unødig i Danmark, hvad der hænger sammen med, at man der aldrig har faaet nogen Forskrift svarende til vor Fdn. 19 Aug. 1735 § 18.

lysning (i urette Tid) af Retsstiftelsen, hvor den overhovedet var nødvendig, kom tidsnok, naar den foretoges før den.

III. L. 12 Oktbr. 1857 § 6 gjorde for Norges Vedkommende Ende paa al Usikkerhed, idet den ved alle tinglige Rettigheder, hvor Thinglysning var paabuden for Tredjemands Skyld, ogsaa krævede den som Vilkaar for at opretholde deres Fortrin i Konkursbo. Men medens Loven forøvrigt ophævede Thinglysningens tilbagevirkende Kraft, lod den af det i denne §'s Begyndelse forklarede Billighedshensyn Lovbogens Grundsætning her blive staaende, dog med en liden Ændring i Tidsfristen, der hang sammen med Thingenes langt større Hyppighed (jfr. L.s § 9). Den nævnte § 6 foreskrev nemlig, at Retsstiftelsen skulde opretholdes mod Boet, naar kun Hjemmelsbrevet var udstedt eller Forretningen paabegyndt (jfr. Fdn. 20 Marts 1795 og dansk Pl. 14 Juni 1758), før Fallitboet blev taget under Skiftebehandling, og Thinglysningen, skjøndt yngre end denne Begivenhed, dog ikke kom senere end 1 Maaned i By og 3 Maaneder paa Land efter Udstedelsen eller Afholdelsen[1]). Denne Regel stemmede dog lidet med Lovens øvrige Grundsætninger, navnlig den, at frivillige Retsstiftelser maatte vige for senere afholdte, men samtidig thinglyste Indførsler. Den holdt sig derfor heller ikke længere end til Konkursloven af 6 Juni 1863. Denne Lov, der i det hele er ugunstig mod Retsstiftelser, foretagne i den sidste Tid, har nemlig i § 128 for alle insolvente Boer, hvad enten de forøvrigt behandles efter den ældre eller den nyere Lovgivning, berøvet saavel de tvungne[2]) som frivillige Retsstiftelser, hvorved Thinglysning for Tredjemands Skyld overhovedet kræves, enhver Gyldighed mod Boet, «naar de ikke ere thinglyste før efter Konkursens Aabning» (jfr. § 12) eller, ved «gamle Konkursboer», efter den Dag, Boet tages under Skiftebehandling[3]). Ved HRD. 22 Febr. 1866 i

---

[1]) Jfr. nærmere Hallager Obl. I. 227 ff., II. 41.

[2]) Loven nævner kun Indførsel; klart er det dog, at Afsætning følger samme Regel. Skifteudlæg vil der vel ikke kunne blive Tale om.

[3]) Jfr. hermed Schweigaard om Konkurs § 247, især Slutningen.

Rt. S. 273 (U. f. L. V. 298) og 7 Okt. 1871 i Rt. S. 708 er det afgjort, at det her kommer an paa mindre Tidsdele end Dage, og at Retsstiftelsen ingen Gyldighed har i Konkursboet, naar noget, selv det mindste, Forsprang kan bevises til Fordel for dette [1]). Derimod synes efter de anførte Udtryk Konkursboet virkelig ogsaa at maatte have Bevisbyrden for, at Thinglysningen er kommen for sent, og altsaa Retsstiftelsen i Tvivlstilfælde at burde opretholdes [2]).

Konkursloven har forøvrigt af Billighedshensyn beholdt en Levning af den gamle Regel om Thinglysningens tilbagevirkende Kraft, idet den nemlig under de i L. 12 Oktbr. 1857 § 6 omhandlede Vilkaar opretholder «Skjøder», naar dertil kommer, at den skjødede Ejendom var tiltraadt [3]) før Konkursens Aabning (eller Boets Overtagelse af Skifteretten). Saavel Lovens Udtryk som dens Grund taler imod at tillægge et *constitutum possessorium* den her omhandlede Virkning; derimod maa ogsaa i dette Forhold Besiddelsen siges erhvervet for Kjøberen, omend Godset, f. Ex. et Lejehus, bruges af Tredjemand, naar kun de almindelige Vilkaar for Besiddelsens Overgang i slige Tilfælde er tilstede før Konkursens Aabning (jfr. dette Værk I. 115 ff.). «Skjøder» maa her antages at indbefatte ethvert Adkomstbrev paa Ejendomsret mod Vederlag, derimod ikke Gavebreve (jfr. I. 14 samt om Ægtepagter nedenfor S. 178)

---

[1]) Denne Fortolkning kan lede til, at af flere paa samme Thing thinglyste Dokumenter, som ellers har lige Ret, faar det ene Gyldighed, det andet ikke, ligeoverfor Boet.

[2]) Schweigaard er dog (om Konkurs S. 120—2) paa Grund af Lovens «Ugunst mod Rettigheder stiftede i den yderste Time» tilbøjelig til at vende Bevisbyrden om. Men, naar Retserhververen ikke blot har gjort alt sit, men muligens Thinglysningen endog har fundet Sted i rette Tid, synes ogsaa den ovennævnte Ordning af Bevisbyrden at være den naturlige. Jfr. ogsaa den nedenfor S. 178 anførte mildere Regel i den nyeste Lovgivning.

[3]) Maaske har det her havt Indflydelse, at Ørsted Hb. V. 212, jfr. Hansen dansk Skifteret 3 Udg. S. 348, var tilbøjelig til endog at opretholde det uthinglyste Skjødes Fortrinsret i Konkursbo, naar Kjøberen kun allerede var i Besiddelse af Godset; jfr. derimod Aagesen Progr. 1866 S. 90—1.

eller Hjemmelsbrev paa stedsevarende Brugsrettigheder [1]). At Erhververen allerede har ydet Vederlaget, er ikke nødvendigt for hans Ejendomsret i det her omhandlede Tilfælde.

Saafremt første Erhverver, hvis Hjemmelsbrev efter de foranstaaende Regler er for sent thinglyst, atter har overdraget Ejendomsretten til en Tredjemand, kan Konkursboet naturligvis vindicere det fra denne uden Hensyn til hans onde eller gode Tro eller til hans Hjemmelsbrevs Thinglysning [2]).

I denne Henseende maa det ogsaa mærkes, at efter Udtrykkene i Konkursl.s § 128 har det ialfald for Sammenstødet mellem tinglige Rettigheder i fast Gods og Konkurs ingen Betydning, at dennes Aabning ikke endnu ifølge L.s § 17 er thinglyst [3]). Det kan derfor hænde, at Kjøberen i det nysnævnte Tilfælde mister Godset, skjønt han ikke har kunnet faa Anmærkning om Konkursen paa sit thinglyste Hjemmelsbrev.

Regelen i Konkursl.s § 128 kan, som antydet, ramme haardt, naar Konkursen kommer ganske uventet. L. 29 Juni 1888 § 10 har derfor ogsaa givet en anden Regel for det Tilfælde, at ifølge Ægtepagt afsluttet før eller under Ægteskabet et fast Gods skal blive eller forblive den ene Ægtefælles Særeje eller en (partiel) tinglig Rettighed derover forbeholdes den ene Ægtefælle (jfr. § 9, at sædvanlig Thinglysning ved Godsets Værnething her er nødvendig). Den tillader nemlig den anden Ægtefælles Konkursbo kun at inddrage Godset [4]), saafremt Ægtepagten ikke engang var indleveret til Thinglysning, før Begjæring fremsattes om Konkursbehandling. Det vil altsaa sees, at, medens det sidste Tidspunkt er gunstigere end almindeligt for Kreditorerne (se Konkursl.s

[1]) Jfr. hermed Hallager Obl. I. 228—9, hvor ogsaa det Tilfælde er behandlet, at saadant Skjøde tillige støder sammen med et andet Skjøde.

[2]) Dette frembringer en ny vigtig Forskjel mellem det Tilfælde, at et bortgivet Gods tilbagesøges af Boet i Medhold af § 128, og det, at Gaven omstødes efter Konkursl.s § 42, jfr. § 48; jfr. Obl. sp. D. I. 14.

[3]) Jfr. Schweigaard om Konkurs S. 122 (§ 278 i. f.).

[4]) Dette bliver da efter Omstændighederne for det hele eller for en Halvdel, f. Ex. eftersom der ellers hersker Formuesfællesskab eller ikke.

§§ 12 og 128), er det første gunstigere for Ægtefællen. Da det her gjelder en Undtagelse fra Landets almindelige Ret, maa dog vistnok Lovstedet forstaaes saaledes, at der her ikke tænkes paa en Overdragelse til Særeje af, hvad der tidligere har tilhørt Fællesboet — som her endnu forudsættes bestaaende — selv om den sker ved en saakaldt Ægtepagt istedetfor ved sædvanligt Hjemmelsbrev. Opløses Fællesboet ved Deling efter L.s § 40, bliver derimod vistnok ogsaa den særegne Regel i § 10 at anvende, skjønt det ej udtrykkelig er sagt[1]).

§ 25.

Nærmere Fastsættelse af det Øjeblik, hvori Thinglysningens Retsvirkning indtræder. Følgen af Feil i Fremgangsmaaden.

I. Efter det moderne Indtegningssystem kan selvfølgelig den tilsigtede Retsvirkning aldeles ikke indtræde, saafremt ingen Indtegning d. v. s. i den afgjørende Protokol, Realfoliet, kommer til at finde Sted; om dette er en Følge af Negtelse eller af Forsømmelse fra Grundbogsførerens Side, er her ligegyldigt.

Man kunde være tilbøjelig til at tro, at den samme Regel skulde gjelde hos os. Forholdet er jo nu forlængst udviklet derhen, at selve Thinglysningen ialfald i store Dele af Landet ingen Vitterlighed frembringer, og at Protokollationen — og af dennes forskjellige Led igjen Registreringen — praktisk talt overalt er bleven det væsentligste af den hele Handling. Findes et thinglyst Brev ikke anmærket paa Godsets Folium, vil det jo i mangfoldige, maaske i de allerfleste, Tilfælde forblive Tredjemand ganske ubekjendt, og det vilde da være urimeligt, om Thinglysningen, hvis i Virkeligheden vigtigste Led her er forsømt, alligevel skulde have nogen Retsvirkning imod ham.

Spørgsmaalet er imidlertid, om vor Lovgivning har fulgt med Udviklingen saaledes, at den har gjort det muligt at tage

---

[1]) Se herom nærmere H. Scheel om Formuesforholdet mellem Ægtefæller S. 254—60.

disse praktiske Hensyn. Her maa der sondres mellem Protokollationens forskjellige Led.

II. De første danske Lovbud (S. 35—6), jfr. ogsaa den norske Fdn. 1646 (S. 67), hvorved det nyere Publicitetsprincip indførtes, lagde ligesaa megen Vægt paa den eneste dengang kjendte Protokollation, Indførelsen i Thingbogen, som paa selve Retshandlens Indgaaelse eller Lysning til Thinge, og det fulgte ligefrem af Ordlyden, at denne blev virkningsløs uden Bogførsel.

Det bør ogsaa fremdeles helst antages, at en Thinglysning, som ikke engang findes protokolleret i Thingbogen, er uden Betydning.

Vistnok har intet af de yngre Lovbud, som gjør Thinglysning til Vilkaar for Retsbeskyttelse, udtrykkelig nævnt denne Bogførsel. Men ligesom allerede Formodningen maa være for, at Lovgivningen ikke har villet gjøre det Tilbageskridt at opgive den nævnte Fordring, maa denne ogsaa ansees for middelbart at ligge udtrykt i hine Lovbud. Det maa nemlig mærkes, at omtrent alle de i dette Emne grundlæggende Love ligetil Midten af det 18de Aarhundrede foruden den egentlige Læsning af Brevet udtrykkelig kræver en samtidig embedsmæssig Bevidnelse fra selve Thinget om, at Læsningen er foregaaet paa dette. De siger nemlig ikke blot «læse», «thinglyse» o. desl., men «læse og paaskrive» — hvilket sidste udtrykker den dengang paa selve Thinget af Skriveren (og Dommeren) udfærdigede Attest om Læsningen, jfr. L. 1. 8. 4 — og det sidste gjøres ligesaavel som det første til Vilkaar for, at Thinglysningens Retsvirkning indtræder [1]).

[1]) Se saaledes dansk Fdn. for Adelen 1622: «læses eller paaskrives», Fdn. 1632 og Store Reces II. 15. 11, jfr. 9: «hvo nogen Jord . . . . i Pant sætter og lader det læse til . . . Thing»; «da naar Pantebrevene til . . . Thinget . . . læses og paaskrives»; L. 5. 3. 39 «og skulle alle Skjøder . . . . læses og paaskrives (2 Gange sagt) . . . . ti ellers kunde de ikke gjelde imod . . . .»; 5. 3. 40 «læses og paaskrives» (tre Gange sagt); 5. 7. 7 «skal Pantebrevet læses og paaskrives til Thinge . . . og da gaar saadan . . . for alle». Se ogsaa 1. 3. 10 «de, som til Thinge komme med saadanne Breve at lade læse og paaskrive» . . . «paa en Dag og Tid . . . lydeligen læste og paaskrevne»; 1. 8. 4 «efterat de for Retten er læste og baade af Dommeren og

Men naar Loven tillagde «Paaskrivning» saadan Vægt, er der saameget mere Grund til at antage, at den gjorde den langt vigtigere Bevidnelse i Thingbogen til et nødvendigt Vilkaar for Thinglysningens Retsvirkning. Og naar den ikke ogsaa paa hvert Sted udtrykkelig nævnte denne ved Siden af «læse og paaskrive» (jfr. dog Fdn. 19 Aug. 1735 § 18), da forklares dette let deraf, at den har anseet denne Bogførsel som selvfølgelig paa Grund af det almindelige Bud i 1. 8. 3 (jfr. allerede Store Reces II. 6. 24) om i Thingbogen strax paa selve Thinget at indtegne «alt hvis til Thinge forefalder, være sig . . . Pante- og Skjøde-Mageskifte, Gavebreve . . . . efter den Orden, som de er fremlagte». Lovbogen, som jo her endnu er Grundlaget for vor gjeldende Ret, synes overhovedet at opfatte Thinglysningen saaledes, at denne først er fuldbyrdet efter Afslutningen af alle de til den hørende Led, som efter Loven tilligger selve Thinget, d. v. s. Læsningen, Indførelsen i Thingbogen, Paategningen; det kan derfor bl. a. ikke antages, at den i L. 5. 3. 40 under visse Vilkaar hjemlede Forret for det paa en tidligere Dag under samme Thing «læste og paaskrevne» Brev skulde gjelde, hvor Bogførslen først skete paa den senere Dag.

Men maa nu de ældre Love helst forstaaes saaledes, da er det ingen Grund til at opgive Fordringen om denne Protokollation, at Lovgivningen senere kun bruger Udtrykket

---

Skriveren paaskrevne»; 1. 23. 6 «. . . . at læse, paaskrive og udi . . . Things Bøger indføre» ; jfr. ogsaa 1. 23. 8 og 12. I 3. 14. 25 staar derimod kun «. . . læses paa næste Thing efter, om den skal være den Bygslendes til Nytte». Fdn. 19 Aug. 1735 § 18 «læse og thinglyse»; «alle de Skiftebreve . . . i Thingprotokollen extraheres, læses og paaskrives» . . «extrahere, indføre og læse»; «læses og paaskrives og ligeledes extraktvis deraf i Lagthingsbogen indføres»; «Udlægsforretninger . . . . læses og paaskrives til Thinget — paa den Maade som ovenmeldt»; «til Thinge læses og paaskrives». Kilden, Fdn. 10 Sept. 1701 har kun «Skiftebrevene . . . til næste Lagthing læse». Plakat 8 Juni 1787, 18 Januar 1788, Fdn. 4 Dcb. 1795 (jfr. ogsaa Sportelregl. 11 Juni 1788 1 Afd. § 17 ff.), bruger kun «læse», «thinglyse» ligesom, saavidt vides, alle senere Love, der kræver Thinglysning, saaledes at Fdn. 1735 turde være den sidste, hvor den gamle Forbindelse «læse og paaskrive» forekommer.

«thinglyse». Thi dette forstaaes naturligst som brugt for Kortheds Skyld og omfattende alle de Led, der indgaar under Handlingen paa Thinget. Meget mere er der nu kun stærkere Opfordring til at fastholde denne Protokollations Nødvendighed. Da den Bevidnelse om Læsningen, som laa i «Paaskriften», nu forlængst ikke foregaar paa selve Thinget (jfr. ovenfor S. 113—14), vilde man jo nemlig ellers tvertimod de vigtigste Lovbuds Ord opgive enhver Fordring til den samtidige embedsmæssige Bevidnelse som Vilkaar for Retsbeskyttelsens Indtræden. Og denne er nu bleven langt vigtigere end forhen, efterat den Fortrins- eller Ligeret, som skal vindes ved Thinglysningen, alene er gjort afhængig af, hvad der foregaar paa Thinget (jfr. ovenfor S. 165). Sammenstødsreglerne af 1857 — paa den ene Side, at man beholdt Thinglysningen som afgjørende uden at gaa over til Indtegningssystemet, og paa den anden de judicielle Retsstiftelsers Fortrin m. v., jfr. ovenfor S. 168 — kan overhovedet netop kun forklares ved den store Vægt, man lagde paa Embedsprotokollationen som et uomtvisteligt Bevismiddel. At lade den her erstatte af noget andet vilde derfor ogsaa stride mod de vigtigste Lovbuds Forudsætninger[1]).

Thinglysningen er derfor fremdeles ikke at anse som fuldbyrdet, førend de til den hørende Led, som skal udføres paa Thinget, er tilendebragte — altsaa nu selve Læsningen og Indførelsen i Thingbogen. Det ene er ligesaa nødvendigt for Retsbeskyttelsen som det andet. Dette træder nutildags især skarpt frem ved Sammenstød mellem thinglyste Breve og Konkurs. Det er før (S. 176—7) forklaret, at Skyldnerens Overgivelse af Boet i samme Øjeblik, Skriveren er ifærd med at skulle thinglyse, f. Ex. en Exekutionsforretning i hans Gods, udelukker dennes Fortrinsret i Konkursen, og dette maa da ogsaa utvivlsomt antages, selv om Dokumentet allerede paa

[1]) Derimod kan neppe den her antagne Mening støttes ved en almindelig Regel om, at væsentlige judicielle Former overhovedet kun kan bevises gjennem Protokollation; thi en saadan findes vistnok ikke i vor Civilproces.

Forhaand maatte være indført i Thingprotokollen [1]. Men tænker man sig, at Overgivelsen foregaar i Øjeblikket mellem selve Lysningen og Protokollationen, synes Thinglysningen heller ikke at burde ansees som afsluttet ved Konkursens Aabning; jfr. Konkursl. § 128.

III. Den her udviklede Opfattelse medfører konsekvent, at Thinglysningen heller ikke kan have nogen Retsvirkning uden Protokollation i Thingbogen, selv om den er bevidnet gjennem andre af Institutionens senere Led, saasom Indførelse i Pantebog eller Register, Retsskriverens Attest paa Brevet. Især i det sidste Tilfælde kan dette Resultat være haardt, ikke blot for den oprindelige Retserhverver, men navnlig for Tredjemand, som i god Tro har faaet et thinglyst Brev overdraget; er det et almindeligt Pantebrev, synes det heller ikke at stemme godt med Fdn. 9 Febr. 1798, ligesom i hvert Fald de ovennævnte ældre Lovbud om at «læse og paaskrive» synes at kunne paaberaabes for en mildere Mening. Dette er dog ikke tilstrækkeligt til at begrunde en saadan. Særlig om Fdn. 1798 maa det mærkes, at dens Forudsætning jo er en fra først af fuldgyldig Retsstiftelse. Det er saaledes aldeles utvivlsomt, at godtroende Cessionar ikke kan kræve sædvanlig Retsbeskyttelse for et tilsyneladende thinglyst Pantebrev, naar selve Thinglysningen, trods Retsskriverens Attest, overhovedet slet ikke er foretagen. Og hvad de øvrige ældre Lovbud angaar, maa det erindres, at «Paaskriften» ikke længer har den der forudsatte Betydning, siden den ikke udstedes paa selve Thinget. At knytte Retsvirkningens Indtræden til Thinglysnings-Attesten er derfor umuligt [2].

---

[1] Jfr. ovenfor S. 86 Note 2 og 3. I den i U. f. L. V. 300 meddelte Sag synes Forholdet at have været dette; men Højesteret byggede ikke sin Dom derpaa.

[2] HRD. 22 Maj 1862, jfr. Rt. S. 535—6, 546, angaar et saadant Tilfælde, hvor Thinglysningen kun var bevidnet i Attesten; naar den opretholdt Panteretten, var det imidlertid ifølge Voteringsprotokollen alene, fordi Tredjemand i hvert Fald havde anerkjendt den tidligere Prioritet. En dansk ORD. i U. f. R. 1882 S. 1101 lægger i sine Grunde Vægten paa, at Erhververen efter Attesten maa

IV. Det er allerede ovenfor antydet, at Thinglysningens Retsvirkning i hvert Fald ikke kan opnaaes gjennem Protokollationen alene, hvad enten den skulde bestaa i alle dennes Led (Indførelse i Thingbog, Pantebog og Register) eller i enkelte af dem, f. Ex. Registreringen med eller uden Pantebogførsel[1]). Dette kan synes urimeligt, da, ialfald hvor Registreringen er iagttagen, Thinglysningens væsentlige Hensigt er opnaaet og navnlig Tredjemand vil kunne faa den almindelige Kundskab om Retsstiftelsen. Men herpaa kan der ingen Vægt lægges, da det er utvivlsomt, at Lovgivningen først og fremst endnu knytter Erhvervelsen af Fortrinsretten til selve Lysningen (L. 12 Okt. 1857 §§ 5 og 6, Konkl. § 128). Det vilde desuden ogsaa være uretfærdigt at lade et saadant Brev gjelde ved Siden af eller endog foran andre samtidig protokollerede og lovlig thinglyste Breve.

V. Er et til Thinglysning indleveret Dokument ved Retsskriverens Forsømmelse hverken blevet thinglyst eller protokolleret, er det saameget selvfølgeligere, at det i Almindelighed maa behandles som uthinglyst, og at altsaa ingen af Thinglysningens Retsvirkninger her indtræder. Er derimod — saaledes som ved Ægtepagter i L. 29 Juni 1888 § 10, jfr. ovenfor S. 178 — disse undtagelsesvis knyttede allerede til Indleveringen, er det ogsaa omvendt klart, at den her hjemlede Fortrinsret ligeoverfor Konkursboet i dette Tilfælde[2]) maa regnes fra Indleveringen, selv om Thinglysningen siden ganske forsømmes.

VI. Naar først Dokumentet er rigtig thinglyst og dette paa sædvanlig Maade anmærket i Thingbogen, maa det antages, at Thinglysningens Retsvirkning i Almindelighed endeligen indtræder, selv om den efterfølgende Protokollation (i Pantebog og Re-

---

kunne stole paa, at alt er i Orden. Hagerup Panteret S. 105 synes anse selve Læsningen som det ene afgjørende, idet Retserhvervelsen da skal være at regne for fuldbyrdet.

[1]) Saaledes ogsaa Hagerup Panteret S. 105.

[2]) Derimod følger det af den udtrykkelige Afgjørelse i §§ 3 og 4, at ligeoverfor Tredjemand har Indleveringen, hvor det spørges om den almindelige Thinglysning af Ægtepagt ved det personlige Værnething, ingen Betydning.

gister) forsømmes. For det modsatte Resultat kan rigtignok foruden Institutionens Hensigt (ovenfor S. 179) anføres, at, naar Loven kræver en Rettigheds Thinglysning, da har den herved ment alle Led i den Fremgangsmaade, som tilsammen kaldes Thinglysning, altsaa tillige den hele Protokollation og ikke blot den mindst vigtige Del af denne, Indførelsen i Thingbogen. Særlig maa det her mærkes, at Fdn. 7 Febr. 1738, som indskjærpede Pantebøgerne og indførte Registrene, oftere bruger Udtrykket «thinglyse og protokollere», ja endog «protokollere» istedetfor «thinglyse»[1]. Paa disse Udtryk kan der dog ikke lægges nogen afgjørende Vægt[2] ligeoverfor den Slutning, som med Nødvendighed flyder af de vigtigste Lovbud i dette Emne, nemlig de, der handler om selve Thinglysningens Retsvirkning og de thinglyste Breves indbyrdes Rangorden. Naar Lovbogen knyttede sin Hovedregel om Fortrinsrettens Erhvervelse til Thinglysningens tilbagevirkende Kraft — forudsat, at den var foretagen inden en vis Tid fra Brevets Udstedelse — kunde dette vanskelig forstaaes anderledes end, at enhver, som bevislig havde opnaaet en saadan Thinglysning, samme Øjeblik havde erhvervet en Ret, som ingen senere Forsømmelse fra Retsskriverens Side kunde berøve ham. Den nævnte Grundsætning var overhovedet ikke forenelig med den

[1]) Fdn. 7 Febr. 1738 § 2 i. f. «thinglyses og protokolleres» og i Midten «alle slige Tillysninger og Protokollationer»; § 5: «Transporter paa engang protokollerede Obligationer . . . . ej behøve at thinglyses»; § 11: «den Paategning, som om den skeede Protokollation skal vidne; saavel Forordningens Indledning som Slutning (§ 11 i. f. «Pantebøgernes Credit blive i alle Maader hellig og upaatvivlelig») taler ogsaa for, at den endog lægger mere Vægt paa Protokollationen end paa Thinglysningen. Se ogsaa Fdn. for Danmark 30 Januar 1793 § 40, der tillægger Kongens Kasse Fortrinsret i Oppebørselsbetjentens Bo «fremfor alle de Fordringer, som ikke allerede ved hans Embedes Tiltrædelse har været thinglyste og protokollerede».

[2]) Det bør mærkes, at Fdn. 7 Febr. 1738 vistnok er stærkt paavirket af det allerede dengang i Nordtyskland og Slesvig (hvorfra Forfatteren Andr. Højer var) meget udbredte Indtegningssystem, uden at Forfatteren vel overalt har taget tilstrækkeligt Hensyn til Forskjellen mellem tysk og dansk-norsk Ret; navnlig er «protokollerede Obligationer» i § 5 rent tysk og beviser desuden formeget. Det samme gjelder tildels om den nysnævnte Fdn. 1793 § 40.

Opfattelse, at den følgende Protokollation (i Pantebog og Register) var Hovedsagen ved Institutionen. Men maatte det saaledes før 1857 være sikkert, at Thinglysningens Retsvirkning indtraadte endeligen ved Iagttagelsen af de lovlige Former paa Thinge, kan det ikke antages, at den da stedfundne Afskaffelse af dens tilbagevirkende Kraft skulde være tilstrækkelig til uden videre at indføre den store Forandring, at Retsvirkningen var gjort afhængig af den efterfølgende Protokollations Udførelse. Meget mere blev nu Dokumentets Fortrins- og Ligeret ganske anderledes end forhen knyttet til Thinget og den her iagttagne Form. Lov 12 Oktbr. 1857 §§ 5 og 6 har som nys nævnt netop bygget sine Sammenstødsregler paa den uimodsigelige Beviskraft, Embedsprotokollerne indeholder, men vel at mærke saadanne Embedsprotokoller, som ogsaa bevidner Tiden for Indførelsen. Men dette er netop ikke Tilfældet med Panteprotokollerne. Det vilde derfor vistnok lidet stemme med de her vigtigste Lovbuds Forudsætninger at antage, at ikke Prioriteten var endeligen erhvervet ved den paa Thinget iagttagne Form. I hvert Fald vilde der hertil udkræves en Regel om den Frist, inden hvilken den efterfølgende Protokollation skulde foretages for at opretholde den erhvervede Ret. Og Manglen af en saadan synes overhovedet ganske afgjørende for den oven forsvarede Mening.

Et af de herhen hørende Lovbud, Konkursl. § 128, som lader Thinglysningens Retsvirkning indtræde, selv om den sker lige før Konkursens Aabning — altsaa i et Øjeblik, da den efterfølgende Protokollation ikke kan være skeet — viser ogsaa, at ialfald i dette Sammenstød er denne ligegyldig for Retsbeskyttelsen. Imidlertid kan der neppe lægges en afgjørende Vægt herpaa for Thinglysningens Retsvirkninger i det hele, da den efterfølgende Protokollation ikke har den Betydning ligeoverfor Konkursbo som ligeoverfor Tredjemand i Almindelighed (jfr. ovenfor Side 172—3).

Den Lære, at Thinglysningens Retsvirkning skulde være betinget af den efterfølgende Protokollations Iagttagelse, vilde forøvrigt heller ikke være til nogen væsentlig Hjælp for Tredjemand, medmindre man turde kræve ikke blot Indførelsen i Pantebogen, men ogsaa Rettighedens Anmærkning paa Realfoliet, som et nødvendigt Vilkaar for Retsbeskyttelsen; thi

ellers vilde det i Virkeligheden være et rent Tilfælde, om han alligevel fik Kundskab om Retsstiftelsen. Men denne Fordring er nu i hvert Fald umulig hos os. Rigtignok er Registret i det daglige Forretningsliv forlængst blevet den vigtigste Protokol (jfr. ovenfor S. 117 ff.). Men Lovgivningen har her ikke fulgt med. Den nævner fremdeles «Pantebogen» som Hovedprotokollen [1]) og — hvad der navnlig er at mærke — den har ganske undladt at give de nærmere Regler for Registrets Førelse, som vilde være nødvendige, om dette skulde være den afgjørende Bog og mere end et Hjælpemiddel for Retsskriveren (jfr. ovenfor S. 111—12). Ligesom det derfor maa antages, at Pantebogens Indhold overhovedet gaar foran Registrets, selv til Skade for godtroende Tredjemand — f. Ex. hvor denne har faaet en urigtig Panteattest overensstemmende med dette — saaledes maa han utvivlsomt finde sig i, at Rettigheden gjøres gjeldende mod ham, selv om det thinglyste Hjemmelsbrev kun findes i Pantebogen og slet ikke i Registret [2]).

En Undtagelse bør dog vistnok gjøres herfra for det Til-

---

[1]) Jfr. L. 1. 8. 4, Fdn. 7 Febr. 1738 især §§ 5 og 8, Pl. 18 Januar 1788 § 2, Resk. 2 Maj 1788, L. 6 Marts 1869 §§ 1 og 14, L. 19 Aug. 1845 § 1 og L. 16 Juni 1881 § 1, i hvilke to sidste Love der dog ved Siden af «Pantebogen» oftest er brugt «Pantebøgerne», hvad vel ogsaa kan omfatte Registret; saaledes ogsaa Pl. 31 Maj 1781 § 4, Reskr. 4 Januar, 1 Aug. 1788, 25 Januar 1800 m. fl. om Udslettelse.

[2]) Hermed stemmer ogsaa HRD. 6 Marts 1869 i Rt. S. 338, U. f. L. IX. 166, som tilkjendte et Pantebrev Prioritet efter sin Thinglysning, uagtet det ikke nogensinde havde været anmærket paa Realfoliet, men urigtigen kun paa Personalregistret, hvoraf det atter var udgaaet efter L. 9 Maj 1863 (det angik Hus paa Andenmands Grund); det var forsynet med sædvanlig Thinglysnings-Attest og rigtigen indført samt henstod fremdeles uudslettet i Pantebogen. OR. havde lagt Vægt paa den sidste Omstændighed; men HR. vilde ei udtale sig derom; jfr. ogsaa den sammesteds anførte ældre HRD. 9 Sept. 1831, Rep. I. 399. Den danske Praxis er en lignende, jfr. ORD. i U. f. R. 1874 S. 51 og 1882 S. 1100, som ikke frakjender Thinglysning Retsvirkning ligeoverfor godtroende Tredjemand, i Tilfælde, hvor den enten slet ikke var bleven anmærket paa Realfoliet eller kun i en urigtig Rubrik («Heftelser» for «Adkomster»), og derfor var overseet ved senere Thinglysnings-Attest.

fælde, at det er det thinglyste Brevs egen Feil (f. Ex. utydeligt eller urigtigt Matrikulnumer), som har forvoldt, at det ikke efter Loven har kunnet indføres i Realregistret, idet Retsskriveren af denne Grund ikke har forstaaet, paa hvilket Folium det hører hjemme; thi, som det nedenfor vil blive nærmere vist (§ 29), medfører selv, hvor den rette Fremgangsmaade fuldt ud er iagttagen, Thinglysningen ikke den sædvanlige Retsvirkning, hvor Hjemmelsbrevet ikke er skikket til at overdrage Rettigheden, og i dette Tilfælde bør det ikke medføre nogen større Ret[1]). Selvfølgelig bør dog Retsskriveren anmærke i Thinglysningsattesten, at lovlig Registrering ikke har kunnet finde Sted.

VII. Forsømmelse af Thinglysnings-Attesten kan ikke nu længer have den afgjørende Virkning som efter Lovbogen (jfr. ovenfor S. 180), efterat Forudsætningen herfor, dens samtidige Paategning ved selve Thinget (1. 8. 4), er bortfaldt, (jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 11 og ovenfor Side 113—14) og man heller ikke har nogen Regel om, inden hvilken Frist den skal være meddelt.

At Anmærkning om et ældre thinglyst Dokument af Retsskriveren er forsømt ved et senere thinglyst (jfr. ovenfor S. 114 ff.), kan naturligvis ikke svække den engang vundne Retsbeskyttelse og det uanseet, om det yngre Brev gaar ind under Fdn. 9 Febr. 1798[2]).

Resultatet bliver altsaa, at Thinglysningens Retsvirkning indtræder — forudsat, at Retsstiftelsen forøvrigt er i Orden, jfr. herom nedenfor §§ 28 ff. — ved den egentlige Læsning og Protokollationen derom i Thingbogen, og at den ikke udelukkes ved Forsømmelse af den foreskrevne efterfølgende Indførelse i Pantebog og Register (begge Dele eller en af dem) eller af Thinglysningsattesten[3]).

---

[1]) Saaledes ogsaa ORD. i U. f. L. IV. 416 og Hagerup Panteret S. 106; jfr. hermed ovenfor S. 92, 110.

[2]) Jfr. dansk ORD. i U. f. R. 1873 S. 288. Om det herfra forskjellige Tilfælde, at en thinglyst Erklæring o. desl. ikke bliver paategnet det Pantebrev, den netop angaar (f. Ex. en Prioritets-Renunciation), se Hagerup om Grundb. S. 35 ff., Panteret S. 178.—9

[3]) Saaledes ogsaa med den ovenfor S. 184 nævnte Afvigelse ved Protokollationen i Thingbogen Hagerup Panteret S. 105—6; til denne

§ 26.

Om Virkningen af Thinglysningens fuldkomne Forsømmelse.

I. Til bedre Forstaaelse af Thinglysningens Betydning for tinglige Retsstiftelser i fast Gods er det tjenligt at give en sammenhængende Forklaring af Rettighedshaverens Stilling, naar Hjemmelsbrevets Thinglysning er ganske forsømt i Tilfælde, hvor den er et Vilkaar for Retsbeskyttelse.

Det flyder nu strax af den foregaaende Fremstilling som almindelig Grundsætning, at Rettigheden i dette Tilfælde i Regelen ikke kan gjøres gjeldende som tinglig mod nogen Tredjemand (jfr. ovenfor S. 125). Noget andet er, at, hvis denne kjender den uthinglyste Retsstiftelse, kan herved under visse Vilkaar stiftes en obligatorisk Forpligtelse for ham til alligevel at anerkjende Rettigheden; jfr. herom nærmere i § 27.

Det uthinglyste Hjemmelsbrev (Skjøde, Pantebrev, Exekutionsakt osv.) staar saaledes, som man allerede har seet (§ 25), tilbage endog for alle yngre thinglyste tinglige Rettigheder — herunder indbefattet thinglyst Civilarrest, forsaavidt Hjemmelsbrevet er grundet i en frivillig Retsstiftelse. Det er ligeledes uforbindende for Hjemmelsmandens Konkursbo (Konkl. § 128), og Hjemmelsmandens (Skyldnerens) Kreditorer kan, som nedenfor nærmere skal forklares, ganske uhindrede deraf gjøre Indførsel i Godset og sætte det til Tvangsauktion, dog saaledes, at det ældre Hjemmelsbrev faar Fortrinet, om det bliver thinglyst før Indførslens eller Auktionsskjødets Thinglysning. Kommer det samtidig hermed til Thinglysning, gaar det kun foran, saafremt det selv er Exekutionsakt eller desl. (L. 12 Okt. 1857 § 7). At det uthinglyste Hjemmelsbrev er forenet med Godsets Besiddelse, hjælper intet udenfor den i Konkursl. § 128 særlig hjemlede Undtagelse ved Skjøder. Heller ikke har ved frivillige Retsstiftelser de

---

har Prof. Torp sluttet sig i sin danske Tingsret, S. 107; det er gjennem denne, jeg er bleven opmærksom paa de ovenfor anførte danske Domme. Saavidt sees, har ingen ældre Forfatter i den dansk-norske Literatur ytret sig om Emnet.

uthinglyste Hjemmelsbreve i Almindelighed noget retsligt Fortrin for yngre uthinglyste. Rigtignok har den tidligere herskende Lære i fuldkommen Modsætning hertil paastaaet det ældre uthinglyste Hjemmelsbrevs ubetingede Fortrin for det yngre saaledes, at dettes Indehaver endog skulde kunne fordrives, hvor han allerede var i Godsets Besiddelse. Det maa imidlertid erindres (jfr. Obl. sp. D. I. 60—1, 65—6), at L. 5. 3. 42 (DL. 31), hvorpaa denne Lære støttes, skyldes en ukritisk Benyttelse af ældre norske Love[1]), og at den derfor allerede, medens Lovbogens Ordning af disse Forhold gjaldt uforandret, maatte staa tilbage for den Slutning, som nødvendig fulgte af dens Hovedartikler om Emnet. Men denne gik imod et saadant almindeligt Fortrin for Tredjemand, selv om han intet thinglyst Hjemmelsbrev havde (jfr. især 5. 7. 7 i. f. og ovenfor S. 174), og ialfald var L. 5. 3. 43, der krævede Besiddelsens Overgang som Vilkaar for Ejendomsrettens Overgang (jfr. Obl. sp. D. I. 105 ff. og nedenfor § 30), afgjørende til Hinder for, at det ældre uthinglyste Brevs Indehaver saaledes skulde kunne fordrive den anden fra Godset. Og var den tidligere Lære uholdbar allerede fra Lovbogens Standpunkt, maa den saameget mere blive det, efterat Loven havde berøvet det ældre Brev det Fortrin, det kunde vinde gjennem Reglerne om Thinglysningens tilbagevirkende Kraft, og ikke engang lader det gaa foran det yngre, naar de samtidig kommer til Thinget (L. 12 Okt. 1857 § 5[1]). Det eneste Fortrin, der bliver tilbage for det ældste af to uthinglyste Hjemmelsbreve, er vistnok, at, saafremt begges Indehavere paa en Gang maatte kræve det kjøbte (lejede o. s. v.) Gods overleveret — f. Ex., hvis en uskylddelt Parcel er solgt tvende, idet jo ingen af dem her kan faa Adkomstbrevet thinglyst — er Hjemmelsmanden selvfølgelig forpligtet til fortrinsvis at vige til Fordel for den ældre Erhverver. Men dette er jo ikke andet end, hvad der alle-

---

[1]) Se ogsaa ovenfor S. 32 ff. og 52, jfr. 49—50, hvoraf det vil sees, at, medens den danske Ret, som laa til Grund for Lovbogens Ordning, i Almindelighed krævede Besiddelse og Thinglysning, var ialfald fra den senere Middelalder den blotte tinglige Overenskomst tilstrækkelig til Ejendomsrettens Overgang i norsk Ret. Om Leje se Obl. sp. D. I. 180—1.

rede flyder af hans almindelige obligatoriske Forpligtelse til først og fremst at opfylde Kontrakten ligeoverfor den, med hvem han først har afsluttet den[1]), og kan altsaa ikke i Virkeligheden ansees som nogen særlig Forret for det ældste tinglige Hjemmelsbrev som saadant. Heller ikke kan det opfattes som noget retsligt Fortrin for selve det ældste Adkomstbrev, at dets Indehaver jo ved at opnaa Thinglysning før den Tredjemand, der besidder Godset med et yngre uthinglyst Adkomstbrev, herigjennem kan opnaa Adgang til at fordrive ham, og at det for den første i Almindelighed vil faktisk være lettere at faa Thinglysning og den deri grundede fortrinlige Retsbeskyttelse tidligere end den sidste.

Hvad særlig angaar Indførsler og andre tvungne Retsstiftelser, trænger den ovennævnte Grundsætning om Virkningen af Thinglysningens Forsømmelse lidt nærmere Forklaring. Vistnok har den ældre uthinglyste Forretning heller ikke her noget Fortrin for den yngre uden, forsaavidt som den gaar foran, naar de siden samtidig thinglyses (jfr. ogsaa L. 12 Okt. 1857 § 8). Den ældre Indførselshaver kan saaledes ikke rokke den Tvangsauktion, hans yngre Konkurrent maatte være saa heldig at faa afholdt før ham. Men hermed er da ogsaa sagt, at Indførslen uden Hensyn til Thinglysning berettiger til Auktion ogsaa ligeoverfor enhver Tredjemand, der ikke har en almindelig fuldt beskyttet tinglig Ret, f. Ex. ogsaa ligeoverfor den Kjøber, der sidder med uthinglyst Skjøde paa Godset. Sagen er nemlig den, at Indførslen har to Sider, den ene at forberede Tvangsauktion, den anden at skaffe Fordringshaveren en almindelig tinglig Sikkerhedsret. Den sidste er gjort afhængig af Thinglysning (jfr. nu L. 12 Okt. 1857 § 7). Men den første har i og for sig intet med Thinglysningen at gjøre, saalænge Fordringshaveren ikke støder sammen med thinglyste Dokumenter; den tvungne Gjeldsforfølgning, hvoraf Indførslen er et Led, viger overhovedet ikke for andre Rettigheder end dem, som er fuldt beskyttede mod Tredjemand. Paa samme Maade er Indførselshaveren ogsaa berettiget til at udkaste ikke blot Skyldneren, men ogsaa sædvanlige Lejere,

---

[1]) Jfr. Aagesen Progr. 1871 S. 13, 95 ff. og Obl. sp. D. I. 65—6.

som sidder uden Thinglysning. Denne Ret gaar ogsaa over til Auktionskjøberen[1]). Men det maa, som allerede ovenfor S. 189 nævnt, fastholdes, at heller ikke denne beskyttes mod Tredjemand før Thinglysning, saaat han ikke vinder sin Ret, hvis ældre uthinglyste Dokumenter i Mellemtiden er blevne thinglyste.

II. Ved Spørgsmaalet om, hvorvidt Indtegningens Forsømmelse ogsaa har den Virkning, at Rettigheden heller ikke er erhvervet ligeoverfor Hjemmelsmanden, indtager fremmede Love et indbyrdes meget forskjelligt Standpunkt.

Det franske[2]) System forudsætter, at den tinglige Ret selv er overdragen ved en tidligere Handling, at den i Kraft af denne gjelder fuldt ud mod Hjemmelsmanden (Skyldneren), og at det kun er dens Virksomhed ligeoverfor Tredjemand, som er betinget af Indtegningen; se L. 23 Maj 1855 Art. 3.

De nyere tysk-østerrigske Grundbogslove sondrer i Almindelighed ikke saaledes mellem en tinglig Ret i fast Gods, som kun gjelder mellem Parterne og en, som ogsaa gjelder mod Tredjemand. De hviler paa den Opfattelse, at Indtegningen er en væsentlig Bestanddel af selve Retsstiftelsen, og at derfor den tinglige Ret, som ikke er bogført, overhovedet endnu ikke er til. Dette hænger vistnok sammen med, at de for en stor Del kræver Parternes personlige Fremmøde for Grundbogsføreren til Ejendomsoverdragelse (Auflassung), og at Pantebrev o. desl. gjerne efter Indtegningen udfærdiges af samme Embedsmand. Dog antages det ialfald tildels, at, hvis Indtegningen undtagelsesvis ikke følger umiddelbart paa «die Auflassung», er Ejendomsretten alligevel gaaet over i Parternes indbyrdes Forhold[3]).

---

[1]) Jfr. hermed Schweigaard Proces II. 400. Det kan bemærkes, at Indførslen ikke behøver at thinglyses for at gaa foran en ældre thinglyst Arrest. Det er Indførslen i sig selv, ikke dens Thinglysning, som bryder Arresten; jfr. Schweigaard Proces II. (3dje Udg.) S. 403, jfr. 1ste Udg. S. 404, der kunde lede til at tro noget andet; se derimod III § 240.

[2]) Et lignende gjelder i enkelte tyske Stater, ogsaa udenfor dem, hvor den franske Ret fremdeles er bibeholdt.

[3]) Jfr. hermed Motiver til det tyske Civillovudkast III. 2, 11, 17—18, 137 ff., 161 ff.; Stobbe deutsch. Priv. II §§ 95, 111, Dernburg preuss. Priv. I § 242 i. f.

III. Efter de ældste danske, og sandsynligvis ogsaa efter de ældste norske, Love var Skjødningen at anse som en nødvendig Form for Overdragelsen, der altsaa uden den heller ikke havde den sædvanlige Virkning mellem Parterne (jfr. ovenfor S. 33, 49); forsaavidt den maatte foregaa paa Thinget — saaledes som navnlig efter Jydske Lov — blev altsaa den offentlige Handling et Vilkaar for at anerkjende Overførelsen af Ejendomsretten o. s. v. overhovedet. Det er ogsaa utvivlsomt, at de ældste danske og norske Love, som indførte vor nyere Thinglysning, tillagde dennes Forsømmelse den Virkning, at den tinglige Retsstiftelse blev aldeles «død og magtesløs» ogsaa i Forholdet mellem Parterne (jfr. ovenfor S. 35 og 66—7), og den danske Retspraxis synes lige til Lovbogen at have gjennemført dette strengt [1]).

IV. Hvorvidt Thinglysningen ogsaa efter Lovbogen var en væsentlig Del af selve Retsstiftelsen, har været Gjenstand for meget delte Meninger.

Den i Videnskaben før Ørsted herskende Opfattelse var den, at Skjødet først ved Thinglysningen blev Skjøde, og at Hjemmelsbrevet forinden kun var at anse som en Kjøbekontrakt, der altsaa blot bandt Sælgeren obligatorisk. Den begrundedes navnlig ved L. 5. 3. 39 *init.* om, at Skjødningen skulde foregaa paa Thinge, hvilket vistnok ikke længer kunde opretholdes bogstavelig, men som dog maatte anvendes saaledes, at det hele, lige fra Skjødets Udstedelse til dets Thinglysning, var at opfatte som en sammenhængende Handling; Thinglysningen var altsaa at anse som en Del af denne Handling, og forinden var Skjødningen ikke at anse for afsluttet [2]). Det er nu i hvert Fald sikkert, at man herved lagde

---

[1]) I Anvendelse paa Underpant jfr. Matzen Panterettens Historie S. 286—7.

[2]) Se saaledes især Kongslew (1782) II. 273—4 («uthinglyste Skjøder gjelde som Kontrakter . . forbinde f. Ex. Sælgeren til at sælge») Nørregaard III. 83—4, Fakultets-Betænkning angaaende Udkast til Pl. 8 Juni 1787 i Ark. f. Retsv. VI. 485, Seidelin i J. A. VIII. (især S. 179) og IX. (1806); Hurtigkarl (1817) II. 2. 105 («uthinglyste Skjøder kan kun betragtes som Kjøbekontrakter»); se ogsaa

altfor stor Vægt paa Indledningsordene i 5. 3. 39, der er optagne uforandrede fra Jydske Lov uden fornødent Hensyn til den Forandring af Loven, som imidlertid var udviklet gjennem den skriftlige — ogsaa i Lovbogen ellers anerkjendte — Skjødning, jfr. ovenfor S. 81. Og selve de almindelige Thinglysningsregler i Lovbogen indeholder overhovedet neppe noget, som kan støtte den Mening, at Thinglysningen har Betydning udenfor Forholdet til Tredjemand (se især 5. 7. 7 og 5. 3. 39 i Slutningen). Derimod kan det siges, at, naar 5. 3. 43 erklærer Skjødet for «intet», saafremt Godset ej strax følger Erhververen, da maa Lovbogen konsekvent heller ikke tillade en større Retsvirkning af det Skjøde, som slet ikke er blevet thinglyst, og denne Opfattelse kan ogsaa siges at faa nogen Støtte ved den særlige Regel i NL. 3. 14. 25, hvorefter Bygselsedlen skal «læses paa næste Thing efter, om den skal være den Bygslendes til nogen Nytte». Imidlertid kan der neppe lægges en afgjørende Vægt paa disse Lovsteder, hvoraf ialfald det sidste aabenbart har taget Munden for fuld (jfr. om 5. 3. 43 Obl. sp. D. I. 109). Siden Ørsted er det nu ogsaa blevet den herskende Mening i den dansk-norske Videnskab [2]), at efter vor siden Lovbogen gjeldende Ret trænger et

---

den nærmere Gjennemgaaelse i Aagesen Progr. 1866 S. 96 ff. Stampe synes dog i to Erklæringer af 1766 (V. 125 ff., 190 ff.) kun at opfatte Thinglysningen som paabuden for Tredjemands og den offentlige Sikkerheds Skyld.

[1]) Se foruden Ørsted Hb. V. 210 ff. især Larsen II. 1. 304, Gram I §§ 38 og 40, Hallager I §§ 60, 62, Aagesen Progr. 1866 S. 101 ff. og 1871 S. 111 ff., Matzen Tingsret 2 Udg. S. 214 og 231 ff., 253 ff., Torp Tingsret S. 257, Hagerup Panteret S. 93, 108, 142. Det vil ovenfor S. 173—4 være oplyst, at de ældre af disse Forfattere ikke engang ansaa Thinglysning nødvendig for at beskytte mod Konkurs; deres Opfattelse af Thinglysningen er ogsaa indbyrdes afvigende. Ussing om tingl. Rett. Overdragelse (1867) S. 101—27 (se navnlig 101—2, 109, 121) har derimod paa Grund af 5. 3. 39 (28) *init.* frakjendt det uthinglyste Hjemmelsbrev enhver Betydning og saaledes ikke engang som de ældste Forff. levnet Skjødet en Kjøbekontrakts Virkning. Scheel II. 152, jfr. 194—5 har vistnok ogsaa af det nævnte Lovsted uddraget den Slutning, at det uthinglyste Skjøde ikke kan have Virkning som Skjøde, men anvender ej dette paa Forholdet mellem Parterne. Aagesen i Progr. 1871 S. 74 ff.

lovligt Hjemmmelsbrev kun Thinglysningen for at beskyttes mod Tredjemand, og at Erhververens Forhold til Hjemmelsmanden og dennes Universalsukcessorer ikke paavirkes af dens Forsømmelse.

Denne Mening, som overalt er forudsat i den foregaaende Fremstilling, er ogsaa ialfald nu forlængst at anse som sædvansmæssig gjeldende hos os[1]), ligesom den ligger til Grund for L. om Formuesforholdet meliem Ægtefæller 29 Juni 1888 § 9 (jfr. ogsaa § 10 og §§ 3 og 4 i Slutningen)[2]). Dette skal nu nærmere forklares i de vigtigste praktiske Anvendelser.

En efter en uthinglyst Udhugstkontrakt brugsberettiget kan saaledes uhindret af Hjemmelsmanden foretage sin Tømmerdrift i Skoven[3]). Panthaveren kan uden Hensyn til Thinglysning tage Pantet til Brugelighed eller sætte det til Auktion med Hjemmel af den sædvanlige Klausul, saalænge ingen Tredjemands Ret herved berøres[4]).

Hvad særlig angaar uthinglyste Skjøder og andre Adkomstbreve, da er Erhververen — forudsat, at han ligeoverfor Hjemmelsmanden har Ret til naarsomhelst at lade Brevet thinglyse — berettiget til at raade over Godset ganske som Ejer, forsaavidt Forholdet til Hjemmelsmanden angaar.

---

lægger ogsaa (modsat Progr. 1866) Hovedvægten paa 5. 3. 39 *init.*, men uddrager dog heraf kun Slutninger for Forholdet til Tredjemand og fastholder S. 111 ff. som utvivlsom fuld Retsbeskyttelse for det uthinglyste Skjøde ligeoverfor Overdrageren, Universalsukcessorer o. s. v. Jfr. dog om Panteretten nedenfor Note 4.

[1]) Jfr. nærmere Paavisning heraf i det følgende. Det er overhovedet sandsynligt, at den ovenfor forklarede ældre Lære altid er bleven fremmed for den praktiske Opfattelse ialfald i Norge.

[2]) At Pl. 8 Juni 1787 er fremkaldt ved den modsatte Fortolkning af Lovbogen, har nu ingen Indflydelse; se derom især Aagesen Progr. 1866 S. 103 ff.

[3]) Jfr. ORD. i Rt. 1871 S. 63.

[4]) Jfr HRD. i U. f. L. IV. 285 (Rt. 1865 S. 197), VIII. 187 og 190 (Rt. 1868 S. 297) og især Rt. 1891 S. 464, hvoraf vistnok ingen er noget skarpt Præjudikat; Sætningen erklæres imidlertid i den sidste Votering som utvivlsom. Jfr. ogsaa Hagerup Panteret S. 142, 147—8, Schweigaard Proces II. 182—3, Gram I. 2 Udg. S. 559; se derimod Aagesen Progr. 1871 S. 121—2 sammenholdt med samme om Singularsukc. S. 81.

Han kan saaledes, naar den aftalte Faredag er over, vindicere det fra denne, hans Arvinger og Ægtefælle (hvor Godset ikke er blevet Særeje), hans Fuldmægtige[1]) og fra saadanne Tredjemænd, hvem Hjemmelsmanden selv kunde have fordrevet, f. Ex. Brugere, hvis Lejetid er ude[2]). Han kan endvidere naarsomhelst uhindret af Hjemmelsmanden atter afhænde Godset og overdrage allehaande tinglige Rettigheder deri, dog selvfølgelig kun med Forbehold af den Pante-, Føderaadsret o. desl., som Hjemmelsmanden maatte have betinget sig. Hans Kreditorer kan gjøre Indførsel i Godset, og dette gaar ind i hans Konkursmasse. Men ligesom de af ham udstedte Hjemmelsbreve ved Thinglysningen (jfr. ovenfor S. 114) faar Anmærkning om Udstederens Mangel paa thinglyst Adkomst, saaledes kommer alle de, som udleder sin Ret fra ham — ogsaa hans Konkursbo — til at staa tilbage for enhver Tredjemand, som udleder sin Ret fra hans Hjemmelsmand, og som derhos vilde have Fortrinet for ham selv, f. Ex. Hjemmelsmandens Kreditorer, som gjør Indførsel, Indehavere af senere udstedte, men thinglyste Skjøder[3]). Er der i hans eget Skjøde betinget Panteret o. desl. til Fordel for Hjemmelsmanden, faar ogsaa denne naturligvis ved dets senere Thinglysning Fortrinet for de af ham imidlertid udstedte og

---

[1]) F. Ex. Gaardsbestyrer, jfr. Aagesen Progr. 1871 S. 111—13, Schweigaard Proces II. 3 Udg. S. 90—1, 379—80.

[2]) Aagesen l. c. S. 113, 118. En Tvangsauktions-Kjøber, som endnu ej har faaet thinglyst Skjøde, og hvis nærmeste Hjemmelsmand (Auktionsrekvirenten) heller ikke havde thinglyst sin Indførsel, antages endog at kunne udkaste den Lejer, der sidder paa længere Tid med uthinglyst Lejekontrakt (jfr. Schweigaard Proces II § 206, jfr. § 222); men dette er, fordi han indtræder i Rekvirentens Ret.

[3]) Herved er det dog forudsat, at Hjemmelsmanden selv havde lovlig thinglyst Adkomst; har dette ikke været Tilfældet, er der ingen Grund til at give hans Kreditorer o. s. v. noget saadant Fortrin. — Hjemmelsmanden selv har intet Fortrin i Kjøberens Konkursbo for tilgodehavende Kjøbesum, naar Skjødet er ubetinget, og der er Ret til naarsomhelst at thinglyse det (jfr. nedenfor S. 197—8, 200); se dog ORD. i Rt. 1871 S. 63, hvor Sælgeren ansaaes fortrinsberettiget i Kjøberens Konkursbo indtil den tilbagestaaende Udhugstrets Værd for resterende Kjøbesum i Tilfælde, hvor Trær var solgte paa Roden ved uthinglyst Hjemmelsbrev af nysnævnte Art.

thinglyste Pantebreve, selv om han intet Forbehold har gjort derom. Ved Skjødets Overleverelse antages ogsaa Sælgeren i Regelen at have afskaaret sig Adgang til at hæve Forholdet paa Grund af væsentlig Misligholdelse, idet det nu ikke længere kan bedømmes efter de almindelige Regler for obligatoriske Overenskomster [1]). Om *periculum* og *commodum rei* se Obl. sp. D. I. 97, 101—2. — Har Erhververen desuden med et saadant Skjøde tiltraadt Godset, nyder han for det første den Beskyttelse, der tilkommer en godtroende Besidder som saadan, idet han er sikret mod Vindikation ikke blot fra Hjemmelsmanden, men fra enhver Tredjemand, der ikke selv har thinglyst lovlig Hjemmel eller en paa anden Maade fuldt retsbeskyttet Adkomst [2]). Han er kompetent Sagsøger i Anledning af saadanne Beskadigelser paa Ejendommen, hvorunder han selv lider [3]). Og han er endelig berettiget til at øve en Ejers faktiske Raadighed, f. Ex. over Tingens Substants. Maa han eller Efterfølgere siden vige for bedre berettigede Tredjemænd, har han for Forbedringer et personligt Erstatningskrav, men neppe Sikkerhedsret [4]).

Langt mere praktisk er imidlertid det Tilfælde, at en Kjøber sidder paa Godset uden nogetsomhelst Hjemmelsbrev, blot efter en mundtlig Overdragelse, f. Ex. fordi han ikke vil bekoste det nødvendige stemplede Papir, eller fordi han nu paa Grund af Dødsfald o. desl. ikke længer kan faa Adkomstbrev, uden at endnu Hævdstid er forløben (jfr. L. 6 Marts 1869 § 12). Der opstaar da det Spørgsmaal, om han i de hidtil omhandlede Forhold har samme Retsstilling, som den, der sidder paa Godset med uthinglyst Skjøde. Dette bør vistnok ogsaa antages, under Forudsætning af, at han overfor Hjemmelsmanden var berettiget til naarsomhelst at faa Skjøde

---

[1]) Jfr. hermed Obl. a. D. S. 137, Note 2; se ogsaa HRD. 19 Marts 1852 i Rt. S. 390, hvor et Skjøde paa al Sælgerens Ejendom mod Føderaad o. s. v. vistnok kjendtes ugyldigt paa Grund af Kjøberens Misligholdelse, men ifølge særlig Aftale i Skjødet; jfr. Obl. sp. D. I. 315—16.

[2]) Jfr. Aagesen Progr. 1871 S. 31, 112.

[3]) Jfr. Aagesen om Singularsukc. S. 72 ff.

[4]) Jfr. Brandt Tingsret S. 68, jfr. dog Aagesen Progr. 1871 S. 112.

og at lade dette thinglyse. Adkomstbrev er nemlig kun nødvendigt for den paafølgende Thinglysnings Skyld (jfr. dog hermed ovenfor S. 83). Og her, hvor der ikke handles om det almindelige Sammenstød med Tredjemand, og hvor Thinglysningen altsaa ikke kommer i Betragtning, bør der derfor heller ikke lægges afgjørende Vægt paa, hvorvidt Skjøde er udfærdiget. Rigtignok har det været anført, at ifølge L. 5. 3. 44 (DL. 33) er Jorden ej «hans tilfulde, før end han fik Skjøde paa den». Men denne Sætning, som stammer fra en gammel dansk Lov, hvori der ikke sondres mellem Lysning og forudgaaende Skjødning ligesaalidt som mellem Forholdet til Tredjemand og til Hjemmelsmanden (jfr. ovenfor S. 33 i Noten), maa vistnok i Lovbogen forstaaes om det thinglyste Skjøde[1]. Den her antagne Mening stemmer ogsaa bedst med den nedarvede norske Retsopfattelse. Det er ovenfor S. 56 ff. forklaret, at, medens de gamle Skjødningsformer i Danmark for en stor Del fastholdtes ligetil Lovbogen, havde man i Norge løsrevet sig fra dem længe før den nyere Thinglysnings Indførelse, og at paa den anden Side Brugen af skriftlige Hjemmelsbreve i forskjellig Form (aabent Brev, Vidneseddel) ikke havde fortrængt den rent mundtlige Overenskomst (S. 61). Da nu Loven gjennemførte Kravet om Thinglysning, blev man vistnok efterhaanden nødt til Udstedelse af Skjøde for at sikre sig mod Tredjemand. Men i Forhold, hvor saadan særlig Sikrelse ansaaes unødvendig, navnlig mellem Fader og Søn, vedblev man for at spare Udgifter meget hyppig at overdrage Gaarden alene gjennem mundtlig Overenskomst, og dette er først blevet sjeldnere i vor Tid, efterat Trangen til Pantelaan i offentlig Indretning har fremtvunget Nødvendigheden af thinglyst Hjemmelsbrev i ganske anden Udstrækning end tidligere. At Ejendomsrettens Overdragelse ikke trængte Skjøde for at være fuldbyrdet i Forholdet mellem Parterne, har overhovedet vistnok i mange Aarhundreder været norsk Sædvaneret, ligesom den fremdeles maa siges at være det[2].

[1] Saaledes ogsaa nærmest Torp S. 258—9, om end mere tvivlende; anderledes derimod Ussing S. 158, Matzen S. 216.

[2] Jfr. hermed HRD. 14 Sept. 1855 i Rt. S. 769, hvor en Søn antoges berettiget til at pantsætte Jord, som han kun besad ifølge Mode-

Har den Kjøber, som har tiltraadt Godset, endnu ikke ubetinget Ret til at kræve Skjødets Udstedelse (f. Ex. fordi han ikke har berigtiget Kjøbesummen), kan Erhververen heller ikke i deres indbyrdes, ved Kjøbekontrakten bestemte Forhold[1]), opfattes som Ejer, da der ikke foreligger nogen herpaa rettet Viljeserklæring fra Hjemmelsmandens Side. Godset kan derfor ikke uden videre inddrages i Kjøberens Konkursbo[2]). Ligeledes synes denne selv i Forhold til Hjemmelsmanden at burde ansees ganske uberettiget til at raade over Godset, f. Ex. gjennem Pantsættelse. Dette er dog ikke i alle Anvendelser sikker gjeldende Ret, og det er derfor her nødvendigt at sondre mellem forskjellige Tilfælde.

Ganske utvivlsomt er det nu, at de af en saadan Kjøber atter til Tredjemand udstedte thinglyste Breve maa være uvirksomme ligeoverfor hans Hjemmelsmand, forsaavidt de ligefrem krænker Salgskontraktens Vilkaar. Hjemmelsmanden har saaledes selvfølgelig Prioritet foran de Tredjemænd, hvortil Kjøberen maatte have pantsat Godset, ialfald

---

rens Fledførelse, hvorom intet Brev var udfærdiget, men som forøvrigt var fuldbyrdet, og hvor derfor Panthaveren gaves Fortrinet for det Barnebarn, hvortil Moderen siden havde skjænket Jorden. Herfor kan ogsaa anføres de nedenfor S. 201 nævnte HRD., som gaar endnu adskillig videre til Fordel for Erhververen. — I Danmark har Spørgsmaalet været meget omtvistet i senere Tid. Den oven antagne Mening er kraftig hævdet af Aagesen Progr. 1866 S. 118 ff. (ældre Literatur S. 120), Progr. 1871 S. 125—8, jfr. 111 ff. samt om Singulærs. S. 15—21, jfr. ogsaa Aschehoug Off. R. I. 2 Udg. S. 377; se derimod Ussing S. 157—9, Scheel II. i Fortalen, Matzen S. 214 ff.; Torp S. 258—60 er nærmest enig med Aagesen. Det vil forøvrigt sees af ovenstaaende, at der er historiske Grunde for en anden Opfattelse af Skjødningen i Danmark end i Norge.

[1]) Jfr. derimod om Forholdet mellem Pantebreve til Tredjemand Hagerup S. 373—4.

[2]) HRD. 12 Okt. 1892 («Morgenbl.» No. 553) har i et Tilfælde, hvor en Søn efter Kjøbekontrakt brugte en allerede særskilt skylddelt Halvdel af Moderens Gaard, opretholdt ligeoverfor Sønnens Konkursbo et af Moderen efter Konkursens Aabning thinglyst Pantebrev (til hvis Udstedelse Sønnen forøvrigt havde givet Samtykke), da hun ikke kunde antages at have givet Ejendomsretten fra sig, fordi Sønnen ikke endnu havde opfyldt det Vilkaar i Kjøbekontrakten at betale sin Andel i Faderens Gjeld.

til Fordel for sine ved Salget fremkaldte Fordringer, saasom Rest paa Kjøbesum og Føderaadsydelser, selv om der ikke udtrykkelig er forbeholdt ham Sikkerhed herfor i det solgte Gods [1]. Det er ligeledes en Selvfølge, at, naar Hjemmelsmandens Skjøde til Kjøberen siden thinglyses, maa hine af Kjøberen allerede udstedte og thinglyste Pantebreve til Tredjemand staa tilbage for det samtidig med Skjødet thinglyste, til Hjemmelsmanden af Kjøberen udstedte Pantebrev, Føderaadsbrev o. desl. i Anledning af Salget. Derimod er det omtvistet, hvad der skal gjelde, naar Kjøberen samtidig udsteder Pantebrev til Sælgeren for andre, Salget uvedkommende Fordringer. Det samme burde dog ogsaa her antages. Efter den ovenfor givne Forklaring er nemlig enhver Overdragelse af tinglig Ret fra Kjøberens Side under de forudsatte Omstændigheder et Retsbrud mod Hjemmelsmanden, som jo endnu ikke har givet Ejendomsraadigheden fra sig. Og de nævnte Tredjemænd er jo gjennem Retsskriverens Anmærkninger paa deres Pantebreve advarede om, at deres Hjemmelsmand ingen thinglyst Hjemmel har, saa at de maa være forberedte paa mulig Forstyrrelse i den dem overdragne Ret. Deres Prioritet i Sammenstød med Sælgerens Ret burde derfor heller ikke regnes førend fra det Tidspunkt, da Pantsætteren havde faaet fuldt beskyttet Adkomst, altsaa her gjennem thinglyst Skjøde fra Sælgeren, og tillige kun saaledes, at de staar tilbage for de samtidig trufne Forbehold ved Ejendomsrettens Overdragelse fra Sælgerens Side, hvad enten disse kun gjentager Kjøbekontraktens Vilkaar eller er nye. Derimod kan denne

---

[1] Se HRD. 15 Marts 1856 i Rt. S. 391, hvor en Tvangsauktion, afholdt med Hjemmel af Kjøberens udstedte Pantebrev, tilsidesattes for Sælgerens Fordring paa resterende Kjøbesum (en Søn havde her ialfald fra 1833 brugt Gaarden som Ejer, men uden Skjøde fra Moderen, til hvem thinglyst Føderaadsbrev da var udstedt, idet hun ikke synes at have villet give Raadigheden helt fra sig; Auktion holdtes efter hans Pantebrev af 1850); i HR. var der Dissents, og Resultatet begrundedes tildels ved, at Sælgeren ialfald maatte have Fortrinsret for sit Tilgodehavende. Under Voteringen anføres en utrykt HRD. 16 Febr. 1856. Se ogsaa en lignende HRD. 19 Maj 1855 i Rt. S. 552, samt Ørsted i J. T. XVI. 2. 362.

Sælgerens Ret ikke være til Hinder for, at deres Prioritet indbyrdes eller i Forhold f. Ex. til Indførsel fra Kjøberens Kreditorer regnes som sædvanligt efter Thinglysningstiden [1]). Højesteret har imidlertid ogsaa i Forhold til Sælgeren selv løst Sammenstødet saaledes, at Prioriteten i Almindelighed regnes fra Thinglysningen af Kjøberens Pantebrev til Tredjemand, og at det til ham samtidig med Skjødningen udstedte og thinglyste Pantebrev derfor staar tilbage for hint, forsaavidt der er givet ham Sikkerhed for mere end Kjøbesummen o. desl. [2]).

Paa samme Maade, som her er forklaret om det Tilfælde, at Kjøberen sidder paa Godset uden Skjøde, maa Forholdet bedømmes, naar Skjøde vistnok allerede er udstedt, men med Vilkaar, at det ikke maa thinglyses, førend Kjøbesummen er berigtiget, eller med *pactum reservati dominii.*

I de Tilfælde, hvori Kjøberen, med eller uden Skjøde, trods Thinglysningens Forsømmelse ansees som Ejer i Forhold til Hjemmelsmanden, bør han ogsaa i Almindelighed — ialfald, saafremt han ogsaa har Godsets Besiddelse — behandles som saadan i andre privatretslige Forhold udenfor den Kreds af Sammenstød med Tredjemand, for hvis Skyld Thinglysningen er paabudt. Han er saaledes kompetent Sagsøger og Sagvolder. Odelshævdens Løb standser for Overdrageren allerede fra Skjødets Udstedelse [3]), medens Odels-

---

1) Se HRD. 6 Marts 1872 i Rt. 1872 S. 282, hvor det forgjæves paastodes af en saadan Indførselshaver, der først havde faaet sin Forretning thinglyst i Tiden mellem Thinglysningen af Kjøberens Pantebrev til Tredjemand og Sælgerens Skjøde til Kjøberen, at Prioriteten først skulde regnes fra den sidste Thinglysning og Indførslen saaledes faa Fortrinsret efter L. 12 Okt. 1857 § 7.

2) Se HRD. 20 Marts 1868 i Rt. S. 383 og U. f. L. VIII. 238; jfr. ogsaa HRVot. i U. f. L. IV. 289. Naar denne Dom i HRVot. Rt. 1872 S. 286 er anseet som afgjørende Præjudikat for det der antagne Resultat, synes det overseet, at Tilfældene som oven antydet er væsentlig forskjellige. Til den her bestridte Mening synes ogsaa Hagerup at have sluttet sig i sin Panteret S. 373—4. Om Godsets Tilbagesøgning fra Kjøberen i dette Tilfælde paa Grund af Misligholdelse se HRD. i U. f. L. IV. 345 og Schweigaard Proces II. 384—5.

3) Jfr. Brandt Tingsret S. 260, hvor det dog urigtigen er sagt, at allerede Kjøbekontrakts Afslutning her er afgjørende; U. f. L. VI.

hævden for Kjøberen først begynder at løbe fra Skjødets Thinglysning, hvor ikke ogsaa Besiddelse kommer til. Præskription af allerede erhvervet Odelsret regnes dog først fra Thinglysningen af den fremmede «Besidders» Adkomstbrev [1].

V. I offentlige Retsforhold kommer det ogsaa skarpt frem, at Thinglysning i Almindelighed er unødvendig for Retsstiftelsen udenfor de nævnte Tilfælde af Sammenstød med Tredjemand. Det Offentlige bør saaledes for Skatter og Afgifter først og fremst holde sig til Kjøberen, som har taget Godset i Besiddelse, om det vel dernæst ogsaa kan kræve Sælgeren personlig; man er nemlig tilbøjelig til at antage, at det Offentlige for Skatter o. desl. overhovedet kan holde sig til Brugeren uden Hensyn til dennes Adkomst [2]. Men navnlig maa det mærkes, at, hvor Stemmeret grunder sig paa Rettighed over Jord (Grl.s § 50 b og d, jfr. Grundlovsbest. 4 Juli 1884) er det nu blevet den gjeldende Fortolkning, at i Almindelighed enhver, som af den virkelige Ejer allerede har faaet Skjøde eller andet Adkomstbrev, ansees som stemmeberettiget uden Hensyn til Thinglysningen [3]) og, som det synes, uden Hensyn til, om han har tiltraadt Godset [4]. Dette maa dog vel forstaaes saaledes, at det ikke kommer i Strid med de gjeldende almindelige Regler for Ejendomsrettens Overgang i Forholdet mellem Parterne. Stemmeretten maa derfor vistnok tilkomme Sælgeren og ikke Kjøberen, naar denne først har Ret til Tiltrædelse i en fjern Fremtid, eller naar Thinglysningen er betinget af et ikke endnu opfyldt Vilkaar (jfr. S. 201). For Lejere maa Lejetiden ialfald allerede være begyndt at løbe. Thinglysningen maa heller ikke opfattes som betydningsløs for Stemmerettens Erhvervelse i de her omhandlede Forhold.

273, Hallager Obl. I. 244—5; jfr. derimod forhen Odelslov 26 Juni 1821 § 6.

1) Jfr. Brandt Tingsret S. 260—1.

2) Jfr. sp. D. I. 295, Hallager Obl. II. 2 Udg. 108. Om Almenningsret se U. f. L. III. 246.

3) I Danmark kræver man ogsaa her thinglyst Adkomstbrev, Matzen dansk Tingsret 2 Udg. S. 256.

4) Jfr. Aschehoug I. 2 Udg. S. 369—70, jfr. 377—8.

Denne kan nemlig efter Grl.s § 50 b kun ske paa Grundlag af et bevislig retmæssigt Adkomstbrev, altsaa et saadant, som lyder paa et virkeligt, særskilt matrikuleret Gods og er udstedt af rette Ejer eller — hvor det gjelder Leje — ialfald af en anden, som er berettiget til at raade over Jorden. Hvor disse Kjendsgjerninger er vitterlige for Valgbestyrelsen, fordi den personlig kjender Forholdet, eller hvor tilstrækkeligt Bevis paa anden Maade er ført, f. Ex. gjennem et Thingsvidne, bør vistnok det uthinglyste Hjemmelsbrev tages for godt. Men i mange Tilfælde — navnlig, hvor Stemmeretten støttes paa Rettighed over fast Gods i en fremmed Egn — vil det i Almindelighed være nødvendigt at fremlægge thinglyst Adkomstbrev, da Retsskriverens Thinglysningsattest, uden Mangelspaategning, her gjerne vil være det eneste praktisk brugbare Bevismiddel for Godtgjørelsen af, at Brevet er udstedt af rette Vedkommende paa et virkeligt Matrikul-Numer, jfr. L. 4 Juli 1884. Det vil da ogsaa let forstaaes, at dette Bevismiddel bliver værdiløst, hvor Attesten maatte indeholde, at Anmærkning er frafaldt[1]. At fremlægge Overdragerens thinglyste Hjemmelsbrev er ingenlunde tilstrækkeligt, da der siden kan være foregaaet meget, som kan være til Hinder for den nuværende Kjøbers eller Lejers Retserhvervelse[2].

Paa den anden Side maa det mærkes, at Storthinget negter Stemmeret til den, som sidder paa kjøbt Gods uden Skjøde[3], om end efter en utvivlsom og ubetinget mundtlig Ejendomsoverdragelse, saalænge Brugen ikke har vedvaret i 5 Aar (jfr. Grundlovsbest. 4. Juli 1884). Dette er egentlig ikke følgerigtigt, naar man først opgiver Kravet paa en ligeoverfor Tredjemand beskyttet Ejendomsret, da, som forklaret S. 198, efter den hos os gjeldende Retsopfattelse Ejendomsretten Mand og Mand imellem kan overdrages ved mundtlig Overenskomst. Men den praktisk gjeldende konstitutionelle

---

[1]) Jfr. hermed ovenfor S. 119 og Aschehoug I. 2 Udg S. 368.

[2]) Forskjellige Tilfælde, som indtraf navnlig under Storthingsvalgene 1882, godtgjør vistnok tilstrækkelig Rigtigheden af ovenstaaende Forklaring.

[3]) Om Lejere se Aschehoug I. 2 Udg. S. 377—8.

Regel maa indrømmes at have den Fordel, at den udelukker vanskelige Bevisspørgsmaal.

Som allerede S. 125 antydet fremgaar det da af de foran givne Forklaringer, at de tinglige Rettigheder, for hvis Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand Thinglysning er foreskreven, dog i andre Forhold, navnlig mellem Parterne og ligeoverfor det Offentlige, maa anerkjendes som bestaaende trods Thinglysningens Forsømmelse. Saafremt man nu til den tinglige Rets Væsen fordrer, at den ialfald i nogen Grad skal være beskyttet ligeoverfor Tredjemand, da maa man ganske frakjende den ved et uthinglyst Hjemmelsbrev overdragne Raadighed over fast Gods Navnet af tinglig Ret. Men ligesom vor Lovgivning ikke nøder til en saadan Indskrænkning af Begrebet, synes denne heller ikke i sig selv velgrundet, medmindre man vil gjøre en egen Klasse Formuerettigheder af de forskjellige Arter umiddelbar Raadighed over Ting, der ikke er beskyttede mod Tredjemand, men dog, som vi har seet, i forskjellige andre Forhold anerkjendes af Retsordnen; thi til de obligatoriske er det dog langt unaturligere at henføre dem. Noget andet er det, at man indenfor de tinglige Rettigheder atter maa skille mellem dem, som nyder den almindelige, tingligretlige Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand, og saadanne, hvormed dette ikke er Tilfældet[1]).

---

[1]) Om den rette Begrænsning af den tinglige Ret maa her henvises til andre nyere Skrifter, hvoraf det ogsaa fremgaar, at Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand nu i Almindelighed ikke længer opstilles som et Led i den tinglige Rets Definition; se især Aagesen Program af 1871 og Torp Hovedpunkter af Formuerettens alm. Del (Kbhvn. 1890, trykt som Mskr.) § 2, jfr. samme dansk Tingsret S. 1—2. For Panterettens Vedkommende har Hagerup S. 50—1 ment, at det hører til dens Begreb af tinglig Sikkerhedsret, at den i en vis Grad maa være beskyttet ogsaa ligeoverfor Tredjemand. — Saavidt sees, gjelder dog den forskjellige Opfattelse af Panthaverens hos os anerkjendte Ret til med Hjemmel af uthinglyst Pantebrev at realisere Godset (ovenfor S. 195) mere Spørgsmaalet om, hvad der skal forstaaes ved en Sikkerhedsret, end om, hvad der ligger i den tinglige Rets Væsen overhovedet. Saafremt «Sikkerhedsret» ikke skulde kunne tænkes uden Beskyttelse mod Tredjemand, er det jo selvsagt, at hin Panthaverens Ret ikke er nogen saadan Ret. Men det er vel muligt, at Begrebet «Sikkerhedsret» kan fyldestgjøres ved

§ 27.

Fortsættelse. *Hvilken Virkning der skal tillægges Tredjemands Kundskab om den uthinglyste Retsstiftelse.*

Det er i forrige §'s Indledning (S. 189) fremhævet, at de der udviklede Regler om Følgen af Thinglysningens fuldkomne Forsømmelse ved Rettigheder, for hvis Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand den er nødvendig, er fremstillede under Forudsætning af, at han ikke kjender den uthinglyste Retsstiftelse. Her skal da undersøges, hvorvidt disse Regler maa lide nogen Afændring i Tilfælde, hvor saadan Kundskab har været tilstede.

Love, som gjør Thinglysningen eller Indtegningen til en væsentlig Del af Retsstiftelsen, kan følgerigtigen ikke tillægge Tredjemands Kundskab om et uthinglyst Hjemmelsbrev nogen Betydning; han er alligevel at anse som godtroende, fordi Vilkaarene for selve Retsstiftelsen endnu ikke er tilstede. Derfor kan efter de nyere tyske Grundbogslove Erhververen ikke heller i dette Tilfælde gjøre nogen Ret gjeldende mod en saadan Tredjemand [1]).

Efter den hos os nu herskende Opfattelse af Thinglysningens Betydning ved tinglige Retsstiftelser i fast Gods (S. 195) maa der sondres, eftersom den Tredjemand, der kjender det uthinglyste Hjemmelsbrev (herunder indbefattet Exekutionsforretninger o. desl.), grunder sin Ret til samme Gods paa en frivillig eller paa en tvingende Retsstiftelse.

Hvad nu først angaar Hjemmelsmandens Kreditorer — i Konkursbo eller ved sædvanlig Retsforfølgning [2]) — da er det

---

den Sikkerhed, man har for en Pengesum i Godset, uanseet om den er beskyttet mod andre end Pantsætteren. Og ifølge denne Opfattelse giver ogsaa det uthinglyste Pantebrev en tinglig Sikkerhedsret.

[1]) Jfr. hermed Hagerup Panteret S. 143 Note 6 og de der anførte Kilder, især den preuss. L. 5 Maj 1872 § 15. Det samme gjelder forøvrigt, ialfald for Panterettens Vedkommende, efter fransk Lov; jfr. Puchelt das rheinisch-französische Hypothekenrecht I. 240 (i Meiboms Samling VII).

[2]) Som saadanne behandles ogsaa Kreditorer, som har faaet sædvanligt Skifteudlæg.

ogsaa i vor Ret utvivlsomt, at deres Kundskab om et af ham udstedt Hjemmelsbrev, hvis Thinglysning er forsømt, ikke har nogensomhelst Retsvirkning, men at de lige fuldt kan inddrage Godset i Massen eller faa Udlæg deri ganske, som om Hjemmelsbrevet slet ikke fandtes. Denne almindelige Regel, som kun er en nødvendig Følge af Grundsætningerne for Gjeldsforfølgningen [1]), er ogsaa forudsat ved den Anvendelse deraf, man finder i L. 29 Juni 1888 § 10 [2]).

Saafremt derimod Tredjemand, som har erhvervet sin Ret med en fra første Stund (jfr. nedenfor S. 208—9) tilværende Kundskab om den uthinglyste Retsstiftelse, grunder den paa frivillig Overdragelse fra Hjemmelsmanden, staar Sagen efter den hos os gjeldende Retsopfattelse anderledes. Da Thinglysningen ikke hos os i Almindelighed kan ansees som nogen væsentlig Del af den tinglige Retsstiftelse, maa de Grunde, der i Obl. sp. D. I. 62 ff. er anførte for at gjøre en Kjøbekontrakt o. s. v. virksom mod den Tredjemand, som vidende om den aftaler og senere erhverver en tinglig Ret i Godset, med endnu større Styrke gjelde ligeoverfor den Tredjemand, som har erhvervet en saadan Ret efter en Aftale, hvorved han var vidende om et allerede udstedt Skjøde o. s. v. Thi selve det Retsbrud, hvori Tredjemand her gjør sig skyldig, er endnu klarere og grovere. Denne Opfattelse er ogsaa saavelsom den nysnævnte modsatte Regel ligeoverfor almindelige Kreditorer at anse som sædvansmæssig fastslaaet [3]) og ligger

---

[1]) Jfr. Obl. a. D. S. 178 ff., Obl. sp. D. I. 62, Aagesen Progr. 1871 S. 21, om Singularsukcession S. 19—20, Scheel Privatr. a. D. II. 243, J. Lassen O. a. D. S. 682—3.

[2]) Det er en Selvfølge, at, hvis Tredjemand i Virkeligheden er frivillig Retserhverver — hvad der især kan hænde, naar Indførslen er grundet paa Forlig — behandles han som en saadan, naar der spørges om Virkningen af hans Kundskab; jfr. HRD. 28 Juni 1854 i Rt. S. 532.

[3]) Ialfald siden Ørsted Hb. IV. 379 (1831) har denne Opfattelse været delt af, saavidt vides, alle Forfattere før Hagerup l. c.; se den i Obl. sp. D. I. 62, Note 3 anførte Literatur samt nu J. Lassen den danske Obl. a. D. S. 680. I Praxis synes den allerede fulgt i HRD. 17 Novbr. 1830, jfr. ialfald vedkommende ORD. i Jurid. Saml. IV. 3. 124—5. Senere kan især mærkes HRD. i Rt. 1883 S.

derhos til Grund for L. 29 Juni 1888 § 10, naar denne særlig angaaende en endnu uthinglyst Ægtepagt, hvorefter fast Gods udelukkende skal tilhøre den ene Ægtefælle eller Rettighed derover forbeholdes denne, foreskriver, at den desuagtet skal gjelde mod den Tredjemand, som bevislig vidende om Ægtepagten ved Salg eller anden frivillig Overenskomst har faaet en tinglig Ret i den overdraget af den anden Ægtefælle [1]). Den modsatte fremmede Regel, som unegtelig udmærker sig ved Klarhed og afskjærer mange vanskelige Spørgsmaal, kræver ogsaa som sin Forudsætning, at Loven aabner Adgang til at erhverve den fulde Retsbeskyttelse naarsomhelst; saalænge Adgangen som ved vor nuværende Thinglysningsinstitution er bunden til visse Tider, vilde det nemlig ellers være stridende mod Retfærdighed at fritage Tredjemand for ethvert Hensyn til et tidligere Hjemmelsbrev, som Erhververen allerede har gjort sit for at faa thinglyst, men som efter den almindelige Thingordning endnu ikke har kunnet blive det [2]).

Den opstillede Sætning kan naturligvis ikke gjelde, hvor Thinglysningen undtagelsesvis har en væsentlig Betydning for selve Retsstiftelsen, hvilket er Tilfældet ved enkelte middelbart lovbestemte tinglige Rettigheder (ovenfor S. 148). Ved adskillige af disse er det nemlig ingenlunde selvsagt, at Fordringshaveren vil gjøre Krav paa en saadan Ret, og det er derfor her ofte først den efter hans Forlangende stedfundne Thinglysning, som klart lægger dette for Dagen; indtil denne

551—2, 1886 S. 69 (hvor endog Procesomkostningerne ilagdes Tredjemand); jfr. ogsaa HRD. 28 Juni 1844 i Rt. 1845 S. 81 og 11 Decbr. 1862 i Rt. 1863 S. 157—8, samt ORD. i Mgbl. 1892 No. 106.

[1]) Jfr. hermed H. Scheel om Ægtefællers Formuesforhold S. 253 og Obl. sp. D. I. 63 Note 1.

[2]) Dette fremgaar maaske klarest, naar man tænker sig, at Tredjemand aftaler et 1ste Prioritets Laan uagtet bevislig vidende om, at der allerede var udfærdiget et andet fuldt bindende og gyldigt uthinglyst 1ste Prioritets Pantebrev i samme Gods til en anden Kreditor — og at derefter begge Breve kommer til Thinglysning samtidig. Efter den almindelige Regel skulde de altsaa her begge have lige Ret, uagtet den første ingen Forsømmelse har taget og den sidste har været fuldt vidende om den ham tilsagte bedre Ret. Men at dette vilde være uretfærdigt, synes utvivlsomt.

maa derfor Tredjemand ansees som godtroende, skjønt han f. Ex. vidende om Hjemmelsmandens Stilling som Regnskabsbetjent i en offentlig Stiftelse af den i Pl. 10 April 1795 § 6 (jfr. L. 9 Aug. 1839) omhandlede Art[1]) eller som indskudspligtig ligeoverfor Enkekassen, har lovet ham et 1ste Prioritets Pantelaan. Anderledes derimod ved Statens almindelige Oppebørsels- og Regnskabs-Embedsmænd, da Bestallingens Thinglysning her er lovbefalet (KRO. 1720 I. § 17 i. f. II § 15, jfr. Banklov 23 April 1892 § 34) og dens Undladelse vil være en Uregelmæssighed; Tredjemands Kundskab om Stillingen maa derfor her bedømmes som Kundskab om et ældre Pantebrev[2]). Ordlyden i de enkelte Lovbud om Panteret i de her omhandlede Tjenestemænds Boer leder ogsaa til en noget forskjellig Afgjørelse af Spørgsmaalet[3]).

Hovedregelen fremkalder forøvrigt som antydet forskjellige Spørgsmaal. Saaledes kan der allerede opstaa Tvivl om, paa hvilket Tidspunkt Tredjemands her forudsatte Kundskab maa være tilstede for at faa den oven forklarede Virkning. Det rette er dog vistnok at antage som nødvendigt, at han har faaet den allerede inden Afslutningen af sin egen Kontrakt med Hjemmelsmanden, i alle de Tilfælde, hvor der hengaar et

---

[1]) Jfr. HRD. i Rt. 1886 S. 44. HRD. 19 Febr. 1839 i Rt. S. 121 kan ikke ansees som afgjørende for, at Kundskaben ingen Betydning har, da det her gjaldt en juridisk Persons Kundskab, og de to Stiftelser. som her konkurrerede, ikke havde ganske samme Bestyrelse, hvorfor den enes Kundskab om, at dens Kasserer tidligere havde samme Stilling hos den anden, neppe kunde siges bevist. — Af afgjørende Betydning er det naturligvis ved dette Spørgsmaal, om vedkommende Stiftelse o. s. v. kun har Ret eller tillige Pligt til at skaffe sig Panteretten ved Thinglysning; i første Tilfælde maa jo Tredjemands Kundskab om Stillingen være ligegyldig. Det kan i denne Henseende mærkes, at det i senere Tid tildels er kommet ud af Brug ligeoverfor hele Klasser af Bestillingsmænd (f. Ex. ved Strafanstalternes Kasserere m. v.) at lade Bestallingen thinglyse. Lignende Afgjørelse bør vel ansees som den rette, hvor det er tvivlsomt, om vedkommende Betjent gaar ind under de omhandlede Lovbud.

[2]) Jfr. den førnævnte (S. 206, Note 3) HRD. 17 Novbr. 1830.

[3]) Se Hallager Obl. II. 358, Ørsted i Jur. T. XVI. 2. 136—8.

mærkeligt Tidsrum mellem Kontrakten og Hjemmelsbrevets Modtagelse, og at Kundskaben altsaa ikke bliver at tillægge Betydning, naar den først er erhvervet i dette Mellemrum. Vistnok kan det herimod siges, at han ogsaa i det sidste Tilfælde er vidende om, at hans Hjemmelsmand ikke lovlig kan fuldbyrde Kontrakten, og at han altsaa ogsaa her er medskyldig i et Retsbrud ved desuagtet at modtage Hjemmelsbrevet. Men da han her i god Tro allerede ved sin Kontrakt har erhvervet en Ret til at faa Hjemmelsbrevet udstedt, synes ialfald ikke hans Retsbrud at kunne kaldes tilregneligt, idet han neppe her kan ansees for ondtroende saaledes som i det førnævnte Tilfælde [1]).

Tvivlsomt kan det ogsaa være, om Tredjemands Kundskab skader ham, naar den ikke tillige er tilstede hos Hjemmelsmanden, hvilket kan tænkes, f. Ex. naar det ældre Pantebrevs Udsteder er død, og Arvingen nu raader over Godset. Her synes der jo ikke at kunne være Tale om Tredjemands Medskyldighed i Retsbrud, da hans Hjemmelsmand forudsættes uvidende om det ældre Pantebrev, og Grundlaget for hans Pligt til at vige for dette synes altsaa her at mangle [2]). Men der er dog utvivlsomt lige fuldt et Retsbrud tilstede, da ikke blot den oprindelige Hjemmelsmand, men ogsaa hans Arving personlig er bundne, og Tredjemand, som er vidende herom, bliver da lige fuldt gjennem sin Kontrakt skyldig i et ham tilregneligt Retsbrud og derigjennem erstatningspligtig; det kan derfor være ligegyldigt for Resultatet, om man vil kalde ham m e d skyldig eller ikke.

Dernæst spørges der om, af hvilken Art Tredjemands Kundskab skal være for at skade hans Erhvervelse. I Almindelighed maa den da være en saadan, at den har maattet gjøre dennes Retsstridighed indlysende for ham. Det er saaledes ikke tilstrækkeligt til at anse en senere første

---

[1]) Saaledes ogsaa M a t z e n Tingsret 2 Udg. S. 232 og J. L a s s e n O. a. D. S. 681. Jfr. derimod A a g e s e n Progr. 1871 S. 98—9, hvor Løsningen er gjort afhængig af, om den nye Kjøber uden Skade kan træde tilbage og om den ældre ellers vilde lidt stort Tab.

[2]) Jfr. herved H a g e r u p Panteret S. 143.

Prioritets Panthaver som ondtroende, at han kjender et ældre uthinglyst Pantebrevs Tilværelse; men han maa ogsaa vide, at det lyder paa første Prioritet, da det oftere hænder, at der i Pantebreve forbeholdes Ret til senere at tilstaa en bedre Prioritet. Heller ikke kan en Lejer ansees som ondtroende blot, fordi han kjender et ældre Skjødes Udstedelse, da jo Lejeretten kan være forbeholdt i dette.

Imidlertid maa det paa den anden Side herved erindres, at den, som burde have vidst om en hans Retserhvervelse hindrende Kjendsgjerning, ikke i civilretlig Henseende behandles som godtroende. Hvor der efter Omstændighederne var Opfordring og Lejlighed for Tredjemand til den nærmere Undersøgelse, som vilde bragt ham fuld Kundskab, vil derfor Utilstrækkeligheden i hans Kundskab om den ældre uthinglyste Retsstiftelse, hvormed hans Hjemmelsbrev strider, neppe komme ham til gode; men han vil alligevel blive anseet skyldig i uagtsomt Retsbrud. Man maa dog heller ikke her dømme ham strengt. Overensstemmende med almindelige Grundsætninger vil nemlig hans Uagtsomhed let opvejes ved den ældre Erhververs egen Uagtsomhed; har denne saaledes af ren Forsømmelse ladet sin Retsstiftelse længe uthinglyst, bør han ikke kunne vælte de skadelige Følger heraf over paa den, som ikke bevislig har kjendt den, men alene kan siges at burde have kjendt den[1]).

Virkningen af det her forklarede Retsbrud bliver da, overensstemmende med de i Obl. sp. D. I. 62 ff. fremstillede Regler, kun en obligatorisk. Den Tredjemand, som selv svigagtig eller ved tilregnelig Uagtsomhed ad frivillig Vej har erhvervet en mod det ældre uthinglyste Hjemmelsbrev stridende Ret, er derved bleven erstatningspligtig ligeoverfor den ældre Erhverver. Saafremt han fremdeles er Indehaver af sin thinglyste Rettighed i uformindsket Stand, da er det Er-

---

[1]) Se HRD. 21 Sept. 1870 i Rt. S. 647—8 og U. f. L. X. 433, hvor tre Pantebreve, udstedte henholdsvis 29 April, 4 Maj og 10 Maj 1861 og samtlige thinglyste (i en Landjurisdiktion) 13 Maj s. A. (første Thing?), kjendtes ligeberettigede, trods den Kundskab, de seneres Modtagere havde havt om det først udstedte, idet den bl. a. ansaaes for utilstrækkelig.

statningens naturlige Form, at selve den forstyrrede Retstilstand gjenoprettes; efter Omstændighederne bør saaledes hans Hjemmelsbrev enten forsynes med Paategning om, at det skal staa tilbage for det ældre uthinglyste (f. Ex. hans Pantebrev faa en slettere Prioritet end dette), eller i fornødent Fald kjendes ugyldigt og aflyses, f. Ex. hvor det ældre uthinglyste Brev var et Skjøde. Selvfølgelig maa han da ogsaa taale, at den ældre Erhverver gjør sin Ret gjeldende mod ham, f. Ex. ved at realisere det i hans Besiddelse værende Pant [1].

Saafremt den her omhandlede yngre Erhverver selv har overdraget andre Godset til Ejendom, Pant o. desl., eller hans Kreditorer har gjort Indførsel deri, eller han er kommen under Konkurs, bliver det ogsaa at bedømme efter lignende Regler, som de i Obl. sp. D. I. 63—4 udviklede, hvorvidt det ældre uthinglyste Hjemmelsbrevs Indehaver kan gjøre nogen Ret gjeldende. Det følger deraf, at han aldeles ingen saadan Ret har ligeoverfor disse Tredjemænd i Tilfælde, hvor hin yngre Erhververs Forhold til det ældre Hjemmelsbrev kun kan opfattes som Uagtsomhed. Er det derimod at opfatte som Svig, turde det vel, uden at komme i Strid med vort Thinglysningsvæsens Grundsætninger, ogsaa ved fast Gods være rettest at følge samme Mening, som I. 64 antaget ved Løsøre, saaledes at altsaa den yngre Erhververs Kreditorer — men ikke Tredjemand, som udleder sin Ret fra ham gjennem Kontrakt — maa indrømme det ældre uthinglyste Hjemmelsbrevs Fortrin. Den nærmere Begrundelse heraf kan imidlertid spares paa dette Sted, da den flyder af den almindelige Undersøgelse, som vil findes i den følgende § (S. 223 ff.).

Det er i det foregaaende forudsat, at det ældre uthinglyste Hjemmelsbrevs Fortrin ikke tillige er udtrykkelig forbeholdt i det senere Hjemmelsbrev. I dette Tilfælde maa det nemlig gjelde ikke blot mod dettes Erhverver, men ogsaa — ialfald, hvor Forbeholdet har tilstrækkelig Klarhed — mod enhver, som udleder sin Ret fra denne [2].

---

[1] Jfr. Aagesen Progr. 1871 S. 23—4 (jfr. dog 122), om Singulærsukc S. 81. Se ogsaa Getz i Rt. 1881 S. 311 ff. om Konkursl. § 48.

[2] Jfr. HRD. 28 Juni 1844 i Rt. 1845 S. 81, 22 Maj 1862 i Rt. S. 535 (ovenfor S. 183) og 11 Decbr. 1862 i Rt. 1863 S. 150 (U. f. L. II. 117, 216).

§ 28.

Hvad der foruden Thinglysningen udkræves for, at den tinglige Retsbeskyttelse skal opnaaes. — Hvorvidt der kan tillægges vore Panteprotokollers positive Indhold nogen offentlig Troværdighed.

I. I de nyere fremmede Love, som fuldt har gjennemført Principet om Grundbøgernes offentlige Troværdighed, har det første her opkastede Spørgsmaal kun liden Betydning. Alt, hvad der foruden Indtegningen udkræves til Retsbeskyttelsenr maa være tilstede paa Forhaand og prøves af Retsskriveren, (jfr. S. 7, 87—8, 91, 94—5). Der er af disse Love saavidt muligt sørget for, at kun med Samtykke af — eller efter Retsdekret over — den, der selv er indtegnet som Ejer, kan Indtegning ske paa Godset, og for, at saaledes kun en formelt og, materielt gyldig Retsstiftelse bliver indtegnet. Og sammenhængende hermed er det, at, naar først Indtegningen er fuldbyrdet, kan der i Almindelighed ikke fremsættes nogensomhelst Indsigelse udenfor Grundbogens eget Indhold ligeoverfor godtroende Tredjemand, selv ikke en saadan som den, at en uvedkommende har narret Retsskriveren til at anse sig som Ejermanden, eller at Samtykket til Indtegningen er falskt[1]). Tredjemand kan derfor ifølge disse Love stole, ikke blot paa, at der ikke findes andre tinglige Rettigheder over Godset end de, som er indtegnede i Grundbogen, men ogsaa paa, at de Retsstiftelser, som findes der, er fuldt gyldige og ialfald ligeoverfor ham urokkelige. Det er dette, som kaldes Grundbøgernes offentlige Troværdighed — den første Side deraf den negative, den sidstnævnte den positive.

II. Det fremgaar af hele den tidligere Udvikling (isæ § 14), at vi i stor Udstrækning har indført Grundbøgernes offentlige Troværdighed i negativ Henseende, om det end især fra theoretisk Standpunkt er et væsentligt Skaar heri, at de tinglige Rettigheder ikke nødvendigvis maa være indførte i de egentlige Panteprotokoller (Grundbøger) for at gjelde

---

[1]) Se herom nærmere Hagerup om Grundb. Trov. S. 5—6, 31 ff.

mod Tredjemand (jfr. ovenfor § 25). Ganske anderledes staar derimod Spørgsmaalet, om vore Panteprotokollers positive Indhold har offentlig Troværdighed i den her omhandlede (indre) Forstand.

Vor ældre Lovgivning kan paa en Maade siges en Tidlang at have gaaet i denne Retning. Naar saaledes allerede L. 1. 8. 4 under Bøder paalægger enhver, der «sit Pantebrev eller andre saadanne Breve, som i fornævnte Bog er indførte, indløser eller forandrer», at indsende dem inden en kort Frist til Thinget[1]), «at det i Bogen af Skriveren kan vorde antegnet», da er dette Bud vistnok fremkaldt af den Tanke, at Bøgerne ikke skal være optagne af tomme Heftelser og andet vildledende Indhold. Langt nærmere Grundsætningen om Panteprotokollernes offentlige Troværdighed ogsaa i positiv Henseende er imidlertid Fdn. 7 Febr. 1738, som i det hele indtog et for sin Tid meget fremskredet Standpunkt og var stærkt paavirket af fremmede Institutioner (jfr. ovenfor S. 98, 185). Den har nemlig i sine Slutningsord stillet som Formaal, at «Pantebøgernes Credit kan blive i alle Maader hellig og upaatvivlelig», og den har ogsaa gjennem flere af sine særskilte Bud virket for Gjennemførelsen deraf i den her omhandlede Retning. Ikke blot indskjærpede den i § 5, jfr. § 6, Lovbogens Forskrift i 1. 8. 4 om Udslettelse eller Antegning af indfriede eller forandrede Pantebreve, «paa det disse Bøger kan i Fremtiden være i god Orden og Rigtighed»; men den gav endog i §§ 7 og 8 en Regel om forudgaaende Panteattest som Vilkaar for Skjøders Thinglysning, hvoraf vistnok en videregaaende Undersøgelsespligt for Retsskriveren før Thinglysningen kunde udviklet sig (jfr. ogsaa Fdn. § 11 om hans Anmeldelse til Amtmanden af dobbelt Pantsættelse). Disse Forordningens Bud, hvoraf det sidste led af samme Uklar-

[1]) Naar det her for Byerne heder «til Raadstuen» (jfr. ogsaa 1. 8. 2 og 7 «Ting- eller Raadstuebog») — i Modsætning til «Thinget» — turde dette vise Spor af fremmede Forbilleder, da det jo ogsaa i de danske og norske Byer var for Retten og ikke i Raadet, hvor Thinglysninger o. s. v. foregik, og der jo ellers altid i Lovbogen ligesaa fuldt tales om Bything som om Bygdething; jfr. især L. 1. 3. 1. Se ogsaa ovenfor S. 38—9, 67.

hed [1]) som dens Forskrifter om Realfoliers Indførelse (jfr. ovenfor S. 99), havde imidlertid en endnu værre Skjæbne end disse og gik meget snart i Glemme. Vor Rets praktiske Regel er jo nemlig bleven — og har vel altid været — den, at Retsskriveren i Almindelighed ingen Undersøgelsespligt har forud for Thinglysningen, men at denne i det hele taget staar aaben for ethvert indleveret Brev (jfr. ovenfor Side 88, 92). Da saaledes vort Pantevæsen ingen særlig Sikkerhed byder ældre Rettighedshavere mod Thinglysning af falske, helt ugyldige eller paa anden Maade retsstridige Hjemmelsbreve, er det hos os blevet den gjeldende Hovedregel, at Thinglysningen og Bogførslen ikke giver en tinglig Retsstiftelse ved fast Gods større Gyldighed, end den i sig selv har, og at ogsaa den godtroende Tredjemand maa taale sin, i Tillid til Pantebøgernes Indhold stedfundne, Retserhvervelse rokket, saafremt noget af de nødvendige, formelle eller materielle, Vilkaar mangler ved det thinglyste Hjemmelsbrev, som danner hans Erhvervelses Grundlag. Denne Hovedregel, som allerede synes forudsat i Pl. 8 Juni 1787 («dog at enhver vedkommende forbeholdes sin lovlige Indsigelse af andre Aarsager mod saadanne Skjøder eller Pantebreve» ɔ: saadanne, som er thinglyste inden den i L. 5. 3. 39 foreskrevne Tid), er ialfald forlængst sikker Sædvaneret [2]).

III. Idet vi nu skal søge at gjennemføre og nærmere begrænse denne Regel, vil dens Anvendelighed være klarest

---

[1]) Grundbøgernes positive Troværdighed var forøvrigt paa denne Tid endnu lidet kjendt i de fleste tyske Love, saaledes ogsaa i de preussiske Love af 1722 og 1750; at dog Sætningen i 17—18 Aarh. sommesteds var ganske langt udviklet, se Aubert Grundbøg. Hist. S. 55, 73 (Danzig, München).

[2]) Den har vistnok været lært af alle Forfattere, som overhovedet har udtalt sig derom (se f. Ex. Hallager Obl. I § 65, Hagerup l. c. S. 12, Torp dansk Tingsret S. 115); noget Præjudikat findes ikke, saavidt vides, men formodentlig alene af den Grund, at Sætningen er bleven anseet som for sikker til at procedere mod den. Af Højesteretsdomme, som tilsidesætter thinglyste tinglige Rettigheder i fast Gods, er der mange; men de er ikke Præjudikater, da der kun er procederet paa, om der for Tilfældet var Grund til Tilsidesættelsen.

der, hvor det thinglyste Hjemmelsbrev staar i Strid med ældre private Rettigheder — f. Ex. naar rette Ejers Navn falskelig er underskrevet, eller Brevet er udstedt af en Person, som ikke er vedkommende Gods eller Rettighed raadig, eller under Overskridelse af Fuldmagt — eller med den offentlige Retsorden, f. Ex. Forbudene i Skovlovens §§ 14—19, Lovene om Skylddeling af Parceller før Thinglysningen, Reglerne i Lov om Statsborgerretten 21 April 1888 § 9 ff. (jfr. især § 14, hvoraf dette utvetydig fremgaar) [1]. Men saavel godtroende Tredjemand som første Erhverver maa utvivlsomt ogsaa taale, at det thinglyste Hjemmelsbrev kjendes magtesløst, naar Udstederen i Almindelighed ikke har fuld Retsevne, eller hans Viljeserklæring for Tilfældet ellers led af saadanne væsentlige Mangler, som gjør enhver Retshandel helt ugyldig mod ham. — I den førstnævnte Henseende maa det imidlertid mærkes, at det i Almindelighed er tilstrækkeligt, naar Hjemmelsmanden var myndig ved selve den tinglige Overenskomst [2], og at det saaledes ingen svækkende Indflydelse har, at han f. Ex. er bleven umyndiggjort i Tiden mellem denne og Thinglysningen [3]; dette følger nødvendigvis deraf, at den tinglige Ret mellem Parterne i Almindelighed allerede er overdragen med Hjemmelsbrevet [4], og at Thinglysningen kan begjæres

[1]) Jfr. hermed ovenfor S. 88 ff. Det vil forøvrigt sees, at i flere af disse Tilfælde kan der ikke let tænkes nogen godtroende Tredjemand; se Statsborgerl. § 12, jfr. 13 i. f. om, hvad Loven har gjort for at advare Tredjemand i dette Tilfælde. — Om «Skjødet» i slige Tilfælde kan gjøres gjeldende som thinglyst «Kjøbekontrakt», se nedenfor S. 243 Note 2.

[2]) Endnu klarere er dette selvfølgelig ved tvungne Retsstiftelser.

[3]) At det modsatte gjelder ved den Uraadighed, som er en Følge af Konkurs, se ovenfor § 24.

[4]) Rigtignok synes Pl. 8 Juni 1787 bygget paa Forudsætningen om, at efter den rette Fortolkning af Lovbogen skulde egentlig ikke blot mellemkommende Konkurs, men ogsaa andre Forandringer i den personlige Stand hindre Thinglysningens Retsvirkning. Men denne Forudsætning, som hænger sammen med den ældre Opfattelse af Lovbogens System, at Retshandlen først var at anse som endelig afsluttet ved Thinglysningen (S. 173 Note 3), har forlængst kun historisk Betydning, navnlig efterat L. 12 Okt. 1857, jfr. Konkursl. § 128, i Almindelighed har hævet Thinglysningens tilbagevirkende Kraft.

ensidig af Erhververen uden at trænge Udstederens Samtykke[1]). Ligeledes maa det saavel her som ved flere ovenfor nævnte Tilfælde erindres, at, hvis Hindringen siden bortfalder — f. Ex. derved, at den oprindelige Hjemmelsmand bliver Ejer, den mindreaariges Retshandel bliver godkjendt af ham selv som myndig (eller af Kurator), eller Parcellen bliver skylddelt — regnes Prioriteten i Almindelighed fra den oprindelige Thinglysning, idet Tilfældet maa bedømmes paa samme Maade som, naar et thinglyst Hjemmelsbrev udtrykkelig indeholder en suspensiv, siden opfyldt, Betingelse[2]).

Hvad angaar saadanne Mangler ved Viljeserklæringen, som ogsaa hindrer godtroende Tredjemands Retserhvervelse, maa her nævnes dens Afgivelse i fornuftløs Tilstand, under Tvang[3]) — forudsat, at Vedersigelse til Thinge har fundet Sted — eller af en uskrivekyndig uden Iagttagelse af 5. 1. 7, o en at Manglen kan udfyldes ved andet Bevis.

V. I de hidtil omhandlede Arter af Tilfælde er det altsaa utvivlsomt, at godtroende Tredjemand ikke mere end første Erhverver kan støtte den mangelagtige Retsstiftelse paa Thinglysningen eller paa Panteprotokollernes Indhold, hvorefter nemlig alt skulde være i Orden. Hermed er det dog ikke endnu givet, at vore Panteprotokollers positive Indhold ingensomhelst offentlig Troværdighed har.

Om, at Udtrykket i L. 12 Okt. 1857 § 6 i. f. ikke kan bruges imod den ovenfor antagne Mening, se Side 165 Note 2. — Jfr. med ovenstaaende Aagesen Progr. 1871 S. 122 ff., Ussing S. 132 ff.

[1]) En Undtagelse bør da vistnok gjøres, hvor det thinglyste Brev selv ikke indeholder en utvivlsom Overdragelse af tinglig Ret, men Thinglysningen maa tjene som Bevis for, at en saadan har været ment (jfr. næste §); i dette Tilfælde vil det nemlig aabenbart være af Vigtighed, om Thinglysningen er begjæret af Hjemmelsmanden eller ialfald med hans Samtykke.

[2]) Jfr. Torp dansk Tingsret S. 243, 246—7, Hagerup Panteret S. 97.

[3]) Om, at 5. 1. 4 og 5 maa fortolkes saaledes, at ogsaa den tinglige Retshandel er helt ugyldig, er de fleste enige; jfr. Obl. a. D. S. 95, Torp Hovedpunkter S. 57 og dansk Tingsret S. 241, J. Lassen Obl. a. D. S. 62; jfr. dog Matzen dansk Tingsret S. 196. Om Vedersigelse er nødvendig, se nærmere nedenfor S. 221. Naar denne finder Sted, vil forøvrigt Tredjemand her ikke lettelig forblive godtroende i streng Forstand.

Der er nemlig andre Omstændigheder, som kan indvirke forstyrrende paa Viljeserklæringen uden saaledes utvivlsomt at gjøre den thinglyste Retshandel helt ugyldig ogsaa i Forhold til Tredjemand. Her bliver derfor Rum for det Spørgsmaal, om der ikke ved Afgjørelsen kan lægges nogen Vægt paa Hjemmelsbrevets Thinglysning eller tages noget Hensyn til, at Tredjemand netop i Tillid til Sandheden af Pantebøgernes Indhold har erhvervet sin Ret. Og dette Spørgsmaal bør vistnok i stor Udstrækning afgjøres i bekræftende Retning.

I det hyppig forekommende Tilfælde, at to Personer har lidt under en andens Retsbrud, og der spørges om, hvem af dem bør bære Tabet, vil man fortrinsvis lade dette blive den, som i nogen Grad har medvirket dertil, eller som af en anden Grund er nærmest dertil, hvor ubilligt det end kan være mod ham[1]), og omvendt lade den gaa fri, for hvem det efter Omstændighederne vilde være endnu ubilligere. Og en af de vigtigste Omstændigheder, som her kan tale for den ene Part, er den, at han har erhvervet en Ret i Tillid til Sandheden af visse udvortes Forhold. Allerede hans Hjemmelsmands Besiddelse af det Løsøre, som er Rettighedens Gjenstand, antages her oftere at være afgjørende til hans Fordel, nemlig ved de saakaldte Godtroenheds-Erhvervelser, hvorunder jo ogsaa gaar enkelte herhen hørende Tilfælde (f. Ex. en Indkjøbs-Kommissionærs fuldmagtstridige Salg af Varer). Men det er da klart, at i slige Tilfælde maa det veje endnu mere til Fordel for Erhververen, naar han i de offentlige Panteprotokoller har faaet Bekræftelse paa Hjemmelsmandens Fortælling om sit Forhold til det faste Gods, aldenstund deres Indhold jo er langt mere talende end den flertydige Besiddelsesstand. I dette Tilfælde ligger det nær at tænke paa et beslægtet Institut, hvor man har fast Grund at staa paa ved

---

[1]) Exempelvis skal nævnes det Sammenstød af Interesser, som opstaar ved Skyldnerens Betaling til den oprindelige Kreditor, efterat han allerede har overdraget Fordringen til Tredjemand — ved et pantsat Skibs Salg til Tredjemand eller ved Pantsætterens Flytning til anden Jurisdiktion og derpaa følgende ny Pantsættelse (Fornyelse af Thinglysning?)

Afgjørelsen af de herhen hørende Spørgsmaal, nemlig Ordrepapirer og Gjeldsbreve — herunder da ogsaa almindelige thinglyste Pantebreve efter Fdn. 9 Febr. 1798 — og søge Vejledning i de sikre herfor gjeldende Regler [1]).

Nu er det vistnok intetsteds af Lovgivningen udtalt, at godtroende Tredjemand kan stole paa Pantebøgernes positive Indhold, saaledes som det om Pantebrevets Indhold er udtalt i Fdn. 9 Februar 1798 — dels efter dens ligefremme Bud, dels efter sikker sædvansmæssig Fortolkning. Men man kan dog paa den anden Side heller ikke sætte ud af Betragtning, at Lovgivningen nu allerede i Aarhundreder for Tredjemands Skyld har krævet Thinglysning af de fleste tinglige Retsstiftelser i fast Gods og derved fra gammel Tid opdraget Forretningsverdenen til at søge Oplysninger herom af Panteprotokollerne. Og dette har nødvendigvis maattet fremkalde en udstrakt Tillid til disses Troværdighed. Strengt at begrænse den sidste til kun at gjelde deres negative Indhold (jfr. ovenfor S. 212) vilde aldeles ikke ramme det praktiske Livs Tarv. I Virkeligheden stoler man gjerne trods vort Thinglysningsvæsens Mangler paa det, som naturligvis er det regelmæssige, nemlig, at ogsaa Panteprotokollernes positive Indhold er sandt, — og det ikke blot, fordi den almindelige Bevidsthed ikke har saa let for at sondre skarpt mellem det positive og negative i dette Indhold, men ogsaa, fordi den blotte Omstændighed, at et Hjemmelsbrev er bestemt til at thinglyses og indføres i offentlige Protokoller, dog frembyder noget større Sikkerhed mod Misbrug og forstyrrende Feil end, naar det skal forblive ganske privat. Naar der nu ved den enkelte Lejlighed viser sig at være udenforliggende Mangler ved den thinglyste Adkomst, som er Grundlaget for godtroende Tredjemands Ret over Godset, saa medfører Insti-

[1]) Det kunde synes nærmereliggende at søge en Sammenligning med Handelsregistrene, jfr. L. 17 Maj 1890. Men de derom gjeldende Regler er i de herhen hørende Spørgsmaal langt mindre udviklede end ved Gjeldsbreve og Ordrepapirer, og navnlig er det endnu kun lidet undersøgt, hvorvidt der tilkommer vore Handelsregistre nogen offentlig Troværdighed i den her omhandlede Forstand; en Undersøgelse vil først blive given i et senere Afsnit af nærværende Skrift.

tutionens egne Konsekventser, at man ikke uden Brud paa Retfærdighed kan skuffe Erhververen i hans Tillid til de offentlige Bøger, medmindre en tvingende Grund er tilstede. En saadan maa nu vistnok erkjendes, hvor vedkommende Mangel utvivlsomt, saaledes som i de ovenfor S. 215—6 omhandlede Tilfælde, gjør Retshandlen i sig selv ganske uskikket som Grundlag for tinglig Ret. Men hvor der er Tvivl om Udstrækningen af Manglens Virkning, da bliver der Plads for lignende Hensyn som de, der gjør sig gjeldende ved Pante- og andre Gjeldsbreve efter Fdn. 1798, og det vil vistnok ofte vise sig mere stemmende med Retfærdighed at lade Tabet gaa ud over den oprindelige Hjemmelsmand eller andre, som angriber det mangelagtige thinglyste Brev, end over de godtroende Tredjemænd, som har stolet paa dets Lovlighed og i Tillid dertil erhvervet nye Rettigheder i Godset.

Før den nærmere Gjennemførelse heraf maa der imidlertid ligesom ved Anvendelsen af hin Grundsætning, at Rettigheden følger Papiret, sondres mellem forskjellige Klasser af godtroende Tredjemænd. Det vil erindres, at man ikke anvender den nysnævnte Grundsætning til Fordel for Erhververens Konkursbo eller Kreditorer, som gjør Indførsel i hans Gods, men kun for Cessionarer eller saadanne, som støtter sin Ret til Brevet paa en frivillig, bebyrdende Adkomst. De samme Grunde, som har fremkaldt denne Sondring[1]), gjelder ogsaa, hvor der spørges, om hvilke Arter af Tredjemænd man skal godskrive deres Tillid til Panteprotokollerne. Kreditorer, som gjør Indførsel — og endmere almindelige Konkurs-Kreditorer — har jo en mod hele Boet rettet Fordring. Naar de nu søger Fyldestgjørelse for denne i et enkelt fast Gods eller en Rettighed

---

[1]) Jfr. Fdn. 9 Febr. 1798, Præmisserne, «den offentlige Kredits Opretholdelse, der fornemmeligen befordres ved Lettelse i Pengeomløbet og Betryggelse i Pengerettigheden»; se ogsaa Obl a. D. S. 213—14. Den samme Sondring anvendes ogsaa ved Konnossementer og Fragtbreve, idet Varer, som er afsendte efter saadanne, under visse bristende Forudsætninger kan søges tilbage fra Modtagerens Konkursbo, ikke fra frivillige Erhververe; se Søfartsl. § 64 og Konkursl. § 40. Jfr. ogsaa VL. 76, som ligeledes kun gjelder til Fordel for almindelig frivillig Overdragelse. Se ellers nærmere Hagerup om Grundb. S. 40 ff.

derover, som de efter Pantebøgernes Indhold maa tro sin Skyldner tilhørende, kan det vistnok lede til stort Tab for dem, om dette Indhold maatte være misvisende, — idet de f. Ex. ellers kunde søgt anden Fyldestgjørelse eller forlængst inddrevet sin Fordring, medens der maaske nu intet er at opnaa. Men der kan dog langt mindre tages Hensyn hertil end til deres skuffede Forventninger, som har faaet netop det Gods, hvortil Hjemmelsmanden har thinglyst Adkomst, frivillig overdraget af ham. Ikke blot er Skuffelsen her større, fordi Forventningen har været samlet om denne særlige tinglige Ret. Men man kommer ogsaa Panteprotokollernes egentlige Opgave her ganske anderiedes ind paa Livet. Denne er nemlig ifølge Institutionens hele Øjemed at tjene til sikker Vejledning for dem, som vil forhandle om det enkelte faste Gods eller af anden Grund skaffe sig Rede paa de dette særlig vedkommende Retsforhold. At skulle tilvejebringe sikre Kjendsgjerninger for Bedømmelsen af en Persons almindelige økonomiske Stilling — hvad der jo netop spørges om ligeoverfor de simple Kreditorer — er derimod en altfor vidtgaaende Opgave og ligger Thinglysnings-Institutionens egentlige Formaal altfor fjernt til her at kunne antages som dens Konsekventse. Den Forventning, som Protokollernes Oplysning f. Ex. om Ejendomsforholdet til et Gods her vækker, er derfor ikke af dem, der efter vor Ret kan betegnes som saa velgrundede, at det er nødvendigt at tage Hensyn dertil.

Endvidere maa der gjøres en Sondring mellem Arten af de Rettigheder, som angribes — nemlig, eftersom deres Overførelse paa ny Haand kræver Thinglysning eller ikke. I dette sidste Tilfælde — altsaa navnlig ved Panterettigheder med eller uden Gjeldsbrev som Grundlag (jfr. ovenfor S. 157) — har jo Tredjemand ingen Grund til at stole paa, at Rettigheden fremdeles indehaves af den, Pantebogen udviser. Og dette Forhold virker tilbage saaledes, at man her overhovedet maa lægge mindre Vægt paa Tredjemands Tillid til Pantebøgernes Oplysning om Retsstiftelsen.

V. Naar vi nu skal søge at anvende den ovenfor udviklede Opfattelse, da maa det fra Læren om Gjeldsbreve og Ordrepapirer erindres, at fortrinsvis saadanne Indsigelser, hvorved det netop skyldes Udstederen selv, at de ikke frem-

gaar af Brevet, tabes ligeoverfor de nævnte Klasser af godtroende Tredjemænd. Det er ogsaa de beslægtede Mangler ved thinglyste Overenskomster, hvortil man mindst kan tage Hensyn udenfor Panteprotokollernes Indhold.

1) En Anvendelse heraf er allerede foreløbig gjort i det ovenfor S. 216 antydede Vilkaar for Adgangen til at faa et aftvunget thinglyst Hjemmelsbrev kjendt ugyldigt ligeoverfor godtroende Tredjemand. Antager man nemlig den i 5. 1. 4 foreskrevne Vedersigelse som nødvendig i denne Henseende ved Gjeldsbreve (Obl. a. D. S. 196—7), maa den saa meget sikrere være det ved thinglyste Adkomstbreve paa fast Gods[1]). Vedersigelsen skal nemlig selv ske gjennem et Slags Thinglysning — som naturligvis her maa foregaa ved Godsets Værnething — og vil altsaa blive anmærket paa dettes Folium i Panteregistret. Forudsat, at der var tilstrækkelig Tid til at foretage den, vilde den saaledes herved kunne være bleven Tredjemand bekjendt og derved have forebygget hans godtroende Erhvervelse. Det er altsaa under den nævnte Forudsætning den tvungne Hjemmelsmands egen Skyld, at Tredjemand er bleven skuffet ved at stole paa Adkomstbrevets Thinglysning, og han bør derfor ligeoverfor denne have tabt sin udenfor Panteprotokollerne liggende Indsigelse.

2) Beslægtet hermed er ogsaa den Anvendelse af samme Grundsætning, at den, der ifølge thinglyst Adkomst fra rette Vedkommende optræder som Ejer, skjønt han i Virkeligheden ifølge den udenfor liggende Aftale kun er Fuldmægtig, med almindelig Virkning overdrager godtroende Tredjemand tinglige Rettigheder i det faste Gods, uden at de kan angribes som overskridende den kun tilsyneladende Hjemmelsmands Raadighed. Saadanne Tilfælde har man f. Ex., naar Kommittenten har givet Salgs-Kommissionæren thinglyst Skjøde, og han misbruger dette til Pantsættelse, eller naar lignende Misbrug finder Sted ved Indkjøbs-Kommission. Der kan jo nemlig ingen Tvivl være om, at Kommittenten, som selv gjennem thinglyst Brev har sat Fuldmægtigen i Stand til at

---

[1]) Dette er ogsaa den herskende Mening, jfr. Larsen II. 2. 27. Gram II. 1. 174, Aagesen Indl. S. 691, Matzen dansk Tingsret S. 195—6; se derimod Torp Tingsret S. 241 og Hovedpunkter S. 93..

optræde udad i eget Navn, er langt nærmere til at bære det ved Misbrug heraf opstaaede Tab end godtroende Tredjemand; ialfald ved Salgs-Kommission ligger der jo ogsaa i Skjødet en ubegrænset aaben Fuldmagt til at raade over Godset[1]). Dette Hensyn er endog tillagt saadan Vægt, at man ogsaa har villet tillade Kommissionærens Kreditorer at gjøre Indførsel i Godset og inddrage det i hans Konkursbo[2]). Imidlertid turde det efter den ovenfor S. 219—20 udviklede Opfattelse være tvivlsomt, om der er mere Grund hertil end til at inddrage de paa Kommissionæren lydende og i hans Besiddelse værende Gjeldsbreve, som egentlig tilhører Kommittenten, og dette kan jo denne modsætte sig ifølge Konkursl. § 38, hvormeget de end gjennem sin Mængde maatte have bidraget til at skaffe Kommissionæren en falsk Kredit[3]). I sidstnævnte Henseende staar dog naturligvis Sagen anderledes, hvis Hjemmelsmanden har udstedt det thinglyste skrømtede Hjemmelsbrev i svigagtig Hensigt, saasom for at unddrage sine egne Kreditorer Gods til Fyldestgjørelse eller for at skaffe Erhververen en falsk Kredit; han faar da ligeoverfor enhver finde sig i at blive tagen paa Ordet.

Konkursl. § 38 indeholder forøvrigt ligefrem Hjemmel for at thinglyste Pantebreve paa Skyldnerens Navn, som i Virkeligheden er Kommittentens, kan kræves udleverede af Boet, og det vistnok uden Hensyn til, om de er Gjeldsbreve efter Fdn. 1798 (jfr. «Obligationer»). Er de ikke dette, vil ialfald den ovenfor S. 220 fremstillede Opfattelse lede til samme Resultat.

3) I nær Sammenhæng hermed staar den Anvendelse af Grundsætningen, at Mandanten ikke ligeoverfor godtroende Tredjemand kan angribe en ifølge thinglyst Fuldmagt foretagen Retsoverdragelse ved fast Gods dermed, at Fuldmagten allerede er tilbagekaldt, naar ikke ogsaa dette har været thinglyst ved Godsets Værnething[4]).

---

[1]) Jfr. Hagerup om Grundbøg. S. 13.

[2]) Jfr. Schweigaard om Konkurs S. 165—6, 167, 187.

[3]) Jfr. Aagesen Sing.-Sukc. S. 20 i Noten, Indl. S. 629—31, Hagerup S. 47.

[4]) Dette kan ikke støttes paa den almindelige Sætning, at en Fuldmagts Tilbagekaldelse maa kundgjøres paa samme Maade som dens

4) En mere almindelig og tillige meget praktisk Anvendelse af den opstillede Grundsætning er det, at Uklarhed i thinglyste Breves Affattelse heller bør gaa ud over Udstederen end over godtroende Tredjemand. Ialfald er det utvivlsomt, at den nærmestliggende Opfattelse af det skrevne Ord maa gaa foran de Fortolkningsmidler, som maatte kunne hentes fra Forhandlingerne med første Erhverver. Man bør i dette Tilfælde ligesaalidt som ved Gjeldsbreve kunne falde tilbage paa den Regel, at denne ikke kan overdrage større Ret, end han selv har.

VI. Der er imidlertid ogsaa Mangler ved Retsstiftelsen af anden Art, som vistnok ikke ligefrem kan lægges Udstederen til Last, men hvis Følger man dog ved Gjeldsbreve og Ordrepapirer anser ham nærmere til at bære end godtroende Tredjemand (Obl. a. D. S. 196). Og paa samme Maade synes Spørgsmaalet at burde afgjøres ved thinglyste Breve, uanseet om de indgaar under Fdn. 9 Febr. 1798.

1) Mest omtvistet er her Spørgsmaalet om, hvilken Virkning det har, at et thinglyst Hjemmelsbrev er fremkaldt ved Svig mod Udstederen fra Erhververens Side. Vor ældre Theori lærte, at Svigen her gjør selve Retshandlen ganske ugyldig ogsaa ligeoverfor Tredjemand (jfr. Obl. a. D. S. 97 og 101). Denne Opfattelse er i det væsentlige optagen af den nyeste danske Retsvidenskab, der imidlertid for at undgaa den deraf flydende Ubillighed mod godtroende Tredjemænd, som gjennem frivillig Adkomst atter udleder en Ret over Godset fra Bedrageren, til Fordel for disse i Almindelighed, ligesom ved Tvang, opstiller en extinktiv Erhvervelse[1]).

Udstedelse; en saadan Sætning kan nemlig ikke udenfor Thinglysning ved fast Gods' Værnething og Registrering (L. 17 Maj 1890 § 21, 32) ansees gjeldende hos os. Jfr. Hallager Obl. II. 2 Udg. S. 208—9.

[1]) Saaledes især Aagesen Program 1871 S. 25, Sing.-Sukc. S. 17 Note og Indl. S. 564 ff., jfr. 556 ff., 783—4, Matzen dansk Tingsret S. 192, jfr. 195—6, nordisk T. S. 92, J. Lassen Obl. a. D. S. 90, Torp Hovedpunkter S. 63 ff., dansk Tingsret S. 247; den sidste Forf. udtaler sig dog imod denne extinktive Retserhvervelse S. 249—50; jfr. ogsaa N. Lassen i T. f. R. I. 330. I den nyere norske Litera-

For en saadan synes man imidlertid ialfald ikke i norsk Ret at have nogen Lovhjemmel ved fast Gods udenfor Hævdstilfælde, da vor Konkursl.s § 48 vistnok ikke angaar en helt ugyldig Retshandel og saaledes ikke kan afgive nogen Analogi. Og man kan derfor hos os, hvis man først vil anse den svigagtige Erhvervelse ugyldig, ikke opstille den nævnte Begrænsning til Fordel for godtroende Tredjemand. Men til saaledes at anse Erhvervelsen ugyldig er der neppe tilstrækkelig Grund. Man har ikke herfor saaledes som ved den fremtvungne Retshandel nogen Støtte i Loven, og heller ikke kan man med nogensomhelst Sikkerhed af logiske Grunde udlede Viljeserklæringens Nullitet, hvor den er fremkaldt ved Svig[1]. Meget mere maa det siges, at den besvegne, som har ladet sig narre og vel endog ofte ved større Forsigtighed kunde forebygget dette, er nærmere til at bære Følgerne deraf end godtroende Tredjemand. Især gjelder da dette, hvor det ved Svig fremkaldte Hjemmelsbrev er thinglyst. Har den bedragne allerede opdaget Svigen og alligevel undladt at thinglyse en Protest, da er det nu en ligefrem Anvendelse af den under foregaaende No. udviklede Grundsætning, at han ikke kan fremsætte sin Indsigelse mod godtroende Tredjemand. Men selv, hvor Tilfældet ikke er et saadant, flyder det af den ovenfor antydede Opfattelse, at Svigen ikke hindrer selve den thinglyste tinglige Rets Erhvervelse, og det er da allerede heraf klart, at Godset ikke af den bedragne kan vindiceres fra den oven forudsatte Klasse af godtroende Tredjemænd, Kjøbere, Panthavere o. desl. Det kunde da synes, som om Godset ogsaa med Bedragerens øvrige Formue maatte indgaa i hans Konkursbo og være Gjenstand for hans Kreditorers Indførsel. Men idet der henvises til den i Obl. sp. D. I. 63—4 for et beslægtet Tilfælde fremsatte Forklaring om den almindelige Uretfærdighed heraf[2], skal her kun tilføjes, at efter

---

tur er Spørgsmaalet lejlighedsvis berørt af Getz i hans Afh. «Kreditorernes Adgang til at omstøde sin Skyldners Retshandler» Kap. III § 1 No. III ff. (Rt. 1881 S. 287 ff.); jfr. ogsaa Hagerup Grundb. S. 13.

[1]) Det er forøvrigt ikke her Stedet til at indgaa paa en nærmere Undersøgelse heraf.

[2]) Jfr. ogsaa Torp dansk T. S. 247.

det ovenfor S. 219 forklarede er ikke særlige Hensyn til Thinglysnings-Institutionen tilstrækkelige til at begrunde nogen anden Mening ved svigagtig fremkaldte thinglyste Hjemmelsbreve. Ogsaa denne Opfattelse kan støttes paa den ved Gjeldsbreve herskende Mening [1]).

Paa samme Maade maa Forholdet til Tredjemand bedømmes, naar det thinglyste Brev (saasom ved Dobbeltsalg) er fremkaldt ved Svig fra selve Hjemmelsmanden, hvori dets Erhverver kun er delagtig gjennem sin Kundskab om Tredjemands uthinglyste ældre Hjemmelsbrev; der kan nemlig ialfald her ikke være Tale om at anse selve den tinglige Retshandel som helt ugyldig (jfr. ovenfor S. 210).

2) Er det thinglyste Hjemmelsbrev fremkaldt ved væsentlig Vildfarelse (f. Ex. om man ved Forvexling af Matrikul-Numret har bortskjødet en anden Skovteig end den virkelig mente) og den ikke er at tilregne Erhververen som Svig, men ialfald kun som Uagtsomhed, da er der ingen Grund til at angribe det ligeoverfor hans Kreditorer eller godtroende Tredjemand, som atter har faaet Godset overdraget af ham. Det samme turde være den rette Mening, hvor det har været fremkaldt ved urigtige eller bristende Forudsætninger [2]).

3) Er det thinglyste Hjemmelsbrev tilblevet under saadanne Omstændigheder, at det er omstødeligt i Forhold til Udstederens Konkursbo (L. 5. 13. 44, Konkursl. §§ 42—49), kan i hvert Fald dette ikke søge Godset tilbage fra godtroende Tredjemand, som ved frivillig Adkomst har erhvervet det (jfr. Konkursl. § 48). Derimod kan, da Retshandlen her

---

[1]) Scheel Pr. alm. D. II. 243, som heller ikke anser Retshandlen ugyldig, antager den bedragne ubeskyttet mod Bedragerens Kreditorer; jfr. ogsaa Gram I. 123, Aagesen Progr. 1866 S. 8, Ussing om tingl. Rett. S. 17, 104. Hagerup om Grundb. 12—13 mener, at man konsekvent enten maa antage den svigagtige Retshandels fulde Ugyldighed, i Forhold til enhver Tredjemand, eller et kun personligt Erstatningskrav mod Bedrageren, uden Hinder for dennes Kreditorer; jfr. ogsaa N. Lassen i T. f. R. I. 330 og Getz l. c. S. 289.

[2]) Jfr. Hagerup i Rt. 1885 S. 251—2; se derimod Torp dansk Tingsret S. 247 og 250 og den der anførte Literatur.

ikke i sig selv tør ansees som ugyldig, Udstederens Konkursbo kke hindre Erhververens Kreditorer fra at søge Fyldestgjørelse deri, medmindre Hjemmelsbrevets Udstedelse er at opfatte som «Bedragelighed» (5. 13. 44. 1); isaafald synes nemlig den ovenfor paaberaabte, i Obl. sp. D. I. 63—4 udviklede Betragtning ogsaa her at lede til Omstødelse[1]).

4) Samme Regler som ved de efter Konkursl. § 42 ff. omstødelige Retshandler maa ifølge L. 29 Juni 1888 § 28 her gjelde ved thinglyst Gavebrev mellem Ægtefæller, som ikke hviler paa lovlig Ægtepagt[2]).

5) Hvor den Retshandel, som ligger til Grund for det thinglyste Hjemmelsbrev, er strafbar efter Aagerloven af 29 Juni 1888 § 4, er den ifølge Lovens § 5 «ugyldig»; men da §en dernæst forklarer, at de af Skyldneren ydede Formuesfordele kun kan fordres tilbage hos dem, «som i Strid med denne Lov har modtaget dem» — Aagreren selv og Tredjemand, som med Kundskab om Sammenhængen har faaet den ulovlige Rettighed videre overdragen af ham — kan Ugyldigheden heller ikke antages at virke i videre Udstrækning.

VII. Ved thinglyste Pantebreve, som gaar ind under Fdn. 9 Febr. 1798, hjælper det ikke, at den Indsigelse, som ifølge denne er afskaaren ligeoverfor Tredjemand, af ham kunde være opdaget af Pantebogen, f. Ex. gjennem thinglyst Kvittering for Afdrag. Man kan nemlig, som i § 36 skal blive forklaret, ikke opstille den Regel, at alt, hvad der vedkommende fast Gods er thinglyst, ansees enhver Tredjemand bekjendt, naar han ikke havde en særlig Opfordring til Undersøgelse af Panteprotokollen. Og en saadan har han ikke i dette Tilfælde, idet det er utvivlsomt, at Fdn. 9 Febr. 1798 giver Tredjemand Ret til at stole paa Pantebrevets Indhold uden Undersøgelse af Pantebogen[3]).

---

[1]) Jfr. hermed Getz l. c. S. 287 ff., som dog ogsaa i sidstnævnte Tilfælde synes at negte Omstødelighed (se S. 289 nederst).

[2]) H. Scheel om Formuesforh. mellem Ægtefæller S. 276.

[3]) En anden Sag er det, at, naar ved saadan Undersøgelse den thinglyste Kvittering er opdaget før Erhvervelsen af Pantebrevet, kan dette som anden Underretning udelukke god Tro. Jfr. hermed Hagerup Panteret S. 178.

VIII. Ved andre thinglyste Breve, som ikke omfattes af den nævnte Forordning, er det derimod utvivlsomt, at enhver Mangel ved den oprindelige Adkomst, som kunde være opdaget af Panteprotokollerne, kan paaberaabes mod Tredjemand. Det hjælper heller ikke denne, at han har faaet en Udskrift af Panteregistret, hvoraf Manglen ikke fremgaar, medens den findes i selve Pantebogen. Det er nemlig før forklaret, at den sidstes Indhold gaar foran Registrets, og at den offentlige Troværdighed, som overhovedet hos os kan tillægges Panteprotokollerne, tilkommer Pantebogen og ikke Registret (jfr. ovenfor S. 112).

IX. Sammenhængende med den ovenfor fremstillede Undersøgelse er Spørgsmaalet om, hvorvidt Erhververens Medvirkning er nødvendig ved den thinglyste tinglige Retsstiftelse. Her maa sondres mellem forskjellige Tilfælde.

1) Har den anden Part — saaledes som endnu meget sædvanligt, især ved Adkomstbreve — deltaget eller været tilstede ved selve Hjemmelsbrevets Udstedelse, da er dette utvivlsomt tilstrækkeligt for hans Retserhvervelse, og dens Virkning mod Tredjemand indtræder lige fra Thinglysningen, uanseet, om denne er ham ubekjendt.

2) Har Erhververen vistnok ikke deltaget i selve Hjemmelsbrevets Udstedelse, men denne dog er meddelt ham fra Hjemmelsmanden før Thinglysningen, da er ogsaa dette tilstrækkeligt for hans Retserhvervelse, forudsat, at ikke Brevet skulde indeholde Afvigelser fra tidligere, f. Ex. i Kjøbekontrakten, vedtagne Vilkaar. Man kan nemlig — udenfor det sidstnævnte Tilfælde — ikke her mere end ved ensidige obligatoriske Retshandler kræve en udtrykkelig Antagelse fra Erhververens Side[1]).

3) En tilfældig Kundskab om det uthinglyste Hjemmelsbrevs Tilværelse er klarlig uden Betydning, saalænge dette (f. Ex. et Gavebrev) er udstedt ganske af egen Drift. Det samme bør imidlertid ogsaa antages, hvor den anden Part har et Retskrav paa Udstedelsen. Saalænge nemlig Hjemmels-

[1]) Jfr. hermed Obl. a. D. S. 71, Hagerup Panteret S. 90—1, Torp Tingsret S. 235 ff.

manden ikke ved en Meddelelse eller ved Thinglysning har foretaget noget Skridt for endelig at binde sig, maa han som sædvanligt ved rent ensidige Retshandler have fuldt Herredømme over Brevet og saaledes kunne frit tilintetgjøre dette, hvis den anden Part maatte gjøre sig skyldig i en væsentlig Misligholdelse, f. Ex. ved Kjøbesummens Betaling. En Konsekventse heraf synes det at være, at Boet kan negte Skjødet Gyldighed, naar alene en tilfældig Kundskab (og Godsets Besiddelse) var erhvervet før Konkursens Aabning, men Hjemmelsmandens Meddelelse og Thinglysningen først fandt Sted efter denne, om end inden den i Konkursl. § 128 omhandlede Frist.

4) Har Erhververen hverken saaledes deltaget i selve Hjemmelsbrevets Udstedelse eller faaet nogen umiddelbar Meddelelse derom før Thinglysningen, men han dog havde Retskrav derpaa — f. Ex. paa Skjøde ifølge foregaaende Kjøbekontrakt, paa Pantebrev ifølge Laanekontrakt — maa hans Retserhvervelse saavel ligeoverfor Tredjemand som ligeoverfor Hjemmelsmanden være endelig indtraadt ved den af denne forlangte Thinglysning[1]). Gjennem den erklærer jo Hjemmelsmanden ligeoverfor alle — og saaledes ogsaa ligeoverfor den anden Part — at han har overdraget denne den tinglige Ret, og det er da i hvert Fald klart, at f. Ex. Kjøberens paa hvilkensomhelst Maade erhvervede Kundskab om Thinglysningen maa ligestilles med hans Modtagelse af Hjemmelsmandens umiddelbare Underretning om Hjemmelsbrevets Udstedelse. Heraf følger altsaa, at hans Ejendomsret maa anerkjendes af Boet, naar Konkurs først er aabnet, efterat Skjødets Thinglysning og derigjennem dets Udstedelse er bleven Kjøberen bekjendt. Naar dennes (tilfældige) Kundskab først var erhvervet mellem Thinglysningen og Konkursens Aabning, kunde det derimod maaske synes, som om Forholdet burde bedømmes paa samme Maade som, hvor Konkurs er indtraadt i Tidsrummet mellem Afsendelsen af et obligatorisk Tilsagn og Modtagelsen deraf, og altsaa Boet være berettiget

[1]) Jfr. den nedenfor S. 233 anførte HRD. 13 Marts 1868 i Rt. S. 353 og U. f. L. VIII. 230.

til at anse Retshandlen som uforbindende mod Erhververen. Men Thinglysningens Mellemkomst gjør her en væsentlig Forskjel. Selv hvor Hjemmelsmanden vilde være berettiget til at hæve Salget paa Grund af Misligholdelse fra Kjøberens Side, kan han nemlig her ikke kræve det thinglyste Adkomstbrev atter udslettet af Retsskriveren uden Samtykke fra Kjøberen eller Dom over ham. Dette viser, at den tinglige Ret er overdragen og erhvervet ved Thinglysningen, selv om dette maaske er knyttet til en resolutiv Betingelse.

5) Har den anden Part heller ikke noget saadànt Retskrav paa Brevets Udstedelse, og dette er blevet thinglyst uden hans Vidende af Hjemmelsmanden — hvad der let kan hænde ved Gavebreve eller ved Pantebreve til Sikkerhed for ældre Gjeld, men som dog forholdsvis er et sjeldent Tilfælde — da er det mere tvivlsomt, hvorvidt Erhvervelsen af den tinglige Ret er endelig indtraadt ved Thinglysningen. Praxis synes ogsaa her tilbøjelig til at antage dette[1]), hvad der hænger sammen med de noget slappe Fordringer, den i det hele opstiller til Retserhvervelse efter ensidige Retshandler. Saalænge ikke engang en tilfældig Kundskab om det thinglyste Brev har naaet den anden Part, er der dog i Virkeligheden intet, hvorpaa denne senere skulde kunne støtte sin Retserhvervelse[2]) i Tilfælde, hvor imidlertid inden saadan Kundskab forstyrrende Omstændigheder er indtrufne, f. Ex. Brevets Udslettelse af Panteprotokollen efter Udstederens ensidige Begjæring eller Konkurs i dennes Bo. Det synes derfor klart,

---

[1]) Jfr. HRD. 5 Mai 1877 i Rt. S. 503. En Bedstefader havde i 1853 ladet en af sine Skyldnere udstede et Pantebrev til sin 5-aarige Datterdatter, hvis Værge og Fosterfader han tillige var, og efterat han samme Dag havde ladet Brevet thinglyse, beholdt han det, uden at det kan sees, at nogen paa Barnets Vegne blev gjort bekjendt dermed. I 1861 indleverede han Brevet paa Værgethinget som Afdrag paa skyldige Renter til Barnet. HR. antog imidlertid, at der ved Pantebrevets Udstedelse og Thinglysning var gjort Barnet en endelig Gave, og at Bedstefaderen siden var uberettiget til at omgjøre den. Se ogsaa nedenfor S. 230 Note 1.

[2]) At Retsskriveren ikke kan opfattes som Fuldmægtig for Erhververen, naar Thinglysning er begjæret af Hjemmelsmanden, trænger ingen Forklaring.

at før Konkursloven kunde i det sidstnævnte Tilfælde Brevet ingen Retsvirkning faa i Boet [1]).

Efter Konkursloven kan dette Tilfælde vanskelig indtræde paa Grund af § 128 samt §§ 42 og 45, jfr. 47. Derimod fremkalder de sidstnævnte Lovbud et lignende Spørgsmaal, hvor et Gavebrev eller et Pantebrev for ældre Gjeld vistnok allerede er thinglyst før det kritiske Tidsrum, men Erhververen først senere har faaet Kundskab om dets Tilværelse. Ogsaa her maa det efter de almindelige Grundsætninger for Retserhvervelse være rigtigt ikke at anse denne for indtraadt og altsaa at anse Gaven o. s. v. som omstødelig; jfr. «fuldbyrdet» i Konkursl. § 42 [2]).

Mere tvivlsomt er det derimod paa den anden Side, hvorvidt en blot tilfældig Kundskab om det thinglyste Gavebrev o. s. v. er tilstrækkelig for den endelige Retserhvervelse. Det synes dog ogsaa her forsvarligt at anse den af Hjemmels-

---

[1]) Jfr. her HRD. 21 April 1855 i Rt. S. 506 angaaende følgende Tilfælde: En Kjøbmand i Kristiania udstedte Formiddag 18 Febr. 1852 af egen Drift et Pantebrev for ældre Gjæld til sin Broder, som da var i Holmestrand, overgav Efterm. s. D. sit Bo til Skifteretten og lod næste Dag Brevet thinglyse. Pantebrevet blev af HR. opretholdt i Konkursboet. Men Dommen er dog intet Præjudikat for, at ogsaa i dette Tilfælde Kundskaben er betydningsløs for Retserhvervelse ved thinglyste Breve, da denne Side af Sagen kun sees berørt af enkelte Voterende; det anførtes dog herunder, at man tidligere havde anseet Skadesløsbreve gyldige i Konkursbo, som havde været udstedte af egen Drift til samtlige Kreditorer.

[2]) Der kan vistnok spørges, om ikke den nævnte § 47 griber forstyrrende ind her ved sin Forskrift om, at saadanne Retshandler, hvad deres Gyldighed mod Boet angaar, ansees som indgaaede paa Thinglysningsdagen; det kan nemlig synes, som om Boet maa taale denne §, skjønt egentlig given til dets Fordel, ogsaa anvendt mod sig, da den i det hele har til Hensigt at afgjøre vanskelige Bevisspørgsmaal angaaende Tiden for private Dokumenters Udfærdigelse (jfr. ovenfor S. 168). Imidlertid er det vel rettest at opfatte § 47 saaledes, at den aldeles ikke indeholder noget med Hensyn til det her omhandlede Punkt, men kun har villet afgjøre det rent udvortes Spørgsmaal om Tiden for Retshandlens Indgaaelse; hvorvidt denne forøvrigt er skikket til Retserhvervelse, maa bedømmes efter almindelige Regler.

manden forlangte Thinglysning som et Tilsagn om den i Brevet indeholdte Rettighed, hvilket altsaa bliver bindende fra det Øjeblik, det naar den anden Part, uanseet, at dette ikke sker gjennem umiddelbar Meddelelse.

6) Hvis det thinglyste Brev er et almindeligt Pantebrev, kunde det paa Grund af den Vægt, Fdn. 9 Febr. 1798 tillægger Brevets Besiddelse, synes rigtigst at antage Panteretten først endelig erhvervet ved det thinglyste Brevs Overleverelse til Panthaveren. Men det rette er dog vel — naar Panthaveren alligevel har Kundskab om Brevets Thinglysning, eller det er udstedt ifølge foregaaende Kontrakt — først at tillægge Overleverelsen Betydning, hvor det gjelder Panterettens Overførelse paa ny Haand[1]).

X. Tænker man sig dernæst, at den, til hvem det thinglyste Hjemmelsbrev er udstedt, i Tilfælde, hvor han efter den i forrige No. givne Forklaring endnu ikke havde erhvervet nogen endelig Ret efter Brevet, atter i Henhold til dette overdrager en tinglig Ret til godtroende Tredjemand, da opstaar Spørgsmaal om, hvorvidt hint første Hjemmelsbrev af den nævnte Grund kan udslettes ogsaa med Virkning mod denne. Dette bør dog vistnok benegtes. Som man har seet, vil det jo være forholdsvis meget sjeldne Tilfælde, hvori et thinglyst Hjemmelsbrev kan angribes af den Grund, at den tinglige Ret ikke var endelig erhvervet. Tredjemand har derfor fuld Føje til at gaa ud fra det regelmæssige, nemlig, at det her omhandlede Vilkaar for hans Hjemmelsmands Retserhvervelse er tilstede. Den første Overdrager vil utvivlsomt ogsaa være langt nærmere til her at bære Tabet[2]), saameget

---

[1]) HRD. 13 Marts 1868 i Rt. S. 353 og U. f. L. VIII. 230 lagde ved Anvendelse af Konkursl. § 45 ikke Vægt paa, at Pantebrevets Overleverelse først fandt Sted efter de 8 Ugers Begyndelse, da det her var udstedt overensstemmende med tidligere Aftale.

[2]) Man kunde maaske her minde om Ihændehaver- og Ordrepapirer, hvor man vel hos os — som overalt, hvor man ikke indgaar paa Kreationstheorien, jfr. Obl. sp. D. I. 374 — ikke vil tilstaa godtroende Ihændehaver nogen Ret mod Udstederen, naar Brevet i sin Tid er frakommet denne mod hans Vilje (f. Ex. ved Tab eller Tyveri, efterat Brevet er gjort fuldt færdigt i underskreven Stand).

mere, som han vilde kunne hindret en godtroende ny Erhvervelse, ialfald ved Thinglysning af en Protest mod det første Hjemmelsbrevs Gyldighed, og det samme gjelder om første Overdragers Konkursbo[1]).

Det vil af ovenstaaende Fremstilling udgaa som Resultat, at ogsaa i positiv Retning har vore Pantebøgers Indhold en større Grad af offentlig Troværdighed end i Almindelighed hos os fremstillet[2]). Dette vil ogsaa bestyrkes ved, hvad nedenfor paa flere Steder findes forklaret; se især § 30 om Overleverelsens Betydning ved Siden af Thinglysningen og § 32 om Aflysning.

§ 29.

Fortsættelse. *Den thinglyste Retshandels Indhold og Form.*

I. Udenfor de ad frivillig Vej stiftede tinglige Rettigheder er der lidet at sige om det thinglyste Dokuments Indhold og Form. Ved de middelbart lovbestemte Rettigheder er det i hvert enkelt Tilfælde fastsat, hvad der skal thing-

---

Men nogen væsentlig Lighed er ikke her tilstede. Udstederen har unegtelig gjort meget mere for at binde sig, naar han allerede har ladet Pantebrevet thinglyse, end naar han kun har det liggende færdigt hos sig.

[1]) Tilfældet vil jo nemlig efter det forudgaaende ikke kunne indtræde, medmindre den første Overdrager eller hans Konkursbo faar udslettet eller tilbagekaldt Hjemmelsbrevet, inden første Erhverver har faaet Kundskab derom, og denne desuagtet derefter optræder som Rettighedens Indehaver og selv udsteder Hjemmelsbrev. Og i dette Tilfælde kunde første Overdrager (Konkursboet) enten strax faa udslettet det første Hjemmelsbrev eller thinglyst Protest mod dets Benyttelse. At det thinglyste Hjemmelsbrev med Virkning mod godtroende Tredjemand skulde kunne omgjøres paa Grund af væsentlig Misligholdelse, naar dette ikke er forbeholdt i Brevet selv, maa ansees stridende mod Thinglysningsvæsnets Grundsætninggr; jfr. nedenfor S. 244.

[2]) Se herom især Hagerup om Grundbøgernes offentlige Troværdighed.

lyses, for at Retsbeskyttelsen skal indtræde (jfr. ovenfor § 19). Ved de judicielle Retsstiftelser (§ 16) maa Dokumentet være Udskrift[1]) af en lovlig Øvrigheds-Beslutning, hvorved en tinglig Ret overdrages, enten ligefrem (f. Ex. Ejendomsdom efter L. 6 Marts 1869 § 12) eller i Udtryk, som ifølge Lov (jfr. ved Retspant L. 12 Okt. 1857 § 7) eller Sædvane[2]) betyder saadan Overdragelse.

II. Ved frivillige Retsstiftelser maa det da som Grundsætning opstilles, at selv et gyldigt Hjemmelsbrev fra den dertil berettigede Person (jfr. ovenfor S. 215) ved Thinglysningen kun vinder Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand, naar det har til Hensigt at overdrage en Ret over Godset, som er bestemt til at gjelde mod ham. Dette er en klar Følge deraf, at Thinglysning er en rent formel Handling, som kan ensidigen kræves af Rettighedshaveren uden særligt Samtykke af Brevets Udsteder.

At nu Thinglysningen af et Brev, som ikke staar i nogen Forbindelse med det faste Gods, f. Ex. et almindeligt Gjeldsbrev, ikke kan gjøre dette til en Heftelse paa Godset, er da selvsagt.

Paa den anden Side er det utvivlsomt, at Hjemmelsbrevet er skikket til at skaffe Retsbeskyttelse ved Thinglysningen, naar det enten ligefrem gaar ud paa en af de bekjendte tinglige Rettigheder, som efter sin Art er bestemte til at gjelde mod Tredjemand — f. Ex. «Ejendom», «Pant», «Leje» eller anden «Brugsret» [3]) — eller det om Overdragel-

---

[1]) «Auktionsskjøde» er dog foruden Udskrift af Auktionsforretningen tillige i Formen et Skjøde.

[2]) Her kan mærkes den mangesteds almindelige Form ved Skifteudlæg (til Pant): «Udlægges i Enkemandens Ansvar for Taxtsummen af Boets faste Ejendom» o. desl., hvorved ingenlunde menes blot et Udlæg i Boets Fordring paa ham for Løsningssummen, men et Udlæg i selve det faste Gods; jfr. L. 30 Juli 1851 §§ 12 og 13.

[3]) Medens det ved andre tinglige Rettigheder er tilstrækkeligt at betegne dem efter deres Hovedart (Ejendom o. s. v.), kan der ved Brugsret spørges, om det ikke i Tilfælde er nødvendigt udtrykkelig at oplyse, at det er vederlagsfrit, idet jo dette ofte er af Vig-

sen benytter Udtryk, som efter vitterlig Sprogbrug betegner en af disse Rettigheder (f. Ex. «skjøder», «mageskifter»).

Tvivl kan derimod lettere opstaa, hvor det thinglyste Brev overdrager en Ret, som ikke efter sit Væsen er tinglig, men obligatorisk, idet den har en Ydelse til Gjenstand. Nu er der, som bekjendt, vistnok hos os intet til Hinder for, at en Ydelsespligt gjennem Thinglysningen lægges som en Heftelse paa Godset (Grundbyrde, Realbyrde) med bindende Virkning for alle kommende Ejere og Brugere saaledes, at hver enkelt af disse ved sin Tiltræden bliver personlig forpligtet for sin Brugstid[1]). Og dette gjelder ikke blot, hvor Ydelsen gaar ud paa Ting (f. Ex. aarlig Afgift, Levering af visse Læs Ved[2]); jfr. Skovl. 22 Juni 1863 §§ 3—5), men ogsaa, hvor dens Gjenstand er personligt Arbeide (f. Ex. en Uges Slaat paaheftet en Parcel ved Salget, Flødning af Tømmer paa en vis Strækning). Men det maa naturligvis for at antage en saadan Virkning mod Tredjemand klart fremgaa af Hjemmelsbrevet, at Hensigten har været at lægge Pligten som Heftelse paa Godset og ikke blot at binde første Erhverver personlig. Og Hjemmelsbrevene er her ofte — især ved Afgiftspligten — skikkede til at efterlade Tvivl om Meningen[3]).

---

tighed for Tredjemand. Da det, selv om det neutrale Ord «Brug» (Brugsret) er benyttet, helst vil formodes, at Rettigheden er overdragen mod Vederlag — som jo er det sædvanlige — vil det let være vildledende at benytte hint Udtryk uden nærmere Oplysning, i Tilfælde, hvor der dog intet Vederlag skal ydes; dette sidste bør derfor helst tilføjes i Brevet. Jfr. hermed I. 184, 304.

[1]) Det er herigjennem, Grundbyrden bliver væsentlig forskjellig fra Pant, hvor jo den senere Ejer ikke uden særlig Vedtagelse bliver personlig forpligtet for de ældre Heftelser; Grundbyrden opløser sig altsaa ikke blot i en Panteret. Se ellers Brandt Tingsret § 28, Matzen dansk T. § 52, Torp S. 513 ff.

[2]) Se t. Ex. HRD. 1 Novb. 1853 i Rt. S. 803 angaaende en saadan i 1759 paalagt Grundbyrde; ORD. i U. f. L. IV. 397 og 416 ang. Mulkt for fremtidig Overskridelse af en Brugsret. Se ogsaa HRVot. i U. f. L. V. 107. Man har ogsaa Exempel paa, at Aktieret (f. Ex. i et Mejeri) med dertil hørende Forpligtelse knyttes til Gaardene; se Norske Handelsregistre 1893 S. 57.

[3]) Ved Afgiftspligt, som overtages ved Kjøb af fast Gods eller Brugsret derover, er Praxis meget tilbøjelig til at formode en tinglig Heftelse ment, selv hvor Thinglysningen kun er begjæret af Rettig-

III. Der er altsaa efter dette heller ikke noget til Hinder for, at Pligten til at sælge et fast Gods ved thinglyst Brev kan paaheftes dette med fuld Virkning for enhver Tredjemand. Et sikkert Exempel herpaa afgiver den i thinglyst Skjøde forbeholdte Forkjøbs-, Løsningsret o. desl., som i hvert Fald, naar den kun er stiftet i utvetydige Udtryk, kan gjøres gjeldende ogsaa i Kjøberens Konkursbo og ved Tvangsauktion, afholdt af hans Kreditorer[1].

Vor praktisk gjeldende Ret gaar imidlertid langt videre. Det har nemlig, ialfald siden Begyndelsen af dette Aarhundrede, været den herskende Lære i Danmark og Norge, at Thinglysning af hvilkensomhelst Kjøbekontrakt — uagtet denne efter sit almindelige Indhold kun gaar ud paa en personlig Forpligtelse for Sælgeren — lægger en Heftelse paa Godset, som kan gjøres gjeldende ligeoverfor alle senere frivillige Retserhvervelser. Og, saaledes som det nedenfor nærmere skal blive vist, er dette inden visse Grænser at anse som sædvansmæssig fastslaaet.

De Grunde, hvormed denne Lære[2]) gjerne har været forsvaret, er imidlertid kun svage.

---

hedshaveren. Det bedste Forsvar herfor er slige Heftelsers hyppige Forekomst; jfr. HRD. 15 Marts 1862, Rt. S. 376; 4 Juni 1869, U. f. L. IX. 316 og Rt. S. 591. Om Føderaad af Lejlændinger se Obl. sp. D. I. 313.

[1]) Formodningen er dog naturlig kun for dens Virksomhed ligeoverfor senere frivillige Retsstiftelser; se HRD. i U. f. L. X. 236 (Rt. 1870 S. 379) og Obl. sp. D. I. 57. At den kan stiftes med den ovennævnte videregaaende Virkning, maa dog være sikkert i det forudsatte Tilfælde, hvor den kan opfattes som en Levning af den overdragne Ejendomsret, som jo gjaldt mod alle. Derimod er det vel ialfald tvivlsomt, om en uden Sammenhæng med Ejendomsoverdragelse stiftet Forkjøbsret o. s. v. kan have en stærkere Beskyttelse end den, som efter den herskende Lære tilkommer en thinglyst Kjøbekontrakt.

[2]) Den er først fremstillet af Ørsted i J. A. V. 176 ff. (1805), N. J. A. II. 202 ff. (jfr. Arch. f. R. II. 379 ff.) og Hb. V. 216. Den er derhos antagen af Seidelin i J. A. V. 198, Hurtigkarl II. 2. 108, Larsen II. 2. 150, Hallager I § 59, Gram II. 2. 56, Schweigaard Proces II § 222 (3 Udg. S. 474) og om Konkurs S. 174—5, Hjelm i Rt. 1860 S. 831 og 1861 S. 223, Aagesen Progr. 1866 S. 20, 1871 S. 52 ff., Indl. S. 426, Scheel Privatrettens alm. Del II. 224 ff., Matzen dansk T. S. 631, Torp Tingsret S. 260, 755; jfr. ogsaa Ussing S. 16—17 og en Afh. i U. f. L. I. 394—6 [af O. A. Bachke]. Se

De forskjellige ældre norske Lovbud, som i Tidens Løb har nævnt Kjøbekontraktens Thinglysning, er saaledes her intetsigende [1]). Den Hjemmel, man dernæst har søgt i Pl. 18 Januar 1788, jfr. L. 5. 3. 33 og Forll. 1824 § 70, har aldrig fyldestgjort de naturlige Vilkaar for analogisk Anvendelse af Love — den der omhandlede Heftelse er jo nemlig paa den ene Side

---

derimod J. M. Conradi i Rt. 1846 S. 40 og 1860 S. 817 ff. En endnu langt stærkere Virkning af Kjøbekontraktens Thinglysning er tillagt den af M. D. Gjessing i Rt. 1861 S. 217 og U. f. L. II. 282 ff.

[1]) Man har ment (se især Hallager I. 212—13), at de enkelte ældre Lovbud, som nævner Kjøbekontrakters Thinglysning, dog maa forudsætte nogen Retsvirkning heraf, og denne har man da forklaret som ovenfor. Herved er imidlertid først at mærke, at Lovgivningen en Tidlang endog befalede Kjøbekontrakters Thinglysning for at kontrollere Budet om deres Skrivning paa stemplet Papir, se den ved L. 5 Maj 1836 (i Danmark ved Fdn. 23 Maj 1827) ophævede Fdn. 9 Juni 1812: «Enhver Kjøbekontrakt . . . . skal for at have Rets Kraft, ikke alene være skrevet paa . . . . stemplet Papir, men ogsaa læses til Thinge . . .» (om denne Fdn. se Ørsted i N. J. A. II. 202 ff.) At den i det nævnte Tidsrum udgivne Sportellov af 1830 § 25 nævner Thinglysning af Kjøbekontrakter, kan derfor ikke have nogen selvstændig Betydning, og selve Fdn. 1812 beviser altfor meget, da den jo endog frakjender den uthinglyste Kjøbekontrakt enhver Retsvirkning, ogsaa mellem Parterne. Bevisende er heller ikke det ældre Sportelregl. 11 Juni 1788 1 Afd. § 17 og 6 Afd. § 13, — som desuden blot nævner Kontrakter i Almindelighed, ikke særlig Kjøbekontrakter — da det kun godtgjør, at der under den herskende Frihed til at faa alt thinglyst ogsaa kunde komme «Kontrakter» til Thinge, og at man derfor fandt at burde fastsætte Sportlen derfor; jfr. «Gjeldsbreve» i Sportelloven 1830 § 25. Se ellers overhovedet mod saadanne Loves Brug til Udledelse af private Retsregler Aagesen Progr. 1871 S. 61. — De Artikler i Lovbogen, hvor «Kjøbebreve» eller endog «Kjøbekontrakter» nævnes sammen med Thinget (1. 3. 10, 1. 23. 17, jfr. 5. 3. 40), beviser neppe heller noget, da disse Ord paa den Tid vistnok havde samme Betydning som «Skjøde» og ialfald Forskjellen ikke endnu var skarpt udviklet i Lovsproget. — I Danmark har man foruden paa forskjellige af de ovenfor nævnte fælles Lovbud lagt særlig Vægt paa Fdn. 28 Marts 1845 § 11, som byder at indføre i Realregistrets Rubrik for «Heftelser» «ethvert thinglæst Dokument, hvorved Ejerens Raadighed over Ejendommen begrænses eller aldeles ophæves . . . følgelig Kjøbekontrakter». Dette har naturligvis en ganske anden Betydning end de ovenfor nævnte Lovbud.

kun tillagt visse judicielle og processuelle Handlinger og kun for Aar og Dag, samt gjelder paa den anden Side alt Gods, løst som fast[1]) — og den er bleven end mere ugrundet, efterat Thinglysningens Virkning ved L. 12 Okt. 1857 § 11 er hævet for alle de nævnte Handlinger undtagen Arrest. Og forsaavidt endelig den herskende Mening har været støttet paa den almindelige Sætning, at alt, hvad der vedkommende fast Gods er thinglyst, maa ansees Tredjemand bekjendt[2]), da er hin Sætning — som det vil blive vist i et følgende Afsnit — selv en vilkaarlig Lære, som nu ogsaa af de fleste er opgiven.

I vor Lovgivning findes altsaa heller ingen tilstrækkelig Hjemmel til ved Kjøbekontrakten at fravige de ovenfor S. 233 udviklede Grundsætninger for det thinglyste Brevs nødvendige Indhold. Og efter disse kan man ikke antage nogensomhelst Retsvirkning af Kjøbekontraktens Thinglysning, hvor denne er begjæret rent ensidig af Kjøberen uden den anden Parts Tilladelse. I og for sig lægger nemlig Kjøbekontrakten kun et personligt Baand paa Sælgeren, og det kan ikke uden videre i hvert Tilfælde ansees selvsagt, at han ogsaa vil have lagt en tilsvarende Heftelse paa Godset og dermed væsentlig forstærket Kjøberens Rettigheder, forinden denne har opfyldt

---

[1]) Man kunde ved dette Slags Fortolkning konsekvent endog komme til den analoge Anvendelse af L. 5. 3. 33, at den uthinglyste Kjøbekontrakt efter Lovbogen havde den samme Fortrinsret, som dengang tilkom den uthinglyste Arrest o. s. v.

[2]) Jfr. saaledes især U. f. L. I. 395, men tildels ogsaa ældre Forfattere f. Ex. Hallager Obl. I § 59 (S. 214). Saafremt Thinglysningen virkelig har fremkaldt Kundskab om Kjøbekontrakten hos vedkommende Tredjemand, anvendes naturligvis de Regler, som er udviklede i Obl. sp. D. I. 60 ff. og ovenfor S. 206 ff. Men det er ingenlunde rigtigt, hvad ældre Forff. har forudsat, at Tredjemand altid i Tide vilde kunne være bleven bekjendt med den thinglyste Kjøbekontrakt, om han havde undersøgt Panteprotokollerne; den kan jo f. Ex. være thinglyst i Tidsrummet mellem Afslutningen af Tredjemands Kontrakt og Udstedelsen af hans Hjemmelsbrev. Og den blotte Omstændighed, at Tredjemand kunde faaet Kundskab om Kjøbekontrakten, er ikke det samme som, at han burde have søgt den; dette skal som antydet blive nærmere udviklet nedenfor (i § 36).

nogen af sine Forpligtelser. Anderledes staar derimod Sagen, hvor Thinglysningen er foranstaltet af Sælgeren eller ialfald maa formodes skeet med hans Samtykke. Den naturlige Fortolkning heraf er nemlig, at han ikke blot har villet binde sig selv, men ogsaa Godset, saaledes at efterfølgende, paa frivillig Adkomst støttede Rettighedshavere skal være forpligtede til at udstede Skjøde til Kjøberen eller ialfald til at staa tilbage for denne. At Sælgerens Samtykke til Thinglysningen bør opfattes som en saadan Udfyldning af Hjemmelsbrevet, stemmer navnlig godt med den i nærværende Skrift (S. 83) hævdede Lære, at Thinglysning kan ske paa Grundlag af mundtlige Viljes-Erklæringer. Og at nu videre den Viljes-Erklæring, der udledes af det nævnte Samtykke, helst fortolkes som netop lydende paa den oven forklarede Heftelse, bliver selvfølgeligt efter den herskende Lære om Kjøbekontrakters Thinglysning.

Denne Opfattelse af den thinglyste Kjøbekontrakts Retsvirkning, naar Thinglysningen er skeet med Sælgerens Samtykke, maa ogsaa ansees som sædvansmæssig gjeldende hos os, og det samme gjelder den Bevisregel, hvorefter Formodningen — med den nedenfor efter L. 11 April 1885 opstillede Begrænsning — maa være for, at Sælgeren har givet saadant Samtykke. Sammenhængen hermed er følgende. Det har lige fra den første Del af vort Aarhundrede været meget hyppigt, at man ved Salg af fast Gods har nøjet sig med at thinglyse Kjøbekontrakt og slet ikke udfærdiget Skjøde. Dette er vistnok hovedsagelig skeet for at spare Udgifter; Kjøbekontrakter kunde nemlig indtil 1839[1]) skrives paa en billigere Klasse stemplet Papir end Skjøder og derefter indtil 1885 endog paa ustemplet Papir, hvorhos man ved Salg af Parceller har ment at kunne undgaa Skylddelingen. Men Thinglysningen er dog visselig ogsaa i de allerfleste Tilfælde, hvor der siden ikke udfærdigedes Skjøde, foretagen i Tillid til den almindelige Mening, at der herved opnaaedes en Retsbeskyttelse mod Tredjemand. Rig-

[1]) Ligeledes maa det merkes, at mellem 1812 og 36 (jfr. ovenfor S. 236 i Noten) var Kontraktens Thinglysning lovbefalet som Kontrolmiddel ligeoverfor Overtrædelser af Stempel-Lovgivningen.

tignok har vel denne Tro mangen Gang været meget ubestemt og ofte grundet sig paa en Forvexling af Skjødets og Kjøbekontraktens Retsvirkninger. Og i de senere Aartier, hvori Pantelaan i offentlig Indretning er blevne saa udbredte, har ogsaa den nævnte Fremgangsmaade været sjeldnere, fordi der for Udbetaling af saadanne Laan gjerne har været krævet, at Pantebrevets Udsteder har faaet thinglyst Skjøde e. desl.[1]). Men den har dog været saa længe og saa hyppig anvendt, at den — især, da den tillige har været støttet til en i Menneskealdre enstemmig herskende Theori — maa ansees for at have frembragt en sædvansmæssig Retssætning af det førnævnte Indhold. Dette gjelder ogsaa den nævnte Bevisregel. Er det nemlig først blevet almindeligt at thinglyse Kjøbekontrakter, maa Sælgeren netop derigjennem være forberedt paa, at saadant vil ske ogsaa med hans Kontrakt, og hvis han vil udelukke hin Formodning, bør han derfor bevise, at særegne Omstændigheder her var tilstede, som maatte gjøre hans Samtykke til Thinglysningen og den derved formidlede Heftelse paa Godset ialfald usandsynligt. At Sædvanen paa den anden Side ikke heller gaar længere og ikke har fastslaaet den herskende Theori i hele dens Udstrækning — altsaa selv, hvor Thinglysningen har været begjæret rent ensidig af Kjøberen — vil imidlertid indsees deraf, at i de allerfleste Tilfælde, hvor thinglyst Kjøbekontrakt saaledes har været brugt istedetfor Skjøde — og det er disse Tilfælde, som egentlig har frembragt Sædvanen — er det naturligvis skeet med begge Parters Samtykke.

Den her udviklede Opfattelse[2]) har nu vundet yderligere

---

[1]) Man har dog ogsaa seet den Fremgangsmaade anvendt, at den, der staar som thinglyst Ejer (Indehaver af Skjøder o. desl.), gjennem Paategning samtykker i den af Kjøbekontraktens Indehaver foretagne Pantsættelse. Dette skulde dog ej være tilstrækkeligt til at undgaa sædvanlig Anmærkning af Retsskriveren, da det udstedte Pantebrev staar tilbage for Indførsel og Konkurs i Skjødehaverens Gods.

[2]) Mod denne kan ikke den nedenfor S. 243—4 meddelte HRD. 13 Septbr. 1865 anføres, da man tildels gjorde udtrykkeligt Forbehold derimod i Voteringen (U. f. L. V. 103—5) og Thinglysningen desuden her maatte ansees som rent ensidigen begjæret af Erhververen. Noget

i Styrke ved L. 11. April 1885 § 8, som paalægger Kjøbekontrakter o. desl., der begjæres thinglyste, samme Stempelafgift som Skjøder og endog som Tvangsmiddel bruger Thinglysnings Negtelse (jfr. ovenfor S. 90). Dette vidtgaaende Lovbud kan nemlig alene forklares ved den stærkt udbredte Sædvane at thinglyse Kjøbekontrakt istedetfor Skjøde for dog at opnaa en vis Retsbeskyttelse uden Brug af stemplet Papir. At nu Lovbudet selvfølgelig ikke har villet gjøre Skjøder overflødige eller tillægge Kjøbekontrakters Thinglysning samme Retsbeskyttelse, fremgaar af samme Lovs § 10. Men det ligger da paa den anden Side nær for Haanden, at Loven her har forudsat den oven forklarede sædvansmæssige Mening om thinglyste Kjøbekontrakters Fortrinsret for senere frivillige Retserhvervelser. Dette fremgaar ogsaa klart af Lovens Forarbeider[1]).

Loven af 1885 har forøvrigt ogsaa gjort den oftnævnte sædvansmæssige Sætning noget lettere at anvende. Da nemlig Stempelpligten kun er knyttet til Kjøbekontraktens Thinglysning, maa Sælgeren ved at bruge stemplet Papir ansees for at have samtykket i denne. Er derimod Kjøbekontrakten oprindelig udstedt paa ustemplet Papir og alligevel thinglyst — hvilket trods den nævnte Forskrift i § 8 kan ske ved Efterstempling af Retsskriveren i Henhold til L.s § 3 c, § 8, 3 P. — maa Formodningen nu være for, at Sælgeren ikke har tænkt paa Thinglysning, og denne bør ikke medføre nogen

---

sikkert Præjudikat for den thinglyste Kjøbekontrakts Fortrinsret kjendes ikke; jfr. dog HRD. 23 Juni 1843 i Rt. Side 700. Se ogsaa den i U. f. L. V. 104—5 anførte Votering.

1) Det første af disse er Skattekommissionens Udkast af 1862 § 16, som paa Grund af den nævnte Sædvane foreslog, at Thinglysning af Kjøbekontrakter o. desl. ingen Retsvirkning skulde have ligeoverfor senere Overenskomster; jfr. Oth. Prop. 1877 No. 16, Bilag S. 35, jfr. Motiver S. 18. Sin nuværende Form fik Lovbudet i den nysnævnte Prop. af 1877 § 15—16, jfr. Motiver S. 10 (jfr. dansk L. 19 Febr. 1861 § 32), hvor Kommissionens Begrundelse imidlertid er tiltraadt. I denne henvises der vistnok til den herskende Lære uden nogen nærmere Begrænsning som ovenfor. Men heri ligger dog intet Bevis for, at den i denne Udstrækning var bleven Sædvane. Kommissionen havde for Øjemedet ingen Opfordring til at indlade sig herpaa.

Retsvirkning til Fordel for selve Erhververen, medmindre Bevis for hint Samtykke tilvejebringes. Anderledes staar dog vel ogsaa her Sagen, hvor Kjøberen ved nyt thinglyst Dokument (jfr. L. § 9) har overdraget sin Ret efter den thinglyste Kjøbekontrakt til godtroende Tredjemand. Naar denne nemlig ikke har faaet den første Kontrakt udleveret og altsaa ikke har kunnet se, at den oprindelig var skreven paa ustemplet Papir — i hvilket Tilfælde han ikke længer i denne Henseende vilde være at opfatte som godtroende — ved han jo ikke andet end, at hans Hjemmelsmand har en almindelig thinglyst Kjøbekontrakt, som sædvansmæssig er beskyttet mod senere frivillige Erhververe.

Nogen sikker Holdning vil imidlertid alligevel ikke den hele Lære om Kjøbekontrakters og andre obligatoriske Retshandlers Thinglysning kunne faa, saalænge man ikke har en lignende Regel som den tyske, at kun med Samtykke af en i Grundbogen indtegnet Ejer — eller undtagelsesvis efter Rettens Bemyndigelse — kan Indtegning (Thinglysning) opnaaes. Først da vilde man nemlig have Sikkerhed for, at enhver thinglyst Kjøbekontrakt var kommen ind i Panteprotokollen med tilstrækkelig Retsgrund[1]).

Forøvrigt vil vistnok L. 11 April 1885 bidrage til efterhaanden at gjøre Thinglysning af Kjøbekontrakter meget sjeldnere end før, da dens væsentligste tidligere Grund derved er bortfaldt[2]).

Den nærmere Beskaffenhed af den Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand, som saaledes antages erhvervet ved Kjøbekontraktens Thinglysning, hvor denne maa formodes skeet med Sælgerens Samtykke, er forøvrigt heller ikke ganske sikker. Den tidligere antagne Mening, at Indehaveren af en ældre uthinglyst Kjøbekontrakt altid kunde fordrive

---

[1]) Jfr. hermed Hagerup Panteret S. 92 og om Grundb. S. 51 og 59. Ret til Overdragelse af Ejendom kan ogsaa efter de nyeste tyske Love heftes paa Godset gjennem Indtegning; jfr. Dernburg pr. Priv. I §§ 184—5.

[2]) Dette er ogsaa allerede udtalt i det Foredrag, som ligger til Grund for den ovennævnte Oth. Prop. af 1877.

Indehaveren af den thinglyste yngre, bortfalder vistnok sammen med sit Grundlag: den ældre Kjøbekontrakts almindelige Fortrin for den yngre[1]). Men derimod kan der fremdeles spørges, om den thinglyste Kjøbekontrakt gaar foran et yngre thinglyst Skjøde, naar dette er en Fuldbyrdelse af en ældre (uthinglyst) Kjøbekontrakt. Dette kunde synes urimeligt, fordi Tredjemand, da han indgik sin Kontrakt, jo aldeles ikke kunde kjende det senere Salg og ved Modtagelsen af sit Skjøde alene har faaet sin Ret fuldbyrdet[2]). Men dette kan dog ikke være afgjørende, aldenstund den thinglyste Kjøbekontrakts Fortrin for senere frivillige Retsstiftelser ikke er grundet paa Tredjemands Adgang til Kundskab om den i det enkelte Tilfælde, men derpaa, at dens Thinglysning uden videre paalægger enhver senere frivillig Erhverver — uanseet Arten eller Styrken af dennes Ret — den Pligt at vige for vedkommende Kjøbers Ret til at blive Godsets Ejer[3]). Anvendt paa det yngre Skjødes Indehaver vil da dette sige, at han, naar den thinglyste ældre Kjøber har opfyldt de overtagne Vilkaar, enten maa udstede Skjøde til denne eller maa taale sit Skjøde aflyst til Fordel for et Skjøde, udstedt fra Sælgeren til den fortrinsberettigede Kjøber. Til dette Resultat leder ogsaa Analogien fra Reglerne om den thinglyste Arrest. Som Arresthaveren maa da den thinglyste Kjøber ligeledes være fortrinsberettiget ligeoverfor den nævnte Tredjemands Konkursbo.

Det er i det foregaaende forudsat, at det thinglyste Brev ikke blot i Navnet, men i Virkeligheden ikke er mere end en Kjøbekontrakt — altsaa en obligatorisk Forpligtelse til at

---

[1]) Jfr. Obl. sp. D. I. 60 ff. Derfor indtræder heller ikke her det bekjendte underlige Sammenstød, som bl. a. er udviklet i Hallager Obl. I. 214—15 (jfr. derom H. Schlytter i U. f. L. I. 393—4); derimod kan lignende Sammenstød finde Sted i andre Tilfælde; jfr. Aagesen Progr. 1866 S. 80.

[2]) Jfr. Aagesen Progr. 1871 S. 55—6, Scheel II. 226; ovenfor S. 209.

[3]) Dette er ogsaa, forsaavidt angaar et Pantebrev, der var indgaaet før Kjøbekontrakten, men først thinglyst efter dens Thinglysning, antaget i en dansk HRD. af 1863, jfr. Aagesen om Singulærsukc. S. 82.

overdrage Ejendomsretten — og selv intet Skjøde. Er derimod trods Navnet det sidste Tilfældet, da er det klart, at Thinglysningen har samme Virkning som ved almindelige Adkomstbreve[1]). Og dette Tilfælde har især tidligere ofte indtruffet, dels af Uvidenhed, dels af Lyst til at omgaa Stempel-Lovgivningen og andre tvingende Lovbud[2]). Ogsaa efter L. 11 April 1885 § 8 maa vistnok, hvor Brevets egne Udtryk efterlader Tvivl, Formodningen være for, at «Skjøde» er ment, naar det er skrevet paa det herfor paabudne stemplede Papir.

Thinglyste Kontrakter om Overdragelse af Brugsret vil man vistnok tillægge samme Virkning som thinglyste Kjøbekontrakter; jfr. ogsaa L. 11 April 1885 §§ 8 og 9. Men de allerfleste af dette Slags Dokumenter, navnlig de almindelige Lejekontrakter, er i Virkeligheden tillige det endelige Hjemmelsbrev og ikke blot en obligatorisk Retshandel.

Hvad angaar Pantekontrakter, da har HRD. 13 Sept. 1865 i Rt. S. 746 (U. f. L. V. 101) negtet deres Virkning

---

[1]) Jfr. hermed især Aagesen Program 1871 S. 57—8. Denne Forfatter hævder forøvrigt den Mening, at Kjøberen, som i Henhold til en thinglyst Kjøbekontrakt har tiltraadt Godset, men ikke har Ret til at kræve Skjøde før Kjøbesummens Betaling, siden kan skaffe sig en fuldt beskyttet Ejendomsret ved at thinglyse Kvitteringen for Kjøbesummen — altsaa som ved et Skjøde med *pactum reservati dominii* (jfr. især Progr. 1871 S. 58, 62—3, 68—9). Mod denne Mening — som bidrager til at udviske Lovens Skjødebegreb og den naturlige Forskjel mellem Kontrakt og tinglig Overenskomst — se især Matzen dansk Tingsret S. 216 ff.

[2]) Her sigtes særlig til Nødvendigheden af Skylddeling før Thinglysning af Parcellers «Afhændelse». Skjønt der ikke her er Stedet til at behandle de herhen hørende Spørgsmaal nærmere, skal dog bemærkes, at Thinglysning af en «Kjøbekontrakt» paa saadan Parcel ialfald ikke bør foretages før Skylddeling, naar den i dette Stykke efterlader Tvivl om Retshandlens Art. Er den alligevel foretagen, kan Hjemmelsbrevet ikke opretholdes som thinglyst Skjøde (altsaa ogsaa ligeoverfor Sælgerens Kreditorer, jfr. ovenfor S. 215—16); men der opstaar da Spørgsmaal om at gjøre det gjeldende som thinglyst Kjøbekontrakt, og dette afhænger da igjen af, om en saadan efter den praktiske Betydning, den har faaet, ikke maa ansees som «Afhændelse» efter Fdn. 18 Dcbr. 1764 og andre hidhørende Lovbud; jfr. dog «Overdragelses-Dokument» i L. 4 Juli 1884 § 4, sammenholdt med L. 11 April 1885 § 8.

mod en Tredjemand, som først ved sit Skjødes Thinglysning var bleven vidende om en saadan Kontrakt og dens Thinglysning. Men der kan vel neppe lægges mere i denne Dom end, at Thinglysningen kun frakjendes Retsvirkning, naar Pantsætteren ikke kan ansees for at have samtykket i den, og at man ikke lettelig her vil formode saadant Samtykke [1]). Hvor dette foreligger, er det derimod vistnok, for at bringe Sammenhæng i Reglerne, nødvendigt at antage samme Retsvirkning som ved Thinglysning af Kjøbekontrakten.

IV. Der er efter vor Ret intet til Hinder for, at man med bindende Virkning for Tredjemand knytter Overdragelse af thinglyste tinglige Rettigheder til hvilkesomhelst suspensive eller resolutive Betingelser, naar kun disse er thinglyste sammen med selve Retsstiftelsen [2]). Rigtignok stemmer ikke dette med strenge Fordringer til Panteprotokollerne, da Tredjemand ikke af disse vil kunne erfare Betingelsens Indtræden, og i nyere fremmede Grundbogslove er derfor Indtegning af saadanne Vilkaar forbuden. Men saa strenge Fordringer har vort Thinglysningsvæsen ikke i det hele stillet; de er fyldestgjorte, naar kun Betingelsens Tilværen kan sees af Protokollen, og Tredjemand derved er bleven advaret [3]). — Det maa ellers

---

[1]) Jfr. hermed Hagerup Panteret S. 91—2 og 371 Note 3. Den ovennævnte Dom gjaldt en Aftale i en Byggekontrakt, hvorved Gaardens Ejer forpligtede sig til at udstede Pantebrev til Bygmestren for Vederlaget, naar Arbeidet var færdigt. Se ellers ogsaa HRD. 11 Febr. 1865 i U. f. L. IV. 285 om Panteret grundet paa Auktionskonditioner.

[2]) Jfr. ved Løsøre Obl. sp. D. I. 52 ff.

[3]) Medens der i det hele ellers er Enighed herom (jfr. Hallager I. § 58), har der i den danske Literatur været en indgaaende Meningsvexel om, hvorvidt der i et Skjøde kan indtages den resolutive Betingelse, at Ejendomsretten falder tilbage, hvis ikke Kjøbesummen berigtiges inden en vis Tid. Dette har overensstemmende med den herskende Lære været forsvaret af Aagesen Progr. 1871 S. 63 ff. (jfr. Progr. 1872 S. 37 ff. og om Singulærsukc. S. 160), men udførlig imødegaaet af Matzen dansk Tingsret S. 220 ff., som kun vil tilstaa et saadant «Skjøde» Virkningen af en Kjøbekontrakt; jfr. ogsaa C. Ussing i T. f. R. III. 200; se derimod igjen Torp Tingsret S. 262 ff.

erindres, at ved suspensivt betingede Overdragelser regnes, saafremt Betingelsen siden virkelig indtræder, Prioriteten i Sammenstød med Tredjemands imidlertid thinglyste Rettigheder og med mellemkommende Konkurs, som sædvanligt, allerede fra Thinglysningen[1]). Indtræder Betingelsen ikke, eller bliver den umulig, ansees Retsoverdragelsen som ikke foregaaet, og heri maa da naturligvis ogsaa de Tredjemænd, som imidlertid har faaet en ny Rettighed overdragen af den betingede Erhverver, finde sig, da de var advarede gjennem Thinglysningen.

V. Det ansees hos os tilladt gjennem samme Handling (Hjemmelsbrev) at overdrage flere tinglige Rettigheder over samme Gods[2]). Det er saaledes ganske hyppigt, at Skjødet tillige er Hjemmelsbrev for en Afgiftspligt, Føderaad o. desl[3]). Da det her er let at at overse Heftelsen ved Registreringen, maa det i dette Tilfælde saameget mere fordres, at den Hensigt at stifte en tinglig Ret fremgaar utvetydig[4]). Paa lignende Maade er det tilladt i samme Brev at overdrage en tinglig Ret over flere Godser. Men isaafald maa de enkelte Ejendomme naturligvis særlig nævnes. Forsømmes dette ved

---

[1]) Jfr. hermed Hagerup Panteret S. 370 ff.; se ogsaa Aagesen Progr. 1871 S. 35—7.

[2]) Se herom nærmere Hallager Obl. I § 68 og de der anførte Domme, som forlængst har fastslaaet denne tvivlsomme og praktisk uheldige Regel.

[3]) Et andet hyppig forekommende Exempel er Paaheftelsen af en Servitut til Fordel for Hovedbruget ved Salg af en Parcel. Det ansees vistnok i Praxis stundom tilstrækkeligt, at Servituten nævnes i den thinglyste Skylddelings-Forretning uden tillige at forbeholdes i Skjødet, da den jo er kommen i Betragtning ved Skyldens Fastsættelse, og det saaledes kan siges, at den overdragne Ejendomsret indskrænker sig til det, som betegnes med Parcellens Skyld, altsaa med Udelukkelse af vedkommende Havneret o. s. v. Men dette er nu i hvert Fald en meget uklar Stiftelse af Servitut, og man bør fordre dens Nævnelse i Skjødet. Ialfald maa den udtrykkelig anmærkes i Realregistret, da den ellers altfor let vil undgaa Tredjemands Opmærksomhed; jfr. ovenfor S. 111.

[4]) Heller ikke dette har altid været fastholdt af Praxis; se saaledes HRD. i Rt. 1857 S. 409, 1867 S. 804 U. f. L. VII. 179, jfr. U. f. L. VIII. 12, 39), jfr. U. f. L. IV. 285.

Pantsættelse, er denne ifølge L. 12 Okt. 1857 § 4 ugyldig, hvilket dog vel kun er skrevet til Fordel for Tredjemand[1]). Ved andre Retsstiftelser kan neppe det samme antages (jfr. L. 5. 1. 9), medmindre Forsømmelsen har hindret Retsskriveren fra sædvanlig Registrering, jfr. ovenfor S. 187—8 og nedenfor Note 3.

VI. Det er ovenfor S. 81 ff. forklaret, at, uagtet i Almindelighed egentlig intet er til Hinder for Thinglysning af mundtlige Overdragelser, er dog praktisk taget den tinglige Overenskomst, som thinglyses, næsten altid skriftlig, altsaa et Hjemmelsbrev. Med Hensyn til dettes Form maa mærkes, at det skal indeholde en klar Betegnelse af vedkommende faste Gods med Navn, Matrikul-Numer og Skyld[2]). I Særdeleshed er dette nødvendigt, hvor Hjemmelsbrevet omfatter flere Godser, for at Retsstiftelsen kan blive anført paa hver Ejendoms Folium[3]).

---

[1]) Jfr. Hagerup Panteret S. 205.

[2]) Se L. 17 Decbr. 1836 § 1, L. 6 Juni 1863 § 37, jfr. L. 15 Juni 1878 § 4 og ovenfor S. 104, 160 ff. Om Virkningen af, at dette forsømmes, se ovenfor S. 92, 110, 187—8. Se ogsaa Skr. 3 Juni 1853 og dansk HRD. 8 Sept. 1821 (Jur. T. II. 2. 110 ff., IV. 2. 251) om, at et thinglyst Skjøde, hvis Betegnelse af Ejendommen var for uklar til, at Retsskriveren kunde forstaa, hvilken var ment, ikke gaar foran senere Breve. Se dog nu ogsaa HRD. 14 Dcbr. 1892 i Note 3 nedenfor. — Om Strid mellem de forskjellige Betegnelser i samme Hjemmelsbrev se HRD. i Rt. 1871 S. 54, hvor Fortrinet gaves til Matr.-No. og Navn, som passede paa en Del, medens Skylden passede paa det hele Brug; se HRD. i Rt. 1880 S. 442 om Strid mellem Skyld og No.; jfr. ogsaa HRD. 22 Mai 1861 i Rt. S. 414 og den nysnævnte HRD. 14 Dcbr. 1892. Jfr. Hagerup Panteret S. 212.

[3]) Her maa imidlertid nu nøje mærkes en (endnu utrykt) HRD. 14 Dcbr. 1892 (jfr. Mgbl. 1890 No. 703, hvor Kristiania Byrets Dom af samme Indhold findes), hvor en mildere Mening er fulgt end den ovenfor S. 187—8, jfr. Note 2 antagne. Et ældre thinglyst Pantebrev lød paa «vor Anpart i Berger Skov og Gaard Matr.-No. 63 Løbe No. . . (her fulgte 5 No.) . . . af Skyld . . .»; denne sidste var virkelig alle nævnte Ejendommes samlede Skyld, medens Løbe-No. kun passede paa 3 Gaardparter af Navnet Berger, men slet ikke paa «Berger Skov», som bestod af 2 særskilte Løbe-No. under samme Matr.-No., men hverken i Panteregister eller Matrikul havde dette Navn. Heftelsen, som var protokolleret i Thingbogen uden Matr.-No. og Skyld, blev da heller ikke anmærket paa dens Folium eller

Hjemmelsbrevet ved de frivillige Retsstiftelser er i Almindelighed et Originaldokument, men kan dog ogsaa være en Gjenpart, en Udskrift af en Protokol (f. Ex. af et Kommissionsforlig [1]), jfr. dog Forligelsesl. 1824 § 65) eller, paa gammel Maade, Vidnernes Erklæring om Retsoverdragelsen (jfr. L. 11 April 1885 § 8). Det kan her mærkes, at, hvor Hjemmelsbrevet udstedes af en Fuldmægtig, maa det ledsages af Fuldmagt — medmindre en saadan tidligere er thinglyst eller den, f. Ex. Værgemaal paa Landet, er vitterlig — for at hindre «Mangels-Paategning» af Retsskriveren.

Hjemmelsbrev paa Ejendoms- og Brugsret maa i Almindelighed skrives paa stemplet Papir. Ny Overdragelse af Rettigheden kan derfor ikke, ialfald uden ny Stempling, ske igjennem Paategning paa det tidligere Hjemmelsbrev, ligesaa lidt som dette fra først maa lyde paa Ihændehaveren eller levne Erhververens Navn *in blanco*, jfr. Stpll. 9 Aug. 1839 § 5, 11 April 1885 §§ 3, 9. Ved Pantebreve gjelder det almindelige Forbud i Fdn. 14 Maj 1754 § 4.

Hjemmelsbrevets Form forøvrigt afhænger kun af Forretningsskikken. Herved kan mærkes, at vort sædvanlige, dispositive Hjemmelsbrev historisk har udviklet sig hos os lige fra det 13de Aarhundrede (jfr. S. 58—9), og at man nu efter i flere Aarhundreder at have brugt meget vidtløftige Formularer, atter ligesom i den ældste Tid bruger langt mere kortfattede Breve [2]), idet man nu stedse mere søger at kaste

---

paa senere thinglyste, den vedkommende Breve.. Alligevel gav HR.s Flertal (4 mod 3) den Fortrinsret i «Berger Skov» foran Pantebrev, som tydelig lød paa denne alene. Ved HRD. i Rt. 1870 S. 740 blev en underliggende Skovteig, som havde særskilt Matr.-No., ikke anseet indbefattet i Pantsættelsen, som lød paa «underliggende Herligheder»; dette var dog nærmest et Fortolkningsspørgsmaal.

[1]) Om Domme istedetfor Hjemmelsbrev, hvor Medkontrahenten negter at udstede saadant, se ovenfor S. 132.

[2]) Som Prøve paa et dispositivt Hjemmelsbrev («aabent Brev») fra 14 Aarhundrede meddeles følgende i Oversættelse:

1335 (DN. XII. 64): «Alle Mænd, som dette Brev ser eller hører, sender Gudmund Baardsen, Korsbroder ved Kristkirken i Bergen, Guds og sin Hilsen. Jeg kundgiør eder, at jeg solgte Hustru Margrethe Stefnisdatter 2 Maanedsmats Bol i Reidseter, som ligger i

alle overflødige Udtryk væk. Forøvrigt maa der her henvises til Formularbøgerne [1]).

§ 30.

Fortsættelse. *Hvorvidt det faste Gods maa komme i Erhververens Besiddelse, for at det thinglyste Hjemmelsbrev skal faa fuld Retsvirkning mod Tredjemand.*

I. Det er tidligere forklaret, at Thinglysningens Nødvendighed i Regelen ikke bortfalder af den Grund, at det

Ullensvangs Sogn, til evindelig Eje for 3 Mærker brændt Sølv, som hun betalte mig strax, nærværende disse Mænd Torsten Finssøn og Fredrik Arnesøn, og til sandt Vidnesbyrd satte jeg mit Segl og fornævnte Mand sit Segl for dette Brev, som blev gjort o. s. v. (Dateringen).

Allerede i samme Aarhundrede finder man ofte bl. a. Hjemmelsklausulen indtaget, navnlig i Udtryk som «frit og ankeløst (eller «hjemlet») for hver Mand til evindelig Ejendom» eller udførligere, jfr. S. 53 Note 1 og 3. Efterhaanden blev Hjemmelsbrevene stedse vidtløftigere, navnlig gjennem en Opregning af alle Gaardens Herligheder (S. 54 ff.). Dette vedblev endnu gjennem Størstedelen af det 18de Aarhundrede (jfr. ogsaa Fdn. 30 April 1692 § 3, hvor denne Opregning fra Skjøderne har fundet Vej til Loven: «Kongens Gaarde . . . med alt deres Til- og Underliggende af Ager, Eng» o. s. v.), og brugtes ganske kritikløst uden Hensyn til Godsets Art, jfr. Reskr. 28 Sept. 1754, at Kjøberne af Rydningspladse ikke er berettigede til noget af Almennings-Skoven, uagtet i deres Skjøder «efter den almindelige Skjødestil findes anført, at med Gaarden følger den Skov og Mark, som dertil ligget haver».

Som Prøve paa et Skjøde fra vor Tid hidsættes:

«Undertegnede gjør vitterligt at have solgt, ligesom jeg herved skjøder og afhænder til N. N. den mig ved Skjøde thinglyst . . . . hjemlede Gaard (Navn, Matr.-No. og Skyld) i . . . . Thinglag for en Kjøbesum af . . ., som dels er afgjort ved Overtagelse af ældre Heftelser, dels betalt kontant. Og skal derfor ovennævnte Gaard herefter være N. N.s Ejendom, for hvilken jeg forbliver hans Hjemmelsmand efter Loven». Som antydet gjøres det nu ofte endnu kortere, idet flere af de ovennævnte Udtryk uden Skade kan bortfalde, saaledes ogsaa Hjemmelsklausulen. Det vil sees, at denne har holdt sig (om end i anden Form) fra den ældste Tid, og at der i det hele ikke er nogen væsentlig Forskjel mellem Nutidens Skjøder og de aabne Breve fra 14de Aarhundrede.

[1]) Se nu især Rolfsens Formularbog 5 Udg. ved A. Færden S. 188.

faste Gods allerede er kommet i Erhververens Besiddelse (jfr. ovenfor S. 128—9, 177). Et ganske andet Spørgsmaal, som her skal behandles, er det, om Besiddelsens Overgang ved Siden af Thinglysningen er nødvendig for den fulde tinglige Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand.

Her maa sondres mellem de tinglige Rettigheder, hvor den Raadighed over Godset, som udgjør deres Indhold, forudsætter, at Besiddelsen er hos deres Indehaver, og saadanne, hvorved dette ikke er Tilfældet.

Disse sidste — saasom Underpant, Føderaad, Grundbyrder, visse Servituter, Forskjøbsret o. desl. — er selvfølgelig fuldt beskyttede gjennem lovligt Hjemmelsbrevs Thinglysning, uden at der spørges efter Besiddelsesstanden. Dette flyder jo af selve disse Rettigheders Væsen, naar de først engang er anerkjendte af Lovgivningen. Det er ogsaa Thinglysningsvæsnet, som har tilladt uden Skade at give disse Rettigheder Virkning mod Tredjemand, og ved Løsøre, hvor denne Institution kun undtagelsesvis anvendes, og hvor i Regelen alene saadanne Rettigheder gjelder mod Tredjemand, som finder et Udtryk i Besiddelsesstanden, kan de derfor i Almindelighed ikke stiftes med tinglig Retsbeskyttelse.

II. Anderledes staar Spørgsmaalet ved de Rettigheder, til hvis Væsen det egentlig hører, at Besiddelsen i en eller anden Form udøves af deres Indehaver. Dette gjelder først og fremst om Ejendomsretten. Denne kræver efter sin Natur for at være virkelig en Ejendoms-Besiddelse — enten udøvet umiddelbart af Ejeren selv eller middelbart gjennem andre (Fuldmægtige, Lejere og andre Brugere *alieno nomine*). Mangler den, mangler ogsaa den faktiske Raadighed over Godset. Hvis den derfor fremdeles er hos Hjemmelsmanden, synes den tinglige Retshandel endnu ikke engang mellem Parterne at være færdig. Viljeserklæringen er vistnok afgiven; men den er ikke fuldbyrdet, idet den faktiske Tilstand er uforandret. Og er Rettigheden ikke i Forholdet mellem Parterne endelig overdragen, synes den ej heller at kunne kræve Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand; ellers vilde Proformaværk kun altfor meget begunstiges. Denne Opfattelse — som ligger til Grund for den ialfald indtil den sidste Tid almindelig opstillede Fordring om Besiddelsens Overgang ved afhændet

Løsøre (jfr. Obl. sp. D. I. 110 ff.) — er det, som har fremkaldt den gamle danske Regel om, at ogsaa det afhændede faste Gods skal «følge» Erhververen, og opretholdt denne endnu i Lovbogen ved Siden af den nye Fordring om Thinglysning, se L. 5. 3. 43 (DL. 32).

Dennes Hovedindhold er, som nærmere udviklet i Obl. sp. D. I. 106—9, jfr. III. 32—3, ifølge den rette Fortolkning[1]), at Ejendoms-Besiddelsen til det faste Gods skal være gaaet over paa Kjøberen o. s. v., hvis det thinglyste Skjøde o. s. v. skal faa sin sædvanlige Virkning som saadant. Denne Regel har imidlertid vistnok aldrig været praktisk gjeldende i Norge[2]). Som ovenfor forklaret (jfr. især S. 52) var det i det 17de Aarhundrede ialfald forlængst sikker norsk Ret, at Ejendomsretten saavel ved fast Gods som ved Løsøre gik over uden Besiddelsen, og denne Regel søgtes endog hævdet af den

---

[1]) Denne er nu ogsaa i det væsentlige tiltraadt af J. Lassen i T. f. R. I. 219; se ogsaa Kjer om Overdragelse af Ejendomsret o. s. v. (Aarhus 1889) S. 113—19, hvor yderligere Oplysninger til Styrkelse af denne Fortolkning meddeles (det nysnævnte Skrift udkom omtrent samtidig med 1ste Hefte af nærværende Værk, hvorfor de tvende Fremstillinger er ganske uafhængige af hinanden). Derimod har Torp i sin sidst i 1892 udgivne danske Tingsret S. 304—6, endnu ytret Tvivl om Fortolkningens Rigtighed, navnlig fordi vedkommende gamle Domme er fra Begyndelsen af 17de Aarhundrede og altsaa ældre end Thinglysningsbudet for Landet, og man saaledes maaske ikke har fastholdt Besiddelsens Overgang efter Thinglysningens Gjennemførelse. Denne Tvivl synes dog at burde bortfalde, aldenstund Lovbogen, som dog noksom gjennemførte Thinglysningen, alligevel desuden har gjengivet disse ældre Dommes Grundsætning, tildels med deres egne Ord. Naar Forf. l. c. S. 307, jfr. 91, paastaar, at ogsaa 5. 3. 43 (32) ved «Besiddelse» (hvilket Ord forøvrigt ikke bruges i Artiklen) altid forstaar fysisk (umiddelbar) Besiddelse, da er denne Paastand noget overraskende efter de i Obl. sp. D. I. 107—8, 119, Noten, og i den sammesteds anførte Literatur givne Forklaringer (jfr. især Matzen dansk Tingsret S. 263, jfr. 73—74).

[2]) Om Artiklens nuværende praktiske Anvendelse i Danmark se paa den ene Side Matzen dansk T. S. 260, 263—4, hvor den fremstilles som væsentlig overensstemmende med den ovennævnte Fortolkning, og paa den anden Torp l. c. S. 310, hvor Art. paastaaes at være et dødt Bogstav.

norske Lovkommission i 1682 (se I. 105—6 i Noten). Man havde i den nærmeste Tid efter Lovbogen vistnok fremdeles vanskeligt nok for fuldt at gjennemføre i Norge det endnu forholdsvis nye Bud om Thinglysning af Hjemmelsbrevet. At man desuden skulde have søgt at føre ud i Livet Lovens her i Landet ganske nye Fordring om, at Godset desuden skulde følge den nye Ejer, er aldeles usandsynligt. Disse to store Vilkaar for Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand passer overhovedet slet ikke sammen. Jo mere Thinglysnings- og Protokollationsvæsnet udvikles og gjennemføres, og jo længere Slægt efter Slægt vænnes til at stole paa Grundbøgernes Oplysning om Ejendomsforholdet, des urimeligere vil det forekomme Forretningsverdnen, at man tillige skal undersøge Besiddelsesstanden, og dette vil naturligvis føles endnu stærkere i et Land, hvor den sidste Fordring fra gammel Tid har været ganske ukjendt. Men afgjørende blev her Grundsætningens egen Affattelse i Loven. Ved Hjælp af de imidlertid fremdragne historiske Fortolkningsmidler lader dens Vanskeligheder sig vistnok nu overvinde. Men det var ikke at vente, at Regelen, saalænge man kun havde Ordlyden i 5. 3. 43 at holde sig til, skulde blive forstaaet i et Land, hvor man her var uden al historisk Overlevering. Og da man endelig fik Videnskabens Fortolkning[1]), var denne dels for

[1]) Vore allerførste Theoretikere (jfr. ellers Oversigten hos Hagerup om Tradition S. 80, som dog ikke er fuldstændig) saa i 5. 3. 43 nærmest kun en Regel om, at *pro forma*-Overdragelser var ugyldige trods Thinglysningen, se Hesselberg § 201, jfr. ogsaa Hedegaard Anm. til L. 5. Bog S. 437—8. Men allerede Kongslew (II. 274 og især 134) lægger langt mere Vægt paa Besiddelsens Overgang, og de derpaa følgende Forfattere, Nørregaard III. 84—5, Brorson til Lovens 5te Bog I. 334—6 (dog mere uklar) og Hurtigkarl II. 2. 109, fortolkede Art. ikke væsentlig forskjellig fra den i Obl. sp. D. I. 106 ff. fremstillede Opfattelse; jfr. dog Lassen i N. J. A. XVI. 106 (derimod Ørsted Hb. I. 327—8). Ørsted gik derefter til den modsatte Yderlighed af de ældre Fortolkere og lærte, at 5. 3. 43 endog opstillede den urimelige Fordring om Overgang af den fysiske Besiddelse til Erhververen, med Udelukkelse af *constitutum possessorium*, jfr. N. J. A. XXIV. 148 (i sin Anmeldelse af Hurtigkarl, 1818), Hb. IV. 377, 384—6; jfr. ogsaa P. G. Bang i Jur. T. XVII. 1. 107—8. Larsen II. 1. 309—10 og Gram I § 33 følger

vaklende, dels for urimelig til at kunne faa Indflydelse paa Retslivet, som herved endog styrkedes i sin Overseen af Besiddelsesstanden ved fast Gods eller af L. 5. 3. 43. Denne Artikel har derfor i Norge kun faaet liden praktisk Betydning. Man har nemlig i den gjerne kun søgt en lovbestemt, om end afbevislig Formodning for, at, hvis Sælgeren i længere Tid uforandret er vedbleven i Besiddelsen eller har forbeholdt sig Brugen af det faste Gods for bestandig eller paa ubestemt Tid uden Vederlag[1]), maa det thinglyste Skjøde ansees som udstedt paa Skrømt og derfor efter Omstændighederne enten uden videre blive ganske ugyldigt, ialfald som tinglig Retshandel[2]), eller bedømmes som den virkelig mente Retshandel, f. Ex. en *dispositio mortis caussa*[3]). Ialfald er det utvivlsomt, at en strengere Fortolkning[4]) nu vilde være

---

Ørsted. Hallager I. 1ste Udg. S. 218 indrømmer, at Art. egentlig kræver formelig Overleverelse, men at man maa bortse derfra; jfr. Note 4. Se ellers ovenfor I. 109 Note 1. Naar det her heder, at ogsaa Ørsted var tilbøjelig til at overse Artiklen, da sigtes dermed til, at hans Fremstilling havde givet Forf. Indtrykket af, at han ikke vilde tillægge den synderlig praktisk Betydning; (jfr. navnlig hans dermed i Sammenhæng staaende Behandling af Overleverelsen ved Løsøre). Men dette Indtryk turde dog være mindre rigtigt, se især IV. 386.

1) Saafremt Sælgeren kan bevise gyldige Grunde herfor, opretholdes altsaa Skjødet, f. Ex. naar en sygelig Fader ønsker i levende Live at ordne sit Bo og derfor skjøder Gaarden til ældste Søn, men paa Grund af dennes Ungdom længe vedbliver Brugen uforandret.

2) Der kan altsaa være Tale om at opretholde det som thinglyst Kjøbekontrakt.

3) I dette Tilfælde vil det jo forøvrigt ogsaa i Almindelighed kunne kuldkastes af Arvingerne, da det naturligvis sjelden vil være affattet i Testament-Formerne; jfr. hermed Hallager Obl. I. 2 Udg. 243—4, Hagerup om Tradition S. 95—6. Det vil altsaa sees, at den praktisk gjeldende Fortolkning medfører en lignende Indskrænkning i Artiklens Omfang som den, man søgte at indlægge i det norske Udkast til Lovbogen.

4) Vor praktisk gjeldende Hovedregel udtrykkes vistnok ganske rigtig ved den hos Hallager I § 60, jfr. II. 38, udtrykte Opfattelse, at det var en rimelig Følge af den nyere Tids Gjennemførelse af Thinglysningens Nødvendighed, at man maatte se bort fra 5. 3. 43 og i Forhold til Tredjemand anse Besiddelsesstanden for noget rent

umulig at gjennemføre ligeoverfor en ældgammel Sædvaneret. Og i Forhold til godtroende Tredjemand, som atter har faaet

---

uvæsentligt ved faste Ejendomme, hvor det nu alene kom an paa, hvad Thingbøgerne udviste, og hvem der i disse stod som Ejer (dette findes allerede i den første, lithogr. Udgave af H.s Forelæsninger af 1844). — Om Højesterets Fortolkning af 5. 3. 43 kan oplyses følgende:

HRD. 5 Dcbr. 1815 (utrykt) opretholdt et Skjøde, som var angrebet paa Grundlag af 5. 3. 43, idet Voteringen kun ansaa Artiklen skreven mod Proformaskjøder; her var der et rimeligt *constitutum possessorium*, da Sælgeren kun antoges at vedblive Brugen paa den umyndige Kjøbers og Plejesøns Vegne. — HRD. 17 Maj 1816 (utrykt). Ved et thinglyst Skjøde af 1813, hvorved Sælgeren forbeholdt sig Brugen i 6 Aar (ligesom han ogsaa vedblev den), solgtes en Gaard, som 1812 var solgt ved uthinglyst Kjøbekontrakt; Flertallet kjendte Skjødet ugyldigt, men paalagde Sælgeren at udstede nyt Skjøde til den ældre Kjøbekontrakts Indehaver — dog paa meget forskjellige Grunde, idet man dels fandt, at Skjødet stred ligefrem mod 5. 3. 43, dels, at dets Forbehold om Brugen betegnede det som Proformaværk, dels, at den yngre Kjøber var vidende om den ældre Kjøbekontrakt. — HRD. 14 Febr. 1822 (utrykt). En Fader havde 1809 skjødet Gaarden til sin Søn bl. a. mod Føderaad, men vedblev at bruge den til 1811 alene og siden i Fællesskab med Sønnen (og Enke) til sin Død 1820, uden at tage Føderaad. Paa Skiftet paastodes Skjødet kjendt ugyldigt bl. a. efter 5. 3. 43. Dette tog 3 Voterende til Følge; men Flertallet (5) opretholdt Skjødet, idet den fortsatte Brug bl. a. ansaaes som Erstatning for Føderaad; af disse udtaler Justitiarius, at han ikke fandt 5. 3. 43 anvendelig ved Overdragelse i god Tro. — HRD. 10 Dcbr. 1828 (utrykt). En Fader skjødede 1795 Gaarden til ældste Søn med Forbehold af selv at bruge den, saalænge han ønskede, og af Ret for Enken til at bruge Halvdelen efter hans Død. Faderen afstod dog Halvdelen efter 8 Aar; men den anden Halvdel vedblev han og siden hans Enke at bruge uforandret. Efter hendes Død paastod Medarvingerne Skjødet kjendt ugyldigt for denne Halvdel af Gaarden. HR. (7 mod 1) opretholdt det dog, idet Flertallet dels paaberaabte Undtagelsen i 5. 3. 43 «Testament» (Formen herfor var ej iagttagen), dels den herskende Fortolkning, at Sælgeren kunde vedblive Brugen under anden Titel, dels at Art. kun sigtede til Svig mod Kreditorer. (Disse Domme er væsentlig meddelte efter Højesteretsassessor Reimers' velvillige Oplysninger af Voteringsprotokollerne). — HRD. 5 Novbr. 1870 i Rt. S. 806 og U. f. L. X. 512: et Gavebrev paa en Gaard, hvorved Giveren forbeholdt sig Brugen til sin Død, opfattedes under Henvisning til 5. 3. 43 som en *disp. mortis c.* og ikke som

thinglyst tinglig Ret overdragen af Erhververen, vil man visselig heller ikke gjøre hin Formodning gjeldende (jfr. ovenfor S. 231—2). Det er vel ogsaa rimeligt at forstaa Hovedregelen i Konkursl. § 128, sammenholdt med Undtagelsen i dens 2det P., og maaske ogsaa Kollisionsreglerne i L. 12 Okt. 1857, som byggede paa den ovenfor udviklede Opfattelse af vor praktisk gjeldende Ret [1]).

III. Ved Lejerettigheder over fast Gods kan med endnu større Styrke anføres de samme naturlige Grunde som ved Ejendomsretten for ikke at erkjende Erhververen fuldt beskyttet ligeoverfor Tredjemand, førend han har tiltraadt det faste Gods. Uden Besiddelsen har Lejeren nemlig slet ingen Raadighed over dette; Retshandlen er altsaa ikke engang fuldbyrdet i Parternes indbyrdes Forhold, idet Udlejeren endnu har den væsentligste Del af sine Forpligtelser tilbage at opfylde, og Rettigheden synes derfor ikke at burde være beskyttet til Skade for Tredjemand. Omvendt vil sjelden nogen Tredjemand lide ved, at der foruden Thinglysning kræves Besiddelse af det lejede Gods; der vil nemlig være meget faa Tilfælde, hvor nogen Tredjemand udleder sin Ret fra Lejeren, og i disse maa han desuden i Regelen have Ud-

---

d. inter vivos, hvad det giver sig Udseende af at være. — HRD. 13 Marts 1873 i Rt. S. 384 (jfr. Rt. 1876 S. 407) kjendte et lignende Skjøde ugyldigt ligeoverfor Medarvinger, idet Flertallet (jfr. dog Rt. 1880 S. 136—7) synes at have sluttet sig til et Votum af Chr. Platou, hvor den i Texten forklarede, paa 5. 3. 43 støttede Lovsformodning er nærmere udviklet (S. 386). — HRD. 21 Juni 1879 i Rt. 1880 S. 133 opretholdt ogsaa ligeoverfor Medarvinger et uklart Skjøde, hvor Sælgeren havde forbeholdt sig Bestyrelsen af Gaarden paa Livstid, men dog saaledes, at det kunde ansees som *const. poss.* mod Vederlag og af Flertallet ialfald opfattedes som en alvorlig ment Ejendoms-Overdragelse *i. v.;* et Par Voterende, hvoraf en (I. Thomle S. 140—1) helt sluttede sig til Aagesens Fortolkning, stemte for Underkjendelse af det som Proformaværk. — Resultatet af disse Voteringer og Domme — hvoraf vistnok ingen er et skarpt Præjudikat — synes nærmest at være den ovenfor opstillede Lovsformodning eller ialfald ikke nogen videregaaende Opretholdelse af den oprindelige Regel i 5. 3. 43, jfr. især Rt. 1873 S. 386 og 1880 S. 142.

[1]) Jfr. ogsaa C. Hansteen i HRVot. Rt. 1880 S. 142.

lejerens Samtykke. Endelig er det først Besiddelsens Overgang, som afgjørende viser, at den thinglyste Lejekontrakt er det endelige Hjemmelsbrev og ikke blot Kontrakt (lig Kjøbekontrakt).

Ogsaa her synes tillige Lovbudene nærmest at kræve Besiddelsen. Efter NL. 5. 8. 16 (DL. 13) var al Husleje uden Thinglysning beskyttet efter Kontraktens Indhold ligeoverfor Tredjemand, forudsat, at Lejeren allerede var kommen i Besiddelse af Huset (Obl. sp. D. I. 80). Ved Husleje paa længere Tid blev denne Retstilstand forandret gjennem Fdn. 4 Dcbr. 1795 saaledes, at Besiddelse ikke længere er tilstrækkelig uden Thinglysning, medens Forordningen vistnok paa den anden Side forudsætter, at ogsaa Besiddelsen er gaaet over til Lejeren [1]). Denne Forudsætning har imidlertid ikke fundet noget klart Udtryk i Lovtexten, og i Norge er det forlængst blevet den sædvansmæssig gjeldende Regel, at en thinglyst Lejekontrakt af den almindelige Art — som altsaa ikke klarlig er bestemt til senere at afløses af et endeligt Hjemmelsbrev — allerede gjennem Thinglysningen har faaet den fulde Retsbeskyttelse ligeoverfor alle Tredjemænd : Udlejerens Konkursbo ligesaavelsom yngre Panthavere og Kjøbere. Hertil har man været ført ikke blot af lignende Grunde som ved

---

[1]) Dette har altid været den herskende Fortolkning i Danmark ligefra Ørsted Hb. V. 467, jfr. endnu Matzen dansk T. S. 375 ff.; se derimod nu Torp Tingsret S. 450 ff. Hallager sluttede sig i sine lithograferede Forelæsninger over den norske Obligationsret endnu til denne Lære. I sin trykte Udgave af 1859 (II. 37) fraveg han den, idet han vistnok fastholdt, at Fdn. alene handlede om de med Besiddelse forbundne Lejekontrakter, men at dermed intet var afgjort om de andre, for hvilke man maatte søge Regelen i de almindelige Grundsætninger for Thinglysningsvæsnet og Besiddelsen ved fast Gods. Fremstillingen bar imidlertid stærke Spor af den ældre Mening, og den blev derfor omarbeidet i nærværende Forf.s Udgave S. 40 ff. — I Danmark antages paa den ene Side, at thinglyst Lejekontrakt uden Besiddelse kun er beskyttet efter Reglerne om thinglyst Kjøbekontrakt, og paa den anden, at uthinglyst langvarig Lejekontrakt med Besiddelse vel er ubeskyttet ligeoverfor Skjøder o. s. v., men beskyttet ligeoverfor Kreditorer; jfr. saaledes Torp Tingsret S. 442 og 754 og ovenfor S. 175.

Skjøder, men ogsaa af en stærkere Trang til at sikre sig mod mellemkommende Forstyrrelser i Hjemmelsmandens Bo. Ved Leje gaar der nemlig næsten altid et længere Tidsrum hen mellem Hjemmelsbrevets Udstedelse og Husets Tiltrædelse (Faredag), og i dette er det ikke muligt saaledes som ved Salg at aftale et gyldigt *constitutum possessorium* til Fordel for Erhververen. Saafremt Lejeren ikke her gjennem Thinglysning skulde kunne sikre sig ligeoverfor mellemkommende Konkurs o. desl., vilde han derfor ofte uden egen Skyld være ilde stedt.

Forpagtningskontrakter behandles her som Husleje. Bygselbreve har allerede fra Lovbogen fulgt Regelen om Skjøder, jfr. 3. 14. 25[1]). Thinglyste Hjemmelsbreve paa Servituter, som ere forbundne med Brugsret, antages ogsaa fuldt beskyttede, uden at Brugens Udøvelse er paabegyndt[2]).

§ 31.

Om Ophør af Thinglysningens Retsvirkning.

Efter de fremmede Love, som har gjennemført Grundbøgernes offentlige Troværdighed, gjelder i Almindelighed en indtegnet Ret som bestaaende ligeoverfor godtroende Tredjemand, saalænge den ikke atter er udslettet eller ialfald ikke en Kjendsgjerning, som kunde bringe den til Ophør, er bogført, og det uanseet, om den ifølge materielle Retsregler allerede skulde være ophørt; omvendt gjelder en virkelig udslettet Ret som ophørt, uagtet den efter disse samme Regler endnu ikke skulde være det[3]).

Hos os er jo som Følge af Fdn. 9 Febr. 1798 en lignende Grundsætning anvendt paa Pantebreve, idet i stor Udstrækning den tinglige Rets Ophør ikke virker mod godtroende Tredjemand, medmindre den ophævende Kjendsgjerning kan sees af Brevet selv. Men i vort Thinglysningsvæsen raader en ganske

---

[1]) Jfr. Hallager Obl. II. 46—8. Om Husmandskontrakter se Obl. sp. D. I. 186 ff., 272—3; jfr. HRD. 17 Juli 1841 i Rt. S. 610.

[2]) Jfr. Aagesen om Singulærsukc. S. 164. hvor 5. 3. 43 ikke findes herpaa anvendelig.

[3]) Jfr. Hagerup Grundb. S. 38—9 og Panteret S. 469.

anden Grundsætning. Det er i de foregaaende §§ forklaret, at Thinglysningen af en Retsstiftelse ikke er tilstrækkelig for at gjøre den gjeldende til Fordel for godtroende Tredjemand, naar den selv mangler væsentlige materielle Vilkaar for sin Tilbliven. I Overensstemmelse hermed er da heller ikke Thinglysningen og Bogførslen tilstrækkelig til ligeoverfor Tredjemand at opretholde den engang vundne Beskyttelse, naar den thinglyste Rettighed selv er ophørt af en mellem Parterne gyldig Aarsag.

Denne Grundsætning vedkommer imidlertid kun selve Rettighedens endelige Ophør. At en tidligere Indehavers thinglyste Ret ophører alene for at gaa over paa ny Haand, hører ikke hid. Det er forhen (S. 154 ff.) forklaret, at der her i Almindelighed kræves ny Thinglysning for saadan Overførelse af Ejendomsret, Brugsret og Grundbyrder. Det samme maa gjelde, hvor Rettigheden tilbageføres til en tidligere Indehaver[1]). Sammenhængende hermed er det ogsaa, at, naar en saadan Ret for Indehaveren kun er stiftet som tilbagekaldelig, gjelder denne Indskrænkning ikke i Forhold til Tredjemand, naar den ikke selv har været thinglyst (jfr. ovenfor S. 128 og 244).

Det er altsaa ved de partielle tinglige Rettigheders endelige Ophør, den nævnte Grundsætning om Thinglysningens Utilstrækkelighed til alene at bevare en Ret egentlig kommer til Anvendelse (jfr. nedenfor S. 260—1). Det er dog paa den anden Side heller ikke uden Betydning, at en saadan Ret, skjønt i Virkeligheden ophørt (f. Ex. en indfriet Pante-Prioritet), fremdeles henstaar i Protokollerne som thinglyst. Navnlig vil Ejeren for at kunne overdrage nye Rettigheder over Godset ofte være nødt til at faa den ud af Protokollerne, og det er ligeledes af offentlig Interesse, at ikke disse bliver vildledende ved at opfyldes af tomme Heftelser. Lovgivningen kjender derfor en Handling, som ligefrem sigter til at omgjøre Thinglysningen ved Rettigheder, der i Virkeligheden

---

[1]) Om en Servituts og Grundbyrdes Overdragelse til det beheftede Gods' Ejer se nedenfor S. 261.

er ophørte, nemlig den saakaldte «Aflysning» med paafølgende Udslettelse, stundom den sidste alene. Herom nærmere i §§ 32 og 33.

I visse Tilfælde har imidlertid Lovgivningen ladet Ophøret af Thinglysningens Retsvirkning indtræde gjennem en særskilt Præskription. Ligeledes har den ved enkelte Lejligheder for at rense Panteprotokollerne paabudt saadant Ophør gjennem et Slags Præklusion. I disse Tilfælde foregaar derefter ogsaa en Udslettelse i Protokollerne, uden foregaaende Aflysning. Herom i § 34.

§ 32.

Fortsættelse. *Om Aflysning.*

I. Aflysning er en Art af Thinglysning, hvorved Ophøret af en forhen thinglyst Rettighed, Tilstand o. desl. kundgjøres. Efter den sædvanlige «Læsning» heraf — som selvfølgelig ved Rettigheder over fast Gods maa foregaa ved dettes Værnething — protokolleres den i Thingbogen[1]) og Pantebogen paa lignende Maade som almindelige Thinglysninger, og i den sidste indføres desuden det Dokument, som indeholder Hjemmelen for Aflysningen, saasom en Kvittering; stundom thinglyses det særskilt, f. Ex. en Dødsattest, Dom[2]). Desuden anmærkes Aflysningen i Margin ved det thinglyste Brevs Plads i Pantebogen (S. 97), ligesom den heri indførte Afskrift deraf overstryges (Fdn. 7 Febr. 1738 § 5). Endelig anmærkes den i den dertil bestemte Rubrik i Realregistret ved Siden af den oprindelige Extrakt; efter fuldstændig Aflysning overstryges denne ofte. Er Aflysningen kun partiel (for en Del af Pantesummen eller kun for en af de flere Rettigheder, Hjemmelsbrevet omfatter), sker lignende Anmærkning i Pantebog og Register, men uden nogen Udstrygning,

---

[1]) F. Ex. «Aflyst Pantebrev i Matr. No. 17 Aas i . . Thinglag, thinglyst 19 Marts 1876; ifølge Kvittering af . . .» Omtrent det samme udtales af Administrator ved «Læsningen» (Aflysningen) paa Thinget.

[2]) Disse bør vel Retsskriveren kunne kræve særskilt thinglyste. Det hele er dog kun et Sportelspørgsmaal.

jfr. forøvrigt Schemaet til Resol. 19 Juli 1848, ovenfor S. 106. Om Aflysningen giver Retsskriveren sit Vidnesbyrd paa det indsendte Dokument. Hvorvidt dette er det i sin Tid thinglyste Dokument, afhænger af Vilkaarene for Aflysning, hvorom nedenfor S. 264.

De ovennævnte Anmærkninger i Pantebog og Panteregister med eller uden Overstrygning kaldes Udslettelse (Fdn. 1738 § 5). Oprindelig var denne tilstrækkelig, idet den egentlige Aflysning synes at have været ukjendt (jfr. L. 1. 8. 4, Fdn. 7 Febr. 1738 §§ 5 og 6). Det blev imidlertid allerede i forrige Aarhundrede den sædvansmæssige Regel, som oftere ogsaa er forudsat af Lovgivningen [1]), at ingen kan opnaa Udslettelse af de paa hans Gods hvilende thinglyste Rettigheder uden at gaa gjennem Aflysning [2]). Denne Regel er ogsaa i fuld Overensstemmelse med Institutionen forøvrigt, idet jo Hovedvægten ligger paa selve Lysningen; navnlig passer Regelen godt ved de Dokumenter, som indeholder Hjemmel for Udslettelsen, og som jo paa en vis Maade thinglyses sammen med Aflysningen af selve Rettigheden [3]).

I de Tilfælde, hvor Retsskriveren paa Embeds Vegne har at udslette ældre Heftelser, sker dette derimod uden fore-

[1]) Jfr. Reskr. 25 Okt. 1782, Sportelregl. 11 Juni 1788 I § 22, Sportellov 13 Sept. 1830 §§ 30, 31, 152, L. 19 Aug 1845 § 2, jfr. § 1, Skr. 26 Maj 1846 m. fl.

[2]) Formodentlig er Aflysningen kommen i Brug snart efter Lovbogen. Allerede i Fdn. 7 Febr. 1738 § 2 bruges Ordet «Tillysninger», hvilket forudsætter «Aflysning» (jfr. Sportelregl. I § 22, Sportellov § 31), og i de ældste norske Realfolier fra Midten af forrige Aarhundrede findes tildels endog særskilt Rubrik for «Aflysninger»; jfr. Aubert Grundbøg. Hist. S. 205—6, 208, 211—13. I Literaturen har jeg først fundet Aflysning nævnt hos Nørregaard III. 346. Formodentlig har vel Budet i L. 1. 8. 4 om, at de indfriede Breve skulde indsendes til Udslettelse paa Thinget, efterhaanden fremkaldt en formelig Lysning deraf.

[3]) I enkelte Tilfælde kan det have en lignende Betydning som ved selve Retsbeskyttelsen at have et sikkert Bevis for det Tidspunkt, da Rettighedens Ophør bogføres; jfr. Læren om Opstigelsesretten ved Pant Hallager Obl. II. 310—1, jfr. dog Hagerup Panteret S. 397 ff.

gaaende Aflysning, alene gjennem Udslettelse; stundom kan han ogsaa ellers være berettiget dertil (se S. 269—70).

II. Gjenstanden for Aflysning og Udslettelse er kun thinglyste Rettigheder eller egentlig de thinglyste Hjemmelsbreve for disse. Ved hævdede Brugsrettigheder, hvorom intet findes i Panteprotokollerne, er Aflysningen derfor ikke brugelig eller nødvendig; de kan saaledes ophøre endelig uden Aflysning med bindende Virkning ogsaa for den herskende Ejendom, og det ikke blot gjennem Opgivelse, men formodentlig ogsaa gjennem Konfusion. Det samme maa vistnok antages ved Grundbyrder, hvis Stiftelse ikke er thinglyst[1]).

Heller ikke ved alle thinglyste Hjemmelsbreve er Aflysning anvendelig. Dokumenter, hvorved Ejendomsret overdrages, er saaledes i Regelen ikke Gjenstand for Aflysning — af lignende Grunde, som de, der medfører, at Rettigheden her ikke gaar over fra den ene til den anden Indehaver ved Transport af det oprindelige Dokument, men kun ved Thinglysning af nyt Skjøde o. s. v. (ovenfor S. 154 ff., S. 257). Det forrige Hjemmelsbrev træder her ud af Kraft ved det nyes Thinglysning, og det skader jo ikke i nogen Henseende den nye Ejer eller de Tredjemænd, som udleder sin Ret fra denne, at det forrige Skjøde bliver uaflyst. Paa den anden Side er det ogsaa for Fremtiden af Interesse — nemlig for at kunne se Ejernes Rækkefølge — at alle tidligere Skjøder henstaar uudslettede i Registret. Der gjøres ingen Undtagelse i den ovennævnte Regel for det Tilfælde, at den tidligere Ejer kjøber sit afhændede Gods tilbage; han maa ligesaavel som enhver anden tage nyt Skjøde og kan ikke nøje sig med at faa det af ham udstedte aflyst. Skjødes og andet Adkomstbrevs Aflysning kan der dog blive Tale om i det Tilfælde, hvor det har været thinglyst, uagtet det var ugyldigt, f. Ex. som udstedt af en ganske uberettiget, eller hvor dets Tilintetgjørelse er en Form for Skadeserstatning (jfr. ovenfor

[1]) Mærkes kan dog her L. 17 Dcbr. 1836 §§ 8 og 9, hvorefter vistnok Kvitteringen for Indløsning af de gamle «Jordebogsrettigheder» skal thinglyses, men kun for at sikre deres Opbevaring gjennem Pantebogen (ikke i Panteregistret); jfr. ovenfor S. 109. Se ellers Brandt Tingsret § 26 No. 5, § 28 i. f. og § 118 (3dje Udg. S. 136, 146, 500).

S. 211). I saadanne Tilfælde vil Aflysning især finde Sted efter forudgaaende Dom.

Det vil altsaa sees, at Aflysningen nærmest kun kommer til Anvendelse ved de partielle thinglyste tinglige Rettigheder (Brugs- og Sikkerhedsrettigheder). Ogsaa den thinglyste Real-Servitut er saaledes Gjenstand for Aflysning baade, naar den overføres til en anden herskende Ejendom — idet her en Forening af Aflysning og Thinglysning maa finde Sted — og naar den opgives til Fordel for den tjenende Ejendom. I det sidste Tilfælde skulde der strengt taget kræves Thinglysning af nyt Hjemmelsbrev paa samme Maade som ved Tilbageskjødning af en Gaard til dens tidligere Ejer; men denne Opfattelse følges vistnok ikke i Praxis.

III. Vilkaarene for at faa et Dokument aflyst er strengere end for at faa det thinglyst (jfr. S. 87 ff.). Vor sædvansmæssig gjeldende Ret, som ogsaa er forudsat i L. 19 Aug. 1845 § 2, paalægger nemlig Retsskriveren en Undersøgelsespligt forud for Aflysningen, idet han nemlig skal prøve, om Beviserne for den tinglige Rets Ophør er tilvejebragte, og, saafremt de ikke findes fyldestgjørende, negte Aflysningen[1]). Det er ogsaa let at forstaa, hvorledes denne Sætning har kunnet uddanne sig. Saalænge Handlingen blot var en Udslettelse, kunde Loven naturligvis ikke tillade denne uden videre efter en løs Paastand af Godsets Ejer om, at Rettigheden var ophørt og derfor nu skulde udslettes af Panteprotokollen. L. 1. 8. 4, jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 5, byder derfor, at de indfriede Pantebreve selv skal indsendes til Retsskriveren, som ved Udslettelsen skal bevidne, at denne er skeet efter Kreditors egenhændige Paaskrift. Den herved paabudne Undersøgelsespligt blev da ganske naturlig overført til Aflysningen, efterat denne var bleven en nødvendig Form for den egentlige Udslettelse[2]).

---

[1]) Den har af alle tidligere Forfattere før Hagerup Panteret S. 466 været antaget som sikker; jfr. Ørsted VI. 235, Hallager II. 348, Scheel II. 255, Matzen S. 587; se nu ogsaa Torp S. 113. I Praxis har der vist aldrig været Tvivl.

[2]) Det kan heller ikke indrømmes, at Fremgangsmaaden er væsentlig forskjellig fra den, som den for Thinglysning gjeldende Regel kon-

Den gjeldende Regel er altsaa, at man ikke kan faa et thinglyst Dokument aflyst og udslettet, førend man har tilvejebragt et i Formen fyldestgjørende Bevis for Rettighedens Ophør. Hvor stærkt dette Bevis skal være, er ingenlunde sikkert; Fordringerne er vistnok indbyrdes afvigende hos Retsskriverne. I Almindelighed kan det kun siges, at Retsskriveren for at være ansvarsfri maa foretage en saa nøjagtig Undersøgelse, som Omstændighederne[1]) tillader, og inden Rimelighedens Grænser[2]) kræve de sikrest mulige Beviser for Sandheden og Retmæssigheden af de Rettighedens Ophør

sekvent vilde medføre. Vistnok har Hagerup Panteret S. 466—7, jfr. 470, ment, at Retsskriveren overensstemmende med denne Regel maa iværksætte enhver Aflysning, som begjæres af ham, men at han, naar han finder den uhjemlet, maa undlade den efterfølgende Udslettelse og altsaa lade den thinglyste Rettighed henstaa som forhen i Realregistret, ialfald kun med en Bemærkning i vedkommende Rubrik om den thinglyste Erklæring. Men hvad Thinglysnings-Regelens Konsekventse medfører, er dog vel kun, at Retsskriveren uden videre maa thinglyse de Bevisligheder, Rekvirenten fremlægger for Rettighedens Ophør, i det højeste med Tillæg af hans Begjæring om at faa den aflyst, og derefter gjøre Anmærkning herom i Pantebog og Register. Skulde derimod Rekvirenten kunne kræve selve Rettigheden eller Hjemmelsbrevet «aflyst» og dette indført i Thingbogen, vilde deraf konsekvent følge, at der ogsaa maatte tilføjes «aflyst» i Realregistrets Anmærknings-Rubrik, og selv om ingen egentlig Udslettelse foretoges af Extrakten — hvad vistnok ogsaa ellers ofte undlades — vilde herved let opstaa Forvirring i Fremtiden. Paa den anden Side er det let at forstaa, at Praxis ikke har nøjet sig med at «thinglyse» Kvitteringer o. s. v., naar først «Aflysning» var bleven sædvansmæssig før Udslettelsen. Men da dreves man ogsaa nødvendigvis til Undersøgelsen før Aflysningen.

1) Disse kan jo være meget forskjellige, f. Ex. eftersom Aflysning begjæres enten i en afsides Bygd paa selve det Thing, hvor den maa foretages for at hindre Tab, eller paa Retsskriverens Kontor i en By, hvor der er Thing flere Gange om Ugen.

2) Hvor f. Ex. Kreditor er død og har efterladt mange Arvinger, kan det ikke altid være nødvendigt at kræve embedsmæssigt Bevis for disses Ret til at kvittere Pantebrevet til Aflysning, idet dette kunde nødvendiggjøre urimelig mange Attester fra forskjellige Skifteforvaltere og Prester (for Fødsel, Dødsfald og Arv); men man faar efter Omstændighederne nøje sig med Erklæring fra velkjendte troværdige Mænd om Arveforholdet m. v.

betingende Kjendsgjerninger [1]). Om Beviset for Underskrifternes Ægthed gjelder intet særskilt.

I hvert Fald maa det være Retsskriverens Pligt at undlade Udslettelsen, hvis han før denne, men efter Aflysningen, opdager en Mangel ved Beviset, og udsætte den, indtil denne er afhjulpen [2]). Han bør vistnok ogsaa, hvor Omstændighederne ikke har tilladt en tilstrækkelig Undersøgelse før Aflysningen, tage sig Tid dertil før Udslettelsen. Saalænge denne ikke er foretagen, maa Retsskriveren naturligvis vedblive at anmærke Heftelsen paa de imidlertid thinglyste Breve, dog med Tillæg om den foreløbig foretagne Aflysning. Endelig maa det erindres, at selv en urigtig foretagen Udslettelse i Almindelighed ikke tilintetgjør Heftelsen (jfr. nedenfor S. 266).

Bevisets Indhold er væsentlig forskjelligt, eftersom selve Rettigheden paastaaes ugyldig fra først af eller den paastaaes senere ophørt. I første Tilfælde vil en Erkjendelse fra Rettighedshaveren eller en Dom være nødvendig. I sidste Tilfælde afhænger igjen Bevislighedernes Art af, om Ophøret paastaaes foregaaet ved en Kjendsgjerning, som forudsætter Indehaverens Medvirkning, eller ikke [3]).

1) Paastaaes Rettigheden ophørt gjennem Indehaverens Medvirkning (Betaling, Eftergivelse o. s. v.), maa hans Erklæring (Kvittering o. s. v.) fremlægges [4]). Gaar det thinglyste

---

[1]) Saasom for den kvitterende Persons Sukcessions-Forhold til første Erhverver, hans Fuldmagt o. s. v. I sidstnævnte Henseende kan mærkes, at offentlige Stiftelsers og Umyndiges Pantebreve gjerne er forsynede med Paategning om, at de ikke maa udbetales uden den overordnede Bestyrelses (Stiftsdirektionens, Overformynderiets) Samtykke (jfr. Pl. 10 April 1795 § 1, Reskr. 25 Juli 1788 § 9 m. fl.). Private Fuldmagter for Bestyrere af Formuer er ofte thinglyste ved Godsets Værnething.

[2]) Jfr. Hagerup S. 467 Note 5, Torp S. 114. Heraf følger ogsaa, at, hvor Retsskriveren er en fra Dommeren forskjellig Embedsmand, er han ikke bunden til Udslettelse ved den af denne foretagne Aflysning; jfr. ovenfor S. 87 og Scheel II. 258.

[3]) Jfr. hermed Hagerup Panteret S. 467—9.

[4]) En særlig Erklæring herom er naturligvis unødvendig, naar Aflysningen begjæres af Rettighedshaveren; men dennes Begjæring maa isaafald foreligge skriftlig.

Dokument, f. Ex. et almindeligt Pantebrev, ind under Fdn. 9 Febr. 1798, maa det originale Brev indsendes, for at Aflysningen kan tegnes herpaa, da den ellers i Almindelighed ikke vil virke mod godtroende Tredjemand[1]; derimod er det ikke netop nødvendigt, at Kvitteringen o. s. v. er tegnet paa selve Brevet. Er et saadant Brev bortkommet, uagtet Bevislighederne forøvrigt er i Orden, kan Aflysningen kun ske efter Mortifikation. Denne kan ogsaa i forskjellige Tilfælde udfylde Mangler i de ellers nødvendige Bevisligheder; jfr. L. 6 Marts 1869 §§ 3 og 4.

2) Saafremt Rettigheden paastaaes ophørt uden Indehaverens Medvirkning, maa der vedlægges en Dom — f. Ex. om Frihævdelse, om Odelsløsning (jfr. Odelslovens § 24), om en thinglyst Underretsdoms eller Indførsels Underkjendelse — eller en anden frigjørende Retshandling, f. Ex. Tvangsauktion ved udækkede Heftelsers Udslettelse efter L. 19 Aug. 1845 § 2[2]).

3) Er Rettigheden kun af tidsbestemt Varighed, kan ved Tidens Udløb Aflysning stundom uden videre fordres. Dette gjelder nemlig ved Leje- og andre Brugsrettigheder[3]). Derimod er ingenlunde det samme altid Tilfældet. Ved en tidsbestemt Panteret (f. Ex. hvor Summen er helt forfalden om 10 Aar) kræves saaledes lige fuldt almindeligt Bevis for Ophør; der kan nemlig af Panthaveren være givet Henstand, hvad der ogsaa med Virkning mod Tredjemand maa kunne ske uden fornyet Thinglysning[4]). Er Rettigheden livsvarig, f. Ex. Føderaad, kan efter den almindelige Mening Aflysning foregaa efter Dødsattest (Dødsformodnings-Dom), naar kun mere end et Aar er hengaaet fra Dødsfaldet[5]). Hvis det gjelder

---

1) Jfr. ogsaa L. 1. 8. 4, Fdn. 7 Febr. 1738 § 5, L. 6 Marts 1869 § 2 Obl. alm. D. § 40.

2) Jfr. herom nærmere Schweigaard Proces II § 226, Hagerup Panteret S. 468—9. I dette Tilfælde behøver ikke det originale thinglyste Dokument at fremlægges, jfr. Dept.-Skr. 26 Maj 1846.

3) Jfr. ogsaa nedenfor S. 269 om Udslettelse uden videre i dette Tilfælde. 4) Jfr. Hallager Obl. II. 314.

5) Jfr. Fdn. 12 Marts 1790, Hallager Obl. II. 349.

Aflysning af en Regnskabsbetjents Bestalling, maa i hvert Fald Kvittering for sidste Aars Regnskab, foruden Dødsattest, fremlægges.

IV. Aflysningens Virkning er da altid den, at Retsskriveren intet Hensyn tager til det aflyste Dokument eller den derpaa grundede Rettighed og altsaa undlader at medtage det ved fremtidige Thinglysnings-Anmærkninger (S. 116). Forøvrigt maa der sondres, eftersom Aflysningen har været lovlig eller ikke.

1) Er Aflysningen (og Udslettelse) lovlig foretagen, da er det i hvert Fald uomtvisteligt, at den tinglige Ret nu er endelig ophørt i Forhold til Tredjemand [1]). Her er nemlig begge de Omstændigheder bortfaldne, som tilsammen udgjorde Grundlaget for den tinglige Retsbeskyttelse — det materielle Grundlag (den tinglige Retshandel, Indførslen o. s. v.) gjennem den Kjendsgjerning, som betinger Aflysningens Lovlighed, — det formelle (Thinglysningen) gjennem denne Handling selv.

2) Er Aflysning med efterfølgende Udslettelse ulovlig foretagen, da kan den ikke tilintetgjøre den engang lovlig thinglyste Ret, naar det viser sig, at de materielle Vilkaar [2]) for dennes Ophør endnu ikke er tilstede. Dette gjelder efter den herskende Lære endog ligeoverfor godtroende Tredjemand, som i Tillid til den aflyste Rets Ophør har erhvervet ny Ret

---

[1]) Der er nemlig en Mulighed for, f. Ex. ved Eftergivelse, at Retten kan bestaa i Forholdet mellem Parterne. — Er Aflysning foretagen med Panthaverens Samtykke, uden at dog Gjelden endnu er indfriet, maa hans Stilling bedømmes, som om Pantebrevet endnu ikke var thinglyst, saavel i Forhold til Pantets Ejer som ligeoverfor Tredjemand, som kjender Sammenhængen; dog har han vel Bevisbyrden for, at ikke Samtykket til Aflysningen kun havde til Hensigt at levne en obligatorisk Ret. Jfr. HRD. 28 Juni 1844 i Rt. 1845 S. 81 (jfr. Hallager Obl. II. 312) og HRVot. 10 Febr. 1891 i Rt. S. 463 ff.

[2]) Saaledes maa Regelen begrænses, da det ialfald ingen privatretslig Virkning faar, at Retsskriveren har overskredet de formelle Regler (f. Ex. aflyst efter en Fuldmægtigs Kvittering uden at begjære Fuldmagt), naar det alligevel siden viser sig, at Rettigheden var ophørt.

i Godset, forudsat, at ikke Frihævdelse kommer til[1]). Sætningen er ogsaa i denne Udstrækning sikker i det Tilfælde, som man nærmest har havt for Øje, nemlig naar en Panteret er bleven aflyst mod løs Kvittering uden Paategning paa Brevet, som imidlertid er kommet paa tredje Haand; det følger nemlig med Nødvendighed af Fdn. 9 Febr. 1798, at Pantebrevets offentlige Troværdighed gaar foran Panteprotokollernes[2]). Men udenfor denne Forordnings Omraade taler adskilligt til Fordel for den godtroende Tredjemand, som stoler paa den ulovlige Aflysnings Rigtighed. Den engang stedfundne Thinglysning er egentlig ogsaa her at anse for omgjort, og Forholdet kan derfor synes at burde bedømmes paa samme Maade som, naar Hjemmelsbrevet fra først af slet ikke har været thinglyst, aldenstund Tredjemand ligesaalidt faar Kundskab om den aflyste Rettighed som om den ikke thinglyste. Rigtignok kan der herimod indvendes, at Aflysning af en i Virkeligheden endnu tilværende Ret ikke bør have større Virkning end Thinglysning af en endnu ikke lovlig stiftet; men dette Hensyn svækkes dog atter derved, at der som ovenfor paavist skal gaa en ganske anden Undersøgelse af Lovligheden forud for Aflysningen end forud for Thinglysningen.

Trods alt dette er det dog sikrest at negte den ulovlige Aflysnings tilintetgjørende Kraft, hvor den alene skyldes Retsskriverens Feil eller andre Omstændigheder (f. Ex. Falsk fra det beheftede Gods' Ejer), som ikke er den aflyste Rettigheds Indehaver selv at tilregne. Denne Løsning stemmer nemlig bedst med den, som ellers i Almindelighed følges ved lignende Sammenstød af Interesser, nemlig at den ældre bestaaende

---

[1]) Jfr. Hallager Obl. II. 349—50, Hagerup Panteret S. 470, Matzen S. 587—8, Torp S. 115; enkelte af disse Forfattere har dog ikke udtrykkelig udtalt sig om andet end Pantebreve.

Den modsatte Mening er alligevel her hævdet af Ørsted Hb. VI. 233—4, jfr. ogsaa en dansk Dom af 1822 i J. T. IX. 2. 174. Se derimod HRD. 9 Sept 1831 (i Brandts Rep.) og HRVot. i U. f. L. IX. 166—7 (nedenfor S. 275—6); jfr. ogsaa HRD. 11 Januar 1837 i Rt. S. 117.

Ret har Fortrinet[1]. Det maa jo ogsaa erkjendes, at Tabet vil føles haardest af den, som i sin Tid har iagttaget den for Retsbeskyttelsen fornødne Form og som i Tillid dertil har nydt sin Rettighed. Og i Virkeligheden vil det trods den ovenfor fremsatte formelle Bemærkning om Thinglysningens Omgjørelse ved Aflysningen — saalænge vi ikke er gaaet over til det rene Protokollationssystem — stride mere mod vort Thinglysningsvæsens Principer at løse Sammenstødet til Skade for den, som ikke ved andet end, at hans Ret fremdeles staar som thinglyst, end for den, som har erhvervet ny Ret i Tillid til, at den ældre Ret er lovlig aflyst.

Anderledes staar derimod Sagen, hvor det er den ældre Rettighedshavers egen Skyld, at Aflysningen urigtig er foregaaet, f. Ex. hvor han ved en Forvexling har kvitteret en første Prioritets Pantebrev istedetfor en slettere Prioritets, som han har i samme Gods, eller han *pro forma* har overdraget Brevet til en Fuldmægtig, som misbruger sin Stilling til at hæve og kvittere for Pantesummen. Efter vore almindelige Retsregler er han nemlig her utvivlsomt nærmere til gjennem sin Rettigheds Tab at bære Skaden end godtroende Tredjemand[1]. Og strengt taget kan det ikke engang siges, at Aflysningen her har været ulovlig. Men man vilde vel af lignende Hensyn antage det samme, hvor den ældre Rettighedshaver før Tredjemands Erhvervelse har været vidende om en ulovlig Aflysning uden at søge den rettet.

3) Er ulovlig Aflysning vistnok foretagen, men den efterfølgende Udslettelse undladt (jfr. ovenfor S. 263), maa det i hvert Fald være sikkert, at Aflysningen ingen Indflydelse har paa den bestaaende Ret.

4) Er i Tilfælde, hvor den lovligen kunde være foretagen, Aflysningen ulovlig oversprungen og Udslettelse uden videre foregaaet, bør vistnok Brevet alligevel ansees som lovlig aflyst og udslettet.

---

[1]) Her skal saaledes henvises til Regelen for det Sammenstød, som opstaar, naar et med thinglyst Underpant beheftet Skib sælges eller dets Ejer flytter; jfr. nedenfor § 34.

[1]) Jfr. her allerede Ørsted i Jur. T. IX. 2. 177 i Noten; se ogsaa ovenfor S. 17. Se derimod Hagerup Panteret S. 470 Note 11, som kun indrømmer et almindeligt Erstatningskrav.

5) At efter en lovlig Aflysning Udslettelsen er forsømt, har ingen Retsvirkning, forudsat, at det thinglyste Brev har faaet den nødvendige Paategning.

Om det Tilfælde, at ulovlig Udslettelse (uden foregaaende Aflysning) er skeet, se nedenfor S. 275—6.

V. For ret at forstaa Aflysningens Betydning maa man imidlertid ogsaa se den fra den anden Side. Ligesom Aflysningen hos os ikke er tilstrækkelig til at ophæve en bestaaende Rettighed, saaledes er den omvendt i Almindelighed heller ikke nødvendig for dennes Ophør. Dette er som ovenfor S. 257 antydet en Konsekventse af den Grundsætning, som gjelder om Vilkaarene for Thinglysningens Retsvirkning, og maa ansees som sikker Sædvaneret[1]). Den thinglyste Panteret o. s. v. ophører altsaa i Regelen med fuld Virkning ligeoverfor Tredjemand i det Øjeblik, da det materielle Vilkaar derfor foreligger[2]). Undladelsen af at sørge for Aflysning har derfor oftest kun den Virkning, at Dokumentet som fremdeles staaende i Panteprotokollerne bliver anmærket paa senere thinglyste Breve. Dette kan forøvrigt være til stor Skade for Godsets Ejer, f. Ex. ved Optagelse af Pantelaan, og er derfor i Virkeligheden meget ofte tilstrækkeligt til at fremtvinge Aflysning.

I enkelte Tilfælde har dog Aflysningen eller dens Undladelse en større Betydning, dels paa Grund af Rettighedens Art, dels paa Grund af den Maade, hvorpaa Rettigheden er ophørt.

a) Det første gjelder om thinglyste Servituter og Grundbyrder, som tilligger faste Ejendomme. Aflysningen er her nødvendig til Rettighedens endelige Ophør, da trods den stedfundne Eftergivelse, Indløsning eller Konfusion o. s. v. senere godtroende Ejer af det herskende Gods kan gjøre alle de

---

[1]) Navnlig er det fastslaaet ved Anvendelsen af Reglerne om Panthaverens Optrinsret, idet denne indtræder allerede ved den tidligere Prioritets Indfrielse, ikke først ved det ældre Pantebrevs Aflysning; jfr. Hallager Obl. II. 312 (2 Udg. S. 417 ff.) og Hagerup Panteret S. 397, 449, 470.

[2]) Altsaa f. Ex., strax Pantesummen bevislig er betalt, og ikke først, naar der kvitteres til Aflysning; jfr. Rt. 1884 S. 609.

Herligheder gjeldende, som efter Pantebøgerne tilkommer det [1]).

b) Det andet gjelder, hvor en Panteret ophører i Tilfælde af Konfusion [2]). Saalænge ikke lovlig Aflysning er foretagen, tilintetgjøres her ikke Panteretten endelig, og det, hvad enten Konfusionen er fremkommen derved, at Pantets Ejer er bleven Indehaver af Pantebrevet, f. Ex. ved Transport (obligatorisk K.), eller Panthaveren er bleven Ejer af Pantet, f. Ex. ved Tvangsauktion (tinglig K., Konsolidation). Disse hos os endnu ikke ganske sikre Sætninger har hovedsagelig sin Grund i Regler, som ligger udenfor Thinglysningsvæsnet; men ligesom de paa den ene Side hos os kun er mulige, saalænge Aflysning endnu ikke har fundet Sted, gjør den Omstændighed, at Brevet henstaar uudslettet i Panteprotokollen, dem langt naturligere i vor Ret end f. Ex. i den romerske.

§ 33.

Fortsættelse. *Om Udslettelse uden foregaaende Aflysning. Præskription og Præklusion af Thinglysningens Retsvirkning.*

Fra Regelen om, at Aflysning maa gaa forud for Udslettelse er der adskillige Undtagelser, idet denne (jfr. ovenfor S. 259) dels kan ske, dels skal ske uden foregaaende Aflysning.

I. Aflysning er saaledes overflødig, og Udslettelse kan uden videre foretages, hvor det af Brevet selv eller af Pantebøgerne kan sees, at Rettigheden utvivlsomt er ophørt. Dette er især praktisk i de Tilfælde, hvor Aflysningen kan kræves foretagen uden videre Bevis ved en vis Tids Udløb, f. Ex. ved en Lejekontrakt eller Udhugstkontrakt paa 5 Aar [3]). Men som

---

[1]) Se HRD. 31 Maj 1862 i Rt. 632, hvor en i 1737 thinglyst og, saavidt sees, ikke i Panteregistret opført, heller ikke i Anmærkninger paategnet, Servitut, dog ikke ansaaes bortfaldt ved Konfusion, fordi ingen Aflysning var foregaaet.

[2]) Jfr. Hallager Obl. II. 2 Udg. 419 ff., Hagerup Panteret S. 460 ff.

[3]) Jfr. ovenfor S. 264. Naar der her gjelder noget andet om Brugsret end om Pant, er det, fordi Brugsrettens Forlængelse udover

andre herhen hørende Tilfælde kan dog ogsaa nævnes, at en thinglyst Kjøbekontrakt er bleven overflødig gjennem det senere thinglyste Skjøde, — at Føderaadsmanden paa Grund af Brevets Alder kan skjønnes at være død eller dette er bekjendt for Retsskriveren, f. Ex. som Skifteforvalter i hans Bo. Det er utvivlsomt, at saadanne aabenbart tomme Heftelser bør Retsskriveren ikke medtage i Anmærkninger paa senere thinglyste Breve (S. 116). Men da er det ogsaa det rigtigste, at han udsletter dem uden at vente paa Aflysning. Denne er her hensigtsløs, da der intet er at indføre i Pantebogen som Hjemmel for Udslettelsen, og Hensynet til den dermed forbundne Sportel er altfor smaaligt, især nu, efterat Sportlerne er tillagte Statskassen; der er jo en anerkjendt offentlig Interesse i, at Panteregistret renses for tomme Heftelser (jfr. nedenfor S. 273). Imidlertid vilde det vel gaa for vidt, om man her opstillede en virkelig Pligt for Retsskriveren til at foretage Udslettelsen; jfr. Forudsætningen i L. 16 Juni 1881 § 2 b, som ogsaa omfatter de her omhandlede Dokumenter[1]).

II. Udslettelse uden foregaaende Aflysning[2]) skal foretages paa Embeds Vegne af Retsskriveren i forskjellige Tilfælde, hvor den ved Thinglysningen vundne Retsbeskyttelse forældes efter en bestemt Tids Forløb. Dette gjelder nemlig i flere Forhold, som enten er beregnede paa Kortvarighed, eller hvor ifølge Erfaring Heftelsen gjerne indfries

---

den oprindelig fastsatte Tid ikke kan ske med Virkning mod Tredjemand uden Thinglysning af særlig Overenskomst.

[1]) Overensstemmende med den oven forsvarede Lære er i det væsentlige Ørsted Hb. VI. 236, Scheel Pr. a. D. II. 258—9, Torp S. 114. Af Lagthings-Tidende 1881 S. 160—1 sees, at mange Retsskrivere af Sportelhensyn her lader sig afholde fra Udslettelse uden Aflysning. Man kunde endog i den ovennævnte L. 16 Juni 1881 § 2 b ville finde en Forudsætning om, at det overhovedet ikke engang er Retsskriveren tilladt at udslette de omhandlede Brugsrettigheder uden Aflysning. Men man bør dog ikke ligeoverfor de oven anførte Grunde lade denne Forudsætning virke udenfor den enkelte Lejlighed, hvorfor Loven er given; jfr nedenfor S. 274—5.

[2]) I det under No. 1 nævnte Tilfælde siger Loven «Udslettelse», i de øvrige «Udslettelse af Pantebogen». Selvfølgelig skal i alle Tilfælde ogsaa Udslettelse af Registret finde Sted; jfr. ovenfor S. 187.

efter kortere Tid, men hvor man paa den anden Side ogsaa hyppig forsømmer Aflysningen paa Grund af den dermed forbundne Sportel.

Saadanne Heftelser er da:

1) Arrest, naar Aar og Dag er forløbne efter Thinglysningen, eller, i Tilfælde af Arrestsagens Forhaling, fra Kreditors sidste skriftlige Indberetning herom, jfr. Pl. 18 Jan. 1788 § 4 [1]). Om fornyet Thinglysning bliver der altsaa ikke Tale i dette Tilfælde.

2) Skadesløsbrev for mulig indtrædende Ansvar (f. Ex. et saadant, som er udstedt fra Hovedmand til Forlover), naar 10 Aar er forløbne siden Thinglysningen, og denne ikke imidlertid er fornyet. Saadan Fornyelse har atter kun Virkning for 10 Aar fra sidste Thinglysning; jfr. L. 6 Marts 1869 § 1, 2 P.[2]).

3) Retshandlinger, hvorved nogen er givet Udlæg for Gjeld — d. v. s. Skifteudlæg til Pant for andre Kreditorer end Arvinger [3]), Udlæg ved Exekution eller Afsætning — under samme Vilkaar som ved No. 2; se L. 6 Marts 1869, 1ste P.

4) Heftelse paalagt et Brug eller en Brugsret ved offentlig Udskiftning eller Afløsning, efter L. 13 Marts 1882 § 117, 1, under samme Vilkaar som ved No. 2; jfr. nævnte § 117, 2.

III. Endelig skal Retsskriveren paa Forlangende af det beheftede Gods' Ejer ifølge L. 6 Marts 1869 § 1, 3 P., udslette ethvert Skifteudlæg til Pant for gjenlevende Ægtefælle eller Arving, uanseet om det er Gjeld [4]), Arv eller

---

[1]) Jfr. Schweigaard Proces III. 3 Udg. S. 91.

[2]) Denne gjelder altsaa ikke Skadesløsbreve, udstedte i Anledning af et løbende Mellemregnskab, idet Gjelden her ikke blot er fremtidig.

[3]) Ligesom Ejendoms-Udlæg ikke indgaar under Regelen, maa ogsaa denne fortolkes indskrænkende, saa at den ikke omfatter Pante-Udlæg paa Skifte til Arvinger, selv for almindelig Gjeld; jfr. nedenfor Note 4.

[4]) Lovens Ord «Heftelse stiftet ved Udlæg paa Skifte til gjenlevende Ægtefælle eller Arving» omfatter ogsaa Udlæg for Gjeldsfordringer, som Arving eller Ægtefælle havde paa den afdøde, og medfører altsaa den ovenfor under No. 3 antagne Indskrænkning i Udlæg for

Boslod, naar: a) 20 Aar er hengaaede siden Thinglysningen, b) Ejeren ved sit Forlangende opgiver, at Fordringen er afgjort, uden at denne Paastands Rigtighed er modbevist [1]), c) Thinglysningen ikke er fornyet inden de 20 Aars Udløb [2]).

At Loven her har stillet det nævnte Skifteudlæg til Arvinger og Ægtefælle paa en anden Fod end Skifteudlæg til Kreditorer, kommer af, at det er meget sædvanligere at lade det første henstaa ubetalt i lang Tid.

IV. Som ovenfor S. 213 forklaret, var det i L. 1. 8. 4 (jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 5) under en Straffebod paabudt det beheftede Gods'-Ejer snarest muligt at sørge for de indfriede Pantebreves Udslettelse (Aflysning). Dette Bud har vistnok aldrig været nøjagtig efterlevet og ansees forlængst som bortfaldt [3]).

Gjeld i §ens 1 P.; dette bliver kun saameget klarere ved Forarbejderne til §en, se Storthingsforh. 1868—9 IX. 18, 27 og Lagthings-Tid. s. A. S. 22.

[1]) Dette sidste staar vistnok ikke i Loven; da imidlertid denne ikke gjør et simpelt Forlangende om Udslettelsen tilstrækkeligt, men kræver, at dette skal være ledsaget af udtrykkelig Paastand om, at Fordringen er afgjort, synes det meningsløst at tage Paastanden til Følge, naar den samtidig modbevises, f. Ex. ved Erklæring af den endnu levende Odelsmand, hvem Gaarden blev udlagt paa Skiftet og som nylig atter har solgt den, om ikke at have indfriet Heftelsen. En simpel Protest fra Udlægshaveren kan derimod ikke forhale Udslettelsen.

[2]) Dette er heller ikke udtrykkelig sagt i Loven; men denne Taushed forklares naturlig af, at man formodentlig ansaa det overflødigt at gjentage det i §ens 3dje P., efterat det var sagt i 1ste og 2det P., At Fornyelsen hindrede Udslettelsen, var utvivlsomt efter Odelsthingets Beslutning, hvor dette Punktum først kom ind (hele § 1 fandtes ikke i den kongelige Proposition), og Hensigten med den i Lagthinget foretagne Forandring — hvilken Regelen skylder sin nuværende Form — kan ikke have været at formindske Udlægshaverens Sikkerhed, jfr. Storth. Forh. 1868—9 IX. 18, 27, Lagthings-Tid. s. A. S. 22.

[3]) Jfr. Ørsted Hb. VI. 234, Schweigaard Proces I § 37, Hallager Obl. II. 348—9, Scheel II. 260. L. 1. 8. 4 og Fdn. 1738 § 5 praktiseredes dog stundom endnu i Slutningen af forrige Aarhundrede, jfr. Aubert Grundb. Hist. S. 172—3.

Det viste sig imidlertid allerede i forrige Aarhundrede, at Ejerens egen Interesse var utilstrækkelig ligeoverfor Sportlen og Ulejligheden til at fremkalde Aflysning. Og Pantebøgerne kom derfor efterhaanden til at indeholde en Mængde tomme Heftelser til Skade for deres offentlige Troværdighed. I Anledning af Kvart-Procentskattens Indførelse blev det derfor 1780—1800 ved en Række lokale Reskripter foreskrevet en Masse-Udslettelse af gamle Pantebreve, naar ikke disses Indehavere havde meldt sig inden den kundgjorte Præklusions-Frist [1]). Siden blev der i adskillige Tilfælde givet enkelte Retsskrivere Bevilling til ved præklusivt Proklama at indkalde alle ældre thinglyste Dokumenters Indehavere, nemlig for at kunne istandbringe nye Panteprotokoller i Tilfælde af Ildebrand o. desl. [2]). I 1845 greb man for første Gang til det Middel ved en almindelig Lov (L. indeholdende nærmere Bestemmelser om Pantevæsnet af 19 August 1845 § 1) at paabyde fornyet Thinglysning, inden en vis Frist, af visse gamle Heftelser i fast Gods og i Tilfælde af dens Forsømmelse deres Udslettelse af Panteprotokollerne. Denne Lov gjaldt imidlertid kun for den enkelte Lejlighed, og det varede ikke længe, før der føltes Trang til nye Foranstaltninger. Efterat L. 6 Marts 1869 § 1 havde indført den ogsaa for Eftertiden gjeldende Forskrift om Præskription af Thinglysningens Retsvirkning ved en Del Heftelser, hvorved Erfaring særlig havde vist, at Aflysningen hyppig forsømtes [3]), blev Loven af 1845 efterlignet ved en ny Lov om Masse-Udslettelse for den enkelte Lejlighed, af 16 Juni 1881. Ifølge dennes § 1 skulde nemlig, med visse i § 2 indeholdte Begrænsninger, alle Dokumenter, som var thinglyste før 1 Januar 1852 [4]), og

[1]) Jfr. ovenfor S. 101 og Aubert Grundb. Hist. S. 173.

[2]) Det sidste Tilfælde er fra 1831; jfr. nærmere Aubert Grundbøg. Hist. S. 165, 171.

[3]) Jfr. Afh. i U. f. L. VII. 97, 121, VIII. 41 og Storthforh. 1868—9, Oth. Prp. No. 9 S. 2—3 og 8 om andre mulige Forholdsregler for at rense Pantebøgerne.

[4]) L. 1845 lod 20 Aars-Alderen være tilstrækkelig til at kræve Fornyelse.

hvorved fast Ejendom var paadragen Heftelse, der ikke var bestemt til at paahvile samme for bestandig[1]), thinglyse paany[2]) inden 1 Januar 1884[3]), medmindre de skulde tabe sin Gyldighed som Heftelse paa Ejendommen og udslettes af Pantebøgerne.

Ved Afgjørelsen af, hvilke thinglyste Dokumenter dette vigtige Lovbud rammer, maa det antages, at det ligesom sin Forgjænger i 1845 har bygget paa den gamle Deling i «Adkomster» og «Heftelser», og at det ved disse altsaa tænker paa alle thinglyste Dokumenter, hvorved der stiftes andre Rettigheder end Ejendom; saadan er ogsaa Betydningen af Ordet «Heftelser» i den hermed nærmest sammenhængende Lovgivning[4]). Altsaa indgaar herunder alskens Hjemmelsbreve paa ikke stedsevarige Brugsrettigheder, saasom Bygselbreve, Arvefæstebreve, Husmandssedler[5]), Udhugstkontrakter

---

[1]) L. 19 Aug. 1845 undtog ogsaa Heftelser paa Livstid og paa længere Tid end 20 Aar, hvorfor især mange Føderaadsbreve ældre end 1826 henstod uudslettede i 1883. Ved de her omhandlede Heftelser trængtes imidlertid ingen Fornyelse af Thinglysningen; se L.s § 2 a og b, som gjorde Udslettelsen afhængig af, at Rettighedshaveren var død eller Tiden forløben o. s. v. — Heftelser, stiftede under anden resolutiv Betingelse end Dødsfald, maatte vistnok rammes af Lovens Hovedregel.

[2]) Ved Pantebrev til offentlige Indretninger o. s. v. var det tilstrækkeligt at meddele Retsskriveren, at de ikke var indfriede, istedetfor at indsende dem til fornyet Thinglysning; denne Meddelelse havde da Retsskriveren at thinglyse, jfr. L. § 2 d. Hvad der indgik under de her priviligerede Indretninger, kunde fremkalde adskillige Tvivl.

[3]) Jfr. § 2 c om Udsættelse med Fristen i 2 Aar, naar Mortifikation søgtes.

[4]) Jfr. L. 19 Aug. 1845 om Pantevæsnet §§ 1 og 2; L. 19 Aug. 1845 om den almindelige Brandforsikring § 3, jfr. § 24; Resol. 19 Juli 1848 § 7 «Afhændelse eller Beheftelse af fast Gods» (jfr. derimod Konkursl. § 43 «Afhændelse til Ejendom eller Brug»). Om den gamle ogsaa hos os velkjendte Deling i Adkomster og Heftelser ved Realfolierne se Aubert Grundb. Hist. S. 203 ff., 224.

[5]) Praktisk talt kunde dog Fornyelse kun kræves ved saadant Husmandsfæste paa Opsigelse, hvor Thinglysningen undtagelsesvis er nødvendig for Retsbeskyttelsen; jfr. Obl. sp. D. I. 186 ff. Lovens Anvendelse paa «Pant til Brugelighed» fremkalder tvivlsomme

og almindelige Lejekontrakter, forudsat, at den bestemte Tid, hvorpaa Hjemmelsbrevet maatte lyde, var udløbet 3 Aar før 1 Januar 1882, jfr. L.s § 2 b[1]). Dernæst indgaar under «Heftelser» strengt taget ogsaa Kjøbekontrakter; men dette bliver dog tvivlsomt efter den før forklarede sædvansmæssige Brug af dem som et Slags ringere Hjemmelsbreve paa Ejendom[2]). Retspant er selvfølgelig ligesaavel undergivet Præklusionen som Kontraktspant; men paa Grund af L. 6 Marts 1869 § 1, s bliver dette kun praktisk ved Skifteudlæg. Grænseforretninger, Skylddelinger, Udskiftningsforretninger (uden, forsaavidt de hjemler Panteret for Omkostninger eller Brugsret for bestemt Tid) o. desl. gaar derimod selvfølgelig ikke ind under Lovens «Heftelser».

Ved Thinglysningens Fornyelse maatte Retsskriveren bruge den sædvanlige Fremgangsmaade, saaledes at den blev anmærket i Pantebog[3]) og Register, for at forebygge, at Heftelsen senere kunde ansees som forældet. Ved alle Udslettelser, som var en Følge af Loven, maatte det iagttages, at der udtrykkelig henvistes til denne.

V. Virkningen af en lovlig Udslettelse i de førnævnte Tilfælde er da den samme som foran S. 265 forklaret ved lovlig Aflysning (og efterfølgende Udslettelse). Den tinglige Ret er altsaa her utvivlsomt endelig bortfalden. En ulovlig Udslettelse, som f. Ex. maatte være foretagen ved Misforstaaelse af et herhen hørende Lovbud, kan omvendt heller ikke have større Virkning end en ulovlig Aflysning[4]). Paa

---

Spørgsmaal. De fleste Rettigheder af denne Art er dog for langvarige til at indgaa under Loven; en Del rammes vel heller ikke, fordi de i Virkeligheden er Ejendomsret, ialfald en suspensiv betinget.

[1]) At denne netop ogsaa sigter til Hjemmelsbreve paa Brugsret, se Justitskomiteens Indst. i Storth. Forh. 1881 Indst. O. S. 96.

[2]) Jfr. ovenfor S. 238; se derimod dansk Fdn. 28 Marts 1845 § 11, hvor de er henførte under Heftelser.

[3]) Den i § 2 d omhandlede Meddelelse maatte indtages i denne; Odelsthings-Tid. 1881 S. 478.

[4]) Jfr. ovenfor S. 266 og HRD. 6 Marts 1869 i Rt. S. 339 og U. f. L. IX. 166, hvor det antoges, at en ulovlig Udslettelse af et thinglyst

den anden Side er Udslettelsen ligesaalidt som Aflysningen i Almindelighed nødvendig for Rettighedens Ophør ligeoverfor godtroende Tredjemand. Uden Hensyn til, om Retsskriveren har iværksat Udslettelsen, bortfalder Heftelsen i alle de ovennævnte Tilfælde, saasnart Præskriptionen eller Præklusionen er indtraadt. Dette følger utvivlsomt i de fleste Tilfælde af vedkommende Lovbuds Ordlyd [1]) og bør ogsaa ellers antages [2]), da Meningen vistnok er den samme, og dette jo heller ikke er andet end, hvad der stemmer med vort Thinglysningsvæsens Grundsætninger (jfr. S. 257).

Rettigheden ophører da ifølge de her omhandlede Lovbud kun som «Heftelse» paa Godset. Hvad der hermed menes, er vistnok kun, at den oprindelige Thinglysnings Retsvirkning er bortfaldt, og at Rettigheden taber sin sædvanlige Virkning mod Tredjemand [3]). Heraf følger da for det første utvivlsomt, at den rent obligatoriske Fordring, som maatte være forbunden med Retsstiftelsen, f. Ex. det personlige Krav mod Pant-

---

Pantebrev vedkommende Hus paa anden Mands Ejendom — som bestod i dets urigtige Udeladelse ved Forfattelsen af et nyt Realregister (i den Tro, at Thinglysningen var forældet efter L. 9 Maj 1863 angaaende fornyet Thinglysning af Heftelser i Løsøre) — ikke tilintetgjorde Heftelsen. HR. gav ny Konklusion for ikke at slutte sig til OR.s Mening, at Brevets Henstaaen uudslettet i Pantebogen skulde have nogen Betydning.

[1]) Disse sætter nemlig Ophøret af Heftelsen først og Udslettelsen dernæst; se f. Ex. L. 6 Marts 1869 § 1: «ophører dens Gyldighed som Heftelse og skal den af Pantebogen udslettes».

[2]) De Tilfælde, hvor Ordlyden ikke er saa afgjørende, er Udskiftningsl. § 117. hvor det kun heder «saadan Heftelse skal udslettes af Pantebogen», og især L. 6 Marts 1869 § 3 (ovenfor S. 271 No. III.), hvor det jo heller ikke er en ren Præskription, da Godsets Ejer maa optræde med Forlangende o. s. v. Det rette er dog vistnok ogsaa her med Hagerup S. 457 at antage Heftelsens Ophør allerede fra det Øjeblik, samtlige Vilkaar for Udslettelsen foreligger. — Ved Anvendelsen af Pl. 18 Jan. 1788 § 4 har HRD. 20 Okt. 1832 ladet Thinglysningen af en uudslettet Arrest (Sekvestration) beholde sin Virkning udover Aar og Dag; men dette turde dog maaske have sin Grund i, at der ikke antoges at foreligge Bevis for Udslettelsens Vilkaar; jfr. dog Schweigaard Proces III. 3 Udg. S. 91, jfr. 74.

[3]) Jfr. hermed Hagerup S. 458—9.

sætteren eller senere Kjøber, som har overtaget Ansvaret, er ganske uberørt af Udslettelsen.

Men dernæst bør det vistnok ogsaa antages, at den tinglige Ret, som var stiftet ved det Dokument, hvis Thinglysning nu er forældet, i det hele bedømmes som, naar Thinglysning fra først af har været forsømt (S. 195), og altsaa kan udøves ikke blot mod den oprindelige Skyldner, men mod enhver anden, som har en særlig Forpligtelse, f. Ex. gjennem Forbehold i hans Hjemmelsbrev[1]), til at agte den. Heraf følger imidlertid videre, at Rettighedshaveren, saafremt Godset fremdeles er i en saadan Persons Eje, efter Udslettelsen maa kunne ensidigen lade Pantebrevet, Exekutionsforretningen o. l. thinglyse paany og hermed opnaa den sædvanlige Retsbeskyttelse mod Tredjemand — selvfølgelig dog først med Virkning fra den nye Thinglysning og altsaa med Prioritet efter de Tredjemænd, som har erhvervet en fuldt beskyttet Ret i Godset mellem Præskriptionens (Præklusionens) Indtræden og den nye Thinglysning[2]). Derimod kan vistnok enhver Tredjemand, som ved Udslettelsen var Ejer af Godset uden særlig Forpligtelse ligeoverfor den udslettede Rettighed[3]), negte at anse den nye Thinglysning, som er foretagen uden hans Samtykke, virksom mod sig og tage Dom paa fornyet Udslettelse. Ved den forrige Udslettelse maa han nemlig have erhvervet en uigjenkaldelig Ret til at se sit Gods befriet for Heftelsen.

---

[1]) Tredjemands blotte Kundskab ved Retserhvervelsen om den ældre udslettede Heftelse kan ikke forpligte hertil, saafremt han ikke tillige vidste, at den i Virkeligheden var uindfriet; jfr. ovenfor S. 209—10. Dette maa ogsaa anvendes paa Optrinsretten.

[2]) En Konsekventse af, at den nye Thinglysning kan finde Sted uden Skyldnerens Samtykke, er vel ogsaa, at Pantestiftelsen ikke rammes af Konkursl. § 45, jfr. 47, skjønt Thinglysningen af Pantebrevet er foregaaet i den der nævnte Tid; Skyldneren kan jo nemlig ikke her siges at have «givet Pant».

[3]) Hans mulige Kundskab om denne ved Erhvervelsen af Godset bedømmes som i Note 1 antydet.

Fjerde Afsnit.

Thinglysningsvæsnet udenfor Rettigheder over fast Gods. Retsskriverens og andre Embedsmænds Ansvar.

---

§ 34.

Thinglysningens Anvendelse ved tinglige Rettigheder over Løsøre.

I. Som allerede antydet S. 4—5 lader Thinglysningsvæsnet sig ikke med Held anvende, hvor det ikke gjelder fast Gods. Saaledes passer det da heller ikke ved Løsøre. At Thinglysningen ikke her bør opstilles som Vilkaar for tinglige Rettigheders Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand, bliver især indlysende, naar det betænkes:

at saadanne Retsstiftelser vedkommende Løsøre er altfor mange og i Regelen for lidet vigtige til, at denne Form her kan kræves;

at Løsøret i Almindelighed ikke kan individualiseres saaledes, som nødvendigt er for Thinglysningsvæsnet;

at der af disse samme Grunde ikke kan indrettes gode Panteregistre for Retsstiftelser i Løsøre;

at der ikke kan fastsættes et og samme Værnething, hvor enhver Thinglysning angaaaende en Løsøregjenstand skal finde Sted, og at der fremkommer særdeles vanskelige Sammenstød af Interesser ved Spørgsmaalet om Thinglysningens Fornyelse i Tilfælde af Flytning o. s. v. (jfr. nedenfor S. 284 ff.).

Som Følge heraf har da ogsaa Lovgivningen kun i enkelte Tilfælde — der nærmest kan betragtes som Levninger af en forbigaaende Retstilstand — foreskrevet Thinglysning ved Retsstiftelser vedkommende andet Løsøre end Skib. Ved tinglige Rettigheder i Skib gjør særegne Hensyn sig gjeldende, og de sættes her foreløbig ud af Betragtning; jfr. nedenfor S. 280.

II. De ovennævnte Grunde mod Thinglysningsvæsnets Anvendelse ved Løsøre gjelder ikke fuldtud, saalænge Protokollationssystemet er lidet udviklet. Alligevel var Thinglysning ved tinglige Rettigheder i andet Løsøre end Skib

neppe kjendt i Lovbogens Kilder[1]). Hvorvidt den forekommer i Lovbogen selv, er omtvistet. Dette afhænger nemlig af Fortolkningen af L. 5. 7. 7, som paabød Thinglysning ved Pantsættelse af «Hus, Jord, Grund eller Skib, eller andet, som ikke i Hænde leveres, men bliver i Skyldnerens Værge». Efter den tidligere Opfattelse var hermed thinglyst kontraktsmæssigt Underpant ogsaa i alskens Løsøre hjemlet; men det er dog ikke sandsynligt, at Lovbogen skulde have anerkjendt en med dens Kilder saa stridende Regel[2]). Hvorledes det nu end forholder sig hermed, er det sikkert nok, at det thinglyste Underpant i Løsøre (og ulegemlige Gjenstande f. Ex. Fordringer) endog i sin allerværste Form («Skadesløsbrev i alt, hvad jeg ejer og ejendes vorder») snart fik sædvansmæssig Retskraft[3]). Thinglysningen blev ogsaa i forrige Aarhundrede anvendt paa judicielle Panterettigheder i Løsøre (jfr. Analogi af Fdn. 19 Aug. 1735 § 18, Pl. 18 Jan. 1788 § 1). Udenfor Panterettens Omraade naaede denne Institutionens Misbrug dog ikke. Og her blev den atter væsentlig indskrænket ved L. 12 Okt. 1857 § 1, som omtrent ganske afskaffede Thinglysningens Virkning ved kontraktsmæssig Pantsættelse[4]) af Løsøre (udenfor Skib); jfr. ogsaa L.s § 11.

III. De Tilfælde, hvor Lovgivningen endnu tillægger Thinglysning beskyttende Virkning ved Retsstiftelser over Løsøre, er da følgende:

1) Det i L. 12 Okt. 1857 § 1 a og b undtagelsesvis tilladte kontraktsmæssige Underpant[5]).

---

[1]) At Lysning paa Thinge forøvrigt ikke var ukjendt i de gamle nordiske Love ved Retstiftelser i Løsøre se ovenfor S. 29. Jfr. ogsaa nedenfor S. 292 om Fledføringskontrakter.

[2]) Se nærmere Aubert Kontraktspantets Historie S. 36 (Rt. 1872 S. 281); jfr. ogsaa Hagerup Panteret S. 20, og ovenfor S. 69. Paa den anden Side se især Matzen dansk Panterets Hist. S. 245 og Tingsret S. 571.

[3]) Jfr. nærmere Aubert l. c.

[4]) Jfr. Hagerup Panteret S. 109. Underpant i Løsøre foresloges allerede 1787 forbudt; jfr. Bet. af J. E. Colbjørnsen i A. f. R. VI. S. 491, som udtaler sig mod Forslaget.

[5]) Jfr. nærmere Hagerup S. 127 ff.; jfr. ogsaa HRD. i Rt. 1892 S. 137. Litr. c. i den nævnte § er bortfaldt ved L. 24 April 1869 § 3 og 5; se nedenfor No. 3.

2) Retspant (indbefattet Arrest ifølge L. 1857 §§ 7 og 11, jfr. Pl. 18 Januar 1788 § 1 [1]).

3) Enkelte middelbart lovbestemte Panterettigheder, nemlig de ovenfor S. 148—9 under No. 1 og 2 nævnte, hvilke omfatter alt Skyldnerens Gods [2]).

I de af disse Tilfælde, hvor saadant overhovedet er praktisk (No. 2), anvendes Overleverelse valgfrit med Thinglysning; jfr. især L. 12 Okt. 1857 § 7 [3]). Dog er at mærke, at Panteret i mundtlige Fordringer og lignende ulegemlige Gjenstande, hvorpaa selvfølgelig Overleverelse ikke kan anvendes, indgaar under No. 2 og 3 [4]) ligesaavelsom under Hovedregelen. Om Grænsen forøvrigt mellem fast Gods og Løsøre ved denne Anvendelse se ovenfor S. 79—80.

Om den Thinglysning, som tildels ved Siden af Overleverelsen kræves ved Stiftelse af Ejendomsret i Løsøre gjennem Fledføringskontrakt og Ægtepagt m. v., se nedenfor S. 292—3 og 305.

IV. Skib staar ogsaa med Hensyn til Thinglysningsvæsnet i en anden Klasse end almindeligt Løsøre. At anvende Thinglysningsvæsnet eller en dermed beslægtet Institution paa Stiftelse af Ejendomsret og de civile almindelige Panterettigheder i Skib, er nemlig ikke blot muligt, men ogsaa ønskeligt, paa Grund af den store Værdi, som her gjerne stikker i den enkelte Gjenstand. Alligevel er vor Lovgivning endnu ikke kommen til noget sammenhængende System i dette Stykke. Medens de almindelige Panterettigheder stiftes med fuld Virkning gjennem Thinglysning, kan nemlig Ejendomsret ikke skaffes Retsbeskyttelse paa denne Maade, uagtet Lovgivningen taler om Skibsskjøder, ja endog om deres Thinglysning [5]).

---

[1]) Jfr. Hagerup S. 150 ff. og ovenfor S. 129 ff. Skifteudlæg af Løsøre til Ejendom kan ikke thinglyses med Retsvirkning mod Tredjemand.

[2]) Jfr. Hagerup S. 155.

[3]) Hvorvidt Panthaveren for Tilfældet har Ret til ligeoverfor Skyldneren at kræve Overleverelse, er imidlertid et andet Spørgsmaal, som maa besvares forskjelligt.

[4]) Jfr. Hagerup S. 132.

[5]) Jfr. Fdn. 30 Juli 1756 § 7, Resk. 1 Marts i Kanc. Prom. 19 Marts 1805 No. 1 i. f.; se nærmere Hallager Søret § 8.

Grunden hertil er vistnok, at man ikke har afpasset Thinglysningsvæsnet i dets særlige Anvendelse paa Skib efter de her ejendommelige Forhold. Man har saaledes navnlig bibeholdt de almindelige Regler for Løsøre om Thinglysningen ved det personlige Værnething uden at fastslaa et bestemt Skibs-Værnething. Og saalænge ikke dette er skeet, kan Thinglysningsvæsnet heller ikke ved Skib blive heistøbt. Men dertil udfordres atter, at man tager Skridtet fuldt ud og af Hensyn til de mange Omskiftelser, Skibets Ejendomsforhold kan undergaa, opstiller et fælles Værnething for hele Riget. Dette er imidlertid i Virkeligheden det samme som her at gaa over til det rene Indtegnings- eller Registrerings-System, idet Thinglysning i dette Tilfælde bliver hensigtsløs. Dette Skridt er nu ogsaa foreslaaet samtidig med Udfærdigelse af en ny Sølov[1]). Om nu end saadan Registrering af Skibe i nær Fremtid kan ventes indført hos os, bortfalder imidlertid ikke derved ganske den hidtil brugte Thinglysning af Retsstiftelser i Skibe. Den vil nemlig blive opretholdt for de ikke registrerede Skibe, idet det maa mærkes, at Registerpligten ikke tænkes anvendt paa de mindre Fartøjer (Dampskibe under 25 Tons, Seilskibe under 50 Tons). De Tilfælde, hvori tinglige Rettigheder i Skib kan faa Beskyttelse ligeoverfor Tredjemand gjennem Thinglysning, vil altsaa i hvert Fald fremdeles vedblive at være praktiske ved disse mindre Fartøjer. De er da følgende:

1) Almindeligt Hypothek ifølge L. 12 Okt. 1857, § 1, 1 P.[2]).

2) Retspant ifølge samme L. § 7.

3) Middelbart lovbestemt Pant i samme Tilfælde som ved andet Løsøre (ovenfor S. 280 No. 3).

At kontraktsmæssigt Pant ogsaa kan stiftes i Skib gjennem Overleverelse, er utvivlsomt. Derimod taler Ordlyden i L. 1857 § 7, jfr. Konkursl. § 128, for, at der ved Retspant ikke som sædvanligt kan vælges mellem Thinglysning og Be-

---

[1]) Jfr. især Oth. Prp. 1888 No. 23 og 1892 No. 29 angaaende Udfærdigelse af en Lov om Registrering af Skibe m. v.

[2]) Jfr. Hagerup S. 128, Hallager Søret § 8.

siddelsestagelse; men herpaa kan der maaske ikke lægges afgjørende Vægt, da det kun skyldes en Uagtsomhed i Affattelsen [1].

V. Ifølge Thinglysningsvæsnets hele Forhold til Rettigheder i Løsøre kan der ikke være Tale om her at udvide dets Anvendelse. Thinglysningen kan altsaa kun med Retsvirkning bruges ved Løsøre (og ulegemlige Gjenstande) i de undtagne Tilfælde, hvor det er udtrykkelig hjemlet i Lovgivningen. En Følge heraf er det da ogsaa, at saadanne Rettigheder, som ikke kan finde sit Udtryk i Besiddelsesstanden, og ved hvilke ikke undtagelsesvis Thinglysning er tilladt, aldeles ikke kan stiftes i Løsøre med Retsvirkning mod Tredjemand, f. Ex. kontraktsmæssige Forkjøbs- og Løsnings-Rettigheder, Servituter, jfr. Obl. sp. D. I. 52 ff. og III. 234—5, 249.

VI. Om Thinglysningens Former i deres Anvendelse paa Løsøre (og ulegemlige Gjenstande) er det fornødne oplyst ovenfor i 2det Afsnit (se især S. 77, 107 ff). Om Anvendelsen af de øvrige Thinglysningsregler skal her meddeles følgende:

Sammenstødet mellem forskjellige thinglyste Retsstiftelser i samme Gods samt mellem disse og Konkurs i Skyldnerens Bo løses ganske efter de ovenfor i §§ 23 og 24 fremstillede Regler; jfr. L. 12 Okt. 1857 §§ 5 [2]) og 7 og Konkursl. § 128. Støder en thinglyst Panteret i Løsøre sammen med en lignende, stiftet ved Overleverelse (f. Ex. to Udlæg, jfr. L. 12 Okt. 1857 § 7), maa Forspranget i Tid være det afgjørende. Tvivlsomt kan det imidlertid være, om Besiddelsen for at give Udlægshaveren Fortrin maa være erhvervet allerede før det Thing, hvorpaa den konkurrerende Retsstiftelse thinglyses, eller om det er tilstrækkeligt, at den bevislig er erhvervet før det Øjeblik, da Thinglysning foregik i Thingets Løb. Det sidste er vistnok det rette, da det kun er i Sammenstød mellem thinglyste Breve indbyrdes, den rent vilkaarlige Regel i L. 12 Okt. 1857 § 5 gjelder; jfr. ogsaa Konkursl. § 128 og ovenfor S. 176—7.

Ogsaa de ovenfor i §§ 26 og 27 udviklede Regler om

---

[1]) Jfr. Hagerup S. 151—2.

[2]) Forlagskontrakter har dog altid første Prioritet efter Bergværksl. 14 Juli 1842 § 52, jfr. L. 12 Okt. 1857 § 1 a.

Virkningen af Thinglysningens Forsømmelse [1]) og af Tredjemands Kjendskab til det uthinglyste ældre Dokument finder en tilsvarende Anvendelse ved Løsøre [2]).

Ved Anvendelsen af de i § 28 fremstillede Regler maa derimod mærkes, at selv den indskrænkede offentlige Troværdighed (i positiv Forstand), som der er tillagt Panteprotokollerne med Hensyn til fast Gods, vanskelig kan antages ved Løsøre paa Grund af den ubetydelige Rolle, Thinglysningen her spiller ved Retsbeskyttelsen. Heller ikke kan der være Tale om den i § 29 omhandlede Retsvirkning af Pante- og lignende Kontrakters Thinglysning ved Løsøre. Forøvrigt finder her de i disse §§ fremstillede Regler tilsvarende Anvendelse [3]). Det i § 30 omhandlede Spørgsmaal, hvorvidt der til Thinglysningen maa komme Forandring i Besiddelsesstanden, opstaar ikke ved de ovenfor omhandlede thinglyste Retsstiftelser i Løsøre, da de jo alle gaar ud paa Underpant [4]).

Derimod er de i §§ 31—33 fremstillede Regler om Ophøret af Thinglysningens Retsvirkning, Aflysning og Udslettelse i det hele, med de nødvendige Tillempninger, ogsaa anvendelige paa de thinglyste Retsstiftelser vedkommende Løsøre. Særlig kan det mærkes, at L. 6 Marts 1869 § 1 om Præskription af Retspant m. v. og Udslettelse gjelder saavel Løsøre som fast Gods.

Lovene af 1845 og 1881 om Udslettelse af alle gamle

---

[1]) Jfr. især S. 195 og 204 om Pant, hvorved dog er at mærke, at Auktionsklausulen vistnok er virkningsløs ved Løsøre; jfr. Hagerup S. 285 Note 7.

[2]) Heraf følger, at en Udlægshaver, som kjender en ældre uthinglyst Udlægsforretning vedkommende samme Løsøre, desuagtet kan faa Fortrinsret ved at skynde sig med at tage Løsøret i Besiddelse før første Thing. Dette har ledet enkelte til at paastaa, at Udlæg forbundet med Besiddelse ikke gaar foran thinglyst Udlæg, men ganske uden Grund; jfr. derimod U. f. L. VIII. 75 (af nærværende Forfatter) og B. Dunker l. c. S. 103—4.

[3]) Jfr. Hagerup S. 140—1 om L. 12 Okt. 1857 § 4 og om Gjenstandens Betegnelse i det hele.

[4]) Ved Stiftelse af Særeje i Løsøre kræves derimod tildels saavel Overleverelse som Thinglysning ligeoverfor Tredjemand; jfr. nedenfor S. 305. Se ogsaa om Fledførelsen S. 292—3.

Heftelser, hvis Thinglysning ikke blev fornyet inden en vis Frist, gjaldt derimod ikke Løsøre. Men for dettes Vedkommende fik man en tilsvarende Lov 9 Mai 1863, som foreskrev Udslettelse af alle Pantebreve, Exekutions-, Udpantnings- eller Afsætnings-Forretninger vedkommende Løsøre, som var thinglyste før 1ste Januar 1858, og hvis Thinglysning ikke var fornyet før Udløbet af 1865. Denne Lov hænger sammen med Afskaffelsen af det kontraktsmæssige Underpant ved L. 12 Okt. 1857 § 1, og undtagne fra dens Regel er derfor de Tilfælde, hvor saadant Pant fremdeles var tilladt, altsaa navnlig Hypothek i Skib. Ved denne vigtige Klasse af Løsøregjenstande er overhovedet aldrig nogen saadan almindelig Udslettelse af thinglyste Dokumenter foretagen som ved fast Gods og andet Løsøre; det er derfor ingen juridisk Umulighed, at der henstaar endog meget gamle Pantebreve i Skibe uudslettede i Protokollerne. Endelig vil det bemærkes, at Skifteudlæg i Løsøre ikke er af de Heftelser, som rammedes af L. 9 Maj 1863; de indgaar derimod under Præskriptionsregelen i L. 6 Marts 1869 § 1.

VII. Thinglysningens Retsvirkning ved Løsøre kan imidlertid ogsaa ophøre af en Grund, som slet ikke kan forekomme ved fast Gods, nemlig som Følge af, at fornyet Thinglysning forsømmes, naar dets Ejer faar nyt Værnething, eller naar det selv faar ny Ejer (jfr. ovenfor S. 80). Herom gjelder nemlig følgende.

Da Thinglysningens Retsvirkning allerede indtræder ved selve Læsningen (og Anmærkningen derom i Thingbogen; jfr. ovenfor S. 182) og ikke først ved den efterfølgende Protokollation, kunde det synes, som om den engang paa Ejerens daværende Hjemsted lovlig stedfundne Thinglysning — bortseet fra Reglerne om Præskription og Præklusion — altid maatte være tilstrækkelig for Retsbeskyttelsen ligeoverfor Tredjemand, uden Hensyn til, hvor Løsørets Ejer siden maatte flytte hen[1]). Dette er dog neppe nogen nødvendig Konsekventse af den nævnte Grundsætning. Hvor urimelig stor Vægt der i vor Lovgivning end lægges paa den i selve Thing-

[1]) Saaledes Hagerup S. 137.

lysningen liggende Kundskabskilde, vilde det dog være endnu langt urimeligere at lade den virke mod Tredjemand, som maaske ikke engang ved, hvor Tingens Ejer tidligere har boet og som derfor heller ingensomhelst Adgang har havt til at erfare de ham eller hans Løsøre vedkommende ældre Thinglysninger. Kammerrets-Ordningen af 18 Marts 1720 II § 15 har derfor ganske naturlig ved den middelbart lovbestemte Panteret, som den tilstaar Staten i Oppebørsels- og Regnskabsbetjentes Bo (I § 17), foreskrevet, at, «naar samme Betjent forflytter til en anden By eller Herred», skal Bestallingsbrevet atter thinglyses ved hans nye Værnething. Og naar Loven kræver saadan Fornyelse ligeoverfor en saa priviligeret Panthaver som Staten i det nævnte Forhold, er det vistnok aldeles berettiget analogisk at anvende dette Bud overalt, hvor Pantsætteren eller Skyldneren flytter til en anden Jurisdiktion [1]. Fornyelsens Nødvendighed er ogsaa forlængst bleven vor sædvansmæssig gjeldende Regel [2].

Denne Regels nærmere Begrænsning er imidlertid af Mangel paa enhver vejledende Lov noget usikker. KRO. II

---

[1] Pl. 18 Januar 1788. hvis Analogi man har paaberaabt i modsat Retning — idet den kun taler om Indberetning «til den Ret, hvor disse Dokumenter er læste» for at bevare Thinglysningens Retsvirkning udover den regelmæssige Tid — ligger det fjernere at anvende, da den her omhandlede Retsvirkning af Thinglysningen i Regelen præskriberes i Aar og Dag, altsaa i et saa kort Tidsrum, at der sjelden kunde antages at ville foregaa nogen Flytning til anden Jurisdiktion. — L. om Formuesforholdet mellem Ægtefæller 29 Juni 1888 § 3 erklærer ogsaa Fornyelse af Ægtepagts Thinglysning unødvendig; men Thinglysningen har her en anden Betydning end ved almindelige tinglige Retsstiftelser i Løsøre; jfr. nedenfor S. 303.

[2] Jfr. især HRD. 16 Novbr. 1844 i Rt. 1845 S. 217 foruden de nedenfor S. 286—7 anførte Domme; se ogsaa Hallager II. 271—2. Ørsted Hb. VI. 190, som slet ikke nævnte KRO. II § 15, ansaa Regelen for usikker og nøjede sig med at anbefale Fornyelsen som en Forsigtighed. I Danmark er den siden bleven lovfæstet i Fdn. 28 Juli 1841 § 1. — Før den nævnte HRD. var man ogsaa i Uvished hos os; OR. havde krævet Fornyelse ved den Jurisdiktion, inden hvilken Løsøret var forflyttet; jfr. Repertorium for prakt. Lovk. 2 Saml. I. 511 og nedenfor S. 289 Note 2.

§ 15 har nemlig kun opstillet Regelen i al dens Nøgenhed, og den er her saa meget mindre vejledende for andre Forhold, fordi Budet om Fornyelsen er nærmest rettet til Skyldneren, som jo selv her sidder inde med det thinglyste Dokument (Bestallingsbrevet), men paa den anden Side Panthaveren, som er nærmest til at paase Budets Overholdelse, her vil have let for at erfare Flytningen.

Det første Spørgsmaal, som opstaar ved Anvendelsen af den nævnte Regel, er da, om den gjelder imod den Indehaver af et ældre thinglyst Dokument, som er uvidende om Flytningen. Dette maa blive at afgjøre efter den almindelige Grundsætning for beslægtede Tilfælde. Det kommer nemlig her an paa, hvem der er nærmest til at bære Følgerne af den Forstyrrelse, som Skyldnerens Flytning og det muligens herved fremkaldte Sammenstød med Tredjemand forvolder — enten Indehaveren af den velerhvervede ældre Ret, f. E. i Skibet, eller Tredjemand, som i god Tro, uvidende om det ældre Hjemsted, har faaet overdraget et første Prioritets Panteret deri. Naar intet andet kommer til, skulde efter almindelige Regler den sidste være nærmest dertil (jfr. ovenfor S. 217, 266—7). Men hvis saa lang Tid er hengaaet siden Flytningen, at den ældre Panthaver med Anvendelse af rimelig Agtsomhed burde kunnet erfare denne og havt tilstrækkelig Frist til Thinglysningens Fornyelse, da er det retfærdigst at lade Tabet gaa ud over ham, om den alligevel er forsømt. Saadan maa ogsaa i det væsentlige den sædvansmæssige Regel siges at være. Man kræver nemlig, at Fornyelsen skal foregaa inden en, efter et Skjøn over det særlige Tilfældes Omstændigheder rimelig, Frist, og denne afpasses saaledes, at den ældre Rettighedshaver maa antages i Almindelighed at have kunnet erfare Flytningen og iagttage det fornødne for Thinglysningen[1]).

---

[1]) Jfr. HRD. 12 April 1864 i Rt. S. 353 (jfr. U. f. L. III. 81 og 414—15), hvor den ældre Thinglysning af et Pantebrev i Skibspart antoges ikke at kunne opretholde Panteretten ligeoverfor mellemkommende Indførsel, naar den ikke endnu var fornyet 3 Decbr. 1860, efterat Pantsætteren (en Skipper) havde fraflyttet Lier i Juni og maatte ansees for at have taget Bolig i Christiania ved Høstens Flyttedag s. A., medens den ældre Panthaver selv boede i Aker;

Er denne fornyet inden saadan Frist, da bevarer den ældre Heftelse sin Fortrinsret fremfor de imidlertid paa det nye Hjemsted thinglyste Retsstiftelser og i Konkursbo. Er den først skeet senere, da er den forrige Prioritet tabt, og Retsbeskyttelsen regnes — ogsaa ligeoverfor mellemkommende Konkurs eller Indførsel — fra den nye Thinglysning. Hvorvidt dette ogsaa vil antages, saafremt den ældre Panthaver bevislig paa Grund af særegne Omstændigheder ikke tidligere kunde have sørget for Fornyelsen, fremgaar ikke af Dommene. Antages det alligevel i saadanne Tilfælde, kan dette kun forklares af, at man alene finder en rent objektiv Regel praktisk brugbar [1]).

Dernæst spørges der om, hvorvidt Flytning inden samme Jurisdiktion — navnlig fra et Thinglag til et andet inden samme Sorenskriveri — gjør Fornyelsen nødvendig. Saafremt Thinglysningen har fundet Sted paa det for det hele Sorenskriveri afholdte Extrathing, leder vistnok Konsekventsen af den Grundsætning, at det er selve Thinglysningen, som skaber Retsbeskyttelsen, nærmes til Fornyelsens Unødvendighed i dette Tilfælde. Det samme maa, hvor Thinglysningen er foregaaet ved et Maanedsthing, gjelde om Flytning inden dette Distrikt [2]). I hvert Fald er Fornyelsen unødvendig, hvor Tredje-

HRD. 7 Oktbr. 1871 i Rt. S. 708, hvor gjentagen Thinglysning af et Pantebrev i Skib paa Stabelen, oprindelig thinglyst ved Værftets og det daværende personlige Værnething i Landjurisdiktionen (Eidanger), efterat Pantsætteren var flyttet til den ganske nærliggende Kjøbstad (Brevik) i Februar, ansaaes at komme for sent, da den foregik 24 Juni næstefter, ligeoverfor Pantsætterens Konkurs, der aabnedes en halv Time før Fornyelsen; Panthaveren boede i Christiania og havde tidligere været uvidende om Flytningen; jfr. ogsaa HRD. Rt. 1871 S. 697. ORD. i U. f. L. III. 408 antog ved en Flytning fra Christiania til Aker Fornyelse 2—3 Uger efter Flytningen at komme tidsnok.

[1]) Det vil af det ovenfor S. 286 sagte fremgaa, at KRO. II § 15 ikke kan paaberaabes derfor, da Panthaveren i dette Forhold altid vil have Leilighed til at erfare Flytningen.

[2]) Jfr. herved Ertzaas i Rt. 1875 S. 353 ff. og ovenfor S. 75, 85—6. At Thinglysningen foregaar thinglagsvis, er kun en Ordensregel og skulde vel neppe hindre den ovenfor antagne Mening; jfr. dog S. 86 Note 1 og den der anførte HRD.

mand alligevel vil have den samme Adgang til Kundskab om den paa det forrige Hjemsted thinglyste Heftelse. Og dette er Tilfældet overalt, hvor Personalregistret eller Skibsregistret (jfr. ovenfor S. 107—8 og 109) føres under et for det hele Sorenskriveri og ikke thinglagsvis. Uheldigvis er dette ikke overalt Tilfældet. Hvor der føres særskilt Personalregister (eller Skibsregister) for hvert Thinglag, bør imidlertid Retsskriveren, saasnart han erfarer Flytningen, *ex officio* overføre Skyldnerens Navn med tilhørende Oplysninger fra det forrige til det nye Thinglags Register, da det i det hele er hans Pligt at bruge alle de Kunskabsmidler, som staar til hans Raadighed, for at gjøre sine Registre saa paalidelige som muligt. Er dette iagttaget, er selvfølgelig ogsaa her enhver Fornyelse af Thinglysningen hensigtsløs. Ligeledes er det klart, at Tredjemand, som, uagtet saadan Overførelse ikke har fundet Sted, alligevel faar eller vilde kunne faa fuld Oplysning om de ældre Retsstiftelser, f. Ex. gjennem Panteattest eller Anmærkning paa sin Exekutionsforretning[1]), ikke kan paaberaabe til sin Fordel Undladelsen af at fornye Thinglysningen. Det kan ogsaa overalt anføres mod Nødvendigheden af Fornyelsen i Tilfælde af Flytninger inden Sorenskriveriet, at den ældre Thinglysning jo fremdeles er at erfare af den for det hele Sorenskriveri fælles Pantebog, som endnu i Lovgivningens Øine er den vigtigste Protokol (jfr. ovenfor S. 187), ligesom det synes lidet rimeligt at gjøre Fornyelsen afhængig af den tilfældige, for udenforstaaende ubekjendte, Omstændighed, hvorledes Panteregistrene føres ved Kontoret. Da der nu trænges en fast, praktisk brugbar Regel for alle Tilfælde, navnlig for det hyppigste Sammenstød, nemlig med Konkurs, bliver det naturligst at opstille som almindelig Regel, hvad der efter det ovenstaaende som oftest vil passe bedst, nemlig, at Fornyelsen altid bliver unødvendig ved Flytninger inden Sorenskriveriet. Da man imidlertid her ingen Vejledning har i Praxis ligesaalidt som i Lovgivningen, er det jo altid det

---

[1]) Dette vil naturligvis let kunne ske, da Retsskriveren vel oftest vil forstaa, hvilken Person det gjelder, og kjende dennes Flytning inden Sorenskriveriet.

sikreste ogsaa i dette Tilfælde at begjære fornyet Thinglysning, naar man kommer til Kundskab om Flytningen [1]).

VIII. Hvis det Løsøre, Thinglysningen gjelder, flyttes over til en anden Jurisdiktion, fremkaldes naturligvis herved ingen Fornyelse, da Værnethinget er ganske uafhængigt af dets Sted [2]).

Saafremt derimod Løsøret skifter Ejer, opstaar Spørgsmaalet om, hvorvidt Thinglysningen maa fornyes ved dennes Værnething [3]). Her maa da atter sondres a) eftersom Afhændelsen af det beheftede Gods er skeet med eller b) uden Panthaverens Samtykke og Vidende.

a) I første Tilfælde er der al Grund til at følge Analogien fra den for Personens Flytning gjeldende Regel. Tredjemands Interesse i Fornyelsen er nemlig den samme, og den ældre Rettighedshaver forudsættes jo i betimelig Tid at vide, til hvem Afhændelsen foregaar, og har altsaa endog langt sikrere Lejlighed til at sørge for Thinglysningens Fornyelse.

b) Anderledes staar Sagen, hvor den ældre Rettighedshaver ikke har samtykket i og vidst om den beheftede Gjenstands Salg [4]). Det er nemlig meget vanskeligere for ham at

---

[1]) Jfr. herved HR.-Voteringen i U. f. L. IV. 159. KRO. 1720 II § 15 «flytter til en anden By eller Herred» er i Virkeligheden ingen Afgjørelse, da det sidste Ord efter den daværende Sprogbrug vistnok kun passer paa danske Forhold og i Norge kun er afgjørende for Tilfælde af Flytning til et andet Sorenskriveri; Personalregistre existerede desuden dengang ikke.

[2]) Før Ørsted lærtes anderledes; jfr. Hurtigkarl II. 2. 417—18 og den ovenfor S. 285 Note 2 anførte ORD.; jfr. dermed Ørsted Hb. VI. 187 ff. og Hallager Obl. II. 271.

[3]) Dette Spørgsmaal opstaar lige fuldt, hvor dette Værnething er det samme som den forrige Ejers. Thi Oplysningen vil ogsaa i dette Tilfælde herefter søges under den nye Ejers Navn, og Retsskriveren kan ikke vide, at Løsøret før har tilhørt en anden Person i Jurisdiktionen

[4]) Dette Tilfælde kunde rigtignok synes ikke lettelig at skulle forekomme, medmindre Panthaveren paa Forhaand skulde have tilladt Salg uden at vide, til hvem dette er foretaget. Thi — bortseet fra «almindeligt Pant», hvor Afhændelse af de enkelte Gjenstande er Ejeren tilladt, men Panteretten for disses Vedkommende ogsaa

blive vidende om Pantets Salg end om Pantsætterens Flytning, aldenstund Løsøres Overgang til en anden Ejer, endog hvor det er Skib, kan foregaa ganske hemmelig. Det kunde derfor synes uretfærdigt her at kræve Thinglysningens Fornyelse. Opstilles imidlertid Regelen om denne som ovenfor S. 286 — nemlig saaledes, at den kun rammer den ældre Panthaver, som har kjendt eller dog burde have kjendt Ejerskiftet — undgaar man Uretfærdigheden og anvender kun en almindelig Grundsætning (ovenfor S. 266). Forskjellen mellem dette Tilfælde og Pantsætterens Flytning bliver derfor kun en faktisk. Medens man i Almindelighed vil fordre, at den ældre Panthaver inden en vis Tid burde kunnet erfare denne sidste, kan dette langtfra saa let antages ved Ejerskifte, og man vil her være nødt til at tage langt mere subjektive Hensyn ved Bedømmelsen af de særlige Omstændigheder [1]).

---

isaafald ophører — har det været lært, saavidt vides, af alle, at Pantsætteren (Skyldneren) ikke maa lade Løsøret komme ud af sin Besiddelse uden Panthaverens Samtykke (jfr. Hallager Obl. II. 287, Matzen Tingsret S. 576, Hagerup S. 262), og heraf følger atter, at, om saadant alligevel sker gjennem en Afhændelse, er denne uden retslig Betydning for Panthaveren, som ganske uden Hensyn dertil kan gjøre sin Panteret gjeldende. Imidlertid kan Tilfældet alligevel være praktisk. Da nemlig Forbudet egentlig kun gjelder for Realisationens Skyld — for at nemlig Gjenstanden da skal være tilstede — synes en Afhændelse, som ikke er forbunden med Forandring i Besiddelsesstanden, ikke at kunne hindres af Panthaveren, f. Ex. ved Salg af Skib paa Rejse (jfr. Hagerup S. 263) eller ved gyldigt *constitutum possessorium*. Endmere praktisk er naturligvis Tilfældet, hvis man anser selve den tinglige Overenskomst tilstrækkelig til Ejendomsrettens Overgang. Spørgsmaalet er ogsaa netop for Skibes Vedkommende gjentagne Gange forelagt Retterne; jfr. følgende Note.

[1]) Den her udviklede Opfattelse stemmer i det væsentlige med Hagerup S. 138, idet Forf. har ændret noget sin i 2 Udg. af Hallager Obl. II. 361—2 fremsatte Mening. Nogen sikker Praxis findes lige saa lidt som noget egentligt Højesterets-Præjudikat; se HRD. 4 Novbr. 1857 i Rt. S. 719, 23 Okt. 1863 i Rt. 1864 S. 22, jfr. U. f. L. III. 38, 144 (i hvilke Tilfælde sandsynligvis en *novatio debiti* ved den nye Ejers Overtagelse af Pantet var den afgjørende Grund; jfr. Rt. 1857 S. 724 og U. f. L. IV. 159), samt HRVot. i U. f. L. IV. 159 og 175.

Ligeoverfor den nye Ejer selv er i ethvert Fald Thinglysningens Fornyelse unødvendig, da han jo kjender sin Hjemmelsmands Værnething og altsaa ved, hvor han skal søge Oplysningerne om de ham vedkommende thinglyste Retshandler [1]).

§ 35.

Thinglysning vedkommende Personen eller hans formueretslige Forhold i Almindelighed.

I. Blandt de Tilfælde, hvori den gamle norske og vistnok ogsaa den gamle danske Ret har krævet Retshandlens Indgaaelse eller efterfølgende Lysning paa Thinget (eller ialfald i anden stor Forsamling), synes de Tilfælde, hvori den vedkom Personens Retsstilling i det hele, at have indtaget en vigtig Plads [2]). Allerede i det 16de Aarhundrede gjorde i Danmark den Opfattelse sig gjeldende, at denne Thinglysning var nødvendig for Retshandlens eller Forretningens Virksomhed mod Tredjemand [3]). Man har endnu i den nuværende Ret beholdt den i enkelte lignende Tilfælde, uagtet den ogsaa her under Thinglysningsvæsnets forandrede Skikkelse er lidet heldig som Kundgjørelsesmiddel eller som nødvendig Form, medmindre Personen ejer fast Gods og den foregaar ved dettes Værnething (jfr. nedenfor S. 300).

Saadanne Tilfælde er:

1) Kuldlysning af uægte Barn maa lige fra de gamle danske og norske Loves Tid foregaa paa Thinget; jfr.

---

[1]) Dette er ogsaa antaget i HRD. 3 Novbr. 1864 i Rt. 1865 S. 17 (U. f. L. III. 346 og IV. 157).

[2]) Jfr. Brandt Retshistorie I. 196—7, Kolderup-Rosenvinge §§ 79, 81, 88 Note m., 94 og nedenfor S. 292 om Fledførelse. DL. 3. 14. 3 om Thinglysning ved Hjemthinget af Vornedes Fribreve minder om den gamle Lysning af Trælles Frigivelse.

[3]) Jfr. Kolderup-Rosenvinges GDD. III. 90 og Secher om Vitterlighed og Vidnebevis i den ældre danske Proces I. (Kbhvn, 1885) 75—7 om, at «Delebrevet» maatte lyses ved den «Fordeltes» Værnething, for at Fordelingen kunde virke mod Tredjemand. Dette som menes at være en Anvendelse af Regelen om Thinglysningen af Fredløses Navne (Thors Artikler § 50), synes dog senere at være bortfaldt.

NL. 5. 2. 71 og nu Arvel. 31 Juli 1854 § 5. Dette maa ansees som en nødvendig Form, saafremt den i sidstsnævnte Lovsted omhandlede Retsvirkning skal indtræde. Thinglysningen finder Sted ved Faderens daværende Værnething en Gang for alle[1]).

2) Fledføringskontrakten skulde allerede efter JL. I. 32 indgaaes paa Thinge, og ifølge L. 5. 1. 9 *i. f.* skal den «til Thinge forkyndes». Dette har vistnok altid været forstaaet saaledes, at Kontrakten maa læses ved Fledføringens personlige Værnething[2]), og af historiske Grunde synes det rimeligt, at det er en saadan Thinglysning, 5. 1. 9 virkelig mener, uagtet Udtrykkene i dens Begyndelse («skjøde og afhænde») kunde tale for, at der alene tænkes paa den vanlige Thinglysning ved Overdragelse af fast Gods.

Hvad nu angaar den nævnte Thinglysnings Betydning, da er det sikkert nok, at den ikke er nogen nødvendig Form for Kontraktens Gyldighed mellem Parterne eller i Forhold til Fledføringens Arvinger[3]). Derimod er det den herskende Opfattelse, at den er foreskreven for Tredjemands Skyld af Hensyn til den væsentlige Indskrænkning i Fledføringens Raadighed over sit Gods, som Kontrakten medfører. Den ansees nemlig nødvendig for at hindre den Tredjemand, som uvidende om Forholdet har erhvervet en Fordring paa Fledføringen, fra at holde sig til dennes Formue. Dette tiltrænger imidlertid en nærmere Forklaring. Det følger saaledes af de almindelige Grundsætninger for tinglige Retsstiftelser i fast Gods, at Thinglysningen for at have den ovennævnte Virkning ogsaa maa foregaa ved det faste Gods' Værnething, om Fledføringen ejer eller kommer til at eje saadant[4]). Ligeledes, at, hvis sædvanlig Thinglysning har fundet Sted for dette Gods, kan ikke Tredjemand mere end i andre Tilfælde gjøre Indførsel deri af den

---

1) Jfr. nærmere Collett Familieret § 74.

2) Nørregaard III. 105, Hurtigkarl II. 2. 118—19, Ørsted Hb. V. 225—6, Larsen II. 2. 243, Hallager I. 255, Gram II. 2. 565.

3) Dette er derimod Tilfældet med den forudgaaende «Lovbydelse», som forhen ogsaa foregik paa Thinget; jfr. I. 808 Note 1.

4) Jfr. især Ørsted Hb. V. 225—6, Hallager I § 70 i. f. og ovenfor S. 126.

Grund, at Thinglysning ved det personlige Værnething er forsømt. Den sidstnævnte maa nemlig paa Thinglysningsvæsnets nuværende Standpunkt ansees som en betydningsløs og overflødig Form ved Siden af den første, og det kan derfor ikke kræves, at Fledføreren iagttager den, naar Lovbudet ikke er desto mere afgjørende (jfr. nedenfor S. 304—5). Kontraktens Thinglysning fritager heller ikke for den sædvanlige Overleverelse af Fledføringens tidligere Løsøre (I. 308). Der imod er det vistnok tvivlsomt, om man her omvendt kan fritage for Thinglysning, hvis saadan Overleverelse har fundet Sted.

Uagtet det kunde synes nærliggende her at søge en Analogi fra KRO. II § 15 (ovenfor S. 285), har man vistnok aldrig fordret Fornyelse af denne Thinglysning ved Fledføringens Flytning [1]). Dette forklares bedst deraf, at, ligesom Forholdet efterhaanden er blevet temmelig forældet, spiller Erhvervelsen af fremtidigt Gods en uvæsentlig Rolle.

Opløses Forholdet før Fledføringens Død, bør derimod dette thinglyses paa samme Maade som dets Stiftelse (I. 310). Dette vil dog vel helst faa Formen af en Aflysning.

3) Ifølge L. 5. 3. 33, jfr. Pl. 18 Januar 1788 medførte Thinglysning af en civil Arrest paa Person en Heftelse paa det hele Bo, saaledes at den arresterede Skyldners Retshandler ogsaa blev uvirksomme i Forhold til Tredjemand [2]). Dette har imidlertid nu paa det nærmeste tabt sin Betydning, efterat Adgangen til Personal-Arrest er bleven saa væsentlig indskrænket ved L. 3 Juni 1874 [3]). Thinglysningen erstattes her af Tredjemands bevislige Kundskab om Arresten, da denne jo kun virker mod frivillige Retsstiftelser (jfr. ovenfor S. 206). Fornyelse kræves ikke; jfr. Pl. 18 Januar 1788 § 4 og ovenfor S. 285.

4) Efter en sikker sædvansmæssig Sætning, som navnlig støtter sig paa Analogi af L. 5. 1. 9, KRO. 18 Marts 1720

---

[1]) Kommissions-Betænkningen om Formuesforholdet mellem Ægtefæller i Oth. Prp 1876 No. I. 8.

[2]) Jfr. Schweigaard Proces § 240.

[3]) De øvrige Tilfælde af en lignende almindelig Heftelse, som omhandledes i Pl. 18 Januar 1788, bortfaldt ved L. 12 Okt. 1857.

II § 15 og Pl. 18 Januar 1788, kræves Thinglysning af Umyndiggjørelse ved den Umyndiggjortes personlige Værnething samt, hvor han maatte eje fast Gods, tillige ved dettes Værnething. Den er heller ikke her nogen nødvendig Form, men frembringer en uafbevislig Formodning om Kundskab, som imidlertid kan erstattes af andet Bevis for, at den Tredjemand, som indgaar Retshandler med den Umyndiggjorte uden Værgens Tilkaldelse, alligevel har kjendt Forholdet[1]). — Thinglysningens Fornyelse ved et nyt Værnething kræves neppe[2]); men det er dog at anbefale, at den iagttages af Værgen, som jo har meget lettere for at faa vide om den Umyndiggjortes Flytning end Panthaveren om Pantsætterens (ovenfor S. 286).

5) Ved Bevilling til Navneforandring indtages altid et Paalæg om, at den, foruden at bekjendtgjøres i «Kundgjørelses-Tidenden», skal thinglyses ved Vedkommendes Værnething. Strengt taget skulde vel derfor Thinglysningens Iagttagelse være et Vilkaar for Navnets Forandring. Men under den Løshed, som hos os hersker i de herhen hørende Regler, er det vanskeligt at sige noget bestemt herom. Ved Forandring af Firma har Thinglysningen ingen Betydning.

6) Ifølge L. 1. 22. 29 (DL. 1. 24. 27) skal den, som har «taget anden i Fællig med sig», thinglyse, hvad han indførte «i Fællig», hvis han vil hindre Indførsel i sine Ejendele for den andens Gjeld. Der synes her nærmest handlet om et Retsforhold, som vistnok yderst sjelden forekommer og maaske aldrig har været synderlig kjendt hos os, nemlig et Brugsfællesskab i den hele Formue[3]). Og man har her vistnok en Anvendelse af den Thinglysning, som oftere forekommer i de gamle Love, — nemlig for at afværge en ugunstig Formodning og fri sig fra Bevisbyrden for Fremtiden (jfr. nedenfor S. 299). Artiklen opfattes ogsaa nu saaledes, at den kun giver

---

1) Jfr. Ørsted Hb. II. 337—8, Collett Familieret 5te Cap. § 26, ORD. i U. f. L. III. 214.

2) Jfr. Kommissions-Betænkningen i Oth. Prop. 1876 No. I. 8.

3) Jfr. Brandt Tingsret § 20, Kolderup-Rosenvinge Retshist. §§ 118—19. Kilden er tildels JL. II. 71. Artiklen var blandt dem, den norske Lovkommission udelod af sit Udkast, formodentlig, fordi den var unødvendig efter norske Forhold.

en Regel for Bevisbyrden, idet den opstillede ugunstige Formodning i Tilfælde af Thinglysningens Forsømmelse ikke gjelder til Fordel for den Tredjemand, som kjender Forholdet, og heller ikke, hvis der føres et almindeligt fyldestgjørende Bevis for Ejendomsretten [1]).

Medens Artiklen under Nutidens Forhold vanskelig kan komme til ligefrem Anvendelse, har man derimod oftere villet anvende den analogisk, navnlig paa Thinglysning af visse Selskabskontrakter [2]) og af Ægtepagter om Hustruens fremtidige Særeje [3]). Men hine er ialfald upraktiske, og ved de sidste har man nu faaet egne nye Forskrifter i L. 29 Juni 1888; men disse omhandles bedst i § 36, da Thinglysningen her ligesaavel kræves, hvor det gjelder Særeje i den enkelte Gjenstand, som hvor det gjelder den hele Formue.

II. Det har tidligere været den almindelige Lære, at Aabning af Konkurs i Skyldnerens levende Live maatte thinglyses saavel ved hans personlige Værnething som ved hans faste Gods' Værnething. I modsat Fald ansaaes han ikke med bindende Virkning for godtroende Tredjemand berøvet Raadigheden over sit Gods, ligesom Thinglysning af tinglige Retsstiftelser, selv om den fandt Sted i «urette Tid» (ovenfor S. 163), ansaaes for at komme tidsnok lige overfor Konkursboet, naar den foregik før Konkursens Thinglysning [4]); det sidste lærtes ogsaa ved Konkurs i Dødsboer. Denne Lære var dog neppe rigtig. Rigtignok var Konkursens Thinglysning i enkelte Tilfælde lovbefalet (jfr. L. 5. 13. 40 og Fdn. 28 Oktbr. 1702 § 2) og iagttoges vistnok altid, ialfald ved Konkurs i levende Live. Men de nævnte Lovsteder synes ikke at have

---

[1]) Jfr. Schweigaard Proces II § 193 i. f.

[2]) Jfr. Bang i J. T. XVI. I. 79—80, Ørsted Hb. V. 428, Hallager Obl. II. 209, Gram II. 2. 685, Scheel Pr. a. D. II. 238—9.

[3]) Jfr. Hjelm i Jur. Samll. II. 3. 386, IV. 1. 157 ff., Scheel l. c. II. 237; se derimod Ørsted i J. T. XVI, 1. 204, Hb. IV. 536.

[4]) Ørsted i J. T. XVI. 2. 286, Hansen dansk Skifteret 3 Udg. S. 324—5, Bang og Larsen dansk Procesmaade IV. 289 ff., Lasson Hb. i den norske Proces' anden Del (1837) S. 371. Schweigaard lithogr. Forel. over Proces III. 303 (1842) og om Konkurs S. 185 ff., Proces III. 3 Udg. S. 283 (dette Stykke er skrevet før 1863). Det antoges ikke, at Konkursens Thinglysning havde tilbagevirkende Kraft, efter Analogien af Pl. 18 Januar 1788.

paabudt Thinglysningen uden som en Indkaldelse af Kreditorerne. Ialfald gjelder dette om det sidstnævnte, som i Grunden kun byder Proklamaets Thinglysning, og at Lovbogen i 5. 13. 40 ikke har tænkt at opstille et eget Tidspunkt for Indtrædelsen af Skyldnerens Uraadighed, bliver sandsynligt derved, at L. 5. 3. 33 ikke engang ved de her nævnte Handlinger har paabudt Thinglysning for Tredjemands Skyld. Og hvad endelig angaar Pl. 18 Januar 1788, hvortil den nævnte Lære især støttedes, da kan det ikke indrømmes, at denne frembyder nogen nærliggende Analogi. Det gjelder nemlig her Retshandlinger, hvorved en enkelt Kreditor til Forfang for alle andre erhvervede en Ret over Skyldnerens Gods, medens Konkursen lægger Baand paa Skyldnerens Raadighed til Fordel for alle Kreditorer i Fællesskab [1]). Den almindelige Lære var dog i Danmark bleven fulgt i Praxis og blev senere stadfæstet ved Pl. 10 April 1841 [2]). I Norge gaar de Spørgsmaalet vedkommende Højesteretsdomme nærmest i modsat Retning, om end ingen af dem er afgjørende [3]).

Medens Spørgsmaalet for enkelte Arter af Boer fremdeles maa afgjøres efter den ældre Ret, er det for de aldeles overvejende Arter afhængigt af Konkurslovens Fortolkning. Og denne er tildels her ikke ganske utvivlsom. Konk. 6 Juni 1863 § 17 byder den midlertidige Bestyrer af Boet at sørge for Thinglysning ved Skyldnerens Værnething og ved hans faste Ejendommes Værnething af Skifterettens i L. § 15 No 1 omhandlede Kundgjørelse om, at «Boet som Konkursbo er taget under Rettens Skiftebehandling». Dette kunde synes at tale for, at ogsaa den norske Lovgivning herved har villet stadfæste den oven forklarede ældre Lære om Nødvendigheden af Konkursens Thinglysning ligeoverfor godtroende Tredjemand. I en Retning er det nu imidlertid ganske uomtvisteligt, at Konkursloven ikke har villet antage denne. Konkursl. § 128 fastslaar nemlig, at ved Spørgsmaalet om, i hvilket Øjeblik

[1]) Jfr. hermed HRVot. i U. f. L. V. 394—5.

[2]) Den danske Konkursl. 25 Marts 1872 § 2 byder dog nu kun Thinglysning ved fast Gods' Værnething og forøvrigt Kundgjørelse i offentlige Blade; jfr. Deuntzer Skifteret S. 123—4.

[3]) Se især HRD. 16 Maj 1866 i Rt. S. 507 og U. f. L. V. 393 og de her S. 395 meddelte Oplysninger om ældre Domme.

Thinglysning eller Overleverelse maa have fundet Sted for at gjøre Tredjemands tinglige Ret virksom mod Boet, er Konkursens Aabning og ikke dens Thinglysning afgjørende [1]).

Hvad angaar Skyldnerens obligatoriske Retshandler med Tredjemand, fastsætter nu Konkursl. § 12, at «Konkursen er aabnet og Skyldneren uberettiget til at forpligte Boet eller forføje over de til samme hørende Gjenstande og Rettigheder fra det Øjeblik af, da hans Begjæring om Skiftebehandling er indleveret til Retten, eller denne paa en Fordringshavers Forlangende har fattet Beslutning om, at Skiftebehandling skal finde Sted». Spørgsmaalet er da, om denne Regel strax kun virker mod Skyldneren og ondtroende Tredjemand, men mod godtroende Tredjemand først fra den i § 17 foreskrevne Thinglysning, — eller om ogsaa den sidste maa finde sig i, at hans Retsstiftelser er uforbindende for Boet allerede fra det i § 12 omhandlede Øjeblik. Dette sidste er vistnok den rette Mening. Det er nemlig ikke rimeligt at antage, at den vigtige materielle Grundsætning i § 12, uden nogensomhelst Antydning i denne selv, skal lide nogen Indskrænkning ved de rent formelle Regler om Kundgjørelsesmaaden i § 15 ff. Havde det været Lovens Mening, at Thinglysningen var nødvendig for at gjøre Konkursens Aabning virksom mod godtroende Tredjemand, da vilde den vel ogsaa paalagt Skifteretten strax at sørge herfor istedetfor at overlade til Boets Bestyrer først bagefter at lade Skifterettens Kundgjørelse thinglyse. Denne Thinglysning kan derfor kun antages at være et af de forskjellige lovbestemte Midler, hvormed Konkursens Aabning skal gjøres saa bekjendt som mulig. Og det kan ikke engang antages, at dens Forsømmelse overhovedet har nogen umiddelbar Retsvirkning [2]).

---

[1]) Jfr. Schweigaard Proces § 278 i. f. (om Konkurs S. 122).

[2]) Vistnok har ikke L. § 17 sagt saaledes som L. § 18, at der ikke kan bygges nogen Indsigelse mod Skiftesamlingens Gyldighed paa denne Forms Forsømmelse. Men den i § 17, jfr. 15 No. 1, omhandlede Bekjendtgjørelse gjelder heller ikke den enkelte Skiftesamling, men selve Konkursens Aabning, og kan derfor ikke have Betydning for den. Nogen anden umiddelbar Retsvirkning kan neppe tænkes, naar man antager den i Texten fulgte Opfattelse om Forholdet til Tredjemand. Derimod kunde der maaske blive Tale om Skades-

Den her udviklede Mening, som ogsaa styrkes ved Lovens Forarbejder [1]), er, saavidt vides, den almindelig fulgte, saavel i Praxis som i Theori.

Til Lovens Forskrifter om Thinglysning m. v. af Konkursens Aabning henvises der i L. 29 Juni 1888 § 33, forsaavidt angaar Øvrighedens Beslutning om Skifte af Fællesbo under Ægteskabet paa Hustruens Forlangende. Den eneste Retsvirkning af denne Bekjendtgjørelse — ikke Thinglysningen alene — er vistnok den i L.s § 40, 3. P. nævnte (nedenfor S. 306—7).

Man var engang meget tilbøjelig til en stærk Udvidelse af de foran i denne § anførte Lovbud om Thinglysningens Anvendelse. Den Lære blev nemlig forsøgt, at Thinglysningen altid frembragte en uafbevislig Formodning om Tredjemands Kjendskab til det thinglyste, hvor dette gjaldt en Persons Retsforhold i Almindelighed [2]). Denne Lære var imidlertid ganske ugrundet. Den støttedes især paa Analogi, navnlig af Pl. 18 Januar 1788. Men en saadan analogisk Slutning var i dette Tilfælde ingenlunde berettiget. Lovgivningen havde rigtignok i enkelte Forhold, hvor den fandt at burde anerkjende en i en Persons hele formueretslige Stilling indgribende Retshandel, f. Ex. Fledførelse, eller at burde tillægge visse judicielle Handlinger Egenskaben af en Heftelse paa hans hele Formue f. Ex. Namsdomme, — til yderligere Sikkerhed for Tredjemand krævet Thinglysning ved det personlige Værnething. Men det er et særdeles langt Sprang herfra og til den Sætning, at hvilken-

---

erstatning for Bestyreren f. Ex. ved Forsømmelse af Thinglysning ved den faste Ejendoms Værnething, naar godtroende Tredjemand har indladt sig i Handel om denne med Skyldneren og allerede udbetalt ham noget af Kjøbesummen.

[1]) Se Storth.-Forh. 1859—60, Oth. Prop. No. 7, hvor vedkommende Forskrifter findes i §§ 13 og 19 s. P.; jfr. Motiverne S. 23, hvor den oven forsvarede Opfattelse af den ældre Rets Thinglysning synes fulgt, idet det heder, at denne foreskrives og nærmere ordnes «som gavnlig ved at bidrage til at forebygge Skade for andre». — Schweigaard Proces III. 3 Udg. S. 129 (om Konkurs S. 19) udtaler sig ikke afgjørende; men hans Opfattelse af Konkursloven vides at have været i det væsentlige som ovenfor.

[2]) Jfr. især Bang i Jur. T. XVI. 1. 62 (1829)

somhelst Handling eller Erklæring vedkommende en Persons Retsstilling i det hele skulde gjennem Thinglysning blive virksom mod Tredjemand. Ligesom denne Lære aldrig har været holdbar, blev den det endnu mindre, efterat L. 12 Okt. 1857 § 11 havde frataget Thinglysning af de i L. 5. 3. 33, jfr. Pl. 18 Janr. 1788, nævnte Handlinger, med Undtagelse af Arrest, enhver Retsvirkning. Den maa ogsaa nu forlængst ansees som opgiven. Den har imidlertid i sin Tid havt ikke liden Indflydelse paa Forretningslivet, navnlig ved Selskaber [1].

§ 36.

Thinglysning som almindeligt Kundgjørelsesmiddel i andre Tilfælde.

I de gamle norske Love var Lysning i *fjölda manna* (Thinget, Kirkestevne o. desl.) foreskrevet i mange Tilfælde udenfor de tidligere omtalte (jfr. ovenfor S. 39 og 291). Det er ikke altid let at sige, hvilken Virkning denne Lysnings Undladelse havde, og dens Betydning har været forskjellig. Men den synes især brugt dels som en nødvendig Form for en retslig Handling, dels for at afvende en eller anden ugunstig Formodning og kaste Bevisbyrden over paa Modparten, dels for at frembringe Vitterlighed og de deraf flydende Fordele [2]. Som det synes, har Thinglysning været brugt paa lignende Maade i den gamle danske Ret.

---

[1]) Især kan her mærkes den forhen ganske udbredte Mening, at Selskab med Personfirma efter Thinglysning af Selskabskontraktens Bestemmelse om Ansvarsfrihed eller Ansvarets Begrænsning for Medlemmerne kunde kræve at behandles som uansvarligt eller som andet Selskab med begrænset Ansvar. Læren har ogsaa bidraget til Thinglysning af Selskabskontrakter udenfor det nævnte Tilfælde af dermed sammenhængende Begivenheder f. Ex. en Associés Indtræden, af Prokuraer o. desl. Dette maa nu ogsaa forklares af Trangen til et Kundgjørelsesmiddel og er bortfaldt, efterat denne tilfredsstilledes ved Indførelsen af Firmaregistre. Jfr. hermed Aubert i Rt. 1873 S. 189, 1874 S. 104, Hallager Obl. II. 2 Udg. S. 222 og U. f. L. IV. 231.

[2]) Jfr. hermed Brandt Retshistorie I. 196–7, II. 284.

I Christian V.s Norske Lov finder man fremdeles Lysningen bibeholdt i forskjellige saadanne Tilfælde og vel nu gjerne i Form af Thinglysning ved det personlige Værnething; denne blev ogsaa, under Efterligning af Danske Lov, anvendt paa enkelte nye lignende Tilfælde.

Ialfald, hvor det ikke gjelder fast Gods — og da skal den jo foregaa ved dettes Værnething — er Thinglysningen nutildags ikke længere noget heldigt Kundgjørelsesmiddel. Thingene er langtfra saa besøgte som paa Lovbogens Tid. Institutionens Tyngdepunkt ligger i Protokollationen, og som oftere nævnt passer dennes Indretning egentlig kun ved Rettigheder osv. i fast Gods. Paa den anden Side har Nutiden frembragt andre Kundgjørelsesmidler, som i de fleste andre Forhold er langt mere skikkede for sit Øjemed. Medens man engang i Mangel af saadanne var tilbøjelig til at strække Thinglysningsvæsnet langt udenfor sit naturlige Omraade og bruge det overalt, hvor en Kundgjørelse var nødvendig, har man i senere Tid efterhaanden indført forskjellige Arter af offentlige Registre (jfr. ovenfor S. 1—2) og en almindelig Kundgjørelses-Tidende (L. 19 Juni 1882). Det er derfor sjeldent, en nyere Lov paabyder Thinglysningens Brug som Kundgjørelsesmiddel udenfor fast Gods[1]). En vigtig Undtagelse danner dog her L. 29 Juni 1888 om Formuesforholdet mellem Ægtefæller. Af de ældre herhen hørende Lovbud er ogsaa mange efterhaanden bortfaldne. Og trods den nysnævnte Lov maa den her omhandlede Brug af Thinglysningen — forsaavidt den ikke finder Sted ved fast Ejendoms Værnething — i det hele opfattes som Levning af en tilbagelagt Retstilstand[2]).

Thinglysningens Betydning er i de her omhandlede Til-

[1]) Ved Kundgjørelser paa Landet har derimod den nyere Lovgivning atter oftere gjenoptaget den gamle Læsning paa Kirkebakken.

[2]) Som tidligere bekjendte Tilfælde, hvor ogsaa Thinglysning brugtes som almindeligt Kundgjørelsesmiddel, kan mærkes Thinglysning af Proklama (L. 5. 13. 27, ophævet ved L. 26 Aug. 1851) af Afkald (jfr. L. 1. 3. 10, 1. 4. 37 m. fl., hævet ved L. 25 April 1863 § 8), af Arvs- og Gjelds-Fragaaelse (L. 5. 13. 28; jfr. nu Schweigaard Proces § 262). «Lovbydelsen» i 3. 19. 28, 5. 3. 1, 5. 1. 9, kan ogsaa her mærkes; den er nu dels forældet, dels erstattet af anden Kundgjørelse.

fælde en forskjellig. Oftest er den vistnok ialfald i en vis Udstrækning en nødvendig Form for den retslige Handling; i andre frembringer den kun en Formodning om Kundskab hos Tredjemand.

II. De Tilfælde, hvor Thinglysningen fremdeles bruges som almindeligt Kundgjørelsesmiddel udenfor de i tidligere §§ omhandlede Forhold, er da, saavidt vides, kun følgende:

1) Visse Stevninger skal thinglyses ved vedkommende faste Ejendoms Værnething; jfr. L. om Pantevæsnet 19 Aug. 1845 § 2, L. 6 Marts 1869 §§ 7 og 12. Angaar Mortifikationssagen ikke Heftelse paa fast Ejendom, skal Stevningen læses ved Sagens Værnething (i Almindelighed Sagsøgerens); jfr. nysnævnte L.s § 7 og 8[1]). Den i L. 1. 4. 10 og 12 med sammenhængende Lovsteder foreskrevne Thinglysning af Stevninger er derimod nu afskaffet ved L. 4 Juni 1892 § 44, jfr. §§ 8, 10. Den her omhandlede Thinglysning er en nødvendig Form.

2) I de Tilfælde, hvor det er tilladt gjennem Fredlysning at forbeholde sig en Ret, som ellers ikke er beskyttet af Loven[2]), kan den vistnok fremdeles altid foregaa gjennem Thinglysning ved vedkommende faste Ejendoms Værnething (jfr. Sportellov § 24); men hvor Lovbudet ikke alene nævner Lysning paa Thinge (5. 10. 5, jfr. Krll. 22—15 efter L. 3 Juni 1874), kan den vistnok ogsaa foregaa paa en anden i Egnen sædvansmæssig Maade[3]).

3) Medens den ældgamle Thinglysning af Love i Almindelighed er bortfaldt ved L. 1 April 1876, som indførte Lovtidenden, og den neppe heller i noget Tilfælde er et nødvendigt Vilkaar for lokale Vedtægters Ikrafttræden, er det dog muligt, at den endnu kan bruges som gyldig Kund-

---

1) Ifølge § 7 kunde det synes, som om Thinglysningen skulde foregaa ved begge Slags Værnething; men ifølge § 8 falder Sagens og fast Ejendoms Værnething her sammen.

2) Se L. 5. 10. 5, 5. 12. 15, L. 30 Aug. 1842 §§ 1, 2 og maaske L. 9 Juni 1854 (jfr. Krll. 22—16 efter L. 3. Juni 1874), hvor dog maaske ogsaa «særskilt Forbud» turde være ment; jfr. Storth.-Eft. 1854 S. 159 f.

3) Jfr. dog Schweigaard Proces § 227 (III. 3 Udg. S. 7).

gjørelsesform ved enkelte af disse [1]). Som en fremdeles praktisk, beslægtet Anvendelse kan her nævnes den i Banklov 23 Juli 1892 § 12 (L. 8 Aug. 1842 § 9) foreskrevne Thinglysning af Bekjendtgjørelsen om, at Norges Banks Sedler af en vis Sort skal sættes ud af Omløb.

4) Ifølge L. 5. 1. 4 kan den, som paastaar sig tvungen til en Retshandel, vælte Bevisbyrden for dennes Gyldighed over paa Modparten gjennem en «Vedersigelse til Thinge». Efter Lovbogens Bevissystem behøver denne vistnok kun at indeholde en Kundgjørelse af den nævnte Paastand. Men efter den nu, som det synes, almindelige Opfattelse kan den tvungne ikke blive staaende herved, men maa ialfald stevne til Partsed. I hvert Fald maa han dog kunne bevare sin Ret efter 5. 1. 4 ved at begynde med den simple Vedersigelse, naar han kun siden foretager de videre Skridt [2]).

5) Om Thinglysning af Konkursens Aabning se ovenfor S. 295 ff.

6) Ifølge L. om Statsborgerretten 21 April 1888 § 10 skal Udlænding, som gyldigen har erhvervet fast Ejendom eller Brugsret derover her i Riget, paa Stedet have en Fuldmægtig for Rettergang o. desl., hvis Navn og Bopæl skal thinglyses ved det faste Gods' Værnething.

7) Ifølge L. 29 Juni 1888 §§ 3, 4, 8 skal enhver Ægtepagt [3]) thinglyses ved Ægtefællernes personlige Værnething, uanseet, om den afsluttes før eller efter Ægteskabets Indgaaelse, om den gjelder den hele Formue (at denne skal være Særeje eller omvendt blive Sameje) eller en Del af Formuen (f. Ex. den, som senere erhverves ved Arv eller Gave, § 8) eller kun en enkelt Gjenstand, fast Gods eller Løsøre (f. Ex. ved Gave mellem Ægtefællerne, jfr. L.s § 24 og Obl. sp. D. I. 17), eller om den maatte gjelde andre Sider

---

1) Jfr. Aubert Retskilder I. 303.

2) Jfr. hermed Hallager Obl. a. D. S. 95—6 og den der anførte Literatur.

3) Om hvorvidt Thinglysning af Ægtepagt om Særeie tidligere var nødvendig, se Collett Familieret §§ 32, 33, Aschehoug i 1ste nord. Juristmødes Forh. Tillæg S. 88—9.

af Formuesforholdet, f. Ex. Fællesskabets Deling i ulige Lodder ved fremtidig Opløsning[1]).

Thinglysningen skal som nævnt foregaa ved Ægtefællernes personlige Værnething. Saafremt det er forskjelligt, maa den foregaa særskilt ved hvers Værnething. Dette er kun udtrykkelig sagt for de i L.s § 3 omhandlede Tilfælde, men maa ogsaa som selvfølgeligt antages i de øvrige[2]). Flytning til anden Jurisdiktion nødvendiggjør ikke Fornyelse af Thinglysningen. Ogsaa dette er kun sagt om de i § 3 omhandlede Ægtepagter, men bør ogsaa antages i andre Tilfælde i Analogi med den Regel, som sædvansmæssig følges i beslægtede Forhold[3]).

Hvad nu angaar den her omhandlede Thinglysnings Betydning for Ægtepagten, fremtræder den skarpest i Tilfælde af dens Forsømmelse. Dennes Virkning maa nemlig antages at være den samme, som i L.s § 10 (jfr. ovenfor S. 139 og S. 207 fastsat for den sædvanlige Thinglysning af Ægtepagter angaaende fast Gods ved dettes Værnething. Thinglysningen er altsaa en nødvendig Form ligeoverfor Kreditorer, som gjør Indførsel, og (med den i L.s § 10, jfr. S. 178—9 nævnte Begrænsning) ligeoverfor Konkursbo. Derimod opretholdes ogsaa den Ægtepagt, som ikke er thinglyst ved det personlige Værnething, ligeoverfor Tredjemand. som grunder sin Ret paa frivillig Erhvervelse og bevislig før denne kjendte Ægtepagten (jfr. ovenfor S. 208—9). Rigtignok er disse nærmere Regler ikke gjentagne af Loven ved den her omhandlede Thinglysning. Den siger her kun — for de forskjellige Arter af Ægtepagter i forskjellige Udtryk — at Thinglysningen (eller ved Ægtepagter før Ægteskabet Indleveringen til Thing lysning) er et Vilkaar for deres Gyldighed ligeoverfor Tredjemand[4]). Men herpaa kan der ingen Vægt lægges ved

---

1) Jfr. H. Scheel S. 178 ff. 2) Jfr. H. Scheel S. 211.

3) Jfr. ovenfoı S. 293—4 og H. Scheel S. 213—14.

4) L.s 3, 1: «Ægtepagt, som oprettes før Ægteskabet, skal for at blive gyldig . . . være indleveret til Thinglysning . . . .». § 3, s. P. (om Ægtepagt indgaaet under Ægteskab i Udlandet): «Indtil Thinglysning har fundet Sted, er Ægtepagten i sidstnævnte Tilfælde kun forbin-

en saa lidet omhyggelig affattet Lov. Man maa dog formode, at Loven i disse forskjellige Tilfælde har villet tillægge Thinglysningens Forsømmelse samme Virkning. Og om den end kun for et Slags Thinglysning er kommen til nærmere at udtale sig om denne og gjøre de fornødne Begrænsninger, er man dog berettiget til derfra at slutte sig til dens Mening for andre Tilfælde. Dette er saameget mere velgrundet, fordi dens § 10 i det væsentlige kun anvender de almindelige Grundsætninger, fordi §en gjelder den vigtigste Art af Thinglysning, og fordi det ikke kan antages, at Forsømmelse af den mindre vigtige, ved det personlige Værnething, skulde have større Betydning[1]. Af lignende Grunde er det ovenfor antaget, at denne Forsømmelse heller ikke har nogen Virkning udenfor Forholdet til Tredjemand, uagtet enkelte §§ udtrykker sig, som om Ægtepagtens Gyldighed i det hele afhang af Thinglysningen eller Indleveringen[2]. Tvivlsomt kan det imidlertid være, om de i § 10 indeholdte ejendommelige Afvigelser fra de almindelige Thinglysningsregler (ovenfor S. 167—8, 178—9) kan anvendes ogsaa paa den her omhandlede Thinglysning. Men det rigtigste er dog vistnok ogsaa at antage dette.

Sammenholder man L.s §§ 3, 4 og 8 med § 9, kommer man til den ovenfor allerede antydede Slutning (jfr. S. 302 og Obl. sp. D. I. 17—18), at de, tagne paa Ordet, medfører Nødvendigheden af Ægtepagts Thinglysning saavel ved det personlige Værnething som ved *forum rei sitæ* overalt, hvor den angaar fast Gods, selv om dette er dens eneste Gjenstand. Denne dobbelte Thinglysning er imidlertid i dette Tilfælde rent overflødig, da det ikke skjønnes, hvorfor der her mere end ved andre tinglige Retsstiftelser i fast Gods skulde ved Siden af den sædvanlige Thinglysning ved dettes Værnething

---

dende for Ægtefællerne selv og deres Arvinger». § 4: «Ægtepagt, oprettet efter Ægteskabets Indgaaelse . . . . maa for at blive gyldig indleveres til Thinglysning . . . . Indtil Thinglysning og Kundgjørelse har fundet Sted, er Ægtepagten kun forbindende for Ægtefællerne selv og deres Arvinger». § 8: «Saadan Ægtepagt . . . træder i Kraft fra Thinglysningen».

[1]) Jfr. ogsaa H. Scheel S. 222. [2]) Jfr. nærmere H. Scheel S. 214—22.

kræves den i sig selv lidet hensigtsmæssige Thinglysning ved det personlige [1]). Med Lovens bekjendte lidet oversigtlige Affattelse for Øje kunde det derfor være fristende at anse denne dobbelte Fordring som ikke tilsigtet og frakjende Forsømmelse af den sidstnævnte Thinglysning enhver Retsvirkning, hvor det alene gjelder en Ægtepagt angaaende fast Gods [2]). Men det er dog ialfald naturligvis sikrest at iagttage Lovens Bogstav ogsaa i dette Tilfælde.

Hvad angaar den positive Virkning af Ægtepagtens Thinglysning ved det personlige Værnething, da er denne noget forskjellig efter Ægtepagtens Art. Gaar den saaledes ud paa, at Gjenstande, som nu tilhører eller fremtidig udenfra tilfalder den ene Ægtefælle, skal være dennes Særeje istedetfor at gaa ind i Formuesfællesskabet, da har dette efter Thinglysningen fuld Virksomhed mod Tredjemand (f. Ex. Boets Fælleskreditorer eller den anden Ægtefælles Særkreditorer), dog forudsat, at den forøvrigt for Tilfældet fornødne Kundgjørelse (deriblandt Thinglysning ved fast Gods' Værnething) tillige har fundet Sted, og at Reglerne i L.s § 21 iagttages med Hensyn til Hustruens Særeje [3]). Gaar Ægtepagten ud paa Overførelse af tinglig Ret fra den ene Ægtefælle til den anden eller til Fællesboet eller omvendt, da maa desuden de almindelige Vilkaar for Retsbeskyttelse ligeoverfor Tredjemand være tilstede, altsaa i Almindelighed Løsøret overleveres; jfr. ogsaa her L.s § 21 [4]).

De nærmere Regler om selve Thinglysningen ved det personlige Værnething er tildels indbyrdes afvigende i de forskjellige Tilfælde. Her maa mærkes:

a) Ægtepagt oprettet her i Riget før Ægteskabet skal indleveres til Thinglysning før Ægteskabets Indgaaelse, forsynes med Retsskriverens Vidnesbyrd om Indleveringstiden og derefter

[1]) Navnlig stiller det sig urimeligt tillige at kræve den sidstnævnte Thinglysning ved en Ægtepagt, som kun gaar ud paa, at et fast Gods, Hustruen forhen ejer ifølge thinglyst Adkomst, skal være hendes Særeje.

[2]) Jfr. dog H. Scheel S. 214. [3]) Jfr. H. Scheel S. 245.

[4]) Jfr. H. Scheel S. 237 ff.; Obl. sp. D. I. 18.

thinglyses snarest muligt (L.'s § 3, 1 og 2). Ægtepagtens Retsvirkning ligeoverfor Tredjemand regnes i dette Tilfælde — forudsat, at Indlevering er foregaaet i rette Tid — undtagelsesvis fra Ægteskabets Indgaaelse, selv hvor Thinglysningen først foregaar senere, idet her ingen anden Kundgjørelse kræves[1]. Det vil altsaa sees, at Thinglysningen her undertiden kan faa en tilbagevirkende Kraft (jfr. ovenfor S. 177).

b) Ægtepagt oprettet under Ægteskabet af norske Undersaatter, som har giftet sig udenlands, faar Virkning mod Tredjemand fra Thinglysningen, saafremt den er indleveret til Thinglysning inden 6 Uger, efterat de har taget Bolig her i Landet; anden Kundgjørelse kræves heller ikke her ligeoverfor Tredjemand[2].

c) Ægtepagt oprettet efter Ægteskabet og Ægtepagt, som vistnok er oprettet tidligere eller regnes lige med en saadan (§ 3, 4), men ikke indleveret til Thinglysning i rette Tid, faar ifølge L.s § 4 først Gyldighed mod Tredjemand fra dens Thinglysning ved det personlige Værnething samt Bekjendtgjørelse i den almindelige Kundgjørelses-Tidende[3]. I de i §§ 5 og 6 omhandlede Tilfælde skal desuden den her nødvendige kongelige Stadfæstelse og Opgaven over Ejendele thinglyses. Forsømmes dette for Opgavens Vedkommende, kan det dog kun antages at have Virkning for den Del af Ægtepagten, som maatte fastsætte Overdragelse af Gods[4].

d) Ved den i L.s § 8 omhandlede Ægtepagt[5] om fremtidig Arv eller Gave kræves ligeoverfor Tredjemand Thinglysning, men ingen anden Kundgjørelse.

8) Ifølge L. 29 Juni 1888 § 33 kan Øvrigheden under visse Vilkaar paa Andragende af Hustruen beslutte Formuesfællesskabets Opløsning, medens selve Ægteskabet fremdeles bestaar. Samme Beslutning skal ifølge L.s § 38 paa Hustruens Forlangende afgives af Konkursretten, naar Manden lever, og Fællesboet er kommet under Konkurs. Denne Beslutnings Kundgjørelse paa den i L.s § 33, jfr. Konkursl.s §§ 15 og 17

---

[1]) Jfr. H. Scheel S. 198—200. [2]) Jfr. H. Scheel S. 202—3.
[3]) Jfr. H. Scheel S. 201. [4]) Jfr. H. Scheel 200—1, 208.
[5]) Se om Betydningen heraf nærmere H. Scheel S. 210.

foreskrevne Maade (jfr. ovenfor S. 298) — altsaa bl. a. Thinglysning ved Ægtefællernes personlige Værnething — har ifølge L.s § 40 den Virkning, at Hustruens Særeje i Løsøre fra dette Tidspunkt, men ogsaa først da, opretholdes ligeoverfor Tredjemand, dog ogsaa her forudsat, at tillige Reglerne i L.s § 21 iagttages. Ogsaa ved Mandens Særeje maa imidlertid den nævnte Kundgjørelse her være nødvendig ligeoverfor Tredjemand[1]). Dennes Kundskab om den uthinglyste Beslutning maa dog have sin sædvanlige Virkning (ovenfor S. 206—7).

III. Thinglysning er stundom foreskreven væsentlig for at sikre vedkommende Dokuments Opbevarelse gjennem Afskriften i Pantebogen. Det vigtigste Exempel herpaa har man ved Husmandssedler (L. 24 Sept. 1851 § 4, jfr. ovenfor S. 127 og I. 186 ff.); jfr. ogsaa L. 17 Dcbr. 1836 om Jordebogsrettigheders Indløsning §§ 5 og 6 (ovenfor S. 109) og Udskiftningsl. 13 Marts 1882 §§ 26, 112 (ovenfor S. 135). Thinglysningen foregaar i de her nævnte Tilfælde ved fast Gods' Værnething. Man ser dog ogsaa stundom Thinglysning ved det personlige Værnething af visse Dokumenter, f. Ex. privat oprettede Testamenter, dels af den her nævnte Grund, dels af den hermed beslægtede, at de skal være Retsskriveren bekjendte ved fremtidige Thinglysninger for at forebygge Anmærkninger o. desl. Af den sidstnævnte Grund thinglyses saaledes ofte Fuldmagter for Bestyrere af Formuer (jfr. ovenfor S. 263, Note 1).

IV. Naar Thinglysning foretages i andre Tilfælde, hvor Lov eller Sædvane ikke har tillagt den Betydning, har den ingensomhelst Retsvirkning. Der har i denne Henseende, især tidligere, hos mange været en aldeles overdreven Tro paa Thinglysningens Magt, selv hvor den kun foregik ved det personlige Værnething, og man har derfor seet mange hensigtsløse Tilfælde af dens Benyttelse[2]) (jfr. ovenfor S. 93). En anden Sag er det, at Thinglysningen stundom ogsaa i saadanne Tilfælde i Virkeligheden kan være nyttig til at udbrede

[1]) Jfr. H. Scheel S. 118 ff., 238, 245—6; se ogsaa ovenfor S. 140.

[2]) Jfr. saaledes ORD. i U. f. L. III. 317, at et Gavebrev paa en Pengesum ikke bliver kontraktsmæssig bindende gjennem Thinglysningen.

Kundskab om vedkommende Forhold eller ialfald til at bevare Erindringen derom gjennem Panteprotokollerne.

Navnlig maa det da fastholdes, at Thinglysningen ikke udenfor de ved Lov eller Sædvane hjemlede Tilfælde begrunder nogensomhelst afbevislig eller uafbevislig Formodning om Kundskab hos Tredjemand. En saadan Formodning er jo nemlig i sig selv vilkaarlig og kan derfor ikke bygges paa Lovbud, som gjelder ganske andre Tilfælde. Den ældre Theori var meget tilbøjelig til at opstille en saadan Formodning som Thinglysningens Følge. En Anvendelse deraf er behandlet ovenfor S. 298.

Her skal sluttelig en anden Anvendelse omtales. Den Lære har nemlig været meget udbredt, at alt, hvad der vedkommende fast Gods findes thinglyst (f. Ex. Kontrakter angaaende tinglige Retsstiftelser, Forbud), skal uafbevisligen formodes at være enhver Tredjemand bekjendt, som senere indlader sig i Forhandling om vedkommende faste Gods[1]). Herfor kan ogsaa anføres adskilligt. Thinglysningsvæsnet frembyder for fast Gods en fortrinlig Kundskabskilde. Netop derfor har Lovgivningen anvendt Institutionen paa en Mængde tinglige Retsstiftelser. Men herigjennem bliver det ogsaa nødvendigt for Tredjemand at undersøge, hvad der vedkommende det faste Gods findes thinglyst, før han slutter Kontrakt derom. Og naar Tredjemand forsømmer en saadan Undersøgelse, faar han tage Skade for Hjemgjeld; det er kun sin egen Uagtsomhed, han da har at takke for, at han maa behandles som den, der kjender, hvad han ikke kjender.

Denne Bevisførelse er alligevel ikke afgjørende for, at alle thinglyste Dokumenter, altsaa ogsaa de, som ikke indeholder tinglige Retsstiftelser, skal ansees Tredjemand bekjendte. Thinglysningsvæsnet er egentlig indført for at byde Tredjemand et Middel, hvorigjennem han kan komme til Kundskab om saadanne ældre Rettigheder, som efter sin Natur er bestemte til at gjelde mod alle, og som han altsaa har Interesse af at kjende. Den er ogsaa sædvansmæssig udvidet til at gjøre saadanne Retsstiftelser, som maaske ikke efter sin Natur, men

---

1) Se allerede Ørsted i A. f. R. II. 383; se hos os Hallager Obl. I. 214, II. 37, C. Platou om Besiddelse § 13 (U. f. L. I. 81), Hjelm i Rt. 1860 S. 831 og 1861 S. 223; Afh. i U. f. L. I. 395; jfr. ogsaa Scheel Pr. a. D. II. 231.

dog efter Parternes Aftale i det enkelte Tilfælde, er bestemte til at gjelde mod alle (f. Ex. en Forkjøbsret) bindende for Tredjemand. Men man gjør et langt Sprang herfra og gaar ganske udenfor Institutionens Øjemed, naar man ved dens Hjælp vil gjøre Rettigheder virksomme mod Tredjemand, der saavel efter sin Natur som efter Parternes Aftale kun er gjeldende mellem disse, og som, hvis Thinglysningsvæsnet ikke fandtes, ogsaa vilde bevare denne Egenskab, f. Ex. en Kontrakt om Overdragelse af Panteret, thinglyst uden Skyldnerens Vidende. Det er uomtvisteligt, at Tredjemand faar tage Skade for Hjemgjeld, naar han er forbleven uvidende om et bedre prioriteret, thinglyst Pantebrev. Men det er at ramme ham udenfor Thinglysningsvæsnets Konsekventser, naar han skal behandles, som om han ogsaa kjender en thinglyst Pantekontrakt. Det er ogsaa klart, at denne uafbevislige Formodning vil kunne ramme den, som har vist al mulig Agtsomhed. Det vil jo saaledes kunne hænde, at et saadant Dokument thinglyses lige, efterat Tredjemand havde erhvervet Panteattest og i Tillid til denne kjøbt Godset. Desuden kan det heller ikke altid siges at være en Uagtsomhed af Tredjemand at undlade Undersøgelsen af Panteprotokollerne, før han indlader sig i Kontrakt om Godset. Dette afhænger meget af Omstændighederne. En Lejer har saaledes liden Opfordring dertil, og selv en Kjøber kan ofte med Rette føle sig fritagen derfor, da han kan have god Grund til at anse de af Ejeren fremlagte Oplysninger om Godsets Retsforhold (f. Ex. Retsskriverens Anmærkninger paa et nylig thinglyst Pantebrev) udtømmende. Naar det nu endelig betænkes, at ogsaa denne Retsformodning er vilkaarlig og derfor ikke kan opstilles uden afgjørende Støtte i Lovgivningen, bør den utvivlsomt opgives [1]). Sædvansmæssig fastslaaet kan den ingenlunde siges at være [2]).

---

1) Den er ogsaa bleven forladt af den norske Theori; jfr. Schweigaard Proces § 228 (om Forbud, III. 3 Udg. S. 14). Brandt Tingsret § 113 (3 Udg. S. 480); Hagerup i Rt. 1886 S. 356—7 og Panteret S. 182.

2 Jfr. den ovenfor S. 243—4 omtalte HRD. 13 Septbr. 1865 i U. f. L. V. 101. Jfr. hermed ovenfor S. 237.

En anden Sag er det, at det paa Grund af de særlige Omstændigheder ofte virkelig maa opfattes som en Uagtsomhed navnlig fra en Kjøbers Side, at han ikke har undersøgt Panteprotokollerne og derfor er forbleven uvidende om ældre thinglyste Dokumenter, som vilde være af Interesse for ham uden netop at hjemle tinglige Rettigheder, og at han derfor efter almindelige Grundsætninger er nærmere til at bære den af hans Hjemmelsmands Forhold opstaaede Skade end den, som har søgt at sikre sig ved at lade Dokumentet thinglyse. Det er ogsaa ovenfor S. 153 i en vigtig Anvendelse vist, at Ejeren af det faste Gods i vid Udstrækning behandles, som om han kjender alle ældre vedkommende dette thinglyste Retsstiftelser, skjønt selve hans Adkomst er fuldt beskyttet uden Thinglysning.

§ 37.

Retsskriverens og andre Embedsmænds Ansvar for Fejl i Thinglysningsvæsnet.

Da vort Thinglysningsvæsen i særlig Grad er afhængigt af Retsskriverens omhyggelige Embedsførsel (jfr. ovenfor S. 112), og stor Skade paa mange Maader kan opstaa gjennem Fejl i denne, er selvfølgelig hans civilretslige Ansvar af megen Vigtighed.

For et Tilfælde har Lovgivningen ogsaa udtrykkelig opstillet et saadant Ansvar, nemlig i Fdn. 7 Febr. 1738 § 9 om urigtige Panteattester[1]; jfr. ogsaa L. 1. 8. 7. Men det er en utvivlsom Følge af vore almindelige Erstatnings-Regler, at overalt, hvor Skade er opstaaet for en Rettighedshaver ved Retsskriverens tilregnelige Fejl i Thinglysningsvæsnet, maa han godtgjøre den.

De nærmere Vilkaar for Retsskriverens her omhandlede Ansvar bliver ogsaa at bedømme efter de almindelige civile Retsregler. Dette gjelder da først og fremst om Fejlens Til-

[1]) De øvrige §§ i Fdn., som taler om Ansvar (se navnlig § 4), tænker vel ligefrem kun paa det strafferetslige.

regnelighed. Er saaledes vistnok Skade opstaaet for en Privatmand ved en fejlagtig Øplysning, bliver den dog ikke at erstatte, hvis den alene kunde være undgaaet ved en saa stor Agtsomhed, som ikke i Almindelighed kan kræves i menneskelige Forhold. Heraf er der ovenfor S. 118 gjort Anvendelse ved Spørgsmaalet om en Retsskrivers Pligt til at undersøge ældre Pantebøger ved sine Thinglysnings-Anmærkninger. Men selv, hvor vedkommende Retsskrivers egen Fremgangsmaade utvivlsomt har været fejlagtig, har man dog ikke anseet den tilregnelig, naar ganske særlige Omstændigheder undskyldte den [1]).

Videre er det da et selvfølgeligt Vilkaar for Retsskriverens Erstatningspligt, at Skade virkelig er lidt ved Fejlen. Er saaledes en ved Anmærkningen forbigaaet Heftelse opdaget i Tide før Laanets Udbetaling til Pantsætteren, eller er Skaden godgjort af denne, kan Tredjemand naturligvis ikke alligevel holde sig til Retsskriveren. Sammenhængende hermed er det, at, hvis Tredjemand paa anden Maade har havt Kundskab om det Forhold, Retsskriveren urigtig har forsømt at oplyse, kan han ikke faa Dom over denne. Og efter den bekjendte Grundsætning om *compensatio culpæ* (Obl. a. D. S. 123 ff.) maa det samme antages, hvor Tredjemand selv er Skyld i sin Vildfarelse eller paa anden Maade ogsaa har egen Uagtsomhed at takke for Skadens Indtræden [2]). Retsskriveren maa selv-

---

1) HRD. 16 Maj 1863 i Rt. S. 481 frifandt for Ansvar en Mand, der i sin Tid som konstitueret Retsskriver overensstemmende med den af ham forefundne ældre Praxis ved Embedet (før Resol. 1848) havde anmærket Dokumenter vedkommende Personer og Løsøre alene paa Realfoliet, hvis Skyldneren ejede eller brugte fast Gods, hvilket havde til Følge, at et ældre Pantebrev i Løsøre ikke blev anmærket paa et senere Pantebrev; HR. fandt nemlig, at han ikke som konstitueret paa kort Tid var forpligtet til at begynde en ny, rigtigere Fremgangsmaade.

2) HRD. 10 Decbr. 1870 i Rt. 1871 S. 52 frifandt en Sorenskriver, som havde forsømt at gjøre opmærksom paa, at det pantsatte Brugs opgivne Skyld var dobbelt saa stor som den virkelig pantsatte Del, — fordi Panthaveren antoges at have havt god Rede paa Skyldforholdet eller ialfald alene ved egen Uagtsomhed kunde være vildfarende om Pantets virkelige Størrelse. — HRD. 17 Novbr. 1830, hvor en Retsskriver, som sagsøgtes til Erstatning, fordi denne

følgelig have Bevisbyrden for, at saadan Kundskab har eller burde have været tilstede til saadan Tid, at Skade derved kunde være forebygget[1]). Lignende Grundsætning anvendes ved Fastsættelsen af Erstatningens Størrelse. Tredjemand faar altsaa ikke hos Retsskriveren godtgjort et større Beløb end det, han virkelig vilde kunne udbragt af Pantet, hvis Oplysningen havde været rigtig[2]).

Er tillige Hjemmelsmanden erstatningspligtig, fordi han ved Overdragelsen har fortiet den heller ikke af Retsskriveren oplyste ældre Panteret o. desl., da maa Retsskriveren finde sig i at blive dømt *in solidum* med ham eller endog at blive gjort ene ansvarlig af den skadelidende; det bliver derefter hans egen Sag efter Omstændighederne at gjøre Gjensøgning gjeldende hos Hjemmelsmanden[3]).

Da den Fejl, som har fremkaldt Skaden, ofte vil ligge langt tilbage i Tiden (f. Ex. det urigtige Uddrag i Registret), kan der i dette Forhold let blive Spørgsmaal om Præskription af Retsskriverens Ansvar. Som bekjendt er det nu forlængst den almindelige Mening, at L. 5. 13. 2 ogsaa maa anvendes paa deliktmæssige Forpligtelser. Derimod er det tvivlsomt, hvilket Udgangspunkt man skal vælge for Fristens Beregning. Efter den herskende Lære skal man

---

ikke havde anmærket Pantsætterens Bestalling som Postmester paa en Obligation, blev frifunden, da Panthaveren kjendte sin Skyldners Stilling og derfor ogsaa burde kjendt den Panteret, Staten regelmæssig har i saadanne Tjenestemænds Bo.

[1]) Jfr. HRD. i Rt. 1865 S. 585 og U. f. L. IV, 36, 374, hvor der blev paalagt den private Rettighedshaver Negtelsesed i et saadant Tilfælde.

[2]) Jfr. HRD. i Rt. 1872 S. 43, hvor en 3dje Prioritets Panthaver, som havde kjøbt en Obligation for ca. 200 Spd. og som efter Thinglysningsattesten skulde være 2den Prioritets, kun fik erstattet 38 Spd. hos Retsskriveren, da der paa Tvangsauktion kun blev saa meget tilovers for 2den Prioritet.

[3]) Jfr. HRD. 11 Januar 1837, som i et Tilfælde, hvor en urigtig Aflysning og derefter undladt Anmærkning havde givet Anledning til Tab af Panteret, trods Paastand om kun subsidiært Ansvar, idømte Retsskriverens Bo Erstatning til Panthaveren «mod Regres, som Arvingerne bedst ved, vil og kan» (jfr. følgende Note).

først regne den fra det Øjeblik, den skadelidende fik den fornødne Kundskab om Forholdet. Men netop i det her omhandlede Tilfælde vil en saadan Regel let kunne blive uforholdsmæssig haard ligeoverfor Retsskriveren (eller Arvinger), da paa den ene Side Fejlen, om end tilregnelig, kan være meget undskyldelig, ja ham selv endog ubekjendt, og paa den anden meget lang Tid kan hengaa, før den opdages[1]).

Erstatningsansvaret maa gjøres gjeldende ved sædvanligt Søgsmaal for Underretten[2]). Det Retsmiddel, man har, hvis

[1]) Herom maa nærmere henvises til Obligationsrettens almindelige Del; jfr. Hallager-Aubert Obl. a. D. S. 303, jfr. 294—5 og den der anførte Literatur (hvorved dog er at mærke, at Ørsted i N. J. A. I. 92, jfr. N. J. A. XXII. 188 og Hb. IV. 321—2, 359, principalt maa siges at være mod Udvidelse af 5. 13. 2 til deliktmæssig Gjeld) samt nu Aschehoug i Rt. 1893 S. 281 ff., jfr. Bergh l. c. S. 375. Af særlig Interesse er ogsaa her den ovenfor S. 312 Note 3 nævnte HRD. 11 Januar 1837 (jfr. Rt. S. 113 og Hallager Obl. II. 350) angaaende følgende Tilfælde. Et i 1794 thinglyst Pantebrev paa flere Godser var 1 Novbr. 1803 urigtig aflyst og udslettet efter løs Kvittering som Heftelse paa det ene af dem. Dette opdagedes af Panthaveren (Finantsdepartementet) ved samme Sorenskrivers Thinglysning 14 Maj 1823 af den ifølge Pengeloven udstedte Omskrivnings-Paategning paa det oprindelige Pantebrev. Det følgende Aar anlagde Dept. Sag mod vedkommende Gods' Ejere, med Adcitation af Sorenskriveren, for at faa Heftelsen kjendt gyldig. Efterat hine var frifundne ved HRD. 9 Septbr. 1831 (jfr. Obl. a. D. S. 297 i Noten), sagsøgte Dept. Sorenskriveren eller nu hans Arvinger, som da ogsaa blev dømte til Erstatning. Først-Voterende, hvorfra ingen dissenterede, sluttede sig (ifølge Prof. Aschehougs Meddelelse i Rt. l. c.) til den Lære, at L. 5 13. 2 kun er anvendelig paa kontraktsmæssig Gjeld, men udtalte tillige, at ialfald var de 20 Aar ikke forløbne i Maj 1823, da Sorenskriveren fik til Thinglysning Omskrivnings-Paategningen, hvoraf han maatte forstaa, at Heftelsen fremdeles paastodes gjeldende; dette opfattedes altsaa ogsaa som en Paamindelse om Ansvaret. HR. har altsaa vistnok *in subsidium* beregnet Præskriptionsfristen fra selve den urigtige Aflysning, ikke fra den skadelidendes Kundskab. — I Rt. 1891 S. 242—3 er omtalt et Tilfælde, hvor en Sorenskriver 50 Aar efter Fejlen, som var meget undskyldelig, blev idømt Ansvar.

[2]) Jfr. Schweigaard Proces I § 36 i. f.; Scheel Pr. a. D. II. 264 antager, at man ogsaa i dette Tilfælde kan strax indbringe Spørgsmaalet for Overretten.

man ønsker strax at faa omgjort Retsskriverens Handling vedkommende Thinglysningsvæsnet, f. Ex. en Udslettelse, er Paaanke til højere Ret — valgfrit med Søgsmaal for Underretten, forsaavidt han selv ikke tillige er Underdommer og ingen Kjendelse er afsagt. Administrativ Anke kan ikke her bruges; en anden Sag er det, at Retsskriveren frivillig kan indbringe Spørgsmaalet for Justitsdepartementet. Der er forøvrigt intet til Hinder for, at Retsskriveren selv omgjør sin Handling[1]).

Hvor Dommeren er forskjellig fra Skriveren, er der Mulighed for, at et solidarisk Erstatningsansvar kan opstaa for dem begge, f. Ex. hvor selve Thinglysningen maatte blive forsømt; jfr. Fdn. 7 Febr. 1738 § 9[2]).

Ifølge den nysnævnte Fdn. § 4 er Amtmanden ansvarlig «for øjensynlige Mangler» ved Panteprotokollernes Førelse, som han ikke har opdaget eller paatalt ved sit Eftersyn (ovenfor S. 112). Her er vistnok nærmest Tale om kriminelt Ansvar. Det er dog vel utvivlsomt, at ogsaa den skadelidende maatte kunne søge Amtmanden *in solidum* med Retsskriveren, hvor Manglen var særdeles grov og aabenbar, f. Ex. hvor der aldeles ikke førtes Personalregister, og thinglyste Exekutionsforretninger derved forblev ubekjendte for følgende Rettighedshavere. Men dette Slags Fejl er nutildags neppe mere end tænkelige.

Staten er overensstemmende med en almindelig Grundsætning ikke ansvarlig for den Skade, dens Embedsmænd forvolder gjennem sine Fejl i Thinglysningsvæsnet.

---

[1]) Jfr. Getz om Paaanke S. 31—2, Scheel Pr. a. D. II § 147, ovenfor S. 93—4 og nedenfor S. 337.

[2]) Det i denne § omhandlede Tilfælde indtræffer ikke længer; jfr. ovenfor S. 120.

Anden Afdeling.

Om Handelsregistre og Firma.

§ 38.

Indledende Forklaringer[1].

I Handelslivet er der en naturlig Trang til Offentlighed med Hensyn til alle saadanne Forhold, som ikke blot vedkommer den enkelte. Dette gjelder for det første for Almenhedens Skyld; de mange, som kommer i Forbindelse med en ikke des mere kjendt Handelsmand, maa nemlig ofte søge Kundskab om de ham vedkommende varige Retsforhold (f. Ex. Ansvarligheden i et Selskab, Grænserne for Bestyrerens Myndighed til at forpligte dette) og de dermed sammenhængende personlige og andre faktiske Forhold (f. Ex. hvem der til enhver Tid er et Firmas Indehaver, dets Prokurister, Aktiekapitalens Størrelse). Men ikke mindre ligger det i Handelsmandens egen Interesse at søge udbredt Kundskab om Forretningens Grundlæggelse, Firmaet, Signaturen, Fuldmægtiges Navne og lignende Kjendsgjerninger, som vedkommer hans Forhold til Udenverdenen og ikke blot til hans Medinteressenter og andre enkelte Personer.

Denne Trang til Offentlighed har man lige fra Romernes Tid søgt at tilfredsstille paa forskjellige Maader, snart ved Opslag i og udenfor Forretningslokalet[2]) eller paa Børser og andre

---

[1]) Jfr. hermed især Behrend Lehrb. des Handelsrechts I. 226 ff.

[2]) Jfr. allerede *fr.* 47, *pr.* D. 15. 1, *fr.* 11 § 2—4, D. 14. 3; endnu i visse Tilfælde lovbefalet i England og Frankrige; jfr. nærmere Behrend l. c. S. 227, Note 4—6.

Forsamlingssteder, snart ved Rundskrivelser til Handelsvenner, snart ved Kundgjørelser i offentlige Blade, snart ved Indførelse i særskilte offentlige Registre. Denne sidste Form er den fuldkomneste af de hidtil kjendte og den, som nu ogsaa har størst Interesse for os.

Handelsregistrets Spirer kan som de fleste andre handelsretslige Instituters føres tilbage til de italienske Byer i Middelaldren. De forskjellige Klasser af Handelsmænd dannede her Laug med Jurisdiktion over Medlemmer — ikke blot for at overholde indre Orden, men ogsaa for at fremtvinge Opfyldelse af deres Pligter ligeoverfor Fremmede. I dette Øjemed førtes Matrikul over Medlemmerne, hvoraf den ældste kjendte er fra Florentz af 1225. I disse Matrikler indtoges efterhaanden — foruden Varemærker — Lærlinger og Fuldmægtige. Allerede fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede kjendes særegne Selskabsregistre; senere kom hertil særegne Prokura og Varemærke-Registre. De førtes oprindelig alene for Laugsbrødre; men Adgang blev siden aabnet for Almenheden, og de vandt en vis offentlig Troværdighed[1]).

Den videre Udvikling af Handelsregistrene skyldes især den franske Ret, fra Ludvig XIV. af. Dennes *ordonnance de commerce* af 1673 paabød, at Uddrag af Selskabskontrakten og Forandringer i denne med Hensyn til Medlemmerne eller Aftaler om Signaturen skulde registreres paa Raadhuset og opslaaes. Væsentlig i Tilslutning dertil foreskrev Napoleons *code de commerce* Registrering for Handelsdomstolene (med efterfølgende Opslag og Avertissement i visse Blade) i samme og enkelte andre Tilfælde. Dette er efterlignet i Holland og Italien, medens i Frankrige selv nu en Lov om Selskaber af 24 Juli 1867 — delvis efterlignet i den belgiske reviderede Handelslov af 1873 — ikke byder Registrering og Opslag, men kræver Indlevering af selve Selskabskontrakten m. v. og dens Kundgjørelse i hvilketsomhelst fransk Blad; større

---

[1]) Se nu især Goldschmidt Universalgesch. des Handelsrechts (Hb. des H. 3 Aufl. I. 1.) S. 88, 164, 241—2, 253, 277 og af de der anførte Skrifter navnlig Lastig Florentiner Handelsregister des Mittelalters (Halle 1883, 4°, Universitets-Program).

Offentlighed kræves dog ved Aktieselskaber o. desl.[1]). I andre Lande har man udstrakt Registrets Brug videre — særlig ogsaa til Enkelt-Kjøbmand — og først derved gjort det til et virkeligt Handelsregister, saaledes i Tyskland, Ungarn, Spanien og Portugal[2]). Navnlig maa her fremhæves den tyske Handelslovbogs og sammenhængende Loves Forskrifter. Efter disse er Indførelse i Registret nødvendig ved ethvert Handelsfirma (iberegnet Enkelt-Kjøbmands og Genossenschaftens), forsaavidt angaar dets Grundlæggelse, Forandring, Ophør, Skifte af Indehaver o. desl., ved Meddelelse og Ophør af Prokura, ved en Række Kjendsgjerninger vedkommende Handelsselskabers ydre Forhold, samt endelig ved Beskyttelse af Varemærker, for hvilke sidste der dog er en egen Afdeling[3]). Derhos maa mærkes, at Indførelse i Registret i enkelte Lande er Vilkaar for, at Vedkommende ansees som Handelsmand og er Handelsrettens særegne Regler undergivne[4]).

I vor Ret bød allerede Fdn. 16 April 1681 Kap. 3, aabenbart under Inflydelse af *ordonnance de commerce*, Registrering af «alle formelle Societeter»; men denne Forskrift, som ikke optoges i Lovbogen, maa vistnok ansees som dødfødt[5]). Man nøjede sig derfor med Rundskrivelser, Avertissementer og tildels Thinglysning, indtil man fik L. om Firmaregistre

---

[1]) Lignende er Forholdet i England, hvor der kun for disse Selskaber kræves Registrering og i andre Tilfælde endnu mindre Offentlighed end i Frankrige; jfr. T. f. R. V. 461—2. Se ogsaa Oversigten i Bilaget til de nedenfor S. 318 Note 3 anførte Motiver.

[2]) Jfr. nærmere Oversigten hos Behrend I. S. 242 ff. Man har forøvrigt enkelte tyske Love om Registrering allerede i forrige Aarhundrede.

[3]) Jfr. især Behrend I. S. 229 ff., Hahn Commentar z. allg. d. HGB. I. 1. 4. Aufl. (1894) S. 125 ff.

[4]) Dette gjelder især efter den spanske Gruppe af Handelslove overensstemmende med den ældste italienske Ret; jfr. Goldschmidt Handb. des Handelsrechts I. § 43 Note 2. I de reviderede Handelslove for Spanien (1885) og Portugal (1888) gjelder det dog ikke længer; jfr. *Code de commerce portugais, traduit et annoté* par Ernest Lehr (Paris 1889).

[5]) Jfr. nærmere Aubert Afh. i Rt. 1873 S. 179.

3 Juni 1874 [1]), som tildels var en Efterligning af den danske L. 23 Januar 1862. Denne Lov gjorde imidlertid Anmeldelsespligten væsentlig afhængig af Firmaets Art, samtidig med, at den ingen Forskrifter indeholdt om Brug af Firma eller om Registerførerens Undersøgelsespligt udenfor Anmeldelsens Ægthed. Den havde ingen Regler om Anmeldelse af Prokura og var desuden ellers i flere Henseender lidet tilfredsstillende [2]). Den er derfor bleven afløst af den videregaaende Lov om Handelsregistre, Firma og Prokura af 17 Maj 1890 [3]).

Denne Lov er et Led i det samme Arbeide for at fremkalde en væsentlig overensstemmende Handelslovgivning for de skandinaviske Lande, som har frembragt Vexelloven, Lov om Varemærker og den nye Sjølov [4]). Den stemmer i de fleste vigtige Punkter og for største Delen ogsaa i de enkelte

---

[1]) Se om denne Lovs Historie og Forarbeider: Udkast med Indledning af 1865 i U. f. L. IV. 377 ff. [af O. A. Bachke], Beichmann nedenanf. Komm. Indl., Aubert Afh. i Rt. 1873 S. 177 ff. og 1874 S. 65 ff. — Om dens Fortolkning se især O. Platou Lov om Firmaregistre af 3 Juni 1874 udgiven med forklar. Anm. (1875); Aubert Foredrag i Morgenbl. 1874 No. 332 ff. (findes ogsaa i et senere foranstaltet Særtryk) og i 2den Udg. af Hallager Obl. II., især § 148.

[2]) Jfr. nærmere den nedenanførte Kommissions Motiver S. 5 ff. og Beichmann nedenanførte Skrift S. 2—4; Justitsdept.s Foredrag i Dept.-Tid. 1881 S. 612 ff.

[3]) Om denne Lovs Historie se Beichmann Kommentar til Loven (Lov om Handelsregistre osv. udgivet med oplysende Anmerkninger; Chr.ania 1890, 128 S. 8⁰) S. 4 ff. Dens Forarbeider er: Udkast til Lov om Handelsregistre osv. udarbeidet af de dansk-norsk-svenske Komitterede (Stockholm 1884), og Motiver til samme (Kbhvn. 1884; begge i svensk og dansk-norsk Text); Storth.forh. for 1887, Oth-Prop. No. 19 og Indst. O. X., for 1888 Oth. Prop. No. 5 og Indst. O. No. 2, for 1889 Oth. Prp. No. 17 og Indst. O. V., for 1890 Oth. Prop. No. 2 og Indst. O. II.; af disse har dog alene Prop. af 1887 synderlig Interesse. De særlig danske Forarbeider findes i Rigsdagstidende for 1886—7, Tillæg A. Sp. 2979 ff. (det oprindelige kgl. Forslag; jfr. ogsaa 1888—9 Anhang A. Sp. 1703), for 1888—9 B. Sp. 141 (Udvalgs-Bet.), Sp. 280, 2791 (Forh. i Folkethinget) Sp. 623, 748, 872 (i Landsthinget). — Et Sammendrag af Motiverne og de særlig svenske Forhandlinger (saaledes især Højesterets Anmærkninger) findes i Holms N. J. A. 1887 Afd. II. No. 3.

[4]) Jfr. Obl. I. 363—4, nord. Vexelret S. 28 ff.

§§'s Ordlyd med den svenske Lov af 13 Juli 1887 og den danske af 1 Marts 1889. Allerede her bør dog fremhæves, at den svenske Lov ikke omtaler de i Sverige ukjendte Kommanditselskaber, og at den danske Lov dels indsnevrer Anmeldelsespligten ved for Enkeltmand fremdeles at gjøre den afhængig af Firmaets Art, dels udvider den ved at medtage Haandverkere [1]; der er ogsaa enkelte vigtige Forskjelligheder i Anmeldelsespligten mellem den svenske og den norske Lov.

Den nævnte Lov indeholder — foruden Regler om Handelsregistrene, om Pligten og Retten at anmelde til disse, om Virkningen af Registreringen m. v. — ogsaa forskjellige rent materielle Retsregler: om Firma, Prokura, Fuldmagtsforholdene inden de forskjellige Arter af Selskaber, tildels ogsaa om disses indbyrdes Begrænsning. De fleste af disse Regler behandles bedst under de specielle Kontraktsforhold (i Læren om Selskaber og om Fuldmagt) og medtages derfor kun i dette Afsnit saavidt fornødent for Sammenhængen. Derimod kan det ikke undgaaes her at fremstille Læren om Firma, dels fordi dette netop udgjør Registreringens Hovedgjenstand, dels fordi man, saalænge vort Retssystem savner en særskilt Fremstilling af Handelsretten, neppe har nogen mere passende Plads derfor; at henvise hele dette Emne til Læren om Selskaber, som hidtil almindeligt, synes urimeligt, efterat den nye Lov har søgt, saavidt muligt, at gjennemføre de samme Grundsætninger for Enkeltmands Firma som for Selskabers. Af lignende Grund vil man ogsaa i dette Afsnit finde en udførlig Forklaring af Begrebet «Handelsmand» i videre Forstand, idet den nye Lov hertil har knyttet Pligt og Ret til Anmeldelse.

---

[1] Se forøvrigt den udførlige Sammenligning hos Aubert: «Til Fortolkningen af de nordiske Handelsregister-Love» i T. f. R. (1891) IV. 176—218. Bidrag til Fortolkning af Loven findes desuden fornemmelig i det førnævnte Skrift af Beichmann, i en Afh. af H. Vedel i dansk Ugesk. f. Retsv. 1890 S. 1009—1050, hvor ogsaa mange fortolkende Ministerial-Skrivelser meddeles i Uddrag, samt hos C. Torp om Interessentskab (den danske Obligationsrets sp. D. II. Afd.) Kbhn. 1893 (omarbeidet Udgave) paa forskjellige Steder, især S. 15 ff. Se ogsaa Heckscher «Om firmalagens tillämpning i Sverige under de senaste åren» i N. J. A. 1894 Afd. II. No. 1 (S. 1—22).

§ 39.

Handelsregistrets Indretning. Anmeldelsen.

I. Handelsregistret er beslægtet med Real-Panteregistret. Det er nemlig en offentlig Protokol, hvor ethvert anmeldt Firma henhørende til de anmeldelses pligtige eller -berettigede Næringer (Handel i videste Forstand) har et særskilt Folium. Paa dette indføres — i den Hensigt at skaffe enhver, som maatte ønske det, fornøden Oplysning (mod fastsat Betaling) — de i Loven nærmere omhandlede Anmeldelser angaaende: 1) Grundlæggelse af et Firma og Forandring i dette eller i Firmaets Indehaver; 2) en Række af Kjendsgjerninger vedkommende et Handelsselskabs Tilværelse eller dets og dets Medlemmers Forhold til Tredjemand; 3) Prokura. Medens der gaar en Thinglysning forud for Indførelsen i Panteprotokollerne, kommer ved Handelsregistrene en Kundgjørelse i offentligt Blad bagefter. Der er ogsaa to Slags Indførelser i Handelsregistret, ligesom i Panteregistret: den egentlige Indførelse og Udslettelse. Loven kjender ogsaa «Bemærkninger» som en egen Art af Indførelse (§ 21, 4 og 5); som Fællesnavn bruges i den følgende Fremstilling «Registrering». For at opnaa en saadan kræver Loven, undtagen ved de nysnævnte Bemærkninger, lovlig Anmeldelse fra rette Vedkommende og dens forudgaaende Prøvelse fra Registerførerens Side. Hermed sammenhængende er det, at, hvad der overensstemmende med Loven er registreret og kundgjort, formodes Tredjemand bekjendt, medens omvendt godtroende Tredjemand før Kundgjørelsen ikke er pligtig til at taale gjort gjeldende mod sig Forhold, som er eller skulde være anmeldte. Den sidste Grundsætning vil ligesom Registerførerens Undersøgelsespligt blive nærmere udviklet særskilt i følgende §§. I nærværende § skal de øvrige foran antydede Regler blive forklarede.

II. Handelsregistret føres ikke som Panteprotokollerne af Retsskriveren, men ifølge L. § 1 af Magistraten i Kjøb- og Ladesteder, af Fogden paa Landet; ifølge L. 21 Juli 1894 §§ 3 a, 4 a, jfr. 10, skal det imidlertid, efterhaanden som Foged- eller Byfogedembederne nedlægges, overtages af Sorenskriveren. Ved

hvilken af de lokale Registre Anmeldelse skal ske eller Oplysning søges, er afgjort i L. § 16, jfr. § 21, som har ladet det afhænge af, i hvilken Øvrighedskreds vedkommende Forretningskontor findes; jfr. L. § 34, at her er ogsaa dettes Værnething, i større og mindre Udstrækning, eftersom det gjelder Enkeltmand eller Selskab[1]). Forretningskontor er da igjen det Sted, hvorfra Indehaveren eller Fuldmægtig fører sin Korrespondance, daterer sine Vexelerklæringer, hvor han modtager Ordre, Indbetalinger osv. — kort sagt det Sted, hvorfra han i sin Forretning træder i Forbindelse med Udenverdenen, og hvor han regelmæssig vil være at træffe i dens Anliggender[2]). Ved en Fabrik er saaledes ikke det Sted ude paa Landet, hvor maaske Tilvirkningen foregaar, Forretningskontoret, men det Hus i Byen, hvor Salgskontrakter osv. afsluttes.

Saafremt en udenlandsk Forretning har en Filial her i Landet, bliver den at betragte som selvstændig Forretning, og Reglerne om en saadan er anvendelige derpaa (L. § 16, 3 P.) Har indenlandsk Forretning en Filial her i Riget, skal tillige denne anmeldes. Findes den i en anden indenlandsk Kreds, skal der ogsaa aabnes særskilt Folium for den i dennes Handelsregister. Anmeldelsen sker imidlertid kun til Hovedkontorets Register[3]), idet Indførelsen i Filialens Folium sker efter Meddelelse fra Registerføreren paa det første Sted, ligesom Kundgjørelsen besørges af denne (§ 16, 2 P.) For at en Filial skal antages tilstedeværende, maa den ifølge Loven have en «særskilt Bestyrelse». En saadan er der atter kun, naar den har en saa stor Selvstændighed ligeoverfor Udenverdenen, at den kan slutte Retshandler med Tredjemand, f. Ex. om Kjøb og Salg, uden alene at udføre Hovedkontorets Fuldmagt. Derfor er i det ovennævnte Tilfælde, hvor Fabri-

[1]) Jfr. nærmere Beichmann S. 10. I Danmark føres Registret ogsaa af Magistraten i Kjøbstæderne, ellers af Politimestren, i Sverige af Magistraten eller, om saadan ej findes, af Stadsstyrelsen i Stæderne (i Stockholm af Overstatholderen) og paa Landet af *konungens befalningshafvande* (Landshøvdingen).

[2]) Jfr. Motiver S. 25, Platou S. 24—5, Beichmann S. 52—3.

[3]) Jfr. ellers Beichmann S. 55—6 om Forholdet mellem begge Kredses Registre; se ogsaa Motiver S. 25. For Sverige, hvor Regelen er en anden, se Heckscher S. 17—18.

ken ligger paa Landets Grund og Forretningskontoret i den nærliggende By, ikke Fabriken Filial blot, fordi Driftsbestyreren kan antage og afskedige Arbeidere, foretage Reparationer og slutte andre mindre Kontrakter, som er fornødne for den løbende Drift — ligesaalidt som de enkelte Jernbanestationer, hvor der sælges Billetter, sluttes Fragtkontrakter o. desl.[1]) Man vil derfor vistnok ikke lettelig antage Tilværelsen af en Filial, medmindre denne bestyres af en Deltager eller en Prokurist. Der kan forresten ogsaa blive Spørgsmaal, om en vis Forretning er selvstændig eller kun Filial. Ifølge Motiverne S. 25—6 skulde det staa Indehaverne frit for, om de vil anmelde flere selvstændige Forretninger eller kun den ene som Hovedforretning og de andre som Filialer. Men dette kan neppe være rigtigt. Loven synes at forudsætte, at det i ethvert Tilfælde er givet, hvad der er Hovedkontor, og hvad der er Filial. Det maa ogsaa erindres, at udenfor Enkeltmands Forretning og ansvarlige Selskaber — eller overalt, hvor Kapitalens Størrelse er af særlig Betydning for Tredjemand — er Kapitalens Enhed bestemmende for Forretningens Enhed. Her kan det derfor ialfald ikke være tilladt at anmelde en Filial som selvstændig Forretning. En anden Sag er, at det vel ofte vil være vanskeligt for Registerføreren at kontrollere dette. I Tvivlstilfælde maa vistnok Anmeldelsen her være afgjørende[2]).

III. De nærmere Regler om Indretningen af Handelsregistret er overensstemmende med L. § 5 og kgl. Resol. 29 Juli 1890 givne af Indredepartementet ved Cirkulære af 11 November 1890 med Schema[3]). Ifølge dette føres Registret

---

[1]) Motiver S. 25, Platou 25—6, Beichmann S. 53. En Følge af ovenstaaende Forklaring bliver, at Udlænding, som driver f. Ex. en stor Fabrik i Norge uden nogetsomhelst egentligt Forretningskontor her i Landet, aldeles ikke skulde være anmeldelsespligtig. Dette Resultat er imidlertid saa stridende med Hovedprincipet i § 8, at man vel her tør opstille Anmeldelsespligt ved Fabrikens Register for at faa Forholdet oplyst.

[2]) Om Filialer inden samme Kreds se Dept.-Cirk. 11 Novbr. 1890.

[3]) Jfr. for Sverige kgl. Anordn. 4 Novbr. 1887 og for Danmark kgl. Anordning 24 Maj 1889 (for Færøerne 7 Febr. 1890), hvilke begge er ledsagede af vejledende Regler (jfr. ogsaa det danske Justits-

— paa Landet under et for det hele Embedsdistrikt — i tre Afdelinger, hver med sin Protokol: A) for Enkeltmands Firmaer, ansvarlige Selskaber og Kommanditselskaber, B) for Aktieselskaber, C) for andre Selskaber med begrænset Ansvar. I hver Afdeling faar hvert anmeldt Firma (formentlig i løbende Orden efter Tidsfølgen) sit særskilte Folium med to modstaaende Sider og med flere Rubriker. Til Registret hører to alfabetiske Indholds-Fortegnelser — en over Firmaer, en over Personer.

Medens der saaledes er ligesaa mange Handelsregistre som Fogderier samt Kjøb- og Ladesteder, er der dog frembragt Enhed i Kundskabskilden derved, at Anmeldelserne ifølge L. § 4 indrykkes i den for hele Riget fælles Kundgjørelsestidende og derefter i den ligeledes for hele Riget fælles, særskilte Samling af Anmeldelser. Den sidste udgives under Navn af «Handelsregistre for Kongeriget Norge» efterhaanden i Aarets Løb og forsynes for hver Aargang med et Register [1]).

IV. Handelsregistret hviler, modsat Panteregistret, paa det rene Indtegningssystem. Registret er selv Hovedprotokollen, idet der ikke findes nogen Protokol svarende til Pantebogen, men Indtegningen foregaar umiddelbart i Registret. Medens saaledes her ingen forudgaaende offentlig Handling kræves, maa der dog før Registreringen som dennes Grundlag foreligge en skriftlig Erklæring [2]), den saakaldte Anmeldelse, se L. § 2. Undtagelsesvis er det dog i § 21, 4de og 5te Stykke, for enkelte Tilfælde fastsat, at en «Bemærkning» skal optages i Registret. I Virkeligheden er dog dette en

ministeriums Bekj. 21 Juni 1889), medens saadanne for det meste savnes ved det norske Schema; dette stemmer forøvrigt med det danske. Se eller snu om Forholdet i Sverige Heckscher l. c. S. 2—4.

[1]) Den første Aargang (for 1891) er bleven overordentlig vidtløftig paa Grund af Kundgjørelsernes unødige Udførlighed. Den tilsvarende Samling for Danmark heder «Samling af Anmeldelser til Handelsregistrene osv.» og for Sverige «*Samling af Anmälningar til Handelsregistern* etc.»; se nærmere T. f. R. IV. 192—3.

[2]) Jfr. hermed ovenfor S. 81 ff. Anmeldelsen svarer saavel til det thinglyste Dokument som til Begjæringen om Thinglysning.

Art Anmeldelse; men Grunden til, at man har valgt et særskilt Udtryk for den, er, at man ikke har villet uden videre underkaste den alle Lovens Regler om Anmeldelse. Desuden kan det mærkes, at der uden nogensomhelst Anmeldelse kan foregaa Udslettelse *ex officio* af urigtige ældre Anmeldelser ved Registerføreren [1]).

Anmeldelsen maa da efter L. § 2 være skriftlig og underskreven af samtlige de anmeldelsespligtige eller berettigede ɔ: Enkeltmand, som er Firmaets Indehaver, alle fuldt ansvarlige Medlemmer af ansvarligt Selskab eller Kommanditselskab, Bestyrelsen af Aktieselskab og andet Selskab med begrænset Ansvar; se L. § 8, § 16 s. P., jfr. § 35 s. P., samt for Forandringer i det tidligere anmeldte § 21, jfr. om udenlandsk Filial § 16, næsts. P. Iagttages dette ikke, da foreligger der ingen lovlig Anmeldelse [2]). For saavidt muligt at sikre Ægthed i Underskriften, maa ifølge L. § 2 enten Anmelderen afgive personligt Møde for Registerføreren eller Underskriften være bekræftet af hvilkensomhelst (ogsaa en udenlandsk) Notarius eller af Lensmanden paa Hjemstedet. Personligt Møde for Registerføreren er altsaa i Almindelighed ikke nødvendigt. Dette gjelder dog kun, saafremt enhver af de Signaturberettigede har iagttaget at give sin egenhændige Firmategning paa selve Anmeldelsen. I andet Tilfælde kræver nemlig § 22, at, samtidig med Anmeldelse af et nyt Firma eller af en ny Persons Ret til Signaturen ved et ældre Firma, skal de Signaturberettigede egenhændig indskrive sin Firmategning i Handelsregistret eller i et særligt Tillæg til dette. — Anmeldelsen maa altsaa være skriftlig, selv om Anmelderen møder. Den maa være ledsaget af Betaling for Registrering og Kundgjørelse, se L. § 2, jfr. §§ 4 og 36 samt Lov om Kundgjørelses-Tidenden 19 Juni 1882 og Resol. 9 Decbr. 1882 [3]). L. § 2 er ikke anvendelig paa de i L. § 21 omhandlede Bemærkninger.

---

[1]) Jfr. hermed Motiver S. 14 og 31—2. [2]) Jfr. Behrend S. 234—5, Note 39.

[3]) Jfr. Beichmann S. 11.

V. Hvad angaar Anmeldelsens Indhold, da kan her alene omhandles det, som er fælles for alle Anmeldelser:

1) Firmaet med Firmategningen, L. §§ 8 og 14—15, jfr. 22; herom skal handles særskilt nedenfor i § 45.

2) Den Kommune[1]), hvor Forretningskontoret (Filialen) findes, L. § 17, 3, § 18, 3, § 19, 3, jfr. § 20.

3) Forretningens Art. For andre Selskaber end de med begrænset Ansvar er denne Oplysning udtrykkelig indskrænket til at skulle angive Forretningens «almindelige Beskaffenhed» (ɔ: «Handel», «Fabrik» osv., derimod ikke «Papirhandel», «Jernfabrik» osv.), hvilket hænger sammen med Reglerne om Signaturens og Handelsfuldmagtens Udstrækning. Se paa den ene Side §§ 17, 2 og 18, 2 og paa den anden § 19, 2; jfr. hermed Cirk. 23 Novbr. 1892 No. V.[2])

4) Fuldt Navn og Bopæl[3]) ved Enkeltmand, ansvarlige Medlemmer og Kommanditister (jfr. §§ 17, 1 og 18, 1); ved Selskaber med begrænset Ansvar skal dette kun opgives ved Bestyrelsens Medlemmer, § 19, 8, jfr. § 20.

5) Forsaavidt det ikke er en Enkeltmand, som er Forretningens Indehaver (heri ogsaa indbefattet «stille Selskab», L. § 33 b), men et Selskab, bør det udtrykkelig angives, af hvilken Art dette er, — om ansvarligt Selskab, Kommanditselskab, Aktieselskab eller andet Selskab med begrænset Ansvar. Dette er vistnok ikke ligefrem fastsat i Loven; men det er dog nødvendigt, for at Registerføreren kan opfylde sin Pligt efter § 3 at prøve Anmeldelsens Lovlighed, idet der her gjelder forskjellige Regler for hver af de nævnte Arter af Forretninger — navnlig om det vigtigste af hele dens Indhold, Firmaet — og herved alene fremtvinges det, at Selskabets Art klart oplyses af selve Registret, da jo dette kun skal

[1]) Altsaa Herred eller By-Kommune, ikke derimod Prestegjeld o. desl.; Cirk. 23 Novbr. 1892 No. VI.

[2]) Se her ogsaa Heckscher l. c. S. 8—9 om den svenske Praxis.

[3]) Denne kræves egentlig kun opgiven for nærmere at individualisere Vedkommende og give Registerføreren Adgang til i Tilfælde at sætte sig i Forbindelse med ham; derfor kræver heller ikke § 21 Anmeldelse af Bopælens Forandring; jfr. Motiver S. 26. Heller ikke kræves Opgave af Forretningskontorets nærmere Beliggenhed (Gade, Matrikul-No. o. desl.); Cirk. 23 Novbr. 1892 No. VI.

indeholde Anmeldelsen. At Indehaveren er fuldt personlig ansvarlig, er det derimod overflødigt at tilføje ved Enkeltmands-Forretning og et ansvarligt Selskab; jfr. Cirk. 23 Novbr. 1892 No. II.

6) Skjønt det heller ikke er sagt i selve Loven, er det dog klart, at Anmeldelsen for at opfylde sin Hensigt maa være affattet i det norske Sprog [1]).

VI. Naar Anmeldelsen er funden lovlig — men ogsaa først da, jfr. næste § — bliver den at indføre paa vedkommende Folium i Registret.

Ifølge Cirk. 11 Novbr. 1890 med Schema skal i Registrets Hovedrubrik Anmeldelsens «hele Indhold» angives, altsaa tillige det, som ogsaa skal indføres i Special-Rubrikerne (Deltagere, Fuldmagt osv.), jfr. L. § 4, at Anmeldelsens «hele Indhold» skal kundgjøres. Begge Forskrifter maa dog forstaaes som alene gjeldende alt det af Anmeldelsens Indhold, som er af nogen Interesse. Ligesom Bekræftelser af Underskrifter [2]) og Navntegning af Prokurister eller Signaturberettigede [3]), o. desl. hverken bør indtages her eller kundgjøres — for ikke, som nu hyppigt, unødig at opfylde Register og Tidende — kan det ikke være nødvendigt at medtage hele Ordlyden, naar kun alt det kommer ind, som har nogensomhelst virkelig Betydning [4]).

Skjønt dette ikke er udtrykkelig sagt i Loven (jfr. derimod L. 3 Juni 1874 § 5), bør naturligvis Registreringen ske saa snart som muligt [5]) paa Grund af L. § 7, jfr. 21; se ogsaa den nedenfor omtalte Regel i § 4 om Kundgjørelsen. Ligeledes er det af Hensyn til den i L. § 10 opstillede Fortrinsret

---

[1]) Se Cirk. 23 Novbr. 1892 No. VII, at den ikke maa være affattet i noget fremmed Sprog.

[2]) Jfr. Justitsdept.s Skr. 24 Decbr. 1890, at Bevidnelse af Anmeldelsernes Modtagelse og Registrering ikke behøver at kundgjøres, jfr. dog Indredept.s Skr. 27 Decbr. 1890, at det er hensigtsmæssigt.

[3]) Cirk. 23 Novbr. 1892 No. VII.

[4]) Jfr. Motiver S. 15, hvor dette betegnes som «selvfølgeligt»; Beichmann S. 19; lignende Mening for Tyskland hos Behrend S. 231.

[5]) Motiverne S. 15 ansaa det overflødigt at indtage en saadan Regel i Loven.

til Firma nødvendigt, at Indførelserne sker i den Orden, hvori Anmeldelserne er indkomne, forsaavidt de ellers er fundne lovlige.

VII. Registerføreren har videre ifølge L. § 4 paa Anmelderens Bekostning «uopholdelig» at lade enhver i Registret indført Anmeldelse — ogsaa den i § 21, 4 omhandlede Bemærkning — indrykke en[1]) Gang i «Norsk Kundgjørelsestidende»[2]). Medens i Regelen som nævnt Anmeldelsens hele Indhold i den før forklarede Forstand skal indtages, er dog herfra i Loven særskilt gjort enkelte Undtagelser se især — foruden Overgangsbestemmelserne i § 37, 1 — L. § 18 om Kommanditister. Anmeldelsens «Bilag» skal ikke kundgjøres, altsaa ikke de i L. §§ 19 og 20 nævnte Vedtægter og Legitimationer.

Anmeldelse og Bilag bliver at opbevare i Registerførerens Arkiv. For de sidstes Vedkommende er dette en nødvendig Følge af, at de ikke selv registreres og kundgjøres, f. Ex. de nævnte Vedtægter for Aktieselskaber; for Anmeldelsens Vedkommende er det forudsat i L. § 36, 4[3]).

VIII. I Tilfælde af Forretningens Flytning til en anden Kreds maa der naturligvis til Registerføreren paa det nye Sted ske en ny Anmeldelse[4]), som da ganske er undergiven Reglerne for den første Anmeldelse. Loven har imidlertid i § 21, 3 paabudt det samme for Flytning til en anden Kommune, altsaa, selv hvor den ligger inden samme Kreds. Da Registret paa Landet føres under et for hele denne (Fogderiet), synes en saadan hel ny Anmeldelse i dette Tilfælde noget

---

[1]) Denne Fortolkning af Loven er ogsaa fastslaaet i Cirk. 11 Novbr. Novbr. 1890; mere er altsaa Anmelderen ikke pligtig at betale for.

[2]) Jfr. hermed L. 3 Juni 1874 § 5, L. om Varemærker 26 Maj 1884 § 6, L. om Patenter 16 Juni 1885 § 22.

[3]) Jfr. ogsaa Cirk. 11 Novbr. 1890 og Schemaet, hvorefter der gives den Løbe-Nr., som antegnes i en af Registrets Rubriker. Der bliver altsaa her et noget lignende Forhold som ved de Akter, der er Bilag til den moderne Grundbog i fremmede Lande, da man ikke ved Handelsregistret har nogen til Pantebogen svarende Protokol.

[4]) Jfr. hermed Regelen om fornyet Thinglysning i Tilfælde, hvor Personen bytter Værnething; se ovenfor S. 285.

overflødig, da der jo ikke her skal aabnes nyt Folium, men kun indføres en Anmærkning om Flytningen paa det gamle. Den forklares imidlertid ved den anden i det nævnte Lovbud givne Forskrift om helt ny Anmeldelse, hvor Firmaet forandres, sammenholdt med L. § 10, hvorefter Firmaet maa forandres, saafremt der i den nye Kommune findes et ældre, ligelydende Firma. I dette Tilfælde maa ogsaa nyt Folium aabnes, selv om det gjelder samme Register (jfr. Cirk. 11 Novbr. 1890), og man har da fundet det tjenligst med en Gang at kræve ny Anmeldelse for enhver Flytning til anden Kommune, saameget mere som Loven ingenlunde udelukker en administrativ Ordning, hvorefter Registret ogsaa paa Landet kan blive at føre særskilt for hver Kommune [1].

IX. Ved andre Forandringer i, hvad der tidligere er anmeldt og registreret, trænges ikke fuldstændig Firma-Anmeldelse; men selve Forandringen skal, medmindre den kun gjelder Bopæl inden samme Kommune [2], snarest muligt [3]) anmeldes af de i L. § 21 for de forskjellige Tilfælde opgivne Personer [4]. Fuldstændig Anmeldelse efter § 21, 3 fritager ikke for denne Anmeldelse, da man maa have Sikkerhed for Oplysning til det tidligere Register (jfr. «tillige»). Lignende Pligt er opstillet i § 21, 1 ved de i § 15 omhandlede Begivenheder eller Forhold [5] samt i §ens 2det Punkt. ved Forandring i visse Selskabers Vedtægter udenfor deres registrerede Indhold for gjennem Kundgjørelsen at henlede Tredjemands

---

1) I Kommissionens Udkast § 19 var fuldstændig Anmeldelse ved Flytning gjort afhængig af, om Registret føretes af en anden Myndighed i den nye Kommune; jfr. Motiver S 31. §en har i alle tre Love faaet sin nuværende Lydelse efter Anmærkning af den svenske Højesteret; se N. J. A. l. c. S. 53, Oth. Prop. 1887 No. 19 S. 3 og 5.

2) Jfr. ovenfor S. 325 Note 2.

3) Den i L. 3 Juni 1874 § 8 fastsatte Frist er opgiven som upraktisk, jfr. Motiver S. 29.

4) Jfr. Beichmann S. 70; se ogsaa om flere herhen hørende Spørgsmaal Læren om Selskaber.

5) Jfr. Beichmann S. 69. Det er altsaa ikke at anse som Forandring af Firma, at Firmategningen her f. Ex. faar Lydelsen «N. N. i Likvidation».

Opmærksomhed derpaa[1]). Om disse Anmeldelser gjelder samme formelle Regler som om den oprindelige Anmeldelse[2]); navnlig er der samme Pligt til Kundgjørelse efter L. § 4. De bliver da ogsaa, forsaavidt de ikke fremkalder Aabning af nyt Folium, at registrere paa det ældre Folium som en særskilt Indførsel.

X. I Tilfælde af Konkurs kræves ikke formelig Anmeldelse, men kun en Meddelelse fra Skifteretten til Registerføreren, som da herom gjør den fornødne «Bemærkning» paa Foliet, uden Kundgjørelse (jfr. § 21, 5, jfr. 4), idet Skifteretten som sædvanligt sørger for denne. Loven har saaledes ingen Forandring gjort i Reglerne for det Tidspunkt, fra hvilket Konkursens Aabning virker mod godtroende Tredjemand[3]). Noget andet er det, at L. § 15 muligens kan gjøre det nødvendigt at anmelde Konkursboets Fortsættelse af Forretningen[4]). Lignende gjelder om Konkursbehandlingens Ophør.

XI. Saafremt en registreret Anmeldelse ved Dom er kjendt ulovlig, helt eller delvis — f. Ex. som stridende mod et ældre Firmas Fortrinsret, eller fordi en Mand med Urette er opgiven som Kommanditist (jfr. L. § 3, 3 og § 6) — eller det paa samme Maade er afgjort, at et lovlig registreret Forhold er forandret eller ophørt (f. Ex. at et ansvarligt Medlem er rettelig udtraadt mod de andres Protest), kræves heller ikke formelig Anmeldelse, da Reglerne for en saadan, navnlig om Underskriften, her vanskelig kunde fyldestgjøres. Men L. § 21, 4 har her givet enhver af Domssagens Parter Ret til — gjennem mundtligt eller skriftligt Forlangende — at kræve en «Bemærkning» om Dommen optagen i Registret, hvilken dog i dette Tilfælde skal kundgjøres efter L. § 4. Denne Regel kommer ogsaa det Offentlige til gode, naar det som Part under en Straffesag har faaet f. Ex. Urigtigheden af den opgivne Aktiekapital fastslaaet. Forsaavidt en saaledes i Registret anmærket Dom senere forandres af højere Ret, følger det af sig selv, at der om Overinstansens Dom af vedkommende Part kan forlanges

[1]) Motiver S. 29. [2]) Jfr. Beichmann S. 68.
[3]) Jfr. Motiver S. 31—2. [4]) Jfr. Beichmann S. 69.

gjort Bemærkning i Registret og indrykket Bekjendtgjørelse i vedkommende Tidender [1].

XII. Anmeldelse (Bemærkning) om Forandringer vil naturligvis, uagtet den altid skal registreres som særskilt Indførsel, kunne fremkalde en Udslettelse i Registret. Hvad der imidlertid her maa fremhæves, er, at Udslettelse af det hele Folium vil finde Sted i forskjellige Tilfælde, nemlig naar Firmaet forandres, naar Forretningen flyttes til en anden Kreds eller den ophører [2].

XIII. Handelsregistret er en offentlig Protokol, hvoraf enhver kan faa Udskrift eller mundtlig [3] og skriftlig Oplysning, mod den i L. § 36 fastsatte Betaling. Lignende gjelder om de originale Anmeldelser. Loven omtaler ikke, hvorvidt Bilagene er offentlige. Dette maa dog vel antages ved de Bilag, som er paabudne af Loven, navnlig Aktieselskabernes Vedtægter. Ved andre, som maatte medfølge, er det vel derimod en Skjønssag for Registerføreren, hvorvidt han bør meddele dem [4].

§ 40.

Registerførerens Undersøgelsespligt. Retsmidler ligeoverfor hans Afgjørelser.

I. Medens det ved Thinglysningen gjelder som Hovedregel, at enhver kan faa thinglyst, hvad han ønsker, og at Retsskriveren kun har en meget indskrænket Undersøgelsespligt, er for Handelsregistret opstillet en ganske anden Grundsætning, som stemmer mere med det moderne Grundbogssystem, jfr. ogsaa vor Varemærkelov 26 Maj 1884 § 4, Patentlov 16 Juni 1885 § 15. Regelen er nemlig ifølge § 1, at der i Re-

---

[1]) Jfr. hermed Motiver S. 30—1. «Bemærkningens» Registrering sker uden Sportel; jfr. Motiver S. 46.

[2]) Jfr. Beichmann S. 70—1.

[3]) Dette, som er forskjelligt fra, hvad der gjelder ved Panteprotokollerne, er udtrykkelig fastsat i § 36, 5, 2det Punktum. Ret til at se Firmategningen i Protokollen har naturligvis ogsaa enhver — som det synes, uden Sportel.

[4]) Jfr. hermed Behrend S. 230 Note 15.

gistret kun indføres saadanne Anmeldelser (herunder indbefattede «Bemærkninger» ifølge § 21), som er «omhandlede» i Loven ɔ: paabudne eller tilladte i L. 17 Maj 1890 eller den senere Lovgivning. Hvad der ikke engang udtrykkelig er tilladt at indføres, maa ikke indføres, og dette gjelder ikke blot den hele Anmeldelse, men hvert enkelt Led af dens Indhold. Denne Regel er da atter given, dels for at hindre, at Registret opfyldes med uvedkommende Ting til Skade for Oversigten, dels af Hensyn til den i L. § 7 opstillede lovbestemte Formodning ligeoverfor godtroende Tredjemand, dels for at afskjære den tidligere ofte benyttede Adgang til at anmelde og registrere alskens uregelmæssige Aftaler i Selskabskontrakter (f. Ex. om Ansvarets og Fuldmagtens Begrænsning), jfr. ogsaa L. § 10 om Fortrinsret til et lovlig registreret Firma. Og for at overholde Regelen har man da nødvendigvis maattet paalægge Registerføreren en Prøvelse af, om Anmeldelsens Art og Indhold saavel negativt som positivt er lovmæssigt. Desuden har da den nye Lov fastholdt det allerede tidligere (L. 3 Juni 1874 § 5) opstillede Krav om Prøvelsen af dens ydre Lovlighed. Først naar denne dobbelte Prøvelse har havt et tilfredsstillende Udfald, skal Anmeldelsen nu modtages til Registrering. Det er dette, som er udtrykt i L. § 3, 1: «Fyldestgjør en Anmeldelse ikke Lovens Forskrifter eller indeholder den noget, hvis Indførelse i Registret ikke er lovhjemlet, skal Anmeldelsen afvises».

II. Hvad Registerføreren til Gjennemførelsen af denne Regel har at undersøge, bliver da fornemmelig følgende:

1) Om han selv er kompetent for Tilfældet. I modsat Fald maa han afvise, hvilket dog ikke hindrer ham fra at sende en skriftlig Anmeldelse til rette Registerfører, hvis han dertil er villig; herom maa han imidlertid underrette Anmelderen ligesom ved sædvanlig Afvisning.

2) Om Anmeldelsen angaar det Slags Forhold, som efter Loven er Gjenstand for Anmeldelse. Saafremt den gjelder et Retsforhold, som det ikke engang er tilladt at anmelde, f. Ex. en rent civil Enkeltmands-Forretning[1]) eller en Fuldmagt, maa den altsaa afvises.

[1]) Hvorvidt civile Selskaber kan gjøres til Handelsselskaber ved Anmeldelse, skal omhandles andetsteds.

3) Om Anmeldelsen knytter sig til et bestemt — nyt eller ældre — Firma; den kan nemlig kun registreres, naar den knytter sig til et saadant, da Registret er bygget paa Foliesystemet og derigjennem atter paa Firmaerne (jfr. ovenfor S. 326).

4) Om Anmeldelsen er afgiven af de dertil berettigede og forpligtede Personer, altsaa Indehaveren af vedkommende Enkeltmands-Forretning, ansvarlige eller bestyrende Medlemmer af et Selskab osv. Denne Undersøgelse falder altsaa ikke sammen med Prøvelsen af Underskriftens Egthed, men gjelder tillige, hvorvidt Anmelderne virkelig er de Personer, som de udgiver sig for at være (Identiteten), og om disse Personer atter er samtlige de for Tilfældet anmeldelsespligtige. Hvad Identiteten angaar, er det imidlertid kun, forsaavidt Anmeldelsen sker ved personligt Fremmøde, at denne Undersøgelse paaligger Registerføreren; forøvrigt paaligger den Notarius eller Lensmanden. Den kan da ikke strække sig videre end den Undersøgelse, som er sædvanlig ved notariel Bekræftelse. Forsaavidt vedkommende er Registerføreren (Lensmanden, Notarius) ubekjendt, bør man vel derfor i Almindelighed nøje sig med saadan Legitimation, som kan skaffes paa selve Stedet, uden Udsættelse, f. Ex. gjennem Fremlæggelse af Breve, Dokumenter o. desl. lydende paa det af Underskriveren opgivne Navn. Kan Vedkommende ikke engang skaffe en saadan overfladisk Legitimation, maa den naturligvis kræves tilvejebragt (jfr. hermed nedenfor S. 345). — Ved Undersøgelse af, om Vedkommende er samtlige de anmeldelsespligtige og berettigede Personer, har Registerføreren, hvor det gjelder en første Anmeldelse af et Firma ved Enkeltmands-Forretning og ansvarlige Selskaber, kun at holde sig til Anmeldelsens egen Oplysning om Indehaverne; ved andre Selskaber maa der ifølge L. § 19 i. f. jfr. § 20 medfølge Legitimation (f. Ex. ved Protokol-Udskrift af Valghandlingen) for vedkommende Bestyrelse. Ved Kommanditselskab skal han desuden have Kommanditistens Samtykke til Anmeldelsen (§ 18). Ved senere Anmeldelse efter L. § 21 vil det i de fleste Tilfælde være nødvendigt at undersøge, om vedkommende Anmeldere er tidligere registrerede som Indehavere, Deltagere eller Bestyrere.

5) Til hvilken af Lovens Klasser — navnlig til hvilken

Art af Selskaber — Indehaveren af Forretningen hører. Reglerne for Anmeldelsens øvrige Indhold, især Firmaet, er nemlig afhængige heraf (jfr. ovenfor S. 325) Denne Undersøgelse er ikke altid saa let, f. Ex. ved Sondringen mellem Aktieselskaber og andre Selskaber med begrænset Ansvar. I meget tvivlsomme Tilfælde kan det blive nødvendigt at modtage Anmeldelsen med dens Opgave af Selskabets Art og helt overlade Spørgsmaalet til Domstolenes fremtidige Afgjørelse [1]).

6) Om Anmeldelsen indeholder Oplysning angaaende alt, hvad der kræves af Loven, og er ledsaget af de foreskrevne Bilag (se især L. § 8, § 16—22, 31, 32).

7) Om disse Anmeldelsens Oplysninger stemmer med Loven, navnlig f. Ex. om det valgte Firma er lovligt efter §§ 9—13, om Bestemmelserne om Signaturen ikke strider mod §§ 14, 15, 18, 19, om Prokuraen ikke indeholder utilladelige Begrænsninger (§ 31), om Forretningens Beskaffenhed ikke er mere detaljeret, end §§ 17—18 tillader. L. § 3 taler ikke om det Tilfælde, at Anmeldelsen kommer i Strid med andre Dele af Lovgivningen. Men det er vistnok klart efter hele den aktive Stilling, som Registerføreren indtager, at han ikke maa godkjende en Anmeldelse, som strider mod «Lov eller Ærbarhed» i almindelig Forstand, f. Ex. om et Aktieselskab for Kaperi eller Anlæg af Spillebank, et Firma for Handel med Varer, hvis Salg ganske er forbudt (f. Ex. Gift). Om vedkommende har Handelsret o. desl., kan derimod Registerføreren ej være pligtig til at undersøge. Jfr. hermed ovenfor S. 93.

8) Om Anmeldelsen fyldestgjør Lovens rent formelle Forskrifter navnlig med Hensyn til Underskriften, jfr. § 2; se ogsaa §§ 16 i. f., 21, 1 og 2 om, hvem der skal underskrive (se ovenfor under No. 3).

9) Om Anmeldelsen indeholder mere, end Loven tillader. Det er nemlig, som før forklaret (S. 331), ikke tilstrækkeligt, at vedkommende Led af Anmeldelsens Indhold ikke er lovstridigt, det maa ogsaa være i positiv Forstand lovhjemlet.

10) Om Anmeldelsen stemmer med Bilagene; jfr. nedenfor S. 335.

---

[1]) Jfr. Skr. 30 Aug. 1894. Mærkes bør dog her, at Enkeltmands Anmeldelse af uansvarligt Selskab aldrig maa modtages, medmindre han legitimerer sig som dettes Bestyrer.

III. Om Virkningen af, at der ved Undersøgelsen findes Feil, indeholder § 3, 1: «Fyldestgjør en Anmeldelse ikke Lovens Forskrifter eller indeholder den noget, hvis Indførelse i Registret ikke er lovhjemlet, skal Anmeldelsen afvises». Der opstaar nu ingen Tvivl om Anvendelsen heraf ved Feil, som falder ind under de ovenfor i No. 1—8 omhandlede Spørgsmaal. Registerføreren maa her afvise hele Anmeldelsen og kan naturligvis ingen Forandring eller Udfyldning foretage paa egen Haand. Klart er det imidlertid, at, naar alle vedkommende møder personlig og paa Stedet gjør den fornødne Rettelse, bliver Anmeldelsen at anse som ny og at modtage[1]). Tvivlsommere er Spørgsmaalet om Virkningen af Feil, som falder ind under No. 9, altsaa hvor Anmeldelsen kun indeholder noget overflødigt. Den oven anførte Lovtext synes ogsaa i dette Tilfælde nærmest at tale for den hele Anmeldelses Afvisning[2]). Der er alligevel vistnok tilstrækkelig Grund til at forstaa Lovens «afvise» mildere ligeoverfor Anmeldelsens overflødige end ligeoverfor dens mangelagtige eller lovstridige Indhold. Lovens Hensigt kan nemlig her rammes derved, at det overflødige ikke optages i Registret. «Afvises» bør derfor her, for at undgaa unødig Strenghed, forstaaes om delvis Afvisning ɔ: Negtelse af Registrering, forsaavidt angaar det overflødige Indhold; herfor taler ogsaa den svenske Text (*Registrering vägras*), hvis Mening ifølge Motiverne skal være den samme som den dansk-norskes. Det er klart, at man herved ogsaa bedst rammer det praktiske Livs Tarv, da en Udsættelse i de mangfoldige Tilfælde, hvor Anmelderen ikke selv møder, let kan blive skadelig[3]). Ved det ovenstaaende er imidlertid naturligvis forudsat, at det overflødige er saadant, som simpelthen uden Skade kan bortskjæres (f. Ex. Forretningskontorets Hus-No., en Telegram-Adresse, Medtagelse af en Næring, som det hverken er tilladt eller paabudt at anmelde, Detaljoplysning af Handelens Gjenstand, Fuldmagt, som ikke er Prokura).

---

[1]) Jfr. Motiver S. 15.

[2]) Saaledes under Tvivl Beichmann S. 14; udførligere derimod Aubert i T. f. R. IV. 188—90.

[3]) Til den her forsvarede Mening har ogsaa Indredept. nærmest sluttet sig i sit Cirk. 23 Novbr. 1892 i. f., idet det dog advarer om at vise Forsigtighed i denne Henseende.

Hvis derimod en Udeladelse af noget, som det er forbudt at medtage, forandrer Anmeldelsens Mening (f. Ex., hvor Signatur eller Prokura er ulovlig begrænset), maa selvfølgelig hel Afvisning finde Sted.

IV. De meddelte Oplysningers faktiske Sandhed har Loven i Almindelighed ikke paalagt Registerføreren at undersøge og har heller ikke kunnet gjøre det uden at fremkalde skadelige Udsættelser. Forskjellige af Lovens enkelte Forskrifter medfører dog ogsaa en saadan Undersøgelsespligt. Et udtrykkeligt Paalæg findes neppe udenfor de §§, som kræver visse Legitimationer, f. Ex. § 10 *init.*, § 11 i. f., § 12 i. f., § 13, § 19 i. f., jfr. § 20. Men den nævnte Undersøgelsespligt flyder ogsaa af de Bud, som gjør vedkommende Kjendsgjerning til Vilkaar for Anmeldelsens Lovlighed, f. Ex. § 11, der medfører, at Enke eller Barn, som vil fortsætte sin afdøde Mands eller Faders Forretning under uforandret Firma, maa bevise Familieforholdet for Registerføreren. Ligeledes bør denne undersøge, hvorvidt der er Overensstemmelse mellem de faktiske Oplysninger i Anmeldelsens forskjellige Dele eller mellem den selv og dens Bilag, f. Ex. navnlig Vedtægterne ved Anmeldelse af Aktieselskab[1]). Det vilde nemlig stemme lidet med hele den Stilling, Loven har anvist Registerføreren, om han skulde registrere noget, hvis Usandhed han kan se eller ialfald formode af selve Anmeldelsen (eller dens Bilag), ligesom det vilde stride mod Registrets Formaal, om en og samme Indførsel (eller dens Bilag) skulde give modstridende Oplysninger. Anmeldelser af denne Art bør derfor afvises[2]). Af lignende Grunde bør han afvise en Anmeldelse, hvis Usandhed han kjender af andre sikre Kilder[3]).

---

1) Jfr. hermed Vedel i U. f. R. 1890 S. 1036—8; nærmere herom i Læren om Aktieselskaber.

2) Dog bør neppe dette antages, hvor de vedlagte Statuter indeholder en i Anmeldelsen ikke optagen og i sig selv med Loven stridende Indskrænkning i Bestyrelsens Fuldmagt. Her maa det vistnok være berettiget for Registerføreren alene at holde sig til Anmeldelsen og anse hin Del af Statuterne som uskreven.

3) Jfr. Beichmann S. 13. Se ogsaa nedenfor § 45 angaaende Prøvelsen af Firmaets Sandhed.

Længere end her forklaret gaar derimod ikke Undersøgelsespligten ligeoverfor Anmeldelsens Sandhed. Det er saaledes klart, at det er Registerføreren uvedkommende at forhøre sig, om en Aktiekapital virkelig er saa stor som opgivet. En lignende Regel maa gjelde, hvor der spørges om den indre Retmæssighed af de opgivne Kjendsgjerninger, f. Ex. om Vedkommende er lovlig udelukket, naar de gjenværende Medlemmer anmelder et Medlems Udtræden efter § 21[1], om Generalforsamlingens Beslutning er fattet med lovligt Stemmetal, om den har Ret til at forandre Selskabets Karakter, forøge Aktiekapitalen o. desl. I Almindelighed har altsaa Registerføreren hverken Ret eller Pligt til at undersøge dette. Men ogsaa her gjelder det, at han bør afvise Anmeldelsen, hvis han kan se dens Uretmæssighed af Registret eller ældre Bilags Indhold, f. Ex. at den nævnte Beslutning er fattet med mindre kvalificeret Flertal, end Vedtægterne kræver.

V. Det vil af det foregaaende kunne forstaaes, at Handelsregistret er bygget paa Principer, som er noget beslægtede med dem, hvorpaa den moderne Grundbog hviler (jfr. ovenfor S. 87—8). Man gjenfinder saaledes her Specialitets-Principet[2]) (jfr. ovenfor under No. 3). Til en vis Grad har man ogsaa fulgt Legalitets-Principet, om end ingenlunde saa langt som i de nyere fremmede Grundbogslove[3]).

VI. Ifølge L. § 3, 2 skal Registerføreren, naar Anmelderens Adresse er opgiven eller kjendt, snarest muligt meddele ham Underretning om Afvisningen og Grunden til samme; for Øjemedets Skyld (jfr. nedenfor om Retsmidlerne) maa den være skriftlig. En særlig Underretning kan dog ikke være nødvendig, hvor Anmelderen møder personlig og Registerføreren paa Stedet kommer til et afvisende Resultat; men han maa vistnok

[1]) Jfr. Beichmann S. 13—14. [2]) Se Behrend S. 233 Note 27.

[3]) Ved det tyske Handelsregister gaar man dog noget videre end hos os i Prøvelse af de anmeldte Kjendsgjerningers Virkelighed, navnlig ved Aktieselskaber; men dette hænger sammen med Forskjelligheder i den materielle Selskabsret. Man har kaldt det ved Handelsregistret anvendte Princip for Konsensprincip, idet Prøvelsens Gjenstand navnlig er, hvorvidt der foreligger en gyldig Viljeserklæring om Registreringen (lovlig Anmeldelse); jfr. Behrend S. 236.

ogsaa her være pligtig til paa Forlangende at give skriftlig Meddelelse om Grunden til Afvisningen. Underretning til en af flere Anmeldere maa vel være tilstrækkelig [1]).

VI. Lovens § 3, 3, anviser den misfornøjede Anmelder flere Retsmidler ligeoverfor Afvisningen (jfr. L. 26 Maj 1884 § 5):

1) Han kan vælge administrativ Paaanke, nemlig ved at kræve Spørgsmaalet om Afvisningens Lovlighed forelagt Departementet. Dettes Afgjørelse er da altid endelig afgjørende i Forhold til Anmelderen, som altsaa her hverken kan gaa til Kongen eller til Domstolene Tredjemand kan derimod lige fuldt benytte sig af sin Ret efter L. § 6 til at æske Domstolenes Afgjørelse; jfr. nedenfor S. 338.

2) Saafremt Registerføreren tillige er Underdommer — hvilket efter L. 21 Juli 1894 (S. 310) efterhaanden vil blive Regelen — kan Anmelderen forlange Kjendelse om Afvisningen og paaanke denne til Overretten.

3) Han kan paa sædvanlig Maade anlægge Sag mod Registerføreren ved Underretten for at faa Dom over ham til at modtage og indføre Anmeldelsen [2]). Herfra maa dog vistnok undtages det under No. 2 nævnte Tilfælde, da Kjendelse her er den naturlige Udvej, og man ellers altid maatte have Sættedommer [3]).

4) Anmelderen kan forlange, at Registerføreren oversender Anmeldelsen ledsaget af Bilag og de Forklaringer, som fra begge Sider maatte være afgivne, til vedkommende Underret, som inden 8 Dage har at afgive sin Kjendelse; denne kan da paaankes til Overretten [4]). Ogsaa her maa gjøres samme Undtagelse som ved forrige No. antaget. Sidste Punk-

---

[1]) Jfr. Beichmann S. 15.

[2]) Exempel herpaa har man i en i «Morgenbladet» 1893 No. 505 indtagen Kristiania Byrets-Dom, som imidlertid stadfæstede Magistratens Afvisning (grundet paa, at vedkommende Bestyrervalg i et Aktieselskab ikke var tilstrækkelig legitimeret).

[3]) Denne indskrænkende Fortolknings Anvendelighed forklares bl. a. ved, at vedkommende Punktum er indsat paa et senere Trin af Lovarbeidet, uden tilstrækkelig Sammensmeltning af Texten. Jfr. T. f. R. IV. 191.

[4]) Jfr. nærmere Beichmann S. 16; om Appellabiliteten samme S. 17.

tum af § 3 burde efter dette egentlig have lydt saaledes: «Er Registerføreren selv Underdommer, maa Anmelderen, hvis han ikke vil have Spørgsmaalet ind for Departementet, kræve Beslutning om Afvisning afgiven i Form af Kjendelse». Dette vil da nu efterhaanden blive Regelen.

Har Anmelderen valgt Rettergang, kan han ikke siden gaa til Departementet. Erstatningskrav maa gjøres gjeldende ved sædvanligt Søgsmaal for Underretten [1]).

VII. En Anmeldelse, som er modtagen og registreret, kan angribes af Tredjemand, som derved føler sig skadelidende, idet L. § 6 anviser ham at forelægge Spørgsmaalet om dens Udslettelse for Domstolene (jfr. L. 26 Maj 1884 § 10).

Her spørges der da, om Søgsmaalet skal rettes mod Registerføreren eller mod Anmelderen. Det sidste maa være tilstrækkeligt og vistnok det ene rette, hvor Registerføreren tillige er Underdommer. Dommen vil gaa ud paa under daglig løbende Mulkt at sørge for Udslettelsen. Tredjemand maa dog vel forøvrigt, naar han kommer tidsnok, i det sidstnævnte Tilfælde kunne fremsætte sin Indsigelse for Registerføreren og kræve Kjendelse til Paaanke.

Den Dom, som Tredjemand maatte erhverve paa Udslettelse, indgaar under L. § 21, 4 [2]), idet Udslettelse naturligvis tillige maa finde Sted foruden Bemærkning om Dommen. Denne bliver altsaa ogsaa at kundgjøre paa Tredjemands Bekostning.

Hvad der indgaar under § 6, er da nærmest dette, at den oprindelige Anmeldelse fra først af strider mod Tredjemands Ret, f. Ex. efter Reglerne i L. §§ 10 eller 13, i hvilket Tilfælde han kan faa Dom paa Forandring af Firmaet med Udslettelse af den forrige Anmeldelse, jfr. § 21, 3 om ny Anmeldelse af det forandrede Firma. §en rammer imidlertid ogsaa en ulovlig Anmeldelse om Forandringer i et tidligere lovlig anmeldt Forhold, f. Ex. hvor et Medlem finder sig urigtig anmeldt som udtraadt af et Selskab (§ 21, 2). Men endelig kan en registreret Anmeldelse ogsaa blive Tredjemand til Skade

[1]) Se Beichmann S. 17—18 om Tvist mellem Anmelderne angaaende Valget af Retsmidler.

[2]) Jfr. nærmere Beichmann S. 20—1.

derved, at det deri omhandlede Forhold siden er forandret, uden at dette er anmeldt — altsaa ved, at Anmeldelsen henstaar uforandret — f. Ex., naar et Medlem lovlig udtræder mod de øvriges Protest og uden, at de anmelder det[1]).

VIII. Ogsaa det Offentlige kan tage Dom til Forandring eller Udslettelse af den ulovlige Anmeldelse. Dette følger nu ligefrem af § 21, 4, saafremt Ulovligheden er fastslaaet ved en Straffedom efter L. § 23[2]). Det er vel imidlertid tvivlsomt, om Straf kan anvendes i Tilfælde, hvor Registerføreren har modtaget Anmeldelsen og registreret den; dette gaar nemlig ikke ligefrem ind under § 23, og i Almindelighed vil det vistnok stille sig som uretfærdigt at straffe Anmelderen, naar Registerføreren har godkjendt hans Anmeldelse (se dog S. 340 om frivillig Udslettelse fra Registerførerens Side). Hvis nu den negtende Mening antages, har imidlertid alligevel det Offentlige den Udvej at anlægge Sag i Straffeprocessens Former efter L. 1 Juli 1887 § 2 No. 1 til Udslettelse af den ulovlige Anmeldelse og derefter ved almindelig Straffesag faa Dom efter L. 1890 § 23 over den, som ikke vil indgive ny lovlig Anmeldelse. At denne Udvej i hvert Fald maa staa det Offentlige aaben, følger af den Interesse, det har af Handelsregistrenes ordentlige Førelse, og af den Omhu, Loven selv viser for at faa lovlige, og kun lovlige, Anmeldelser ind i Registret. I Tilfælde, hvor nu Lovens eget særlige Kontrolmiddel ikke slaar til, fordi Registerføreren ikke har gjort sin Pligt, maa efter almindelige administrative Regler den overordnede Myndighed skride ind. Dette bliver da nærmest Amtmanden, under hvis almindelige Protokol-Eftersyn ogsaa Handelsregistret ligesaavelsom Panteregistret falder, jfr. Dept. Cirk. 11 Novbr. 1890 og 23 Novbr. 1892, hvilket sidste kræver, at det sker mindst en Gang aarlig. Men det virksomste overordnede Tilsyn kan dog ventes ført fra Indredepartementet, som her er den sagkyndige centrale Autoritet og som jo har et tilstrækkeligt Kontrolmiddel ligeoverfor Anmeldelsernes Indhold i Kundgjørelsestidenden og den den deraf uddragne Samling. Det er ogsaa i det nysnævnte Cirk. 23 Novbr. 1892 antaget, at det Offentlige i hvert Fald

---

[1]) Jfr. Beichmann S. 21. [2]) Jfr. Motiver S. 31; Beichmann S. 21—2.

kan anlægge Sag med Hjemmel af L. § 6, naar Anmelderen har vist sig uvillig til at berigtige en ulovlig registreret og kundgjort Anmeldelse [1]).

Der kan forøvrigt spørges, om ikke Departementet selv maatte kunne paalægge Registerføreren at udslette en fra først af ulovlig Anmeldelse, som altsaa aldrig burde været modtagen. Det rette er dog vel at negte dette, da Registerføreren handler under selvstændigt Ansvar; især vilde det være stødende, saafremt han tillige er Underdommer. Derimod bør Registerføreren, naar han enten selv eller gjennem sin Overordnede bliver opmærksom paa det ulovlige i en registreret Anmeldelse, af egen Drift udslette denne og kræve ny lovlig Anmeldelse, hvorefter i Tilfælde af dennes Udebliven Straffedom efter L. § 23 bliver at anvende. Hvis man nemlig negter denne Udvej, er der intet andet for Registerføreren at gjøre i det nævnte Tilfælde end at melde Sagen for sin Overordnede, for at denne atter kan sætte Paatalemyndigheden i Bevægelse. Men dette er dog her altfor kunstig og omsvøbsfuld en Fremgangsmaade [2]). Jfr. hermed L. 26 Maj 1884 § 10.

§ 41.

Om Registreringens retslige Betydning.

I. Her skal først bemærkes, at «Registrering» i denne Fremstilling for Kortheds Skyld — naar intet andet er tilføjet —

---

[1]) Da det havde vist sig, at mangfoldige af de i den første Tid registrerede og kundgjorte Anmeldelser var aabenbart ulovlige i et eller andet Stykke, paabød det sidstnævnte Cirkulære Registerførerne at foretage Gjennemsyn af Registrene til Berigtigelse af ulovlige Anmeldelser inden Udgangen af Februar 1893, med snarest muligt paafølgende Eftersyn fra Amtmanden, idet Departementet samtidig gjorde opmærksom paa de hyppigere eller vigtigere Arter af Feil. Som Følge heraf er i 1893 en stor Mængde nye berigtigende Anmeldelser foretagne i de forskjellige Kredse. Hvorvidt det i enkelte Tilfælde bliver nødvendigt for det Offentlige at anlægge Sag for at fremtvinge Berigtigelse, er endnu ikke afgjort. — Forf. skylder Cand. jur. Bull Hansen i Indredept. disse og flere Oplysninger. — I Danmark har det ikke heller endnu været nødvendigt at anlægge saadan Sag; men Berettigelsen dertil ansees neppe tvivlsom.. Det ansees derimod umuligt i Sverige; jfr. Heckscher S. 22.

[2]) Jfr. derimod Beichmann S. 20 og herimod atter Aubert T. f. R. IV. 194.

bruges om den hele Fremgangsmaade, altsaa iberegnet den efterfølgende Kundgjørelse i Tidenden. I Regelen indtræder nemlig først den fulde Retsvirkning, efterat ogsaa den sidste er foregaaet, jfr. især L. § 7. Stundom er Indførelse i Registret tilstrækkelig [1]), se navnlig L. § 10 om Fortrinsret for Firma; jfr. § 18 om Kommanditister og § 34. Den Næringsdrivendes Pligt mod det Offentlige er naturligvis opfyldt ved lovlig Anmeldelse.

II. Betydningen af Registreringen viser sig dels i offentligretslig, dels i privatretslig Henseende.

I den første Henseende gjelder, at Forsømmelse af Anmeldelsespligten medfører Straf efter L. § 23 [2]); som nys antydet er ikke den efterfølgende Kundgjørelse nødvendig for at fri for denne Straf.

III. I privatretslig Henseende er at mærke dels positive dels negative Virkninger.

1) De positive privatretslige Virkninger, som altsaa indtræder ved Registreringen, er følgende:

a) Fortrinsret til det anmeldte Firma, hvilken indtræder i det Øjeblik, dette er registreret, uden Hensyn til Kundgjørelse; L. § 10, 2

b) Det anmeldte og registrerede Sted for Forretningskontoret ansees som vedtaget Værnething og Bopæl i Forretningsanliggender efter de nærmere Regler i § L. 34. Dennes Udtryk viser, at allerede selve Registreringen (uden Kundgjørelse) ogsaa medfører denne Virkning.

c) Ligesom i fremmed Ret (jfr. DHGB. 110, 163) vil man vel ogsaa hos os antage, at Handelsselskabet i Forhold til Tredjemand ansees for traadt i Virksomhed allerede fra det Øjeblik, det er registreret, selv om det endnu ikke har begyndt sine Forretninger. Paa den anden Side er Registreringen ikke nødvendig i denne Henseende, naar Forretningerne dog virkelig er begyndte; nærmere herom i Selskabs-Læren.

d) Ifølge L. § 7 skal «det, som overensstemmende med

---

[1]) Jfr. Behrend S. 231 No. 18.

[2]) Se nærmere Beichmann S. 73—4 og Motiver S. 15, hvor der siges, at der dog maa levnes vedkommende en rimelig Tid til Berigtigelse efter Afvisningen.

denne Lov er bleven registreret og kundgjort, ansees for at være kommet til Tredjemands Kundskab, medmindre han efter Omstændighederne maa antages at have været uvidende derom, uden at dette kan lægges ham til Last som Mangel paa tilbørlig Agtpaagivenhed». Denne Regel forudsætter altsaa, at der er en Del inden Lovens Ramme liggende Retsforhold (Firma, Selskabsforhold, Prokura fra Handelsmand i videre Forstand), som maa være Tredjemand bekjendte for at gjøres gjeldende mod ham. Og ved disse Forhold opstiller den altsaa en Lovsformodning om, at hin nødvendige Kundskab er tilstede efter Kundgjørelsen. Denne Lovsformodning er imidlertid ikke, som ved Thinglysning, uafbevislig. Den hviler heller ikke paa en Retsfiktion om, at Kundgjørelsen virker øjeblikkelig. Den kan altsaa ikke indtræde før efter en vis Tid, hvis Længde er afhængig af Omstændighederne. Anmelderens Bevisbyrde vil dog i Almindelighed være fyldestgjort ved Fremlæggelsen af vedkommende Numer af Kundgjørelsestidenden, naar det er saa gammelt, at det efter de regelmæssige Forbindelser maa antages at være naaet frem til Tredjemands Opholdssted — ikke derimod ogsaa netop naaet ham selv. Vil Tredjemand afsvække den herved fremkaldte Formodning og hindre Indtrædelsen af Registreringens Virkning mod sig, er det ikke tilstrækkeligt for ham at godtgjøre, at han virkelig er forbleven uvidende om Anmeldelsen, men at han er forbleven dette uden egen Skyld. Loven maa nemlig, for at Institutionen skal opnaa sin Hensigt, gaa ud fra, at Kundgjørelsestidenden stadig undersøges af alle, som har med Firmaer osv. at gjøre i Forretningssager. At denne Adgang ikke er benyttet, maa indgaa under Lovens «Mangel paa tilbørlig Agtpaagivenhed», overalt, hvor ikke særegne Hindringer bevislig var tilstede [1]). Tredjemand maa derfor for at undgaa

[1]) Regelen er bedre udtrykt i den danske og svenske Lov overensstemmende med Udkastet (og den tyske Lov): «uden at han hverken har eller burde have været vidende derom». Den oven givne Forklaring er forøvrigt intet andet end en Anvendelse af vor almindelige civilretslige Opfatning af Begrebet Agtsomhed; jfr. saaledes ovenfor III. S. 210. Jfr. hermed Motiver S. 32—4, Beichmann S 23—4.

Lovsformodningen enten bevise alment virkende Forstyrrelser, f. Ex. at Postgangen i Tilfælde har været meget forsinket eller at vedkommende Numer aldeles ikke er ankommet til Egnen, eller at han selv har været ganske forhindret fra at blive kjendt med Numret ved særegne Omstændigheder, f. Ex. alvorlig Sygdom, uden at nogen anden har kunnet varetage hans Forretninger.

Selvfølgelig staar Anmelderen aabent Modbevis for, at Tredjemand, selv om han ikke har havt Adgang til Kundgjørelsestidenden, dog ad anden Vej har burdet kunne vide om den anmeldte Kjendsgjerning[1]).

L. 1890 § 7 har ingen Forskjel her gjort mellem de forskjellige Arter af Anmeldelser. Særlig har den ikke — saaledes som L. 1874 § 8 d — for Forandringer i det tidligere anmeldte opstillet en vis Frist, efter hvis Forløb først Lovsformodningen skulde indtræde[2]).

Ligesaalidt som efter Thinglysning vedkommende fast Gods gjelder der efter Registreringen nogen Formodning om, at alt, hvad der inden Handelsregistrets Omraade er indført deri og kundgjort, skal ansees Tredjemand bekjendt. Den oven forklarede Regel er nemlig kun opstillet for «det, som overensstemmende med denne Lov er bleven registreret og kundgjort». Dette er udtrykkelig tilføjet for at hindre, at alskens uregelmæssige Aftaler, f. Ex. i Selskabskontrakter, skulde kunne gjøres bindende for Tredjemand. Rigtignok har man allerede den første og vigtigste Hindring herimod i L. § 3 om Afvisning af slige Anmeldelser (jfr. ovenfor S. 331). Men naar dette Bud ikke er blevet overholdt og det ulovlige alligevel er kommet ind i Registret, har man her en indre Mur mod disse Angreb paa Loven, og Erfaring viser allerede noksom, at den trænges.

---

[1]) Jfr. Motiver S. 33, Beichmann S. 24, Behrend S. 228—9, jfr. S. 239, hvoraf det sees, at dette er en Levning fra de gamle Kundgjørelsesmaader; se allerede *fr.* 6, 9 § 2, D. 22. 6 og især *fr.* 11 § 3, D. 14. 3: *certe, si quis dicat, ignorasse se literas vel non observasse quod propositum erat, cum multi legerent cumque palam esset propositum, non audictur.*

[2]) Jfr. derom Platou Kom. S. 50—1, Mot. S. 33.

Medens den ved Thinglysningen i visse Tilfælde fremkaldte Formodning om Tredjemands Kundskab allerede indtræder ved selve Thinglysningen — uden Hensyn til, om Protokollation (ialfald udenfor Thingbogen) følger efter — indtræder denne Virkning her først, naar hele den til Registreringen hørende Fremgangsmaade er iagttagen, altsaa først efter Kundgjørelsen. Er denne saaledes forsømt ved Registerførerens Feil, opstaar altsaa ikke den nævnte Formodning[1]).

Er omvendt noget kundgjort, som ikke er blevet registrerét, gjelder heller ikke Lovsformodningen i § 7. Noget andet er, at Kundgjørelsen bevislig kan have frembragt den nødvendige Kundskab, og den bør vistnok ogsaa virke en Lettelse i Bevisbyrden, da Regelen i L. § 7, 2 her ikke er anvendelig[2]).

At Retsvirkningen saaledes ikke indtræder ved selve Indførelsen og ikke engang ubetinget ved Registreringens sidste Led, forklares derved, at den Virkning, som der her i Almindelighed alene er Tale om at frembringe, er Kundskab hos Tredjemand, og at det først er gjennem denne, den middelbare Virkning (Retsforholdets forbindende Kraft for ham) indtræder. Anderledes er det ved Thinglysningen. Retsbeskyttelsen ligeoverfor Tredjemand vindes her umiddelbart ved denne — og at den aabner Tredjemand en Adgang til Kundskab, er egentlig kun Lovens Grund til at foreskrive dens Iagttagelse. Thinglysningens Retsvirkning er derfor af mere materiel, Registreringens af mere formel Art. Derfor ser man ogsaa, at, hvor dennes Virkning ikke er afhængig af Tredjemands Kundskab, er den knyttet til selve Registreringen og indtræder *ipso jure* ved denne, jfr. L. §§ 10, 34.

e) Offentlig Troværdighed i sædvanlig udvortes, processuel Forstand har naturligvis Registrets Indførsler paa samme Maade som almindelige Embedsprotokollers Ind-

---

[1]) Der kunde maaske spørges, om det samme gjelder, hvor Loven har forbudt Kundgjørelse, f. Ex. ved Aktieselskabs Vedtægter, Kommanditists Indskud. Spørgsmaalet har dog neppe praktisk Vigtighed, da der nok ikke er noget Tilfælde, hvor Tredjemands Kundskab her har Betydning; jfr. Beichmann S. 24—5.

[2]) Jfr. Beichmann S. 28 No. 7.

hold; ja, den har her en sterkere indre Grund end i mange andre Tilfælde fordi deres Omraade er snevert begrænset og Embedsmandens Opmærksomhed derved maa formodes mere vaagen ligeoverfor de enkelte Indførsler. Indtil afgjørende Modbevis om deres Urigtighed medfører disse altsaa fuldt Bevis for de derigjennem bevidnede Kjendsgjerninger. Men disse er atter i Almindelighed kun af udvortes Art. Embedsmanden bevidner gjennem Registreringen kun, hvad der er foregaaet for ham, navnlig, at den opgivne Anmeldelse virkelig er gjort, at Anmelderens Firmategning er saadan, som den sees af Registrets Tillæg osv. De udenfor Anmeldelsen eller Bilag liggende Forhold bevidnes derimod ikke af Registret, selv om de er ganske afgjørende for dens Gyldighed. Godtroende Tredjemand maa saaledes taale gjort gjeldende mod sig den Indsigelse, at Registerføreren har ladet sig narre med Hensyn til Identiteten (jfr. ovenfor S. 332), og at Anmeldelsen derfor er falsk [1]), — at Anmelderen ikke har været myndig osv. En ugyldig Retshandel bliver derfor ikke i Forhold til Tredjemand gyldig gjennem Registreringen. Herved er da naturligvis forudsat, at Ugyldigheden godtgjøres paa sædvanlig Maade; om Bevisbyrden gjelder her i Almindelighed intet særeget af den Grund, at den skal føres mod Registrets Indhold.

Det vil af denne Forklaring sees, at Handelsregistret ikke har den indre offentlige Troværdighed i samme Forstand som den moderne Grundbog [2]).

Forøvrigt burde vel den Opfattelse, som er udviklet ovenfor I. 217 ff. med Hensyn til Panteprotokollernes Indhold, ogsaa stundom anvendes paa Handelsregistret, saaledes at f. Ex. den, som ved Svig eller Tvang var ledet til at udstede en registreret Prokura, maatte finde sig i at se denne gjort gjeldende mod sig af godtroende Tredjemand, naar han ikke sna-

---

[1]) F. Ex. hvor Prokuristen har sluttet en Kontrakt og det viser sig, at den anmeldte Prokura i Virkeligheden er udstedt af en anden end den opgivne Principal.

[2]) Det samme gjelder om de fremmede Handelsregistre; se for Tyskland Behrend S. 240—1. Hahn til Art. 12.

rest muligt havde anmeldt en Protest. Men de herhen hørende Spørgsmaal er neppe synderlig praktiske.

IV. 2) Registreringens retslige Betydning viser sig dog maaske bedst i negativ Henseende, nemlig ved Undersøgelsen af, hvad der ikke — medmindre almindeligt Bevis for Kundskab føres — gjelder mod godtroende Tredjemand, førend det er registreret og kundgjort. Her fastsætter da L. § 7, 2: «Saalænge Kundgjørelse ikke har fundet Sted, kan det Forhold, der er eller skulde have været anmeldt, ikke gjøres gjeldende mod Tredjemand, medmindre det bevises, at han har havt Kundskab derom».

Ogsaa her forudsættes paa samme Maade som ved § 7, 1, at der er visse under Registrets Omraade hørende Retsforhold, navnlig Firma-, Selskabs- og Fuldmagtsforhold, som kun gjelder mod vidende Tredjemand. De kan da i Korthed betegnes som saadanne, der til hans Skade afviger fra det sædvanlige eller fra, hvad der ellers er ham bekjendt. Er derimod vedkommende Forhold til hans Gavn, da er Undladelsen af lovlig Registrering ligegyldig ligeoverfor ham. Naar der f. Ex. er flere ansvarlige Deltagere i et Selskab end registreret, holder han sig lige fuldt til enhver, som virkelig er ansvarlig.

De Forhold, som efter dette ikke kan gjøres gjeldende mod Tredjemand uden Registrering eller almindeligt Bevis for Kundskab, bliver da følgende:

a) Afvigelser fra det sædvanlige, vedtagne ved Forretningens Stiftelse. Herunder gaar da saadanne Aftaler som, at ikke alle Medlemmer af et ansvarligt Selskab har Signaturen, at der kun er Kollektiv-Signatur eller Kollektiv-Prokura eller en tilsvarende Ordning ved uansvarlige Selskabers Bestyrelse (jfr. §§ 18. 3, 19, 9, 26). Her er naturligvis forudsat, at vedkommende Aftale ikke hører til dem, som overhovedet er utilladelige og altsaa slet ikke maa anmeldes, f. Ex. at Medlemmer af et Selskab med personligt Firma har begrænset sit Ansvar. Se ellers nærmere Læren om Selskaber.

b) Forandringer i tidligere anmeldt Forhold, jfr. L. §§ 21 og 32, f. Ex. Antagelsen af nyt Firma, Udtrædelse af Selskab, Dødsfald (derimod ikke Konkurs, jfr. ovenfor S 329), Forretningens Ophør, Indskrænkninger i de Signaturberettigedes Tal, Nedsættelse af Aktiekapital, Forandringer i Forret-

ningens Art. I dette Tilfælde er det ligegyldigt, om Anmeldelsen fra først af var unødvendig, naar den kun var tilladt; jfr. om Prokura § 32, om anmeldt Haandverksdrift osv. § 35. Samme Regel gjelder, hvor Forandringen angaar et Forhold, som vistnok ikke har været anmeldt, men som skulde have været det, nemlig forsaavidt det kan skade Tredjemand, f. Ex. et Medlems Udtræden af et ikke registreret Handelsselskab.

Det er disse under No. 2 omhandlede Forhold, som man har kaldt de «befriende Kjendsgjerninger» (Thöl). Mangel af Registrering har her til Følge en «relativ Ugyldighed» [1]). Vedkommende Kjendsgjerning ansees nemlig da ligeoverfor Tredjemand som ikke tilværende, medmindre det kan bevises, at han trods den manglende Kundgjørelse kjendte den. Nogen Lettelse i Beviset derved, at Tredjemand efter Omstændighederne burde have kjendt den, kan ikke her kræves, da denne Uagtsomhed langt opvejes af den Anmeldelsespligtiges Lovbrud. Dette maa gjelde selv, hvor Kundgjørelsen er forsømt ved Registerførerens Feil, da disses Følger bæres af Anmelderen.

V. Virkningen af Registreringen er derfor i Principet den samme som af den ældre simple Kundgjørelse ved Cirkulærer, Avertissementer etc. Det er de for denne udviklede Retssætninger, som er overførte paa Registreringen. Men Kundgjørelsesmaaden er gjort fuldkomnere, og samtidig har man begrænset dens Brug og dermed ogsaa Adgangen til gjennem Kundgjørelse at gjøre alskens Retsforhold bindende for Tredjemand.

Det vil af ovenstaaende sees, at Virkningen af Registreringens Forsømmelse er beslægtet med den, som efter vor sædvansmæssige Opfattelse i visse Sammenstød indtræder ved Thinglysningens Forsømmelse (ovenfor S. 205 ff.). Registreringen er altsaa i Almindelighed ikke nogen væsentlig, absolut nødvendig Form — saaledes som Indtegningen i den moderne Grundbog — der ikke kan erstattes af en paa anden Maade erhvervet Kundskab. Navnlig har vi endnu ikke den i flere fremmede Lande, saasom Tyskland, undtagelsesvis gjeldende Regel, at Registrering er et Vilkaar for Aktieselskabers og enkelte

---

[1]) Jfr. Behrend S. 238–9.

andre Selskabers Anerkjendelse og for Ændringer i deres Statuter. Noget tilsvarende har vi dog ved Fortrinsret til Firma (L. § 10).

§ 42.

Hvilke Arter af Næringer Handelsregistret omfatter. «Handelsmand» i videre Forstand.

I. Som allerede antydet har L. 17 Maj 1890 paalagt store Klasser af Næringsdrivende at anmelde Firma m. v. til Handelsregistret.

Disse. Næringsdrivende indgaar næsten alle under Begrebet «Handelsmand» i videre Forstand. Hvad der forstaaes herved, har vor Lovgivning, som savner en samlet Handelslov, intetsteds forklaret ved en almindelig Regel, men kun i enkelte, om end særdeles vigtige Anvendelser, nemlig Konkursl. §§ 4—6 angaaende de særegne Vilkaar for merkantil Konkurs, L. om Gjeldsfængsel m. v. 3 Juni 1874 § 5 angaaende Pligten til at føre Handelsbøger, den nu ophævede L. om Firmaregistre 3 Juni 1874 § 1 og endelig L. 17 Maj 1890 § 35, jfr. § 8. Videstgaaende i sin Udstrækning af Begrebet er den sidste Lov, der dog ligesom den tilsvarende danske og svenske Lov i dette Punkt nærmest har bygget paa Definitionen i den norske Firmaregister-Lov af 1874, hvilken atter her i det væsentlige falder sammen med de andre nysnævnte norske Lovbud[1]).

Om end vor Lov af 1890 i enkelte Stykker her gaar videre end den almindelige internationale Handelsret, maa det dog paa den anden Side især fremhæves, at den ikke i sit Paabud om Anmeldelsespligt har gaaet saa vidt som denne i Udstrækningen af Begrebet Handelsmand. Det er imidlertid ikke blot for denne Sammenlignings Skyld, det vil være oplysende her at undersøge den almindelige Handelsrets Opfattelse af dette Begreb. Som Følge af Handelens internationale Karakter maa dette nemlig siges at være sædvansmæssig optaget

[1]) Jfr. Motiver S. 41 samt ovenfor I. S. 49.

ogsaa hos os, saaledes at det danner Forudsætningen ikke blot for de af vore handelsretslige Regler, som kun hviler paa Sædvane — f. Ex. flere af dem, som angaar Handelsselskaber — men ogsaa for en vigtig Regel i L. 17 Maj 1890, nemlig dens § 35 s. P., som ved uden nærmere Forklaring at tillade ogsaa «andre Handlende» end de anmeldelsespligtige at foretage Anmeldelse til Registret og derved i det hele underkaste sig Lovens Forskrifter, kun har henholdt sig til det sædvansmæssige Begreb.

II. Det almindelige internationale Begreb «Handelsmand» har imidlertid ikke nogen fuldkommen sikker Begrænsning. Enkelte fremmede Handels-Lovbøger gaar her noget videre end andre, idet der kan paavises en Udvikling i Retning af at strække Begrebet ud til flere Næringer. Kun de kan derfor siges at være Handelsmænd efter den almindelige Handelsret, som i alle eller ialfald i de allerfleste fremmede Love ansees som saadanne[1]), og kun de kan altsaa formodes at opfattes paa samme Maade i vor sædvansmæssige Handelsret. Heldigvis er dog de indbyrdes Afvigelser ikke meget væsentlige.

III. Handelsmand eller Handlende (*commerçant*, *merchant*, Kaufmann) i videre Forstand[2]) er kun den, der driver Handel (i videre Forstand) som Næringsvej[3]) eller stadig Indtægts-

---

[1]) Som Repræsentanter for de fremmede Handelslove kan man her, som i Almindelighed ellers, udvælge den franske og den tyske, idet de fleste andre, udenfor den engelsk-amerikanske Ret, har sluttet sig til den ene eller den anden af disse. Den mest udtømmende og oplysende Fremstilling af den almindelige Handelsrets Begreb Handel og Handelsmand findes i Goldschmidt Handb. des Handelsrechts, I §§ 40 ff., som her væsentlig er fulgt (her citeret i 2den Udg. af 1875); jfr. ogsaa den kortere Fremstilling i Dernburg preuss. Obl. § 4 ff., Behrend Lehrb. I. § 24 ff. Bidrag til Begrebets Opfattelse hos os findes i den ovenfor I. 44—5 nævnte Literatur; se ogsaa Beichmann S. 105 ff.

[2]) Det eneste Lovbud, som hos os her kan anføres for denne Sprogbrug, er L. 17 Maj 1890 § 35 *init.*: «Som Handlende eller lige med Handlende» osv., jfr. Slutningen: «Handlende, som ikke er anmeldelsespligtige»; se nærmere nedenfor S. 367—8.

[3]) Jfr. hos os Konkursl. § 6, L. 3 Juni 1874 § 1, L. om Varemærker 26 Maj 1884 § 1, L. om Borgerbreve 4 Juli 1884 §§ 1 og 2, L. 17

kilde. Den, som kun lejlighedsvis udfører Handelsforretninger, bliver ikke derved en Handelsmand. Den enkelte Forretning maa meget mere fremtræde som Led af en Række ensartede Handlinger, som bindes sammen af den Hensigt derved at have stadigt Erhverv. Hvad der udkræves hertil, maa afgjøres for ethvert særskilt Tilfælde. I Almindelighed vil der dog foreligge forudgaaende, mere eller mindre offentlige Handlinger fra Vedkommendes Side, som tilkjendegiver hans Hensigt at drive saadant Erhverv, f. Ex. Udsendelse af Cirkulærer eller Adressekort, Avertissement, Anmeldelse af Firma eller Varemærke, Ophængning af Skilt, Aabning af Kontorlokale eller Krambod, Antagelsen af Titlen Handelsmand osv. Ved en slig Fremgangsmaade vækkes en Formodning om, at Vedkommende er Handelsmand, og allerede en eneste Forretning ansees da som et Led af Driften [1]).

Dette maa ogsaa fastholdes ved Anvendelsen af vor nye Lov. Naar den kun tillader Handelsmænd at anmelde sig til Registret (jfr. §§ 3, 8 og 35), kan man ikke derfor afvise den, som endnu ikke har begyndt sin Forretning, aldenstund han dog anmelder at ville gjøre det. Den sætter jo nemlig selv Straf for den, som driver Handel uden Anmeldelse (§ 23, jfr. § 8), og under de oven nævnte Omstændigheder maa allerede en eneste Retshandel være nok til at begrunde Straf for Ikke-Anmeldelse [2]), idet det vil være vanskeligt at afbevise den omhandlede Formodning [3]); jfr. § 16, som byder Anmeldelse, «før Forretningen træder i Virksomhed».

Maj 1890 §§ 8 og 35. DHGB.: «Kaufmann .... wer gewerbemäszig Handelsgeschäfte betreibt»; *Code de commerce*: *Sont commerçants ceux qui exercent actes de commerce et en font leur profession habibituelle.*

[1]) Jfr. hermed Goldschmidt S. 454 ff., 457.

[2]) Skarpere sagt i den forrige Lov 3 Juni 1874 § 6: «driver Nogen en Virksomhed, som begrunder Anmeldelsespligt, forinden denne Pligt er efterkommet»; jfr. Platou Komm. S. 35, hvor ikke engang en eneste Forretning kræves. Synderlig praktisk Forskjel gjør dog dette ikke.

[3]) Der kunde i Lovens § 35 a synes her at være gjort en Forskjel mellem de enkelte Næringer, idet den ved egentlig Handel og Udskibning samt ved Fabrik og Bergværk bruger Udtrykket «drive», men ved andre Næringer «søger stadigt Erhverv ved at drive». Nogen

Det maa paa den anden Side bemærkes, at Egenskaben af Handelsmand ikke er afhængig af de nævnte ydre Vilkaar. Den kan være tilstede uden nogen saadan Selvbetegnelse[1]), og omvendt kan den ophøre, uagtet Vedkommende vedbliver at kalde sig Kjøbmand eller endog bruger Firma (jfr. L. 4 Juli 1884 § 2).

IV. Det er tilstrækkeligt, at Vedkommende selv driver Næringen i eget Navn, og ikke nødvendigt, at han tillige driver den for egen Regning; ja, endog den, som kun laaner sit Navn og hverken lægger Arbeide eller Kapital til Forretningen, er Handelsmand. Omvendt er den det ikke, som vel tillægger saadant, men ikke sit Navn. Prokuristen, Formynderen, Bestyreren af et Aktieselskab er derfor ikke Handelsmand. Den blotte Kommanditær er heller ikke Handelsmand, ligesaalidt som en Aktiehaver[2]).

---

dybere Forskjel ligger dog ikke heri. Ved Fabrik og Bergværk er Næringen knyttet til et fast Anlæg; naar dette er færdigt og Virksomheden begyndt, er der ingen Tvivl om, at man driver Næringen. Det samme gjelder i Almindelighed om de to førstnævnte Næringer. naar man har faaet Handelsbrev o. desl., hvilket Loven nemlig sætter som Vilkaar for Anmeldelsespligt (jfr. dog L. 4 Juli 1884 § 1). De andre i Lovstedet opregnede Næringer indledes derimod ikke nødvendigvis med saa skarpe ydre Kjendemærker, og formodentlig har man derfor her brugt det stærkere Udtryk «søge stadigt Erhverv ved at drive». Men der er vel liden Tvivl om, at, naar nogen af de ovennævnte Omstændigheder er tilstede, f. Ex. en Boglade er aabnet, vil Formodningen være saa stærk for Vedkommendes Forsøg paa stadigt Erhverv, at det vanskeligt vil nytte ham at føre noget Modbevis. Det nævnte Udtryk faar egentlig kun nogen Betydning ved enkelte af de nævnte Forretninger, f. Ex. ved Forlags-Boghandel og Assurance-Agentur, som kan tænkes drevne uden noget særskilt Lokale. Men selv her havde det vel neppe været nødvendigt, idet «driver» betyder det samme. Motiverne indeholder ingen Forklaring.

[1]) Jfr. Goldschmidt S. 459–60. Om hvorvidt et utvivlsomt civilt Selskab med bindende Virkning for Tredjemand og det Offentlige kan vedtage, at det skal behandles som Handelsselskab, se nedenfor S. 368.

[2]) HRD. i Rt. 1880 S. 519: Bestyrer af og Aktionær i et Fabrikanlæg er ikke «Fabrikant» efter Konkursl. § 6 (altsaa ikke «Handelsmand»); se ogsaa Rt. 1883 S. 351. Jfr. hermed Goldschmidt S. 452—3. Om en Mejeri-Forpagters Anmeldelsespligt se Skr. 23 Maj 1891.

V. Det ligger ogsaa i ovenstaaende Forklaring, at Vedkommende for at være Handelsmand maa drive Forretningen for Vindings Skyld[1]). Et Aktieselskab, som har anlagt en Fabrik i veldædigt Øjemed, f. Ex. for at sysselsætte Fattige, er derfor ikke Handelsselskab (jfr. L. 1890 § 35 b[2]).

VI. Handelsmand er enhver, som driver Handel, uden Hensyn til, om det er Enkeltmand eller Selskab, uansvarligt eller ansvarligt (jfr. L. 17 Maj 1890 §§ 8 og 35). Kun kan der spørges, om ogsaa juridiske Personer (i strengeste Forstand) saasom Staten, Kommuner, Kirkesamfund, offentlige Stiftelser, gaar ind herunder.

Dette, i den almindelige Handelsret tildels omtvistede Spørgsmaal, synes begrebsmæssig at maatte afgjøres derhen, at vedkommende Statsinstitut, Stiftelse osv. ansees for Handelsmand, forsaavidt Forretningens Hovedøjemed er Vinding, men derimod ikke, hvis det er at fremme offentlige, veldædige eller lignende for Handelen fremmede Formaal[3]). Efter dette Hensyn skulde derfor en Strafanstalts Fabrikat-Udsalg, som konkurrerer med Private, Statens Sølvværk o. desl. være at anse som Handelsforretninger, medens Statens Vaabenfabrik og Myntfabrik, kommunale Spiseanstalter, et Kirkesamfunds Boghandel, hvis eneste Hensigt er at udbrede billige religiøse Skrifter o. desl., ikke vilde indgaa derunder.

Ved Anvendelsen af L. 1890 skulde da de nævnte Indretninger under Forudsætning, at de kan siges at drive Handel, indgaa under Begrebet «Enkeltmand», der synes at kunne indbefatte saavel juridiske som naturlige Personer; jfr. § 35 a («enhver, Enkeltmand eller Selskab»), som synes affattet netop for at opfange alle mulige Slags Handelsmænd (jfr. ogsaa § 8 *init.*). Lovkommissionens Motiver synes imidlertid

---

[1]) Jfr. nærmere Goldschmidt § 40 Note 14; jfr. hos os L. 3 Juni 1874 § 1 i. f. «gjøre sig en Næringsvej af at drive» osv., L. 1890 § 35 a «søge stadigt Erhverv ved at drive» osv.

[2]) Af en lignende Grund turde forskjellige Sparebanker ikke blive anseede for at drive Handelsforretninger og altsaa ikke blive anmeldelsespligtige, hvis ikke alle indgik i den særlige Regel i L. § 35 d. Andre Anvendelser heraf findes nedenfor S. 359, 367.

[3]) Jfr. Goldschmidt § 44 Note 11 og 12.

forudsætte, at de nævnte juridiske Personer (som ikke er Selskaber) er unddragne fra Lovens Forskrifter, hvorfor man har fundet det fornødent udtrykkelig at opstille Anmeldelsespligt for Sparebanker[1]). Det kan alligevel ikke erkjendes, at denne Kommissionens Opfattelse har faaet et saadant Udtryk i Loven, at den skulde gaa foran den naturlige Fortolkning af de ovenanførte Ord; Regelen om Sparebanker kan, som før omhandlet, ogsaa forklares af andre Grunde (jfr. S. 352 Note 3).

VII. Det privatretslige Begreb Handelsmand er ikke i den almindelige Handelsret afhængigt af, hvorvidt Vedkommende opfylder den offentlige Rets Vilkaar, f. Ex. Erhvervelse af Bevilling, Afgifts Betaling. Naar L. 1890 § 35 a for den egentlige Handels Vedkommende har knyttet Anmeldelsespligten til Handelsborgerskab o. desl., er det kun for gjennem et praktisk brugbart Kjendemærke at udskille Smaahandlende o. desl. (jfr. ogsaa Konkursl. § 4, L. 3 Juni 1874 § 6). Men udenfor disse Loves Omraade kan denne Begrænsning ikke anvendes.

VIII. Det er ikke nødvendigt for at anse nogen som Handelsmand, at Handel er hans eneste eller endog hans vigtigste Næring[2]). Men naar han tillige driver en civil Næringsvej, kræves det dog, for at han skal faa Egenskaben af Handelsmand, at ikke Handelsnæringen blot fremtræder som et rent Tilbehør til den civile Næring. Saaledes bliver ikke den at anse som Handelsmand, der paa en stor Landejendom har en Mølle, betydelig nok til at kaldes Fabrik, og paa denne ogsaa maler noget fremmed Korn[4]). Den vigtigste Anvendelse heraf er dog, at Haandværkere ikke forandrer Egenskab alene derved, at de driver saadan Handel, som sædvansmæssig finder Sted ved vedkommende Art af Haandværk, f. Ex. Bogbinderens Salg af Skrivesager, Bøssemagerens af Krudt osv., Sko-

[1]) Jfr. Motiver S. 43, Beichmann S. 106, 112, 113; om Hypothekbanken jfr. nedenfor S. 367 Note 1.

[2]) Undtagelsesvis har L. 3 Juni 1874 § 5 gjort Pligten til Bogførsel ved Skibsrederi afhængig af, at dette er Vedkommendes Hovednæring.

[3]) Jfr. Goldschmidt S. 460 Note 17.

[4]) Jfr. Aubert i Rt. 1874 S. 74 og Skr. 27 Febr. 1891.

magerens af Galoger[1]). Men man maa her være forsigtig, især da der i Nutiden er en kjendelig Bestræbelse for at drage selve Haandværket ind under Begrebet Handel.

IX. Det vigtigste Spørgsmaal ved Afgjørelsen af, hvorvidt nogen er Handelsmand, er dog, om han driver en Næring, som indgaar under Begrebet «Handel».

Ifølge den gjængse Definition er da Handel den Erhvervs-Virksomhed, som «formidler Omsætningen af Varer».

Ved Forklaringen af denne Definition er nu først at mærke, at man ved Varer mener Formuesgoderne, opfattede som Omsætnings-Gjenstande. Derunder gaar imidlertid i Almindelighed kun Løsøre, da man lige siden Romerretten[2]) har udelukket derfra fast Gods[3]). Dog maa det mærkes, at man efterhaanden ogsaa har ladet Handel omfatte Gjenstande, som egentlig heller ikke er Løsøre (Værdipapirer, literære og kunstneriske Værker, jfr. «Forlags-Virksomhed» i L. 1890 § 35 a).

Naar det videre heder, at Handelen «formidler Omsætningen» af Varer, saa ligger heri udtrykt, at den direkte Omsætning mellem første og eneste Producent samt første og eneste Konsument ikke er Handel. Herigjennem udelukkes da fra dette Begreb Ur- og Kunstproducentens Omsætning[4]), ligesom overhovedet Forretning med egne Midler, f. Ex. Assuranceforeningers Diskontering (jfr. L. 3 Juni 1874 § 2 i. f.). Men det er ogsaa paa den anden Side nok, at Virksomheden bidrager til at formidle Omsætningen; den behøver ikke selv ligefrem at gaa ud paa denne, naar den

---

[1]) Den forrige Lovs Forarbeider gik i den strengere Retning. Jfr. nærmere om Spørgsmaalet Aubert Foredrag i Mgbl. Decbr. 1874.

[2]) Ulpian fr. 66 D. 50. 16: *Mercis appellatio ad res mobiles tantum pertinet.*

[3]) Et Selskab, som spekulerer i Tomtesalg eller Salg af Bygninger o. desl., er derfor ialfald i de allerfleste Lande ikke Handelsselskab. Jfr. dog den svenske Lov om Handelsregistre 1887, § 8, som gjennem sin Henvisning til Regelen om Handelsbøger ogsaa henregner dem, som «gjør sig Næringsvej af i Enterprise at istandsætte Bygninger» til Handlende.

[4]) Noget andet er, at denne Produktion selv kan gjennem sin Driftsmaade blive Handel (Fabrik).

kun er et Hjælpemiddel derfor; jfr. nedenfor om Transportkontrakter osv. Endelig mærkes Definitionens Fordring, at Handelen er en Erhvervs-Virksomhed, en Spekulation; der kræves altsaa Vederlag.

X. Den gjængse Definition er dog ikke tilstrækkelig. Den er mere at anse som en Generalnævner af forskjellige Folks og Tiders Opfattelse og trænger en nærmere Begrænsning for at blive praktisk brugbar i Retslivet. Den bedste Vejledning herved har man i den historiske Udvikling af Begrebet og i dettes Udformning ved de vigtigste nyere Handelslove.

A. Den ældste og simpleste Art af Handel er Omsætning af en i dette Øjemed tilbyttet eller tilkjøbt Vare i væsentlig uforandret Stand. Dette er endnu den vigtigste Form af Handel og ligger til Grund for de gjeldende Loves Definitioner af «egentlig Handel»; jfr. vor Handelslov 8 Aug. 1842 § 11 med dertil knyttede senere Love[1]). Fra dette Begreb er imidlertid i Almindelighed gjort en vilkaarlig Undtagelse derved, at de fleste Love har udskilt Høkerhandel, Handel med Levnetsmidler o. desl. og lignende Smaahandel[2]). Dette er ogsaa hos os gjort i de før nævnte Love (se især L. 8 Aug. 1842 § 16) og nu senest i L. 17 Maj 1890 § 35 a i følgende Form: «Enhver, ... som driver Handel . . . . . i Henhold til Handelsborgerskab[3]) eller Handelsbrev[4]) eller nogen paa almindelig Kjøbmandshandel rettet Bevilling»[5]).

---

[1]) Af den nævnte Definition kan man allerede finde Spor hos de romerske Jurister; se f. Ex. fr. 2 pr. D. 18. 6 *mercator qui emere et vendere solet.* Videre udviklet er den i de italienske Statuter i Middelaldren, men især i den kanoniske Ret; se navnlig c. 11 § 2 D. 88 («*Canon ejiciens*»): *Quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram et immutatam vendat, sed ut materia sibi sit inde aliquid operandi, ille non est negotiator; qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram et immutatam dando (vendendo) lucretur ille est mercator qui de templo dei ejicitur.* Se Goldschmidt § 41 Note 1.

[2]) Jfr. Goldschmidt § 46 (S. 506 ff.) om den store og den lille Handel.

[3]) Sigter til Reglerne for Kjøb- og Ladesteder.

[4]) Sigter til Reglerne for Landdistrikterne.

[5]) Sigter til de gamle Landhandler-Bevillinger. Se nærmere Beichmann S. 107.

Heraf følger nemlig umiddelbart, at Smaahandlere fritages for Anmeldelse. Der er imidlertid ogsaa adskillig Handel af anden Art, som i de nævnte ældre Love har været rent vilkaarlig undtagen fra Handelsbegrebet, fordi den ikke trængte Borgerskab o. desl. for at udøves, f. Ex. Handel med Bøger, Musikalier, levende Dyr, fersk Fisk, Instrumenter. Af disse har nu L. 1890 § 35 a ved særskilt Bestemmelse inddraget under Anmeldelsespligten Bog- og Musikhandel (samt Forlags-Virksomheden), medens de øvrige Arter af denne frie Handel fremdeles er undtagne derfra. Nogle af dem kan indgaa under Begrebet Udskibning. Denne hørte efter Loven af 1874 altid til de anmeldelsespligtige Næringer [1], men gjør det nu kun under samme Vilkaar som den egentlige Handel, altsaa forsaavidt den er afhængig af Handelsbrev osv., og den herom gjeldende Lovgivning (L. 15 Juni 1882) lader den i flere herhen hørende vigtige Tilfælde være fri for enhver (f. Ex. ved kjøbt Is eller Sten, se L. § 2).

Enkelte Arter af Handel, som trænger særlig Bevilling af anden Art end de i § 35 a nævnte, er dermed ogsaa fritagne for Anmeldelse, saasom Apothekeres Handel, Udskjænkning af Brændevin osv.[2]).

Naar man, som andetsteds forklaret, antager, at § 35 s. P. ved at tillade Anmeldelse for «Handlende, som ikke er anmeldelsespligtige,» har henholdt sig til den almindelige Handelsrets Begreb, kan det ikke være tvivlsomt, at Apothekere, Udskibere af Is o. desl., Instrument-Handlere osv. kan anmelde sig. Derimod kan Tvivl her opstaa for Smaahandleres Vedkommende, da disse som sagt i Almindelighed i andre Lande er undtagne fra Handelsretten. Det turde dog være rettest at udstrække den omhandlede Tilladelse ogsaa til saadanne, da § 35 a middelbart viser, at den ved den, «som driver Handel», ogsaa har tænkt paa dem [3]).

---

[1]) Jfr. Platou S. 10—11. [2]) Jfr. Beichmann S. 107—8.

[2]) Jfr. om dem Obl. I. 49 Note 1.

[3]) Jfr. hermed Beichmann S. 113, T. f. R. 1891 S. 210. Spørgsmaalet har dog hidtil neppe været synderlig praktisk. Om dets Afgjørelse efter den danske Lov se nu Torp l. c. S. 20—1.

Om den Begrænsning af den «egentlige Handel», som flyder af Fordringen om, at Afhændelsen skal have til Gjenstand Varen i væsentlig uforandret Tilstand[1]), maa henvises til Fremstillingen i dette Værk I. 46—7[2]).

B. Bank-Forretninger. Herunder gaar saavel deres ældste Form (Vexeler-Forretninger) som den senere, at modtage andres Penge som Indlaan for atter at gjøre dem frugtbringende ved Udlaan eller paa anden Maade (Bank-Forretninger). Dette er den Næring, som staar den egentlige Handel nærmest og som tidligst har været ligestillet dermed[3]). I alle vore ovennævnte Love er den medtagen under Handelsbegrebet. L. 1890 § 35 a har ogsaa udtrykkelig inddraget begge dens Former under Anmeldelsespligten. Desuden har § 35 d særskilt nævnt Sparebanker, hvortil Grunden er forklaret ovenfor S. 352—3[4]). Under den her omhandlede Art af Handel maa ogsaa regnes den Næring, som drives af Diskontører og Pantelaanere ved Hjælp af fremmede Penge[5]).

---

[1]) Den Udvidelse, som L. 3 Juni 1874 medførte ved at anvende Anmeldelsespligten paa al Udskibning, altsaa ogsaa af Varer, som henhørte under Ur- eller Kunst-Produktion (saasom Tømmer, hugget i egen Skov eller forædlet paa eget Sagbrug, Fisk tilvirket paa eget Vær), er bortfaldt derved, at L. 1890 § 35 a knytter Pligten alene til Udskibning, som foregaar efter Handelsbrev o. desl., og at L. 15 Juni 1882 § 3 c har gjort Udskibningen fri for enhver norsk Indvaaner, forsaavidt angaar egne Frembringelser eller Tilvirkninger, jfr. § 3 s. P. og ovenfor S. 356.

[2]) I Anledning af den l. c. i Note 4 oplyste Praxis, som fremdeles er fastholdt af HR. i Rt. 1890 S. 459 (idet Slagtere, som kun kjøbte slagtede Dyr for at sælge dem i udstykket eller tilberedt Tilstand, ansaaes for Haandverkere), maa det dog bemærkes, at den almindelige Handelsret bliver stedse mere tilbøjelig til at inddrage under Handelsbegrebet saadanne, som har til stadig Næringsvej at indkjøbe Ting for atter at sælge dem i bearbeidet Tilstand; jfr. Goldschmidt S. 425 og nedenfor S. 360.

[3]) Jfr. Goldschmidt S. 418—20.

[4]) Norges Bank indgaar under de udtrykkelig undtagne Selskaber, som har faaet sine Vedtægter ved Beslutninger af Rigets lovgivende Magt (§ 35, 2det St.), jfr. nedenfor S. 367.

[5]) Jfr. i andet Fald ovenfor S. 354. I Almindelighed vil derfor Pantelaanere ikke være anmeldelsespligtige; den Omstændighed, at de

C. Bankforretninger danner Overgangen til en Del Hjælpeforretninger, som efterhaanden i fremmede Lande er blevne indbefattede under Handel i videre Forstand eller, som den oftere kaldes, «uegentlig Handel». Hertil hører:

1) Transport-Forretninger til Fremme af Varers Omsætning til Lands eller Vands. Af disse Næringer er kun Skibsrederi medtaget i nogle af de ovennævnte norske Love (Konkursl. § 6, L. 3 Juni 1874 § 5 om Bogførsel), og efter L. 1890 § 35 b og c er dette kun anmeldelsespligtig Næring, hvis det drives af andre Selskaber end almindelige Partrederier. Andre herhen hørende Forretningsmænd maa dog ogsaa hos os indgaa under Handlende i videre Forstand og altsaa have Ret til Anmeldelse efter § 35 s. P.[1]). Den almindelige Handelsret er tilbøjelig til ogsaa at medtage Næringer, som atter fremmer disse Forretninger, saasom Skibsbyggeri[2]). Det er vel dog uvist, om man endnu kan henregne dem under Handel, hvor som hos os Loven ingen Støtte derfor byder.

2) Andre Hjælpenæringer, som tjener til at fremme eller formidle Indgaaelsen af de under A—C, No. 1 nævnte Forretninger. Herunder gaar navnlig:

a) Mægler-Næringen (Vare-, Skibs-, Vexel-Mæglere); denne er ikke medtagen i nogen af de ovenfor nævnte norske Love, men maa forøvrigt ogsaa hos os være Handelsretten undergiven; jfr. saaledes § 35 s. P.

b) Agentur d. v. s. Afsluttelse som Fuldmægtig (i fremmed Navn) af de forskjellige Slags til Handelsretten hørende Kontrakter[3]); den gaar heller ikke ind under nogen af de nævnte Love undtagen L. 1890 § 35 a, som gjør en særskilt, meget udbredt Art, nemlig Assurance-Agentur i Kjøb- eller

oftest giver Retshandlerne Form af Kjøb og Salg, gjør dem naturvis ikke til Handelsmænd. Se om dem forøvrigt HR.Vot. Rt. 1892 S. 397; Platou S. 11.

[1]) De fleste af denne Art udenfor Skibsredere er dog vistnok Aktieselskaber og derfor anmeldelsespligtige efter § 35 b. Sporvejsselskaber er ikke Handlende, men vil vel altid være Aktieselskaber.

[2]) Skibsbyggeri er anmeldelsespligtigt efter den svenske Register-Lov.

[3]) Herunder gaar derfor ikke blot sædvanlig merkantil Agentur, men ogsaa Dampskibs-Expedition.

Ladested, anmeldelsespligtig. Der kan imidlertid heller ikke være Tvivl om, at Agenter ellers i det hele er Handelsretten undergivne; jfr. § 35 s. P.

c) Kommissions-Handel, d. v. s. Handel, som drives pr. Kommission eller i eget Navn for fremmed Regning. Denne Forretning er udtrykkelig medregnet under «egentlig Handel» i de ældre af vore ovennævnte Love. Efter L. 1890 § 35 a indgaar den fremdeles blandt de anmeldelsespligtige Næringer, da dens Indehavere er af dem, som «driver Handel i Henhold til Handelsborgerskab» osv. [1]).

d) Spedition. Dette er ogsaa en Kommissions-Forretning, idet Speditøren besørger Varetransport i eget Navn, men for fremmed Regning [2]). Den var ikke medtagen i vore ældre Love, men er gjort anmeldelsespligtig i L. 1890 § 35 a.

3) Forretninger, som tjener til at sikre den før nævnte Omsætning eller dens Hjælpeforretninger, altsaa Assurance af Varer eller Transportmidler. Herved forudsættes imidlertid, at den er beregnet paa Erhverv (jfr. S. 352), og dette er kun Tilfældet med den Assurance, som forsikrer mod Præmie, derimod ikke den «gjensidige Assurance». Hermed stemmer ogsaa L. 1890 § 35 a, som kun gjør den første Slags anmeldelsespligtig; jfr. §ens sidste P., som vistnok tillader gjensidige Forsikrings-Selskaber at anmelde sig, men har gjort dette ved en udtrykkelig Forskrift, hvad der viser, at den ikke har medregnet dem under «Handlende» i samme Punktums første Linje. Det nævnte Lovsted fremkalder forøvrigt den Bemærkning, at det har medtaget al Assurance mod Præmie, uden at indskrænke sig til saadan, som gjelder Varer eller Transportmidler. Dette faar dog liden selvstændig Betydning, fordi de allerfleste herhen hørende Forretninger enten drives af Aktieselskaber (f. Ex. Livsassurance) eller af gjensidige Selskaber eller sammen med den merkantile Assurance. Dette sidste gjelder ogsaa om Assurance-Agentur [3]), hvorved heller ingen lignende Begrænsning er gjort.

---

[1]) Jfr. Mot. S. 42 og L. 8 Aug. 1842, især § 25. Se forøvrigt om Agentur og Spedition Heckscher l. c. S. 7.

[2]) Jfr. O. Platou S. 10.

[3]) Agentur for Livsforsikring er dog vel stundom selvstændig Forretning.

X. Der er i den nyere Handelsret en stærk Tilbøjelighed til at udvide Handelsbegrebet ogsaa til dem, som driver Næring ved stadig Anskaffelse af Raastof for at afsætte det i bearbeidet Stand, i Erkjendelsen af, at denne Virksomhed jo ogsaa er rettet paa Formidlingen af Varers Omsætning [1]) — altsaa Fabrik og Haandværk. Allerede hos Romerne finder man Fabrik og Haandværk medregnet under Handel [2]). Den kanoniske Ret, som var Handelen saa ugunstig, udsondrede dem imidlertid skarpt herfra, og dette har lige til den seneste Tid havt Indflydelse paa den europæiske Lovgivning.

Hvad særlig Fabrikanter angaar, begyndte imidlertid allerede de italienske Jurister atter i det 16de Aarhundrede at henføre dem til Handelsmænd, da de væsentlig arbeidede ved andre og saaledes netop var Mellemmænd for Omsætningen. Den nyere fremmede Lovgivning regner nu vistnok overalt Fabrik til Handel, og dette er ligeledes Tilfældet med de førnævnte norske Lovbud, jfr. især ved Anmeldelsespligten L. 1890 § 35 a [3]).

Hvad særlig angaar Haandværkere, er det umuligt at sige om dem alle, saaledes som om Fabrikanter, at de bearbeider Raastof til Omsætningsgjenstande og altsaa er beslægtede med Handelsmænd [4]). Mange af dem bearbeider jo kun fremmede Gjenstande, uden at der fra deres Side bliver Tale om Omsætning eller Salg, f. Ex. Murere, som opfører Hus af Ejerens Materialier, Skomagere og Skræddere, som arbeider alene af Bestillerens Stof, Malere osv. Der er derfor heller ikke Tale om, at den almindelige Handelsret skulde henregne alle Haandværkere under Handelsmænd, omend den franske Ret her i enkelte Anvendelser gaar vidt [4]).

---

[1]) Jfr. Goldschmidt S. 424—5. [2]) Jfr. Ulpian i fr. 66 D. 50. 16.

[3]) Vor sædvansmæssige Handelsret synes tidligere at have anseet Fabrikselskaber som civile; jfr. HRD. 19 November 1844, som ikke anerkjendte det gjensidige Mandat i et ansvarligt Brænderiselskab. Derimod maa jo de bekjendte Domme angaaende P. Cappelens Enke, som først anerkjendte Handelsselskabets Formuesselvstændighed, siges at have angaaet et Fabrikselskab.

[4]) Jfr. Goldschmidt S. 537 ff.

[5]) Jfr. Goldschmidt S. 424—5, 510—16.

Derimod har ogsaa den tyske Gruppe af Handelslove under Handelsmænd principielt henregnet Haandværkere, som driver Næring ved Bearbeidelse og Salg af indkjøbt Raastof, uagtet Vindingen her væsentlig søges gjennem Foredlingen. Men DHGB. gjør dog ganske væsentlige Undtagelser fra dette Princip, bl. a. netop ved Anmeldelsespligten. Det er derfor klart, at Haandværkere ikke kan kaldes Handelsmænd efter den almindelige europæiske Handelsret, og de kan derfor hos os kun behandles som saadanne, hvor et udtrykkeligt Lovbud har hjemlet det. Dette er vistnok alene Tilfældet ved L. 1890 § 35 s. P., forsaavidt det tillader Haandværkere at anmelde sig til Registret [1]), hvoraf den middelbare Følge bliver, at de i det hele underkastes «denne Lovs Bestemmelser», altsaa ogsaa i Henseende til Reglerne om Firma, Prokura (jfr. L. § 25 ff.), Signatur og de øvrige Forskrifter, Loven indeholder om ansvarlige Handelsselskaber.

XI. Denne Sondring mellem Haandværkere og Fabrikanter gjør det nødvendigt at indgaa noget nærmere [2]) paa den ogsaa i andre Retninger [3]) vigtige Forskjel mellem disse Næringer,

---

[1]) Men dette viser netop samtidig, at Loven ikke regner dem under «Handlende». Den danske Register-Lov gjør Haandværkerne anmeldelsespligtige, hvilket dog ikke faar saa megen Betydning, da Enkeltmand, som handler under eget Navn, ikke rammes af den danske Lov.

[2]) Ældre Bidrag i den norske Literatur findes hos Motzfeldt Odelsret S. 15—16, Brandt Tingsret § 59 (3dje Opl. S. 263—4), Hallager Arveret S. 69 (63). Schnitler den norske Politiret S. 519, Platou Kommentar til L. 1874 S. 13—15 og især I. N. Mohn Udkast til Lov om Børns og unge Menneskers Arbeide m. v. S. 11 og 86 ff. Af den danske Literatur kan især mærkes Deuntzer Næringsret (trykt som Mskr. 1881), jfr. Kancelli-Skr. 7 Febr. 1832, General-Toldk.-Skr. 24 Aug. 1844. Af fremmed Literatur mærkes især Goldschmidt S. 506 ff., 510 ff., 532 ff. Forfatteren har ogsaa havt Adgang til ved den følgende Fremstilling at benytte Aschehougs haandskrevne Forelæsninger over den norske Administrativret.

[3]) Se saaledes Odelsl. § 4, som undtager Bjergværker. Fabriker og Manufakturer fra Odelsret og omvendt lader den omfatte andre Anlæg, som Kornmøller, Sagbrug og Teglværker; Arvel. § 36: «Den, som driver Handel, Fabrik eller anden industriel Virksomhed, kan ved Testament bestemme» osv.; L. om Matrikulen 17 Aug. 1818 § 28, gjentaget i L. 6 Juni 1863 § 1: — — «Fabriker, Saugbrug, Quærnebrug,

som Lovgivningen i Almindelighed har overladt Domstolene[1]) at udfinde i den enkelte Anvendelse, idet den selv kun indeholder faa vejledende Bidrag hertil[2]).

Stampemøller, Teglværker, Kalkbrænderier og andre deslige paa Ejendommen værende Indretninger»; L. 17 Juli 1857 om Hypothekforeninger, der dannes af «Værksbrug, Fabriker og andre industrielle Anlæg»; L. om Pant m. v. 12 Okt. 1857 § 1 a, som udvider Begrebet Forlagskontrakt til ethvert Tilfælde, «hvor nogen forstrækker Ejeren af en Fabrik og Manufakturindretning» osv.; jfr. § 1 b om Hypothekforeninger; Haandværksl. 15 Juli 1839 især § 24, jfr. ogsaa § 83, som viser, at kun Haandværkere og ikke Fabrikanter er forpligtede til at tage Kjøbstadsborgerskab; Fattigl. for Landet 20 Sept. 1845 § 59 «Værksbrug, Fabriker og andre deslige Anlæg . . .», jfr. den nugjeldende L. 6 Juni 1863 §§ 30 og 31, jfr. §§ 48 og 53; Skolel. for Landet 16 Maj 1860 § 10: «Ved ethvert Værk, Brug, Fabrik eller andet saadant Anlæg, som almindeligvis holder 30 Arbeidere eller derover i stadig Virksomhed ved Anlægget selv», gjentaget i L. 26 Juni 1889 § 42. Sportell. § 170 a og b fastsætter højere Sportel af Borgerskabsbreve for «Brændevinsbrændere eller andre Fabrikanter» end for Haandværkere; L. 27 Juni 1892 § 1: «Enhver fabrikmæssig dreven Virksomhed, hvorved samtidig og regelmæssig et større eller mindre Antal Arbeidere sysselsættes, herunder indbefattet Haandværksdrift, der foregaar fabrikmæssig, Drift af Bergværker, Opberedningsværksteder, Hytteværker samt andre Anlæg for Udvinding og Forædling af Mineralier». Skattel. for Byerne 15 April 1882 § 9 litr. d og for Landet s. D. § 17 litr. d. ligestiller «Værker, Gruber, Sagbrug, Møllebrug, Fabriker og andre industrielle Anlæg samt Værksteder for Haandværksdrift», jfr. derimod L. om Byskatten 28 Aug. 1851 § 2, jfr. § 1 b; L. om Behandling af ildsfarlige Gjenstande af 14 Juni 1890 § 2. — Mellem «Fabriker», «Værker» og «Brug» er der ingen retslig Forskjel. «Manufaktur» er et forældet Begreb.

[1]) Enkelte fremmede Love overlader Spørgsmaalet til administrativ Afgjørelse, men dog vistnok kun, hvor det angaar Love af politimæssig Art, f. Ex. ved Anvendelse af Love om Arbeideres Beskyttelse. Dette Exempel er nu fulgt hos os ved L. 27 Juni 1892 § 1, jfr. 35 og L. 23 Juli 1894 § 1.

[2]) Mærkes kan dog her foruden enkelte af de i næstforrige Note anførte Lovbud Fdn. 20 Okt. 1773 «angaaende hvilke Sager til det danske Cancelli og hvilke til Rentekammeret og de øvrige Collegier skal henhøre»: § 2 «....... til Oeconomi- og Commerce-Collegium henhøre egentlig: a) Alle Fabricantere, saasom: Silke-, Ulden-, Bomulds- og Strømpe-Vævere og Overskiærere etc. samt de Haandværkere, der forfærdige disse Manufacturisters Redskaber, saasom Vævstoel-Smedde, Hegle- og Karde-Magere og deslige, forsaavidt

Fabrikdrift forholder sig da til Haandværk omtrent som den større Handel til den lille. Historisk har den ogsaa udviklet sig af dette, idet der ved de fleste Arter af Fabriker kan paavises haandværksmæssige eller lignende ringere industrielle Bearbeidelser af det samme Slags Gjenstande (f. Ex. det mekaniske Værksted og Smedjen, Væverfabriken og Væverstolen, Spindefabriken og Rokken, Snedkerfabriken og Høvlbænken osv.) Dog turde der vel nu efter Naturvidenskabernes store praktiske Fremskridt, som i det hele har lettet meget Sondringen mellem Fabrik og Haandværk, kunne paavises forskjellige Arter af Tilvirkning, som i Almindelighed kun drives fabrikmæssig f. Ex. kemiske Fabriker [1]. At en Næringsdrift ikke har forekommet mellem de gamle kjendte Haandværk, kan imidlertid ikke være afgjørende, da der naturligvis ogsaa kan opstaa nye saadanne [2].

Et fælles Kjendemærke for alle Fabriker er, at Driften er knyttet til et bestemt Sted eller Anlæg [3]. Vistnok behøver

deres Haandtering især bestaaer i at forfærdige saadanne Redskaber. Iligemaade og Farvere i de Steder, hvor der findes Manufacturer, og hvis Farverier til deres Afbetiening ere indrettede eller til deres Drift blive at indrette. b) Alle øvrige Fabriquer eller deslige større Værker, som sælge deres Varer *en gros* til Detail-Handlere, om de end derhos have Ret selv at sælge *en detail*, som Sukker-Raffinaderier, Sæbe-Syderier, Olie-Møller og deslige. c) Dersom og i Henseende til de sædvanlige Lauge og Haandværker (som ellers formedelst deres Artikler og øvrige Forfatning ere at ansee som borgerlig Næring og altid have henhørt under Cancelliet) af slige Haandværkeres Arbeide gjøres et større Anlæg til en Handel dermed *en gros*, saa at de kan henregnes under de i Litr. b benævnte større Værker, da, som de dertil fornødne Privilegier og Concessioner fra Commerce-Collegio blive at udstede, høre deslige Anlæg og saaledes under bemeldte Collegium .... ..».

[1]) Imidlertid er der dog neppe nogen begrebsmæssig Hindring for, at en enkelt Kemiker f. Ex. i sit Værelse frembringer Handelsvarer i saa ringe Mængde, at man ikke vilde kalde det Fabrik.

[2]) Jfr. HRVot. i U. f. L. IX. 119, at en Orgelbygger kan være Haandværker, uanseet at hans Næring ikke er nævnt blandt de i Res. 8 Maj 1841 opregnede, for hvilke Duelighedsprøven kræves.

[3]) Se forskjellige af de ovenanførte Lovsteder, hvor man oftere finder Udtrykket «Fabriker og andre industrielle Anlæg» o. desl., især L. 17 Juli 1857 og L. 12 Okt. 1857 § 1 b.

ikke alle Fabrikens Arbeidere at være samlede i Anlægget, idet f. Ex. ved Uhr- og Mode-Fabriker de enkelte Arbeidere kan være sysselsatte rundt om i sine egne Boliger med Emner, som er fordelte blandt dem af Fabrikherren (Uhrdele, Klædestykker osv.). Men det hele maa dog være sammenbundet ved et Centralsted. Saadanne Haandværk, som efter sin Art ikke kan være knyttede til noget Anlæg (f. Ex. Murernes), kan altsaa ikke drives fabrikmæssig. Der er ogsaa andre af dem, som aldrig kan drives saaledes i det store, at der kan blive Tale om en Fabrik. Men det almindelige bliver dog som antydet, at det samme Slags Arbeide kan drives saavel fabrik- som haandværksmæssig.

Her har man da søgt at opstille forskjellige andre Skjelnemærker.

Haandværkeren arbeider i Almindelighed med mindre Midler, saavel hvad angaar Kapitalen som den personlige Arbeidshjælp — mest for at tilfredsstille de Enkeltes Behov gjennem lokal Afsætning. Fabrikanten tilvirker derimod i det store, hvad Haandværkeren arbeider i det lille, med betydeligere fast Kapital og fremmed Arbeidshjælp, med en udviklet Deling af Arbeidet, gjerne med Bistand af Maskiner og paa Oplag.

De fleste af disse Skjelnemærker er dog meget usikre, og Grænsen er overhovedet yderst vanskelig at optrække gjennem en almindelig Regel Der er saaledes Haandværk, som i stor Udstrækning tager Maskiner (f. Ex. Symaskiner) til Hjælp, og omvendt Fabriker, som ikke bruger dem (f. Ex. Tobaksfabriker). Det bliver ogsaa stedse hyppigere, at Haandværkere (f. Ex. Møbelsnedkere) holder Lager, medens omvendt enkelte Fabriker paa Grund af Gjenstandens store Værd kun arbeider paa Bestilling (f. Ex. et mekanisk Værksted for Skibsbygning [1]). Ogsaa i enkelte Haandværk bliver Arbeidets Deling meget gjennemført (f. Ex. i Produktions-Foreninger), ligesom de kan sysselsætte en stor Mængde Arbeidere, idet Forretningens Indehaver kun har Overledelsen (f. Ex. Skræddere). Hvad

[1] I HRVot. IX. 119 er udtalt, at et almindeligt Skibsværft aldrig kan være Fabrik.

der mest fortjener Vægt ved den her omhandlede Sondring, turde være Kapitalen, idet man for at anse Næringen som Fabrik bør kræve Tilværelsen af en betydelig fast Kapital, altsaa udenfor den, som ligger i Arbeidet og Raastoffet. Sammenhængende hermed er det, at Anlæggets Art og Størrelse bør komme i fortrinlig Betragtning, navnlig fremfor Omsætningen, som jo kan være meget afhængig af tilfældige Omstændigheder [1]).

---

[1]) Hvad vor Praxis angaar, da maa det først mærkes, at man kun har en enkelt Højesterets-Dom, som angaar den privatretslige Forskjel mellem Haandværker og Fabrikant (jfr. den nedenfor omhandlede af 26 Juni 1869); de øvrige angaar Fortolkningen af Skattelove, Love om Borgerskab o. desl. administrative Spørgsmaal. De gaar dog i det hele i en lignende Retning som den oven fremstillede; jfr. dog HRD. 25 Januar 1875. — HRD. 26 Jan. 1869 i Rt. S. 201 og U. f. L. IX. 117 angaaende Betydningen af «Fabrik» i Konkurslovens § 60 jfr. §§ 4 og 5, anser ikke som Fabrikant en Orgelbygger, som alene har bygget Orgler efter Bestilling, med 4 à 6 Arbeidere og uden Hjælp af egentlige Maskiner, jfr. Skifterettens Kjendelse Rt. S. 202—5, som indeholder mange Citater og er ganske oplysende, ligesaavel som i den stadfæstede Byrets-Doms Præmisser og Højesterets Votering. — HRD. 25 Jan. 1860 i Rt. S. 172 ilagde Bestyrelsen af det «mekaniske Drejer- og Snedkerværksted» i Kristiania, som dreves efter en Bevilling til Fabrik til Forfærdigelse af alt under Snedker- og Dreier-Professionen henhørende, Bøder for ulovlig Haandværksdrift, fordi den ogsaa havde befattet sig med at indsætte Døre og Vinduer. Politiretten, hvis Dom *in terminis* stadfæstedes af HR., erkjendte vistnok, at en fabrikmæssig Behandling ikke udelukker Anvendelsen af Haandkraft, men dog ethvert Arbeide, som ikke kan udføres paa selve Fabriken; jfr. ogsaa ORD. 2 Marts 1863 i U. f. L. III. 361. — HRD. 20 Jan. 1865 i Rt. 1865 S. 106 ansaa ved Spørgsmaalet om Haandværks-Borgerskabs Nødvendighed ikke et Skrædder-Etablissement som Fabrik, uagtet det var saa storartet, at der benyttedes 60 à 70 Personer, næsten alle Kvinder, som væsentlig arbeidede ved Hjælp af Maskiner; der lagdes her Vægt paa, at disse var de almindelige smaa Symaskiner, som ogsaa bruges i private Huse, og at deres store Antal ikke frembringer en Fabrik. — HRD. 27 Maj 1865 i Rt. S. 431 anser ved samme Spørgsmaal et Bageri ikke for Fabrik, uagtet Deigens Æltning foregik ved Maskine, som dreves med Damp, medens Afvejning til Brødene ligesom Indsætningen i Ovnen foregik med Haandkraft; det antoges nemlig, at Brug af Maskiner til en eller anden Del af et almindeligt Haandværk ikke gjør det til

Anlægget mister ikke Egenskaben af Fabrik derved, at det alene bearbeider eget Raastof, f. Ex. et Sagbrug, et Ysteri. Men det maa erindres, at anmeldelsespligtig bliver ikke Indehaveren, medmindre han gjør sig en selvstændig Næring deraf og altsaa ikke blot driver det væsentlig som Tilbehør til en Gaardsdrift (jfr. ovenfor S. 353).

XII. Bergværk gaar ikke i Almindelighed i fremmede Lande ind under Handelsbegrebet, men er medtaget i alle de Love, som hos os fastsætter dette, og kom saaledes ogsaa med blandt de anmeldelsespligtige Næringer i L. 1890 § 35 a[1]).

XIII. Fremmed Ret vil gjerne udvide Handelsretten til alle Aktieselskaber (og Kommandit-Aktieselskaber). Dette er i det væsentlige ogsaa gjort hos os ved L. 17 Maj 1890 § 35 b, som gjør alle saadanne Selskaber anmeldelsespligtige og forøvrigt bringer dem ind under denne Lovs Regler, saafremt de «driver en hvilkensomhelst paa Erhverv rettet Virksomhed».

Fabrikdrift. — HRD. 25 Jan. 1873 i Rt. S. 275 henregnede ved Anvendelse af Fattiglov 6 Juni 1863 § 48 om «Fabriker, Manufakturer og andre industrielle Anlæg» et Bogtrykkeri ikke til disse, men ansaa det som Haandværk (jfr. Haandværkslovens § 89), uagtet Bogtrykkeriet antoges at være det største i Kristiania (det sysselsatte dog ikke over 20 à 30 Mand), dreves med en Dampmaskine og var anlagt paa en stor Kapital. Det fremhævedes i Voteringen (af F. Hallager), at Maskiner ikke i og for sig frembringer Fabrik, naar de er sædvanlige i vedkommende Haandværk. I Anledning af, at enkelte Definitioner af Fabrik har lagt Hovedvægten paa, at man i det store navnlig maskinmæssig tilvejebringer, hvad der i Almindelighed er Gjenstand for Haandværksdrift, udtalte han, «at det, for at en Haandværksvirksomhed skal gaa over til at blive Fabrikdrift, ikke blot er nødvendigt, at Haandværket drives i større Omfang end sædvanligt, men tillige, at der ved selve Driftsmaaden foregaar en saadan Forandring, at Maskiner i en større eller væsentlig Grad benyttes, og at den manuelle Virksomhed bliver mindre betydelig» (jfr. herimod Mohn S. 87). — HRD. 11 Maj 1878 i Rt. S. 508 antager ved Fortolkning af Byskatteloven 28 August 1851 § 3, at en Virksomhed, som alene bestaar i at skjære Is i Blokker og magasinere den i dertil opførte Bygninger, ikke er Fabrikdrift; jfr. ogsaa det l. c. S. 510 citerede, jfr. HRD. 1868 i Rt. S. 494, som henførte den under «andre industrielle Anlæg» efter Fattigl. 1863 § 52.

[1]) Se om Forskjellen mellem Bergværk og Drift af Mineralier, som ikke er metalliske Ertser, Mohn S. 89.

XIV. Derimod har ikke vor Lov, saaledes som den tyske Rigslov, uden videre erklæret alle «Genossenschaften» eller Selskaber med vexlende Medlemsantal eller vexlende Kapital for Handelsselskaber. De gaar derfor kun ind under Handelslovgivningen, hvis de kan siges at drive Handel i den tidligere udviklede Forstand. Saafremt de virkelig efter sin oprindelige Hensigt kun fordeler de indkjøbte Varer mellem Medlemmer (f. Ex. mellem enkelte Familier), da er de ikke Handelsselskaber. Men anderledes, hvor de sælger til Fremmede. Herfor vil vel Formodningen uafbevislig være overalt, hvor de holder Krambod — selv om man skulde godtgjøre, at hele Bygden eller Grænden er Medlemmer. De allerfleste af dem er nu af denne Grund Handelsselskaber.

XV. Fra Anmeldelsespligten har Loven udtrykkelig undtaget Selskaber, som har faaet sine Vedtægter ved Beslutninger af Rigets lovgivende Magt. Af saadanne har man imidlertid neppe andre end Norges Bank, hvilken tilhører et Aktieselskab (jfr. L. 23 April 1892 § 1), og Røros Kobberværk (L. 12 Sept. 1818)[1].

XVI. Det er ovenfor oftere nævnt, at L. 17 Maj 1890 § 35 sidste P. aabner Adgang til Anmeldelse — og derigjennem til Underkastelse under Lovens Forskrifter i det hele — foruden for Haandværkere og gjensidige Forsikringsselskaber ogsaa for «Handlende, som ikke er anmeldelsespligtige». Det er i den foregaaende Fremstilling overalt forudsat, at der herved er henvist til det ovenfor udviklede videre Begreb «Handelsmand«. At Loven maa have havt et saa vidt Begreb for Øje gjennem denne §ens sidste Forskrift, gjøres sandsynligt derved, at §en ogsaa i sin Indledning («som Handlende eller lige med Handlende ansees i denne Lov»), sammenholdt med dens litr. a, b, c og d, viser sig at have brugt «Handlende» i en meget udstrakt Forstand. Og naar den nu i sidste P. aabenbart kjender et endnu mere vidtstrakt Begreb «Handlende», er der intet

[1]) Jfr. Beichmann S. 113; Hypothekbanken (jfr. L. 28 Juni 1887) tilhører derimod ikke et Selskab, men Staten og er ikke unddraget Anmeldelsespligt, medmindre man antager, at dette Slags Indretninger ikke indgaar under «Enkeltmand», jfr. ovenfor S. 352—3.

andet at falde tilbage paa end den almindelige Handelsrets Opfattelse deraf. Den eneste Fortolkning, som ellers vilde være mulig, er ialfald, at §ens sidste P. kun har tænkt paa de Handlende i snevrere Forstand, som er udelukkede ved den vilkaarlige Fordring til Borgerskab og deslige i litr. a. Men her bruges netop ikke paa dette Sted Ordet «Handlende», og det er da lidet rimeligt, at §ens sidste P. pludselig skulde bruge Ordet i en saa langt snevrere Betydning end dens Indledning. Skulde en saadan have svævet Loven for Øje, maatte den have valgt en lignende Affattelse som den danske Lovs tilsvarende § («Handelsberettigede, som ikke er anmeldelsespligtige»), hvorefter Anmeldelse af Næringer som Mægleres o. desl. er utilstedelig[1]).

XVII. Det tyske Civillov-Udkast tillader civile Selskaber at underkaste sig Handelsrettens Regler gjennem udtrykkelig Vedtagelse en Gang for alle, f. Ex. gjennem den registrerede Selskabskontrakt[2]). Dette er noget, som trænger særskilt Lovhjemmel, og en saadan har vi ikke; meget mere gaar L. 1890 § 35 i. f. ud fra, at særskilt Tilladelse fra Loven var nødvendig for at faa Haandværksselskaber anmeldte til Registret.

Derimod bør det vel antages, at i Tvivlstilfælde — f. Ex. ved Spørgsmaalet, om der foreligger Haandværk eller Fabrik, Haandværks-Handel eller egentlig Handel — maa Vedkommendes egen Viljeserklæring være afgjørende til Fordel for Handel, og Anmeldelse af en saadan til Handelsregistret modtages[3]). Følgen deraf bliver da vistnok ogsaa, at en saadan Anmeldelse og Registrering er afgjørende for Vedkommendes Stilling som Handelsmand i det hele.

Derimod kan Navnet i sig selv ikke være afgjørende; at et utvivlsomt Haandværksselskab fiffer sig op med «Fabrik» i Firmaet, kan ikke berettige til at antage det for Handelsselskab. Om det derfor har benyttet sig af Tilladelsen til at anmelde, faar dette ingen Indflydelse udenfor hin Lovs Omraade.

---

[1]) Jfr. Beichmann S. 113—15, dansk Justitsmin. Skr. 11 Aug. 1889, Vedel S. 1021, T. f. Retsv. 1891 S. 209—10. Den svenske Lov kjender ingen Tilladelse for dem, som ikke er anmeldelsespligtige.

[2]) Jfr. Behrend S. 454 ff. om fremmed Ret i det hele. [3]) Jfr. Goldschmidt S. 532.

§ 43.

Firma. Dets Begreb og historiske Oprindelse.

I. Firma vil sige et fast Forretningsnavn eller det Navn, hvorunder Indehaveren (Enkeltmand eller Selskab) stadig driver sin Forretning.

Det er altsaa det Navn, hvorunder Indehaveren altid i sin Forretnings Anliggender optræder udad gjennem Kontrakter (Underskriften), Avertissementer, Skilt, Cirkulærer, Anmeldelse o. s. v. Det betegner dermed tillige vedkommende Sag som en Forretningssag forskjellig fra Indehaverens øvrige Retsforhold, hvad der er af særlig Vigtighed ved Selskaber.

Firmaet er dog ikke blot en Betegnelse af Forretningen, men ogsaa af Personen som dens Indehaver (jfr. L. § 8). Dette har især Betydning ved Enkeltmands Forretning. Man maa nemlig vogte sig for den Tro, at enhver, som bruger Firma, ved Hjælp heraf skulde kunne udskille alle de til hans Forretning hørende Ejendomsgjenstande, Fordringer o. s. v. som en retslig selvstændig Formuesmasse [1]). Dette er hos os en Umulighed. Men om end Enkeltmand saaledes bliver personlig ansvarlig med al sin Formue for de af ham under hvilketsomhelst Firma stiftede Forpligtelser, har dog disses Stiftelse med Brug af Firma ogsaa her adskillig Betydning, f. Ex. ved Afgjørelsen af, om en Retshandel skal ansees for Handelsforretning (jfr. L. § 34), om en meddelt Fuldmagt er at anse som Prokura (jfr. L. § 25).

Firma kræver altsaa efter sit Begreb, at det er fast og uforanderligt. Det er saaledes ikke Firma, naar en Mand i sine Forretninger snart skriver sig Peder Olsen, snart kun P. Olsen. Det er jo ogsaa klart, at dette godt kan lede til Forvexlinger, og det er let at forstaa, at en Anmeldelse, som fejler i dette Stykke, strider mod Handelsregistrets vigtigste Øjemed og maa afvises som ikke indeholdende Oplysning om noget virkeligt Firma, d. v. s. det allerväsentligste Punkt (jfr. L.

[1]) Jfr. hermed Behrend S. 250—1. Forøvrigt maa her henvises til Læren om Selskaber.

§§ 8, 17 ff.). Uvæsentlige Forkortelser, som strax forstaaes af enhver og ikke kan lede til Forvexling, maa dog kunne bruges iflæng med det egentlige fulde Forretningsnavn (f. Ex. «Boghdl.» og «Boghandel» i et Boghandler-Firma).

Det er da endnu mere selvfølgeligt, at Brug af to forskjellige Navne for samme Forretning ganske strider mod Firmaets Begreb. Allerede af denne Grund er de saakaldte «Telegramadresser» ikke Firma; jfr. herom nærmere nedenfor S. 381. Derimod er omvendt intet til Hinder for, at en og samme Indehaver — og det endog en Enkeltmand — bruger forskjelligt Firma for forskjellige Forretninger, f. Ex. som Handelsmand og som Fabrikant. Dette kom især tidligere skarpt frem derigjennem, at han i det ene kunde bruge f. Ex. sit personlige Navn alene, i det andet Fabrikens Navn alene. Dette sidste er nu forbudt ved L. 1890 § 9. Men den her omhandlede Forskjel i samme Persons Firmaer kan fremdeles opstaa paa anden Maade, f. Ex. «Peder Olsen» og «Peder Olsens Bomuldsspinderi»; jfr. S. 381—2.

De her forklarede Regler, som flyder af den internationale Handelsrets overalt optagne Firmabegreb, er ogsaa en nødvendig Forudsætning for Reglerne om Firma i L. 17 Maj 1890.

II. Firma inddeles i:

1) Personfirma (personligt F.) d. v. s. et saadant, hvori virkelige Personers Navne er optagne uden noget Tillæg, som tyder paa, at det ikke dækkes af et almindeligt personligt Ansvar (f. Ex. «Aktieselskabet Peder Olsen»). At man indsætter Bedriften, Fabriken o. l. (f. Ex. Peder Olsens Boghandel, Jernstøberi), forandrer derimod ikke Firmaets Art. Her tænkes ligesaavel paa afdødes (f. Ex. ældre Medlemmers) som paa levende Personers Navne, saalænge de ikke er gaaede over til kun at tilhøre Historien, f. Ex. «Kong Sverre», «Tordenskjold». Selvfølgelig gjør mythologiske Navne i Firmaet (f. Ex. «Neptun», «Vulkan») endnu mindre dette til Personfirma.

2) Realfirma er da ethvert Firma af anden Art. Herunder gaar altsaa de nysnævnte («Aktieselskabet Peder Olsen» o. s. v.), om end herved nærmest tænkes paa Firmaer, som blot er dannede efter Virksomheden eller Stedet (f. Ex. «det norske Exportselskab», «Bergens Jernstøberi»).

3) Blandet Firma kalder man undertiden et saadant, som delvis er dannet af Personnavne, men med forskjellige Tillæg. Det vil imidlertid altid høre til en af de to andre Klasser.

Firma er intet Særkjende for Handelsmænd, om det end er udviklet af Handelsretten. Civile Forretningers Firma er ikke hos os undergivet Lov, men kun Sædvane. Denne maa vistnok antages at være den samme, som før L. 17 Maj 1890 gjaldt for Handelsfirmaer.

Som det vil forstaaes af den tidligere Fremstilling, er Firma endnu mindre særeget for Selskaber. At dette forhen har været en almindelig Opfattelse og endog bestemt Firmaets Plads i det videnskabelige System[1]), har dog sin historiske Forklaring.

III. Ordet «Firma» hænger sammen med det latinske *firmare*, ɔ: bekræfte et Dokument, paa forskjellig Maade, men efterhaanden dog fortrinsvis ved Underskrift[2]). Substantivet «Firma» findes da allerede i Middelaldren brugt om selve Navntegningen, især i spanske Love og Dokumenter fra dens Slutning. Sin nuværende Betydning af det til Underskrift tjenende Forretnings- eller Handelsnavn har Ordet faaet meget senere, først langt ned i den nyere Tid.

Hvad selve Begrebet angaar — et særskilt Forretningsnavn, som kan være forskjelligt fra det borgerlige — saa var dette for Enkelt-Kjøbmands Vedkommende vistnok ganske ukjendt i Middelaldren. Anderledes ved det ansvarlige Handelsselskab. Her finder man allerede tidlig Haandværks- og Fabrikselskaber i det sydlige Europa, og især da i Italien, at kontrahere med Brug af det fælles Arbeidslokale som Betegnelse. De egentlige Handelsselskaber brugte vistnok oprindelig samtlige Medlemmers Navn som Fællesnavn. Men dette føltes snart for tungvint, og det blev almindeligt alene at benytte et eller to Medlemmers Navne med en forkortende Angivelse af de øvrige, saasom *e compagnia* (*«et Co.»*), *et socii.* Ial-

[1]) Det behandles endnu hos Hallager alene i Læren om Selskaber.

[2]) Jfr. med det følgende Goldschmidt Universalgesch. des Handelsrechts S. 243 ff. og 273 ff.

fald fra det 12te Aarhundrede finder man i Italien en saadan Betegnelse ved utvivlsomme Handelsselskaber, idet den ogsaa brugtes som Underskrift baade af Fuldmægtiger og de enkelte Medlemmer.

§ 44.

Firma (Fortsættelse). *Den før og udenfor L. 17 Maj 1890 gjeldende Ret.*

I. Lige til vort Aarhundrede havde Lovgivningen næsten intetsteds opstillet Regler om Valget og Brugen af Firma. Dette ledede til en meget udstrakt Frihed. Hertil bidrog navnlig det store økonomiske Værd, et almindelig kjendt Firma indeholdt. Det blev Gjenstand for Arv eller Salg og kunde stundom bevares uforandret i Aarhundreder.

Hin udstrakte Firmafrihed er ogsaa Grundsætningen i vor ældre Ret. Denne er fremdeles af praktisk Interesse efter L. 17 Maj 1890, dels fordi den endnu er gjeldende for civile Firmaer — herunder indbefattet Firmaer, brugte af Haandværkere eller ikke anmeldelses-pligtige Handelsmænd, som ikke frivillig har anmeldt sig — dels og især, fordi ogsaa de Handelsfirmaer, som tidligere var «lovlig førte», endnu i lang Tid vil vedblive (jfr. nedenfor S. 379).

Den ældre Firmafrihed er dog ikke nær saa stor, som man forhen almindelig har opfattet den [1]. Man maa nemlig ikke lade sig vildlede af Lovens Taushed i dette Stykke til at tro, at den her mere end ellers tillader alt, som den ikke udtrykkelig forbyder. Man finder en naturlig Begrænsning i den selvforstaaelige Sandhedspligt og i Andenmands Ret til at værne mod Misbrug af hans Navn. Ganske vist var det ogsaa sædvansmæssig fastslaaet, at Firmaet langtfra behøvede at være sandt i strengere Forstand. Men Sædvanen hjemlede dog ikke ved Brug af Firma anden Afvigelse fra Sandheden end

[1] Saaledes ogsaa i juridiske Lærebøger; jfr. Hallager II. § 147, hvor fuldstændig Firmafrihed antages for Enkeltmand og navngivne Interessentskaber.

den, som havde en rimelig Grund. Og i denne Henseende maatte der blive en stor Forskjel mellem det første Valg af Firma og dettes fortsatte Brug ved nye Indehavere. Det følger allerede af den tidligere Forklaring, at der er en langt større Trang til at bruge Firma med fremmede Navne i det sidste Tilfælde end i det første.

II. Med dette Udgangspunkt kan der opstilles følgende Regler for de Firmaer, som fremdeles hører under vor ældre Ret:

1) Selskaber med begrænset Ansvar (herunder ogsaa Selskaber med delt Ansvarlighed) maa ikke føre noget rent personligt Firma [1]). De maa altsaa enten have et ublandet Realfirma eller udtrykke Ansvarets Begrænsning med Tillæg af «Aktie-», «limiteret» o. desl. Bekjendtgjørelse eller Registrering hjalp allerede tidligere ikke herimod og er nu ogsaa udtrykkelig forbudt ved ældre Firmaer af denne Art, idet L. 1890 § 37 No. 2 her har gjort det nødvendigt for dem at optage et saadant Tillæg.

2) Upersonligt Firma eller Realfirma er omvendt tilladt for Firmaer med personlig ansvarlige Indehavere, f. Ex. «Bergsengen Fabrik» for eneste Indehaver Peder Olsen. Ligefrem Usandhed maa dog ogsaa her være ulovlig, saasom «Aktieselskabet N. N.», naar Forretningen utvivlsomt ikke er grundet paa Aktier.

3) Enkeltmand kan ikke ved Grundlæggelse af Firma bruge et Tillæg, som betegner Selskab, og et Selskab, som har samtlige Medlemmers Navne i Firmaet, kan ikke yderligere tilføje «& Co.». I begge disse Tilfælde kan det usande Tillæg alene tjene til at vildlede Almenheden ved at vække Forestillingen om flere ansvarlige Deltagere, end der i Virkeligheden findes. Anderledes, hvor man fortsætter et saadant Firma efter Medlemmers Udtræden. Heller ikke kan man vel forbyde et «stille Selskab» (L. 1890 § 33 b) at optage «& Co.» i et nyt Firma.

4) Opdigtede (ikke tilværende) Personers Navne i et Firma med fuldt ansvarlige Indehavere kan neppe ansees ulov-

---

1) Jfr. Hallager Obl. II. 2 Udg. S. 220, 233, 271.

lige efter vor ældre Ret. Man er nemlig i Forlegenhed ved at udfinde, hvilken skadelig Retsvirkning dette skulde medføre for Indehaveren, som jo alligevel forudsættes fuldt ansvarlig, og der findes ingen udenforstaaende, hvis Ret til Navn eller Firma er krænket[1]). Anderledes staar vistnok Sagen ved Selskaber med begrænset Ansvar. Her vil opdigtede Personnavne i Firmaet være vildledende, da ogsaa de maa vække Forestillingen om almindeligt personligt Ansvar. Og deres Brug bør derfor allerede efter vor ældre Ret udelukke Ansvarets Begrænsning.

5) Hvad angaar Brugen af virkelig tilværende udenforstaaende Personers Navne, da maa netop her sondres skarpt mellem et nyt og et gammelt Firma.

a) Ved ældre bestaaende Firmaer har det overalt, hvor Loven ikke udtrykkelig har forbudt det, været sædvansmæssig Ret, at den nye Indehaver (Arving, Kjøber, gjenværende Medlemmer) kan vedblive at bruge Firmaet uforandret og uden noget oplysende Tillæg (f. Ex. «Efterfølger»), altsaa med de deri indeholdte Navne, tilhørende udtraadte eller afdøde Medlemmer. Dette forklares af den før omtalte praktiske Trang til at bevare den økonomiske Værdi, som ligger i et velkjendt Firma. Men herved forudsættes det, at det ældre endnu levende Medlem, som enten udtræder helt eller gaar over til Kommanditær, tillader den fortsatte Brug af sit Navn — i modsat Fald kan han faa Dom paa Forandring[2]) — og at han

---

[1]) Imidlertid synes alligevel den ogsaa af Norge tiltraadte internationale Konvention af 1883 om den industrielle Ejendomsret (jfr. nedenfor S. 376) at forudsætte de heromhandlede Firmaers Ulovlighed som en almindelig anerkjendt Retssætning, idet den i Art. 10 tillader ved Indførelsen i en af den universelle Forenings Stater at beslaglægge Varer med falsk Stedsangivelse, «saafremt dertil er føjet et opdigtet Firmanavn» (*nom commercial fictif*). Men Sagen er, at samtidig har man her gjort til «interesseret Part» enhver, som paa det falskelig angivne Oprindelsessted driver Handel eller Fabrik med saadanne Varer. Og Regelen kan derfor vistnok ikke anvendes udenfor Varemærker, da som oven nævnt ellers ingen «interesseret Part» kan paavises.

[2]) Jfr. Kristiania Byrets Dom i Rt. 1879 S. 178 og HR.Vot. i Rt. 1889 S. 47—8.

gjennem sædvanlige Kundgjørelsesmidler (d. v. s. Registrering ved anmeldte ældre Firmaer, ellers Cirkulærer o. desl.) strax meddeler Forretningsverdenen sin Udtræden; ellers ansees han ligeoverfor godtroende Tredjemand som vedblivende ansvarlig ogsaa for alle Firmaets nye Forpligtelser[1]).

b) Ved Grundlæggelsen af et nyt Firma kan Optagelsen af en udenforstaaende, virkelig Persons Navn kun have den Hensigt at vildlede Almenheden, navnlig ved at skaffe sig falsk Kredit. Det er da selvfølgeligt, at dette er en Retskrænkelse mod den, hvis Navn er brugt saaledes uden Tilladelse, og at han ligesaavel som det udtrædende Medlem, hvis Navn misbruges, strax kan kræve Firmaets Forandring, altsaa, om den ikke frivillig foretages, tage Dom hertil under løbende Mulkts Tvang og i Tilfælde faa Erstatning. Det samme maa gjelde, hvor et ældre bestaaende Firma uden videre optages for en Forretning, hvis Indehavere selv har andre Navne.

Disse naturlige Retssætninger har ogsaa allerede før Loven af 1890 faaet Støtte i Lovgivningen. Varemærkeloven af 26 Maj 1884 §§ 12 og 13 forudsætter nemlig, at enhver Næringsdrivende har en Særret til sit Navn eller Firma, saaat han endog ved Dom kan faa kjendt et Varemærke ulovligt, hvor hans Navn eller Firma vel ikke gjenfindes uforandret, men Forandringen ikke er af anden Beskaffenhed, end at Navnene i deres Helhed, uagtet Forskjellen i Enkeltheder, let kan forvexles. Den samme Navne- og Firmaret har fundet et lignende Udtryk i L. § 1, som istedetfor (saaledes som den danske Varemærkelov af 1880) ligefrem at forbyde Næringsdrivende Mærkning af Varer med Andenmands Navn eller Firma, kun forudsætter det ulovlige heri som uafhængigt af Varemærkeloven. Og den skandinaviske Lovkommissions Motiver S. 17 (jfr. nedenfor § 47) forklarer disse Forudsætninger derigjennem, at der allerede nu (ɔ: 1882) «kan siges at være vundet en almindelig international Anerkjendelse for den Grundsætning, at der ikke behøves nogen Registrering for at beskytte en Næringsdrivendes Navn eller Firma». Denne

[1]) Jfr. hermed Hallager Obl. II. 188, jfr. HR.Vot. i U. f. L. V. 140 ff.

«almindelige Anerkjendelse» er ogsaa siden stadfæstet gjennem den store internationale Konvention om den industrielle Ejendomsret af 1883, tiltraadt af Norge (og Sverige) under 26 Juni 1885 (se Lovtidendens 2den Afdeling for samme Dag). Ifølge dennes Art. 8 skal nemlig enhver af de kontraherende Staters Borgere have Beskyttelse for sit Firmanavn (*nom commercial*) i alle de øvrige af den ved samme Traktat konstituerede internationale Forenings Stater uden nogen Pligt til Anmeldelse; jfr. Art. 9 og 10. Heraf følger altsaa, at endog Indehavere af et fremmed kjendt Firma maa kunne faa norsk Dom mod dettes bedragerske Brug her i Riget (jfr. Konvent. Art. 10). Konv. Art. 17 forpligter de enkelte Stater til snarest muligt at opnaa den fornødne Lovforandring, hvor en saadan maatte trænges, for Anerkjendelsen af de i Konventionen fremmede Borgere tilsagte Rettigheder, altsaa ogsaa den her omhandlede Beskyttelse af Firma. Vor Regjering har ikke fundet saadan Lovforandring fornøden og har altsaa med Rette gaaet ud fra, at Beskyttelsen allerede følger af den bestaaende Ret. Jfr. hermed nedenfor S. 384.

Den, som tillader den her omhandlede Optagelse af hans Navn i et nyt Firma, stiller sig derved ligeoverfor godtroende Tredjemand ansvarlig for alle dets Forpligtelser. Dette har altid været antaget ved kommanditære og stille Deltagere, men maa ogsaa gjelde om Prokurister og helt udenfor staaende Personer. Meningen med Optagelsen kan jo kun være, at Navnet skal tjene til at skaffe Forretningen Kredit, og da maa vedkommende, som tillader saadant, finde sig i at blive taget paa Ordet og gjort personlig ansvarlig lige med de virkelige Indehavere eller andre Deltagere. At Tilladelsen er udtrykkelig for at have denne Virkning, er ikke nødvendigt[1]. Det

[1] Se her HRD. 25 Okt. 1865 i U. f. L. V. 133 og Rt. 1866 S. 98, hvor en Fader, som havde overdraget en Handelsret til sin mindreaarige Søn med Kompagnon og dermed ansaaes at have tilladt den efterfølgende Benyttelse af hans Navn i det nye Firma, uden at han forøvrigt havde gjort noget for at forebygge Feiltagelse hos Forretningsverdenen — blev kjendt ansvarlig for Indehavernes Gjeld ligeoverfor godtroende Firmakreditor. Jfr. ogsaa HRD. i Rt. 1885 S.

hjælper ikke heller herimod at kundgjøre ved Cirkulærer o. s. v., at man dog intet Ansvar har[1]). Forholdet er jo et ganske andet end, hvor udtrædende Medlem tillader sit Navns fortsatte Brug; i det ene Tilfælde er der en rimelig Grund for Tilladelsen, i det andet ikke.

Tvivlsommere er Spørgsmaalet om den udenforstaaende Persons Ansvarsforhold, naar han kun har taalt Brugen af sit Navn i Firmaet, f. Ex. i længere Tid vidst om dette uden engang gjennem sædvanlig Kundgjørelse at advare mod Sandheden deraf. Man vil maaske gjøre gjeldende, at dette Tilfælde er væsentlig forskjelligt fra det foregaaende, forsaavidt som man i dette volder Skade for andre ved positiv Handling, her derimod kun ved Undladelse, og at en saadan ikke kan ansees som en Retskrænkelse ligeoverfor Personer, med hvem man ikke staar i Kontraktsforhold. Men denne skarpe Forskjel i Erstatningspligten, eftersom Skaden er grundet i positiv Optræden eller i Undladelse, kan ikke erkjendes rigtig. Man maa ogsaa udenfor Kontraktsforhold være ligesaa forpligtet til at forebygge den Skade, der let kan opstaa ved vitterligt Misbrug af ens Navn, som den, der kan voldes ved farlige Gjenstande, man lader henligge tilgjængelige for alle[2]). Og Forskjellen mellem en stiltiende Tilladelse og en passiv Holdning som den oven forudsatte er i Virkeligheden for liden til, at man bør behandle de to Tilfælde væsentlig forskjellig[3]).

773, hvor en Enke, som uden at kundgjøre noget om Forholdet, havde tilladt sin Søn at benytte hendes Navn som Firma, uagtet hun ingen Del havde i Forretningens Styrelse, men kun havde indskudt Kapital, blev anseet efter Toldloven 20 Sept. 1845 § 161.

[1]) I Kundgjørelsestidende for 1887 finder man saaledes en Anmeldelse, hvorefter en «ene Indehaver» «L. G.» har etableret en Handelsforretning under Firma «N. O. S. & Co.» med «N. O. S.» som Bestyrer og med dennes Firmategning. En saadan Registrering, som jo paa en Gang maa siges at indeholde Tilladelsen til Navnets Brug og Oplysning om, at man intet Ansvar har, vil ikke være mulig efter L. 1890. I den nedenfor Note 3 nævnte HR.Votering antydedes, at Forholdet maaske kunde stillet sig anderledes, om Kundgjørelse var skeet; men Præjudikat herfor afgaves ikke.

[2]) Jfr. herom Obl. a. D. S. 114.

[3]) Omtrent som ovenfor skal den praktiske Opfattelse være i England og Amerika; jfr. ogsaa en lignende Lære hos den franske For-

Meget mere tør der vel være Spørgsmaal, om man kan nøje sig med en saadan Kundgjørelse for at slippe Ansvar ligeoverfor godtroende Tredjemand; det synes rimeligt, at den, som ser sit Navn saaledes misbrugt, inden en rimelig Tid anlægger Sag til Firmaets Forandring (jfr. L. 1890 § 6).

Paa samme Maade maa Forholdet bedømmes, naar Indehaveren af et bestaaende Firma tillader eller ialfald taaler, at Personer, hvis Navn ikke berettiger dem til saadant Firma (jfr. nedenfor No. 6), fører det.

Disse Regler maa ogsaa være anvendelige paa Firmaer, som vistnok gaar ind under L. 17 Maj 1890, men som alligevel føres ulovlig trods dennes Forskrifter (jfr. nedenfor S. 382).

6) Der er efter den ældre Ret intet til Hinder for at vælge samme Firma som et tidligere paa Stedet bestaaende, naar man dertil har en rimelig Grund (f. Ex. Indehaveren har samme Navn). Der er altsaa efter vor ældre Ret ingen Fortrinsret til Firma[1]); se L. 17 Maj 1890 § 10, 2, som ogsaa medfører, at den deri hjemlede Ret kun tilkommer registreret Firma, og L. § 37 No. 2, jfr. nedenfor S. 384. Overensstemmende hermed maa da ogsaa L. om Varemærker 26 Maj 1884 §§ 12 og 13 forstaaes; jfr. nedenfor S. 401[2]).

---

fatter Alauzet *commentaire du code de commerce* (2 Udg.) I. 349—51. Under Voteringen i den tidligere nævnte Højesteretssag kom den tildels ogsaa til Orde (se især U. f. L. V. 139 2den Sp.); men Præjudikat herfor afgaves ikke. Se ellers dels om denne Dom, dels om Spørgsmaalet i det hele Aubert i Rt. 1873 S. 183, O. Platou om det navngivne Handelsselskab § 3 og en Afh. i U. f. L. IV. 377.

[1]) Jfr. Motiver S. 23, Hallager Obl. II. 2 Udg. S. 218, Aubert i Rt. 1873 S. 184. Se her ogsaa HRD. 1889 S. 45, hvor *The Singer manufact. company* i New York med Filial i Kristiania, «Singers originale Symaskiner», forgjæves søgte at faa et af N. H. i samme Gaard aabnet Udsalg med Skilt «Singers Symaskiner» dømt til Firmaets Forandring, idet Sagsøgeren ikke havde bevist sin Eneret til det nævnte Firma.

[2]) Den ovenfor S. 375—6 anførte Udtalelse af Lovkommissionens Motiver kunde rigtignok synes at gaa videre. Men de samme Motiver S. 30 viser, at man ikke har tænkt paa det her omhandlede Tilfælde, idet det netop heder, at, naar to Næringsdrivende har samme ikke registrerede Firma, har begge lige Ret til at anbringe dette paa sine

III. De ovennævnte Regler om Firmaet er ogsaa fremdeles anvendelige paa de ifølge L. 17 Maj 1890 anmeldelsespligtige Firmaer, som er ældre end 1 Januar 1891, dog paa det Vilkaar, at de anmeldte sig inden den af Loven § 37 No. 1 satte Frist, 31 Marts 1891 [1]).

Det maa derhos nøje mærkes, at Fritagelsen for at indrette sig efter den nye Lovs Forskrifter i §§ 9—10 om Firmaets Sandhed kun er tilstaaet de inden 31 Marts 1891 anmeldte ældre Firmaer, «forsaavidt de hidtil har været lovlig førte». Saafremt de altsaa selv under den herskende ældre Firmafrihed var ulovlige, skulde de ikke modtages til Registret uden Forandring. Den vigtigste Anvendelse heraf gjelder de mangfoldige ældre Firmaer, hvor et fremmed Navn staar i dette. Et saadant Firma kunde efter den ældre Ret heller ikke kaldes lovlig ført, medmindre Indehaveren enten var Arving (Ægtefælle) efter vedkommende Person, hvis Navn var brugt, eller han kunde bevise hans (eller Arvingers) Tilladelse. Efter Lovens Udtryksmaade burde særskilt Bevis for saadant Forhold kræves, ialfald, hvor dette ikke var vitterligt. Denne Opfattelse er dog neppe almindelig fulgt af Registerførerne ligeoverfor Anmeldelser af de ældre Firmaer [2]).

Det er kun Reglerne i L. §§ 9—10 om selve det bestaaende Firmas Indhold, de ældre anmeldelsespligtige Handelsmænd var fritagne for at følge. De øvrige Regler om Firma i Loven, §§ 11—15 — navnlig om Betingelserne for siden at beholde

---

Varer; jfr. ogsaa det anførte Sted i Motiver til Handelsregister-Loven S. 23, som er forfattet af den samme Kommissoin. Og den før nævnte Art 8 i Konv. af 1883 kan heller ikke gjelde saadanne Tilfælde, hvor som her Landets egne Undersaatter først vinder Fortrinsret ved Registrering; jfr. Art. 2.

[1]) Deptskr. 31 Marts 1891, Beichmann S. 118, T. f. R. IV. 211—12. Fritagelsen i No. 1 2det P. gjelder kun Kundgjørelsen, ikke Anmeldelsen. Oversad Indehaveren Fristen, skulde han altsaa være pligtig til at indrette Firmaet efter den nye Lov; om dette altid er gjort, er vist meget tvivlsomt.

[2]) Formodentlig har mange misforstaaet Udtrykket «lovlig førte» og den ældre Firmafrihed. Man har derfor liden Sikkerhed for, at Handelsregistret for 1891 kun indeholder ældre Firmaer, som stemmer ialfald med den gamle Ret.

Firmaet uforandret, Firmategningen — er ogsaa anvendelig paa dem; se § 37 *init.*[1]).

§ 45.

Firma. (Fortsættelse). *Den ifølge L. 17 Maj 1890 gjeldende Ret.*

I. Misbrug af den gamle sædvansmæssige Firmafrihed ledede *Code de Commerce* til at opstille Principet om Firmaets Sandhed og det meget strengt. Den kræver nemlig, at Firmaet altid skal indeholde mindst et af de virkelige Medlemmers Navne, og at det altsaa maa forandres ved Skifte af Indehavere. Herved er imidlertid at mærke, at efter den franske Retsopfattelse er kun Selskabers Forretningsnavn Firma. Den tyske Handelslov hævder, at ethvert fast Forretningsnavn er Firma, at enhver Handelsmand (undtagen Høkere o. desl.) skal have et saadant, og at Sandhedskravet maa stilles til alle Firmaer, men gaar til Gjengjeld her ikke saa vidt som den franske Lov. Den fordrer vistnok fuld Sandhed ved Stiftelsen af nye Firmaer, men giver ved Fortsættelsen af de ældre noget efter for Trangen til at beholde et kjendt Firma uforandret[2]).

De nye nordiske Love, saaledes ogsaa vor L. 17 Maj 1890, har ogsaa her i det væsentlige fulgt den tyske Lov.

II. Den nævnte Lovs samtlige Firmaregler gjelder da for:

1) alle efter 1 Januar 1891 stiftede anmeldelsespligtige Forretninger;

2) alle før 1 Januar 1891 bestaaende anmeldelsespligtige Forretninger, som ikke blev anmeldte inden den i L. § 37 No. 1 fastsatte Frist, 31 Marts 1891 (jfr. ovenfor S. 379);

3) alle ældre og yngre Forretninger, hvis Indehavere benytter sig af Tilladelsen til at anmelde ifølge L. § 35 s. P. (ikke anmeldelsespligtig Handel, Haandværk); for at deres An-

---

[1]) Om den i L. § 37 No. 2 omtalte Anmeldelse af «de Vilkaar og Begrænsninger, hvormed de tidligere er lovlig anmeldte», se Aubert i T. f. R. IV. 213 ff.

[2]) Jfr. Motiver til det skandinaviske Lovudkast af 1884, Bilag S. 1 ff.

meldelse kan modtages, maa altsaa i Tilfælde Firmaet rettes efter L. § 9—10.

Desuden gjelder L. §§ 11—15, men ikke §§ 9—10, ogsaa de før 1891 bestaaende og i rette Tid anmeldte og anmeldelsespligtige Firmaer.

III. Ifølge L. 1890 § 8, skal enhver, som driver anmeldelsespligtig Næring (§ 35), anmelde til Registret «det Navn, hvorunder Forretningen drives og Underskrift med Hensyn til samme meddeles (Firma)». Heimed er ogsaa sagt, at enhver anmeldelsespligtig Næringsdrivende maa have et Firma, og ikke blot, at han kun er anmeldelsespligtig, naar han har et fast Forretningsnavn. Anmeldelsens Hovedgjenstand er netop Firmaet. Det første Vilkaar for dens Lovlighed er derfor nøjagtig Opgave af Firma, hvad der ingenlunde altid har været forstaaet[1]).

IV. Efter de ovenfor S. 370 givne Forklaringer maa der altsaa kun anmeldes et Firma for samme Forretning[2]); jfr. L. § 8, «det Navn», «Firmaet». Ved Anmeldelse af Filial efter L. § 16 bør heller ikke et ganske forskjelligt Firma godkjendes. Det naturlige er nemlig, at Filialens Egenskab som saadan udtrykkes i Firmaet, og det kan vel derfor endog være tvivlsomt, om det paa den anden Side er tilstrækkeligt at bruge ganske samme Firma for Filialen, uden noget Tillæg, som betegner dens nævnte Egenskab[3]). — At samme ansvarlige Indehaver anmelder forskjelligt Firma for to forskjellige Forretninger (f. Ex. Handel og Fabrik) paa samme Sted, er ikke

[1]) Enkelte Anmeldelser har saaledes dels ikke udtrykkelig opgivet Firmaet, dels skrevet Navnet paa forskjellig Maade; se T. f. R. IV 197 og ovenfor S. 369—70.

[2]) Telegramadresser er ikke Firma i Lovens Forstand. Dette er aldeles klart bl. a. af dens § 9, som forlanger Selskabsbetegnelse eller alle Medlemmers Navne i Firmaet, hvad der jo strider mod Telegramadressens Væsen (et eneste Ord for at spare Udgifter). De hører meget mere til det overflødige, som ikke maa modtages; jfr. nærmere T. f. R. IV. 195—6.

[3]) Den her antagne Mening er overensstemmende med den danske Praxis; anderledes Beichmann S. 54 og Vedel S. 1031. Se ogsaa T. f. R. IV. 202—3, Behrend S. 267 Note 69 og ovenfor S. 322.

ulovligt. Derimod strider dette vistnok mod Aktieselskabers og andre uansvarlige Selskabers Væsen, jfr. Skr. 25 Okt. 1893.

Anmeldelsespligten er ifølge den nye Lov ganske uafhængig af Firmaets Art, og det uden Hensyn til, om Indehaveren er Enkeltmand eller Selskab[1]).

V. Det anmeldte Firma er dermed fastslaaet som Forretningsnavn, selv om Indehaveren tidligere har ført et andet. Det, og kun dette, er han nu forpligtet til at bruge ikke blot ved sin Underskrift i Forretningssager, men ogsaa paa sit Skilt, i Stempel, Varemærke og, hvor ellers Firmaet sædvanlig plejer at forekomme (jfr. L. § 8: «det Navn, hvorunder Forretningen drives og Underskrift med Hensyn til samme meddeles»).

En Fravigelse har imidlertid ingen Indflydelse paa den enkelte Retshandels forbindende Kraft ligeoverfor godtroende Tredjemand. Men Brugen af det borgerlige Navn istedetfor Firma kan let volde store Vanskeligheder i Konkurstilfælde, hvor det gjelder Bevis for, at Fordringen er Firmakrav. En ulovlig Forvanskning af selve det anmeldte Firma i Forretningssager kan naturligvis ogsaa have privatretslige Virkninger. Den Tredjemand, som ser sit Navn optaget deri paa Forretningens Skilt, har saaledes naturligvis allerede sin almindelige Ret og Pligt til at kræve det udtaget (jfr. ovenfor S. 375). Og den Tredjemand, som er bleven narret ved Underskriftens Udtagelse af «Aktieselskab» i et forøvrigt personligt Firma, maa trods Anmeldelsen kunne holde sig til dettes Medlemmer som fuldt ansvarlige, idet L. § 7 ikke her kommer dem til gode. Spørges kan det imidlertid ogsaa, om det Offentlige kan skride ind og under Straffetrusel efter L. § 23 kræve ny Anmeldelse, hvor den omtalte Forandring af det anmeldte Firma er stadig. Dette maa vistnok være utvivlsomt, efter L. § 21, 1ste P. — idet den her omhandlede Forandring ligesaavel kan være stiltiende som udtrykkelig[2]) — forudsat, at det brugte forandrede Firma selv lovlig kan anmeldes. Dette er imidlertid ikke Tilfældet i de to ovenfor nævnte

---

[1]) Dette var tidligere meget anderledes efter L. 1874, ligesom endnu i Danmark, overensstemmende med fransk Ret.

[2]) Jfr. hermed Behrend S. 261 Note 46.

Exempler, medmindre der ogsaa foregaar en Forandring med Hensyn til Indehaveren. Tvivlsomt er det dog vel neppe, at det Offentlige maa kunne tvinge dem, som saaledes har bortkastet Ordet «Aktieselskab» af Firmaet, til enten at gjenoptage det eller at anmelde Selskabet som ansvarligt; jfr. her ogsaa Analogien af L. § 10 om Forandring af Firma, naar den deri angivne Art af Forretningen er væsentlig forandret. Men vanskeligere kan det Offentlige gjøre noget, hvor Tredjemands Navn er misbrugt paa lignende Maade. Loven sætter nemlig ikke Straf for at undlade Brugen af lovlig anmeldt Firma saaledes som for at undlade lovbefalet Anmeldelse[1]).

VI. Efter L. § 10, 2 skal ethvert Firma tydelig adskille sig fra andre i samme Kommune bestaaende og i Registret indførte Firmaer; jfr. L. om Varemærker 26 Maj 1884 § 4 No. 5. Selv om Indehaveren efter Lovens øvrige Regler har Ret til at føre det nye Firma, maa han altsaa, hvor et tilsvarende findes tidligere anmeldt og registreret (kundgjort er ikke her nødvendigt) i Kommunen (jfr. hermed L. § 17, No. 3 m. fl.), foretage en Forandring eller gjøre et Tillæg, hvorved der fremkommer en iøjnefaldende Adskillelse. Et forhenværende Firma kan altsaa bruges, om det ellers stemmer med Loven[2]). Samtykke fra det ældre Firmas Indehaver afhjælper ikke den her omhandlede Feil (jfr. Modsætningen til § 10, 1 «uden Hjemmel»). Registerføreren maa paa Embeds Vegne afvise Anmeldelsen, da Regelen ikke blot er given for at fastslaa Fortrinsretten, men ogsaa for at hindre Feiltagelser hos Almenheden. Den her omhandlede Mangel er imidlertid af dem, som

---

[1]) En anden Sag er, at Tilfældet kan indgaa under den almindelige Straffelov. Sagen staar bedre efter den danske Lov, som i den tilsvarende § 23 inddrager under Straffebudet dem, som «overtræder Bestemmelserne i §§ 9—13». Se en kjøbenhavnsk Dom i U. f. R. 1891 S. 605, som straffer den ovennævnte Udeladelse af «Aktieselskab». Det danske Justitsministerium har dog i en (utrykt) Skr. 25 Febr. 1890 antaget, at der paa Skilt o. desl. kan til det lovlige Firma gjøres en i sig selv sand Tilføjelse saasom «N. N.s Efterfølger». Forf. skylder kgl. Fuldm. Friis (Kjøbenhavn) disse og enkelte andre Oplysninger om den danske Praxis..

[2]) Jfr. Beichmann S. 41—2 om Vanskeligheder derved.

let kan rettes ved selve Indleveringen af Anmeldelsen, hvor den foregaar gjennem personligt Fremmøde, idet det jo er let her at frembringe de i § 10 sidste Punktum omhandlede Skillemærker, f. Ex. ved Tillæg af *«senior»*, *«junior»*, Forbogstaver, Næringsdrift o. desl. [1]). L. § 10, 2 er ikke anvendelig paa ældre Firmaer, anmeldte efter L. § 37 No. 1; se § 37 No. 2.

Loven har da hermed fastslaaet Eneretten eller Fortrinsretten til et registreret Firma. Den taler vistnok kun herom ved Anmeldelsen. Men det er klart, at Indehaveren af ældre Firma, hvis Ret er krænket ved andres Brug af samme Firma, ikke blot kan anvende L.s § 6 om Dom paa Udslettelse, naar Anmeldelse trods L. § 10, 2 ulovlig er modtagen, men ogsaa maa kunne gjøre sin i Loven forudsatte Ret gjeldende, hvis den krænkes paa anden Maade end ved Anmeldelse, f. Ex. ved Brug paa Skilt, i Avertissementer, og altsaa faa Dom paa Ophør heraf samt paa Erstatning [2]).

Ifølge international Konvention om den industrielle Ejendomsret af 1883, tiltraadt af Norge (og Sverige) 26 Juni 1885, Art. 2, skal hver af de kontraherende Staters Borgere i de øvrige for sit Firma nyde samme Beskyttelse, som Lovgivningen tilstaar Landets egne. Dette kan dog, bortseet fra Firmaets Brug som Varemærke, jfr. L. 26 Maj 1884 § 1, ikke lede videre end til, hvad man vistnok alligevel vilde sluttet af L. 1890 § 10, 2, nemlig at ogsaa Udlændinger, som paa Stedet har anmeldt lovligt Firma (ɔ: overensstemmende med norsk Lov), opnaar den der tilsagte Fortrinsret inden Kommunen (jfr. ovenfor S. 376).

Den i L. § 10 omhandlede Eneret til Firma gjelder uanseet, om Indehaveren af det nye Firma gjennem sit borgerlige Navn havde en naturlig Ret dertil, og hans Firma var sandt. Denne Undtagelse i videregaaende Retning fra Lovens almindelige Grundsætning om Sandhedspligt ved Firma hænger imidlertid sammen med de Undtagelser, som den anerkjender i modsat Retning ved ældre Firmaers Bibehold efter Skifte af Indehavere. Forklaringen er tildels den samme, nemlig, at et bestaaende Firma har økonomisk Værd.

---

[1]) Jfr. Motiver S. 23. [2]) Jfr. Rt. 1889 S. 45, Behrend S. 261—4, ovenfor S. 375.

VII. Idet vi gaar over til at fremstille Lovens nærmere Forskrifter for Firmaets Indhold, maa der, som allerede antydet, sondres, eftersom det gjelder nye Firmaer eller ældre, hvis Indehavere forandres.

1) Nye Firmaer.

Sandhedspligten er her atter i L. § 9 gjennemført noget forskjellig for de forskjellige Arter af Indehavere.

a) Firma, som føres eller anmeldes af almindelige, fuldt personlig ansvarlige Indehavere (Enkeltmand, ansvarligt Selskab Kommanditselskab), skal være personligt og ikke indeholde noget uvedkommende Personnavn ɔ: intet, som tilhører en ikke fuldt ansvarlig Deltager. Altsaa maa Firmaet indeholde ialfald en ansvarlig Indehavers Efternavn[1]; men paa den anden Side er dette (t. Ex. «Hansen») tilstrækkeligt[2]. Ingen af de nævnte Slags Indehavere maa altsaa have et Realfirma (t. Ex. «Bergsengen Fabrik», «Aktieselskabet P. Olsen») — en Regel, som er given, for at ikke Firmaet skal bidrage til Feiltagelser med Hensyn til Ansvarsforholdet. Af samme Grund maa saadanne Forretningers Firma heller ikke indeholde noget, som ligefrem tyder paa Ansvarets Begrænsning (t. Ex. «limiteret»). Andre Tillæg er derimod fuldt tilladelige, t. Ex. «Peder Olsens

[1] Hvad der skal forstaaes ved Efternavn, vil paa Landet ofte være Gjenstand for Tvivl. I Almindelighed vil det være Gaardsnavnet, naar ikke «Fadersnavnet» (f. Ex. Hansen) er gaaet over til Slægtsnavn. Ved Flytning fra en Gaard til en anden er det i somme Egne Skik at kalde sig efter den nye Gaard; i andre beholdes det forrige Navn. Den sædvansmæssige Regel udenfor disse Forhold er jo forøvrigt den, at der til Navneskifte kræves kongelig Bevilling, og dette maa da i Tilfælde paasees af Registerføreren. Jfr. ogsaa nedenfor S. 387 Note 2.

[2] At Efternavnet kan staa i Genitiv, f. Ex. «Gyldendals Boghandel», er utvivlsomt. Motiverne S. 18 mener endog, at man kan nøje sig med at have det i Adjektivform, f. Ex. «den Gyldendalske Boghandel». Det er dog vel tvivlsomt, om dette vilde være antaget ved et mindre kjendt Firma; se tidligere Rt. 1873 S. 191—2. Mot. l. c. udtaler ogsaa, at en Enke kan anmelde et nyt Firma saalydende: «P. O.s Enke»; men herved er selvfølgelig forudsat, at hun ikke nu har faaet et andet Navn. Paa samme Maade kan vistnok en Hustru i Særeje anmelde Firma «P. O.s Hustru».

mekaniske Værksted»[1]), medmindre de kommer i Strid med andre af Lovens Forskrifter (se L. § 10, 1 og § 13). Medens der ellers om kommanditære og ansvarlige Selskabers Firma maa henvises til Selskabslæren, skal her om Enkeltmands[2]) (herunder «stille Selskabs», L. § 34 b) Firma særlig tilføjes, at det efter § 9, 1 ikke maa indeholde noget, som antyder et Selskabsforhold (t. Ex. «& Co.», «Brødrene Hansen», «og Søn»).

b) Selskaber med begrænset Ansvar (herunder ogsaa Selskaber med delt Ansvarlighed) maa have upersonligt Firma[3]). Men medens dette ved de øvrige Selskaber af denne Art er strengt gjennemført, er det ved Aktieselskaber tilladt at optage Personnavne sammen med den foreskrevne Betegnelse af Selskabet som grundet paa Aktier (jfr. L. § 9, 3 og 4).

For samtlige Firmaer af denne Klasse er Sandhedspligten videre gjennemført ved Forskrifterne i L. § 10 1ste Stykke. Den vigtigste af disse er Forbudet mod at lade Firmaet indeholde «Angivelse af Foretagender, der ikke staar i Forbindelse med Forretningen», eller beholde Firmaet uforandret, naar den deri angivne Art af Forretningen er væsentlig forandret. Herunder gaar altsaa ligefrem saadanne Tilfælde som, at en Kommissionshandel med Smør betegnes «den norske Smørbørs»[4]),

---

[1]) Dette gjelder selv, hvor Tillægget er sat i Spidsen og stiller Personnavnet stærkt i Skyggen, f. Ex. «Drammens Eddikke- & Sæbefabrik», «P. Olsen».

[2]) Ved «Enkeltmand» forstaaes her efter, hvad ovenfor S. 352 er forklaret, ikke blot fysiske, men ogsaa juridiske Personer i strengere Forstand (altsaa ikke Aktieselskaber) f. Ex. en Stiftelse. Hvor denne driver Handel, vil «Enkeltmands Navn» altsaa sige Stiftelsens Navn og «personligt Ansvar», at Stiftelsen hefter med alle sine Midler, saaledes som ved sine almindelige Forpligtelser.

[3]) Om den tilsvarende svenske Regels Gjennemførelse se Heckscher l. c. S. 12 ff.

[4]) Jfr. Motiver S. 23. Som andre Exempler kan nævnes Tillæg af «Pariser Modemagazin», naar Varerne vitterlig ikke kan komme fra Paris, Firma som «London Børsforretning ved B. & Co.» eller «Moss mekaniske Værksted», naar Fabriken intetsomhelst har med denne By at gjøre, «S. Mejeri», naar der kun skal drives Handel (jfr. Cirk. 23 Novbr. 1892 No. 1) eller «de forenede — — fabriker», naar det kun er en Fabrik. Flere af disse Exempler er hentede fra Danmark.

eller at et Firma som «Bergs Hesteskosømfabrik» beholdes, efterat Værkstedet er ophørt med at levere slige Søm[1]). Men det vil ialfald være en analogisk Anvendelse af den samme Forskrift, som ogsaa støttes af Lovens Hovedprincip, naar man afviser Anmeldelser, som paa anden Maade krænker Sandheden, f. Ex. ved Tillæg af «& Co.» til et Firma, som allerede indeholder alle ansvarlige Medlemmers Navne[2]). Almindelig Reklame er derimod ikke forbudt, f. Ex. Tillægget «Godtkjøbsbazar».

Det første Punktum af L. § 10 indeholder et særligt Forbud mod i Firmaet «uden Hjemmel» at optage Andenmands Navn eller Navnet[3]) paa Andenmands faste Ejendom (jfr. L. 1884 om Varemærker § 4 No. 2). Her rejser sig strax det Spørgsmaal, om Budet gjennem det fremhævede Vilkaar indeholder en Undtagelse fra den foregaaende §'s Forbud, saaledes at det altsaa herigjennem har tilladt at optage en udenforstaaende Persons Navn i Enkeltmands eller ansvarligt Selskabs Firma, naar han kun dertil har givet sit Samtykke[4]). Det er imidlertid usandsynligt, at Loven paa denne Maade skulde have gjort et saa væsentligt Brud paa det Sandhedsprincip, som den ellers har været omhyggelig for at gjennemføre. Budet faar ogsaa god Mening, uden at man opfatter det ogsaa som en Undtagelse fra den foregaaende §'s Regler. Det rammer nemlig forskjellige Tilfælde, som ikke opfanges af disse, f. Ex. et Tillæg til Firmaet, der betegner Indehaveren som en Andenmands Efterfølger, et Aktieselskabs Firma, hvori der findes en virkelig Persons Navn (f. Ex. «Aktieselskabet P. Olsen»), Optagelse af

---

[1]) Den sidste Regel angaar vistnok alle Firmaer (jfr. nedenfor S. 390), men ogsaa «nye», ɔ: saadanne, som ikke endnu har skiftet Indehaver.

[2]) Jfr. Beichmann S. 37, hvor dette allerede er udledet af § 9.

[3]) Bygdens Navn maa kunne optages, selv om det tillige er et Gaardsnavn, f. Ex. af Forbrugsforeninger. Tvivl kan let opstaa, hvor en Mand flytter fra en Gaard til en anden og sætter det forrige Gaardsnavn ind i Firmaet som sit Efternavn, hvor saadant er mod Egnens Navneskik; jfr. ovenfor S. 385 Note 1.

[4]) Altsaa f. Ex. et Firma som «Olsen, Hansen & Co.», naar Hansen slet ikke er Medlem.

Opfinderes [1]) Navne (f. Ex. «Den Singerske Symaskinfabrik», «Bells Telefonselskab»). Registerføreren maa altsaa i disse Tilfælde afvise Anmeldelsen, saalænge ikke det fornødne Samtykke til Navnets Optagelse er tilstrækkelig godtgjort [2]). Er Andenmands Navn tillige Anmelderens eget, maa L. § 10, 2 mærkes (jfr. ovenfor S. 384).

2) Ældre Firmaer, hvis Indehavere forandres.

VIII. Medens saaledes Sandhedspligten i det hele er strengt gjennemført ved Valget af Firma for en ny Forretning, har Loven fundet det nødvendigt at gjøre Indrømmelser ligeoverfor Handelslivets Krav, hvor der spørges om Brug af Firmaet, naar samme Forretning fortsættes af andre Indehavere. I dette Tilfælde vilde Sandhedsprincipet, saaledes som det væsentlig er gjennemført af den franske Lov, føre til Forandring af Firmaet ved enhver Forandring af Indehavere, saasom ved Dødsfald, Udtræden af Selskab, Salg o. s. v. Men dette vilde være at bortkaste den store økonomiske Værdi, som efter al Erfaring ligger i en oparbeidet, kjendt Forretning, saadan som den betegnes gjennem Firmaet; denne har en Kredit og en Kundekreds, som ofte maa oparbeides fra nyt af, om ikke Sammenhængen med Fortiden betegnes gjennem Firmaet.

Loven har derfor i §§ 11—13 tilladt at beholde Firmaet, enten ganske uforandret eller ialfald uforandret med Tillæg af Efterfølgerforhold, i en Række af Tilfælde, hvor Forretningen fortsættes af Personer, som staar i Sukcessionsforhold til den forrige Indehaver (Arv, Ægteskab, almindelig Overdragelse ved Kjøb, Gave o. desl.), eller hvor Indehaverne optager nye Deltagere eller mister nogen af de ældre.

IX. Den fælles Forudsætning ved alle disse Tilfælde er, at selve Forretningen fortsættes (se § 11, jfr. § 12 «bestaaende» og § 13 «Overdragelse af Forretningen»). Hvad der forstaaes herved, er vanskeligt at forklare ved skarpe Kjende-

[1]) At disse er Udlændinger, udelukker ikke Anvendelsen. Et andet Exempel er: «Nils Hansens Vareudsalg ved Hans Nielsen», jfr. Vedel S. 1030.

[2]) Jfr. Motiver S. 23, som forøvrigt ingen Oplysning indeholder om Regelens Forstaaelse.

mærker. «Forretningen» er nemlig selv mere et faktisk end et juridisk Begreb og opfattes snart videre, snart snevrere. Man kan ved Forretningen mene alle dens Aktiva og Passiva tilligemed dens Forbindelser («die Kundschaft»). Men ofte mener man dermed kun en Del af dette, navnlig da det sidste. Man vil derfor efter den i Handelsverdenen gjængse Opfattelse ikke kunne fordre, at alt det ovennævnte følger den nye Indehaver, som Vilkaar for, at den samme Forretning skal ansees fortsat. Og man kan da heller ikke gjøre det ved Anvendelsen af de her omhandlede Lovregler, som kun har fulgt den almindelige Sprogbrug og ingenlunde har villet opstille et ufravigeligt Begreb. Navnlig er det umuligt kun at anse Forretningen fortsat i de Tilfælde, hvor den forrige Indehavers samtlige Passiva som Aktiva ere overtagne[1]). Lovens § 12 maatte nemlig da være bygget paa den Forudsætning, at indtrædende Medlem uden videre ansees for at overtage Firmaets tidligere Gjeld. Men dette er ganske imod vor gjeldende Sædvaneret[2]), som det visselig ikke har været Lóvens Mening at forandre. Faktisk ordnes det ogsaa meget forskjellig med Fordelingen af Aktiva og Passiva ved en Forretnings Fortsættelse, navnlig, hvor et Medlem udtræder. Forretningen kan derfor godt ansees som «fortsat», selv om den nye Indehaver kun faar Adgang til at vedligeholde Forbindelserne. Men derimod kan saadan Fortsættelse vanskelig antages tilstedeværende uden denne Adgang.

Det er da naturligvis ikke tilstrækkeligt, at Forretningen kun fortsættes i Navnet. Den nye Indehaver maa — foruden at have den fornødne Adkomst (Arv o. s. v.) — være sat i Stand til i Virkeligheden at fortsætte den. Men dette kan igjen ske paa forskjellige Maader, gjennem Besiddelse af det samme Lokale eller Lager, af Handelsbøgerne eller en Afskrift deraf, gjennem Cirkulærer til Handelsvenner o. desl. — uden at noget enkelt af disse Led kan kaldes nødvendigt[3]).

I den foregaaende Forklaring ligger da ogsaa, at Forretningen ikke maa være ophørt allerede tidligere, saaat

[1]) Jfr. Beichmann S. 40, 46—7. [2]) Jfr. Hallager Obl. II. 2 Udg. S. 281.
[3]) Jfr. hermed T. f. R. IV. 200 ff., Behrend S. 202 ff.

det i Virkeligheden nu er en ny Forretning, som begynder. Til Ophør regnes imidlertid ikke Indehaverens Konkurs eller et Selskabs Likvidation, saalænge den endnu ikke er fuldført; jfr. hermed L. § 21, hvor disse Spørgsmaal ogsaa kommer frem [1]). Omvendt maa den Forretning, som fortsættes, overdrages o. s.v., i Virkeligheden allerede være begyndt. Her som ved andre Forbudslove kan naturligvis Omgaaelser intet hjælpe, og den, som blot for Syns Skyld har anmeldt en Forretning under sit Navn og lige efter optaget en Deltager, kan derfor ikke overdrage den til denne med Ret til at bruge samme Firma, enten efter § 13 med Tillæg af Efterfølger, eller endnu mindre uden saadant efter § 12. Endelig maa det kræves, at den nye Indehaver fortsætter samme Næring. Firmaet maa altsaa indrettes efter Forskrifterne for nye Firmaer, naar Næringen bliver en væsentlig forskjellig [2]). Se ogsaa det ovenfor S. 386—7 omtalte Forbud i L. § 10, som naturligvis ogsaa gjelder ældre Firmaer.

Forretningen kan fortsættes uden Brug af samme Firma, idet der paa anden Maade kan søges bekjendtgjort, at det er den samme Forretning. Derimod maa Firmaet ikke fortsættes uforandret af den nye Indehaver, uden at tillige Forretningen fortsættes, se L. § 13, 1, hvor dette udtrykkelig er sagt for de i § 12 omhandlede Tilfælde, jfr. § 11, hvis nærmere Regler ogsaa udelukker saadant ved den der omhandlede Sukcession. Den forrige Indehaver kan derimod naturligvis begynde en anden Forretning under samme Firma, naar de almindelige Vilkaar for dettes Lovlighed efter § 9 er tilstede; jfr. nedenfor S. 395.

X. For at bedømme Lovligheden af Firmaets Fortsættelse ved Anmeldelsen af Forandring i Indehaver efter L. § 21 maa altsaa Registerføreren — foruden at undersøge det ældre Firmas egen Lovlighed [3]) — kræve Bevis for, at Forretningen overensstem-

[1]) Jfr. Beichmann S. 70 ff. [2]) Jfr. Behrend S. 258 Note 35.

[3]) Denne vil han jo i Almindelighed kunne se af Registret. Men det kan ogsaa hænde, at det ældre Firma aldrig har været anmeldt, og da maa det undersøges, om det alligevel har været lovlig ført. En Anmeldelse af Firma «N. N. & Co.s Efterfølger» maa altsaa i et sligt Tilfælde afvises, naar Forgjængeren kun har været «N. N.» og der aldrig har været flere Indehavere; jfr. Indredepartementets Afgjørelse i Skr. 1 Juli 1892.

mende med de foregaaende Regler kan siges at fortsættes, at den nye Indehaver har Ret dertil, og at et af de følgende Tilfælde finder Sted:

a) Hvor Ægtemand fortsætter

1) Forretning dreven af Hustruen før Ægteskabet, og det baade, naar han fortsætter den under Ægteskabet, og naar han vedbliver dermed efter dets Opløsning.

2) Forretning dreven af Hustruen under Ægteskabet (enten efter Lov 28 Juni 1888 § 31 eller under Særeje), og det, hvad enten han fortsætter den i hendes levende Live eller efter hendes Død. Se om begge Tilfælde L. § 11, 1.

Hvis Manden fortsætter Forretningen sammen med Hustruen, gaar Tilfældet ikke ind under L. § 11, men under § 12, som dog leder til lignende Slutning.

b) Hvor Enke fortsætter sin afdøde Mands Forretning[1]; jfr. § 11, 1. Derimod er det ikke uden videre her tilladt Hustru i Mandens levende Live at fortsætte en af ham tidligere dreven Forretning under hans Firma, f. Ex. i Tilfælde af Skilsmisse eller Fællesboets Opløsning. Hendes Ret gaar altsaa her ikke saa vidt som Mandens, formodentlig fordi der forudsættes at være mindre praktisk Trang til en saadan Frihed for Hustruen. Skal denne altsaa fortsætte sin levende Mands Forretning, maa der med Firmaet forholdes efter § 13.

Loven kræver ikke her som i § 11, 2 ved Arvinger den afdøde Ægtefælles Tilladelse og har vistnok forudsat, at Retten til Firmaet og Forretningen maa afgjøres efter almindelige formueretslige Regler. Bliver Ægtefællen siddende i uskiftet Bo og der tidligere, ialfald med Hensyn til de nævnte Gjenstande, intet Særeje har været (jfr. L. 29 Juni 1888 § 31), er Hjemmelen selvsagt. Skiftes der, maa under den nævnte Forudsætning disse Gjenstande regnes med blandt de fælles Ejendele, som Ægtefællen efter L. 30 Juli 1851 § 12 kan kræve udlagt paa sin Lod. Lever den Hustru, som har drevet Forretningen, kræves naturligvis hendes Tilladelse, hvis

[1]) Der er vistnok intet til Hinder for, at man sammenlægger de to Regler og saaledes tillader Enkemand at bruge sin Hustrus første Mands Firma; jfr. Beichmann S. 45–6.

ikke ved Opløsning af Formuesfællesskab Forretningen skulde være falden paa Mandens Lod; jfr. ellers L. 1888 § 35[1]).

c) Hvor en eller flere Arvinger med fuldt personligt, solidarisk Ansvar fortsætter den Afdødes Forretning[2]); jfr. L. § 11, 2. Her kræves imidlertid desuden enten

1) at den Afdøde har tilladt at benytte samme Firma, hvilken Tilladelse dog ikke netop maa være given i Testamentform; eller

2) at de øvrige Arvinger samtykker deri, og ingen anden Bestemmelse er tagen af den Afdøde (t. Ex. gjennem Salg til Fremmede efter § 13, Legat til en anden enkelt Arving). Fortsættes Forretningen af samtlige Arvinger eller en Enearving, trænges altsaa i sidste Fald intet Samtykke til Firmaets Brug.

Regelen gjelder baade testamentariske og Intestatarvinger. Den maa, ligesom ved andre Rettigheder for Arvinger, ialfald være anvendelig, hvor Enke fortsætter Forretningen sammen med dem, og vistnok ogsaa, hvor det samme skulde være Tilfældet med Enkemand.

Et Vilkaar for Firmaets uforandrede Brug er altsaa Forretningens Fortsættelse af Arvingerne med fuldt personligt Ansvar, d. v. s. for Forretningens fremtidige Gjeld. Derimod er det ikke nødvendigt, at de ogsaa overtager Arveladerens Gjeld; det uforandrede Firma kan altsaa godt forenes med Proklama i dennes Bo og dets Behandling efter Fdn. 8 April 1768. Men den nævnte Adgang er udelukket, hvis en af Arvingerne kun vil være Kommanditær, eller de flere kun vil være delvis ansvarlige.

Det Tilfælde, at Arveladeren i levende Live optager sine Arvinger som Deltagere, hører ikke hid, men under L. § 12. Overdragelse til dem paa anden Maade i levende Live gaar ind under L. § 13.

Med Hjemmel af L. § 11 maa et Firma kunne arves gjen-

---

[1]) Jfr. hermed Beichmann S. 44.

[2]) Hvor dette ikke er Tilfældet, kan saaledes en Søn ikke anmelde Firma «N. N.s Søn», da dette strider mod L. § 9; jfr. Skr. 17 Decbr. 1892.

nem flere Slægtled; der er intet sagt om, at Regelen kun gjelder, hvor Firmaet indeholder sidste Arveladers Navn.

Om Retten til at fortsætte Forretningen er ikke heller talt i dette Tilfælde. Medmindre den Afdøde har fastsat det i Testament (jfr. Arvelovens § 36), vil der ingen Fortrinsret være for nogen enkelt Arving. Aasædesretten efter L. 26 Juni 1821 § 10, jfr. 4 gjelder kun «Jordegods», og herunder gaar ikke Fabriker og Bergværker, men derimod vel saadanne Sagbrug, Kværner o. s. v., som er Tilbehør til landlig Næring og derfor vistnok ikke i handelsretslig Henseende kan kaldes Fabrik. Den enkelte Arving, som vil fortsætte Forretningen alene, trænger altsaa alles Samtykke (jfr. L. § 12 i. f.). Registerføreren maa selvfølgelig kræve de nødvendige Bevisligheder for Samtykke o. desl.

L. § 11 taler ikke om Ægtefællens eller Arvingers Indtræden i det Selskab, hvoraf den Afdøde har været Medlem, kun om det Tilfælde, at han var ene Indehaver.

d) At en ny Deltager (kommanditær eller ansvarlig) indtræder i en bestaaende Forretning — enten derved, at en Enkeltmands Forretning gaar over til at blive Selskab, eller et Selskab bliver forøget med nye Deltagere, se § 12, 1. Et Firma «P. Olsen» kan altsaa her beholdes uforandret trods Regelen i § 9 uden engang at tilføje «& Co.». Som før antydet er Spørgsmaalet om den indtrædendes Overtagelse af den ældre Gjeld ganske uafhængigt heraf.

e) Hvor en Deltager udtræder (i levende Live eller ved Dødsfald) af et ansvarligt Selskab eller Kommanditselskab, enten ganske eller for at gaa over fra ansvarlig Deltager til Kommanditist; jfr. § 12, 2. Firmaet kan altsaa fortsættes uforandret — endog, hvor Kommanditisten bliver alene igjen og altsaa gaar over til ene ansvarlig Indehaver, medens Firmaet indeholder det udtrædende Medlems Navn med Tillæg af «& Co.». Dette er utvivlsomt den stærkeste Afvigelse fra Sandhedsprincipet, som den nye Lov tillader; den har her kun fastslaaet den ældre Sædvaneret. Saafremt det udtrædende Medlems Navn ikke fandtes i Firmaet, er intet videre at iagttage udenfor Anmeldelsen efter L. § 21. Fandtes det derimod, kræver Loven ligesom vor ældre Ret hans Tilladelse, eller, hvor han er død uden at have taget anden Bestemmelse,

Samtykke fra alle hans Arvinger. Da nu L. § 21 lader Anmeldelse af et Medlems Udtræden alene foretages af de gjenværende ansvarlige Indehavere, maa altsaa disse for Registerføreren fremlægge den Udtrædendes (eller Arvingers) Tilladelse til at bruge hans Navn. Saafremt de imidlertid ikke har faaet denne Tilladelse og alligevel uden Anmeldelse fortsætter Firmaet uforandret, maa den udtrædende (eller Arvinger) anvende L. § 6, og Indehaverne udsætter sig for Straf efter L.'s § 23. For at slippe Ansvar for de imidlertid stiftede nye Forpligtelser i Firmaets Navn har den Udtrædende neppe anden Udvej end gjennem de gamle Kundgjørelsesmidler (Cirkulærer og Avertissement) at varsle alle Forretningsvenner.

Et andet Spørgsmaal er her, om man trænger den udtrædendes Tilladelse til at fortsætte Forretningen. Dette ligger udenfor Loven. Har han selv stiftet Forretningen — hvilket vel altid vil være Tilfældet, naar hans Navn staar i Firmaet — er naturligvis saadan Tilladelse nødvendig; men denne maa formodes at ligge i Tilladelsen til at bruge hans Navn. Er han selv indtraadt i en ældre Forretning, og der altsaa ikke trænges hans Tilladelse til Firmaets fortsatte Brug, er det vel heller ikke rimeligt at kræve hans Samtykke til Forretningens Fortsættelse. Selv om han tidligere var Ene-Indehaver, maa hans Optagelse af Deltagere indeholde Tilsagn til dem om at kunne fortsætte efter hans Udtræden. Udtræder Forretningens eneste Indehaver — som altsaa ikke engang har en Kommanditist ved Siden af sig, men høist en stille Deltager (§ 34 b) — da er ikke § 12, men § 13 anvendelig, hvis Forretningen fortsættes af en ny Indehaver.

L. § 12 handler ikke om Ind- og Udtræden af Medlemmer i Selskaber med begrænset Ansvar. Sagen er, at de enkelte Medlemmers Navne her er uden Betydning for Firmaet.

f) Hvor en Forretning gaar over til ny Indehaver udenfor de før nævnte Tilfælde — d. v. s. ved al anden hel Overdragelse end mellem Ægtefæller, altsaa saavel ved Arvingers som ved Indehaverens egen Overdragelse — kan ikke Firmaet bruges uforandret; men der maa gjøres et Tillæg til det, som betegner Efterfølger-Forholdet, se L. § 13. Og selv dette er kun tilladt, hvor saavel den ældre som den nye Indehaver er fuldt ansvarlig eller ialfald har en saadan Deltager

(Kommanditselskab). Ellers kommer Reglerne i § 9 her til Anvendelse ligesaavel som ved en nystiftet Forretning, idet man ikke har fundet nogen praktisk Trang til at fravige dem ved en ældre Forretnings Overdragelse til eller fra et Selskab med begrænset Ansvar. Det maa dog mindes, at det tillades ved Overdragelse til et Aktieselskab at beholde et ældre Personfirma med Tillæg af «Aktieselskab». Derimod er L. § 13 anvendelig ved fuldstændig Overdragelse af en Forretning fra et ansvarligt Selskab til et andet, som bestaar af helt andre Medlemmer. Saafremt det nye Selskab alene er tilblevet gjennem Udtræden af ældre Medlemmer, gaar Tilfældet ind under L. § 12, selv om der herved efterhaanden fremkommer et Selskab med ganske andre Medlemmer end det oprindelige.

L. § 13 (jfr. § 10, 1) forudsætter, at den nye Indehaver maa have den forriges (eller Arvingers) Samtykke til at betegne Efterfølger-Forholdet, og dette maa gjelde, hvad enten det kun heder «P. Olsens Efterfølger» eller — med Tilføjelse af dennes eget Navn, — «O. Hansen, P. Olsens Efterfølger». Samtykket kan her, da det gjelder noget saa personligt, ingenlunde antages for at ligge stiltiende i Overdragelsen af selve Forretningen; jfr. derimod ved Varemærker L. 26 Maj 1884 § 8 og nedenfor S. 407 [1]).

Et andet Spørgsmaal er det, om Overdrageren selv kan begynde en ny Forretning under samme Navn. Dette strider ikke mod Loven, men er afhængigt af Vilkaarene for Overdragelsen. I Tvivlstilfælde kan det ikke antages, at han kan aabne samme Art af Forretning paa samme Sted, endsige under samme Firma.

XI. Firma er altsaa, omend af økonomisk Værdi, dog intet selvstændigt Formuesgode, da det ikke er Gjenstand for særskilt Retsstiftelse, ligesaalidt gjennem singulær som gjennem universel Sukcession, men kun sammen med «Forretningen». Firmaretten er imidlertid saa personlig, at der ikke kan være Tale om, selv paa denne middelbare Maade, at erhverve den

[1]) Jfr. Beichmann S. 48—9. Selvfølgelig kan Arvinger sætte «Efterfølger» til Arveladerens Firma under de Vilkaar, hvorunder de kunde beholdt dette uforandret efter § 11. Jfr. Heckscher, l. c. S. 14.

gjennem Retsforfølgning; dette forudsætter ogsaa L. § 11—13, som kun taler om frivillig Overgang. Ved denne er da, for anmeldte eller anmeldelsespligtige Firmaer, Registreringen en ny Form, hvis Iagttagelse kræves for enhver Art af Sukcession. Allerede heri skiller den sig fra Thinglysning af tinglige Rettigheders Overgang. Paa den anden Side har Loven ogsaa mere krævet den i offentlig Interesse end for de enkelte Tredjemænds Skyld, som gjennem frivillig Overdragelse[1]) kunde have erhvervet en lignende Ret til samme Firma (med Forretningen). Imidlertid er det dog klart, at den tidligere Overdragelse ikke er bindende for dem, hvis de er i god Tro, og den ikke heller er registreret før deres egen; jfr. her Læren om uthinglyste Skjøders Sammenstød ovenfor S. 189, jfr. 205 ff.

XII. Det vil sees af den foregaaende Fremstilling, at Registerførerens Undersøgelsespligt gaar videre ved Firmaet end ved Anmeldelsens øvrige Indhold, idet han her maa kræve Bevis for Sandheden og Retmæssigheden af de Forhold, hvoraf Firmaets Lovlighed er afhængig; jfr. ovenfor S. 335.

XIII. Efter L. § 22 skal da Firmaets Anmeldelse være ledsaget af egenhændig Firmategning, enten paa selve Anmeldelsen eller i Registret (eller et Tillæg til dette). Hensigten hermed er at skaffe et Kontrolmiddel for dem, som vil undersøge Ægtheden af en Navntegning. — Om selve Firmategningen paa Dokumenter kan mærkes L. § 15, som ogsaa angaar Enkeltmands Forretning, men kun er en «Ordens-Forskrift», idet «bør» her ligesom i § 14 ifølge Forarbeiderne kun betyder en Opfordring[2]). Firmategningen behandles ellers i Selskabslæren.

XIV. Allerede af det foregaaende fremgaar det, at enhver Forandring af Indehavere gjennem Ind- eller Udtræden, Overdragelse o. s. v. maa anmeldes til Registret. Det samme gjelder ifølge L. § 21 om Forandring af selve Firmaet. Men her udkræves ligesom ved Flytning til ny Kommune tillige fuldstændig Anmeldelse som ved nyt Firma; jfr. L. § 21, 3 og ovenfor S. 327—8. I det sidste Tilfælde maa det paany under-

---

[1]) d. v. s. Kjøb, Bytte eller Gave, idet der ikke her kan være Tale om Pantsættelse; jfr. HRD. Rt. 1861 S. 141—2.

[2]) Jfr. T. f. R. IV. 202, Beichmann S. 49.

søges af Registerføreren, om Firmaet stemmer med Lovens Forskrifter, f. Ex. § 10, 2. Særlig gjelder dette om Firmaer ældre end Loven, da disses Fritagelse for at indrettes efter denne kun gjelder den første Anmeldelse, som er omhandlet i L. § 37 No. 2.

Ophører Firmaet ganske, vil det jo sige, at selve Forretningen ophører, hvad der ogsaa maa anmeldes efter L. § 21, 2, 1ste P. L. § 21 indeholder ogsaa nærmere Forskrifter om, hvem Anmeldelsespligten i de enkelte Tilfælde paahviler [1]).

---

[1]) Se nærmere Beichmann S. 68 fl.

Tredje Afdeling.

Andre formueretslige Registre.

§ 46.

Indledning.

Af den i forrige Afdeling givne Fremstilling vil det sees, at Handelsregistret tillige har den Hensigt gjennem Anmeldelse o. s. v. at skaffe Fortrinsret og Beskyttelse for Firmaet og den deri liggende økonomiske Værdi, samt at tilvejebringe en Tredjemand betryggende Form for Overdragelse og anden Overgang af Firmaet med Forretningen (jfr. ovenfor S. 396). Imidlertid er dette kun en enkelt Side af Handelsregistrets Betydning. Der er derimod andre af de ovenfor S. 1 nævnte Registre, hvis eneste Hensigt det er ved Formuesgjenstande af noget beslægtet Art (Varemærker, Patenter) at skaffe den tilsvarende Beskyttelse og Fortrinsret samt, for de sidstes Vedkommende, en til Thinglysningen svarende Form for selve Rettighedens Overgang.

I denne Henseende er Varemærket ligestillet med Firmaet deri, at det kun gaar over til andre sammen med Forretningen. Derimod er Patentet en ganske selvstændig Formueret, hvorved Anmeldelse til vedkommende Register maa foretages for at gjøre Retsstiftelser deri virksomme, dog ikke blot som ved Thinglysning ligeoverfor Tredjemand, men ogsaa ligeoverfor det Offentlige[1]).

---

[1]) Jfr. nedenfor S. 423, hvor det skal blive nærmere vist, at dog ikke selve Registreringen, men Anmeldelsen her er afgjørende.

Begge disse Arter af Registre har det til fælles, at de er centrale — kun et for det hele Rige. Ligesom ved Handelsregistrene foregaar en embedsmæssig Granskning af den indgivne Anmeldelses eller Ansøgnings Lovlighed; ogsaa ellers gjenfindes her i Enkelthederne flere Ligheder. I denne Henseende maa det mærkes, at Handelsregistret i sin nuværende Form er den yngste af disse Institutioner, idet Varemærkeregistret er grundet i en Lov af 26 Maj 1884 og Patentregistret i en Lov af 15 Juni 1885.

Ogsaa det allerede ved en Lov af 20 Juni 1882 indførte Forlagsregister — som ligeledes er centralt — har til Hensigt at bidrage til Beskyttelse af beslægtede Formuesrettigheder. Men til Registreringen er ialfald for Tiden ingen Retsvirkning knyttet, og dette Register er hidtil forblevet upraktisk. Det vil dog, ligesom de to ovennævnte Arter af Registre, nedenfor blive behandlet i en særskilt § (49).

Det samme gjelder om de S. 1 nævnte Skibsregistre — der ligesom Patentregistrene skal have saavel offentligretslig som privatretslig Virkning — uagtet deres Indførelse endnu kun er foreskreven i sin Almindelighed, uden at den Lov, som kræves til Fastsættelsen af deres Indretning og Virkekreds, er udkommen.

Den S. 1 nævnte Registrering af Mærker paa Fjeldfinnernes tamme Rensdyr ifølge Lov 23 Juni 1888 § 6 har ogsaa til Hensigt at sikre Ejendomsretten. Den har imidlertid for liden almen Interesse til at blive behandlet i en særskilt §. De vigtigste herhen hørende Regler vil blive kortelig fremstillede sammen med Varemærkeregistret, idet de for en stor Del er en Efterligning af de derom gjeldende Forskrifter.

§ 47.

Om Varemærkeregistre m. v.

I. De her omhandlede Registre har til Hensigt at sikre Eneretten til Varemærker, d. v. s. saadanne Mærker, som i den almindelige Omsætning adskiller en Fabrikants, Handelsmands, Haandværkers eller anden Næringsdrivendes Varer fra andres.

Varemærker kjendtes allerede fra 13 Aarhundrede i Italien som en afhændelig og retsbeskyttet Formuesgjenstand.

De blev registrerede, først i Laugsmatriklerne sammen med Indehaverens Navn, senere i særskilte Protokoller[1]).

I Nutiden er Varemærkernes Beskyttelse trængt igjennem overalt, og i de allerfleste Lande har man i dette Øjemed indført særskilte Registre. Disses Betydning er imidlertid noget forskjellig. Efter det franske System, hvortil som sædvanligt flere andre, især romanske Lande har sluttet sig, er Eneretten til Varemærket allerede grundet i dets ældre Brug, idet Registreringen her hovedsagelig betegner den Maade, hvorpaa Paastanden om denne Ret bliver kundgjort. Efter det andet System, som især repræsenteres af den tyske Rigslov af 30 Novbr. 1874[2]), opstaar i Almindelighed Eneretten først gjennem Anmeldelse til Varemærkeregistret[3]).

I Norge forudsætter allerede Straffeloven af 1842 Kap. 21 § 12, at Varemærker har Retsbeskyttelse[4]). Men enhver nærmere Forskrift har manglet før den nu gjeldende Lov om Varemærker af 26 Maj 1884. Denne er ligesom flere andre af vore nyere handelsretslige Love (jfr. I. 364, III. 319) Frugten af et Samarbeide mellem de tre nordiske Riger, idet den er i alt væsentligt overensstemmende med den svenske Lov af 5 Juli 1884 og den danske Lov af 11 April 1890[5]).

---

[1]) Jfr. Goldschmidt Universalgesch. des Handelsrechts, S. 244; jfr. ovenfor S. 316.

[2]) Denne er dog nu afløst af Lov 12 Maj 1894. Om den forrige Lov som har været meget benyttet ved Udarbeidelsen af de nordiske Love, se Schwarzes Kommentar i Bezolds Gesetzgebung des deutschen Reichs III. 1. 165—256.

[3]) Jfr. nærmere de nedenfor nævnte Motiver S. 2 ff. samt af fremmede Skrifter især Kohler Das Recht des Markenschutzes (1884—5) og Maillard de Maruffy *Grand dictionnaire international de la proprieté industrielle* I. II. (Paris 1889 ff.)

[4]) En interessant Underrets-Dom om Varemærke (for Fyrstikker) under vor ældre Ret findes i Morgenbl. 1886 No. 640; se ogsaa HRD. i Rt. 1877 S. 133 (Fiskeangler).

[5]) Jfr. her Oth. Prop. 1884 No. 21 med Bilag, hvoriblandt de forskjellige betydeligere Forarbeider: «Udkast med Motiver til Lov om Beskyttelse af Varemærker, udarbeidet i Dept. for det Indre Høsten 1879» (ogsaa særskilt trykt), med de derom afgivne Erklæringer; Udkast til Lov om Beskyttelse for Varemærker, udarbeidet af de dansk-norsk-svenske Kommitterede (ogsaa paa svensk;

Ifølge den nævnte Lov er det en rent frivillig Sag for enhver, om han vil have et Varemærke[1]). Omvendt har enhver Næringsdrivende, saaledes ogsaa Landmænd, Ret til at faa Beskyttelse for sine Varemærker; dette er altsaa ikke noget Privilegium for Handelsmænd[2]).

Den nævnte Beskyttelse vindes uden Registrering, naar den Næringsdrivende som Varemærke alene benytter sit eller sin faste Ejendoms Navn[3]) eller sit Firma (jfr. L. §§ 1, 12, 13; Konv. om den industrielle Ejendomsret af 1883 Art. 8 og ovenfor S. 376). Anderledes staar Sagen ved de egentlige eller «særlige» Varemærker (L. § 1 i. f.), hvorved Loven forstaar det samme, som ellers almindelig kaldes «Figurmærker» (jfr. L. § 4 No. 1) i Modsætning til «Navnemærker». Herved maa dog atter erindres, at det første Udtryk foruden egentlige Figurer ogsaa omfatter Bogstaver, Ord og Tal, naar de blot er skikkede til i den almindelige Omsætning at adskille Varerne fra andres og ikke alene skal angive deres Art, Mængde, Pris, Godhed o. s. v.; se L. § 1, § 4 No. 1, § 7 jfr. 10, og Mot. S. 24—5. Eneretten vindes ved disse egentlige Varemærker først ved Registreringen, bortseet fra de Lempelser, som L. § 14 gjorde for de ved Lovens Ikrafttræden bestaaende retmæssige Mærker.

---

tillige særskilt), Stockholm 1882; (Motiver til det af de svensk-norsk-danske Kommitterede udarbeidede Forslag til Lov om Beskyttelse af Varemærker; ogsaa særskilt), Kjøbenhavn 1882. Se ogsaa Holms Nyt juridisk Arkiv 1886 Afd. II. No. 1, som meddeler Uddrag af Forarbeiderne for hver af den tilsvarende svenske Lovs §§. De Forandringer, som foretoges i Kommissionens Udkast, skete efter fælles Aftale mellem de tre Rigers Regjeringer.

[1]) Noget ganske andet er det, at Lovgivningen ellers kan have paalagt enkelte Klasser af Næringsdrivende at mærke eller stemple visse Varer, f. Ex. Guldsmedarbeide, kunstigt Smør.

[2]) Anderledes efter den tyske Lov af 1874, som kun tillader Handelsmænd med registreret Firma at faa registreret Varemærker.

[3]) Har to Næringsdrivende samme Navn eller Firma, er begge lige berettigede til at bruge det som Varemærke. Indregistrering deraf giver ikke større Ret, medmindre Navnet her er givet en saa ejendommelig Form, at det bliver et Figurmærke; jfr. Mot. S. 30, ovenfor S. 378 og nedenfor S. 403 Note 2.

Registreringen foregaar ved et Centralkontor for hele Riget ved en af Indredepartementet ansat Registrator[1]); jfr. L. §§ 2, 16 og Resol. 23 Decbr. 1884. For at opnaa Registrering kræves da ogsaa her en af den fastsatte Afgift (40 Kr.) ledsaget skriftlig[2]) Anmeldelse, hvis nærmere Indhold findes opgivet i L. § 3. Om Modtagelsen, med dens Dag og Klokkeslet, skal Registerføreren ifølge samme § snarest muligt give skriftlig Erklæring. Dette forklares derved, at den lovlige Anmeldelse, overensstemmende med de for den moderne Grundbog gjeldende Regler (jfr. ovenfor S. 162), giver Fortrinsret til Indførelse i Registret, idet det senere anmeldte Mærke ikke engang maa indføres, naar det er væsentlig ligt med et allerede lovlig anmeldt, men endnu ikke registreret; jfr. L. § 4 No. 5.

Registreringen sker ogsaa her først efter forudgaaende Prøvelse (jfr. ovenfor S. 330 ff.). Dennes Gjenstand er dels selve Anmeldelsens formelle Egenskaber, dels og især det opgivne Varemærkes Lovmæssighed. Hvis der mangler noget i sidstnævnte Henseende, har Lovens § 4 udtrykkelig forbudt Registrering. Om de formelle Manglers Virkning har Loven ikke udtalt sig. Men det er dog selvfølgeligt, at en Anmeldelse, som ikke er indrettet overensstemmende med L. § 3, maa ansees som ulovlig og derfor afvises[3]).

Ved Prøvelsen af Varemærkets Lovlighed maa Registrator undersøge, om det kommer i Strid med Andenmands Ret til Navn, Firma[4]) eller ældre lovlig anmeldt Varemærke (L. § 4

---

[1]) Forf. skylder den siden 1885 forrettende Registrator, kgl. Fuldm. Sophus Aars, forskjellige af de nedenfor meddelte Oplysninger.

[2]) Bekræftelse kræves ikke her som ved Firmaanmeldelse; jfr. Motiver S. 25—6. Se ogsaa ovenfor S. 324.

[3]) Noget andet er det, at, hvor Anmeldelsen indleveres personlig til Registrator, Manglerne ved dennes Foranledning rettes paa Stedet, jfr. ovenfor S. 344; se ogsaa nedenfor S. 415 .

[4]) Andenmands Samtykke til Brugen af hans Navn o. s. v. fjerner denne Mangel (jfr. «uden Hjemmel» i L. § 4 No. 2). Som retsstridig ansees heller ikke Brugen af Navne, som paa Grund af Varens Beskaffenhed maa siges at være blevne Almenejendom, f. Ex. «Bessemerstaal», «Liebigs Kjødextrakt»; jfr. Motiver S. 30. At Brugen af private Vaaben og Mærker (jfr. L. § 4 No. 3, som

No. 2 og 5, jfr. ovenfor S. 375) eller med offentlige[1]) Interesser (L. § 4 No. 3 og 4). Men han maa derhos skjønne, hvorvidt Mærket virkelig ogsaa er skikket for sin Hensigt, paa en iøjnefaldende Maade at adskille vedkommende Varer fra andres i den almindelige Omsætning. Særlig har derfor Loven forbudt ham at registrere Mærker, som udelukkende bestaar af Tal, Bogstaver eller Ord, naar disse ikke har en saa ejendommelig fremtrædende Form, at de dog kan ansees som et «Figurmærke». Foruden at dette fra Begrebet egentlige Varemærker og fra Registrering udelukker Ord, som blot betegner Varens Art, Mængde o. s. v., og den Næringsdrivendes Navn eller Firma, naar det ikke for Tilfældet har faaet en særegen Skikkelse[2]), gjelder det samme om de blotte Tal eller de enkelte Bogstaver, naar de ikke har den nysnævnte ejendommelige Form. Ved denne tænkes bl. a. paa Bogstaver, tilhørende fremmede eller forsvundne Alfabeter (f. Ex. kinesiske, Runer) eller sammenslyngede til et Monogram, og paa sædvanlige Tal, Ord o. s. v., som er forsynede med et Tegn, Ramme o. desl.[3]). Sammenhængende hermed er det, at L. § 7 ikke giver den sædvanlige Eneret til Mærker, som er blevne registrerede mod den i L. § 4 No. 1 givne Forskrift, eller som dog helt eller delvis bestaar af saadanne Tegn eller Mærker, som almindelig benyttes i visse Klasser af Forretninger, f. Ex. det i Jernindustrien sædvanlige Jernmærke[4]). I dette sidste Tilfælde giver L. § 10, 2det og 3dje P., enhver, som driver saadan Forretning, Adgang til at faa Registreringen ophævet ved Dom. Har Registreringen krænket Enkeltmands er-

---

kun nævner offentlige) kan gaa Andenmands Ret for nær, se Mot. S. 31. Billeder af nulevende Personer, som ikke hører til de historiske, bør vistnok rettest behandles som Navne, saaledes at Vedkommendes Tilladelse kræves.

[1]) Jfr. Mot. S. 30.

[2]) Kun paa Figurmærker, som indeholder Navn o. s. v., kan L. § 4 No. 2 have tænkt: jfr. Mot. S. 30 og ovenfor S. 401 Note 3.

[3]) Jfr. Motiver S. 28—30 og 33—4. Den Del af et saadant Mærke, som bestaar af almindelige Tal, Ord o. s. v., vedbliver dog at være *domaine public*; Mot. S. 35.

[4]) Jfr. Mot. S. 36; se ogsaa HRD. 9 Decbr. 1893; Rt. 1894 S. 737.

hvervede Ret, kan han ikke blot ved Dom over vedkommende Næringsdrivende faa Mærkets Brug forbudt, men ogsaa Registreringen ophævet; jfr. L. § 10, 3dje P. og § 11. Krænker Registreringen offentlige Interesser mod L. § 4 No. 3 og 4, ophæves den ved Paalæg af vedkommende Departement.

Negtes Registreringen — hvorom Anmelderen skal have skriftlig, begrundet Meddelelse — anviser Loven Anmelderen kun et Retsmiddel, nemlig Paaanke til Indredepartementet, hvilket afgjør Spørgsmaalet med endelig Virkning, forsaavidt det bifalder Negtelsen (L. § 5, jfr. Resol. 23 Decbr. 1884). Sagen kan altsaa ikke her som ved Handelsregistret af den misfornøjede Anmelder indbringes for Domstolene (jfr. ovenfor S. 337).

Derimod er Departementets Afgjørelse af, at Registreringen skal udføres, ikke til Hinder for, at Domstolene siden paakjender Spørgsmaalet efter Klage fra den herved fornærmede Tredjemand[1]); jfr. L. §§ 10, 12, 13.

---

[1]) L. § 5 havde i Kommissionens Udkast her saadan Form: «vedkommende Regjeringsdepartement, som endelig afgjør Spørgsmaalet, om Registreringen skal negtes», hvormed Meningen var at udtrykke den ovenfor forklarede Opfattelse (Mot. S. 32—3), og den senere foretagne Ændring («af hvilket det derefter afgjøres, om den begjærte Registrering skal negtes») har ikke havt til Hensigt at forandre dette, forsaavidt angaar Domstolenes Stilling. Derimod synes denne Udeladelse af Ordet «endelig» at være skeet «paa Grund af Regjeringsdepartementernes forfatningsmæssige Stilling til Kongen» (Oth. Prop. 1884 No. 21 S. 7). Forsaavidt herved menes, at Loven ikke kan hindre den videregaaende administrative Paaanke fra Departementet til Kongen, skal her kun mindes om, at L. 17 Maj 1890 § 3 udtrykkelig har sagt, det har sit Forblivende med Departementets Afgjørelse i Forhold til Anmelderen, jfr. ogsaa selve L. 26 Maj 1884 § 10, som vistnok ikke har ment, at Departementets Bud her skal kunne omgjøres af Kongen. Og den nuværende Lovtext synes dog saa bestemt at tale for den ovenfor antagne Fortolkning, at en administrativ Paaanke af Departementets Afgjørelse trods hin Ytring i et vigtigt Forarbeide bør ansees udelukket. Det maa ellers ogsaa mærkes, at Resol. 23 Decbr. 1884 har overdraget Indredepartementet forskjellig anden Myndighed med Hensyn til Lovens Iværksættelse. Den forfatningsmæssige Betænkelighed maa vel ialfald derved være bortfaldt. Den her antagne Mening er ogsaa fulgt i Praxis.

Om Registreringen skal snarest muligt ske en lignende Kundgjørelse som efter Indførelsen i Handelsregistret, nemlig i Kundgjørelsestidenden og i en særskilt «Norsk Registreringstidende for Varemærker» (jfr. L. § 6). Her bliver da ogsaa en Afbildning af Mærket trykt; jfr. L. § 3. Registret er en offentlig Protokol, hvoraf enhver mod en Sportel kan faa Udskrift (ligesom af Anmeldelsen), og hvori man kan foretage Eftersyn uden saadan Betaling; jfr. L. § 18 og ovenfor S. 330. Dets Indretning tilligemed den nærmere Instrux for Registrator sees af det ifølge L. § 16 og Resol. 23 Decbr. 1884 udfærdigede Reglement (se Lovtidenden s. D.).

Ogsaa udenlandske Næringsdrivende kan ifølge L. § 15 opnaa Lovens Beskyttelse for sine Varemærker[1]) gjennem Registrering hos os, og det, selv om de ikke fyldestgjør vor Lovs Forskrifter, naar de kun har opfyldt Vilkaarene i sin egen Lovgivning, som da ogsaa bliver afgjørende for Beskyttelsens Omfang; desuden maa de vedtage Kristiania Byret som Værnething i de herhen hørende Sager og opgive en her i Riget boende Fuldmægtig til at modtage Søgsmaal. Til denne Udlændingers Ligestilling kræves dog en kongelig Anordning, som kun maa udfærdiges under Forudsætning af Gjensidighed til Fordel for Nordmænd, og isaafald kan der ogsaa i Anordningen fastsættes visse i L. § 15 No. 4—7 nærmere forklarede Afvigelser fra de almindelige Regler for Registreringen. Den her omhandlede Beskyttelse er tilstaaet Varemærker fra Sverige ved Anordning 21 Februar 1885 og fra alle Stater tilhørende den internationale Union[2]) for Beskyttelse af den industrielle Ejendomsret, ifølge den ovenfor S. 376 omtalte, af

[1]) Om dens Beskyttelse for Udlændingers Navn og Firma, brugte som Varemærker, se ovenfor S. 376—8 og Mot. S. 17—18.

[2]) Unionen er nu tiltraadt af de fleste Stater i Europa og Amerika, deriblandt fra 1 Okt. 1894 af Danmark, efterat dette Rige ogsaa har faaet en ny Patentlov af 13 April 1894; jfr. «Overenskomster med fremmede Stater» for 1894 No. 7. Af Stater, som endnu ikke har tiltraadt Unionen, maa mærkes Tyskland, Rusland og Østerrige-Ungarn (jfr. S. 406 Note 2). — I L. § 15 No. 7 findes en særegen Regel om ældre Varemærker, sigtende til Danmark og Sverige, paa Grund af Lovgivningens store Overensstemmelse; jfr. Dekl. med Danmark 21 Sept. 1894 og Anordn. 3 Novbr. 1894.

Norge under 26 Juni 1885 tiltraadte, Konvention af 1883 Art, 6 ff.[1]), jfr. Slutningsprotokol Art. 4. Med enkelte Lande er herom sluttet særskilt Traktat[2]).

Omvendt har da norske Varemærker Adgang til at vinde lignende Beskyttelse ved Registrering i vedkommende fremmede Stater, naar de tilfredsstiller vor Lovs Fordringer[3]).

Ved Registreringen vindes da Beskyttelse for det lovlige Varemærke. Den giver en Eneret, som udelukker Andres Brug af samme, eller væsentlig lignende, Mærke for samme Slags Varer, jfr. L. § 4 No. 5, og det uanseet, om de allerede tidligere har øvet saadan Brug[4]). Denne Eneret forbyder jo senere Registrering af saadant Mærke for vedkommende Vareslags. Skulde den alligevel være skeet — f. Ex. fordi Registrator ikke har fundet Ligheden saa væsentlig — har dog det først registrerede Mærke første Prioritet. Det er da allerede heraf klart, at Registrator maa indføre lovlig anmeldte Mærker i den Orden, hvori Anmeldelserne er modtagne; jfr. Reglementets §§ 5 og 6. Skulde et tidligere lovlig anmeldt Mærke være blevet senere registreret, maa dog Prioriteten regnes fra Anmeldelsens Indløben, paa Grund af L. § 4 No. 5. Dette kan imidlertid kun gjelde i Forholdet mellem An-

---

[1]) Til de i Konventionen fastsatte Regler var der allerede taget Hensyn ved Affattelsen af vor Lovs § 15, saa at det ikke har været nødvendigt at forandre den efter Konventionens Tiltrædelse; jfr. Mot. S. 14 ff., 41 ff., Oth. Prop. 1884 No. 21 S. 2 ff. — Tiltrædelsesakten maa vistnok være ligesaa god Hjemmel for Afvigelser fra Loven som den af denne omtalte kongelige Anordning.

[2]) Dette gjelder om Tyskland (se Dekl. 25 Juni 1872) og Østerrige-Ungarn (Dekl. 20 Sept. 1889 i Lovtid 189 S. 1 . En lignende forberedes ligeoverfor Rusland. Den tyske Traktat er ældre end Loven og indeholder heller ingen Afvigelse fra denne.

[3]) Af L. § 15 No. 4 jfr. § 4, No. 1 følger, at, medens norske Varemærker, som kun bestaar af Tal og Bogstaver uden ejendommelig Form, ikke kan vinde Beskyttelse i noget af Unionens Lande, kan omvendt fremmed Varemærke af denne Art ved Registrering vinde Beskyttelse hos os, da det er anerkjendt i enkelte af disse Lande og skal hos os registreres *telle quelle*; jfr. Mot. S. 43.

[4]) En Undtagelse blev dog her gjort i Loven for de ved dens Ikrafttræden retmæssig brugte Mærker, forsaavidt angik de første 6 Maaneder; L. § 14 og Mot. S. 39.

melderne. Godtroende Tredjemand, som har kjøbt Varemærket med Forretningen i Tillid til Registreringen, maa derimod kunne kræve, at denne er afgjørende for ham[1]; saa megen offentlig Troværdighed maa dog Registret have. Skulde det Tilfælde indtræde, at to Anmeldere af samme Mærke kommer aldeles samtidig og ingen af dem vil gjøre nogen Ændring, maa begge opnaa Registrering og lige Prioritet eller Beskyttelse[2].

Det registrerede Varemærke kan have økonomisk Værdi og er derfor Gjenstand for Overdragelse, Arv m. v. Det er imidlertid ikke Mærket for sig alene, der nyder godt af Lovens Beskyttelse, men kun Mærket som betegnende en vis Næringsdrivendes Varer. Ligesom ved Firma anerkjender derfor Loven (§ 8) ingen anden Overdragelse end den, som sker tilligemed Forretningen (eller vedkommende Del af denne), og det samme maa vistnok, skjønt ikke udtalt, gjelde om Erhvervelse ved Arv og Ægteskab. Medens et Firma ikke uden udtrykkelig Overenskomst følger Forretningen, ansees Overdragelse af denne for ogsaa at gjelde Retten til Varemærket, medmindre denne er udtrykkelig forbeholdt Overdrageren, enten alene — forsaavidt som han vil benytte den i lignende Forretning, som han fremdeles driver — eller tilligemed Erhververen, naar de begge vil benytte samme Mærke til forskjelligt Vareslags. Ved Arv maa Retten til Varemærket tilfalde den Arving, som overtager Forretningen[3].

Loven kræver ikke i Almindelighed, saaledes som ved Firma, Registrering af Varemærkets nye Indehaver, da den

---

1) I Kommissions-Udkastets § 9 stod: «Beskyttelsen for et registreret Varemærke regnes fra den Tid, da Anmeldelsen modtages»; jfr. Mot. S. 37. Dette udgik imidlertid af Loven, fordi det kun gjelder om Prioriteten til Mærket mellem konkurrerende Anmeldere, jfr. Oth. Prop. 1884 No. 21 S. 7. Samme Udeladelse er foretagen i den danske og den svenske Lov.

2) Jfr. Motiver S. 32.

3) Kommissionens Udkast er her ændret paa samme Maade i alle de nordiske Loves § 8; jfr. Oth. Prop. 1884 No. 21 S. 7, N. J. A. l. c. S. 31; se ogsaa Motiver S. 23. — Hvis man antog, at «Forretningen» var Gjenstand for Erhvervelse ved Retsforfølgning, maatte den ogsaa kunne omfatte Varemærket; men Forretningen kan ikke opfattes som Formuesgjenstand i den her nødvendige Betydning.

ikke antages at have offentlig Interesse[1]). Paa den anden Side kan dog ikke saadan Registrering negtes ham, da Loven ikke som ved Handelsregistret forbyder at modtage andre Anmeldelser end de af den udtrykkelig tilladte, og for det i L. § 9 omhandlede Tilfælde (jfr. S. 408 No. 3) opfordrer Loven endog paa en vis Maade dertil; den begjæres ogsaa i Virkeligheden oftere. Men Overdragelsens Registrering kan ikke give nogen Fortrinsret imod godtroende Tredjemand, idet Loven mangler enhver Regel svarende til L. 17 Maj 1890 § 7.

Registreringens Retsvirkning eller Lovens Beskyttelse af Varemærket ophører:

1) Ved Registreringens Ophævelse (jfr. L. §§ 10 og 11, og oventor S. 404).

2) Ved Udslettelse ifølge Rettighedshaverens Begjæring; jfr. L. § 11.

3) Ved Præskription, idet al Beskyttelse ophører 10 Aar fra Registreringsdagen (Fornyelsen), saafremt ikke Fornyelse anmeldes forinden; se L. § 9[2]). Om denne Anmeldelse gjelder — bortseet fra Sportlens Nedsættelse og Kundgjørelsen[3]) — lignende Forskrifter som for den oprindelige i L. § 3 jfr. § 5. Men desuden maa Anmelderen, om han ikke tidligere er registreret som Indehaver (jfr. ovenfor), godtgjøre[4]) sin Ret til Mærket, hvilket han efter § 8 ikke kan uden tillige at godtgjøre sin Ret til Forretningen. Præskriptionen rammer ogsaa udenlandske i Norge registrerede Mærker.

---

[1]) Jfr. Mot. S. 36.

[2]) Noget Varsel kræver Loven ikke; jfr. Mot. S. 37—8. Det er en frivillig Mindelse fra Registrators Side, som netop er skeet i mange offentlige Blade i denne Tid, da de 10 Aar for den store Mængde strax efter Lovens Ikrafttræden registrerede Mærker snart er udløbne. Jfr. om den tilsvarende Præskription ved Thinglysning af visse Retsstiftelser ovenfor S. 271.

[3]) Nogen saadan er ligesaalidt paabudt her som ved Overdragelsen. Der findes dog i Registreringstidenden en liden Afdeling B for Fornyelser og Udslettelser, hvori disse kortelig meddeles.

[4]) Dette Ord er sat ind i Loven istedetfor Udkastets «bevisliggjøre» for at antyde, at der ikke trænges saa stærkt Bevis som i Rettergang; Oth. Prop. 1884 No. 21 S. 7.

4) Ved Forretningens Ophør. Dette er vistnok ikke ligefrem sagt i Loven, men flyder af den i L. § 8 opstillede Grundsætning, hvorefter Varemærket kun er beskyttet, naar det indehaves af den samme som Forretningen. Anmeldelse af lignende Mærke fra en anden kan derfor ikke her negtes, naar han godtgjør, at den Forretning, hvortil det har været knyttet, er ganske ophørt[1]).

Udslettelse af Registreringen skal foregaa i de ovenfor nævnte Tilfælde af Beskyttelsens Ophør. Herom sker ogsaa Kundgjørelse; jfr. L. § 11 og ovenfor S. 408 Note 3.

II. De her omhandlede Mærker skal kun adskille Varerne paa Grund af deres Oprindelse fra andre af samme Art. De har derfor ingensomhelst Betydning for Overdragelsen af Ejendomsret til Varerne. Mærket vedbliver meget mere staaende uforandret, medens de gaar fra Haand til Haand. Af ganske anden Art er det Slags Mærker, som bruges ved visse Arter af Løsøre netop for at betegne dets Ejer til enhver Tid; jfr. I. 123 ff.

Af disse har Tømmermærker[2]) gjerne været søgt bekjendtgjorte, saasom gjennem Opslag eller, især tidligere, endog ved Thinglysning. For Fjeldfinnernes Renmærker er der nu ved L. 23 Juni 1888 § 6 ff. foreskrevet Registrering, hvilket hænger sammen med det Ejeren i forskjellige Tilfælde paahvilende Ansvar (se L. §§ 4, 5, 23, jfr. L. 7 Septbr. 1854 og 9 Septbr. 1857) og med de nye Regler om Behandling af omstreifende Ren som Hittegods (jfr. L. 1888 § 1 ff.).

---

[1]) I Motiverne S. 23 udtales udtrykkelig, at Beskyttelsen maa ophøre med Forretningen, uden at Regelen dog havde fundet noget skarpere Udtryk i Udkastet end i Loven. Man kan ikke imod den oven foretagne Fortolkning indvende, at L. § 8 tillader at overdrage Forretningen uden Mærket, idet Overdrageren kan forbeholde sig Retten til dette. Herved sigtes nemlig, som ovenfor S. 407 antydet, til det Tilfælde, at han selv fremdeles vil drive en lignende Forretning; se den svenske Justitsministers Begrundelse af den tilsvarende svenske Lovtext i N. J. A. l. c.

[2]) De i L. 26 Maj 1884 § 14 nævnte Trælastmærker er formentlig almindelige Varemærker; jfr. Mot. S. 25.

Mærkning af tam Ren har længe været sædvanlig; men der havde ikke udviklet sig sikre Retssætninger derom[1]).

Efter L. 23 Juni 1888 er derimod Mærkning af Fjeldfinnernes tamme Ren i Finmarkens Amt (jfr. L. 3 Juni 1883 § 29) ikke længere en frivillig Sag. Fra de er aarsgamle, maa de øremærkes; ellers ansees de som besiddelsesløse ligesaavel som, hvor Mærkets Ejer ikke kjendes (L. §§ 6 og 7 og Regler af 14 Decbr. 1888 §§ 1—6). Ogsaa Registreringen af Mærket er derfor lovbefalet. De nærmere Forskrifter herom er for en stor Del en Efterligning af de for Registrering af Varemærker gjeldende (se L. §§ 8—10), dog saaledes, at Registret er lokalt, at Registerførerens (Lensmandens) Negtelse indankes for Amtmanden, og at Kundgjørelsen alene foregaar ved Thinglysning og Læsning paa Kirkebakken; se de ifølge L. § 15 udfærdigede Regler for Registreringen m. v. af 14 Decbr. 1888 § 10. Ogsaa her foregaar en Prøvelse fra Registerførerens Side, navnlig for at paase, at det anmeldte Mærke ikke har en væsentlig Lighed med et allerede registreret eller anvendt Mærke (se L. § 9 jfr. § 14; de nævnte Regler § 9).

Registreringen giver Eneret til Mærket[2]), saaledes at dets Brug af andre kan forbydes ved Dom, efter Omstændighederne tillige straffes (§ 13, jfr. § 14 om Mærker ældre end Loven). Beskyttelsen bortfalder 2 Aar efter Anmelderens Død; se L. § 11 jfr. § 12 om Udslettelse og Bekjendtgjørelse heraf.

Ved Ejerskifte, saavel gjennem Arv og Giftermaal som gjennem Overdragelse, er det almindeligt at sætte den nye Ejers Mærke paa Renen istedetfor den gamles. Saadan Ommærkning skal nu efter L. § 16 under Bødestraf foregaa i Nærvær af 2 Vidner. Derimod er det ikke foreskrevet, at

---

[1]) Se Oth. Prop. 1887 No. 27 Bilag (Kommissions-Indstillingen) S. 24.

[2]) Det fremgaar af Loven, sammenholdt med dens Forarbeider, at den enkelte Renejer kan have flere Mærker, og at Børn, som opholder sig i Forældrenes «By», kan have sit særskilte Mærke.

Ommærkning altid **skal** foregaa ved Ejerskifte[1]). Imidlertid vil Loven vistnok bidrage til at udvikle den Retssætning, at Ejendomsretten ansees overgaaet ved Ommærkningen og først ved denne; jfr. ogsaa L. § 18 ff. Om Registrering af de enkelte Dyrs Ommærkning kan der naturligvis ikke være Tale.

§ 48.

Patentregistre[2]).

I. Patenter paa industrielle Opfindelser stammer fra England, hvor de allerede var kjendte i et Par Aarhundreder, da de under den store Revolution gjennem Frankrige indførtes paa Fastlandet[3]).

Hos os tillod først Haandværksloven 15 Juli 1839 § 82 Kongen — altsaa gjennem et Slags Bevilling — at meddele Patenter paa indtil 10 Aar[4]) under visse Vilkaar, som er noget nærmere fastsatte i Resol. 30 Novbr. 1841, 7 Januar 1856 og 25 Oktbr. 1873[5]). Trangen til et ordnet Patent-

---

[1]) Det kan heller ikke siges, at saadant er en nødvendig Forudsætning for Lovbudet. Dette forklares nærmest ved Lovens Omsorg for at hindre den ganske hyppige Bemægtigelse af fremmed Ren gjennem Ommærkning, og for at sikre, at denne først foregaar efter en lovlig Erhvervelse. Den ovenfor nævnte Udeladelse af Forbudet mod at have mere end et Renmærke forklares ogsaa derved, at Ommærkning kan være umulig.

[2]) Forskjellige nedenfor meddelte Oplysninger skylder Forf. Patentkontorets Sekretær, Hr. Ths. **Brønlund**.

[3]) Jfr. Oversigten over de vigtigste udenlandske Patentlove i den nedenfor S. 412 Note 2 anførte Indstilling af 1883 S. 63 ff.

[4]) Det kan ikke sees, at noget Patent tidligere har været meddelt i Kraft af Kongens Bevillingsmyndighed.

[5]) H.R.D. angaaende Domstolenes Adgang til at omstøde Patenter under vor ældre Lovgivning findes i Rt. 1865 S. 59 (jfr. U. f. L. IV. 229), 1880 S. 161. — Ialt udfærdigedes fra 1839—1886 2183 Patenter. En Fortegnelse over dem kan snart ventes udgiven i Trykken. For den senere Tid (1877—85) tryktes en aarlig Fortegnelse i Lovtidenden.

væsen[1]) blev imidlertid først tilfredsstillet ved den nugjeldende Lov af 16 Juni 1885[2]), som udfyldes ved Reglementet for Patentkommissionen; se det tidligere i Res. 15 Decbr. 1885 og det nugjeldende i Res. 20 Januar 1894; jfr. L. § 35.

II. Patenter faaes ifølge vor Lovs § 1 (jfr. § 5), med enkelte i Ṣen nævnte Undtagelser, paa nye (jfr. L. § 2) Opfindelser, som kan tilgodegjøres i Industrien. Over norske Patenter føres et Centralregister i Kristiania for det hele Rige (L. § 24). Men til at opnaa Lovens Beskyttelse for Patenter er det ikke tilstrækkeligt at anmelde Opfindelsen til dette Register saaledes som ved Firma og Varemærke. Patentet maa nemlig forinden særskilt meddeles af en sagkyndig Kommission (Patentkommissionen i Christiania) efter en forudgaaende Granskning, som er langt videregaaende end i de nysnævnte Tilfælde, og som opsluger den, der her foretages af Registerføreren.

Patentet maa først ansøges hos Patentkommissionen, som bestaar af en juridisk Formand og forøvrigt af mindst 5 teknisk kyndige Medlemmer (L. §§ 10 og 11). Til Ansøg-

---

[1]) Om tidligere Forsøg paa Patentlov se Storth. Forh. 1842 VIII S. 381 ff., Dept.tid. 1844 S. 497 ff. og 1876 S. 650 ff.

[2]) Se Indstilling fra den ved de kgl. Resol. 26 Aug. og 18 Decbr. 1876 nedsatte Kommission angaaende Patentvæsenet, Kristiania 1883 (ogsaa i Oth. Prop. 1885 No. 7, jfr. Indst. 1885 O. No. IV). Denne Lov er ikke fremkommet ved Samarbeide med de to andre nordiske Riger. — I Sverige fik man en ny Patentlov kort før ved kgl. Anordn. 16 Maj 1884, se Holms N. J. A. 1885, Afd. II No. 3, hvor den findes udgiven med Indledning og Uddrag af Forarbeider, ved Hugo Hamilton. Den norske og den svenske Lov ligner hinanden adskillig, hvilket let forklares af fælles Kilder, tildels ogsaa af, at det svenske Udkast har været noget benyttet ved Udarbeidelsen af det norske. — I Danmark fik man først en Patentlov under 13 April 1894. Jfr. hermed Forh. ved 4de nordiske Juristmøde (1881) S. 172 ff. og Bilag No. VII. — Den vigtigste fremmede Kilde for vor Lov er den tyske Rigslov af 25 Maj 1877 (nu ellers afløst af L. 7 April 1891), hvis Ordlyd ogsaa tildels er fulgt. Af Interesse for os er derfor Kommentarer over den tyske Lov, hvoraf kan mærkes Rosenthals i Bezolds Samling «Die Gesetzgebung des deutschen Reiches mit Erläuterungen» III 3. Af systematiske fremmede Skrifter kan især mærkes: Kohler Deutsches Patentrecht (1878); jfr. ogsaa S. 400 Note 3.

ningens Indhold er der stillet en Række Fordringer (L. § 12—14), hvoriblandt maa fremhæves en nøjagtig Forklaring af Opfindelsen og Bevis for dennes retmæssige Overdragelse, saafremt den ikke er gjort af Vedkommende selv. Har Ansøgningen formelle Mangler, som ikke afhjælpes efter en af Kommissionen sat Frist, henlægges den (L. § 15). Lider den af aabenbare materielle Mangler — idet den anmeldte Opfindelse enten ikke er ny eller forøvrigt er af saadan Art, at der ikke efter Loven er Adgang til at meddele Patent derpaa (jfr. især L. §§ 1—4) — kan den strax afslaaes (L. § 16, jfr § 18).

I andre Tilfælde foregaar der efter denne foreløbige Undersøgelse et Slags administrativ Proces, som minder om den ved Mortifikation o. desl. stedfindende Rettergang. Kommissionen offentliggjør Ansøgningens Hovedindhold i det paa dens Foranstaltning udgivne «Norsk Patentblad» [1]) samt i «Teknisk Ugeblad» (Regl. 20 Januar 1894 § 12) og udlægger den med Bilag til almindeligt Eftersyn i Patentkontoret (L. § 17 jfr. § 18). I Løbet af 8 Uger efter Bekjendtgjørelsen staar det da enhver frit hos Kommissionen at nedlægge skriftlig begrundet Indsigelse mod, at Patentet meddeles (L. § 19). Inden andre 8 Uger træffer Kommissionen sin Afgjørelse, efter at have — om saadant ansees fornødent — indhentet Erklæringer fra de Interesserede eller fra Sagkyndige (L. § 20). Patentkommissionens Afgjørelse — saavel den efter L. § 16 som den sidstnævnte — kan af den misfornøjede Anmelder inden 6 Uger kræves undergivet fornyet Behandling. Leder denne fremdeles ikke til et tilfredsstillende Udfald, kan han inden 4 Uger kræve Afgjørelsen prøvet af en for Tilfældet nedsat Over-Patentkommission (L. § 21). Endelig Negtelse af Patent skal kundgjøres paa ovennævnte Maade (L. § 22 s. P.)

Naar endelig Beslutning om Meddelelse af Patent er falden, skal Kommissionen udfærdige Patentbrev, som bliver

---

[1]) Tidligere skete Bekjendtgjørelsen i «Norsk Kundgjørelsestidende» samt i «Teknisk Ugeblad» (Regl. 1885 § 11). «Norsk Patentblad», som tidligere var et Tillæg til dette, udgives fra 1 Januar 1893 paa offentlig Bekostning som en særskilt Tidende.

snarest muligt, sammen med en Forklaring af Opfindelsen[1]), at kundgjøre i «Norsk Patentblad» (L. § 22, Regl. 20 Januar 1894 § 12), ligesom det skal indføres i det ved Patentkontoret af Kommissionens Sekretær[2]) førte Register (L. § 24, jfr. § 35, Regl. 15 Decbr. 1885 § 13 og Regl. 20 Januar 1894 § 14). Dette er med Bilag tilgjængeligt for enhver (L. § 24, s. P.) Om Gebyret for Ansøgningens Behandling og den aarlige Afgift se L. § 6 og Regl. 20 Januar 1894 § 11.

III. Den saaledes erhvervede Patentrets Indhold er ifølge L. § 7 forskjellig efter Opfindelsens Natur. Gjelder Patentet en almindelig Brugsgjenstand, da maa ingen uden Patenthaverens Samtykke, undtagen til eget Brug, forfærdige eller fra Udlandet indføre den, heller ikke falholde eller forhandle samme. Gjelder det en Fremgangsmaade eller et Arbeidsredskab, er det desuden forbudt andre at anvende Gjenstanden i egen Bedrift[3]). Kongen kan dog ifølge L. § 9 bestemme, at Opfindelsen kan benyttes af det Offentlige og under særegne Omstændigheder af Private, dog mod Erstatning til Patenthaveren efter Skjøn. Eneretten strækker sig ogsaa til at faa Patent paa Forbedringer og Tillæg i Løbet af de første to Aar (L. § 4 jfr. § 5, 2). Indgreb i Patentretten medfører Erstatningspligt og, under Forudsætning af ond Tro, Straf tilligemed Konfiskation, under civil Sag (L. §§ 29—31); disse Virkninger er dog Gjenstand for en kortvarig Præskription (L. § 32).

Patentets Beskyttelse varer kun i 15 Aar (L. § 5, 1). Forinden bortfalder den dog 1) ved Forsømmelse af Afgiftens

---

[1]) Jfr. Komm. Indst. S. 52—3. Efter Regl 15 Decbr. 1885 § 11 skulde Kundgjørelsen ske i «Norsk Kundgjørelsestidende» og «Teknisk Ugeblad». I dette sidste indrykkes fremdeles en kortere Bekjendtgjørelse om Patentet. Foruden Aarsregistrene til «Norsk Patentblad» har man et særskilt udgivet «Register over norske Patenter 1886—90» (med Beskrivelser).

[2]) At denne er Registerfører, er intetsteds udtrykkelig sagt, men maa ansees som en Selvfølge, efterat Res. 15 Decbr. 1885 § 6 har foreskrevet Ansættelse af en Sekretær, hvis væsentlige Hverv det jo maa være at udføre de daglige Forretninger ved det af Loven omtalte Patentkontor, hvor Registret skal føres.

[3]) Jfr. her Komm. Indst. S. 47—9.

Betaling (L. § 25 No. 1, Regl. 1894 § 11); 2) ved Forsømmelse af Reglerne om Fuldmægtig for udenlandske Patenthavere (L. § 25 No. 2 jfr. §§ 13, 22—25); 3) naar det ved Dom kjendes ugyldigt som meddelt mod Forskrifterne i L. §§ 1—4 (L. § 26); 4) naar det ved Dom ophæves, fordi det ikke inden 3 Aar er udøvet her i Riget, eller naar senere saadan Udøvelse er afbrudt i et Aar (jfr. nærmere L. § 27). Den i No. 3 og 4 omhandlede Dom kan søges opnaaet af enhver, som dertil stevner Patenthaveren for Christiania Byret (L. § 28).

IV. Hvad nu angaar Registreringens Betydning for Patentretten[1], da er denne ingenlunde ganske klar. Man maa her sondre efter de forskjellige Arter af Lovens Retsbeskyttelse for Patent:

1) Loven anerkjender allerede Opfinderens Ret til at faa Patent, naturligvis under Forudsætning af, at Lovens Fremgangsmaade og øvrige Vilkaar iagttages, se § 3. Kræver flere Patent paa samme Opfindelse, tilkommer denne Ret efter den nævnte § første Opfinder. Er der Tvist mellem dem om dette Fortrin, er det ikke efter vor Lov Ansøgningens Indleverelse[2], end mindre dens Registrering, som gjør Udslaget. Kun i Tilfælde af, at det ikke kan bringes paa det rene, hvem der blandt flere Patentsøgere er første Opfinder, skal den erholde Patent, som først har indleveret lovlig[3]) Ansøgning. Der staar altsaa Bevis aabent for, at den sidste Ansøger dog er første Opfinder — en Regel, som ikke har vist sig praktisk heldig. Heller ikke i Tilfælde af, at Ansøgningens Indleverelse bliver det for Prioriteten afgjørende Tidspunkt, er

---

[1]) Det er alene dette Spørgsmaal, hvorpaa der i denne Fremstilling kan gaaes nærmere ind. Patentretten forøvrigt kan ikke her behandles i større Udstrækning end nødvendigt for at forstaa det nævnte Spørgsmaal.

[2]) Saaledes derimod den tyske Lov af 1877 § 3, den svenske § 9 og den danske § 3.

[3]) Dette er ikke her udtrykkelig tilføjet; men mangelagtig Ansøgning er i Almindelighed at regne lige med ingen. Maa Ansøgningen rettes som mangelagtig, regnes altsaa Virkningerne først fra den nye eller berigtigede Anmeldelses Indlevering. Jfr. Indst 1883 S. 50 og ovenfor S. 402 Note 3.

der nogensomhelst Antydning til, at dette skal forstaaes om dens Registrering. Hverken Lov eller Reglement nævner noget om denne, og det vilde derfor være en ganske selvgjort Regel, om man krævede den som Vilkaar for Indleveringens Virkninger. Det maa ogsaa mærkes, at der i Registret først aabnes Folium for Patentet efter dets Meddelelse, og at Ansøgningens Indleveringstid først da bliver registreret, nemlig gjennem dens Journalnummer og den Dag, fra hvilken Patentet løber (jfr. L. § 5, Regl. 1894 § 14 No. 4 og 6).

Beviset for dette Tidspunkt maa da søges i Kontorets Journal, hvor Ansøgningerne selvfølgelig indføres i den Orden, hvori de indkommer, med Angivelse af Dagen[1]).

Opfinderens Ret til at erholde Patent er ialfald Gjenstand for frivillig Overdragelse[2]); jfr. L. § 14. Loven indeholder imidlertid heller ikke nogensomhelst Antydning om, at dertil udfordres Registrering, eller at denne her har nogensomhelst Betydning for Afgjørelsen af Prioriteten.

2) I Henseende til selve Patentrettens Beskyttelse ligeoverfor andre end konkurrerende Opfindere maa der sondres mellem den foreløbige og den endelige Beskyttelse.

a) En foreløbig Beskyttelse vindes allerede ved Ansøgningens Indlevering, ja, i visse Tilfælde, ifølge L. § 8, 2 jfr. § 2, 2 endog ved Opfindelsens Offentliggjøren, naar der samtidig sker en foreløbig Anmeldelse[3]). Den nævnte Hovedregel fremgaar af L. § 15 jfr. § 22, som regner de 15 Aar, Patentretten varer, helt fra Ansøgningens Indleverelse, og af

---

[1]) Man savner i Reglementet enhver Forskrift om denne vigtige Journals Førelse udenfor den i § 14 No. 6 indeholdte Forudsætning om et Journalnummer. Jfr. hermed L. 26 Maj 1884 § 3 og Regl. 23 Decbr. 1884 § 5.

[2]) Jfr. Indst. 1883 S. 42, hvor Opfinderretten fra Ansøgningens Indlevering opfattes som en almindelig Formuesgjenstand, der kan gaa over til andre ogsaa gjennem tvungen Retsstiftelse, hvorimod det sidste ansees tvivlsomt før Indleveringen. Se derimod den danske Lovs § 3, som forbyder Kreditorer at søge Fyldestgjørelse i Retten til at faa Patent.

[3]) Denne minder om Prænotationen i de moderne Grundbogslove; jfr. ovenfor S. 95, 162—3.

§ 7, sammenholdt med § 8, 1. Forklaringen hertil ligger deri, at Loven af Ansøgningen kræver fuldstændig Oplysning om Opfindelsen, og at derfor denne siden let vil blive kjendt og misbrugt; det vilde derfor være uretfærdigt at beskytte Ansøgeren først fra Patentets Meddelelse ligeoverfor dem, som imidlertid har udnyttet hans Opfindelse. Paa den anden Side synes dog ogsaa Regelen at trænge den Indskrænkning, at Beskyttelsen ligeoverfor godtroende Tredjemand først indtræder fra den Tid, da der har været almindelig Adgang til at lære Opfindelsen at kjende, og dette kan kun siges at være Tilfældet fra Ansøgningens Bekjendtgjørelse. Nu foreskriver Loven vistnok en saadan i § 17; men denne synes ikke at have anden Hensigt end at opfordre andre til at fremkomme med sine mulige Indsigelser[1]). Og det synes derfor vanskeligt at negte, at efter vor Lov virker Patentretten allerede fra Ansøgningens Indlevering, uafhængig af dens Bekjendtgjørelse og den dermed samtidige Udlæggelse af samtlige Dokumenter til almindeligt Eftersyn. Der bør imidlertid her til bedre Forstaaelse sondres mellem de forskjellige Virkninger, hvorom der kan være Tale.

aa) Retten til (f. Ex. gjennem Forbudsforretning) at stanse enhver ulovlig Brug af Opfindelsen maa være erhvervet ved selve Ansøgningens Indlevering. Der spørges nemlig ikke her efter Vedkommendes onde eller gode Tro, kun, om han før Indleveringen (eller undtagelsesvis den forudgaaende Offentliggjørelse) har udøvet Opfindelsen her i Riget eller truffet de dertil fornødne Foranstaltninger. Alene i det sidste Tilfælde kan han vedblive sin Bedrift, selv om der i denne allerede er nedlagt en stor Kapital, se L. § 8, 1 og 2, jfr. § 7[2]).

bb) Retten til at faa Indgrebet straffet, og i Tilfælde de ulovlig forfærdigede eller falholdte Varer konfiskerede, er

[1]) Dette er udtrykkelig sagt i Indst. S. 51. Efter den tyske L. 1877 § 22 indtræder derimod denne foreløbige Beskyttelse ligeoverfor godtroende Tredjemand først fra Ansøgningens Offentliggjørelse; jfr. Komm. S. 145—6, 295. Saaledes omtrent ogsaa den danske Lovs § 6.

[2]) Jfr. hermed Indst. 1883 S. 49—50, 54.

ifølge L. § 29, 2 afhængig af, at «den Skyldige vidende begaar Retskrænkelsen». Vedkommende maa altsaa her, da han tog Opfindelsen i Brug, have havt en virkelig Kundskab om, at hans Handling krænkede en allerede erhvervet Ret til Patent, eller han maa ialfald have fortsat sin Virksomhed efterat have faaet saadan Kundskab (jfr. den danske Lovs § 6). Han maa derfor, saafremt hin Virkning af Indgrebet skal indtræde, paa dette Tidspunkt have vidst, at der paa Opfindelsen var søgt Patent, som maattes skjønnes at kunne ventes meddelt. Nogen Formodning om en saadan Kundskab kan ikke, uden Lovens udtrykkelige Bud [1]), opstilles fra Bekjendtgjørelsen.

cc) Retten til Skadeserstatning synes derimod efter L. § 29, første sammenholdt med §ens andet Punktum, ligeledes at være ganske uafhængig af den Krænkendes onde eller gode Tro [2]). Dette er dog saa lidet stemmende med de almindelige Grundsætninger for Erstatningsansvar, at man vistnok maa være berettiget til at frifinde den, som godtgjør, at han ikke havde havt nogen Adgang til at blive kjendt med Opfindelsen eller Ansøgningen og at altsaa ikke engang nogensomhelst Uagtsomhed kan lægges ham til Last.

Et saadant Tilfælde vil let kunne indtræde, da der kan forløbe indtil 4 Uger, inden Ansøgningen bekjendtgjøres eller udlægges, og der ofte hengaar ialfald et Par Uger paa Grund af den foreløbige Prøvelse.

Der kan forøvrigt rejses stærke Tvivl, om nogen af de her under litr. bb og cc omhandlede Virkninger allerede tilhører den med Ansøgningens Indlevering indtrædende foreløbige Retsbeskyttelse. L. § 29 taler nemlig kun om Indgreb i de Rettigheder, som tilkommer nogen «ifølge Patent» [3]). Dette kan dog neppe være afgjørende. Ogsaa L. §§ 7 og 8 taler nemlig

---

1) Et saadant har man i den danske Lovs § 6.

2) Jfr. Indst. 1883 S. 54, hvoraf det sees, at Kommissionen har ment Erstatningspligt ogsaa, hvor «Nogen i god Tro foretager en Handling, hvorved Patenthaverens Ret krænkes». Den tyske Lov 1877 § 34 opstiller ond Tro ogsaa som Vilkaar for Erstatningspligten, jfr. Kommentar S. 398 ff.

3) Jfr. Indst. S. 54, hvor der ogsaa kun tales om «Patenthaverens» Ret.

kun om Patentets «Virkning», medens det ovenfor er vist, at denne ialfald indtræder allerede med Ansøgningen. Forholdet synes derfor at maatte opfattes saaledes. Den her omhandlede foreløbige Retsbeskyttelse er helt afhængig af, at Patent senere opnaaes. Dets Meddelelse faar isaafald tilbagevirkende Kraft lige fra Ansøgningens Indlevering saavel mod som for Patenthaveren; jfr. L. § 5. Men omvendt bortfalder enhver foreløbig Beskyttelse ved Ansøgningens endelige Afslag. Inden Afgjørelsen kan det altsaa ikke nytte Ansøgeren at foretage andet retsligt Skridt mod Indgreb end Forbudsforretning. Dennes Stadfæstelse saavelsom Dom paa Erstatning eller Straf kan ikke med Nytte æskes før Patentets Meddelelse; Sagen kan ialfald af Indstevnte kræves udsat. Derfor har L. § 29 udtrykt sig, som om de her nævnte Virkninger først indtræder med selve Patentet[1]).

b) Den endelige Retsbeskyttelse indtræder da først, naar Patentet er meddelt. Men her spørges nu videre, om denne endelige Retsbeskyttelse nøjagtig talt først indtræder med den i L. § 24 foreskrevne Registrering af det meddelte Patent, eller altsaa, om denne her er en nødvendig Form.

Loven har dog ikke tillagt den en saadan Betydning, at dette kan antages. Medens den i § 22 byder Kommissionen «snarest muligt efter Patentbrevets Udfærdigelse» at «udstede en offentlig Bekjendtgjørelse herom», heder det i § 24 kun: «Over samtlige udfærdigede Patenter skal der ved Patentkontoret føres et Register». Der siges ikke engang her, at Indførelsen i dette skal ske snarest muligt efter Brevets Udfærdigelse, endmindre nogetsomhelst om Forsømmelsens Virkning. Heller ikke Reglementet indeholder noget derom, ja, efter dets § 14 skal Registret ikke engang indeholde nogen Oplysning om Registreringens, men kun om Patentbrevets Datum. I Lovens Forarbeider finder man ingen anden Forklaring af Registrets Hensigt end, at Almenheden deri skal til enhver Tid kunne søge

1) Efter den tyske Lov af 1877 § 22 jfr. 34 maa det være utvivlsomt, at ogsaa Strafbarhed følger med den foreløbige Patentbeskyttelse; se Kommentar S. 407—8. Ligesaa efter den danske Lovs § 6 jfr. § 25; jfr. ovenfor S. 417 Note 1.

Oplysning om alle bestaaende Patenter og deres retslige Forhold, hvorfor ethvert udfærdiget Patent samtidig med Bekjendtgjørelsen [1]) maa indføres deri og sammesteds gjøres Anmærkning om senere Forandring [2]). Lovens øvrige Regler om Patentets Erhvervelse, navnlig om dens Virkning, nævner heller intetsteds det «registrerede» Patent, men taler kun om det «meddelte» Patent (§ 4) eller oftest blot om «Patentet» (§§ 7, 8, 29). Efter alt dette synes Loven at maatte forstaaes saaledes, at Registreringen ikke hører med til de Vilkaar, hvorunder først Patentet faar Retsvirkning [3]). Skulde Loven ment noget andet, vilde dette været af saa stor Vigtighed, at der ialfald maatte have været en Antydning dertil; jfr. hermed L. 17 Maj 1890 § 10, 2 og 26 Maj 1884 § 9 m. fl., hvor det udtrykkelig er sagt, at kun det registrerede Firma og Varemærke er beskyttet. Det kan heller ikke indvendes mod denne Slutning, at Registreringen derved bliver betydningsløs. Den beholder jo alligevel den store faktiske Interesse, at den tilvejebringer en let tilgjængelig og oversigtlig Kundskabskilde for Almenheden ved Undersøgelsen af, hvorvidt der er meddelt noget Patent for en vis Opfindelse.

Men heller ikke den før nævnte Bekjendtgjørelse af det meddelte Patent ifølge L. § 22 kan ansees som et Vilkaar for Patentrettens Erhvervelse, uagtet Loven dog byder den foretagen snarest muligt. Ogsaa her mangler Loven nemlig enhver Antydning dertil.

Den endelige Retsbeskyttelse maa saaledes antages at indtræde allerede med Patentets Meddelelse eller — hvad der falder sammen hermed — Patentbrevets Udfærdigelse [4]) uden Hensyn til, om eller naar den foreskrevne Registrering og Bekjendtgjørelse foretages.

---

[1]) Dette er dog ikke sagt i Loven.

[2]) Jfr. Komm. Indst. S. 52.

[3]) Dette maa vistnok ogsaa være Kommissionens Mening; jfr. Indst. S. 54.

[4]) Jfr. L. § 22 *init*, som viser, at Patentkommissionens Beslutning kun indeholder, at «Patent skal meddeles». Selve Meddelelsen ligger altsaa i Patentbrevets Udfærdigelse.

Dette er ogsaa kun en nødvendig Konsekventse af den ovenfor hævdede Opfattelse af den foreløbige Retsbeskyttelses Væsen. Deraf følger nemlig, at der med Patentets Meddelelse ikke indtræder nye eller andre Virkninger, men væsentlig kun en tilbagevirkende Kraft, som gjør Retsvirkningerne af Ansøgningens Indleverelse endelige og ubetingede. Men naar den endelige Retsbeskyttelse væsentlig har samme Indhold som den foreløbige, vilde det ikke være rimeligt at gjøre den afhængig af Registrering eller Bekjendtgjørelse [1]).

Uden retslig Virkning bliver dog disse Handlinger ikke. Naar man, som ovenfor, antager, at Erstatningspligt ved Indgreb i Patentretten er afhængig ialfald af Uagtsomhed hos den krænkede, faar nemlig Registreringen og Bekjendtgjørelsen af Patentet den Virkning, at saadan Uagtsomhed efter deres Iagttagelse vil formodes at være tilstede.

V. Der spørges dernæst om Registreringens Betydning ved Afgjørelsen af, hvem der er Patentrettens Indehaver. Den ved Patentet stiftede Ret er nemlig en ganske almindelig, selvstændig Formuesgjenstand, som kan gaa over til andre gjennem hvilkensomhelst Erhvervelse, ved Arv og Ægteskab saavelsom ved Salg og Gave, ved tvungen saavelsom ved frivillig Retsstiftelse [2]). Rigtignok nævner Loven selv kun den sidste eller egentlig kun «Overdragelse», se §§ 23, 24, 30. Men der er ingen Tvivl om, at den ovenfor opstillede Grundsætning gjelder hos os som overalt i fremmed Ret.

Med Hensyn til Formerne for en saadan «Overdragelse» foreskriver L. § 24, at denne skal anmærkes i Registret og bekjendtgjøres, og at, saalænge Anmeldelse herom med behørig Legitimation ikke er indleveret til Kontoret, er «Overdragelsen

---

[1]) Det bør ellers ogsaa tilføjes, at det ovenfor rejste Spørgsmaal, om Registreringen og Bekjendtgjørelsen hører til de nødvendige Former, har mere theoretisk end praktisk Interesse, da det naturligvis vil være en yderst sjelden Undtagelse, at de enten ganske forsømmes eller først følger længere Tid efter Meddelelsen.

[2]) Dette er af Kommissionen anseet saa selvfølgeligt, at det er fundet unødvendigt at udtrykke det i Loven; jfr. Indst. 1883 S. 49 jfr. 42. Se ogsaa den danske Lovs § 3 og den tyske Lovs § 6, jfr. Kommentar S. 137.

uden Virkning saavel ligeoverfor det Offentlige som ligeoverfor Tredjemand.» Den foreskrevne Form er altsaa ikke blot væsentlig, hvor der spørges om, hvem det Offentlige eller Tredjemand f. Ex. gjennem Søgsmaal har at holde sig til som Patenthaver. Men den er ogsaa nødvendig for, at Overdragelsens privatretslige Virkninger skal indtræde ligeoverfor Tredjemand[1]). Den maa altsaa være iagttagen for at opretholde Overdragelsen ligeoverfor den tidligere Patenthavers Konkursbo og hans Kreditorer, som søger Indførsel, samt mod godtroende Tredjemand, som af ham maatte have faaet samme Ret overdragen og herved har opfyldt Lovens Forskrift.

At kræve denne ved Universalsukcession (som Arv og Ægteskab) vilde ligge ligesaa meget udenfor Loven som, hvor det gjelder Thinglysning. Tvivlsommere er det, hvorvidt Anmeldelsen til Registret er nødvendig ved Indførsel i Patentet ved Siden af Thinglysningen efter L. 12 Okt. 1857 § 7, paa lignende Maade, som Underretning til Skyldnerens Skyldner ved Indførsel i mundtlige Fordringer. Der er dog neppe tilstrækkelig Grund til at antage dette, da der for at kræve en ny Form iagttagen foruden Thinglysningen trænges en sikrere Hjemmel end dette Lovbud, som kun nævner «Overdragelse», hvorved vel naturligst underforstaaes «til Ejendom». Derimod maa vistnok Tvangsalg indgaa herunder[2]). Om Pantsættelse af Patentret kan der ikke blive Tale. — Anmeldelsen er kun foreskreven, hvor selve Patentretten er overdragen, helt eller delvis (f. Ex. til en *socius*[3]), jfr. L. § 30); ikke derimod, hvor

---

[1]) Som nedenfor S. 424 Note 1 forklaret, opstiller den danske og den svenske Lov en snevrere Virkning af Forsømmelsen. Men for at komme til den samme Slutning efter vor Lov, vilde der kræves en indskrænkende Fortolkning, hvorfor Betingelserne mangler; jfr. ogsaa l. c. om den tyske Lov, hvor Grundsætningen er mindre skarpt udtrykt end i vor Lov, men dog opstillet af Fortolkningen. Kommissionens Indstilling indeholder her ingen Vejledning.

[2]) Jfr Indst. 1883 S. 52, hvor Meningen synes at have været at kræve Anmeldelsen ved enhver Forandring i Patenthaverens Person. Hidtil har der ikke været anmeldt nogen Erhvervelse ved Retsforfølgning.

[3]) Jfr. tysk Kommentar S. 138.

Patenthaveren kun har givet nogen Tilladelse til at udnytte Opfindelsen i en eller anden Retning (Licents, jfr. L. § 7).

Loven har altsaa her skabt en ny Form for Overdragelse af Patentret svarende til Thinglysningen ved Overdragelse af tinglige Rettigheder i fast Gods. Det gjelder imidlertid nærmere at undersøge, hvilket Led i den herhen hørende Fremgangsmaade er det væsentlige, og navnlig, hvorvidt selve Registreringen er nødvendig for Overdragelsens Retsvirkning ligeoverfor Tredjemand.

Herfor kan anføres, at ifølge L. § 24 skal Anmeldelsen derom registreres, naar den med behørig Legitimation er indleveret til Kontoret, jfr. § 25 i. f. «lader indregistrere ny Fuldmægtig». Men paa den anden Side tilføjer L. § 24, efter at have paabudt den nævnte Indlevering, kun: «saalænge dette sidste ikke har fundet Sted, er Overdragelsen uden Virkning» o. s. v. Meningen maa vel derfor have været hermed at fastslaa dette Tidspunkt som afgjørende i Almindelighed, saasom ved Spørgsmaalet, om Overdragelsen er skeet før Konkursens Aabning, om Prioritetsforholdet mellem to Erhververe. Havde Lovens Tanke været først at lade Registreringen være afgjørende, maatte den givet nærmere Forskrifter om denne. Men saadanne savnes ganske saavel her som i Reglementet; jfr. ovenfor S. 416, 420 [1]). Retserhvervelsen maa altsaa være gyldig ligeoverfor Tredjemand fra det Øjeblik, Anmeldelsen bevislig er modtagen, og det, selv om dens Registrering siden ganske maatte blive forsømt; jfr. ovenfor § 25 om Thinglysning. Alt dette gjelder dog kun under Vilkaar af, at Anmeldelsen findes at være ledsaget af «behørig Legitimation». Hermed menes for det første, at Overdragelsen maa være foretagen af lovlig Hjemmelsmand, altsaa enten af

[1]) I Patentkontoret indføres Overdragelsen strax i Journalen (i Almindelighed som særskilt No.) og efter stedfunden Prøvelse i Registrets Anmærkningsrubrik. Datum for Registreringen anmærkes ikke, men vil jo i Regelen, om end ingenlunde altid, være den samme som det i Journalen anførte Modtagelsesdatum. Udenfor de reglementerede Protokoller føres et særskilt Register over Patenters Overdragelse, alfabetisk efter de nye Indehaveres Navne, idet Patentets Folium i selve Patentregistret altid vedbliver at være betegnet med første Erhververs Navn.

den oprindelige Patenthaver eller af senere registreret Indehaver eller af en anden Erhverver, hvis Adkomst er gyldig uden Registrering. Men dernæst sigtes der ogsaa til den formelle Legitimation, som ved udenlandske Dokumenter kræves for Underskriftens Ægthed; se L. § 14, 2 og Regl. 20 Januar 1894 § 9 jfr. tidligere Resol. 15 Decbr. 1885 § 8. Registerføreren maa altsaa, forinden han registrerer disse Anmeldelser, foretage en tilsvarende Prøvelse som den, der kjendes ved Handels- og Varemærke-Registret (jfr. ovenfor S. 330 og 402). Saafremt Anmeldelsen ikke findes i Orden, bliver den altsaa ikke registreret og faar i Almindelighed heller ikke den omhandlede Virkning ligeoverfor Tredjemand. Men saafremt Domstolene under en senere Prioritetstvist (jfr. L. § 30) maatte finde, at Anmeldelsen var behørig legitimeret og at den burde været indført i Registret, regnes Virkningen alligevel helt fra Indleveringen. Registerførerens Afgjørelse af Spørgsmaalet er altsaa ikke bindende for dem.

Dette maa vistnok gjelde, selv hvor en godtroende Tredjemaatte have faaet en Overdragelse til sig lovlig registreret. Patentregistret faar altsaa efter dette ingensomhelst offentlig Troværdighed i indre Forstand (jfr. ovenfor S. 212). Dets Betydning bliver ogsaa ved Overdragelse af Patentretten væsentlig den faktiske at byde en let tilgjængelig og oversigtlig Kundskabskilde for Almenheden [1]).

VI. Ogsaa i de Tilfælde, hvor Patenthaveren maa have en Fuldmægtig her i Riget, skal dennes Navn anmeldes og

---

1) Den danske Lovs § 21 har i det væsentlige lignende Forskrift om Anmeldelse og Registrering som vor Lovs § 24, men har intet udtalt om Overdragelsens privatretslige Virkning mod Tredjemand, kun at Søgsmaal vedrørende Patentet indtil Anmeldelsen kan anlægges mod den tidligere Patenthaver. Dette stemmer med den svenske Lovs § 12, som dog synes at lægge Vægten paa Registreringen. Det svenske Udkast gik derimod ligesaa vidt som vor Lov med Hensyn til Forsømmelsens Betydning ligeoverfor Tredjemand; se Holms N. J. A. l. c. S. 48—9. Den tyske L. af 1877 § 19 jfr. § 6 lod Registreringen være afgjørende, ogsaa med Hensyn til Overdragelsens privatretslige Virkning mod Tredjemand; jfr. Komm. S. 140, 236—7. Samme Regel er gjentagen i den nu gjeldende Lov af 1891 § 19 jfr. § 6.

registreres; se L. §§ 13, 22—25. Om Registreringens Betydning gjelder i det væsentlige det samme her som ved Overdragelsen af Patentretten.

VII. Anmærkning i Registret, foruden offentlig Bekjendtgjørelse, skal ifølge L. § 24, 2 ogsaa foretages, naar et Patent udløber, træder ud af Kraft, ophæves ved Dom eller kjendes (helt eller delvis) ugyldigt; jfr. L. §§ 5, 25—28. Registreringen har dog ikke her større Betydning end ved Patentrettens Erhvervelse. Ophøret indtræder ogsaa med Virkning ligeoverfor godtroende Tredjemand allerede med selve den ophævende Kjendsgjerning. Dette maa gjelde, selv hvor han maatte have registreret en Overdragelse til sig, inden saadan Kjendsgjerning er registreret. Men dette vil dog ikke let kunne hænde, da Registerføreren vel altid maa kunne vide om denne (jfr. L. §§ 25 og 28 i. f.)

VIII. Udenlandske Patenter anerkjendes ikke uden videre her i Riget. Ligesom i andre Lande er det først nødvendigt her at faa et lignende Patent. Ansøgningen har imidlertid her ifølge Konvention om den industrielle Ejendomsret af 1883, tiltraadt af Norge 26 Juni 1885, Art. 4 og 5 jfr. Slutningsprotokol Art. 2 og L. 16 Juni 1885 § 33, et Fortrin med Hensyn til Prioritetens Beregning, ligesom omvendt norsk Patentansøgning i andre af Unionens Stater; jfr. ovenfor S. 405—6.

§ 49.

Forlagsregistre.

Ifølge L. 20 Juni 1882 § 1 skal der paa det norske Universitetsbibliothek føres et Register for hele Riget over Retsforhold vedkommende Forfatter- og Kunstnerretten. Tanken hermed synes oprindelig at have været den, at alle til Bibliotheket afgivne nye Skrifter skulde, og at ældre Værker kunde bogføres i denne Protokol[1]). Denne Tanke blev imidlertid opgiven allerede under Lovens Udarbeidelse, idet

[1]) Jfr. Oth. Prop. 1882 No. 21 S. 1 og 4; jfr. om Forbilleder i fremmede Lande O. A. Bachke i sammes Bilag No. 3.

man i Stedet nøjede sig med at paabyde Udgivelsen af en aarlig Fortegnelse fra Universitetsbibliotheket over alle til dette overensstemmende med L. § 6 afgivne Tryksager; jfr. L. § 11. Anmeldelsen til Registret blev kun for ganske enkeltstaaende Tilfælde gjort tvungen, for alle andre kun frivillig.

1) Tvungen Anmeldelse blev alene paabuden i de Tilfælde, hvor offentlig Bekjendtgjørelse var foreskreven i den da gjeldende Lov om Skriftejendomsretten af 8 Juni 1876 § 9 (om Navngivelse af anonyme eller pseudonyme Værkers Forfattere og deraf følgende Beskyttelse for deres Ret) og § 20 (Anmeldelse af at ville udgive et nyt Oplag af et udaf Boghandelen kommet Værk), jfr. L. § 34. Efter den nugjeldende L. om Forfatterretten o. s. v. af 4 Juli 1893 § 22 skal imidlertid den førstnævnte Bekjendtgjørelse ske paa den for Proklamata fastsatte Maade, og Loven indeholder ingen Forskrift svarende til L. 8 Juni 1876 § 20. Og da den sidstnævnte Lov nu er helt ophævet, er altsaa den her omhandlede tvungne Registrering ganske bortfaldt.

2) Frivillig Anmeldelse til Forlagsregistret er tilladt ved L. 1882 § 1. Dens Gjenstand er alt, «hvad der er af Betydning for Stiftelsen eller Bevarelsen af nogen ved Lov af 8 Juni 1876 om Beskyttelse af Skriftejendomsret eller ved L. af 12 Maj 1877 om Beskyttelse af kunstnerisk Ejendomsret hjemlet Rettighed.» Da de nævnte Love er ophævede ved L. 4 Juli 1893, som lader Reglerne om Forlagsregistret uberørte udenfor de under No. 1 nævnte Tilfælde, maa den frivillige Anmeldelses Gjenstand nu være alt, hvad der er af Betydning for Stiftelsen og Bevarelsen af nogen ved L. 4 Juli 1893 hjemlet Rettighed; jfr. L. § 38, som i Almindelighed gjør den anvendelig paa de før dens Ikrafttræden frembragte eller offentliggjorte Værker[1]).

[1]) Om Forfatter- og Kunstnerrettens Indhold maa henvises til andre Skrifter; se bl. a. Brandts Tingsret, Tillæg (§§ 127 ff.); O. A. Bachke Om den saakaldte literære og kunstneriske Ejendomsret i Rt. 1871—75 (ogsaa i Særtryk); Torp Kort Fremstilling af Læren om den ideelle Produktions Beskyttelse, Tillæg til den danske Formueret (trykt som Manuskript, Kbhvn. 1889).

Hvad der nærmere sigtes til ved denne Lovens frivillige Anmeldelse, er især Forlagskontrakter (L. 1893 § 9 jfr. §§ 25 og 28), Tilladelse til at oversætte et Skrift (L. 1893 § 4) eller til Opførelse af et dramatisk Værk (L. § 10), Forfatterrets eller Forlagsrets Overgang ved frivillig eller tvungen Retsstiftelse eller ved Arv (L. 1893 §§ 6, 11, 12 og 30) o. desl. Tanken har da været, at der af denne frivillige Anmeldelse og Registrering efterhaanden kunde udvikle sig lignende Grundsætninger for de herhen hørende Rettigheders Stiftelse og Overgang som ved Thinglysning eller Indtegning af tinglige Rettigheder over fast Gods[1]. Indtil nu har imidlertid Forlagsregistret vist sig at være en dødfødt Institution. Endnu er der ikke kommet en eneste Indførsel deri, hverken af de tvungne eller frivillige Anmeldelser, hvad der da ogsaa tildels forklarer den ovennævnte Forandring med Hensyn til de tvungne Bekjendtgjørelser i den nye Lov[2].

Som Følge heraf er der ingen Opfordring til at dvæle ved de nærmere endnu gjeldende Regler om Registreringen, som findes i L. 1882 §§ 1—5 jfr. kgl. Resol. 9 Decbr. 1882 og den i Medhold deraf givne Instrux fra det akademiske Kollegium 20 Januar 1883. Kun skal her fremhæves, at denne Lov endnu har fulgt samme Grundsætning, som vi kjender fra vort Thinglysningsvæsen, ved at foreskrive, at Indførelsen i Registret sker uden Prøvelse af den (skriftlig) forlangte Anførsels Rigtighed.

§ 50.

Skibsregistre.

L. om Sjøfarten 20 Juli 1893 § 2 (jfr. §§ 3, 5 og 22) fastsætter:

«Over norske Skibe skal der, med de Begrænsninger og efter de nærmere Regler, som ved særlig Lov bestemmes, føres offentligt Register, hvilket skal indeholde, hvad der

[1]) Jfr. O. A. Bachke i Oth. Prop. 1882 l. c.

[2]) Jfr. Oth. Prop. 1893 No. 26 S. 30—1.

udfordres til Bestemmelse af Skibenes Identitet, samt fuldstændige Oplysninger om deres Ejendoms- og Rederiforhold.»

Uagtet den nye Sjøfartslov allerede er traadt i Kraft 1 Juli 1894, er endnu ingen Lov om Skibsregistre kommen i Stand. Imidlertid har der længe foreligget Forslag til en saadan Lov, og ved Hjælp heraf kan man let danne sig en Forestilling om det paabudne Registers Hensigt og Ordning, endskjønt der i enkelte vigtige Stykker hersker Uenighed og derfor Usikkerhed om, hvilke Regler vil blive gjorte gjeldende[1]).

Det fremgaar da af Sjøfartsloven selv, at Skibsregistret skal indeholde en Fortegnelse over norske Skibe, dog saaledes, at det er tilladt at begrænse det til Skibe af en vis Størrelse; Tanken er at gjøre alle Seilskibe over 50 Tons og alle Dampskibe over 25 Tons Drægtighed registerpligtige. Denne Fortegnelse skal da videre efter den nævnte Lov være saa nøjagtig, at den giver tilstrækkelig Oplysning om Skibets Identitet. Den vil altsaa heri svare til Realregistrets eller Matrikulens Fortegnelse over faste Ejendomme.

Sjøfartsloven fastsætter derhos videre, at Registret skal give fuldstændige Oplysninger om Skibenes Ejendoms- og Rederiforhold. Ved det sidste sigtes nærmest til Oplysninger om Arten af det Selskab, som Rederne maatte udgjøre (f. Ex. Partsrederi, Aktieselskab, andet uansvarligt Selskab), om saadant Selskabs Bestyrelse eller om den bestyrende Reder (jfr. Prop. § 2), — altsaa beslægtede med dem, som ved flere af disse Selskaber maa anmeldes til Handelsregistret, idet det maa erindres, at Skibsrederi i sig selv ikke er anmeldelsespligtig Næring efter L. 17 Maj 1890 § 35 a jfr. b og c og §§ 19, 20). — Nær sammenhængende hermed er Skibets Ejendomsforhold. Dette har Loven nærmest krævet oplyst gjennem Registret af offentligretslige Hensyn, nemlig for Udfærdigelsen af Nationalitetsbeviset, og ellers for Bedømmelsen af Skibets Hjemland (jfr. L. 20 Juli 1893 §§ 1 og 4, samt de endnu gjeldende §§ 2—4 i L. 24 Marts 1860). Det er imidlertid

[1]) Se Oth. Prop. 1888 No. 23, 1892 No. 29, 1893 No. 6, 1894 No. 6; Indst. 1894 O. VIII.

klart, at allerede Gjennemførelsen af denne Sjøfartslovens Grundsætning gjør det nødvendigt for den vordende Lov at kræve Registrering af enhver Ejendomsstiftelse ved Skib. Og det skjønnes ikke rettere end, at dette ligeledes maa gjelde for Skibsparter ved almindeligt Partsrederi, da hver af Parthaverne her er Medejer i Skibet. Anderledes derimod ved Afhændelse af Aktier eller «Parter» ved de forskjellige Arter af uansvarlige Skibsrederier, da det her kun er Selskabet, ikke dets Medlemmer, som er Ejer[1]).

Naar saaledes Registrering af Ejendomsstiftelsen maa kræves for det Offentliges Skyld, ligger det nær ogsaa at gjøre dens privatretslige Virkninger afhængige deraf. Registret tænkes da ogsaa gjort til en virkelig Adkomstbog for Skibe og Skibsparter, dog saaledes, at Indtegningen i Forhold til Tredjemand kun skal være nødvendig ved «Overdragelse» til Ejendom, ikke ved Erhvervelse gjennem Arv eller Ægteskab (jfr. ovenfor S. 422). Det er imidlertid ogsaa Hensigten hos os at give Registrering af tinglige Retsstiftelser i Skibe overhovedet en lignende Betydning som Thinglysningen ved fast Gods eller rettere som Indtegningen paa Realfoliet i den moderne Grundbog.

Denne Tanke er allerede gjennemført i Danmark[2]) ved L. om Skibsregistrering 1 April 1892 (jfr. Tillægslov 15 Decbr. 1893), given som Følge af den samtidige Sølov § 2, der indeholder samme Forskrift som den tilsvarende § i den norske Lov. Ved et Centralkontor for hele Riget føres ifølge den nævnte danske Lov et Register, hvori alle danske Skibe af en

---

[1]) Alligevel er der af et Mindretal i Storthingskomiteen reist stærk Modstand mod at kræve Registrering ogsaa ved Overdragelser af sædvanlige Skibsparter og i Stedet foreslaaet, at der for Skibsparter som for Skibe af Registerkontoret skal udfærdiges Ejendomsbevis, der kan bruges som Depositum til Pantsættelse og bliver at ombytte ved Ejerskifte; jfr. Indst. 1894 O. VIII. S. 25.

[2]) Jfr. derimod den svenske kgl. Anordn. 27 Novbr. 1891, som ikke tillægger Skibsregistret nogen privatretslig Betydning.

vis Størrelse har sit Folium[1]). Til dette Register sker gjennem de lokale Registreringskontorer Anmeldelse af nye Skibe og tinglige Retsstiftelser i disse eller i Skibsparter. Indtegningen paa vedkommende Folium sker, ligesom ifølge det moderne Grundbogsystem, kun efter en Prøvelse af Anmeldelsens materielle som formelle Gyldighed — altsaa særlig med Hensyn til Adkomsten (L. §§ 17, 20, 39 ff., 46 ff.) Indtegningen giver da derefter Registreringen dens offentligretslige Virkning, medens dens privatretslige indtræder med tilbagevirkende Kraft allerede fra den i det lokale Kontors Dagbog registrerede Anmeldelsesdag (§ 21).

Hjemmelsbrevenes Indførelse i en Protokol, som svarer til Skjøde- og Pantebogen, er bibeholdt (L. § 24).

Hos os har ogsaa Tanken nærmest gaaet ud paa et fælles Register for det hele Rige[2]), for at undgaa de Ulemper, som flyder af Skibenes Flytning (jfr. ovenfor S. 281—5). Men herimod har der i den seneste Tid reist sig en sterk Modstand blandt Skibsredere, idet man foretrækker lokale Registre ligesom i England og Frankrige. Og der kan ikke endnu siges, hvilket System bliver valgt. For Ejendomsoverdragelser har man ogsaa hos os — af Hensyn til deres offentligretslige Betydning for Skibets Nationalitet — tænkt at gjennemføre Legitimitetsprincipet og altsaa ikke tillade endelig Registrering uden efter en Granskning af Retsstiftelsens Lovlighed. Men ved andre tinglige Retsstiftelser har man tænkt at beholde samme Grundsætning som ved Thinglysningsvæsnet, i Almindelighed at lade enhver faa registreret, hvad han ønsker, uden Vragning. I hvert Fald agtes det rene Indtegningssystem gjennemført. I det nyeste, nu hvilende Lovforslag, har man

---

[1]) Lignende Ordning har man i Hamburg og enkelte andre tyske Territorier. Ogsaa i Holland har man et saadant Centralregister; men dette er Kopi af Lokalregistrene, idet Indtegningen i disse er afgjørende for Retsstiftelsens Virkning.

[2]) Man har vistnok ogsaa tænkt paa lokale Registre ved Toldstederne; men hermed har man tidligere, ligesom i den danske Lovs § 29, kun ment Kopiprotokoller, idet Indtegningen i Centralregistret alene skulde være afgjørende, altsaa det omvendte System af det hollandske.

optaget den Tanke at lade Hjemmelsbrevets Indførelse i Distriktskontorets, eller ialfald Registreringskontorets[1]), Dagbog være afgjørende for dets Prioritet, dets materielle Gyldighed forudsat.

Naar de her omhandlede nye Skibsregistre bliver gjennemførte, vil de ovenfor S. 109 omhandlede Skibspanteregistre, som nu findes i flere Jurisdiktioner, ligesom Thinglysningsvæsnet overhovedet blive indskrænket til kun at omfatte de ikke-registerpligtige Skibe.

[1]) Her er nemlig en Forskjel mellem den kongelige Proposition og Storthingskomiteens Indstilling.

Alfabetisk Sagregister*).

(Tallene henviser til Siderne i nærværende Bind; «N.» betyder Noter).

*) Registret er for den største Del udarbeidet med Bistand af Stud. jur. P. Rygh.

Kilderegister*).

*) I efterfølgende Register, som væsentlig er udarbeidet af Stud. jur. P. Rygh, er i kronologisk Orden opført de Lovsteder, til hvis Fortolkning man vil finde Bidrag paa det anførte Sted eller hvis Indhold der er nærmere omhandlet.
